

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΖ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Δ΄

ΕΚΘΕΣΗ
ΤΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΥΤΣΗ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΖ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Δ΄

**ΕΚΘΕΣΗ
ΤΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ**

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΡΑΓΑΚΗΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΥΤΣΗ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ	5
A.1. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή του ΣΥΡΙΖΑ, κ. Γεωργίου Κατρούγκαλου, Αναπληρωτή Υπουργού Εξωτερικών	7
A.2. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή της Νέας Δημοκρατίας, κ. Κωνσταντίνου Τασούλα	37
A.3. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή της Δημοκρατικής Συμπαράταξης ΠΑ.ΣΟ.Κ. – ΔΗΜ.ΑΡ., κ. Ανδρέα Λοβέρδου	75
A.4. Εισήγηση Γενικού Εισηγητή του Λαϊκού Συνδέσμου – Χρυσή Αυγή, κ. Χρήστου Παππά	111
A.5. Εισήγηση Γενικού και Ειδικού Εισηγητή ΚΚΕ, κ.κ. Ιωάννη Γκικόκα και Ιωάννη Δελή	121
A.6. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή των Ανεξαρτήτων Ελλήνων, κ. Κωνσταντίνου Κατσίκη	141
A.7. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή του Ποταμιού, κ. Γεωργίου Μαυρωτά	155
A.8. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή της Ένωσης Κεντρώων, κ. Μάριου Γεωργιάδη	173
B. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ	189
B.1. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή ΣΥΡΙΖΑ, κ. Γεωργίου Παπαφιλίππου	191
B.2. Εισήγηση Ειδικής Εισηγήτριας ΣΥΡΙΖΑ, κ. Αθανασίας Αναγνωστοπούλου	197
B.3. Εισήγηση Ειδικής Εισηγήτριας ΣΥΡΙΖΑ, κ. Αναστασίας Χριστοδουλοπούλου	203
B.4. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή ΣΥΡΙΖΑ, κ. Νικολάου Ξυδάκη	211
B.5. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή ΣΥΡΙΖΑ, κ. Αντωνίου Συρίγου	221
B.6. Εισήγηση Ειδικής Εισηγήτριας ΣΥΡΙΖΑ, κ. Παναγιώτας Κοζομπόλη	231
B.7. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή ΔΗΣΥ (ΠΑΣΟΚ-ΔΗΜΑΡ), κ. Θεοδώρου Παπαθεοδώρου	243
Γ. ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΕΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ	267

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΖ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Δ΄

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΕΚΘΕΣΗ

ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Η Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος*, η οποία συγκροτήθηκε με την υπ' αριθμ.14017/8812/12.11.2018 απόφαση του Προέδρου της Βουλής, συνήλθε σε δεκαοκτώ (18) συνεδριάσεις εντός της προθεσμίας που όρισε η Ολομέλεια της Βουλής, υπό την προεδρία του Προέδρου αυτής, κ. Νικόλαου Παρασκευόπουλου, με αντικείμενο την επεξεργασία και εξέταση των προτάσεων Αναθεώρησης του Συντάγματος (αρχικές και συμπληρωματικές), όπως αυτές υποβλήθηκαν σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 110 του Συντάγματος και 119 του Κανονισμού της Βουλής.

Στις συνεδριάσεις της Επιτροπής, έλαβαν τον λόγο και εξέθεσαν τις απόψεις τους, ο Γενικός Εισηγητής του ΣΥΡΙΖΑ, κ. Γεώργιος Κατρούγκαλος, ο Γενικός Εισηγητής της Νέας Δημοκρατίας, κ. Κωνσταντίνος Τασούλας, ο Γενικός Εισηγητής της Δημοκρατικής Συμπαράταξης ΠΑ.ΣΟ.Κ. – ΔΗΜ.ΑΡ., κ. Ανδρέας Λοβέρδος, ο Γενικός Εισηγητής του Λαϊκού Συνδέσμου – Χρυσή Αυγή, κ. Χρήστος Παππάς, ο Γενικός Εισηγητής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, κ. Ιωάννης Γκιόκας, ο Γενικός Εισηγητής των Ανεξαρτήτων Ελλήνων – Εθνική Πατριωτική Δημοκρατική Συμμαχία, κ. Κωνσταντίνος Κατσίκης, ο Γενικός Εισηγητής από «Το Ποτάμι», κ. Γεώργιος Μαυρωτάς** και ο Γενικός Εισηγητής της Ένωσης Κεντρώων, κ. Μάριος Γεωργιάδης.

**ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Νικόλαος Παρασκευόπουλος, ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ιωάννης Τραγάκης,
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Θεόδωρος Παπαθεοδώρου*

Μέλη: Αθανασία (Σία) Αναγνωστοπούλου, Ιωάννης Γκιόλας, Κωνσταντίνος Δουζίνας, Θεόδωρος Δρίτσας, Μαρία Θελερίτη, Γεώργιος Κατρούγκαλος, Παναγιώτα Κοζομπόλη, Παναγιώτης Κουρουμπλής, Σπυρίδων Λάππας, Αριστείδης-Νικόλαος-Δημήτριος Μπαλτάς, Αντώνιος Μπαλωμενάκης, Νικόλαος Ξυδάκης, Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Γεώργιος Παπαηλιού, Γεώργιος Παπαφίλιππου, Αντώνιος Συρίγος, Θεοδώρα Τζάκρη, Χαρίλαος Τζαμακλής, Βασίλειος Τσίρκας, Ιωάννης Τσιρώνης, Γεώργιος Τσόγκας, Αναστασία Χριστοδουλοπούλου, Μιλτιάδης Βαρβιτσιώτης, Μαυρουδής (Μάκης) Βορίδης, Σπυρίδων-Άδωνις Γεωργιάδης, Νικήτας Κακλαμάνης, Νίκη Κεραμέως, Ευάγγελος-Βασίλειος Μείμαράκης, Νικόλαος Παναγιωτόπουλος, Κωνσταντίνος Τασούλας, Κωνσταντίνος Τζαβάρας, Κωνσταντίνος Τσιάρας, Κωνσταντίνος (Κωστής) Χατζηδάκης, Ευάγγελος Βενιζέλος, Ανδρέας Λοβέρδος, Ευάγγελος Καρακώστας, Χρήστος Παππάς, Ιωάννης Γκιόλας, Ιωάννης Δελής, Κωνσταντίνος Κατσίκης, Γεώργιος Μαυρωτάς, Μάριος Γεωργιάδης και Θεοχάρης (Χάρης) Θεοχάρης.

Με τις υπ' αριθμ. 14213/8883/15.11.2018, 14633/9109/28.11.2018, 15203/9466/10.12.2018, 16030/10005/20.12.2018 και 330/202/10.01.2019, αποφάσεις του Προέδρου της Βουλής, οι Βουλευτές κ.κ. Όλγα Κεφαλογιάννη, Θεόδωρος Φορτσάκης, Γεώργιος Ψυχογιός, Νικόλαος Νικολόπουλος και Γεώργιος Κυρίτσης, αντικατέστησαν τους Βουλευτές κ.κ. Ευάγγελο-Βασίλειο Μείμαράκη, Νικήτα Κακλαμάνη, Ιωάννη Τσιρώνη, Θεοχάρη (Χάρη) Θεοχάρη και Σπυρίδωνα Λάππα, ενώ με την υπ' αριθμ. 1165/803/25.01.2019, τοποθετήθηκε στην Επιτροπή ο ανεξάρτητος Βουλευτής, κ. Γεώργιος Μαυρωτάς.

***Μετά την 21η Ιανουαρίου 2019 και κατόπιν της υπ' αριθμ. 306/21.1.2019 επιστολής του Βουλευτή κ. Γεωργίου Αμυρά, δεν υφίσταται πλέον Κ.Ο. «Το Ποτάμι» (άρθρο 15 του Κανονισμού της Βουλής).*

Επίσης, κατά τη διάρκεια της συζήτησης, τον λόγο έλαβαν και εξέθεσαν τις απόψεις τους, οι Ειδικοί Εισηγητές του ΣΥΡΙΖΑ, κ.κ. Γεώργιος Παπαφίλιππου, Αθανασία (Σία) Αναγνωστοπούλου, Αναστασία Χριστοδουλοπούλου, Νικόλαος Ξυδάκης, Αντώνιος Συρίγος και Παναγιώτα Κοζομπόλη, οι Ειδικοί Εισηγητές της Νέας Δημοκρατίας, κ.κ. Κωνσταντίνος Τζαβάρας, Νίκη Κεραμέως, Μαυρουδής (Μάκης) Βορίδης, Θεόδωρος Φορτσάκης, ο Ειδικός Εισηγητής της Δημοκρατικής Συμπαράταξης ΠΑ.ΣΟ.Κ. – ΔΗΜ.ΑΡ., κ. Θεόδωρος Παπαθεοδώρου, ο Ειδικός Εισηγητής του Λαϊκού Συνδέσμου – Χρυσή Αυγή, κ. Ευάγγελος Καρακώστας, ο Ειδικός Εισηγητής του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, κ. Ιωάννης Δελής, καθώς και οι Βουλευτές κ.κ. Νικόλαος Παρασκευόπουλος, Ιωάννης Τραγάκης, Ευάγγελος Βενιζέλος, Κωνσταντίνος Δουζίνας, Θεοχάρης (Χάρης) Θεοχάρης, Όλγα Κεφαλογιάννη, Κωνσταντίνος Χατζηδάκης, Σπυρίδων - Άδωνις Γεωργιάδης, Αλέξανδρος Τριανταφυλλίδης, Παναγιώτης Κουρουμπλής, Αριστείδης – Νικόλαος – Δημήτριος Μπαλτάς, Μιλτιάδης Βαρβιτσιώτης, Νικόλαος Παναγιωτόπουλος, Χαρίλαος Τζαμακλής, Θεόδωρος Δρίτσας, Μαρία Θελερίτη, Θεοδώρα Τζάκρη, Γεώργιος Τσόγκας, Γεώργιος Παπαηλιού, Αντώνιος Μπαλωμενάκης, Ιωάννης Γκιόλας, Δημήτριος Μάρδας, Ιωάννης Τσιρώνης, Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Γεώργιος Κυρίτσης, Βασίλειος Τσίρκας, Γεώργιος Ψυχογιός, Αικατερίνη

Παπακώστα – Σιδηροπούλου, Γεώργιος – Δημήτριος Καρράς, Δημήτριος Γάκης και Δημήτριος Κρεμαστινός.

Οι Εισηγήσεις των Κομμάτων (Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς και Νέας Δημοκρατίας) που κινούν τη διαδικασία αναθεώρησης, καθώς και οι Εισηγήσεις των άλλων Κομμάτων της Βουλής (Δημοκρατική Συμπράταξη ΠΑ.ΣΟ.Κ. – ΔΗΜ.ΑΡ., Λαϊκός Σύνδεσμος – Χρυσή Αυγή, Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, Ανεξάρτητοι Έλληνες – Εθνική Πατριωτική Δημοκρατική Συμμαχία, Ένωση Κεντρώων και από «Το Ποτάμι» η οποία υπεβλήθη στις 18.01.2019) έχουν ως ακολούθως:

A. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ

A.1. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή του ΣΥΡΙΖΑ, κ. Γεωργίου Κατρούγκαλου, Αναπληρωτή Υπουργού Εξωτερικών

**Περιλαμβάνονται και επεξεργασμένες τοποθετήσεις του Βουλευτή, κ. Κωνσταντίνου Δουζίνα, ως Γενικού Εισηγητή της Πλειοψηφίας στις ενότητες που αφορούν το εκλογικό σύστημα, τους θεσμούς άμεσης δημοκρατίας, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.*

Η αναθεώρηση του Συντάγματος αποτελεί ταυτόχρονα ύψιστη πολιτική πράξη και κεντρική στιγμή για τη Δημοκρατία. Το Σύνταγμα δεν είναι εκτός της ιστορίας. Τόσο κατά τη θέσπιση, όσο και κατά την αναθεώρηση, αλλά και κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή του, είναι πεδίο μάχης μεταξύ συγκρουόμενων ιδεών και αντίπαλων κοινωνικών συμφερόντων. Γι' αυτόν τον λόγο ούτε η συντακτική ούτε η αναθεωρητική διαδικασία είναι αξιακά ή πολιτικά ουδέτερες.

Ήδη από τον περασμένο αιώνα ο πατέρας του ελληνικού συνταγματικού δικαίου, Νικόλαος Σαρίπολος, απαντούσε στην ερώτηση πώς προκύπτει το Σύνταγμα, ως εξής: *«Εκ της διηνεκούς πάλης του υπό της κοινωνίας συμφέροντος προς συντήρησιν της ελευθερίας από τη μια μεριά και του συμφέροντος των αρχόντων προς αύξησιν και ενίσχυσιν της αυτών εξουσίας»*. Οι άρχοντες και οι αρχόμενοι, οι ισχυροί και οι αδύναμοι, οι πολλοί και οι λίγοι, με την επικαιρική ορολογία των ημερών, το 99% και το 1%.

Οι αναγκαίες, κατά το άρθρο 110 του Συντάγματος, συναινέσεις για την αναθεώρηση δεν βασίζονται, συνεπώς, τόσο στη δύναμη των επιχειρημάτων, όσο στην ισορροπία των συμφερόντων, όπως αυτή προκύπτει από τους κοινωνικούς αγώνες. Δεν πείστηκαν οι οπαδοί της πατριαρχίας από νέα επιχειρήματα όσων ήταν υπέρ της ισότητας ανδρών και γυναικών. Δεν έγιναν πιο σοφοί από τον διάλογο. Οι αγώνες του φεμινισμού, αλλά και του εργατικού και του σοσιαλιστικού κινήματος, ήταν αυτοί που επέφεραν πρώτα σε επίπεδο κοινωνίας και στη συνέχεια στα συνταγματικά κείμενα την αντίληψη ότι δεν μπορούμε οι ανισότητες αυτές δεν είναι φυσικές, αλλά απαράδεκτες.

Υπάρχουν, όμως, άλλα πεδία μάχης, στα οποία δεν έχουν ακόμα αποκρυσταλλωθεί οριστικά οι συγκρούσεις αυτές και τα διακυβεύματα είναι ακόμη ανεπίλυτα, ζέοντα, ενώπιον μας. Κατεξοχήν τέτοιο πεδίο είναι η προσπάθεια του νεοφιλελευθερισμού να επιβάλει μία και μόνο οικονομική ορθοδοξία και να αφαιρέσει εντελώς από το πεδίο αντιπαράθεσης των πολιτικών ιδεών την οικονομία από τη δημοκρατία.

Στο πλαίσιο αυτό, η πρόταση μας για την Αναθεώρηση δεν είναι ασπόνδυλη, αλλά έχει δύο βασικές στοχεύσεις: Εμβάθυνση της δημοκρατίας και ανάσχεση του νεοφιλελευθερισμού. Οι στόχοι αυτοί είναι συμπληρωματικοί. Βασική επιδίωξη του νεοφιλελευθερισμού είναι να κρατηθούν τα κεντρικά διακυβεύματα της πολιτικής και ιδίως της οικονομίας εκτός δημοκρατικής διαδικασίας. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται η προσπάθεια να «συνταγματοποιηθεί» ο χρυσός κανόνας, ώστε να εφαρμόζεται πάντα στην Ευρωπαϊκή Ένωση μία μόνο οικονομική πολιτική, πέραν της δημοκρατίας, πέραν της πολιτικής λογοδοσίας, πέραν της θέλησης των πολιτών, πέραν της εναλλαγής των κομμάτων στην κυβέρνηση.

Στο ίδιο επίπεδο κινείται η θεσμική επιδίωξη να στεγανοποιηθούν ολόκληροι χώροι της πολιτικής, μέσω της ανάθεσης, για παράδειγμα, κρίσιμων κανονιστικών αποφάσεων για την οικονομία σε ανέλεγκτες πολιτικά κεντρικές τράπεζες, ή της ανάθεσης κρίσιμων τομέων πολιτικής ύλης σε ανεξάρτητες διοικητικές αρχές.

Υπάρχει, όμως, και ένας άλλος λόγος για τον οποίο συνδέονται η δημοκρατία και οι ελευθερίες με την ανάγκη να αποκρουστεί η επέλαση του νεοφιλελευθερισμού. Ο νεοφιλελευθερισμός υπονομεύει τον ιστορικό συμβιβασμό του κράτους πρόνοιας, με μια

ολομέτωπη επίθεση κατά των κοινωνικών δικαιωμάτων και των καθολικών κοινωνικών υπηρεσιών. Και, αναπόφευκτα, όταν αδυνατίζει το αριστερό χέρι του κράτους, αυτό που δίνει τις παροχές και τα δικαιώματα, ενισχύεται το δεξί, το χέρι του αυταρχισμού, το χέρι που με την επίκληση του νόμου και της τάξης αμφισβητεί δικαιώματα και ελευθερίες.

Δεν υπάρχουν στεγανά στις δημοκρατίες ούτε στα δικαιώματα. Ελευθερίες, ατομικές, πολιτικές, κοινωνικά δικαιώματα, είναι αλληλοεξαρτώμενα, αλληλοσυμπληρούμενα και αλληλένδετα. Και αυτό συμβαίνει και όταν αμφισβητούνται. Στην Ελλάδα είχαμε πικρή εμπειρία του γεγονότος αυτού, δεδομένου ότι τα μνημόνια δεν ήταν τίποτα παραπάνω από συμπυκνωμένο νεοφιλελευθερισμό σε καθεστώς έκλειψης της δημοκρατίας. Η δημοκρατική και ριζοσπαστική αναθεώρηση του Συντάγματός μας είναι αναγκαία και για να επουλωθούν οριστικά οι πληγές της μνημονιακής περιόδου.

Και τούτο διότι ναι, μεν, είναι αλήθεια ότι η σοβούσα κρίση αξιοπιστίας των πολιτικών θεσμών δεν οφείλεται στο Σύνταγμα. Το αντίθετο: το ίδιο το Σύνταγμα ήταν θύμα της κρίσης, με την έννοια ότι οι μνημονιακές επιταγές συνιστούσαν ένα πραγματικό «παρασύνταγμα», του οποίου η εφαρμογή έθετε συχνά σε δοκιμασία πολλές και θεμελιώδεις ρυθμίσεις του οικονομικού –και όχι μόνον- συντάγματος. Η γενικευμένη, κρίση εμπιστοσύνης που επέφεραν, πρέπει να αντιμετωπιστεί με σημαντικές θεσμικές τομές που ενισχύουν την λογοδοσία και την αξιοπιστία του πολιτικού συστήματος, με μεταρρυθμίσεις όπως, η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία για ψήφιση νόμων ή η διεξαγωγή δημοψηφισμάτων.

Περαιτέρω, με την αναθεώρηση επιχειρούμε να εξοπλίσουμε με υπερνομοθετική ισχύ τις μεταρρυθμίσεις που νομοθετήσαμε κατά την κυβερνητική μας τετραετία προς την κατεύθυνση της απόκρουσης και της ανάταξης της νεοφιλελεύθερης επιδρομής στα δικαιώματα και στη δημοκρατία. Όπως απαγορεύσαμε την πολιτική επιστράτευση νομοθετικά, ως εργαλείο αντιμετώπισης της απεργίας, έτσι προτείνουμε και τώρα να τυποποιηθεί συνταγματικά. Όπως προσπαθήσαμε να ενισχύσουμε τους αδύναμους, να κατοχυρώσουμε τα δικαιώματα στην ισότητα και στην αξιοπρέπεια, την ίδια θεσμική προσπάθεια ολοκληρώνουμε τώρα και με την αναθεώρηση.

Ειδικότερα: Στο επίπεδο της Δημοκρατίας, ενισχύουμε τη λαϊκή κυριαρχία και στις δύο διαστάσεις της: την αντιπροσωπευτική, κυρίαρχη σε ένα αντιπροσωπευτικό κοινοβουλευτικό πολίτευμα, κυρίως με την κατοχύρωση της απλής αναλογικής, αλλά και άλλες επεμβάσεις συνταγματικής μηχανικής, όπως είναι η δημιουργική ψήφος δυσπιστίας. Όμως, προωθούμε και μορφές άμεσης Δημοκρατίας, ως συμπλήρωση και όχι ως υπονόμηση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Ως αποφασιστικά αντίβαρα στην εξουσία των ελίτ και στην τάση απομάκρυνσης των πολιτών από την πολιτική. Και δεν είναι μόνο η ανάγκη αντιβάρων που επιβάλλει να ενισχύσουμε την έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας και μέσω των μορφών της άμεσης Δημοκρατίας, είναι και η αντίληψη που έχουμε για τον πολίτη, την ανάγκη να εξασφαλιστεί η *vita activa*, η ενεργή πολιτική συμμετοχή του, που δεν πρέπει να περιορίζεται στην επίσκεψη του στην κάλπη μια φορά κάθε τέσσερα χρόνια.

Τα διακυβεύματα αυτά δεν είναι εθνικά, είναι ευρωπαϊκά και παγκόσμια. Η Αναθεώρηση διεξάγεται σε μια εποχή που η Ευρώπη βρίσκεται μπροστά σε ένα σταυροδρόμι,

σε ένα κρίσιμο δίλημμα για το ποιο δρόμο θα ακολουθήσει. Αυτόν που ορίζεται από τον ιδιόμορφο γάμο του νεοφιλελευθερισμού με την ακροδεξιά, που γεννά χίμαιρες και τέρατα; ή θα μείνει στο δρόμο των αγώνων και των ελευθεριών, εμμένοντας στη λογική των ανοιχτών κοινωνιών, της Δημοκρατίας και των δικαιωμάτων; Οι επόμενες ευρωεκλογές είναι μια ιστορική στιγμή-καμπή που θα κρίνει σε μεγάλο βαθμό τη μεγάλη αυτή μάχη. Η ίδια η αναθεώρηση αποτελεί μια τέτοια κεντρική στιγμή, σταυροδρόμι για τη δική μας Δημοκρατία.

Η δεύτερη απάντηση μας στον νεοφιλελευθερισμό δίδεται με την κανονιστική θωράκιση των κοινωνικών δικαιωμάτων και τη ρητή αναγνώριση της αγωγιμότητάς τους. Με ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, με την απαγόρευση της ιδιωτικοποίησης του νερού και της ενέργειας, που είναι ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αναγνωρίζει και η νομολογία για το νερό του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ Ολ. 1905/2014).

Ορισμένες από τις προτάσεις μας αυτές υπηρετούν παράλληλα την αναγκαία αντιμετώπιση χρόνιων παθογενειών του πελατειακού κράτους στον τόπο μας, απότοκων της μακρόχρονης κυριαρχίας του δικομματισμού και των πελατειακών πρακτικών που συναρτώνται και με την διαιώνιση της πολιτικής οικογενειοκρατίας (Ελλάδα και Πακιστάν είναι οι τελευταίες χώρες που εξακολουθούν να έχουν πολιτικές δυναστείες που επιδιώκουν την εναλλαγή τους στην εξουσία). Κύρια έκφραση της παθογένειας αυτής ήταν η κυριαρχία, της πελατειακής σχέσης του Βουλευτή ως επαγγελματία διαμεσολαβητή της εξουσίας με τους πολίτες μέσω του «ρουσφετιού».

Οι παθογένειες αυτές δεν ήταν απλώς συμπτώματα κακοδιοίκησης αλλά έχουν συστημικό χαρακτήρα. Έτσι εξηγείται και αδυναμία ανάταξής τους. Η διαιώνιση σχέσεων πατρωνείας και εστιών διαφθοράς στο σύνολο του διοικητικού μηχανισμού αποτελούσε κεντρική πολιτική επιλογή που αποσκοπούσε στην αναπαραγωγή σχέσεων διαπλοκής στην κορυφή και εξάρτησης των πολιτών από το πολιτικό προσωπικό στη βάση του πολιτικού συστήματος.

Ήρθε η ώρα όλα αυτά να τα αντιμετωπίσουμε. Ο Συντακτικός νομοθέτης επιδιώκει την εξεύρεση συναινέσεων στη συνταγματική διαδικασία. Οι συναινέσεις προϋποθέτουν ειλικρινή διάλογο εκεί που μπορεί να επιτευχθεί η σύμπτωση της βούλησης των αντιμαχόμενων πλευρών. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνει σε όλα τα θέματα. Προφανώς είναι χαοτική η διαφορά που μας χωρίζει από τη Νέα Δημοκρατία στα θέματα του νεοφιλελευθερισμού και σε ορισμένες πτυχές των αντιλήψεων μας για τη Δημοκρατία. Υπάρχουν, όμως, υπερώριμα ζητήματα, όπως η αναθεώρηση του άρθρου 86, για την ευθύνη των Υπουργών, για τα οποία δεν υπάρχει απλώς στην κοινωνία κλίμα συναίνεσης, αλλά ομόθυμη συνείδηση της επιτακτικής ανάγκης για την ρύθμισή τους.

Για να υπάρξουν οι αναγκαίες συναινέσεις και σε άλλα θέματα, επιχειρήσαμε να ανοίξει ο διάλογος με την κοινωνία για το Σύνταγμα εφ' όλης της ύλης εδώ και δύο χρόνια. Κατέθεσα στα Πρακτικά της Βουλής την Έκθεση της Δημόσιας Διαβούλευσης για τη Συνταγματική Αναθεώρηση που οργανώθηκε από Επιτροπή πολλών προσωπικοτήτων, σχεδόν όλων όχτι του δικού μας χώρου, υπό τον συντονισμό και την καθοδήγηση του συναδέλφου Μιχάλη Σπουρδαλάκη.

Υπάρχουν και άλλα θέματα, πέραν της ποινικής ευθύνης των υπουργών, τα οποία είναι υπερώριμα για λύση. Ένα από αυτά είναι το μέγα ζήτημα των σχέσεων Εκκλησίας και Κράτους. Κατά τη συζήτηση της θέσπισης του Συντάγματος το 1975, ο τότε Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθηγητής Ζέπος έλεγε: *«Είναι θεωρητικώς ορθότερος ο χωρισμός Εκκλησίας και Πολιτείας, αλλά υπό τας παρούσας συνθήκας και λόγω της παραδόσεως που υπάρχει είναι δύσκολο να εκφύγουμε αυτήν τη στιγμή από το κρατούν σύστημα»*. Αυτές οι συνθήκες, αυτή η «στιγμή» διαρκούν ήδη σαράντα χρόνια.

Η πρόταση μας περιλαμβάνει τέσσερις άξονες, με σκοπό την πλήρη επαναθεμελίωση του πολιτεύματος σε δημοκρατικότερη και προοδευτική βάση:

- **Άξονας 1** Διεύρυνση της Δημοκρατίας-Νέα αρχιτεκτονική του πολιτεύματος
- **Άξονας 2** Διακριτότητα Κράτους και Εκκλησίας
- **Άξονας 3** Ενίσχυση των δικαιωμάτων των πολιτών - Καθιέρωση θεσμών άμεσης δημοκρατίας
- **Άξονας 4** Ισχυροποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων και της προστασίας των «κοινών»

Το πολιτικό μας σύστημα βρίσκεται αντιμέτωπο με μία γενικευμένη κρίση αξιοπιστίας. Εμείς θεωρούμε ότι ο βασικός λόγος για αυτήν την κρίση εμπιστοσύνης των πολιτών απέναντι στους θεσμούς οφείλεται σε αυτό που ορίζει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μας ως «υπεροχή του οικονομικού επί του θεσμικού». Περιγράφει με τον όρο αυτό την επέλαση του νεοφιλελευθερισμού που έχει ως συνέπεια την πλήρη απορρύθμιση των πολιτικών δημοκρατικών διαδικασιών και τη συρρίκνωση του πεδίου του κράτους. Αποτέλεσμα αυτής της τάσης είναι το ρυθμιστικό κενό που προκύπτει να καταλαμβάνεται από φορείς άσκησης ιδιωτικής εξουσίας και πολύ σημαντικοί κανόνες να μην είναι πλέον αντικείμενο δημοκρατικής πολιτικής απόφασης.

Τα παραδείγματα είναι άφθονα. Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα δεν ορίστηκαν από τα κράτη, καθορίστηκαν στην πραγματικότητα από μία συνάντηση τραπεζιτών. Σημαντικότεροι κανόνες, που έχουν και υπερνομοθετική ισχύ, ορίζονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και πολλές φορές ρυθμίζουν ύλη πολύ πέραν των οικονομικών συμβατικών σχέσεων των κρατών.

Στεγανοποιούνται, επομένως, σημαντικές αποφάσεις από τη δημοκρατική διαδικασία. Ολόκληρα πεδία πολιτικής, όπως είναι το Οικονομικό Σύνταγμα, τείνουν να τεθούν εκτός της δημοκρατίας. Θεωρείται, για παράδειγμα, θέσφατο οι κεντρικές τράπεζες και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ως «ιερές αγελάδες», να ασκούν τις αρμοδιότητες τους εκτός του δημοκρατικού διαλόγου, χωρίς να χρειάζεται να λάβουν υπόψη τις αποφάσεις της πλειοψηφίας. Η έσχατη κατάληξη αυτής της λογικής είναι ακριβώς η συνταγματοποίηση μιας και μόνο οικονομικής ορθοδοξίας, αυτής του νεοφιλελευθερισμού, μεταξύ άλλων και με την καθιέρωση με υπερνομοθετική ισχύ του χρυσού κανόνα.

Ποια είναι η δική μας διαφορετική λογική; Ότι πρέπει να ενισχύσουμε τη νομιμοποίηση της Βουλής, ως το βασικό κέντρο λήψης πολιτικών αποφάσεων, και παράλληλα να ενισχύσουμε το κύρος και τη νομιμοποίηση του Βουλευτή - ατομικά του Βουλευτή.

Ταυτόχρονα, και αυτό απορρέει, επίσης, από την δημοκρατική αρχή και τη λαϊκή κυριαρχία, πρέπει να εξασφαλίσουμε τις συνθήκες αποτελεσματικής διακυβέρνησης της χώρας, ενισχύοντας την εκτελεστική εξουσία και, ιδίως, την κυβέρνηση, ώστε να μπορεί να παίρνει αποφάσεις με δημοκρατικό μεν τρόπο, αλλά και αποτελεσματικό συγχρόνως, που να απαντά στις ανάγκες ανταπόκρισης στις εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις.

Η γενικευμένη κρίση αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος είναι απότοκη κυρίως των γενικότερων τάσεων επικράτησης των αντιδημοκρατικών, τεχνοκρατικών και αντιπολιτικών επιλογών του νεοφιλελευθερισμού. Οι τάσεις αυτές ενισχύονται, ειδικά στην Ελλάδα, και από τις εγγενείς αμαρτίες του ελληνικού πολιτικού συστήματος.

Επομένως, οι προτάσεις μας έχουν στίγμα, προσανατολισμό και πολιτική και ιδεολογική ταυτότητα. Αποσκοπούν στο να αντιμετωπίσουν αφενός αμυντικά την προσπάθεια εξοβελισμού της πολιτικής από τον τομέα λήψεως των σημαντικών αποφάσεων για το Οικονομικό Σύνταγμα (και όχι μόνον) και αφετέρου, θετικά και επιθετικά, να ενισχύσουν τη δημοκρατική νομιμοποίηση της Βουλής και της κυβέρνησης.

- **Άξονας 1** Διεύρυνση της Δημοκρατίας - Νέα αρχιτεκτονική του πολιτεύματος -

Συνταγματική καθιέρωση της απλής αναλογικής και άλλες εκλογικές ρυθμίσεις

Προτείνουμε την προσθήκη εδαφίου στην παρ. 1 του άρθρου 54, προκειμένου να κατοχυρωθεί συνταγματικά η εφαρμογή αναλογικού εκλογικού συστήματος στις βουλευτικές εκλογές. Προτείνουμε επίσης την προσθήκη ερμηνευτικής δήλωσης, με την οποία διευκρινίζεται ότι αναλογικό θεωρείται ένα εκλογικό σύστημα, εφόσον το τελικό ποσοστό κατανομής των βουλευτικών εδρών δεν αποκλίνει περισσότερο από δέκα τοις εκατό από το αντίστοιχο ποσοστό ψήφων που έλαβε κάθε συνδυασμός στο σύνολο της Επικράτειας. Ο εκλογικός νομοθέτης θα έχει τη δυνατότητα να θεσπίσει ελάχιστο όριο ποσοστού ψήφων για την εκλογή βουλευτών, εφόσον αυτό δεν υπερβαίνει το τρία τοις εκατό.

Με την πρότασή μας επιδιώκουμε να διασφαλίσουμε την αρχή της ισοτιμίας της ψήφου και την αναλογική εκπροσώπηση των πολιτικών δυνάμεων, ώστε το Κοινοβούλιο να αντανakλά τους πραγματικούς πολιτικούς και ιδεολογικούς συσχετισμούς. Η πρότασή μας βάζει τέλος στις μονοκομματικές κυβερνήσεις και αναδεικνύει ως θεσμική και δημοκρατική εγγύηση τον αμοιβαίο έλεγχο των κυβερνητικών εταίρων στη βάση προγραμματικών συμφωνιών. Παράλληλα, ενισχύει τη Βουλή, αφού κάθε κοινοβουλευτική ομάδα θα αποτελεί ανά πάσα στιγμή εν δυνάμει κυβερνητικό εταίρο, ενώ σε θέματα εκτός κυβερνητικής συμφωνίας θα μπορούν να διαμορφώνονται συναινέσεις μεταξύ βουλευτών της πλειοψηφίας και της αντιπολίτευσης. Άλλωστε και η Νέα Δημοκρατία, στην πρόταση αναθεώρησης που είχε υποβάλει το 2014, συνομολογούσε ότι «το αναλογικό σύστημα ανταποκρίνεται περισσότερο στις ανάγκες διεύρυνσης της δημοκρατικής νομιμοποίησης της Βουλής, συνακόλουθα δε της Κυβέρνησης, η οποία στηρίζεται στην εμπιστοσύνη της Βουλής».

Περαιτέρω, προτείνουμε την προσθήκη νέας διάταξης, ως παρ. 4 του άρθρου 54, με την οποία θα παρέχεται στον εκλογικό νομοθέτη η δυνατότητα να ορίσει ότι έως πέντε βουλευτές εκλέγονται σε ευρύτερες εκλογικές περιφέρειες μόνιμης εγκατάστασης απόδημου Ελληνισμού, με ενιαίο ψηφοδέλτιο σε κάθε μία από αυτές.

Το εκλογικό σύστημα δεν είναι ουδέτερο πολιτικά δεν αντικατοπτρίζει απλώς τι υπάρχει ανεξάρτητα και πριν από την εκλογική διαδικασία, αλλά συνδιαμορφώνει το αποτέλεσμα. Ο εκλογικός νόμος παρεμβαίνει στο πολιτικό σύστημα και στην κοινωνία, συνιστά ή μεταμορφώνει πολιτικά υποκείμενα. Η πολιτική παρέμβαση δημιουργεί ή μεταλλάσσει τις κοινωνικές πολιτικές ή κομματικές ταυτότητες.

Στο πλαίσιο αυτής της παρέμβασης το εκλογικό σύστημα πριμοδοτεί ή αποθαρρύνει ιδεολογίες και συμφέροντα ομάδων που επιθυμούν να διεκδικήσουν κοινοβουλευτική εκπροσώπηση. Η απλή αναλογική έρχεται να αντιμετωπίσει την κοινωνική κατάτμηση και την ιδεολογική πολυφωνία της μεταφορντικής κοινωνίας, στην οποία ζούμε και προωθεί το πιο σημαντικό αντίβαρο στην κυβερνητική παντοδυναμία, ευνοώντας τις πολυκομματικές κυβερνήσεις συνασπισμού και συναντίληψης. Αυτές οι πολυκομματικές κυβερνήσεις είναι το μεγαλύτερο αντίβαρο σε αυτό το πρωθυπουργοκεντρικό μοντέλο.

Ακούμε από κάποιους ότι δεν είμαστε έτοιμοι για συναινέσεις και γι' αυτό δεν μπορούμε να εισάγουμε την απλή αναλογική. Από το 2011 και μετά, έχουμε κατά βάση κυβερνήσεις συνασπισμού, των οποίων οι συνιστώσες αθροιστικά δεν υπερβαίνουν το 40% με 43% των εκλογέων. Σταδιακά αναδύεται ένα νέο παράδειγμα πολιτικής λειτουργίας στα ερείπια του μεταπολιτευτικού δικομματισμού, με ισχυρή τόνωση των συναινετικών διαδικασιών. Το μόνιμο ρεφρέν πολλών δημοσιολογούντων είναι ότι χρειαζόμαστε θεσμικά αντίβαρα στο πρωθυπουργοκεντρικό μοντέλο. Και τα προτεινόμενα αντίβαρα αφαιρούν εξουσίες συνήθως και αρμοδιότητες από τη Βουλή ή την Κυβέρνηση, δηλαδή από την πολιτική, και τις δίνουν, κατά περίπτωση, σε διάφορους θεσμούς: στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, στο Συνταγματικό Δικαστήριο, στους δικαστές ή σε Ανεξάρτητες Αρχές.

Στη Δημοκρατία, όμως, δεν υπάρχει ισχυρότερο αντίβαρο από το να ακούγονται οι πολίτες και να γίνεται σεβαστή η λαϊκή κυριαρχία. Η καθιέρωση της απλής αναλογικής κινείται προς την κατεύθυνση αυτή, εφόσον παράγει κυβερνήσεις που θα στηρίζονται στη συναίνεση πολιτικών δυνάμεων. Λέγεται από κάποιους ότι η απλή αναλογική και η πολυκομματική Βουλή θα τονώσει τους εγωισμούς και θα αποτρέψει τις συγκλίσεις που είναι απαραίτητες για βιώσιμα κυβερνητικά σχήματα.

Υπενθυμίζω, άλλωστε, ότι και η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας το 2014 περιλάμβανε αναφορά στην ανάγκη αναλογικότητας του εκλογικού συστήματος. Υπάρχουν στο συγκριτικό δίκαιο αρκετές περιπτώσεις συνταγματοποίησης της απλής αναλογικής ως πάγιου εκλογικού συστήματος. Κλασική περίπτωση είναι το Σύνταγμα της Πορτογαλίας, όπου μάλιστα η σχετική ρύθμιση περιλαμβάνεται στις μη αναθεωρητέες διατάξεις. Είναι δηλαδή πάγια προστατευμένη και από τον αναθεωρητικό νομοθέτη.

Θεωρούμε, επιπλέον, πέραν της συνταγματικής κατοχύρωσης ότι πρέπει να προσδιοριστεί σε τι συνίσταται το αναλογικό εκλογικό σύστημα, ώστε να μην παραβιάζεται στην

πράξη από τον κοινό νομοθέτη. Για το λόγο αυτόν, προτείνουμε η πάγια καθιέρωση ενός αναλογικού εκλογικού συστήματος, να συνοδευτεί από ερμηνευτική δήλωση, σύμφωνα με την οποία ο αριθμός των Βουλευτών ενός κόμματος δεν πρέπει να αποκλίνει πάνω από 10%, να είναι παραπάνω από 10%, σε σχέση με το εθνικό του ποσοστό. Δηλαδή, αυτό το οποίο έχουμε εισάγει νομοθετικά για τη Βουλή και, επίσης, για την Τοπική Αυτοδιοίκηση – για τις βουλευτικές και αυτοδιοικητικές εκλογές - τώρα το κατοχυρώνουμε και συνταγματικά. Διασφαλίζεται έτσι η αρχή της ισοτιμίας της ψήφου, ώστε το Κοινοβούλιο να αντανakλά τους πραγματικούς πολιτικούς και ιδεολογικούς συσχετισμούς.

Για το σχετικό ζήτημα της ψήφου των ομογενών οι οποίοι λείπουν για την Ελλάδα μεγάλο χρονικό διάστημα, προτείνουμε την καθιέρωση του γαλλικού ή του ιταλικού μοντέλου. Προτείνουμε, δηλαδή, τη δυνατότητα να εκλέγουν τον εκπρόσωπό τους στη Βουλή, εν είδει βουλευτή επικρατείας της μείζονας γεωγραφικής περιοχής που κατοικούν, με ενιαίο ψηφοδέλτιο, για να μην επαναλαμβάνονται τα χειρότερα του κομματικού φατριασμού. Η επόμενη Βουλή θα πρέπει να εξετάσει εάν θα έχουν πλήρες δικαίωμα ψήφου οι Βουλευτές αυτοί ή απλώς συμβουλευτική ψήφο.

Βουλή και Βουλευτές

Προτείνουμε την προσθήκη νέας διάταξης, ως παρ. 5 στο άρθρο 56, προκειμένου να καθιερωθεί προσωρινό κώλυμα εκλογιμότητας, για τις αμέσως επόμενες βουλευτικές εκλογές, όσων έχουν διατελέσει βουλευτές σε τρεις διαδοχικές βουλευτικές περιόδους. Στις οποίες πάντως δεν θα συνυπολογίζονται βουλευτικές περίοδοι με διάρκεια μικρότερη των 2/3 της πλήρους διάρκειας της βουλευτικής περιόδου, δηλαδή μικρότερη των τριάντα δύο μηνών. Από το κώλυμα εξαιρούνται οι πρόεδροι κοινοβουλευτικών ομάδων και όσοι έχουν διατελέσει πρωθυπουργοί. Πρόκειται για έναν ήπιο περιορισμό του δικαιώματος του εκλέγεσθαι, αφού επιτρέπει τη συμμετοχή στις αμέσως επόμενες εκλογές μετά απ' αυτές για τις οποίες συντρέχει το κώλυμα, ο οποίος δικαιολογείται ως μέτρο που αποτρέπει την επαγγελματοποίηση της πολιτικής και συμβάλλει στην ανανέωση της εθνικής αντιπροσωπείας.

Υπάρχουν ιστορικά και συγκριτικά προηγούμενα: Στο Σύνταγμα του 1791 της Γαλλικής Επανάστασης, στο άρθρο 6 υπήρχε ρητή πρόβλεψη ότι τα μέλη του νομοθετικού σώματος μπορούν να επανεκλεγούν στην επόμενη Εθνοσυνέλευση, αλλά δεν μπορούν να εκλεγούν στη συνέχεια, παρά μόνο ύστερα από την πάροδο μιας νομοθετικής περιόδου. Και πρόσφατα, στην τρίτη Ευρωπαϊκή Διάσκεψη κατά της Διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης προβλέφθηκε ως μέτρο αντιμετώπισης αυτής της πολιτικής διαφθοράς και της κρίσης αξιοπιστίας η ενεργοποίηση συστημάτων που θα θέτουν όρια στην κατοχή δημόσιων αξιωμάτων. Τέλος, παρόμοια με τη δική μας ρύθμιση αποτελεί και μία από τις βασικές προτάσεις της συνταγματικής αναθεώρησης που έχει καταθέσει ο Πρόεδρος Μακρόν στη Γαλλική Εθνοσυνέλευση.

Υφίσταται, συνεπώς, μία συνεκτική πολιτική λογική που υποστηρίζει τις προτάσεις της ενότητας αυτής. Συνδυάζονται με την πρόταση μας να είναι ο Πρωθυπουργός πάντα Βουλευτής, ώστε να στέλνεται το μήνυμα ότι η δημοκρατία και όχι η τεχνοκρατία, η πολιτική και

όχι αγορά είναι αυτή που πρέπει να προσδιορίζει τη λήψη των βασικών πολιτικών αποφάσεων. Στο κάτω-κάτω, είναι η δημοκρατία, η οποία βρίσκεται σε κίνδυνο. Και αυτήν πρέπει να υπερασπιστούμε.

Πρωθυπουργός και κυβέρνηση

Στην κατεύθυνση ενίσχυσης των πολιτικών χαρακτηριστικών του κοινοβουλευτισμού μας κινείται και η θεσμική απαίτηση ο Πρωθυπουργός να είναι Βουλευτής. Προτείνουμε την τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 37, προκειμένου να οριστεί ότι ο πρωθυπουργός απαιτείται να έχει τη βουλευτική ιδιότητα. Για να πάψει η πρακτική να διορίζονται και να διεκδικούν την εμπιστοσύνη της Βουλής εξωκοινοβουλευτικοί πρωθυπουργοί. Από την υποχρέωση αυτή θα εξαιρούνται οι πρωθυπουργοί εκλογικών κυβερνήσεων, οικουμενικών ή υπηρεσιακών, που σχηματίζονται με αποκλειστικό σκοπό τη διενέργεια εκλογών μετά την αποτυχία σχηματισμού κυβέρνησης που να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής.

Στη Βρετανία δεν είναι μόνο ο Πρωθυπουργός υποχρεωτικά βουλευτής. Είναι και ο Υπουργός Εξωτερικών και ο Υπουργός Οικονομικών. Πάλι η έμφαση είναι στην ενίσχυση του πολιτικού χαρακτήρα των δημοκρατικών διαδικασιών. Ο Πρωθυπουργός, τα σημαντικά στελέχη της Κυβέρνησης πρέπει να είναι πολιτικοί εκλεγμένοι από τον λαό και όχι ανεύθυνοι τεχνοκράτες. Αυτό απαιτεί ο σεβασμός προς την αρχή της λογοδοσίας.

Στη νέα αρχιτεκτονική του πολιτεύματος η απλή αναλογική συμπληρώνεται με την ταυτόχρονη καθιέρωση της εποικοδομητικής ψήφου δυσπιστίας, με αντικατάσταση του πρώτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 84, ώστε η πρόταση δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης θα πρέπει υποχρεωτικά να συνοδεύεται από την πρόταση για διορισμό νέου πρωθυπουργού. Έτσι, η Βουλή δεν θα μπορεί απλώς να αίρει, αρνητικά, την εμπιστοσύνη της από την κυβέρνηση. Αλλά θα πρέπει ταυτόχρονα να διαμορφώνεται, θετικά, απόλυτη πλειοψηφία υπέρ του προσώπου που προτείνεται για νέος πρωθυπουργός. Διατηρείται πάντως η δυνατότητα υποβολής πρότασης δυσπιστίας ατομικά κατά υπουργού (αλλά, εννοείται, όχι κατά του πρωθυπουργού) όπως ισχύει σήμερα. Η ύψιστη αυτή μορφή ελέγχου της Κυβέρνησης, η πρόταση δυσπιστίας, δεν πρέπει και δεν μπορεί να γίνεται για επικοινωνιακά μόνο οφέλη, για τα δεκαπέντε λεπτά της δημοσιότητας.

Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Στο ίδιο πλαίσιο του σεβασμού της πολιτικής, της εμπιστοσύνης στη λαϊκή βούληση και της σταθερότητας της Κυβέρνησης, κείνται και οι προτάσεις που αποτρέπουν τη διάλυση του Κοινοβουλίου με αφορμή την αδυναμία εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας και επιβάλλουν, επίσης, την υποχρέωση να είναι ο Πρωθυπουργός εκλεγμένος Βουλευτής.

Δεν προτείνουμε διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας, για να αποφευχθεί ο κίνδυνος διαρχίας και πιθανών συγκρούσεων με τον Πρωθυπουργό. Προτείνουμε την τροποποίηση της παρ. 4 του άρθρου 32, προκειμένου να αποσυνδεθεί η εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής. Η διάλυση της Βουλής αποτελεί κορυφαία στιγμή στη λειτουργία του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Πρέπει να

αποτελεί αντικείμενο μιας πολιτικής απόφασης, και όχι την παράπλευρη συνέπεια της αποτυχίας άλλων διαδικασιών. Άλλωστε, η πάγια εφαρμογή αναλογικού εκλογικού συστήματος (προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 54) καθιστά περιττή κάθε «τεχνητή» πρόκληση κυβερνητικής αστάθειας.

Προτείνουμε λοιπόν, αν μετά από τρεις ψηφοφορίες για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας δεν συγκεντρωθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία (των δύο τρίτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών στις δύο πρώτες ψηφοφορίες και των τριών πέμπτων στην τρίτη), να μη διαλύεται η Βουλή, αλλά οι ψηφοφορίες να επαναλαμβάνονται ανά μήνα μέχρι ότου επιτευχθεί η πλειοψηφία των τριών πέμπτων ή μέχρι τη συμπλήρωση εξαμήνου από την έναρξη της διαδικασίας εκλογής. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούν να διενεργηθούν άλλες τέσσερις, δηλαδή μέχρι και επτά συνολικά ψηφοφορίες στη Βουλή. Μετά την παρέλευση του εξαμήνου, και εφόσον σε καμία από τις ψηφοφορίες αυτές δεν συγκεντρωθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα εκλέγεται από το λαό, δηλαδή με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα, οι οποίοι θα κληθούν να επιλέξουν μεταξύ των δύο προσώπων που πλειοψήφησαν στην τελευταία ψηφοφορία.

Κατά το διάστημα μέχρι την εκλογή νέου Προέδρου εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του ο ήδη Πρόεδρος της Δημοκρατίας, όπως προβλέπει η παρ. 6 του άρθρου 32. Η πρότασή μας επιδιώκει να βρεθεί τρόπος να εξαναγκασθεί το πολιτικό σύστημα να καταλήξει σε συναινέσεις. Σε περίπτωση αδυναμίας, ως *ultimum remedium*, προτείνεται στο τέλος να υπάρχει άμεση εκλογή που όμως δεν οδηγεί σε διάλυση της Βουλής. Και αυτό το ενδεχόμενο λειτουργεί ως πίεση για να προκύψουν οι αναγκαίες συγκλίσεις, ώστε να συγκεντρωθεί η ειδική πλειοψηφία που απαιτεί το Σύνταγμα.

Ανεξάρτητες Αρχές

Η πρότασή μας περιλαμβάνει τρεις παρεμβάσεις στο άρθρο 101Α αναφορικά με το συνταγματικό καθεστώς των ανεξάρτητων αρχών.

Πρώτον, προτείνουμε να προστεθούν εδάφια στην παρ. 1, προκειμένου να περιοριστεί η δυνατότητα του κοινού νομοθέτη να ιδρύει ανεξάρτητες αρχές. Με την πρότασή μας, ανεξάρτητες αρχές που δεν προβλέπονται στο Σύνταγμα θα μπορούν να ιδρύονται μόνο με νόμο που ψηφίζεται με την αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων του όλου αριθμού των βουλευτών. Διευκρινίζεται ότι η πρόταση αυτή δεν θίγει αρχές που έχουν ιδρυθεί με νόμο προγενέστερο της τροποποίησης της διάταξης.

Δεύτερον, προκειμένου να διευκολύνεται η συγκρότηση και η συνέχεια της λειτουργίας των ανεξάρτητων αρχών, προτείνουμε να τροποποιηθεί η παρ. 2, η οποία όπως ισχύει προβλέπει ότι τα μέλη τους επιλέγονται από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής με την επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της. Η πρότασή μας είναι, τα μέλη των ανεξάρτητων αρχών να επιλέγονται με την αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων των μελών της Διάσκεψης.

Τρίτον, προτείνουμε να ενισχυθεί και να θωρακιστεί ο κοινοβουλευτικός έλεγχος επί των ανεξάρτητων αρχών. Με την πρότασή μας, προστίθεται εδάφιο στην παρ. 3 που προβλέπει ότι οι ανεξάρτητες αρχές υπόκεινται στον έλεγχο της Βουλής για πράξεις ή παραλείψεις τους.

Τοπική αυτοδιοίκηση

Προτείνουμε να τροποποιηθεί η παρ. 2 του άρθρου 102, προς δύο κατευθύνσεις.

Αφενός, με στόχο να ενισχύσουμε την αντιπροσωπευτική αρχή στην τοπική αυτοδιοίκηση. Γι' αυτό προτείνουμε να κατοχυρωθεί η αμεσότητα της ψηφοφορίας, όπως και αναλογικό εκλογικό σύστημα στις εκλογές για τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης. Αφετέρου, προκειμένου να πλαισιώσουμε και να συμπληρώσουμε την αντιπροσώπευση με θεσμούς άμεσης δημοκρατίας. Γι' αυτό προτείνουμε να θεσπιστούν τοπικές λαϊκές συνελεύσεις και να δοθεί η δυνατότητα να διενεργούνται τοπικά δημοψηφίσματα και να αναλαμβάνονται λαϊκές πρωτοβουλίες σε επίπεδο δήμου ή περιφέρειας, κατά τους ειδικότερους ορισμούς του εκτελεστικού νόμου που θα εκδοθεί.

Αποκατάσταση της τιμής του πολιτικού κόσμου με την κατάργηση της απαράδεκτης ασυλίας του πολιτικού προσωπικού

Είναι πια κοινός τόπος η ανάγκη να μεταρρυθμιστεί ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των υπουργών, για να αποκατασταθεί το αίσθημα δικαιοσύνης και ισότητας μεταξύ των πολιτών και να αρθούν οι ακρότητες στις οποίες οδήγησαν μια στρεβλή κοινοβουλευτική πρακτική και συνταγματικές διατάξεις που τη διευκόλυναν. Με προσοχή όμως, για να μη φτάσουμε στο άλλο άκρο, δηλαδή να μην επιτρέψουμε την ποινικοποίηση της πολιτικής ζωής και τη μεταφορά της πολιτικής αντιπαράθεσης στα δικαστήρια.

Η πιο σημαντική, και η πιο επιτακτικά αναγκαία, παρέμβαση που προτείνουμε είναι η κατάργηση της ασφυκτικής αποσβεστικής προθεσμίας που προβλέφθηκε με την αναθεώρηση του 2001 και ορίζει ότι ποινική δίωξη δεν μπορεί πια να ασκηθεί μετά το πέρας της δεύτερης συνόδου της βουλευτικής περιόδου που ακολουθεί την τέλεση του αδικήματος. Η διάταξη αυτή έχει κατ' αποτέλεσμα οδηγήσει σε ατιμωρησία των υπουργικών αδικημάτων. Με την πρότασή μας καταργείται το σχετικό εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 86 και ποινική δίωξη κατά υπουργού θα μπορεί να ασκηθεί οποτεδήποτε εντός του χρόνου παραγραφής του αδικήματος. Ό,τι δηλαδή ισχύει για όλους τους πολίτες.

Παράλληλα, προτείνουμε να εισαχθεί ερμηνευτική δήλωση, προκειμένου να αποσαφηνιστεί κάτι που ήδη προκύπτει ερμηνευτικά από την ισχύουσα ρύθμιση: Δεδομένου ότι η ειδική ποινική μεταχείριση των υπουργικών αδικημάτων αποτελεί εξαίρεση από την κοινή δικαιοδοσία και, ως τέτοια, πρέπει να ερμηνεύεται στενά, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 86 υπάγονται μόνο τα υπουργικά αδικήματα με τη στενή έννοια του όρου, δηλαδή όσα τελούνται κατά την άσκηση υπουργικών καθηκόντων, και όχι όσα τελούνται απλώς επ' ευκαιρία της άσκησης τέτοιων καθηκόντων. Διευκρινίζουμε έτσι και επιβεβαιώνουμε ότι όλα τα υπόλοιπα αδικήματα που τελούν υπουργοί, πλην των με στενή έννοια υπουργικών αδικημάτων, διώκονται κατά την κοινή νομοθεσία, δηλαδή με τον ίδιο τρόπο όπως για όλους τους πολίτες.

Τα κρίσιμα προς εξέταση θέματα στο πλαίσιο της διαδικασίας της ποινικής ευθύνης των Υπουργών είναι ποιος κινεί τη διαδικασία, ποιο δικαστήριο δικάζει και ποιο είναι το έννομο αγαθό που προστατεύεται, κυρίως ποια είναι τα αδικήματα τα οποία θα πρέπει να είναι αντικείμενο ειδικής, ξεχωριστής από την κοινή ποινική διαδικασία, διαδικασίας, και όλα αυτά λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη και την περιρρέουσα πολιτική ατμόσφαιρα που, όπως θα προσπαθήσω να δείξω, διαφοροποιεί πολλές φορές το έννομο αγαθό που προστατεύεται.

Η διαδικασία κινείται, για τους ιστορικούς λόγους που προανέφερα, στις περισσότερες περιπτώσεις από το όργανο που εκφράζει τη λαϊκή βούληση, από τη λαϊκή Αντιπροσωπεία, στα περισσότερα Συντάγματα. Έχουμε επιβιώσεις και της αντίληψης της ποινικής ευθύνης των Υπουργών, ως οιονεί πειθαρχικής, ιδίως στα αρχαία Συντάγματα που αποκρυσταλλώνουν παλαιότερες στιγμές της πολιτικής ζωής. Σε περιόδους, βέβαια, που είναι κυρίαρχο το δημοκρατικό στοιχείο, η εξέταση της ποινικής δίωξης δεν επαφίεται σε ειδικό όργανο, αλλά απορροφάται από την αντίληψη που θέλει να έχουμε κοινή αντιμετώπιση των ποινικών ευθυνών των Υπουργών με αυτές των απλών θνητών. Ενδεικτική είναι η περίπτωση των επαναστατικών γαλλικών συνταγμάτων του '91 και του '95, όπου η δικαιοδοσία κατά των πολιτικών αξιωματούχων ανήκε σε δικαστήρια ενόρκων που επιλέγονταν *ad hoc* από τις εκλογικές συνελεύσεις των *départements*.

Στα καθ' ημάς, παρόμοια πρόβλεψη για ποινική ευθύνη είχαν και τα επαναστατικά Συντάγματα. Η εκδίκηση των κατηγοριών, όμως, στα ελληνικά Συντάγματα ήδη από αυτό του 1844, του 1864 και στα επόμενα προβλεπόταν να γίνεται από τη Βουλή, εκτός από τα Συντάγματα που είχαν και Γερουσία όπως αυτά του 1925 και του 1927, που ανέθεταν τη σχετική αρμοδιότητα σε αυτήν. Σήμερα στο σύνολο σχεδόν των Συνταγμάτων η ποινική δίωξη ασκείται από τις Βουλές, εκτός από σπανιότερες περιπτώσεις, όπως στην περίπτωση της Ισπανίας, της Πορτογαλίας και της Ιταλίας, όπου οι κοινές δικτικές αρχές έχουν δυνατότητα να ασκούν την ποινική δίωξη.

Ως προς τα αδικήματα τώρα, τον 19ο αιώνα υπήρχε μια υπερδιεύρυνση των αδικημάτων που ενέπιπταν στο πλαίσιο της ειδικής διαδικασίας, ακριβώς γιατί αντιμετωπιζόταν εν μέρει και ως πειθαρχική. Στα σύγχρονα Συντάγματα παρατηρείται η ακριβώς αντίστροφη τάση. Αντί, όπως συνέβαινε σε νόμους, όπως ο αρχικός ΦΠΣΤ' ή και ο δικτατορικός 802/1971, οι οποίοι ως «λευκοί ποινικοί νόμοι» παρέπεμπαν στο σύνολο της έννομης τάξης, τα σύγχρονα Συντάγματα περιορίζουν τα αδικήματα, βάσει των οποίων πρέπει να υπάρχει ειδικό καθεστώς, μόνο σ' αυτά που συνδέονται στενά με την άσκηση των καθηκόντων του Υπουργού. Η γαλλική θεωρία μιλά για τις «*actes rattachables*», εκείνες τις πράξεις που μόνο ένας Υπουργός μπορεί να τελέσει και που μόνο αυτές μπορούν να αφορούν την ποινική δίωξή του σε ειδικό καθεστώς, ξεχωριστό από το κοινό.

Πρέπει να τονίσω ότι όχι μόνο οι διαδικασίες, όχι μόνο το όργανο, όχι μόνο τα αδικήματα είναι αυτά που μεταβάλλονται ανάλογα με τον μακρό πολιτικό χρόνο, αλλά ακόμη και η αντίληψη του τι συνιστά «διαφθορά» για το πολιτικό προσωπικό γνωρίζει εξέλιξη ανάλογα με την ιστορική συγκυρία και τα πολιτειολογικά χαρακτηριστικά μιας πολιτείας.

Μέχρι και τον 19ο αιώνα η ποινική ευθύνη ήταν όπλο στα χέρια των Κοινοβουλίων, για να ελέγξουν τη μοναρχική εξουσία. Στο πλαίσιο αυτό, η διαφθορά αναφερόταν, κυρίως, στις σχέσεις του Αρχηγού του κράτους με τα μέλη του Κοινοβουλίου, δηλαδή είτε στη χειραγώγηση του τελευταίου από την εκτελεστική εξουσία - είτε μέσω χρηματισμού είτε μέσω απονομής κρατικών θέσεων στους Βουλευτές - ή εν πάση περιπτώσει δεν αφορούσε τόσο τη σχέση του Υπουργού με την κοινωνία, αλλά τη σχέση του Υπουργού με τον Μονάρχη.

Είναι διαφορετικά τα πράγματα στη μαζική κομματική δημοκρατία του 19ου και του 20ού αιώνα, όπου η διαφθορά γίνεται αντιληπτή κυρίως, ως οικονομικό έγκλημα, σχετικό με την εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων. Μάλιστα, η έλευση της παγκοσμιοποίησης και οι αλλαγές που αυτή επιφέρει συνεπάγεται περαιτέρω εξέλιξη της έννοιας και των ερμηνειών της. Δηλαδή, ενώ μέχρι και τη δεκαετία του '80 η διαφθορά στις λειτουργιστικές αναλύσεις της πολιτικής επιστήμης αντιμετωπιζόταν ως σύμπτωμα πολιτικής υποανάπτυξης κυρίως προκαπιταλιστικών κοινωνιών, που θα θεραπευόταν με τον εκσυγχρονισμό και την αποκατάσταση της καπιταλιστικής ηθικής προτεσταντικού τύπου, ήδη με τη γενίκευση της ιδεολογίας των αγορών και της σύγχυσης με την αντίληψη της λαϊκής κυριαρχίας ως βασικού κριτηρίου των υποθέσεων των πολιτικών αναδύεται από τα τέλη της δεκαετίας του '70 μια ριζικά διαφορετική θεώρηση της διαφθοράς.

Χρονικά σημεία-σταθμοί για την εξέλιξη αυτή ήταν η ψήφιση στις Ηνωμένες Πολιτείες του νόμου για την ποινικοποίηση της δωροδοκίας, ως μέσο για την επίτευξη επιχειρησιακών συμφωνιών με αλλοδαπά κράτη, η Foreign Corrupt Practices Act του 1997, και λίγο αργότερα, στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ, η Διεθνής Σύμβαση για την καταπολέμηση της δωροδοκίας.

Τα παραπάνω είναι κρίσιμα για τον τρόπο με τον οποίο θα ορίσουμε στην συνέχεια τα νομικά χαρακτηριστικά της ποινικής ευθύνης των Υπουργών. Υπάρχει πάντοτε μία εγγενής και μόνιμη αντίφαση ανάμεσα στη αρχή της δημοκρατικής κυριαρχίας, που επιδιώκει να ρυθμίσει την οικονομία με όρους πολιτικής και στην ελευθερία της αγοράς να λειτουργεί με τους φυσικούς ρυθμούς της, επιβάλλοντας και στην πολιτική τους δικούς της κανόνες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε περιπτώσεις όχι κλασικής διαφθοράς, που συνιστά ταυτόχρονα και αξιόποιο αδίκημα, αλλά ενός είδους νομιμοποιημένης διαφθοράς, όπου η αδιαφανής σχέση ιδιωτικών ομάδων συμφερόντων με τα δημόσια κέντρα λήψης απόφασης δεν παραβιάζει απαραίτητα τον ποινικό νόμο. Είναι οι περιπτώσεις που κάτι είναι νόμιμο, αλλά δεν είναι και ηθικό.

Για παράδειγμα, η πρακτική που επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δυστυχώς τα τελευταία χρόνια, πρώην Πρωθυπουργοί ή Καγκελάριοι ή και Πρόεδροι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αναλαμβάνουν, αμέσως μετά την αποχώρησή τους από την πολιτική, θέση σε διοικητικά συμβούλια πολυεθνικών εταιριών, είναι μία περίπτωση, κατά τη γνώμη μου, που αυτή η «περιστρεφόμενη πόρτα» ανάμεσα στην πολιτική και στην οικονομία αναδεικνύει συμπεριφορές που πράγματι είναι προβληματικές για την αξιοπιστία του πολιτικού συστήματος.

Στην Ελλάδα, δεν υφίσταται μόνο το κλασικό πρόβλημα της διαφθοράς σε μεμονωμένο επίπεδο, αλλά και το δομικό χαρακτηριστικό συμπλοκής στην κορυφή της εξουσίας πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων. Άρα, να έχουμε στο μυαλό μας ότι η διαφθορά δεν είναι κυρίως

ή αποκλειστικά ποινικό ή νομικό θέμα. Η αποϊδεολογικοποίηση των κομμάτων «καρτέλ» και η υπερφόρτωση του πολιτικού συστήματος με αιτήματα που πολλές φορές δεν μπορεί να διαχειριστεί, οδηγεί πολλές φορές στην εκτροπή των κομμάτων από τον αρχικό πολιτικό τους ρόλο προς δύο μόνο φαινομενικά αντιδιαμετρικές κατευθύνσεις: την ακόμη μεγαλύτερη σύμφυρσή τους με τον κρατικό μηχανισμό, αλλά και τη διεύρυνση της ενδοτικότητάς τους στις απαιτήσεις της ολιγαρχίας των χρηματοδοτών που τα στηρίζουν.

Όλα αυτά τα ζητήματα ήρθαν με δραματικό τρόπο στην επικαιρότητα ενόψει συγκεκριμένων οικονομικών σκανδάλων, τα οποία συνδέονται με την άσκηση της πολιτικής εξουσίας, πολλά από τα οποία δεν προέκυψαν από έρευνα των δικών μας δικαστικών αρχών, αλλά από την δικαστική έρευνα άλλων χωρών. Το γεγονός αυτό, ότι δηλαδή είναι σε εξέλιξη μία τάση ενοποίησης και της ποινικής διαδικασίας στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης –σας θυμίζω την πρόσφατη θεσμική μεταρρύθμιση της θέσης του Ευρωπαϊκού Εισαγγελέα- δίνει ακόμη μία θεσμική παράμετρο που πρέπει να ληφθεί υπόψη σε αυτά που πρόκειται να ρυθμίσουμε.

Ποιες είναι οι δύο βασικές συγκρουόμενες συνταγματικές επιταγές; Από τη μια μεριά δύο βασικές συνιστώσες του κράτους δικαίου: την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, που θέτει όρια στο ειδικό καθεστώς της υπουργικής ευθύνης και δεν επιτρέπει προφανώς την εξάλειψη της ποινικής ευθύνης, αλλά ούτε και τον υπερβολικό περιορισμό της ή την πρόβλεψη ειδικό καθεστώς εκεί που δεν δικαιολογείται και το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας που επιβάλλει να μην στερείται παντελώς ο πολίτης που θίγεται από ποινική πράξη Υπουργού το δικαίωμα της έννομης προστασίας.

Από την άλλη μεριά, υφίσταται αντίρροπα η αναγκαιότητα, ως θεσμική εγγύηση, να προστατευθεί και ο Υπουργός από αβάσιμες ή εκδικητικές μηνύσεις ιδιωτών, των οποίων θίγει τα συμφέροντα. Και αυτή η πλευρά των εννόμων συμφερόντων συναντάται με την τιμή του πολιτικού κόσμου. Δεν είναι αδιάφορη για το δίκαιο η ανάγκη προστασίας των κυβερνητικών στελεχών από εκδικητικές αβάσιμες μηνύσεις είτε από ισχυρά ιδιωτικά κέντρα για την προώθηση των συμφερόντων τους, είτε από τους πολιτικούς εχθρούς τους.

Χωρίς να ισχυρίζομαι ότι δεν παραμένει επίκαιρη και αυτή η διάσταση του ζητήματος, η εξέλιξη του όλου πολιτειακού συστήματος, η αλλαγή των σχέσεων αγοράς και πολιτικής σε όλο τον δυτικό κόσμο και, ειδικά στη χώρα μας, η επίγνωση της ύπαρξης εκτεταμένων οικονομικών σκανδάλων, η κορυφή μόνον των οποίων έχει διερευνηθεί από τη Δικαιοσύνη, δημιουργεί την ανάγκη, αν θέλουμε να προστατεύσουμε την αξιοπιστία του πολιτικού συστήματος και την τιμή του πολιτικού κόσμου, να δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση στον περιορισμό της ειδικής μεταχείρισης των Υπουργών.

Η αναγκαιότητα αυτή ήταν πρόδηλη ήδη στην αναθεώρηση του 2001, η οποία μόνον ελάσσονες και διακοσμητικές παρεμβάσεις επέφερε στο άρθρο 86, με αποτέλεσμα και όσες βελτιωτικές προσπάθειες επιχειρήθηκαν αργότερα στο επίπεδο της απλής νομοθεσίας να καθίστανται αλυσιτελείς. Για παράδειγμα, η εξομοίωση του χρόνου παραγραφής για τα υπουργικά κακουργήματα, με το ν. 3961/2011, θεωρητικά και πολιτικά ορθή, ήταν δώρον άδωρον, εφόσον προβλέφθηκε και μάλιστα για πρώτη φορά με συνταγματική ισχύ στο άρθρο

86 του Συντάγματος συντομότερη αποσβεστική προθεσμία, προκειμένου η Βουλή να ασκήσει την αποκλειστική της αρμοδιότητα για τη δίωξη του Υπουργού.

Ενόψει, λοιπόν, αυτού του προβλήματος, το πρώτο μέτρο που πρέπει να υιοθετήσουμε – και στο οποίο θεωρώ ότι πρέπει να συμφωνήσουν όλες οι πολιτικές πτέρυγες που έχουν τοποθετηθεί επί της συνταγματικής αναθεώρησης - είναι η κατάργηση της ρύθμισης της αποσβεστικής προθεσμίας, ούτως ώστε να έχουμε την εφαρμογή των κοινών διατάξεων του Ποινικού Δικαίου για την παραγραφή. Επαναλαμβάνω ότι αυτό έπρεπε ήδη να γίνει στην Αναθεώρηση του 2001. Είναι η στιγμή σήμερα να το κάνουμε, ει δυνατόν με πολιτική ομοφωνία.

Το δεύτερο που πρέπει να γίνει είναι να επιβεβαιώσουμε την ορθή νομολογιακή τάση, η οποία έχει διαμορφωθεί, η οποία εξετάζει τα αδικήματα, τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 86 και διαφοροποιεί ανάμεσα σε αυτά που αναπόσπαστα σχετίζονται με την ιδιότητα του Υπουργού, όπως είναι, παραδείγματος χάριν, η παραβίαση κρατικών μυστικών, από τα άλλα αδικήματα, τα οποία μόνον επ' ευκαιρία της άσκησης του λειτουργήματός του φέρεται να έχει διαπράξει ο Υπουργός. Το παράδειγμα της παθητικής δωροδοκίας, της δωροληψίας, είναι νομίζω ένα από αυτά τα παραδείγματα.

Επομένως, με την ερμηνευτική δήλωση, την οποία καταθέτουμε και η οποία ερμηνεύει αυθεντικά και, όπως όλες οι ερμηνευτικές διατάξεις με αναδρομική ισχύ τη ρύθμιση της παραγράφου 1 του άρθρου 86, δίνεται η δυνατότητα, εφόσον δεν έχει επέλθει η παραγραφή - η εικοσαετής ή η δεκαπενταετής, ανάλογα με το κακούργημα- η Δικαιοσύνη να ερευνήσει προς τα πίσω, ουσιαστικά από το 2000 έως σήμερα περιπτώσεις, όπου και αν υπάρχουν, οικονομικών σκανδάλων, στα οποία εμπλέκονται Υπουργοί.

Και αυτό, πέρα από το τυπικά και συνταγματικά ορθό της παρέμβασής μας, στέλνει και ένα πολιτικό μήνυμα στον ελληνικό λαό, ότι η Ελληνική Βουλή θέλει να εξεταστούν από την ανεξάρτητη Δικαιοσύνη όλες οι περιπτώσεις, στις οποίες, ενδεχομένως, κάποιος επίορκος έχει παραβιάσει τις υποχρεώσεις απέναντι στον λαό και στον όρκο του, και έχει γίνει ο ίδιος αυτουργός εγκλήματος, το οποίο δεν έχει ακόμα παραγραφεί κατά το κοινό ποινικό δίκαιο.

Σε ό,τι αφορά το άρθρο 62 τα πράγματα είναι ευκολότερα. Στην πραγματικότητα, τυποποιούμε μια πρακτική που και ο Κανονισμός της Βουλής αποτυπώνει και εφαρμόζουμε στην πράξη, να μην υπάρχει προστασία παρά μόνο για εκείνα τα αδικήματα που στενά συνδέονται με την ιδιότητα και την πολιτική λειτουργία του Βουλευτή, εντός και εκτός της Βουλής.

- **Άξονας 2 Διακριτότητα Κράτους και Εκκλησίας**

Η Αναθεώρηση έρχεται να ρυθμίσει ένα θέμα ιστορικής σημασίας, με ιδιαίτερο συμβολισμό. Επιδιώκουμε να εναρμονίσουμε την Πολιτεία μας με τον ευρωπαϊκό νομικό πολιτισμό, εφαρμόζοντας πλήρως την ευαγγελική ρήση «τα του Καίσαρος τω Καίσαρι, τα του Θεού τω Θεώ». Πρόκειται για την καθιέρωση των διακριτών ρόλων Πολιτείας και Εκκλησίας. Υπενθυμίζω ότι ήδη κατά τη συζήτηση του Συντάγματος το 1975, ο τότε Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων της Νέας Δημοκρατίας είχε θεωρήσει ότι κάτι πρέπει να γίνει σε αυτόν τον

τομέα, αλλά δεν ήταν -έλεγε- τότε ώριμη η στιγμή. Το ΠΑΣΟΚ κατέθεσε δύο φορές σχετικές προτάσεις και το 1995 και το 2006, τις οποίες όμως ακόμη και στην Αναθεώρηση του 2001, μολονότι είχε τη σχετική πλειοψηφία, τις απέσυρε.

Με την πρότασή μας το άρθρο 3 συμπύσσεται σε μία παράγραφο. Προτάσσεται η διακήρυξη ότι η Ελληνική Πολιτεία είναι θρησκευτικά ουδέτερη και ακολουθεί η αναγνώριση της Ορθόδοξης Εκκλησίας ως επικρατούσας θρησκείας. Για την οποία διευκρινίζεται περιγραφικά, για ιστορικούς λόγους, ότι είναι δογματικά ενωμένη με το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και τις άλλες ορθόδοξες εκκλησίες, τηρεί τους αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και την εκκλησιαστική παράδοση, είναι αυτοκέφαλη και διοικείται σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη της, τον Πατριαρχικό Τόμο του 1850 και τη Συνοδική Πράξη του 1928. Διευκρινίζεται επίσης ότι δεν θίγεται το εκκλησιαστικό καθεστώς της Κρήτης και των Δωδεκανήσων.

Κατά τα λοιπά, από τη διάταξη απαλείφονται οι θεολογικού χαρακτήρα αναφορές, όπως και η αναφορά στα όργανα διοίκησης της Εκκλησίας, ως ασύμβατες με την καθιέρωση της θρησκευτικής ουδετερότητας, και καταργείται η σημερινή παράγραφος 3 σχετικά με το κείμενο της Αγίας Γραφής. Το άρθρο συμπληρώνεται από ερμηνευτική δήλωση, με την οποία διευκρινίζεται ότι ο όρος 'επικρατούσα θρησκεία' δεν αποτελεί αναγνώριση επίσημης κρατικής θρησκείας και, κυρίως, δεν συνεπάγεται δυσμενείς συνέπειες σε βάρος άλλων θρησκευμάτων και γενικότερα στην απόλαυση του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας.

Η πρόταση μας δεν στρέφεται επ' ουδενί κατά της Εκκλησίας, την οποία απολύτως σεβόμαστε. Στην Ελλάδα δεν είχαμε ποτέ αντικληρικαλισμό, για ιστορικούς λόγους, σχετικούς τόσο με την Ορθόδοξη Εκκλησία όσο και με τους όρους της εθνογένεσης και της δημιουργίας του νέου ελληνικού κράτους. Όπως γνωρίζετε, ο ορισμός του Έλληνα στα επαναστατικά Συντάγματα ήταν «αυτός που βρισκόταν εντός των ορίων της επικράτειας και ήταν χριστιανός», ακριβώς γιατί άλλα κριτήρια που θεωρούμε δεδομένα σήμερα για τον προσδιορισμό της εθνικής συνείδησης, όπως το κριτήριο της γλώσσας, δεν είχαν τότε γενική εφαρμογή.

Πέρα από αυτό το ιστορικό χαρακτηριστικό, σημαντικό είναι να σημειώσουμε ότι η αυτοκεφαλία της Εκκλησίας της Ελλάδας έπεται και δεν προηγείται της δημιουργίας του ελληνικού κράτους, όπως είχε συμβεί σε όλες σχεδόν τις άλλες ιστορικές περιπτώσεις στην Ευρώπη. Και ακριβώς γι' αυτό τον λόγο, η τελική διαμόρφωση της ουδετερόθρησκης πολιτείας στις χώρες της Δύσης έγινε μετά από σημαντικούς πολιτιστικούς πολέμους, -Kulturkampf είναι ο γερμανικός όρος- ανάμεσα σε Πολιτεία και Εκκλησία. Μάλιστα στην περίπτωση της Γαλλίας η σύγκρουση αυτή ανάγεται στην εποχή της Γαλλικής Επανάστασης. Η Εξέγερση της Βανδέας ήταν και μία καθολική εξέγερση κατά της Γαλλικής Επανάστασης-, όσο και στη συνέχεια κατά τον 19ο αιώνα.

Η συνταγματική αναθεώρηση χρειάζεται, για να είναι συνταγματικά σαφές ότι η ρύθμιση του άρθρου 3 που ποτέ δεν καθιέρωνε, ούτως ή άλλως, επίσημη θρησκεία- δεν προσδιορίζει θρησκευτικά την Ελληνική πολιτεία. Αποσκοπεί, με άλλα λόγια, να καταστήσει σαφώς διακριτές τις λειτουργίες κράτους και εκκλησίας. Ορίζουμε ρητά τη θρησκευτική ουδετερότητα της

ελληνικής πολιτείας. Είναι, εν όψει της αμφισβήτησης της αρχής αυτής από την πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, μία αναγκαία τομή.

Παράλληλα, με την αναγνώριση του ουδετερόθρησκου αναφερόμαστε στην Ορθόδοξη Εκκλησία -προσδιορίζοντας και ποια είναι, τις σχέσεις της με το Οικουμενικό Πατριαρχείο- ως επικρατούσα. Διευκρινίζουμε, όμως, με ερμηνευτική δήλωση ότι από τον ορισμό αυτό της ορθόδοξης θρησκείας ως επικρατούσας δεν απορρέουν κανονιστικές συνέπειες. Η αναγνώριση αυτή έχει ιστορικό χαρακτήρα, -όλα αυτά που προανέφερα- και πραγματολογικό, με την έννοια ότι η μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων, όχι όλοι φυσικά, ανήκουν στην Ορθόδοξη Ανατολική του Χριστού Εκκλησία.

Κατόπιν των ανωτέρω, θεωρούμε ότι για πρώτη φορά από την επέμβαση των Βαυαρών στα θρησκευτικά ζητήματα της χώρας οροθετούμε ορθολογικά και φιλελεύθερα τις λειτουργίες της Πολιτείας και της Εκκλησίας. Όλα τα εσωτερικά ζητήματα της Εκκλησίας, όπως το σε ποια γλώσσα θα είναι η Αγία Γραφή, δεν έχουν λόγο να υπάρχουν στη διάταξη του Συντάγματος.

Η ουσία της παρέμβασης μας έγκειται, λοιπόν, στο να αποδεσμεύσουμε νομικά την Πολιτεία από μεταφυσικά ή θρησκευτικά κριτήρια -γιατί οι σύγχρονες πολιτείες έχουν θεμέλιό τους τη λαϊκή κυριαρχία και όχι μια μεταφυσική ιδέα, όποια και εάν είναι αυτή-. Ταυτόχρονα να απελευθερώσουμε την Εκκλησία από τον εναγκαλισμό της από το κράτος, που δεν της προσδίδει τίποτα και αντιθέτως εν πολλοίς αναιρεί την ουσιαστική της ελευθερία. Όπως έγραφαν οι Δημήτρης Τσάτσος, ο δάσκαλος μου, και ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς: “μία ελεύθερη χριστιανική κοινωνία όχι μόνο δεν προϋποθέτει μία επίσημα ονομαζόμενη χριστιανική Πολιτεία, αλλά αναιρείται απ' αυτή. Από τη στιγμή που η Ελλάς των χριστιανών Ελλήνων μπαίνει σε εισαγωγικά και αναδεικνύεται σε δεσμευτικό εθνόσημο (...) καταλύεται η δημοκρατία, αλλά και αλλοιώνεται η πίστη. Ή πιο απλά ειπωμένο: τον χριστιανό δεν τον παράγει η δημοκρατική Πολιτεία αλλά ο ίδιος ο χριστιανισμός, καθώς λειτουργεί, οργανωμένος ελεύθερα ως Εκκλησία, σε μια ελεύθερη κοινωνία. Ο χριστιανός που παράγει το κράτος είναι ψεύτικος.”

Η πρόταση μας κατατίθεται με σεβασμό στην ιστορία της Εκκλησίας και αναγνώριση των σχέσεών της με τους αγώνες του λαού μας. Γι' αυτό τον λόγο δεν προτείνουμε την απάλειψη του προοιμίου, το οποίο ήταν παρόν σε όλα τα επαναστατικά συντάγματα και το οποίο θεωρούμε ιστορικό κειμήλιο, τμήμα της Ιστορίας μας. Άλλωστε, ακόμα και στις Ηνωμένες Πολιτείες που μαζί με την Γαλλία είναι εκείνες οι πολιτείες με την πιο αυστηρή διάκριση του θρησκευτικού από το πολιτειακό στοιχείο, τέτοιες ιστορικές αναφορές επιβιώνουν. Εάν πάρετε ένα δολάριο στα χέρια σας, θα δείτε την επίκληση «in God we trust». Αυτό δεν σημαίνει ότι αλλοιώνεται η θρησκευτική ουδετερότητα της αμερικανικής πολιτείας.

Τι σημαίνει «θρησκευτική ουδετερότητα»; Ότι δεν υπάρχει κρατική θρησκεία. Σημαίνει ότι το κράτος δεν μπορεί να ταυτίζεται με το θρησκευόμενο τμήμα της κοινωνίας, όσο μεγάλο και να είναι αυτό, ακριβώς επειδή η θρησκευτική ελευθερία και η λατρεία στις σύγχρονες νεωτερικές δημοκρατίες δεν είναι δουλειά του κράτους, αλλά δικαίωμα του πολίτη. Με την πρόταση που καταθέσαμε, γίνεται προφανές ότι εισάγεται επιτέλους διάκριση ρόλων και λειτουργιών ανάμεσα στο Κράτος και την Εκκλησία, παύει να υπάρχει η πολιτειοκρατία που

επέβαλε ασφυκτικούς ελέγχους στη λειτουργία της Εκκλησίας. Ταυτόχρονα αναιρείται και η σύγχυση λειτουργιών και ρόλων, που δίνει τη δυνατότητα στην πολύ ορθά κατακριθείσα πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, αλλά και σε πολλούς άλλους που θέλουν να (παρ)ερμηνεύουν τη θρησκευτική συνείδηση, όπως αναφέρεται στο άρθρο 16, παράγραφος 2, με όρους ομολογιακούς.

Εφόσον αναγνωρίσουμε, μέσω της ρητής κατοχύρωσης της θρησκευτικής ουδετερότητας, ότι δεν υφίσταται κρατική θρησκεία, παύει να υπάρχει οποιοσδήποτε συσχετισμός ανάμεσα στο άρθρο 13 και το άρθρο 16, παράγραφος 2, συνεπώς ελλείπει οποιαδήποτε έρευνα για επιχειρηματολογία υπέρ του ομολογιακού περιεχομένου στο μάθημα των θρησκευτικών. Αυτό ήρθαμε να κάνουμε. Έχει νόημα η παρέμβασή μας και είναι μάλιστα έχει καθυστερήσει πολύ.

Παράλληλα, εκτός από τις αναγκαίες, κατά τα ανωτέρω, τροποποιήσεις στο άρθρο 3 προς την κατεύθυνση αυτή, θέλουμε να επέμβουμε και σε εκείνες τις συνταγματικές ρυθμίσεις που αλλοιώνουν τους διακριτούς ρόλους σε ό, τι αφορά στη λειτουργία των πολιτειακών οργάνων, όπως είναι ο θρησκευτικός όρκος. Για το λόγο αυτό προτείνουμε την αναθεώρηση των σχετικών προβλέψεων στο άρθρο 33 παράγραφος 2, στο άρθρο 13 παράγραφος 5 και στο άρθρο 59 παράγραφος 1 και 2, ώστε ο κανόνας στο εξής να είναι αποκλειστικά ο πολιτικός όρκος.

Δεχθήκαμε κατά τη συζήτηση στην Επιτροπή κριτική από μερίδα της Νέας Δημοκρατίας περί -δήθεν- εθνομηδενισμού, λόγω της θέσης μας αυτής, διότι, τάχα, θέλουμε να στερήσουμε από την ταυτότητα του το λαό μας. Η αλήθεια είναι ότι εμείς στην Αριστερά και την ταυτότητα του λαού μας υπερασπιζόμαστε και πατριωτική δύναμη είμαστε. Δεν υπήρξε οργάνωση που να εκπροσωπεί με πιο παραστατικό τρόπο τον «γάμο» του πατριωτισμού και των κοινωνικών αγώνων από το ΕΑΜ, που αποτελεί και την πιο ένδοξη στιγμή της ελληνικής αριστεράς. Στο ΕΑΜ ανήκε άλλωστε και μεγάλο κομμάτι του λαϊκού κλήρου, αλλά και - πολύ λιγότεροι - ιεράρχες όπως ο Ηλείας Αντώνιος και ο Κοζάνης Ιωακείμ.

Υπάρχει όμως μια μεγάλη διαφορά ως προς την ταυτότητα: Οι εθνικιστές πιστεύουν ότι η ταυτότητα ορίζεται από το αίμα, το χρώμα και τους νεκρούς. Εμείς πιστεύουμε ότι η ταυτότητα προσδιορίζεται από την κοινότητα των αξιών που μοιραζόμαστε. Όπως έλεγε και ο Ισοκράτης, Έλληνες είναι όσοι μετέχουν της δικής μας παιδείας. Άρα, για εμάς ο Αντεντοκούμπο είναι Έλληνας, γιατί το πιστεύει ο ίδιος, γιατί μοιράζεται τις αξίες μας, και δεν μας ενδιαφέρει αν το χρώμα του είναι μαύρο ή αν οι γονείς του δεν γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Και αυτή είναι η διαφορά μας στην ουσία της. Εμείς εκπροσωπούμε τη σύγχρονη αντίληψη για το τι είναι πατριωτισμός. Ακριβώς αυτό έκανε και τον Χάμπερμας να εισάγει την ιδέα του συνταγματικού πατριωτισμού. Αντιθέτως, το ρεύμα σκέψης, που δυστυχώς έχει γίνει κυρίαρχο στην Νέα Δημοκρατία, αντανακλά, όχι απλώς παρωχημένες αντιλήψεις, αποκρουστικές ιδέες που αιματοκύλισαν την ήπειρό μας σ' αυτόν τον διπλό εμφύλιο πόλεμο της Ευρώπης, τους δύο παγκοσμίους πολέμους.

Πάντως, έχει δίκιο το Κομμουνιστικό Κόμμα όταν λέει ότι αυτά είναι θέματα του 19ου αιώνα για τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη. Τότε μαίνονταν οι πολιτιστικοί αγώνες μεταξύ

Κράτους και Εκκλησίας. Εκεί, σε αυτόν τον αιώνα, εντάσσεται αυτή η αμφισβήτηση του τι κάνει το Κράτος και η Εκκλησία. Οι συγκρούσεις της εποχής μας είναι άλλες: τι κάνει το Κράτος και τι η αγορά την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Τις προκλήσεις αυτές αντιμετωπίζουμε, μεταξύ άλλων, στην επόμενη ενότητα, που αφορά στην προστασία των «κοινών» και των κοινωνικών δικαιωμάτων.

- **Άξονας 3** Εισαγωγή θεσμών άμεσης δημοκρατίας για την ενίσχυση του ενεργού ρόλου του πολίτη

Επιδιώκουμε την ενεργοποίηση των πολιτών και την ενίσχυση της λαϊκής παρέμβασης στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων. Προτείνουμε την τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 44, προκειμένου να καθιερωθεί ο θεσμός του δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία. Θα μπορεί να προκηρύσσεται για κρίσιμα εθνικά θέματα μετά από αίτηση πεντακοσίων χιλιάδων πολιτών που έχουν το εκλογικό δικαίωμα ή για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, εκτός από τα δημοσιονομικά, μετά από αίτηση ενός εκατομμυρίου πολιτών. Η διαδικασία και οι όροι ενεργοποίησης του θεσμού θα καθορίζονται με εκτελεστικό νόμο. Σε περίπτωση αμφισβήτησης για το αν η αίτηση δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία αφορά κρίσιμο εθνικό θέμα ή νομοσχέδιο που ρυθμίζει σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, θα αποφασίζεται η Βουλή με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Το θεσμό του δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία, και μάλιστα τόσο του νομοθετικού δημοψηφίσματος όσο και εκείνου για κρίσιμα εθνικά θέματα, τον είχε περιλάβει στην πρότασή της το 2014 και η Νέα Δημοκρατία. Αντίστοιχη πρόταση, μόνο για το νομοθετικό δημοψήφισμα, είχε υποβάλει το ΠΑΣΟΚ το 2006, όπου προσδιόριζε τον απαιτούμενο αριθμό υπογραφών στο 5% του εκλογικού σώματος.

Προτείνουμε την τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 73, προκειμένου να καθιερωθεί συνταγματικά ο θεσμός της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας. Δηλαδή να αναγνωριστεί η δυνατότητα σε εκατό χιλιάδες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα να υποβάλλουν προτάσεις νόμου, οι οποίες θα εισάγονται υποχρεωτικά στη Βουλή για συζήτηση, επεξεργασία και ψήφιση. Τη διαδικασία και τους όρους ενεργοποίησης του θεσμού θα καθορίζει εκτελεστικός νόμος. Τόσο τα δημοψηφίσματα με λαϊκή πρωτοβουλία όσο και οι άλλοι δύο θεσμοί διεύρυνσης της λαϊκής συμμετοχής που προτείνουμε ενισχύουν τα στοιχεία άμεσης δημοκρατίας, χωρίς όμως να θίγουν τον αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος. Αντιθέτως, εντάσσονται ομαλά στο αντιπροσωπευτικό σύστημα και το συμπληρώνουν δημιουργικά.

Προτείνουμε επίσης την προσθήκη εδαφίου στην παρ. 2 του άρθρου 28, προκειμένου να οριστεί ότι διεθνής συνθήκη ή συμφωνία που προβλέπει μεταβίβαση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων του κράτους κυρώνεται υποχρεωτικά με δημοψήφισμα. Το αίτημα για εισαγωγή θεσμών άμεσης δημοκρατίας ήρθε στο προσκήνιο με το «κίνημα των πλατειών», το οποίο μας υπενθύμισε κάτι πολύ σημαντικό. Στη δημοκρατία το κράτος του δήμου, ο δήμος, ο λαός, μπορεί και πρέπει να παίρνει τις τύχες στα χέρια του σε ορισμένες περιπτώσεις, πέρα από τη λειτουργία της αντιπροσώπευσης.

Η κοινωνία περνάει σταδιακά στη μεταφορντική εποχή, όπου η γενική διάνοια, η επιστήμη, η τεχνολογία, η γλώσσα, η επικοινωνία γίνονται βασικές δυνάμεις παραγωγής και λειτουργούν με οριζόντιες συνεργασίες, με έντονες δικτυώσεις, με πολύπλοκες σχέσεις, με δικτυακές διασυνδέσεις, ριζωματικά, όπως λέγεται στη βιβλιογραφία.

Σε μια τέτοια κοινωνία της γνώσης, τα όρια της αντιπροσώπευσης γίνονται ορατά και πορώδη. Γι' αυτό προτείνουμε την επέκταση της λαϊκής συμμετοχής με τη διενέργεια δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία για κρίσιμο εθνικό θέμα ή για ψηφισμένο νομοσχέδιο, αλλά και τη θεσμοθέτηση της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας. Αυτά είναι μέτρα που φέρνουν το λαό στο προσκήνιο, αλλά φέρνουν και τον διάλογο, τη διαβούλευση στον λαό.

Οι ισχυρές δημοκρατίες εμπιστεύονται και δεν φοβούνται τη λαϊκή κρίση. Αυτή η δήλωση εμπιστοσύνης στη λαϊκή πρωτοβουλία επιδιώκει από τη μία πλευρά την αναχαίτιση αυτής της μεταδημοκρατικής συνθήκης, για την οποία μίλησα πριν, μιας κατάστασης που υποβιβάζει την πολιτική και την κάνει υποχείριο των αγορών και των τεχνοκρατών, αλλά ταυτόχρονα αυτή η επιστροφή των πολιτών στην πολιτική μάς αναγκάζει πάλι να εξετάσουμε λίγο –και να τελειώσω εδώ– τη φιλοσοφία του συνταγματισμού.

Το Σύνταγμα ως δίκαιο εκπορεύεται από την πολιτική εξουσία και ταυτόχρονα την περιορίζει. Αλλά αν το Σύνταγμα ρυθμίζει την πολιτική εξουσία, πρέπει λογικά να προέρχεται από μια ανώτερη δύναμη. Ιστορικά όλα τα σημαντικά συντάγματα, αυτό που λέμε η συντεταγμένη εξουσία, είναι αποτελέσματα επανάστασης, απελευθέρωσης, ανατροπής δικτατοριών ή ολοκληρωτισμών. Ήταν έκφραση αυτού που η Γαλλική Επανάσταση και ο Αββάς Σιεγές ονόμασε συντακτική εξουσία.

Η συντακτική εξουσία είναι η δύναμη αυτοπροσδιορισμού και αυτοδιοίκησης του λαού, η ισχύς και η βούληση που οργανώνει την κοινωνική αναπαραγωγή και βρίσκεται πίσω από κάθε συντεταγμένη μορφή άσκησης της. Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από τον λαό, λέει το άρθρο 1 του Συντάγματος. Η αναφορά στη λαϊκή κυριαρχία έχει, βέβαια, κυρίως συμβολική σημασία. Η αντιπροσωπευτική αρχή έχει περιθωριοποιήσει τις άμεσες μορφές δημοκρατίας και η λαϊκή συμμετοχή φαίνεται να δημιουργεί φόβο.

Δεν είναι ένα ή δύο τα παραδείγματα. Οι επιθέσεις στο δημοψήφισμα του 2015 ήταν βίαιες και είναι συνεχείς. Όταν ο Πρωθυπουργός ανακοίνωσε δημόσια διαβούλευση για την Αναθεώρηση του Συντάγματος, συνταγματολόγοι την χαρακτήρισαν συνταγματική ασέβεια προς το Κοινοβούλιο. Ο δε κύριος Μητσοτάκης απέρριψε ως «συριζοποίηση» του Συντάγματος την πρόταση για συνταγματική διεύρυνση των δημοψηφισμάτων. Ήταν κάτι φαινομενικά περίεργο, εξηγήσιμο όμως, αν λάβει κανείς υπόψη την αλλεργική αντίδραση πολλών προς οτιδήποτε επιτρέπει στο λαό να συμμετέχει στις πολιτικές διαδικασίες χωρίς τη διαμεσολάβηση των ελίτ. Η λαϊκή κυριαρχία, το συμβολικό θεμέλιο της κρατικής και της κοινοβουλευτικής εξουσίας στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία, προϋποθέτει τη συντακτική εξουσία ως μια δύναμη που προηγείται κάθε μορφοποίησης ή θεσμοποίησής της. Αποτελεί λάθος να πιστεύουμε ότι η κυριαρχία είναι μια απλή ρητορική αναφορά. Αποτελεί το θεμέλιο της συντακτικής εξουσίας.

Με τις προτάσεις μας αναβαθμίζουμε την πορεία θεσμικής αναγνώρισης της λαϊκής κυριαρχίας, όχι μόνο με την αντιπροσωπευτική, αλλά και με την υλική της συμμετοχή στην διαβουλευτική της έκφραση. Οι προτάσεις μας τιμούν το έργο της πολιτικής και των πολιτικών. Αρχίζει μια απορία επανασύνδεσης της δημοκρατίας με τον δήμο. Όπως και χτες στη συζήτηση για τα κοινωνικά δικαιώματα και το κοινωνικό κράτος σιγά, σταδιακά, προσεκτικά σκιαγραφούμε το Σύνταγμα της Ελλάδας του 21ου αιώνα.

- **Άξονας 4** Ενίσχυση της προστασίας των «κοινών», των καθολικών δημόσιων υπηρεσιών και των κοινωνικών δικαιωμάτων

Για εμάς, για την Αριστερά, το κοινωνικό κράτος και τα δικαιώματα αποτελούν την καρδιά του οράματος και του προγράμματός μας. Εδώ θα αντιπαρατεθούν η προοδευτική και η συντηρητική αντίληψη για τον 21ο αιώνα. Η πρότασή μας, λοιπόν, ενισχύει την κανονιστική πυκνότητα και την αγωγιμότητα μιας σειράς κοινωνικών δικαιωμάτων, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια, στην εργασία, την κατοχύρωση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης. Πρόκειται για εκείνο το τμήμα του Συντάγματος, όπου μας χωρίζει άβυσσος από τις θέσεις της Νέας Δημοκρατίας. Το σχέδιο Συντάγματος που συνέταξε η Επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν συνταγματολόγοι που συμβουλευόουν τη Νέα Δημοκρατία, αφαιρεί όλα τα κοινωνικά δικαιώματα, λόγω επιστημονικής ειλικρινείας μας λένε οι συνταγματολόγοι, αλλά αναγνωρίζει το δικαίωμα στην ανταπεργία. Εδώ βλέπουμε το πραγματικό σχέδιο της Νέας Δημοκρατίας, τον εφιάλητη, τα προλεγόμενα του οποίου υπάρχουν σε αυτήν τη συνταγματική πρόθεση.

Για εμάς, τα κοινωνικά δικαιώματα δεν είναι δευτερεύοντα ή παρακατιανά. Δεν αποτελούν ούτε φτωχά δικαιώματα, σε σχέση με τα ατομικά ή τα πολιτικά ούτε αποκλειστικά δικαιώματα των φτωχών. Ούτε αποτελούν επέκταση της φιλανθρωπίας. Μάλιστα, εκεί έγκειται η μεγάλη συμβολή του κοινωνικού κράτους: μετέτρεψε σε υποκειμενικό δικαίωμα για όλους ό,τι στο παρελθόν ήταν απλώς μια ηθική υποχρέωση απέναντι στους φτωχούς.

Το κοινωνικό κράτος, όπως κατοχυρώθηκε μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν ένας ιστορικός συμβιβασμός, μια παραχώρηση του κεφαλαίου για να δημιουργήσει έναν καπιταλισμό με ανθρώπινο πρόσημο, αλλά ταυτόχρονα μία τεράστια επιτυχία του αριστερού και εργατικού κινήματος, ένας γάμος ευκαιρίας μεταξύ καπιταλισμού και δημοκρατίας, που συνδυάζει αντίθετους μηχανισμούς διανομής του κοινωνικού πλούτου, από τη μία πλευρά την αγορά και από την άλλη την κοινωνική δικαιοσύνη.

Τα κοινωνικά δικαιώματα δεν αποσκοπούν πρωταρχικά στην ανακούφιση της φτώχειας, αλλά κυρίως στον μετασχηματισμό των κοινωνικών ανισοτήτων, διαχωρίζοντας σταδιακά το πραγματικό από το αποκλειστικό από την εργασία ή τις προσόδους εισόδημα. Στο κοινωνικό κράτος οι οικονομικές ανισότητες δεν μπορούν να περιορίζουν τις βασικές πλευρές της ανθρώπινης ευημερίας, όπως είναι η υγεία, η παιδεία, η κοινωνική πρόνοια. Η ικανότητα πληρωμής δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ικανοποίηση της ανάγκης για ιατρική περίθαλψη ή φοίτηση στα πανεπιστήμια. Αυτή είναι η θεωρητική αρχή και η βασική ιδιότητα των κοινωνικών δικαιωμάτων. Η καθολικότητα.

Τα δυο σχέδια αναθεώρησης, της Νέας Δημοκρατίας και του ΣΥΡΙΖΑ, είναι τόσο αντίθετα, όπως είναι αντίθετη και η ιδιότητα του πολίτη (social citizenship) με τον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό. Από την πλευρά του κεφαλαίου η αντίθεση λύνεται με την αποδυνάμωση της δημοκρατίας. Για μας, η συνταγματοποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων αποτελεί τμήμα του σταδιακού κοινωνικού μετασχηματισμού προς την ισότητα και τη δημοκρατία. Τα κοινωνικά δικαιώματα υλοποιούν την ίδια αρχή με τα ατομικά δικαιώματα, την ελευθερία ως αυτονομία και χρησιμοποιούν τα πολιτικά δικαιώματα, την πολιτική συμμετοχή για να περιορίσουν τις αδικίες του καπιταλισμού.

Με τη συνταγματική μας πρόταση ξεκινάμε ένα μακρύ ταξίδι προς τον ορίζοντα της ισότητας και της κοινωνικής δημοκρατίας. Και αυτό διότι τα κοινωνικά δικαιώματα προσδιορίζουν το οικονομικό και το κοινωνικό Σύνταγμα. Για το λόγο αυτό, η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας να αναθεωρηθεί το άρθρο 106 του Συντάγματος ώστε να κατοχυρώνεται ο πλήρως ελεύθερος ανταγωνισμός συνιστά «αντιδραστική στροφή» προς ένα Σύνταγμα αρχαϊκό, του 19ου αιώνα, μακράν του Συντάγματος αναφοράς των σύγχρονων ευρωπαϊκών δημοκρατιών τον 20ου.

Στο Σύνταγμα του κοινωνικού κράτους οι στόχοι της κοινωνικής πολιτικής ανάγονται σε συνταγματικούς σκοπούς. Περαιτέρω, τόσο τα κοινωνικά δικαιώματα όσο και το οικονομικό Σύνταγμα εντάσσονται στον σκληρό πυρήνα των μη αναθεωρητέων διατάξεων, διότι συγκαθορίζουν τη μορφή και τις βάσεις του πολιτεύματος ως κοινωνικού κράτους, διακριτού από το τυπικό, φιλελεύθερο κράτος δικαίου. Στο πλαίσιο του κοινωνικού κράτους, οι σχέσεις κράτους- αγοράς-πολιτών έχουν ρυθμιστεί με διαφορετικό τρόπο, η ισότητα δεν έχει μόνο τυπικά χαρακτηριστικά, αλλά προσανατολίζεται -στο βαθμό που μπορεί να ικανοποιηθεί στο πλαίσιο της καπιταλιστικής οικονομίας- προς την διεκδίκηση της πραγματικής ισότητας. Αυτές οι πολιτειακές μεταβολές θα πρέπει να θεωρηθούν ότι ως προς τον πυρήνα τους -όχι προφανώς ως προς την περιφέρεια ρύθμισής τους- ανάγονται σε εκείνα τα ζητήματα που δεν μπορεί ούτε ο αναθεωρητικός νομοθέτης να τροποποιήσει.

Ακριβώς γι' αυτόν το λόγο η πλήρης συνταγματοποίηση του νεοφιλελευθερισμού στην Ελλάδα, που επιδιώκει η Νέα Δημοκρατία είναι, λόγω του αυστηρού Συντάγματος είναι αδύνατη στο πλαίσιο της αναθεωρητικής διαδικασίας.

Ποια ειδικότερα χαρακτηριστικά έχει η πρότασή μας;

Κατ' αρχήν, επιδιώκουμε την ενίσχυση της κανονιστικής πυκνότητας και την αναγνώριση της αγωγιμότητας των κοινωνικών δικαιωμάτων. Κατοχυρώνονται ήδη κοινωνικά δικαιώματα στο Σύνταγμά μας, αλλά πολλές φορές με πολύ ασθενή κανονιστικά διατύπωση. Για παράδειγμα, στο άρθρο 21 προβλέπεται ότι το κράτος μεριμνά για την υγεία, δεν αναφέρεται, όμως, ρητά στο δικαίωμα στην υγεία. Το αντίστοιχο ισχύει για την κοινωνική ασφάλιση. Γι' αυτόν τον λόγο όταν οι δικαστές δικάζουν υποθέσεις κοινωνικών δικαιωμάτων, δεν ανατρέχουν συνήθως στην ίδια τη ρύθμιση που αφορά το κοινωνικό δικαίωμα καθ' εαυτό, αλλά είτε σε γενικές αρχές, όπως είναι η ισότητα, όπως είναι η αξία του ανθρώπου, είτε σε μια σύνθεση αυτών των θεμελιωδών αρχών.

Ερχόμαστε σήμερα να ενισχύσουμε την κανονιστική πυκνότητα των κοινωνικών δικαιωμάτων με δύο τρόπους: Αφενός βεβαιωτικά, ενσωματώνοντας ρητά στη συνταγματική μας τάξη την υφιστάμενη προοδευτική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Τέτοια είναι η περίπτωση, για παράδειγμα, του δικαιώματος στο νερό. Η γνωστή απόφαση 1905/2014 της ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας το έχει θεωρήσει, εξαιτίας της ιδιότητάς του αυτής ως θεμελιώδους δικαιώματος, στην πραγματικότητα αγαθό μη δεκτικό ιδιωτικοποίησης. Στην ίδια κατεύθυνση τυποποιούμε συνταγματικά και άλλες σχετικές θετικές αποφάσεις, όπως η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας 2307/2014 κατά την οποία η μονομερής προσφυγή στη διαιτησία προστατεύεται από το Σύνταγμα και δεν μπορεί να καταργηθεί από τον κοινό νομοθέτη.

Βεβαιωτική, επίσης, είναι η παρέμβασή μας και σε σχέση με νομοθετικές τομές που ήδη έχουμε καθιερώσει και θεωρούμε ότι πρέπει να έχουν και συνταγματική θωράκιση, όπως για παράδειγμα η απαγόρευση της αντιμετώπισης απεργίας με πολιτική επιστράτευση των απεργών που το καθιερώσαμε σε έναν από τους πρώτους νόμους μας, στον λεγόμενο πρώτο νόμο Κατρούγκαλου -είναι τιμή μου να συνδέεται το όνομά μου με τέτοια μεταρρύθμιση- τον ν.4325/2015, και συγκεκριμένα στο άρθρο 1.

Η πρόταση μας ανάγεται κυρίως σε δύο άρθρα: στο 21 και στο 22. Στο άρθρο 21 ανέκαθεν υπήρχαν διατάξεις σχετικές με την κοινωνική πρόνοια. Η δέσμη των διατάξεων που προτείνουμε καθιερώνει ένα γενικό δικαίωμα στην πρόνοια και όχι απλώς σε μια αντικειμενική υποχρέωση του κράτους. Μάλιστα, επειδή δεν θέλουμε να είναι αφηρημένη η επίκληση του δικαιώματος αυτού, το εξειδικεύουμε στο ότι το κράτος, για να ανταποκριθεί στο υποκειμενικό αυτό δικαίωμα, πρέπει να εξασφαλίζει μέσω καθολικών κοινωνικών υπηρεσιών και εισοδηματικών ενισχύσεων ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για τους πολίτες του. Θεωρούμε αυτή τη ρύθμιση πληρέστερη από την προτεινόμενη από τη Νέα Δημοκρατία σε άλλη διάταξη, στο άρθρο 25, για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, διότι η υποχρέωση του κράτους δεν έγκειται μόνο στην αποκατάσταση ενός επιπέδου εισοδήματος για τους πολίτες του, αλλά για την συνολική εξυπηρέτηση των βασικών τους αναγκών όπως αυτοί καθιερώνονται σε συνταγματικούς σκοπούς κοινωνικής πολιτικής από το Σύνταγμα. Άλλωστε, το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, όπως καταγράφεται στη βιβλιογραφία αλλά και στις πολιτικές διεκδικήσεις διαφορετικών ρευμάτων, μπορεί να έχει απελευθερωτικό χαρακτήρα απέναντι στην αγορά, δηλαδή να εξοπλίζει τον πολίτη με τη δυνατότητα μιας αποεμπορευματοποιημένης ύπαρξης. Αυτές ήταν οι διεκδικήσεις μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του '70 στις προηγμένες σοσιαλδημοκρατίες, κυρίως τις σκανδιναβικές. Ήδη, όμως, κυριαρχεί μια νεοφιλελεύθερη εκδοχή η οποία θέλει με αυτό να υποκαταστήσει ελλειμματικά το σύνολο των προνοιακών επιδομάτων που δίνονται στοχευμένα σε συγκεκριμένες ομάδες που έχουν ανάγκη πρόσθετης προστασίας από αυτή που έχει το σύνολο των πολιτών. Με το χαρακτήρα αυτό δεν έχει πια απελευθερωτικό, αλλά –αντίθετα- οπισθοδρομικό και αντιδραστικό περιεχόμενο.

Συστηματικά θεωρούμε ότι ανέκαθεν το άρθρο 21 ήταν η *sedes materiae* των κοινωνικών δικαιωμάτων και εκεί λοιπόν πρέπει να εισαχθούν οι τροποποιήσεις που προανέφερα. Για να μπορεί να είναι δικαστικά αγωγήσιμο το δικαίωμα, αναφερόμαστε σε

σύγχρονη νομολογία κυρίως, όπως η απόφαση του Συνταγματικού Γερμανικού Δικαστηρίου Hartz IV του 2010 (BVerfGE 125, 175). Σε αυτήν ο γερμανικός δικαστής για να ξεπεράσει τον σκόπελο της διάκρισης των εξουσιών και του πώς μπορεί να επέμβει στο ιδιαίτερα τεχνικό θέμα του πόσοι πόροι θα διατεθούν σε αυτό το δικαίωμα και γιατί όχι σε ένα άλλο- προσδιόρισε ως βασική υποχρέωση του νομοθέτη να αποδείξει ότι έχει χρησιμοποιήσει επιστημονικές μεθόδους στην αναζήτηση της - κατά την κρίση του - optimum λύσης. Ανάλογη νομολογία έχει - μέχρι στιγμής - και το δικό μας ανώτατο διοικητικό δικαστήριο για τις τροποποιήσεις της ασφαλιστικής νομοθεσίας, για τις οποίες απαιτεί αναλογιστικές μελέτες. Με αυτήν τη διατύπωση, όμως, επεκτείνουμε την σχετική υποχρέωση του κοινού νομοθέτη σε όλα τα κοινωνικά δικαιώματα με έναν τρόπο και δικαστικά ελέγχσιμος είναι και δεν συνιστά κατοχύρωση της διεκδίκησης του αδύνατου.

Αντίστοιχα, κατοχυρώνουμε ρητά το δικαίωμα στην υγεία ως κοινωνικό δικαίωμα και όχι απλώς ως κρατική υποχρέωση. Τονίζουμε ότι η υποχρέωση αυτή συνίσταται στην καθολική πρόσβαση σε αποτελεσματικές παροχές υγείας. Αντίστοιχα κατοχυρώνουμε ρητά σε σχέση με την κοινωνική ασφάλιση -και όχι γενικά όπως είναι στο άρθρο 25- την αρχή της αλληλεγγύης και τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει το ασφαλιστικό μας σύστημα και που ήδη του προσδώσαμε νομοθετικά, μέσω της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης, δηλαδή το ενιαίο του χαρακτήρα του, τον συνδυασμό της ανταποδοτικότητας με την αλληλεγγύη και την αποτελεσματική κάλυψη όλου του πληθυσμού. Τέλος με την παράγραφο 7 κατοχυρώνουμε τον δημόσιο έλεγχο των βασικών κοινωνικών αγαθών.

Με τις προτάσεις μας τις σχετικές με το άρθρο 22 επιδιώκουμε να λάβουμε υπόψη την πρόσφατη νομική και πολιτική πραγματικότητα της χώρας. Αυτήν τη φορά αντίστροφα, όχι θωρακίζοντας την ήδη πραγματοποιηθείσα νομολογιακή εξέλιξη, αλλά με σκοπό να αντιμετωπίσουμε τις αμφισβητήσεις εφαρμογής των κοινωνικών δικαιωμάτων από το μνημονιακό «παρασύνταγμα» και το νεοφιλελεύθερο πρόταγμά τους. Στο πλαίσιο αυτό κατοχυρώνουμε ρητά ότι ίση αμοιβή για ίση αξία εργασία πρέπει να δίδεται σε όλους τους εργαζόμενους, ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Αυτός ο κανόνας συναγόταν και από την αρχική διατύπωση του Συντάγματος. Όμως, είδαμε να επιβάλλεται μνημονιακά η κατασκευή του υποκατώτατου μισθού για τους νέους.

Ενισχύουμε, επίσης, τις συλλογικές διαπραγματεύσεις στον καθορισμό του ελάχιστου μισθού και το δικαίωμα μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία. Τέλος, κατοχυρώνουμε με αποτελεσματικότερο τρόπο, ως πλήρες υποκειμενικό κοινωνικό δικαίωμα, και το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια.

Συγκεκριμένα, προτείνουμε:

Πρώτον, τη ριζική αναδιατύπωση της παρ. 1 του άρθρου 21, προκειμένου να κατοχυρωθεί συνταγματικά η κρατική εγγύηση, μέσα από καθολικές κοινωνικές υπηρεσίες και εισοδηματικές ενισχύσεις, ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης για όλους. Διευκρινίζεται ότι, για τον προσδιορισμό του επιπέδου διαβίωσης, καθιερώνεται υποχρέωση του νομοθέτη, δικαστικά ελέγξιμη, να χρησιμοποιεί επιστημονικές μεθόδους και να λαμβάνει υπόψη τις επίκαιρες αντικειμενικές κοινωνικές συνθήκες. Η διάταξη αυτή, στην οποία θεμελιώνεται ένα

γενικό δικαίωμα στην κοινωνική πρόνοια, συμπληρώνεται με αναφορά στην ειδική προστασία που οφείλει να παρέχεται στην οικογένεια, το γάμο, τη μητρότητα, τα παιδιά, τους νέους, τους ηλικιωμένους, τα άτομα με αναπηρία και τους άπορους.

Δεύτερον, τον εκσυγχρονισμό της παρ. 3 για το δικαίωμα στην υγεία. Με την πρότασή μας αναγνωρίζεται ρητά ως κοινωνικό δικαίωμα (και όχι απλά ως κρατική υποχρέωση μέριμνας) το δικαίωμα στην υγεία, από το οποίο απορρέει η υποχρέωση του κράτους να παρέχει καθολική πρόσβαση σε αποτελεσματικές παροχές υγείας, και κατοχυρώνεται συνταγματικά το Εθνικό Σύστημα Υγείας, μέσω του οποίου παρέχονται οι παροχές αυτές.

Τέλος, τρίτον, την προσθήκη νέας διάταξης, ως παρ. 7, προκειμένου να κατοχυρωθεί ο δημόσιος έλεγχος των βασικών κοινωνικών αγαθών. Με την πρότασή μας ορίζεται ότι βασικά κοινωνικά αγαθά, όπως το νερό και η ηλεκτρική ενέργεια, και τα δίκτυα διανομής τους υπόκεινται σε καθεστώς δημόσιας υπηρεσίας και τελούν σε δημόσιο έλεγχο.

Με τις προτάσεις μας για το άρθρο 22 διευρύνουμε την προστασία, αφενός, της εργασίας και των συλλογικών και εργασιακών δικαιωμάτων και, αφετέρου, του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλεια.

Όσον αφορά την προστασία του δικαιώματος στην εργασία, προτείνουμε:

Πρώτον, να διευκρινιστεί και ρητά, στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 1, ότι το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίσης αξίας εργασία κατοχυρώνεται για όλους τους εργαζόμενους ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Βεβαίως, ήδη από την ισχύουσα διατύπωση, σύμφωνα με την οποία το δικαίωμα το έχουν όλοι οι εργαζόμενοι 'ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση', απορρέει μεταξύ άλλων και η απαγόρευση διάκρισης λόγω ηλικίας, που είναι προφανές ότι συνιστά 'άλλη διάκριση'. Η ρητή προσθήκη της ηλικίας ως απαγορευμένου λόγου διάκρισης αποσαφηνίζει οριστικά το ζήτημα και αποκλείει εφεξής κάθε απόπειρα παράκαμψης της αρχής 'ίση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία'.

Δεύτερον, να αναδιατυπωθεί και να εμπλουτιστεί η παρ. 2, προκειμένου να κατοχυρωθούν οι συλλογικές διαπραγματεύσεις για τον καθορισμό του ελάχιστου μισθού και το δικαίωμα μονομερούς προσφυγής των κοινωνικών εταίρων στη διαιτησία. Συγκεκριμένα, προτείνουμε να οριστεί ότι γενικοί, ελάχιστοι όροι προστασίας των εργαζομένων τίθενται με νόμο, αλλά πάντα με σεβασμό στα όρια που θέτουν οι διεθνείς συμβάσεις και η αρχή της ανθρώπινης αξίας. Κατά τα λοιπά, οι ειδικότεροι όροι εργασίας και ο ελάχιστος μισθός καθορίζονται με συλλογικές συμβάσεις εργασίας που συνάπτονται με ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν, με διαιτητικές αποφάσεις που εξομοιώνονται πλήρως με συλλογικές συμβάσεις. Διευκρινίζουμε επίσης ότι η μονομερής προσφυγή στη διαιτησία αποτελεί δικαίωμα καθενός από τα μέρη της συλλογικής διαφοράς, δηλαδή δεν προϋποθέτει τη συναίνεση των μερών, αλλά μπορεί να γίνει και μονομερώς.

Τέλος, προτείνουμε να κατοχυρωθεί συνταγματικά η αρχή της ευνοϊκότερης ρύθμισης, δηλαδή ότι σε περίπτωση σύγκρουσης ή σώρευσης συλλογικών ρυθμίσεων ή νομοθετικών ή κανονιστικών πράξεων ισχύει η αρχή της εύνοιας. Επισημαίνουμε ότι όλοι αυτοί οι κανόνες απορρέουν ήδη ερμηνευτικά από την ισχύουσα διατύπωση της διάταξης της παρ. 2 –κάτι που, ειδικά όσον αφορά το δικαίωμα μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία, έχει επιβεβαιωθεί και

νομολογιακά (με την απόφαση 2307/2014 του Συμβουλίου της Επικρατείας σε Ολομέλεια). Επομένως, η πρότασή μας αποσκοπεί να επιβεβαιώσει και να καταστήσει εφεξής αναμφισβήτητους κανόνες που ήδη συνάγονται ερμηνευτικά.

Τρίτον, να προστεθεί εδάφιο στο τέλος της παραγράφου 4, με το οποίο θα διευκρινίζεται ότι η επίταξη υπηρεσιών απαγορεύεται ως μέτρο αντιμετώπισης των συνεπειών απεργίας. Και στο σημείο αυτό θεωρούμε ότι η ορθή ερμηνεία της υφιστάμενης διάταξης, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 23 για την προστασία του δικαιώματος της απεργίας, καταλήγει στο ίδιο συμπέρασμα. Επομένως, με την πρότασή μας επιδιώκουμε να εξαιρεθεί οποιαδήποτε αμφιβολία και να αποκατασταθεί το αληθές νόημα της συνταγματικής διάταξης.

Όσον αφορά το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια, προτείνουμε τη ριζική αναδιατύπωση της παρ. 5, προκειμένου να αναγνωριστεί ρητά ως κοινωνικό δικαίωμα (και όχι απλά ως κρατική υποχρέωση μέριμνας) το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια και να διευκρινιστεί ότι το κράτος υποχρεώνεται να εξασφαλίζει αποτελεσματική προστασία έναντι όλων των ασφαλιστικών κινδύνων μέσω ενός ενιαίου συστήματος καθολικής κάλυψης, στο πλαίσιο δημόσιου αναδιανεμητικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, που λειτουργεί βάσει των αρχών της αλληλεγγύης και της ανταποδοτικότητας. Με την πρότασή μας επιδιώκουμε, επομένως, να κατοχυρώσουμε συνταγματικά τα θεμελιώδη και δομικά χαρακτηριστικά του κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος, όπως έχουν διαμορφωθεί ιστορικά στη χώρα μας και έχουν παγίως επιβεβαιωθεί από το νομοθέτη και τη νομολογία.

Η δέσμευση της δεύτερης Αναθεωρητικής Βουλής από την πρώτη

Τέλος οφείλω να αναφερθώ σε ένα σημαντικό θέμα, που δεν είναι απλώς διαδικαστικό, γιατί αφορά το συνταγματικώς ορθό τρόπο ολοκλήρωσης της αναθεώρησης. Πρόκειται για το εάν η πρώτη Αναθεωρητική Βουλή, αυτή που εκκινεί την διαδικασία, δεσμεύει την δεύτερη ως προς την κατεύθυνση της αναθεώρησης των άρθρων που προτείνει να τροποποιηθούν. Η θέσης μας, όπως εκφράστηκε στην πρόταση μας, αλλά και ενώπιον της Ολομέλειας από τον Πρόεδρο της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του ΣΥΡΙΖΑ και Πρωθυπουργό, Αλέξη Τσίπρα, είναι αυτή που νομολογήθηκε από τα τεθέντα σε παρενθετική σκέψη της απόφασης του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου 11/2003, ότι δηλαδή η δεύτερη βουλή δεσμεύεται από την κατεύθυνση της αναθεώρησης, εφόσον έχει ρητά αυτή προσδιορισθεί από την πρώτη.

Την επιστημονική άποψη αυτή είχα διατυπώσει σε ανύποπτο χρόνο, στη μελέτη μου «Η αναθεώρηση της αναθεώρησης, Μερικές σκέψεις για τα ουσιαστικά και διαδικαστικά όρια της αναθεωρητικής λειτουργίας, σε Γ. Παπαδημητρίου (επιμ.), «Εκσυγχρονισμός των θεσμών και αναθεώρηση του Συντάγματος», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2000, σελ. 23-34.

Προς την υιοθέτηση της θέσης τούτης συνηγορεί και η ιστορική και η συστηματική-τελολογική ερμηνεία, δηλαδή τόσο ο ιστορικός συντακτικός νομοθέτης όσο η λογική του Συντάγματος. Ο ειδικός εισηγητής της Νέας Δημοκρατίας κατά το Σύνταγμα του 1975 Κωσταντίνος Τρικούπης υποστήριζε επί λέξει τα εξής: «*Εν προκειμένω, πολλοί υποστηρίζουν ότι δεν είναι ορθόν να δεσμεύεται απολύτως η δευτέρα Βουλή, η κληθροσμένη να επιτελέσει το*

αναθεωρητικών έργων, από τας αποφάσεις της προηγούμενης, στενώς περιορίζουσας την καθ' ύλην αρμοδιότητά της, δια του καθορισμού ειδικώς των αναθεωρητέων διατάξεων».

Και συνεχίζει την επιχειρηματολογία του υποστηρίζοντας ότι δεσμεύει η προτείνουσα Βουλή την επόμενη, αναφερόμενος σε κανέναν άλλον λιγότερο από τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Και λέει: *«Όμως, παρ' ημίν τούτο πάντοτε ίσχυσε»*, πάντοτε η δέσμευση της προηγούμενης Βουλής επί της επόμενης, ετονίσθη δε και από τον Ελευθέριον Βενιζέλον, ειπόντα επί του προκειμένου: *«Σαφές είναι η έννοια του άρθρου, καθ' ην προς αναθεώρησιν συγκαλουμένη Βουλή, ανεξαρτήτως των άλλων αυτής καθηκόντων, δεν δύναται εν τη ενασκήσει του αναθεωρητικού αυτής έργου να εξέλθει των ορίων τα οποία έταξεν η την αναθεώρησιν αποφασίσασα Βουλή»*. Ο Ευάγγελος Βενιζέλος προσέθεσε ένα τυπικό επιχείρημα απαντώντας στην άποψη ότι η επόμενη Βουλή είναι αναθεωρητική. Είπε μιλώντας στο πλαίσιο της αναθεώρησης 2001 ότι επειδή για πρώτη φορά το άρθρο 110 προβλέπει εναλλαγή πλειοψηφιών ανάμεσα στην πρώτη και στη δεύτερη Βουλή, για πρώτη φορά και οι δύο Βουλές είναι αναθεωρητικές.

Η θέση αυτή έχει προφανείς πρακτικές συνέπειες: αν προτείνεται η αναθεώρηση μίας διάταξης του Συντάγματος, αλλά με δύο διαφορετικές ως προς το περιεχόμενο τους προτάσεις, θα πρέπει να ψηφίσουμε αυτοτελώς επί των διαφορετικών αυτών προτάσεων. Και αναλόγως από το εάν κάποια από αυτές τις προτάσεις συγκεντρώσει την αναγκαία συνταγματική πλειοψηφία, θα παραπεμφθεί στην επόμενη Βουλή.

Την αυτονόητη αυτή διαδικαστική υποχρέωση επεσήμαινε, άλλωστε, και ο Ε. Βενιζέλος το 1995 στο πλαίσιο της τότε διαδικασίας αναθεώρησης: *«Ας θυμηθούμε την Αναθεώρηση του 1985-1986. Το 1985 το ΠΑΣΟΚ πρότεινε την αναθεώρηση του κεφαλαίου περί του Προέδρου της Δημοκρατίας προς την κατεύθυνση της συρρίκνωσης των αρμοδιοτήτων. Αν υποτεθεί ότι το ΠΑΣΟΚ έχανε τις εκλογές του 1985 και αναδεικνυόταν μια άλλη Βουλή, με μια άλλη πλειοψηφία της Νέας Δημοκρατίας, θα μπορούσαμε να έχουμε αναθεώρηση του Συντάγματος προς την κατεύθυνση της αύξησης των αρμοδιοτήτων; Ασφαλώς όχι.»*

Περιορίζω τα επιχειρήματά μου από πλευράς συνταγματικής επιστήμης στο ελάχιστο, γιατί η συζήτηση στη Βουλή πρέπει να κινηθεί στα όρια που θέτουν οι δικαιοπολιτικοί σκοποί του Συντάγματος και όχι στα ειδικά τεχνικά επιχειρήματα των Συνταγματολόγων. Θεωρώ, άλλωστε, ότι ο συνάδελφος Κ. Γιαννακόπουλος έχει παρουσιάσει με πλήρη επάρκεια και ενάργεια τα εν λόγω επιχειρήματα στην πρόσφατη μελέτη του «Η δυνατότητα δέσμευσης της Αναθεωρητικής Βουλής από τις ουσιαστικές κατευθύνσεις της προτείνουσας Βουλής» (δημοσιευμένη στο constitutionalism.gr).

Υπάρχουν κατ'αρχάς τα γραμματικά επιχειρήματα. Στο άρθρο 110 παράγραφος 2 η πρώτη Βουλή, κατά την διατύπωση του συντακτικού νομοθέτη προσδιορίζει την «ανάγκη της αναθεώρησης». Προφανώς η ανάγκη περιλαμβάνει μια αξιολογική κρίση για το υφιστάμενο κενό που πρέπει να καλυφθεί ή για το πρόβλημα της υφιστάμενης ρύθμισης που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Επομένως, δεν προϋποθέτει απόφαση μόνο για την επιλογή του συγκεκριμένου άρθρου, αλλά και για την κατεύθυνση της τροποποίησής του.

Υπάρχουν κι άλλα τυπικά επιχειρήματα, στα οποία, ξαναλέω, δεν θα δώσω βάρος σε αυτή την εισήγηση, γιατί το θεωρώ περισσότερο αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των ομοτέχνων μου, αν και έχουν τη σημασία τους. Για παράδειγμα, η παρατήρηση του κ. Βενιζέλου ότι λόγω της εναλλαγής -για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1975- των πλειοψηφιών που προβλέπονται για την ολοκλήρωση της Αναθεώρησης, και οι δύο πλέον Βουλές πρέπει να θεωρούνται Αναθεωρητικές κι όχι, όπως κατά την πάγια μέχρι το 1975 θεωρία του συνταγματικού δικαίου, μόνο η δεύτερη.

Από δικαιοπολιτική άποψη δύο είναι τα πρακτικά επιχειρήματα που έχω να εισφέρω: Το πρώτο αφορά στην ανάγκη να εξυπηρετηθεί ο συνταγματικός σκοπός της ειλικρινούς και διαρκούς συναίνεσης των υποκειμένων της αναθεώρησης, τα οποία στο πλαίσιο της κομματικής δημοκρατίας δεν είναι πλέον οι βουλευτές αλλά τα κόμματα. (Άλλωστε, το Σύνταγμα απαιτώντας για την εκκίνηση της διαδικασίας την υπογραφή της σχετικής πρότασης από πενήντα βουλευτές ουσιαστικά περιορίζει τη σχετική αρμοδιότητα μόνον στα μεγαλύτερα από αυτά). Οι συναινέσεις, ακριβώς γιατί αφορούν το μακρό χρόνο, ξαναδανείζομαι έναν όρο του Ευάγγελου Βενιζέλου, πρέπει να έχουν διάρκεια. Άρα, όρος για να υπάρχει διάρκεια στη συναίνεση είναι ότι θα πρέπει να ταυτίζονται οι αποφάσεις της προτείνουσας Βουλής και αυτής που θα ολοκληρώσει τη σχετική διαδικασία.

Το δεύτερο επιχείρημα αρύεται την βάση του, από τη δημοκρατική αρχή και την παρεμβολή του εκλογικού σώματος: Εάν θεωρήσουμε ότι η απόφαση ως προς την κατεύθυνση της πρώτης Βουλής δεσμεύει τη δεύτερη, έχει νόημα η παρεμβολή του εκλογικού σώματος. Θα παρέμβει για να ευνοήσει ή για να ματαιώσει την πρόταση την οποία προτείνει η πλειοψηφία που έχει διαμορφωθεί στην πρώτη Αναθεωρητική Βουλή. Αν θεωρήσουμε αντιθέτως ότι η δεύτερη Βουλή είναι εντελώς ελεύθερη να επιλέξει οποιοδήποτε κατεύθυνση, ακόμα και κατεύθυνση που δεν έχει δηλωθεί στο πλαίσιο της αναθεώρησης, τότε καθίσταται εντελώς χωρίς κανένα νόημα η παρεμβολή του εκλογικού σώματος.

Υπάρχει, όμως, ένα σημαντικότερο επιχείρημα που το κατάλαβα στην πράξη, αναζητώντας με τον Γενικό Εισηγητή της Νέας Δημοκρατίας πεδία που θα μπορούσαν να συγκλίνουν οι προτάσεις μας που έχουν δεν έχουν αξιακά αντίθετο φορτίο. Ως προς αυτά, πράγματι, παρά τις σημαντικές ιδεολογικές μας διαφορές που προσδιορίζουν αντίθετες απόψεις θα μπορούσαν να διαμορφωθούν συναινέσεις.

Πώς μπορούμε να εμπιστευτούμε όμως, ότι αυτό που θα συμφωνήσουμε τώρα και θα αποτυπωθεί στην απόφαση αυτής της Βουλής θα δεσμεύει τη Νέα Δημοκρατία και στην επόμενη, εφόσον ρητά λέει ότι η κατεύθυνση αυτής της Βουλής δεν είναι νομικά δεσμευτική για την επομένη; Πώς θα επιδιωχθούν οι αναγκαίες από το Σύνταγμα συναινέσεις;

Και προφανώς δεν είναι συναινετική διαδικασία αυτή που πρότείνει ο Αρχηγός της νέας Δημοκρατίας τον Φεβρουάριο του 2016, να τα βάλουμε όλα σε ένα τσουβάλι, τις διατάξεις που επιδιώκει να τροποποιήσει η Νέα Δημοκρατία και αυτές που θέλουμε να αλλάξουμε εμείς, κι ας τα βρει η επόμενη πλειοψηφία. Κάτι τέτοιο αφενός αίρει την απαίτηση του Συντάγματος να υπάρξει απόδειξη του μόνιμου χαρακτήρα της συναίνεσης μέσω της ταύτισης της βούλησης των δύο Βουλών και αφετέρου και, κυρίως, καθιστά τη διαδικασία της αναθεώρησης τυχερό

παίγνιο Κατεύθυνση, λοιπόν, σημαίνει δέσμευση, αυτονοήτως. Αλλιώς, θα καταλήγαμε σε παράδοξα αποτελέσματα.

Επομένως, και από την άποψη την πρακτική, για να υπηρετηθεί δηλαδή η δυνατότητα ύπαρξης συγκλίσεων και η διαμόρφωση πραγματικών, διαρκών συναινέσεων και από την άποψη του σεβασμού της δημοκρατικής αρχής, πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι το σύνθετο όργανο που ολοκληρώνει την Αναθεώρηση πρέπει να εξασφαλίζει τη σύμπτωση της βούλησής και των δύο Βουλών.

Δεν θεωρώ δε ότι είναι μόνο πολιτική και όχι νομική αυτή η δέσμευση. Και τούτο όχι μόνο για τον αυτονόητο λόγο ότι τα θέματα αξιοπιστίας της πολιτικής αντανakλούν άμεσα στη νομιμοποίηση του πολιτικού συστήματος και δεν μπορούν να μένουν ανέλεγκτα, αλλά επιπλέον διότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης ασκεί μία νομικά συντεταγμένη, ορισμένη από το Σύνταγμα αρμοδιότητα, την ορθή άσκηση της πρέπει να ελέγχει ο δικαστής. Για το λόγο αυτό άλλωστε, ήδη τα δικαστήρια, τα οποία ασκούν έλεγχο συνταγματικότητας ως οιονεί συνταγματικά, όπως είναι το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο και το Συμβούλιο της Επικρατείας, έχουν αποδεχθεί ότι έχουν τη δυνατότητα να εξετάζουν το κατά πόσον η διαδικασία που ακολουθήθηκε στην Αναθεώρηση ανταποκρίνεται στις συνταγματικές επιταγές.

**A.2. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή
της Νέας Δημοκρατίας,
κ. Κωνσταντίνου Τασούλα**

Γενικά περί αναθεώρησης και ειδικά περί της αναθεωρητικής προτάσεως της ΝΔ

Η συνταγματική Αναθεώρηση είναι η κορυφαία πολιτική πρωτοβουλία του Κοινοβουλίου.

Η χώρα είχε από την Επανάσταση του 1821 μέχρι σήμερα, συμπεριλαμβανομένων και των Συνταγμάτων της δικτατορίας, δεκατρία Συντάγματα. Από αυτά τα δεκατρία Συντάγματα, ίσχυσαν στην πραγματικότητα μόνο έξι. Και σε από αυτά τα έξι, Αναθεωρήσεις με βάση τους κανόνες που προβλέπουν τα Συντάγματα είχαμε μόνο από το 1986 και μετά, μόνο, δηλαδή, στις τρεις περιπτώσεις του 1986, του 2001 και του 2008. Δηλαδή, από το πρώτο Σύνταγμα του 1821 μέχρι σήμερα, μόνο τρεις, οι τελευταίες Αναθεωρήσεις, έγιναν με βάση τους κανόνες που προβλέπει το Συνταγματικό Δίκαιο, τους κανόνες που προβλέπει ο κοινοβουλευτισμός, που προβλέπει το Σύνταγμα.

Για να καταλάβουμε πόσο ισχυρή είναι η δύναμη της ιστορικής πραγματικότητας των πολιτικών εξελίξεων, υπενθυμίζω πώς ξεκινάει το περίφημο βιβλίο του για το Σύνταγμα του 1927 ο Αλέξανδρος Σβώλος: «Η ιστορία του Συντάγματος του 1927 είναι εικών της σοβαράς ανωμαλίας ην διέτρεξε η χώρα από τας αρχάς του 1924.». «Εικών της σοβαράς ανωμαλίας.». Κάθε Σύνταγμα που είχε η χώρα, κάθε αλλαγή μέχρι το '86 πρέπει να παραδεχθούμε δεν έγινε υπό συνθήκας συνταγματικής ομαλότητας και τηρήσεως των προβλέψεων για την Αναθεώρηση.

Υπό αυτή την έννοια, είναι σημαντικό θεσμικό κεκτημένο των τριών τελευταίων Αναθεωρήσεων, η τήρηση των προβλέψεων και, υπ' αυτή την έννοια, είναι σημαντικό να καταλάβουμε ότι η τήρηση του τι ισχύει και στη θεωρία και στην εφαρμογή του Συνταγματικού Δικαίου για τη διαδικασία αυτή θα μας τιμήσει με το να είμαστε η τέταρτη φορά που τηρήθηκαν τα συνταγματικά θέσμια σε όλη τη συνταγματική ιστορία της χώρας. Και δεν είναι λίγο η τέταρτη φορά. Είναι σημαντικό να το τηρήσουμε.

Για αυτό επιμένουμε στο προδικαστικό ζήτημα ότι δεν ισχύει ότι η προτείνουσα Βουλή δεσμεύει ως προς το περιεχόμενο των διατάξεων την αναθεωρητική Βουλή. Ισχύει μόνο το ότι η προτείνουσα Βουλή δηλοί την αναγκαιότητα, την κατεύθυνση, αλλά το περιεχόμενο είναι προνόμιο της αναθεωρητικής Βουλής για πολλούς λόγους, ο κυριότερος των οποίων είναι ότι μεσολαβεί ο λαός μεταξύ των δυο Κοινοβουλίων, μεταξύ των δυο Βουλών, ο οποίος είναι κυρίαρχο όργανο της δημοκρατίας και *sine qua non* προϋπόθεση της δημοκρατικής αρχής ο λαός, για τον οποίο αφιερώνετε πολλές παραγράφους στην εισηγητική σας έκθεση. Ο λαός είναι αυτός ο οποίος δεν μπορεί να αποστερηθεί του δικαιώματος διά της ψήφου του να προσδιορίσει το περιεχόμενο της Αναθεωρήσεως.

Η ανάγκη Αναθεωρήσεως του Συντάγματος είναι μια κορυφαία πολιτική διαπίστωση και βαδίζουμε προς αυτή τη διαδικασία, διότι θεωρούμε ότι το Σύνταγμα του '75, το οποίο έχει αναθεωρηθεί τρεις φορές μέχρι τώρα, χρήζει Αναθεωρήσεως, για τους εξής λόγους:

Πρώτον, διότι έχει επέλθει, όπως λέγεται, θεσμική κόπωση σε ορισμένες διατάξεις του, οι οποίες έπαυσαν να έχουν τη σκοπιμότητα, τη φρεσκάδα ή την οπτική, την ερμηνευτική οπτική, η οποία επεβάλλετο από τις συνθήκες προ πολλών δεκαετιών. Ο δεύτερος λόγος της

Αναθεωρήσεως έχει να κάνει με τη διόρθωση εσφαλμένων των προγενεστέρων Αναθεωρήσεων και ο τρίτος και κορυφαίος και πιο εναγώνιος και επιτακτικός έχει να κάνει με την προσαρμογή του Συντάγματος στα διδάγματα της κρίσης εις την οποία ενεπλάκη η χώρα από το 2010 και μετά, της *de facto*, δηλαδή, χρεοκοπίας -η οποία ευτυχώς δεν εξελίχθηκε και σε *de jure*-, εις τρόπον ώστε να αντλήσουμε συνταγματικά θεσμικά συμπεράσματα από αυτή την κρίση για τρόπους με τους οποίους μπορούμε να προλαμβάνουμε ορισμένα απ' αυτά τα οποία δεν μπορέσαμε να προλάβουμε.

Το κυρίαρχο συμπέρασμα αυτής της εμπειρίας έρχεται, κατά τη γνώμη μου, σε ευθεία αντίθεση με το κύριο μήνυμα που εκπέμπει η πρόταση η αναθεωρητική του ΣΥΡΙΖΑ, ότι δηλαδή το πρόβλημα της χώρας αυτή τη στιγμή είναι το βάθεμα της δημοκρατίας, με μια κατακλυσμιαία επιβολή μιας ευρύτατης γκάμας δημοψηφισμάτων, με την επιβολή της απλής αναλογικής ως εκλογικού συστήματος περιττό για το συνταγματικό κείμενο, ενώ στην πραγματικότητα το πρόβλημα της χώρας, το οποίο ανέδειξε και η κρίση, είναι η αδυναμία ορισμένων θεσμικών διαδικασιών και ερμηνειών να διευκολύνουν την οικονομική πρόοδο, την κανονικότερη νομοθέτηση και την ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης.

Η τρισυπόστατη μορφή της πολιτείας πρέπει να γίνει αποτελεσματικότερη και στις τρεις εκφάνσεις της. Και η αποτελεσματικότης αυτή είναι ζητούμενο, σε αντίθεση με τη φαντασίωση ότι ζητούμενο είναι η έκφραση γνώμης. Η έκφραση γνώμης στην Ελλάδα υπάρχει σε πλησμονή και ευλόγως υπάρχει σε πλησμονή και ευτυχώς υπάρχει σε πλησμονή και είναι κατοχυρωμένη εδώ και δεκαετίες.

Αυτό που δεν υπάρχει σε πλησμονή στη χώρα μας είναι η μετατροπή της γνώμης, όταν κατασταλάξει δημοκρατικά σε πράξη. Αυτό επιχειρούμε να κάνουμε με τη συνταγματική μας πρόταση, χωρίς να παραγνωρίζουμε ότι δεν υπάρχει μαγικό Σύνταγμα. Διευκολύνει το Σύνταγμα τις τρεις εξουσίες με κατευθύνσεις που δίνει. Εμείς, λοιπόν, επιδιώκουμε μέσω της προτάσεώς μας να διευκολύνουμε την αποτελεσματικότερη διοίκηση, την αποτελεσματικότερη νομοθέτηση και την αποτελεσματικότερη απονομή της δικαιοσύνης, κυρίως με παραμέτρους που έχουν σχέση με την οικονομία, με παραμέτρους που έχουν σχέση με τη δυνατότητα να υπάρχει επιτέλους στη χώρα μας ιδιωτική, μη κρατική, ανώτατη εκπαίδευση και άλλα, τα οποία θα θέσουμε εις τη συζήτηση κατ' άρθρον.

Τελειώνω, λέγοντας ότι η έννοια του «μαγικού» Συντάγματος, το οποίο θα μπορούσε να έχει αποτρέψει την κρίση, κατά τη γνώμη μου, δεν υπάρχει. Υπάρχει η έννοια ενός «σοβαρού» Συντάγματος, το οποίο με τις διατάξεις του διευκολύνει την πολιτική εξέλιξη. Η χώρα, όμως, θέλουμε δεν θέλουμε, είναι στα χέρια των εκλεγμένων από τον ελληνικό λαό πολιτικών και όχι στα χέρια του Συντάγματος. Και αν το Σύνταγμα ως σκελετός της πολιτείας παίζει έναν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των πολιτικών πραγμάτων, οι πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες οι οποίες επικρατούν στη χώρα, ο ρόλος των κομμάτων και των εχόντων δημόσιο λόγο παίζουν, ευτυχώς ή δυστυχώς, πολύ πιο καθοριστικό ρόλο και εκεί πρέπει να αναζητήσουμε τα αίτια της κρίσης.

Άρθρα 62 και 86 Συντάγματος

Αποφασίσαμε -για να έλθω στα άρθρα- να αρχίσουμε από τα άρθρα τα οποία αφορούν εις τη δικαστική προστασία του πολιτικού προσωπικού. Είναι δύο κυρίως άρθρα, τα οποία υποβάλλονται με συμφωνία των κομμάτων που υπέβαλαν πρόταση προς την ίδια κατεύθυνση, προς την κατεύθυνση, δηλαδή, του δραστικού περιορισμού των δικαστικών προνομίων του πολιτικού συστήματος, χωρίς ωστόσο αυτός ο δραστικός περιορισμός να διευκολύνει τη μετατροπή του πολιτικού προσωπικού σε βορά ενός πολύ φτασμένου και έχοντος προαιώνια διάρκεια αθλήματος παρ' ημίν, της διαβολής.

Πρέπει, δηλαδή, να βρούμε μια βελτίωση των όρων προστασίας του πολιτικού συστήματος, οι οποίοι όροι έχουν δώσει ευλόγως την εντύπωση στην κοινή γνώμη ότι υπάρχει καθεστώς ατιμωρησίας. Πρέπει να καταλύσουμε αυτή την αίσθηση, χωρίς –επαναλαμβάνω- να πάμε στο άλλο άκρο και να οδηγηθούμε σε ρυθμίσεις οι οποίες θα κατατείνουν -εν ονόματι της καταλύσεως μιας εντυπώσεως, η οποία έχει μεγάλης αληθείας- στο να καταλήξουμε εις το να συνεδριάζει η Βουλή ή το επόμενο Υπουργικό Συμβούλιο για λόγους πρακτικούς εις τον περιβάλλοντα χώρο της Σχολής Ευελπίδων.

Ξεκινάω από το άρθρο 62, λέγοντας ότι αυτό αφορά εις το ακαταδίωκτο των Βουλευτών. Δεν θίγουμε το θέμα της προστασίας γνώμης που έχουν οι Βουλευτές, το οποίο αφορά το άρθρο 61 και το οποίο κρίνεται ότι δεν χρήζει αλλαγής. Το άρθρο 62, το οποίο διαμορφώθηκε μέσα στο αιματηρό μεγαλείο της Γαλλικής Επανάστασεως από τη Συντακτική Συνέλευση του 1791, το ακαταδίωκτο, δηλαδή, επαναλαμβάνεται σε όλα τα ελληνικά Συντάγματα μέχρι σήμερα.

Ως Νέα Δημοκρατία καταλήγουμε από την εμπειρία της σχετικά πρόσφατης εφαρμογής να προτείνουμε η προστασία του Βουλευτού να περιορίζεται σε εκείνα τα οποία συγκροτούν την άσκηση των καθηκόντων του και να μην επεκτείνεται σε θέματα που δεν αφορούν την άσκηση των καθηκόντων του.

Θέλω να τονίσω εδώ -δεν έχω δυστυχώς στατιστικά στοιχεία, θα τα έχω σύντομα- ότι η εφαρμογή της βουλευτικής ασυλίας τα τελευταία χρόνια, τα τελευταία τουλάχιστον έξι-επτά ή και οκτώ χρόνια, έχει αλλάξει άρδην και ποσοτικά και ποιοτικά. Ενώ όντως παλαιότερα υπήρχε μια σχεδόν εγγιζούσα το 100% -όχι 100%, αλλά πολύ κοντά στο 100%- άρνηση άρσεως ασυλιών, τα τελευταία χρόνια και με αλλαγές προς τη σωστή κατεύθυνση του Κανονισμού της Βουλής, του άρθρου 83 κυρίως, έχουμε έναν μετριασμό της προστασίας των Βουλευτών σε θέματα που αφορούν την άσκηση των καθηκόντων τους μόνο. Έχουμε, επίσης, και σωστότερη από το παρελθόν εφαρμογή των διατάξεων αυτών του Κανονισμού της Βουλής και του Συντάγματος.

Εμείς επιμένουμε ότι πρέπει να περιοριστεί στο θέμα της ασυλίας η προστασία του Βουλευτού στα θέματα που αφορούν την άσκηση των καθηκόντων και να μη δίδεται η εντύπωση ότι τυγχάνει προστασίας για θέματα που ξεφεύγουν απ' αυτή τη στενή περιγραφή.

Ενόψει βέβαια της εχθροπάθειας, της πολιτικής αντιπαλότητας, των σκοπιμοτήτων και για το άρθρο 86 -αυτά υπάρχουν και στο άρθρο 62-, προφανώς εδώ θα πρέπει να μην παραβλέψουμε και την περίπτωση κατά την οποία οι μηνύσεις, οι εγκλήσεις κατά των

Βουλευτών έχουν στοιχεία προφανώς υποκρύπτοντα ή και προφανώς αποδεικνύοντα ότι γίνονται για λόγους που έχουν σχέση με την πολιτική τους ιδιότητα και όχι με τη διάπραξη μιας παρανόμου πράξεως, η οποία δεν αξίζει να τυγχάνει προστασίας. Όλα αυτά η συνήθεια, η πρακτική της Βουλής -τα τελευταία χρόνια κυρίως- τα έχει αναδείξει. Έχουν γίνει μεγάλες διορθώσεις. Απομένει να γίνει και σ' αυτό το σημείο διόρθωση.

Τα ίδια περίπου αφορούν και στο άρθρο 86, που πρέπει με μεγαλύτερη τόλμη να παραδεχθούμε ότι η σύντομη αποσβεστική προθεσμία έχει δημιουργήσει τεράστια προβλήματα και έχει εδραιώσει την πεποίθηση της ατιμωρησίας. Η πρότασή μας είναι η παράγραφος του άρθρου 86 που αφορά στην αποσβεστική προθεσμία να μην υπάρχει και να μπορεί η Βουλή, με τις προβλέψεις που προβλέπονται σήμερα, αν εξαιρέσουμε την ύπαρξη αποσβεστικής προθεσμίας, να διαπιστώνει την τέλεση αξιοποιώνων πράξεων και να δρομολογεί τις διαδικασίες, οι οποίες και θα οδηγούνται ενώπιον του ειδικού δικαστηρίου, το οποίο θα αποτελείται αποκλειστικά από ανωτάτους δικαστές του Αρείου Πάγου και του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η μεσολάβηση Δικαστικού Συμβουλίου ανάμεσα στην απόφαση της Προκαταρκτικής Επιτροπής της Βουλής και στη συγκρότηση του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου είναι μια πρόσθετη εγγύηση για την προδικασία της υποθέσεως, η οποία θα μπορεί να ολοκληρωθεί με έκδοση βουλεύματος, είτε απαλλακτικού είτε παραπεμπτικού, προς το Ειδικό Δικαστήριο, προς το Υπουργοδικείο, όπως λεγόταν άλλοτε.

Στο σημείο αυτό οφείλω να υπογραμμίσω και να τονίσω τη σημασία και μιας δυνατότητας η οποία υπάρχει σήμερα, της δυνατότητας του ν.3691/2011, για τον νόμο περί ευθύνης Υπουργών πρόκειται, για την απόδοση των όποιων επαίνων ή κρίσεων πρέπει να αποδοθούν, αυτός είναι ο νόμος Καστανίδη, ο οποίος κατά τη γνώμη μου σωστά προβλέπει σ' αυτή τη φάση κατά την οποία επιλαμβάνεται η Βουλή, να μπορεί με απόφαση της Βουλής, πριν συγκροτηθεί και λειτουργήσει η προκαταρκτική επιτροπή, να ζητηθεί, επίσης δυνητικά, με απόφαση της πλειοψηφίας της Βουλής, η γνώμη δικαστικού συμβουλίου για τα νομικά καθέκαστα της παράνομης πράξεως η οποία αποδίδεται εις το πρόσωπο του Υπουργού.

Αυτές οι διασφαλίσεις που υπάρχουν σήμερα και αυτή η τήρησή τους μπορεί να βοηθήσει εις το να έχουμε μια δίκαιη εξέλιξη στο θέμα της ευθύνης Υπουργών, έπειτα από την αναγκαία, κατά τη γνώμη μας, κατάργηση της αποσβεστικής προθεσμίας, η οποία θα αποδώσει εις τα αδικήματα τα υπουργικά την τρέχουσα για τον οποιονδήποτε, για κάθε πολίτη, παραγραφή και όχι κάποια ειδική παραγραφή, η οποία μέχρι τώρα ίσχυε, οφείλω να πω, από το 1864 αδιαλείπτως έως σήμερα.

Συνεπώς είναι μια ευκαιρία να προτείνουμε στην επόμενη Βουλή αυτή τη δραστική περικοπή των δικαστικών προνομίων του πολιτικού συστήματος, χωρίς συγχρόνως να ρίζουμε το λεγόμενο πολιτικό προσωπικό βορά εις την ελληνική συνήθεια -την πάρα πολύ ανεπτυγμένη- της διαβολής.

Δύο πράγματα είναι εκείνα στα οποία συμφωνούμε: Και για τη βουλευτική ασυλία και για τον νόμο περί ευθύνης Υπουργών πρέπει να υπάρξει δραστική μείωση αυτών που θεωρούνται ως δικαστικά προνόμια του λεγόμενου πολιτικού προσωπικού, χωρίς όμως αυτή η δραστική μείωση –επαναλαμβάνω- να καταλήξει ή να καταντήσει εις το άλλο άκρο, δηλαδή στο

άκρο του να ριφθεί η υπουργική ή η βουλευτική ιδιότητα βορά εις την επιπολάζουσα παρ' ημίν δικομανία. Έχει λεχθεί σε αυτόν τον χώρο ότι ο Έλληνας ασκεί τη συκοφαντία με δύο αισθήσεις, με τη γλώσσα και με το αυτί, για να την απολαμβάνει διπλά. Δηλαδή, και την εκστομίζει και του αρέσει να την ακούει. Άρα θα πρέπει να προσέξουμε, προστατεύοντας το κύρος μας, την περίπτωση που ανοίγεται το παιχνίδι και καταντάει σε μια απελπιστική κατάσταση επιβολής πλήρους ευθυνοφοβίας.

Η πρόταση την οποία κάναμε εμείς και εξειδίκευσε και ο κ. Φορτσάκης, να συνταγματοποιήσουμε τη διάταξη του νόμου Καστανίδη του 2011, δηλαδή τη διάταξη της επιστημονικής και δικαστικής βοήθειας από το τριμελές δικαστικό συμβούλιο του νόμου αυτού πριν την έναρξη των εργασιών της προκαταρκτικής επιτροπής, αυτή η ιδέα που την είπε και ο κ. Τραγάκης και ο κ. Βενιζέλος, είναι μια κίνηση προς τη σωστή κατεύθυνση, ώστε αβάσιμες προπετείς, προφανώς περιέχουσες πολιτική χροιά, μηνύσεις ή εγκλήσεις, να επισημαίνονται από έμπειρους δικαστές. Αυτό θα αποτελέσει ένα πρώτο δίκτυο προστασίας το οποίο θα αναχαίτσει αυτό που φοβόμαστε.

Άρθρα 2 και 3 του Συντάγματος

Η συμμετοχή της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι πλέον ούτε διεκδίκηση ούτε ένας ζητούμενος προσανατολισμός. Η επιβεβαίωση και κατοχύρωση αυτής της συμμετοχής είναι, τηρουμένων των αναλογιών, μία ιστορική και περιγραφική έννοια που αν μπει στο Σύνταγμα δεν μπαίνει ως καθεστωτικός προσανατολισμός, επαναλαμβάνω, αλλά μπαίνει με την ίδια έννοια που εμείς αντιλαμβανόμαστε την ανάγκη της διατυπώσεως, ως πούμε, της επικρατούσης θρησκείας.

Η Ελλάδα διεκδίκησε από τον Ιούνιο του 1959, με την υποβολή της αιτήσεως συνδέσεως στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες, τον δυτικό, τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της. Τον Ιούνιο του 1961 υπεγράφη εδώ, σε αυτόν τον χώρο, στην Αίθουσα Τροπαίων, η συμφωνία συνδέσεως. Λόγω του δικτατορικού καθεστώτος η Ευρώπη «πάγωσε» τις διαδικασίες από το 1967 έως το 1974. Επανήλθαμε με αίτηση για συμμετοχή στην τότε ΕΟΚ. Η Επιτροπή της ΕΟΚ το 1976 ζήτησε από την Ελλάδα, αποδεχόμενη την αίτηση, να εκκινήσει προενταξιακές διαδικασίες. Αυτό προδίκαιε μεγάλη καθυστέρηση.

Για πολιτικούς λόγους, που εξήγησε και επέβαλε ο τότε Πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής κυρίως στη Γερμανία και τη Γαλλία, απεφεύχθη η προενταξιακή διαδικασία που ενέκρινε η Επιτροπή και προχωρήσαμε σε ενταξιακές διαπραγματεύσεις, οι οποίες οδήγησαν τελικώς το 1981 την Ελλάδα στο να γίνει το δέκατο πλήρες μέλος της ΕΟΚ.

Έκτοτε η χώρα μας συμμετέχει πλήρως και εν συνεχεία στον στενό πυρήνα της Ευρωζώνης, στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και αυτό πια είναι συστατικό και όχι ζητούμενο του εξωτερικού προσανατολισμού μας. Αυτό μπορεί κανείς να το δει συμβολικά στο ότι κάθε δημόσιος λειτουργός, κάθε πολιτικό πρόσωπο εδώ μέσα στη Βουλή έχει στα νώτα του πλέον δύο σημαίες, την ελληνική και τη σημαία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διατύπωση του άρθρου 2 παράγραφος 2 του Συντάγματος, η οποία αναφέρεται στις σχέσεις της Ελλάδος με τα άλλα κράτη, έχει την ακόλουθη μορφή: «Η Ελλάδα ακολουθώντας

τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών».

Θυμίζω ότι παρόμοια διατύπωση υπάρχει και στα αρχικά άρθρα του γερμανικού Συντάγματος. Η παράγραφος 2 περιέχει κατευθυντήρια διάταξη που αφορά την εξωτερική πολιτική και θέτει τις βάσεις με τις οποίες θα πρέπει να διαμορφώνονται οι διεθνείς σχέσεις της χώρας μας. Εκφράζει κατά πρώτον, την πάντοτε καταβαλλόμενη προσπάθεια της χώρας, ως μέλος της διεθνούς κοινωνίας, για ανάπτυξη, με βάση τη δικαιοσύνη, φιλικών σχέσεων με τα άλλα κράτη και τους άλλους λαούς και την προσήλωσή της στην ανάγκη ειρηνικού διακανονισμού μεταξύ των αναφευόμενων τυχόν διαφορών.

Περαιτέρω, η παράγραφος 2 παρέχει τη διαβεβαίωση ότι η Ελλάς συμμορφούται προς το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Αυτό σημαίνει κατά την ορθότερη άποψη η φράση «ακολουθούσα τους γενικής αναγνώρισεως κανόνες του διεθνούς δικαίου», που είναι ταυτόσημη κατά περιεχόμενο με τον όρο «γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου».

Δηλαδή και οι δύο αυτοί όροι, με μικρή διαφορά στη διατύπωση, σημαίνουν το εθιμικό διεθνές δίκαιο του οποίου την υπερέχουσα θέση ρητώς αναγνωρίζει το Σύνταγμα στο άρθρο 28, στο οποίο και πράγματι παραπέμπει το άρθρο 2 παράγραφος 2.

Τέλος, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι από τη διάταξη αυτή αποκρούεται απολύτως η από ελληνικής πλευράς παράνομη χρήση βίας, όπως μορφοποιεί την έννοια αυτή ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ, εναντίον ξένου κράτους.

Συνεπώς, εάν στη διάταξη αυτή του άρθρου 2, η οποία στην ουσία στα καθήκοντα της κυβέρνησης να καθορίζει και να κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας στο άρθρο 82 προσθέτει εξειδίκευση για την εξωτερική πολιτική, μπορούμε κάλλιστα να προσθέσουμε όχι για λόγους βερμπαλισμού, αλλά για λόγους περιγραφής μίας βιωματικής πλέον καταστάσεως, ενός βιωματικού προσανατολισμού της χώρας, τη διατύπωση ότι «η Ελλάδα ακολουθώντας τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου και μετέχοντας ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης, της δικαιοσύνης, καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών».

Επαναλαμβάνω ότι αυτό είναι μια παραδοχή μιας αδήριτης πραγματικότητας, η οποία έχει επιβεβαιωθεί πολλάκις από τον ελληνικό λαό και η οποία έχει να κάνει με την αναζήτηση και την επιδίωξη της ευημερίας και της προκοπής της χώρας μέσα σε ένα ευρύτερο περιβάλλον, το οποίο είναι κατοχυρωμένο και πρέπει διαπιστωτικά, κατά τη γνώμη μας, να το κατοχυρώσουμε και στο Σύνταγμα.

Η διατύπωση δεν είναι εντυπωσιακή ή συναρπαστική. Είναι παρμένη από τα κείμενα των συμφωνιών λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει συνάφεια ερμηνευτική με τη δήλωση του άρθρου 28.

Μην ξεχνάμε ότι το σύνθημα, το έμβλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Ενωμένοι στην πολυμορφία» έχει να κάνει με την αρχική διεκδίκηση της συμμετοχής μας που ήταν η

κατάκτηση, η διεκδίκηση της ευημερίας, της περιφερειακής ασφάλειας, αλλά συγχρόνως και η διατήρηση της πολιτιστικής μας ιδιομορφίας.

Όλα αυτά είναι κατοχυρωμένα και μέσα σε αυτή την άσκηση που η Ελλάδα μετέχει άλλοτε εντονότερα άλλοτε ασθενέστερα, αλλά μετέχει, θα πρέπει να συμπεριλάβουμε πλέον και την οικεία συνταγματική διατύπωση. Αυτά ως προς την πρότασή μας για τη διασφάλιση του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της χώρας.

Το άρθρο 3 του Συντάγματος δεν έχει καμμία ανάγκη αλλαγής, γιατί είμαστε όχι μόνον σε καθεστώς θρησκευτικής ουδετερότητας, αλλά είμαστε σε καλύτερο καθεστώς από τη θρησκευτική ουδετερότητα, που είναι η θρησκευτική ελευθερία, το οποίο εξηγήθηκε, γιατί είναι ανώτερο στάδιο της θρησκευτικής ουδετερότητας.

Ας ανατρέξουμε και στα «Σιμωνιακά»! Πράγματι, έγιναν απίστευτα πράγματα στα «Σιμωνιακά» και τότε ο Ροΐδης είχε πει ότι οι Μητροπολίτες έγιναν «Μιτροπωλητές», δηλαδή πωλούσαν τη μίτρα που είχαν στο κεφάλι τους. Όμως, αν υπήρχαν τα «Σιμωνιακά» το 1875 και αν μπήκαν φυλακή δύο Υπουργοί το 1875 και αν υπάρχουν κι άλλοι κακοί στην Εκκλησία, στην Εκκλησία υπάρχει και ο πατήρ Αθανάσιος στη Μονή Ντουραχάνι στα Γιάννενα δίπλα στη λίμνη, υπάρχει ο πατήρ Αντώνιος στην Πωγωνιανή, υπάρχουν τα συσσίτια του Αγίου Νικολάου Κοπάνων και όλοι θα ξέρετε τέτοια παραδείγματα, απείρως περισσότερα από τα παραδείγματα των «Σιμωνιακών», γιατί και η Εκκλησία είναι ανθρώπινο δημιούργημα, το οποίο έχει και τη μία και την άλλη πλευρά του. Κυριαρχεί, ευτυχώς, συντριπτικά η καλύτερη.

Ο ΣΥΡΙΖΑ λέει, όμως, ότι θέλουμε να βάλουμε αυτό επειδή θέλουμε να συμβολίσουμε κάτι. Είναι ακόμα χειρότερο αυτό που κάνετε. Θέλετε να συμβολίσετε μια μόδα ή έναν αριστερό μοντερνισμό, επειδή δεν μπορέσατε στην οικονομία να το κάνετε και θέλετε να το κάνετε στο Σύνταγμα.

Γράφεται στην εισηγητική έκθεση του ΣΥΡΙΖΑ ότι αυτό θα έχει συνέπειες στο κανονιστικό και πρακτικό πεδίο. Άρα, μόνοι σας λέτε ότι η ουδετερότητα που θα βάλετε δεν έχει ουδέτερη επίπτωση στην Εκκλησία, αλλά θα έχει επιπτώσεις σε πρακτικό και κανονιστικό επίπεδο και αναγκάστηκε ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως να απευθύνει επιστολή στον κ. Τσίπρα σε μια εντυπωσιακή εκκλησιαστική γλώσσα, λέγοντάς του ότι με αυτό που κάνει πάει να αποξενώσει -αυτή ήταν η λέξη- το Οικουμενικό

Η δική μας άποψη είναι να μην το πειράξουμε το άρθρο 3, όχι επειδή ταυτιζόμαστε με την Εκκλησία των «Σιμωνιακών» ούτε με την Εκκλησία την καλή ταυτιζόμαστε, γιατί είναι κάτι διαφορετικό η Εκκλησία, είναι κάτι ξεχωριστό.

Το άρθρο 3 δεν βάζει την Εκκλησία σε κυρίαρχη θέση. Το κράτος συγκρατεί, το κράτος χαλιναγωγεί εν σχέσει με την Εκκλησία. Δεν απειλεί η Εκκλησία το Κράτος στην Ελλάδα. Το Κράτος απειλεί την Εκκλησία, όπως απειλεί την οικονομία, όπως απειλεί τα πάντα. Από το κράτος ξεκίνησε η χρεοκοπία του 2010. Δεν ξεκίνησε από κάτι άλλο.

Συνεπώς ας αφήσουμε το άρθρο 3 και την Εκκλησία να κάνει τη δουλειά της, με τα καλά της και τις αδυναμίες της, τα οποία διορθώνει μόνη της και μην αναβιώσουμε τώρα καταστάσεις οι οποίες πρέπει να μείνουν πίσω. Η Εκκλησία πέρασε μεγάλη κρίση...

Άρθρα 4 έως 25 του Συντάγματος.

Η συζήτηση για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα είναι από τις πιο ουσιώδεις και τις πιο σημαντικές, όχι γιατί τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα χρειάζονται ενίσχυση της κανονιστικής τους πυκνότητας –για να επαναλάβω αυτόν τον νεολογισμό-, αλλά γιατί η ανάδειξη της σημασίας των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων βασίζεται στην ανάδειξη των δημοσιονομικών αντικρισμάτων. Αυτή είναι η πυκνότητα, αν έπρεπε να χρησιμοποιήσω αυτή την έκφραση, των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, το αντέρεισμα σε δημοσιονομικό αντίκρισμα, σε δημοσιονομική ισχύ, σε δημοσιονομική προσοχή, σε δημοσιονομική νοικοκυροσύνη και προκοπή.

Εάν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς, αυτό που σώζει, διασφαλίζει και διαχέει τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, που είναι κατάκτηση πολλών αιώνων και αποκορύφωση της σύγχρονης εποχής, δεν είναι η διατύπωση, αλλά η παράλληλη προστασία τους, μέσω μιας νοικοκυρεμένης και προκομμένης οικονομίας, η οποία θα δώσει τα μέσα, ώστε να ασκηθούν πραγματικά και όχι λεκτικά ή ρητορικά τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Είναι ενδιαφέρον να δούμε ότι τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα αρχικά αφορούσαν εις την εσωτερική νομοθεσία. Μέχρι δηλαδή τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όλη η καθιέρωση ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, είτε επαναστατικά είτε εξελικτικά, είχε να κάνει με εσωτερικό δίκαιο. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με την υπογραφή της Οικουμενικής Διακηρύξεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1948, την οποία Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 1948 υπέγραψαν όλες οι χώρες του ΟΗΕ εκτός από τη Σαουδική Αραβία, τη Νότιο Αφρική και τις χώρες που ανήκαν στο Σοβιετικό μπλοκ, τότε έγινε και Διεθνές Δίκαιο. Εντάχθηκε στις διεθνείς νομικές επαγγελίες η προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Έκτοτε, και με τη Συνθήκη της Ρώμης, το 1950, έχουμε μια εξέλιξη όλων αυτών.

Για να καταλάβουμε πόσο σύγχρονα είναι μερικά πράγματα και τι σημασία έχει να αλλάξουμε κάποιες διατυπώσεις κι εμείς στο Σύνταγμα του 1975, υπενθυμίζω ότι, η έννοια θεμελιώδες δικαίωμα, η έννοια ανθρωπινό δικαίωμα, η έννοια προσωπικότητα, η έννοια ανθρωπίνη αξία πρωτομπίκε σε συνταγματικό κείμενο της Ελλάδος με το Σύνταγμα του 1975.

Άρα έχει νόημα, χωρίς να καταφεύγουμε σε συνταγματικό βερμπαλισμό, να προσθέτουμε κάποιες έννοιες οι οποίες απηχούν και κοινωνικές ανάγκες, αλλά έχουν μέσα και το στοιχείο της υποβοηθήσεως της κοινωνικής εξελίξεως. Έτσι αντιλαμβανόμαστε την αλλαγή που προτείνουμε στα άρθρα 4, 15, 16, 17, 24 και 25.

Στη χορεία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων αντιλαμβανόμαστε αυτές τις αλλαγές σαν διευκόλυνση μιας κίνησης προς τα εμπρός που πρέπει να κάνει η ελληνική κοινωνία, αντιλαμβανόμαστε αυτή την αλλαγή ως ενίσχυση της ασφάλειας του δικαίου, ιδίως σε ό,τι αφορά τα άρθρα περί απαλλοτριώσεων και προστασίας του περιβάλλοντος, αντιλαμβανόμαστε αυτές τις αλλαγές ως τήρηση διδαγμάτων από δικαστικές ή νομικές περιπέτειες, ιδίως όσον αφορά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και όσον αφορά την προστασία των αδυνάμων, έχουμε την αλλαγή που προτείνουμε στο άρθρο 25.

Όλες αυτές οι αλλαγές συνοψίζονται εις το ότι, με το **άρθρο 4** και την αλλαγή που προτείνουμε, ζητάμε την κατοχύρωση ισότητας ευκαιριών και αξιοκρατίας. Να μια λέξη, η «αξιοκρατία», που σε μια επόμενη Αναθεώρηση του Συντάγματος, μετά από δεκαπέντε-είκοσι χρόνια, ενώ θα τη θεωρούν αυτονόητη, αν τη δουν στο Σύνταγμα, θα εκπλαγούν αν δουν ότι αυτή μπήκε στην Αναθεώρηση του 2019 ή του 2020.

Στο **άρθρο 15** προτείνουμε η αδειοδότηση των ραδιοτηλεοπτικών παρόχων να περιέρχεται στο ΕΣΡ. Σήμερα είναι μόνο ο έλεγχος, όχι η αδειοδότηση και αναγνωρίζεται η υποχρέωση πολυφωνίας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τίθεται υποχρέωση κατά το δυνατόν εξάντλησης της διαθέσιμης χωρητικότητας του φάσματος.

Στο **άρθρο 16** προτείνουμε να επιτρέπεται η ίδρυση πανεπιστημίων από ιδιώτες, ώστε να είναι ιδιωτικά ή μη κρατικά υπό την εποπτεία Ανεξάρτητης Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας, η οποία θα εξασφαλίζει τους όρους για την υψηλή ποιοτική στάθμη των παρεχομένων σπουδών. Διασφαλίζεται η αυτοτέλεια και η αυθυπαρξία των δημόσιων ΑΕΙ και το κράτος, επίσης, μεριμνά για τη δημιουργία πρότυπων σχολικών δομών σε κάθε νομό της χώρας.

Στο **άρθρο 17**, το άρθρο περί ιδιοκτησίας, λέμε οι διατάξεις περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως να εφαρμόζονται και στην περίπτωση απαλλοτριώσεων που κηρύσσονται κατ' εφαρμογήν πολεοδομικών, χωροταξικών ή αρχαιολογικών νομοθεσιών.

Το **άρθρο 24**, αν δεν συμπράξει η Πλειοψηφία, δεν θα σταλεί στην επόμενη Βουλή για Αναθεώρηση και, αν δεν στείλουμε στην επόμενη Βουλή το άρθρο 24, με τα προβλήματα που έχει η εφαρμογή του και τα ασφυκτικά αδιέξοδα που έχει η εφαρμογή του στην αξιοποίηση περιουσιών που κακώς θεωρούνται δασικές, τότε θα μπλοκάρουμε τεράστιες εκτάσεις όχι για προστασία των δασών, αλλά για υπονόμηση της οικονομικής δραστηριότητας ιδίως στον αγροτικό και κτηνοτροφικό τομέα. Άρα χρειάζεται να βρεθεί τρόπος να σταλεί το άρθρο 24 στην επόμενη Αναθεωρητική Βουλή.

Εμείς προβλέπουμε λήψη μέτρων για τη συμβολή στην αντιμετώπιση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και της διαχείρισης των υδάτινων πόρων, ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, υποχρεωτική αναδάσωση σε ιδιωτικά και δημόσια δάση που καταστράφηκαν ή αποφιλώθηκαν, κατοχύρωση -νέος όρος στο Σύνταγμα- «περιβαλλοντικού ισοζυγίου» σε κάθε κρατική παρέμβαση. Και τέλος, δάσος λογίζεται η έκταση που σύμφωνα με τα πορίσματα της επιστήμης φέρει τα οικεία χαρακτηριστικά κατά την ημέρα που δημοσιεύτηκε το Σύνταγμα του 1975, δηλαδή κατά την 11^η Ιουνίου του 1975.

Τέλος, το **άρθρο 25** έχει μια προσθήκη, βάσει της οποίας το κράτος μεριμνά για τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των πολιτών, μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, και το κράτος ενθαρρύνει με θετικές δράσεις τον εθελοντισμό. Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα δεν είναι η μοναδική δράση κοινωνικής προστασίας, είναι όμως μια εξειδίκευση που θέλουμε να μπει στο Σύνταγμα, γιατί είναι σημαντική ως προς την αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας.

Το άρθρο 25 ομιλεί για το κοινωνικό κράτος. Πρώτη φορά που μπήκε αυτή η έννοια είναι στην Αναθεώρηση του 2001. Και μόνο αυτή η διατύπωση θα αρκούσε να εξασφαλίσει πάρα πολλές παροχές, οι οποίες έτσι και αλλιώς είναι εξασφαλισμένες, αλλά η εξειδίκευση της

αναφοράς στο ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, εν όψει των μεγάλων προβλημάτων ακραίας φτώχειας που δημιούργησε η κρίση και της ανάγκης να διευρύνουμε αυτή την παροχή, η οποία υπονομεύθηκε και διεκόπη από τη σημερινή Κυβέρνηση με χορήγηση ενός δισεκατομμυρίου ευρώ, ώστε να καλύπτονται τουλάχιστον οκτακόσιες χιλιάδες περιπτώσεις, είναι εξαιρετικά αναγκαία και έχει να κάνει -επαναλαμβάνω- όχι με τη μοναδική πρόταση κοινωνικής προστασίας, αλλά με την ελάχιστη πρόταση κοινωνικής προστασίας, η οποία θα κλονίσει – ελπίζουμε- μαζί με άλλες δράσεις και συνδυασμό δράσεων, που κυρίαρχο στόχο θα έχουν την εξεύρεση εργασίας και όχι τη διανομή επιδομάτων, το καταθλιπτικό φαινόμενο της ακραίας φτώχειας.

Για να συνδυάσω τις προτάσεις μας με τις προτάσεις που κατέθεσε ο ΣΥΡΙΖΑ, τονίζω, ότι η επιμονή σε διατάξεις οι οποίες διευκολύνουν την οικονομική ανάπτυξη και διευρύνουν τους ορίζοντες της παιδείας δεν είναι μια επιμονή νεοφιλελεύθερη ή αντιδραστική. Και μην έχετε αυτή την τάση της συνταγματικής εχθροπραξίας μέσω εκφράσεων επιθετικών έναντι των άλλων προτάσεων, οι οποίες φτάνουν καμιά φορά και τα όρια της κακεντρέχειας.

Θυμάμαι ένα άρθρο που εγράφη από στέλεχος του ΣΥΡΙΖΑ στην «Καθημερινή» και τρομοκρατήθηκε. Είδα τον Ιούνιο του 2016 ότι εγράφη ότι «βασικός στόχος του νέου Συντάγματος είναι να παρεμποδίσουμε την επαναφορά του παλιού πολιτικού συστήματος».

Από ό,τι ξέρω, η παρεμπόδιση του παλιού πολιτικού συστήματος ανάγεται εις τις δικαιοδοσίες των ψηφοφόρων και όχι εις το Σύνταγμα. Αν και ο όρος «παλιό πολιτικό σύστημα», ξέρετε, είναι αρκετά επιπόλαιος.

Επί παραδείγματι, όλοι θα είμαστε παλιοί σε δεκαπέντε χρόνια. Συνεπώς δεν έχει καμμία αξία αυτός ο χωρισμός, επειδή είδα ότι αναζητείτε και διλήμματα εν όψει των εκλογών: παλιό - νέο, ελίτ - λαός, Κολωνάκι - λαός και διάφορα άλλα τέτοια.

Επανερχομαι στην ανάγκη ενίσχυσης της οικονομικής δραστηριότητας και υποστήριξης της οικονομικής δραστηριότητας, που είναι η μόνη λύση για να μπορέσουν τα κοινωνικά άρθρα να είναι απροσμάχητα και να μπορούν να υλοποιούνται. Για να μη μετατρέψουμε το Σύνταγμα σε μια φωνή συνταγματικώς βοώντων εν τη ερήμω, πρέπει να υποστηρίξουμε και το **άρθρο 16**, που μιλάει για ίδρυση και ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Υπάρχει μια ενδιαφέρουσα μελέτη, πρόσφατη, της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος. Η μελέτη έγινε από τη Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης της Εθνικής Τραπέζης και βγάζει το συμπέρασμα, το οποίο ανακοινώθηκε στις 30 Μαΐου του 2017, ότι η Ελλάδα υπό κάποιους όρους μπορεί να αναδειχθεί σε Διεθνές Κέντρο Ανώτατης Εκπαίδευσης. Εάν τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις, όπως αναβάθμιση επιπέδου αυτονομίας των πανεπιστημίων, αναβάθμιση ποιότητας, αναβάθμιση δαπανών και διάφορες άλλες προϋποθέσεις, βγάζει το συμπέρασμα η Εθνική Τράπεζα ότι μπορεί να μετασχηματιστεί η Ελλάδα σε οικονομία έντασης γνώσης, αυξάνοντας σημαντικά τον δυνητικό ρυθμό ανάπτυξης κατά μία έως δύο ποσοστιαίες μονάδες ετησίως την πρώτη δεκαετία έντονων μεταρρυθμίσεων. Και, εάν κάνουμε αυτές τις μεταρρυθμίσεις στην ανώτατη κυρίως παιδεία, τη συνολική επίδραση στο ΑΕΠ την εκτιμά σε 50 δισεκατομμύρια ετησίως σε ορίζοντα δεκαετίας.

Μας περισσεύουν αυτά τα 50 δισεκατομμύρια ετησίως σε ορίζοντα δεκαετίας, ώστε να παραγνωρίσουμε τις σύγχρονες εξελίξεις και να παραμένουμε από θεσμικής πλευράς ανώτατης εκπαίδευσης στην κατάσταση που βρίσκεται αυτή η ενδιαφέρουσα φυλή, που ανακάλυψαν κάποιοι πρόσφατα στον κόλπο της Βεγγάλης, στη Νήσο Βόρειο Σέντινελ της Ινδίας, όπου απεφάνθησαν ότι βρίσκονται στην παλαιολιθική εποχή; Εκατό άνθρωποι στον κόλπο της Βεγγάλης είναι στην παλαιολιθική εποχή, δεν ξέρουν τι είναι μέταλλο, δεν ξέρουν τι είναι γεωργία.

Εμείς, τηρουμένων των αναλογιών, από πλευράς θεσμικής κατοχύρωσης και θεσμικού εξοπλισμού της ανώτατης εκπαίδευσης, βρισκόμαστε εκεί, στο βάθος του κόλπου της Βεγγάλης, καταδικασμένοι, εάν δεν αλλάξουμε το άρθρο 16, σε άλλα δέκα χρόνια αποκλεισμού.

Είναι πολύ ενδιαφέρον να σκεφτεί κανείς πώς ξεπεράστηκαν αυτές οι δραματικές κοινωνικές επιπτώσεις των ανισοτήτων. Η Έκθεση Μπέβεριτζ, η οποία εφαρμόστηκε εν συνεχεία στη Μεγάλη Βρετανία μετά την επικράτηση της κυβερνήσεως Άττλη, ξεκινάει με μια φράση από το μυθιστόρημα της Σαρλότ Μπροντέ «Σίρλεϊ», ότι «η φτώχεια φέρνει μίσος». Ναι, η φτώχεια φέρνει μίσος και για να καταπολεμηθεί η φτώχεια δεν χρειάζεται να την εξαπλώσουμε.

Για να καταπολεμηθεί η φτώχεια, χρειάζεται να δημιουργηθεί ευμάρεια. Και η ευμάρεια μπορεί να έχει μια μορφή ανισότητας, για να θυμηθούμε τον Τσώρτσιλ ότι «καλύτερος είναι ο καπιταλισμός που μοιράζει άνισα την ευμάρεια από τον σοσιαλισμό που μοιράζει ίσα τη μιζέρια», αλλά η ευμάρεια είναι το κλειδί για να μπορέσουμε να υποστηρίξουμε κοινωνικές δράσεις. Αν νομίζουμε ότι το Σύνταγμα είναι αυτό το οποίο θα δώσει κοινωνική προστασία από μόνο του, με το να πέφτει η στάθμη της οικονομικής δυνατότητας των όσων κάποτε είχαν, των οποίων παρακολουθούμε χαιρέκακα να μειώνεται η στάθμη της οικονομικής τους δυνατότητας, πρέπει να ξέρετε ότι όλο αυτό έχει πολύ σύντομο χρονικό περιθώριο. Δεν αρκεί το να μεταφέρουμε πόρους μειώνοντας τη στάθμη κάποιων που ακόμη έχουν, για να δημιουργούμε κοινωνικές παροχές σε κάποιους που δεν έχουν, και να αρνούμεθα, συγχρόνως, να βρίσκουμε δουλειές σε αυτούς που δεν έχουν.

Η καλύτερη λύση, είναι να διαχέουμε την ευμάρεια, να μη μας φοβίζει η επιτυχία, ο πλούτος, να μη μας φοβίζει η υποβοήθηση της οικονομικής δραστηριότητας. Διότι δεν υπάρχει κανονιστική πυκνότητα. Υπάρχει μόνο οικονομική πρόοδος, η οποία θα δώσει ύπαρξη και υπόσταση σε όλα αυτά τα άρθρα τα οποία εσείς εμφανίζετε εδώ, για να αποσπάσετε μια σκληρότατη κριτική από τον συνάδελφό σας, τον κ. Χρυσόγονο, με τον οποίο μαζί ξεκινήσατε την Αναθεώρηση και ο οποίος, τώρα που τη βλέπει, λέει τα εξής: «Ο χρόνος κατάθεσης της πρότασης του ΣΥΡΙΖΑ, λίγους μήνες πριν από τις εκλογές του 2019 υποδηλώνει σκοπιμότητα κομματικής εκμετάλλευσης. Όμως, και στο περιεχόμενο της πρότασης υπάρχει εμπαιγμός, παραδείγματος χάριν, όταν προτείνεται η ενίσχυση της φραστικής διατύπωσης των κοινωνικών δικαιωμάτων, ενώ με την υφιστάμενη διατύπωση υπάρχει σωρεία δικαστικών αποφάσεων που κρίνουν αντισυνταγματικές διάφορες μνημονιακές περικοπές, αλλά οι αποφάσεις αυτές εφαρμόζονται από την Κυβέρνηση του ίδιου του κ. Τσίπρα, κατά τρόπο ετεροχρονισμένο, μερικό και ανεπαρκή, επειδή λείπουν οι οικονομικοί πόροι. Το πραγματικό ζητούμενο,

επομένως, δεν είναι να φορτώνουμε το Σύνταγμα με ευχολόγια, αλλά να βρούμε τρόπο να αναπτυχθεί οικονομικά η χώρα, ώστε να διασφαλιστεί ένα καλύτερο επίπεδο διαβίωσης για τους πολίτες.».

Στην ίδια δε την πρόταση ΣΥΡΙΖΑ, για τα εργασιακά, υπάρχει και μια παραδοχή στην εισηγητική έκθεση, η οποία έχει να κάνει με αυτό που λέμε, ότι, δηλαδή, όλα αυτά είναι ήδη προβλεπόμενα. Λέει ο ΣΥΡΙΖΑ, λοιπόν, στην εισηγητική έκθεση του άρθρου 22: «Επισημαίνουμε ότι όλοι αυτοί οι κανόνες απορρέουν ήδη ερμηνευτικά από την ισχύουσα διατύπωση της διάταξης, κάτι που ειδικά όσον αφορά το δικαίωμα μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία έχει επιβεβαιωθεί και νομολογιακά με την απόφαση 2307/2014 της ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επομένως η πρότασή μας αποσκοπεί να επιβεβαιώσει και να καταστήσει εφεξής αναμφισβήτητους κανόνες που ήδη συνάγονται ερμηνευτικά.». Και νομολογιακά προσθέτω εγώ.

Συνεπώς τι έννοια έχει η καθιέρωση μιας νέας ορολογίας αυτού του συνταγματικού «φραμπαλά» που προσθέτετε στα κοινωνικά δικαιώματα, μόνο και μόνο για να αρθρώσετε σε ένα ακροατήριο που πια δεν είναι τόσο εύπιστο -σας διαβεβαιώ- την άποψη ότι με την ενίσχυση της κανονιστικής πυκνότητας θα είναι εξασφαλισμένες οι συντάξεις, θα είναι εξασφαλισμένες οι παροχές, η υγεία και τα εργασιακά δικαιώματα;

Η 2156/2018 απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας (Δ' τμήμα) επί προσφυγής ασφαλισμένων κατά του ΕΟΠΥΥ, ο οποίος μείωσε τη μηνιαία παροχή για φάρμακο για πάρα πολύ σοβαρή ασθένεια, λέει το εξής: «Επειδή περαιτέρω προβάλλεται ότι η πρώτη προσβαλλόμενη πράξη παραβιάζει το δικαίωμα των αιτούντων στο δικαίωμα της υγείας, το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 21, παράγραφοι 3 και 6 του Συντάγματος, καθ' όσον έχει ως συνέπεια να στερούνται την απαραίτητη φαρμακευτική αγωγή, ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.».

«Τούτο δε, διότι, λαμβανομένων υπ' όψιν των δυσχερών δημοσιονομικών συνθηκών υπό τις οποίες τελεί η χώρα, η σημαντική, όντως, μείωση της μηνιαίας αποζημίωσης που χορηγείται στους ασθενείς οι οποίοι λαμβάνουν σκευάσματα περιέχοντα το συνένζυμο», τάδε, «αποβλέπει σε εξυπηρέτηση σκοπού δημόσιου συμφέροντος είτε στη μείωση και στον εξορθολογισμό των υψηλών δημοσίων δαπανών οι οποίες καταβάλλονται για την υγεία, ειδικότερα δε στη μείωση της φαρμακευτικής δαπάνης την οποία επωμίζονται οι ασφαλιστικοί οργανισμοί και τελικώς το κράτος, καθώς και στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ΕΟΠΥΥ.».

Φαίνεται, δηλαδή, ότι αυτό δεν είναι δείγμα σκληρότητας ή δείγμα ελλείψεως κατανόησης. Είναι ακριβώς αυτό που είπαμε, ότι το συνταγματικό στήριγμα των διατάξεων για τα κοινωνικά δικαιώματα είναι οι διατάξεις που επιτρέπουν την ανάπτυξη της χώρας, διευκολύνουν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, καταργούν την αναδρομική φορολόγηση, φέρνουν εφάπαξ νομοθετικές ρυθμίσεις υπέρ των επενδύσεων, δίνουν ασφάλεια νομοθετική και ασφαλιστική στους επιχειρηματίες, για να μπορέσουν να σημειώσουν προκοπή, ώστε μέρος αυτής της προκοπής να πάει υπέρ των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η Νέα Δημοκρατία ζητάει την αναθεώρηση και του άρθρου 4, βάζοντας μέσα κάτι που σε λίγα χρόνια θα παραξενεύονται γιατί το αλλάξαμε τόσο αργά. Η έννοια της αξιοκρατίας στην

όλη δράση του δημόσιου τομέα είναι μια έννοια η οποία θα πρέπει να είναι συνταγματικά καθοδηγούσα και συνταγματικά αποδεκτή. Διότι, εάν η χώρα, μεταξύ άλλων, χρεοκόπησε, χρεοκόπησε λόγω της έλλειψης αξιοκρατίας, του πελατειακού συστήματος, της ισοπέδωσης και της αδυναμίας άξιων ανθρώπων να αισθανθούν ότι η πατρίδα τους μπορεί να τους αξιοποιήσει.

Ζητούμε, λοιπόν, την αναθεώρηση των άρθρων 4, 15, 16, 17, 24 και 25, για να μπορέσει η χώρα, σε συνδυασμό με τις άλλες αλλαγές που προτείνουμε, να κάνει ένα βήμα προς τα μπροστά, προστατεύοντας τους κοινωνικά αδύναμους, επειδή όμως είναι ισχυρή κι όχι επειδή το γράφει απλώς το Σύνταγμα.

Άρθρο 16

Θα ήθελα να υπογραμμίσω επιπλέον τα εξής: Ακόμα και αν καταλήξουμε –που εκεί καταλήγουμε- ότι μας χωρίζει άβυσσος εν σχέσει με το άρθρο 16, το Σύνταγμα είναι φτιαγμένο για να διαχειρίζεται αυτήν την άβυσσο. Τι καλύτερο από το να σταλεί στην επόμενη Βουλή και, να βγει η διατύπωση, ας πούμε «ιδιωτικό» από το ΣΥΡΙΖΑ που δεν το θέλει, να σταλούν οι προτάσεις στην επόμενη Βουλή, εφόσον έχετε πλειοψηφία, και να διαχειριστεί η επόμενη Βουλή με μεσολαβητή τον λαό, την πιθανότητα συνταγματικής αναθεωρήσεως του άρθρου 16 προς την κατεύθυνση της ιδρύσεως μη κερδοσκοπικών, μη κρατικών πανεπιστημίων.

Υπάρχει εναλλακτική. Εμείς δεν έχουμε πλειοψηφία. Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει πλειοψηφία και μπορεί να στείλει στην επόμενη Βουλή μια διατύπωση, η οποία αφαιρεί την αβυσσαλέα λέξη – για το ΣΥΡΙΖΑ αβυσσαλέα- «ιδιωτική». Και ας αποφασίσει η επόμενη Βουλή διά του λαού, εφόσον ο λαός είναι ο τελικός κριτής.

Θα ήθελα, λοιπόν, να αναφέρω για την ενότητα των άρθρων που συζητούμε, ότι η πρότασή μας δεν αναφέρεται μόνο σε μη κρατικά και ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Εμείς είμαστε υπέρ του δημόσιου πανεπιστημίου. Δίνουμε προτεραιότητα στην αναβάθμιση, στον εκσυγχρονισμό και στη στήριξη του δημόσιου πανεπιστημίου. Θέλουμε να υπάρχουν ευκαιρίες και για την άλλη δυνατότητα εκπαίδευσης, η οποία υπάρχει και η οποία είναι μη κρατικό και ίσως ιδιωτικό πανεπιστήμιο. Το «ίσως» το λέω υπό την έννοια της απόφασης να επενδυθεί κάτι τέτοιο. Δεν σημαίνει υποχρεωτικά. Δυνατότητα θέλουμε να δοθεί. Και από εκεί και πέρα θα κινηθεί η πρωτοβουλία αυτή.

Λέγεται ότι δεν υπάρχει στην Ευρώπη ιδιωτικό πανεπιστήμιο. Υπάρχει ας πούμε στην Ιταλία το Πανεπιστήμιο Μποκόνι, το οποίο ιδρύθηκε το 1902 και είναι το LS'E της Ιταλίας. Η σχολή διοίκησης επιχειρήσεων του πανεπιστημίου αυτού, κατατάχθηκε το 2008 στην πέμπτη καλύτερη στην Ευρώπη. Στην Ισπανία ένα από τα καλύτερα ερευνητικά πανεπιστήμια είναι το ιδιωτικό Πανεπιστήμιο της Ναβάρρα, που ιδρύθηκε το 1952 και διαθέτει πλήρη ιατρική σχολή. Στη Γερμανία ένα πρόσφατο αξιόλογο ιδιωτικό πανεπιστήμιο κοινωνικών και οικονομικών επιστημών είναι το Γιάκομπς, το Πανεπιστήμιο της Βρέμης. Ιδρύθηκε πρόσφατα, το 1999, με την ονομασία «Διεθνές Πανεπιστήμιο της Βρέμης» και πήρε την ονομασία του μετά τη δωρεά 200 εκατομμυρίων ευρώ από το Ίδρυμα Γιάκομπς. Είναι η μεγαλύτερη ιδιωτική εκπαιδευτική δωρεά που έγινε στην Ευρώπη.

Δεν σημαίνει ότι όλα αυτά θα επαναληφθούν στην Ελλάδα. Όμως, δεν μπορούμε να στερούμε τη χώρα από τη δυνατότητα να δοκιμάσει να αναδειχθεί –για να μην προεξοφλούμε τα αποτελέσματα- ως κέντρο εκπαιδευτικών δράσεων, οι οποίες θα αποφέρουν τεράστιες βελτιώσεις και στην οικονομία της χώρας, όπως έδειξε η πρόσφατη μελέτη της Εθνικής Τραπέζης.

Αδικήσαμε με τη μεγάλη συζήτηση που κάναμε για το άρθρο 16 και για τα πανεπιστήμια, μια άλλη παράμετρο της προτάσεώς μας για προσθήκη στο άρθρο 16. Ζητήσαμε να προστεθεί σε αυτό και η δυνατότητα και η υποχρέωση του κράτους να κάνει πρότυπα σχολεία σε κάθε νομό της χώρας. Τα πρότυπα σχολεία –αλλά όχι πρότυπα με κλήρωση, αλλά με διαγωνισμό- είναι πρότυπα τα οποία πραγματικά δίνουν ευκαιρίες σε όλους και τροφοδοτούν αυτό που λέγεται «κοινωνική κινητικότητα». Εκεί αποκτά εφόδια κάποιος ο οποίος προέρχεται από χαμηλότερες εισοδηματικά τάξεις και αλλάζει τη μοίρα της ζωής του χάρη στην καλή δημόσια εκπαίδευση η οποία του παρέχεται.

Αυτή η πρόταση περιέχεται στην εισήγηση της Νέας Δημοκρατίας και έπρεπε να την υπενθυμίσουμε.

Θέλω επίσης να τονίσω εδώ για μια ακόμη φορά ότι η κρίση που υπέστη η χώρα και η οποία διήρκεσε τόσο πολύ σε αντίθεση με άλλες χώρες, δεν ανέδειξε την ακαταλληλότητα του συνταγματικού πλαισίου ως προς τα κοινωνικά δικαιώματα.

Δεν φταίει το Σύνταγμα για τις μειώσεις των μισθών και των συντάξεων. Η κρίση ανέδειξε την ακαταλληλότητα και την ανωριμότητα συλλήβδην του πολιτικού προσωπικού της χώρας. Μη φορτώνουμε στο Σύνταγμα την κρίση και προσπαθείτε με διορθώσεις της φραστικής εντάσεως των κοινωνικών δικαιωμάτων, να επιχειρήσετε στις προσεχείς εκλογές, όπως είπατε, να πείτε στον λαό πως τώρα που βάλαμε στο Σύνταγμα ότι θα παρέχονται ολιστικές υπηρεσίες υγείας, αυτό θα πραγματοποιηθεί επειδή μπήκε στο Σύνταγμα.

Μην αισθανόμαστε ότι με λέξεις μπορούμε να διορθώσουμε τη ζωή μας. Απορώ μάλιστα με αυτήν τη φράση που είπε ο Πρωθυπουργός ότι κατοικούμε μέσα στις λέξεις. Ο Πρωθυπουργός μετακομίζει μέσα στις λέξεις, δεν κατοικεί μέσα στις λέξεις, γιατί αλλάζει κάθε τόσο άποψη. Όμως, το Σύνταγμα είναι πιο σταθερό και μας καλεί να το διατηρήσουμε συνεσταλμένο, ώστε μέσα απ' αυτήν τη συνεσταλμένη διατύπωση να μας δοθεί η ευκαιρία να κάνουμε τις αλλαγές που χρειάζεται η χώρα. Όσο πιο εντυπωσιακή κάνουμε τη διατύπωση τόσο κατά τη γνώμη μου, δείχνουμε ότι δεν έχουμε εμπιστοσύνη στον εαυτό μας. Η πράξη θα αλλάξει τις συντάξεις και τις παροχές που δίνουμε στον τόπο.

Ολοκληρώνω επαναλαμβάνοντας για μια ακόμη φορά ότι αξίζει να εγκύψουμε περισσότερο στις αλλαγές που προτείνουμε ως Νέα Δημοκρατία και εν μέρει εσείς -γιατί δεν αρνηθήκατε τα μη κρατικά πανεπιστήμια, κατά τη γνώμη μου- ώστε να σταλεί στην επόμενη Βουλή προς διαμόρφωση –γιατί επαναλαμβάνω είναι ελεύθερη η επόμενη Βουλή να διαμορφώσει- η άποψη που τελικά θα έχει η Αναθεωρητική Βουλή για το άρθρο 16 με τη μεσολάβηση του ελληνικού λαού. Κι αυτή είναι και η μεγαλύτερη ευλογία και η μεγαλύτερη πρόκληση σε μια δημοκρατία: η παρέμβαση του λαού.

Άρθρα 29 και 30 έως 49 του Συντάγματος

Η επόμενη ομάδα άρθρων αρχίζει από το άρθρο 29 που αναφέρεται στη «Σύνταξη της Πολιτείας» -είναι ένα κατάλοιπο αυτής της ομάδας άρθρων από προηγούμενη ενότητα- και εν συνεχεία πιάνουμε από το 30 έως το 49, δηλαδή τα άρθρα που αφορούν εις τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Ένα βασικό κριτήριο το οποίο πρυτάνευσε στις αλλαγές που προτείνει η Νέα Δημοκρατία στα άρθρα 29 έως 49, τις οποίες θα αναφέρω λεπτομερώς αμέσως, είναι για μία ακόμα φορά η ανάγκη να διδαχθούμε από την «επανάσταση της διορθώσεως».

Η διόρθωση είναι κάτι που απορρέει από την ανάγκη της προσαρμογής και από την ανάγκη να διδασκόμεθα από κακές εφαρμογές, κακές ερμηνείες, δυσλειτουργίες του Συντάγματος της χώρας, το οποίο με μία εντυπωσιακή περιγραφή έχει χαρακτηριστεί ως η αρματωσιά της πολιτείας.

Αυτή την αρματωσιά της πολιτείας πρέπει ενίοτε διά της Αναθεωρήσεως να τη φρεσκάρουμε, να την ενισχύουμε, να τη διορθώνουμε και η βασική ανάγκη διόρθωσης, μετά τα διδάγματα της κρίσης, που εξακολουθεί να ταλαιπωρεί τη χώρα, είναι ότι οι αρχές και οι αξίες της κυβερνητικής σταθερότητας και οι αξίες της ποιότητας της διεξαγωγής δημοψηφισμάτων ή της συνταγματικής ποιότητας των νόμων είναι αρχές που πρέπει να μας απασχολούν και πρέπει να τις ενδυναμώσουμε και να τις εντάξουμε στο ισχύον συνταγματικό πλαίσιο.

Το Σύνταγμα δεν είναι ένας θεσμικός ονειροκρίτης στον οποίο να πηγαίνουμε και να εναποθέτουμε τις φαντασιώσεις μας για να τις ερμηνεύει με τρόπο ευόωνο. Το Σύνταγμα είναι ο θεσμικός εξοπλισμός της πολιτείας και, όπως το αποκάλεσε ο Ιωάννης Κωλέττης το 1844, είναι το Ευαγγέλιο της πολιτικής μας υπάρξεως. Είχε πει τότε ότι το Σύνταγμα είναι το Ευαγγέλιο της πολιτικής μας υπάρξεως και η ορθόδοξη θρησκεία είναι το Ευαγγέλιο της θρησκείας και με αυτά τα δύο Ευαγγέλια προχωράει η χώρα. Σε αυτό το Ευαγγέλιο της πολιτικής μας υπάρξεως πρέπει να είμαστε έτοιμοι συνεχώς να επιβάλλουμε και να αρθρώνουμε τις απαραίτητες διορθώσεις.

Η πολιτική σταθερότητα την οποία υπηρετεί η πρότασή μας σε αυτή τη χορεία άρθρων δεν είναι μια συγκυριακή πολιτική επιδίωξη. Είναι συνταγματική επιδίωξη η πολιτική σταθερότητα σε όλα τα Συντάγματα των σύγχρονων χωρών. Και αν η αρχιτεκτονική, η μηχανική του Συντάγματος σε ορισμένες περιπτώσεις δεν μπόρεσε να αποφύγει την υπονόμευση της πολιτικής σταθερότητας, αυτό δεν οφείλεται τόσο στο Σύνταγμα όσο οφείλεται σε εμάς, τους κακόηχους ερμηνευτές του, τους κακορίζικους ερμηνευτές του, οι οποίοι κατεχράσθησαν το Σύνταγμα για να επιτύχουν πρόσκαιρους πολιτικούς στόχους.

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι το να προκαλούμε εκλογές, αρνούμενοι τη συνταγματική επιταγή της συναινετικής εκλογής Προέδρου Δημοκρατίας, συνιστά ερμηνευτικό περίγελω εν σχέσει με το πώς ερμηνεύουμε το Σύνταγμα, συνιστά σφετερισμό αρμοδιοτήτων άλλων άρθρων, που προβλέπουν διάλυση της Βουλής, γιατί η διαδικασία εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν αφορά και δεν έχει στόχο τη διάλυση της Βουλής. Άρα, όταν το προκαλούμε, αυτή η πράξη συνιστά σφετερισμό της αρμοδιότητας από άλλα άρθρα.

Έχει, επίσης, διατυπωθεί από έναν σημαντικό ανώτατο δικαστικό, τον αείμνηστο Στέφανο Μαθιά, επίτιμο Πρόεδρο του Αρείου Πάγου, ότι αυτή η συμπεριφορά συνιστά κατάχρηση εξουσίας, δηλαδή η συμπεριφορά τού να προκαλούμε εκλογές, παραβιάζοντας τη συναινετική επιταγή του Συντάγματος για Πρόεδρο Δημοκρατίας.

Εμείς, λοιπόν, μπροστά σε αυτή την ανάγκη της κυβερνητικής σταθερότητας και την ανάγκη επιβολής όρων ποιότητας δημοκρατίας στη διεξαγωγή των δημοψηφισμάτων και στη συνταγματική υποταγή των νόμων, προτείνουμε τις εξής τροποποιήσεις:

Στο **άρθρο 29**, που είναι, όπως είπα, από άλλη χορεία άρθρων, αφορά εις τη «Σύνταξη της Πολιτείας», προτείνουμε ο έλεγχος των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψηφίων Βουλευτών να διενεργείται από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Η διατύπωση σήμερα αναφέρεται σε «ειδικό όργανο» με συμμετοχή ανωτάτων δικαστικών. Εμείς αυτό το εξειδικεύουμε και με την πρότασή μας αναθέτουμε στο Ελεγκτικό Συνέδριο αυτόν τον έλεγχο.

Στο **άρθρο 32** αποσυνδέουμε την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής. Είναι μια μεγάλη αλλαγή, η οποία οφείλεται εις τα διδάγματα του παρελθόντος. Επειδή υπήρχε μια διαφωνία και μια περίσκεψη για το πώς θα μεθοδευθεί αυτή η αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής και ακούστηκαν διάφορες απόψεις, εμείς καταλήγουμε στο να προτείνουμε την απλούστερη και «κοινοβουλευτικότερη» των διαδικασιών, δηλαδή μετά τις ψηφοφορίες που χρειάζονται διακόσιες ψήφοι, εν συνεχεία εκατόν ογδόντα, να πάμε στην ίδια Βουλή σε επόμενη ψηφοφορία, στην πλειοψηφία των εκατόν πενήντα ενός Βουλευτών, η οποία έτσι και αλλιώς προβλέπεται για την επόμενη Βουλή, ώστε να δώσουμε λύση στην ίδια Βουλή με διαδοχικές ψηφοφορίες στο πρόβλημα της εκλογής Προέδρου Δημοκρατίας.

Αν αρνούμεθα την προσφυγή στον λαό, δεν το κάνουμε μόνο επειδή αυτό εισάγει έναν απαράδεκτο και επικίνδυνο διϋσμό, εν σχέσει με τον πολιτικό αταβισμό μας, διχασμό που κατατρύχει τον ελλαδικό πολιτικό χώρο. Δεν το κάνουμε μόνο γι' αυτό, αλλά το κάνουμε γιατί πιστεύουμε ότι η θέση της Βουλής ως λαϊκής αντιπροσωπείας είναι ισχυρότερη από τη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας ως αμέσου οργάνου της εκτελεστικής εξουσίας.

Άρα δεν μπορεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, που είναι νομικοπολιτικά υποδεέστερος από τη Βουλή, να απευθύνεται για την εκλογή του στο εκλογικό σώμα, ώστε με αυτόν τον τρόπο να εξισώνεται με τη Βουλή, γιατί έτσι αρνούμεθα την προτεραιότητα της Εθνικής Αντιπροσωπείας έναντι του ανωτάτου άρχοντος και μάλιστα, ενός ανωτάτου άρχοντος που, μετά την Αναθεώρηση του 1986, έχει αυτές τις συγκεκριμένες λυμφατικές αρμοδιότητες.

(Για το άρθρο 33 βλέπε σελ. 59)

Προχωρούμε στο **άρθρο 34**, εν συνεχεία, σε μια πολύ μικρή έως ασήμαντη πρόταση όσον αφορά στην αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας, η οποία προφανώς γίνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής. Απλώς προσθέτουμε, για λόγους πρακτικούς και για λόγους που έχουν να κάνουν με τις σύγχρονες ανάγκες, ότι το δεκαήμερο απουσίας του στο εξωτερικό, που

επάγεται αναπλήρωσή του, πρέπει να αυξηθεί και να πάει τουλάχιστον σε εικοσαήμερο. Έως εκεί.

Εν συνεχεία στο άρθρο 35, πάμε στη συνταγματική θέσπιση μιας συνθήκης του πολιτεύματος -επικρατεί ως συνθήκη του πολιτεύματος και όχι ως ρητή πρόβλεψη από το 1992, αλλά ως συνθήκη έχει ορισμένες παρενέργειες και ορισμένα προβλήματα- προτείνοντας, δηλαδή, τη δυνατότητα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να μπορεί να συγκαλεί υπό την Προεδρία του το Συμβούλιο των Αρχηγών των πολιτικών κομμάτων και να προβαίνει σε διαγγέλματα χωρίς κυβερνητική προσυπογραφή.

Στο άρθρο 37 προτείνουμε σε περίπτωση αποτυχίας των διερευνητικών εντολών τις εκλογές να διεξάγει υπηρεσιακή κυβέρνηση με Πρωθυπουργό όχι εναλλακτικά ανάμεσα στους Προέδρους των τριών ανωτάτων δικαστηρίων, αλλά τον Πρόεδρο του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου, για το οποίο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο επιφυλάσσουμε θεσμική αναβάθμιση στα επόμενα άρθρα που αφορούν στη δικαιοσύνη.

Στο άρθρο 41 έρχεται η επόμενη πρότασή μας, που θεμελιώνει την κυβερνητική σταθερότητα σε πολύ πιο στερεές βάσεις απ' ό,τι είναι σήμερα θεμελιωμένη, πέραν δηλαδή του άρθρου 32.

Στο άρθρο 41 προτείνουμε την κατάργηση της δυνατότητας διαλύσεως της Βουλής με πρόταση της Κυβέρνησης για εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας και περιορίζουμε, όπως θα δούμε σε επόμενη χορεία άρθρων, τη δυνατότητα διαλύσεως της Βουλής εις το δικαίωμα να αυτοδιαλύεται.

Καταργούμε -με την πρότασή μας, φυσικά- την επίκληση κρίσιμου εθνικού θέματος -η οποία έχει γίνει ομολογουμένως καταχρηστικά τις περισσότερες φορές που έχει γίνει- και διότι πιστεύουμε ότι αυτός ο τρόπος διαλύσεως της Βουλής υπονομεύει την ανάγκη κυβερνητικής σταθερότητας -η επίτευξή της επαναλαμβάνω ότι είναι συνταγματική επιδίωξη, αλλά και δίδαγμα από την πρόσφατη κρίση- αλλά αντιστρατεύεται και άλλο άρθρο του Συντάγματος, το οποίο, ως είναι γνωστόν, καθιερώνει την τετραετή διάρκεια της βουλευτικής θητείας, της βουλευτικής περιόδου, της ζωής μιας Βουλής η οποία πρωτοεκλέγεται.

Στο άρθρο 42 προτείνουμε το εξής: Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή μέσα σε πέντε μέρες από τη διαβίβαση σε αυτόν της γνώμης του ΑΕΔ, του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου, για ψηφισμένα νομοσχέδια που έχουν παραπεμφθεί σε αυτόν και μπορεί να αναπέμψει στη Βουλή νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έχει ψηφιστεί από αυτή για αντισυνταγματικότητα ή ασυμβατότητα με το Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

Εδώ συνδυάζουμε αυτό το άρθρο με το άρθρο 72 –το οποίο ανήκει σε άλλη ενότητα και θα το συζητήσουμε αργότερα-, διότι θέλουμε να βελτιώσουμε τη νομοθετική ποιότητα και τη συμβατότητα των νόμων με το Σύνταγμα, όχι με βάση τον σημερινό μοναδικό τρόπο προληπτικού ελέγχου της συνταγματικότητας που είναι η δι' εγέρσεως ψηφοφορία στη Βουλή μετά από ένσταση αντισυνταγματικότητας, αλλά καθιερώνουμε ως ένα δικαίωμα –και της μειοψηφίας- τον υποχρεωτικό σε σύντομο χρόνο έλεγχο της αντισυνταγματικότητας ενός

νόμου, όταν σε διαδικασία ψηφοφορίας, κατόπιν ενστάσεως αντισυνταγματικότητας, η αντισυνταγματικότητα έχει συγκεντρώσει τουλάχιστον τα 2/5 των ψήφων του Σώματος.

Όταν υπάρχει ακόμα και απόρριψη της ενστάσεως αντισυνταγματικότητας, αλλά αυτή έχει πάρει τουλάχιστον τα 2/5 των ψήφων, τότε παραπέμπεται το νομοσχέδιο σε σύντομες προθεσμίες στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο γνωματεύει για τη συνταγματικότητά του. Αυτό είναι κάτι που προφανώς θα παίξει ρόλο στη συμπεριφορά που θα έχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έναντι ενός κριθέντος ως αντισυνταγματικού νομοσχεδίου ή διατάξεως, με αποτέλεσμα να υπάρχει η δυνατότης –δεν λέω η υποχρέωση, αλλά αντιλαμβάνεσθε ότι εκεί καταλήγουμε- του Προέδρου να επιστρέφει τέτοιο τραυματισμένο με αντισυνταγματικότητα από το ΑΕΔ νομοσχέδιο στη Βουλή για επανεξέταση και διόρθωση.

Στο άρθρο 44 προτείνουμε την εισαγωγή κανόνων καλής διενέργειας δημοψηφισμάτων, ιδίως έπειτα από την τραυματική και, από πλευράς χρόνου, αφόρητα πειστική διαδικασία που είχαμε το καλοκαίρι του 2015 για το περιβόητο δημοψήφισμα, το οποίο ούτε καν ελήφθη υπ' όψιν εν συνεχεία για τη χάραξη και άσκηση πολιτικής.

Εμείς λέμε ότι για την καθιέρωση κανόνων καλής διενέργειας δημοψηφισμάτων το ερώτημα πρέπει να διατυπώνεται με τρόπο εύληπτο και κατανοητό και μεταξύ της προκηρύξεως και της διενέργειας θα πρέπει να μεσολαβεί επαρκής χρόνος, τουλάχιστον είκοσι ημερών.

Τέλος στο άρθρο 49, εν όψει και των αρμοδιοτήτων που δίνουμε στο ΑΕΔ, παραπέμπουμε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να δικάζεται στο ΑΕΔ και όχι σ' αυτό το Υπουργοδικείο στο οποίο δικάζεται σήμερα και το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 86.

Μπροστά σ' αυτή την προσπάθεια ενδυναμώσεως της κυβερνητικής σταθερότητας και καθιερώσεως όρων ποιότητας στη νομοθέτηση και στην άσκηση των δημοψηφισμάτων, θεσμικής συνταγματικής ποιότητας, η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ σε περίπου αντίστοιχα άρθρα της ίδιας ενότητας είναι στο άλλο κυριολεκτικά άκρο και κατατείνει όχι στην κυβερνητική σταθερότητα, αλλά στην καθιέρωση ενός νέου πολιτεύματος, το οποίο θα μπορούσε κανείς να το χαρακτηρίσει ως το πολίτευμα της συνταγματικής ακυβερνησίας.

Μιλάτε για την εισαγωγή μιας πανδαισίας δημοψηφισμάτων, πέραν των ισχυόντων δημοψηφισμάτων, που μπορεί κανείς να κάνει δημοψήφισμα με πεντακόσιες χιλιάδες ή με ένα εκατομμύριο υπογραφές. Αν αυτό το συνδυάσουμε με τα δημοψηφίσματα που καθιερώνετε στην τοπική αυτοδιοίκηση και με το δημοψήφισμα που μπορεί να γίνει για συνθήκες του άρθρου 28 ή με τη συλλογή υπογραφών για την καθιέρωση λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας με εκατό χιλιάδες ψήφους και αν αγνοήσει κανείς ότι στις προτάσεις σας, πριν λάβετε την εξουσία, μιλούσατε για εξήντα χιλιάδες ψήφους μόνο, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι όλη αυτή η επιλογή και όλη αυτή η γκάμα δυνατοτήτων δημοψηφίσματος, σε συνδυασμό με την καθιέρωση της απλής αναλογικής, δημιουργεί συνθήκες πολιτικής αστάθειας και με όρους εσωτερικής πολιτικής διακινδυνεύσεως, αλλά και με όρους τού πώς βλέπει κανείς την Ελλάδα από το εξωτερικό, είτε ως επενδυτής είτε ως άλλη χώρα ή διεθνής οργανισμός, ο οποίος θέλει να υπολογίζει τη χώρα μας ως δυνάμενη να συνεννοηθεί μαζί του ή να κάνει επενδύσεις στη χώρα μας ή να την υπολογίζει με όρους διεθνούς ή περιφερειακής ασφάλειας.

Εισάγετε, λοιπόν, μία απίστευτη εκκρεμότητα και ρευστότητα, συνταγματοποιείτε μία διαρκή εκκρεμότητα και μία διαρκή ρευστότητα, η οποία θα παρεμποδίσει τη χώρα να υπολογίζεται είτε στο διεθνές σύστημα ασφαλείας είτε στο περιφερειακό σύστημα ασφαλείας είτε ως επενδυτικός προορισμός, διότι δεν υπάρχει περίπτωση να εμπνεύσει μία χώρα σαν την Ελλάδα, όταν έχει τέτοια παράδοση διχασμού και αστάθειας και όταν υποθάλλουμε αυτή την παράδοση με δυνατότητες ποικίλων δημοψηφισμάτων, αντί απεναντίας να ενισχύουμε την αντιπροσωπευτικότητα του πολιτεύματος, όντας πεπεισμένοι ότι σήμερα η δημοκρατία, μας αρέσει, δεν μας αρέσει –και εμένα προσωπικά μου αρέσει-, ή θα είναι αντιπροσωπευτική ή δεν θα είναι δημοκρατία.

Το ρήγμα που έχει το σημερινό άρθρο του Συντάγματος για τις δυνατότητες να γίνει δημοψήφισμα, είτε για κρίσιμο εθνικό θέμα είτε για σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, είναι αρκετό εν σχέσει με την επιπλέον εισαγωγή αντιπροσωπευτικών ή αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών. Το ότι βάζετε στο ίδιο άρθρο εναλλακτικές δυνατότητες, εκτός από τα ισχύοντα, να μπορεί με πεντακάσιες χιλιάδες ή ένα εκατομμύριο υπογραφές να γίνονται τα ίδια δημοψηφίσματα για κρίσιμο εθνικό θέμα ή για σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, δημιουργεί και ένα πρόβλημα νομικής τάξεως, διότι βάζετε στο ίδιο Σύνταγμα να συνισχύουν, δηλαδή να ισχύουν ταυτόχρονα, δύο θεσμικές δυνατότητες. Παραβιάζετε, δηλαδή, την αρχή η οποία λέει ότι, όταν επιλεγεί μία οδός, δεν δίδεται ετέρα οδός στη θεσμοθέτηση τέτοιου υψηλού θεσμικού επιπέδου. Έχουμε το «*una via electa non datur recursus ad alteram*», δηλαδή εφόσον επιλεγεί μία μέθοδος δεν μπορεί να έχουμε και δεύτερη.

Εσείς βάζετε εναλλακτικές δυνατότητες μεταξύ Προέδρου Δημοκρατίας και Βουλής και λαϊκής μάζωξης ψήφων, το οποίο –επαναλαμβάνω- δεν καλλιεργεί μόνο την αστάθεια και τη ρευστότητα, αλλά δημιουργεί και μία κατάσταση, και όχι φαινομενικά, ετοιμόρροπου πλαισίου στο συνταγματικό κείμενο.

Οι διατάξεις τις οποίες προτείνουμε να αλλάξουν είναι διατάξεις –επαναλαμβάνω- οι οποίες κατοχυρώνουν την κυβερνητική σταθερότητα. Για να καταλάβουμε την αξία της κυβερνητικής σταθερότητας, θα θυμίσω ότι στην εφαρμογή των Συνταγμάτων του Μεσοπολέμου, ξεχωρίζουν δύο, το Σύνταγμα της Βαϊμάρης και το Σύνταγμα της Αμερικής.

Το Σύνταγμα της Βαϊμάρης είχε διατάξεις που διευκόλυναν δημοψηφίσματα, διευκόλυναν ανάκληση νόμων με λαϊκή μάζωξη ψήφων, διευκόλυναν πάρα πολλά κοινωνικά και ατομικά δικαιώματα και καθιέρωνε την απλή αναλογική. Το Σύνταγμα της Αμερικής είχε μιας άλλης τάξεως δυναμική. Το Σύνταγμα της Βαϊμάρης δεν μπόρεσε να αποτρέψει τον ναζισμό. Το Σύνταγμα της Αμερικής, όπως το εφήρμοσε ο Ρούσβελτ, παίρνοντας από τα δύο νομοθετικά σώματα προβλεπόμενες εξουσίες για να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση και το κραχ, ενισχύοντας την εκτελεστική εξουσία και παίρνοντας νομοθετικές αρμοδιότητες από τα νομοθετικά σώματα, εφαρμόζοντας δυναμικά το Σύνταγμα σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, τονώνοντας δηλαδή την αποτελεσματικότητα του κράτους, καθιέρωσε το «New Deal» και έσωσε την Αμερική. Όμως το Σύνταγμα της Βαϊμάρης δεν έσωσε ούτε τη Γερμανία ούτε την Ευρώπη ούτε την παγκόσμια κοινότητα από τον ναζιστικό όλεθρο και τη ναζιστική επέλαση.

Δεν έχω καμμία μεγαλομανή αντίληψη να συγκρίνω όσα συμβαίνουν στην παρούσα συνταγματική Αναθεώρηση με τις περιόδους του Μεσοπολέμου από πλευράς ιστορικής βαρύτητας.

Ωστόσο, θέλω να τονίσω ότι, εάν δεν διδαχθούμε από την κρίση ότι χρειαζόμαστε πολιτική σταθερότητα, συνταγματικά επιβαλλόμενη πολιτική σταθερότητα και ότι εάν ξεφύγουμε από την ανάγκη κυβερνητικής και πολιτικής σταθερότητας και δεν ενισχύσουμε με το Σύνταγμα αυτό που θα υπονομεύσει την αστάθεια, αυτό θα διαβρώσει την εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό και είναι σαν μην έχουμε μάθει τίποτα, σαν μην έχουμε διδαχθεί τίποτα από την κρίση. Απλώς, για να κολακεύουμε τον κόσμο, κραδαίνουμε ένα Σύνταγμα ονειροκρίτη, επαναλαμβάνω, πάνω και μέσα στο οποίο ο καθένας θα μπορεί να αναζητεί ευσίωνες, όπως κάνουν στους ονειροκρίτες, ερμηνείες των δικών του φαντασιώσεων.

Το Σύνταγμα είναι για να διευκολύνει την πολιτική, ιστορική και θεσμική πορεία της χώρας. Εμείς έτσι αντιλαμβανόμαστε την πρότασή μας, γι' αυτό στην ενότητα των άρθρων για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας διορθώνουμε κακές πρακτικές του παρελθόντος, που οδήγησαν σε πολιτική εκκρεμότητα, και ενισχύουμε την «κυβερνησιμότητα» της χώρας, ώστε να τη διευκολύνουμε και συνταγματικά να βγει από την κρίση.

Άρθρα 33, 51 έως 85 του Συντάγματος

Ακολουθεί μια μεγάλη χορεία άρθρων του Συντάγματος, παρμένων από το τρίτο και τέταρτο τμήμα αυτού. Το τρίτο τμήμα αφορά τη Βουλή και τους Βουλευτές, το τέταρτο τμήμα την κυβέρνηση και τη συγκρότησή της.

Θα αναφερθώ στα άρθρα για τα οποία έγινε ακροθιγώς λόγος και προηγουμένως, όχι απαραίτητα με τη συνταγματική σειρά, και θα πω στην κυβερνώσα πλειοψηφία ότι θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν την πρότασή μας για συνταγματική κατοχύρωση της ψήφου του Ελληνισμού της Διασποράς, όπως προφανώς θέλει και ο κυβερνητικός εταίρος.

Για να δείξω, ότι αυτό δεν είναι τελικά δύσκολο τεχνικά, γραφειοκρατικά, διαδικαστικά, θα καταφύγω σε οπτικοακουστική μέθοδο. Θα επικαλεσθώ, δηλαδή, μια ζωγραφιά από τις εκλογές του 1862, στο Προξενείο της Ελλάδος στο Λονδίνο, όπου ψήφισε για πρώτη και τελευταία μέχρι στιγμής φορά ο Ελληνισμός της Διασποράς.

Εδώ ψηφίζουν οι Έλληνες του Λονδίνου στις τότε εκλογές, που αναδείχθηκαν τριάντα τέσσερις Βουλευτές της Βουλής εκείνης από τον Ελληνισμό της Διασποράς. Εδώ βγαίνει για πρώτη φορά Βουλευτής ο Χαρίλαος Τρικούπης. Ο πατέρας του, Σπυρίδων Τρικούπης, Πρέσβης τότε στο Λονδίνο, εξελέγη στο Μάντσεστερ στις ίδιες εκλογές.

Σοβαρά τώρα: Αυτό το επικαλούμαι για να γίνει αντιληπτό ότι, εάν, τότε, με τα περιορισμένα τεχνικά μέσα που είχαν και τα μέσα επικοινωνίας, ψήφισε ο Ελληνισμός στις μεγάλες παροικίες του, δηλαδή ψήφισαν στην Αλεξάνδρεια, στο Λονδίνο, στα Μπιτόλια, στην Αδριανούπολη, στην Κωνσταντινούπολη, στο Κάιρο, πόσο εύκολο είναι, εάν θέλουμε, να επαναληφθεί πολύ πιο συντονισμένα και πιο ορθά τώρα.

Πάμε τώρα σε μια γρήγορη, εξ ανάγκης, αναφορά των προτάσεων που κάνουμε, επαναλαμβάνω, στο τρίτο και μέρος του τετάρτου τμήματος του Συντάγματος, προς αναθεώρηση.

Προτείνουμε, λοιπόν, στο άρθρο 51 να προβλέπεται να ψηφίζουν οι εκλογείς που είναι εκτός επικρατείας, αλλά μόνο υπέρ κόμματος ή συνασπισμού κομμάτων και να μπορούν να εκλεγούν και Βουλευτές εκτός επικρατείας, που θα εκπροσωπούν, δηλαδή, τον Ελληνισμό που είναι εκτός επικρατείας. Η έννοια της επικρατείας περιγράφεται στο Σύνταγμα, άρα πρέπει να το διευρύνουμε.

Στο άρθρο 53 μιλάμε για τη συνταγματοποίηση όχι του νεοφιλελευθερισμού, αλλά τη συνταγματοποίηση της πολιτικής σταθερότητας και ευστάθειας, με όλα τα καλά που έχει αυτή. Προτείνουμε, λοιπόν, να διενεργούνται οι βουλευτικές εκλογές σε σταθερή ημερομηνία ανά τετραετία. Η Βουλή μπορεί μόνο να αυτοδιαλυθεί με απόφασή της, με απόφαση της πλειοψηφίας του συνολικού αριθμού των Βουλευτών και ως αντικίνητρο, στη διενέργεια εκλογών, η προκήρυξη πρόωρων εκλογών αφορά τον υπολειπόμενο χρόνο της θητείας της Βουλής που διαλύθηκε.

Αυτή την πρόταση δείτε τη σε συνδυασμό με την κατάργηση του λόγου πρόωρων εκλογών με την καταχρηστική, όπως απεδείχθη, επίκληση του κρίσιμου εθνικού θέματος. Ο συνδυασμός αυτών των δύο προτάσεων κατοχυρώνει, κατά τη γνώμη μου, τη συνταγματική επιδίωξη της κυβερνητικής σταθερότητας, που είναι αποδεδειγμένα ωφέλιμη για έναν τόπο παρά από τον κυβερνητικό χρονικό κατακερματισμό των θητειών.

Θέλω εδώ να πω το εξής: Ότι η κυβερνητική σταθερότητα –πάω σε ένα άλλο άρθρο τώρα, στο τέταρτο τμήμα- σε συνδυασμό με τη συνταγματοποίηση της δημοσιονομικής νοικοκυροσύνης, δηλαδή τη συνταγματοποίηση αυτού που ήδη στον ν.4270/14 ισχύει, της ισορροπίας μεταξύ εσόδων και εξόδων του προϋπολογισμού, εξασφαλίζει αυτό που μέχρι τώρα είναι ένα είδος «από διαθέσεως αξία» στο πολιτικό μας σύστημα.

Δεν πρέπει να επιτρέπουμε η κυβερνητική σταθερότητα και η δημοσιονομική νοικοκυροσύνη να αποτελεί «από διαθέσεως αξία», αλλά να γίνει συνταγματική αξία στο πολιτικό μας σύστημα.

Θυμίζω εδώ ότι το αποφασιστικό οικονομικό άλμα -αν ήμουν ενθουσιώδης, θα το έλεγα «θαύμα», υποψιάζομαι ότι ήταν θαύμα, αλλά το περιορίζω στο άλμα- που πραγματοποίησε η Ελλάδα την περίοδο 1955 έως 1965 - 1966, που το κατά κεφαλήν εισόδημα υπερδιπλασιάστηκε σε λίγα χρόνια, οφείλεται κυρίως στη νοικοκυρεμένη δημοσιονομική και πιστωτική πολιτική της δεκαετίας 1953 - 1963, που επέτρεψε στον μέχρι τότε ελλειμματικό προϋπολογισμό να παρουσιάζει περισσεύματα που διατέθηκαν για την ενίσχυση των επενδύσεων και την αύξηση της παραγωγής.

Ο νοικοκυρεμένος, και όχι νεοφιλελεύθερος, προϋπολογισμός και η πιστωτική πολιτική εκείνης της περιόδου επέτρεψε να επαναληφθεί το 1957 ο εσωτερικός δανεισμός και να υλοποιηθούν τα ομολογιακά δάνεια της ΔΕΗ, που συνέβαλαν κατά πολύ στον εξηλεκτισμό της χώρας.

Επικαλούμαι, λοιπόν, πάλι με βάση το οπτικοακουστικό σύστημα, μια άλλη φωτογραφία, που έχει σχέση με τον εξηλεκτρισμό της χώρας. Είναι από το χωριό Κτίσματα Ιωαννίνων το 1959. Μετά τα ομολογιακά δάνεια της ΔΕΗ του 1957, η ΔΕΗ μπόρεσε και έκανε εκτεταμένο εξηλεκτρισμό της χώρας, φτάνοντας μέχρι τα επιμεθόρια χωριά των ελληνοαλβανικών συνόρων. Υπάρχουν παιδιά της εποχής εκείνης με μπαλωμένα ρούχα και εν χρω περίπου κουρεμένα να βλέπουν τον εργάτη που βάζει τα καλώδια της ΔΕΗ στο χωριό τους και βλέπουν ουσιαστικά αυτό που θα αλλάξει τη ζωή τους προς το καλύτερο.

Αυτό, όμως, που ήταν υπόβαθρο αυτής της αλλαγής ήταν αυτό που εσείς θεωρείτε δήθεν νεοφιλελεύθερη συνταγή στο Σύνταγμα, δηλαδή τη νοικοκυρεμένη διάσταση μεταξύ εσόδων και εξόδων, που τότε δεν εφαρμόστηκε συνταγματικά, αλλά τότε εφαρμόστηκε πολιτικά, κυβερνητικά. Εφαρμόστηκε, γιατί οι τότε ηγεσίες είχαν τη δύναμη να αντιστέκονται στη μεγάλη χίμαιρα, τον πειρασμό των παροχών.

Πρέπει να προφυλάξουμε μέσω του Συντάγματος τους εαυτούς μας και τον ελληνικό λαό από τον πειρασμό και τη χίμαιρα των υπερβολικών παροχών, η οποία καταδολιεύει εντελώς την ισορροπία μεταξύ εσόδων και εξόδων, με αποτέλεσμα να έχουμε αυτές τις οικονομικές εκτραχύνσεις και υποβαθμίσεις της χώρας μας. Εφόσον δεν υπάρχει το πολιτικό μέγεθος που να μπορέσει πολιτικά να επιβάλει αυτή την ισορροπία, ας αυτοπροστατευθούμε μέσω του Συντάγματος και θα προκύψει εν συνεχεία και πρακτική πολιτική η οποία θα το εφαρμόζει, χωρίς κατ' ανάγκην να τη δεσμεύει το Σύνταγμα.

Προχωρώ σε άλλες αλλαγές που προτείνουμε στο Τμήμα Γ' του Συντάγματος. Το εκλογικό σύστημα στο **άρθρο 54** θα πρέπει να μεριμνά για την εύλογη αντιπροσώπευση των κομμάτων και την κυβερνησιμότητα της χώρας, άρα όχι η απλή αναλογική, όπως την προτείνετε εσείς, η οποία θα συμβάλει μαζί με άλλες διαδικασίες που προτείνετε –αν είναι shopping list αυτό που λέμε εμείς, θα μπορούσα να κάνω λογοπαίγνιο, γιατί οι γλώσσες όλες είναι πλούσιες, να πούμε ότι η δική σας πρόταση είναι shocking list–, διότι προτείνετε ουσιαστικά τη συνταγματοποίηση της ακυβερνησίας, κάτι το οποίο πρέπει να αποφευχθεί.

Στο **άρθρο 58** αναθέτουμε τον έλεγχο των εκλογών στο ΑΕΔ

Εμείς, εν συνεχεία, στο **άρθρο 59** δίνουμε την εναλλακτική δυνατότητα και όχι την υποχρέωση οι Βουλευτές να ορκίζονται ή με όρκο ή με διαβεβαίωση και διασφαλίζουμε στο **άρθρο 65** δικαιώματα στις κοινοβουλευτικές μειοψηφίες.

Το ίδιο, όρκο ή διαβεβαίωση, προτείνουμε στο **άρθρο 33** για τον ΠτΔ.

Στο **άρθρο 68** πάλι διευκολύνουμε τη μειοψηφία. Η Βουλή μπορεί να συνιστά δύο ανά περίοδο εξεταστικές επιτροπές, εφόσον η σχετική πρόταση υπερψηφιστεί από τα 2/5 του συνόλου των Βουλευτών. Ενισχύουμε, δηλαδή, τα δικαιώματα της μειοψηφίας.

Μιλάμε για την ενισχυμένη και θεσμικά πιο έγκυρη σύνθεση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής στην αναθεώρηση του **άρθρου 70** που προτείνουμε.

Στο **άρθρο 72** προτείνουμε προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας για ψηφισμένο νομοσχέδιο από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο πλέον κάνουμε μόνιμο δικαστήριο και όχι κατά περίπτωση, το οποίο διατυπώνει απλή γνώμη προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας πριν από την έκδοση της νομοθέτησης, εφόσον κατά την ψήφιση -πάλι δικαιώματα μειοψηφίας

στη Βουλή- εγείρεται ένσταση αντισυνταγματικότητας, η οποία έλαβε τουλάχιστον τα 2/5 -και ας απερρίφθη- του αριθμού των Βουλευτών.

Προτείνουμε στο άρθρο 74 καθιέρωση κανόνων καλής νομοθέτησης.

Στο άρθρο 75 προτείνουμε επαρκή προνομοθετική διαβούλευση των νομοσχεδίων και μέτρα κωδικοποίησης της νομοθεσίας και φρενάρουμε, όχι απολύτως, αλλά λογικά, στο άρθρο 76 την κατάχρηση του επείγοντος ή κατεπείγοντος νομοσχεδίου, που επιβάλλουμε να υπάρχει ειδικώς αιτιολογημένη κρίση που να συνοδεύει τα επείγοντα και κυρίως τα κατεπείγοντα νομοσχέδια.

Στα άρθρα 78 και 79, που είναι τα άρθρα που αφορούν στη δημοσιονομική διαχείριση, επιβάλλουμε τη νοικοκυρεμένη διαχείριση στον προϋπολογισμό, με τη διασφάλιση της δημοσιονομικής ισορροπίας μεταξύ εσόδων και εξόδων και τη βιώσιμη δημοσιονομική λειτουργία.

Τονίζω ότι, αν αυτό είναι νεοφιλελεύθερο και σας διαφεύγει, ισχύει με τον ν.4270/2014, άρθρο 35 και επόμενα, οπότε μέχρι τον Οκτώβριο που θα γίνουν εκλογές έχετε αρκετούς μήνες να το καταργήσετε. Το λέω αυτό για να μην αλληλοεμπαιζόμεθα εδώ πέρα ως προς το δήθεν νεοφιλελεύθερο του χαρακτήρα μιας απολύτως στοιχειωδώς λογικής διάταξης, η οποία έρχεται και ως απαύγασμα και αποτέλεσμα της δεινής κακουχίας που πέρασε η χώρα και ο λαός μετά την de facto και ευτυχώς όχι και de jure χρεοκοπία του 2010.

Επίσης, καταργούμε στο άρθρο 78 τη δυνατότητα αναδρομικής επιβολής φόρου ή άλλου βάρους και τονίζουμε την ανάγκη για κίνητρα για σταθερό φορολογικό καθεστώς σε στρατηγικές για την εθνική οικονομία ιδιωτικές επενδύσεις, που πάλι και εδώ τα διδάγματα του παρελθόντος και ιδίως της νομοθεσίας από το 1953 και μετά είναι χρήσιμα, για να καταλάβουμε ότι η φορολογική σταθερότητα και η απάλειψη κάθε αναδρομικής διάστασης στη φορολογία μόνο καλό θα κάνει στη δυνατότητα της χώρας να προσελκύει επενδύσεις και να εμπνέει εμπιστοσύνη.

Μην πιστεύετε αυτά τα οποία λέγονται, ότι η μείωση της φορολογίας τάχα θα θέσει σε κίνδυνο τα φορολογικά έσοδα της χώρας. Οι φόροι σκοτώνουν τους φόρους και όταν ο ιδιώτης αισθάνεται ότι ένα μέρος του παραγόμενου πλούτου έρχεται στον ίδιο και αυτό είναι επαρκές και όχι ασήμαντο, τότε με το ανθρώπινο κίνητρο και όχι το κίνητρο το σατανικό ή το διαβολικό του κέρδους και της επιτυχίας και της ανάγκης να νικήσει τη μοίρα του και να είναι δημιουργικός, τότε ο άνθρωπος πλάθει τον μύθο της ζωής του και κοντά στο πλάσιμο αυτού του μύθου επωφελείται και το κράτος, επωφελείται και η πολιτεία, η οποία φορολογεί χωρίς να γονατίζει και έτσι έρχονται φυσιολογικές θέσεις εργασίας, εις τρόπον ώστε να αντιλαμβανόμαστε αυτές τις αλλαγές σαν απαραίτητες, που πηγάζουν και από τα διδάγματα του παρελθόντος.

Θέλω εδώ να δείξω με κάποια παραδείγματα πόσο κακό είναι να αλλάζει η φορολογική μεταχείριση. Ένα πολύ μικρό παράδειγμα: Υπάρχουν αυτές οι εταιρείες εκμετάλλευσης ακίνητης περιουσίας, οι οποίες φορολογούνται με βάση την αξία των παγίων στοιχείων τους. Αυτή η φορολογία τα τελευταία χρόνια πενταπλασιάστηκε σε αξία. Δηλαδή, κάποιος ο οποίος είδε ότι έχει μικρή φορολογία έκανε εταιρεία εκμετάλλευσης ακινήτου περιουσίας και μετά από

λίγο πενταπλασιάσατε τον φόρο που επιβάλλεται επί των παγίων στοιχείων αυτής της εταιρείας.

Αυτό είναι ένα διαβατήριο εξόδου, ενώ χρειαζόμαστε ένα διαβατήριο εισόδου επενδυτών στη χώρα, και όλη αυτή η συνταγματοποίηση της επενδυτικής προσέλκυσης και της επενδυτικής εμπιστοσύνης είναι στοιχειωδώς απαραίτητη για την υποβοήθηση του ελληνικού λαού και της χώρας.

Τέλος, έχουμε δύο διατάξεις από το τέταρτο τμήμα του Συντάγματος, για την κυβέρνηση. Μία περίπου νομοτεχνική βελτίωση, συνταγματική βελτίωση, είναι η δυνατότητα στο άρθρο 81 να διορίζεται Αντιπρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου και μη Υπουργός – επειδή η εμπειρία δείχνει ότι υπάρχει κενό, το διορθώνουμε- και στο άρθρο 82 προτείνουμε το Υπουργικό Συμβούλιο να συνέχεται, να καθορίζει τις δημόσιες πολιτικές με όρους συλλογικότητας και διαφάνειας.

Η φράση η κυβέρνηση να εξυπηρετεί την ανοικτή διακυβέρνηση και τη διαφάνεια και να «αναγνωρίζουμε και κατοχυρώνουμε συνταγματικά τη διαύγεια και συγκροτούμε Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας», θεωρούμε ότι είναι απολύτως κρίσιμη εν όψει των γεωστρατηγικών και γεωπολιτικών απειλών που αντιμετωπίζει η χώρα τον τελευταίο καιρό με μεγαλύτερη ένταση.

Θέλω εδώ να επαναλάβω ότι οι προτάσεις μας δεν έγιναν καθόλου όπως το περιγράφετε, ότι δηλαδή ήταν κάποιοι γύρω από ένα τραπέζι και αποφάσισαν να συντάξουν μία shopping list, βάζοντας ο ένας και ο άλλος διάφορες δήθεν νεοφιλελεύθερες συνταγές. Όλη η πρόταση έχει και τη δημοκρατική πρόκληση –που την επαναλαμβάνω- να ψηφιστεί από όλους κι εμείς να ψηφίσουμε όλες τις δικές σας προτάσεις, ώστε μέσω του λαού τον οποίο εσείς τόσο πολύ εξυμνείτε διαρκώς, να επιβληθεί τελικά στην επόμενη Βουλή, που είναι Αναθεωρητική, η Αναθεώρηση που ο λαός θα διαλέξει.

Όλες αυτές οι προτάσεις, λοιπόν, που σας προτείνουμε αυτόν τον τρόπο επιψήφισής τους, έχουν να κάνουν με τη βελτίωση του Συντάγματος του 1975, αλλά και με την εισαγωγή διδαγμάτων από την κρίση. Η θεωρία της απλής αναλογικής είναι το αντιμάθημα από την κρίση. Είναι η ομολογία ότι η κρίση δεν μας δίδαξε τίποτε.

Η θεωρία, επίσης, ότι οι Βουλευτές πρέπει να έχουν όριο θητείας δεν έχει σχέση με αυτό που προτείνετε. Εσείς δεν προτείνετε όριο θητείας, αλλά διάλειμμα θητείας, ώστε να παίρνει δυνάμεις και αυτός ο οποίος υπηρετεί τη γεροντοκρατία ή την οικογενειοκρατία να έρχεται πιο δυνατός μετά από ένα διάλειμμα. Και έχετε και ένα κενό. Ενώ προτείνετε διάλειμμα μετά την τρίτη θητεία, δεν λέτε η τυχόν επάνοδος πόσες φορές δύναται να πραγματοποιηθεί.

Επίσης, βάζετε και κάτι άλλο. Λέτε ότι η έννοια της θητείας δεν είναι οποιαδήποτε θητεία, αλλά είναι θητεία η οποία προϋποθέτει περίπου εξάντληση των 2/3 ή 3/4, πάντως περισσότερο από το μισό της τετραετίας.

Με βάση την εκκρεμότητα που υπάρχει στη χώρα και με βάση ένα προσωπικό παράδειγμα, θα ισχυρισθώ ότι, επειδή βαίνω πλησίσιος εις το να εκπροσωπήσω τη γεροντοκρατία –φιλοδοξώ να το κάνω και αυτό-, θέλω να καταθέσω ότι τα δεκαεννέα χρόνια που είμαι Βουλευτής, οικειοθελώς δε, δεν έχω κάνει πλήρη θητεία Βουλής.

Έχω κάνει μία φορά μόνο, αλλά ένα ίσον κανένα! Για να καταλάβετε την αξία της πρόβλεψής σας, ότι δηλαδή θητεία λογίζεται αυτή που εξαντλεί τα 2/3, μέχρι στιγμής τέτοιες θητείες ελάχιστες έχουν πραγματοποιηθεί.

Συνεπώς καλή νομοθέτηση, δικαιώματα της μειοψηφίας, κυβερνητική σταθερότητα, προσέλκυση επενδύσεων, Υπουργικό Συμβούλιο με συλλογική και διάφανη δράση. Αν αυτά είναι η συντήρηση, τότε πείτε μου ποια είναι η πρόοδος.

Εγώ θεωρώ ότι η πρότασή μας ανταποκρίνεται στα αιτήματα των καιρών, είναι πρόταση η οποία διορθώνει ατέλειες, κενά του Συντάγματος, υπακούει σε διδάγματα της κρίσης και αντιμετωπίζει πιθανότητες επαναλήψεως της κρίσης με εξαιρετικά στιβαρό τρόπο.

Καλώ, λοιπόν, κυρίως τον ΣΥΡΙΖΑ, αντί να προσπαθεί και στο Σύνταγμα να διαχωρίσει τα πράγματα και να δει ρήγματα εκεί που δεν υπάρχουν, να ακολουθήσει τη μόνη δημοκρατική και φιλολαϊκή πρόταση που μπορεί να διατυπώσει κανείς εν σχέσει με την Αναθεώρηση, να συμπράξει στην προοδευτική και λειτουργική πρότασή μας, συμπράττοντας κι εμείς στη δική του, ώστε ο λαός να αποφασίσει, ο μόνος κυρίαρχος, στον οποίο δίνετε τόσα αμεσοδημοκρατικά δικαιώματα, του στερείτε ωστόσο το δικαίωμα να αποφασίσει για τη συνταγματική Αναθεώρηση.

Είναι κρίμα να μην το κάνετε. Εσείς οι οποίοι εισάγετε τόσα αμεσοδημοκρατικά στοιχεία στην πρότασή σας αρνείστε αμεσοδημοκρατικά, διά των εκλογών, να καθοριστεί επόμενη Αναθεώρηση, αλληλοψηφίζοντας το ένα κόμμα τις προτάσεις του άλλου και μεταφέροντας στον λαό την ευθύνη της επιλογής.

Ως προς τις αμεσοδημοκρατικές σας πρόνοιες, επαναλαμβάνω ότι δεν υπάρχει σ' αυτή τη φάση κανένας λόγος να κολακεύουμε κανέναν και ιδίως τον λαό. Εμείς πιστεύουμε με αυτοπεποίθηση στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Πιστεύουμε ότι η χώρα θέλει κυβερνητική σταθερότητα, για να ορθοποδήσει και να βαδίσει σε έναν ρυθμό κανονικότητας, και θεωρούμε ότι η καθιέρωση της συνταγματικής ακυβερνησίας που προτείνετε είναι το τελευταίο που έχει ανάγκη η χώρα για τα επόμενα προβλεπτά χρόνια.

Άρθρα 87 έως ακροτελεύτιο Συντάγματος

Η συζήτηση της σημερινής ενότητας άρθρων αφορά εις τη δικαστική εξουσία και εν συνεχεία στη Διοίκηση και την Αυτοδιοίκηση.

Δεν είχα προσέξει ότι η λέξη εξουσία στο Σύνταγμα του 1975 αναφέρεται μόνο μία φορά. Αναφέρεται μόνο όσον αφορά εις τη δικαστική εξουσία. Και ενώ είναι άλλες δύο εξουσίες, η νομοθετική και η εκτελεστική, το Σύνταγμα εκεί αποφεύγει να προσθέσει στον επιθετικό προσδιορισμό το ουσιαστικό εξουσία. Μία μόνο άλλη φορά το Σύνταγμα αναφέρεται σε εξουσία όσον αφορά στις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Είναι εντυπωσιακό ότι η λέξη εξουσία μετά τη δικτατορία της επταετίας προκαλούσε προφανώς αισθήματα όχι εύπεπτα. Αλλά τόλμησε η τότε Βουλή να βάλει αυτήν τη λέξη μόνο δίπλα στη Δικαιοσύνη, γιατί αισθάνθηκε ότι το κύρος, η σημασία, η βαρύτητα, η αποδοχή, η ανάγκη της Δικαιοσύνης μετατρέπεται την κακέμφατη τότε λέξη εξουσία σε κάτι αποδεκτό, σε αντίθεση με την ταύτισή της με τις άλλες δύο κρατικές λειτουργίες.

Άρα η δικαστική εξουσία και σήμερα -έχοντας πει αυτό- είναι κάτι το οποίο αποτελεί κυριολεκτικά το καταφύγιο του λαού έναντι των άλλων εξουσιών, έναντι της κοινωνικής αδικίας, έναντι των κοινωνικών ή ατομικών συγκρούσεων και αποτελεί το μεγαλύτερο κριτήριο της ύπαρξης μιας δημοκρατίας.

Και ενώ ισχύουν όλα αυτά, η αναθεώρηση την οποία επιχειρούμε σήμερα, τώρα, αυτήν την περίοδο, είναι μια αναθεώρηση η οποία αριθμητικά τουλάχιστον –δεν ξέρω οι συσχετισμοί μέχρι τέλους πώς θα αποβούν- απαγορεύει την αποστολή άρθρων για τη Δικαιοσύνη στην επόμενη αναθεωρητική Βουλή εις τρόπον ώστε για τα επόμενα δέκα χρόνια να είναι εξασφαλισμένη η μη συνταγματική φροντίδα για τη βελτίωση της Δικαιοσύνης, αυτού του αποδεκτού, μοναδικού δημοκρατικού καταφυγίου του λαού για την προάσπιση των δικαιωμάτων του.

Αντέχετε, κύριοι συνάδελφοι του ΣΥΡΙΖΑ, την ευθύνη τού να μην φροντιστεί η Δικαιοσύνη συνταγματικώ τω τρόπω για τα επόμενα δέκα χρόνια; Αισθάνεστε ότι η Δικαιοσύνη έχει λευμένα όλα τα προβλήματά της ώστε να μην χρησιμοποιηθεί ως αρωγός και μηχανισμός επίλυσης των προβλημάτων της και μία διόρθωση των συνταγματικών διατάξεων περί δικαστικής εξουσίας;

Δεν νομίζω ότι ισχύει αυτό. Είναι, όμως, αυτή η παράλειψη ένα δείγμα της επιφανειακής, κομματικής, ιδεοληπτικής και εμπαθούς, αν μου επιτρέπτε, προσέγγισης της αναθεώρησης - εργαλειοποίηση είναι η σύγχρονη λέξη- με την οποία επιθυμείτε ουσιαστικά στις εκλογές που θα έρθουν κάποια στιγμή μέσα στο 2019 να αξιοποιήσετε την πρότασή σας για αναθεώρηση ως ένα είδος υποκατάστατου του προεκλογικού προγράμματος το οποίο δεν μπορείτε αληθοφανώς ή έστω ευλογοφανώς να προτείνετε στον ελληνικό λαό.

Και όλα αυτά, αυτή η κορυφαία παράλειψή σας, σε αντίθεση με την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας που περιλαμβάνει μέχρι στιγμής εννιά άρθρα περί δικαστικής εξουσίας προς αναθεώρηση - βελτίωση, γίνονται τη στιγμή που η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, με μία παρά ταύτα προσεκτική και θα έλεγα συγκρατημένη ανακοίνωσή της εν σχέσει με τα τεκταινόμενα στον χώρο της Δικαιοσύνης από πλευράς κυβερνητικής εισβολής και περιφρόνησης της Δικαιοσύνης, μας λέει ότι υπάρχει ολίσθημα υπουργικό το οποίο συνιστά θεσμική εκτροπή.

Ο Αναπληρωτής Υπουργός Υγείας ζητάει από δικαστές και εισαγγελείς, που ονοματίζει και επιπλήττει, λέει η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, να του δώσουν εξηγήσεις για την πορεία συγκεκριμένων υποθέσεων. Τους προτρέπει, λένε οι δικαστές, σε ενδεοδειγμένες κατά την άποψή τους ενέργειες, όπως π.χ. προφυλάκιση, και θεωρεί ύποπτη την καθυστέρηση στην ολοκλήρωσή τους. Ανήκουστα πράγματα, τα οποία επίσης η Ολομέλεια των Δικηγορικών Συλλόγων χαρακτηρίζει αξιόμιμπη παρέμβαση στο έργο της Δικαιοσύνης από πλευράς της Κυβερνήσεως!

Αυτό το πράγμα δείχνει ότι κυρίως στο θέμα της διατηρήσεως του κυβερνητικού ελέγχου στη δικαιοσύνη, που η Νέα Δημοκρατία διά της προσπάθειάς της και δια της προτάσεώς της το αποποιείται για πρώτη φορά στα χρονικά από συστάσεως ελληνικού κράτους, αποποιούμεθα το δικαίωμα της εκτελεστικής εξουσίας εις την επιλογή των ανωτάτων

δικαστικών. Αποδεικνύεται, λοιπόν, ότι όχι μόνο δείχνετε για τη δικαιοσύνη αυτήν την τάση ποδηγέτησης και περιφρόνησής της, αλλά αγνοείτε και τη στοιχειώδη συνταγματική φροντίδα για τις ανάγκες της δικαιοσύνης, άρα για τις ανάγκες του ελληνικού λαού να έχει ένα αξιόπιστο και αξιόλογο καταφύγιο που τόσο το έχει ανάγκη.

Στα κεφάλαια τα οποία πραγματευόμαστε αυτές τις μέρες, έχουμε τη δικαιοσύνη, έχουμε τη διοίκηση, έχουμε και την αυτοδιοίκηση. Στο επίπεδο της δικαιοσύνης οι προτάσεις μας θέτουν ως προτεραιότητα την επιτάχυνση στην απονομή της, τη λειτουργική και οργανική απεξάρτηση των δικαστών από κυβερνητικές παρεμβάσεις, κατάργηση όλων των ειδικών δικαστηρίων και μονιμοποίηση του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου και αναβάθμιση του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως βασικού ελεγκτικού μηχανισμού του κράτους.

Στο επίπεδο της διοικήσεως προτείνεται ένα πλαίσιο για την περιστολή της βαριάς γραφειοκρατίας και της στατικής αδρανούς και ελεγχόμενης διοίκησης μέσω κανόνων διαφάνειας, αξιολόγησης και αξιοκρατίας, ενώ στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης, που φέρνει τον πολίτη κοντά στα κέντρα λήψης των αποφάσεων, προτείνεται η αναβάθμιση του θεσμικού της ρόλου με την καθιέρωση δικών της πόρων και την ενισχυμένη λογοδοσία των οργάνων της.

Ο κ. Κατρούγκαλος έθεσε θέμα κρυψίνοιας ως προς την επιθυμία μας να επαναφέρουμε την πλατεία Κλαυθμώνος εις τα προ Βενιζελικά ειωθότα. Η πρότασή μας, όμως, η οποία αφορά το άρθρο 103, συμπληρώνει την παράγραφο 7 του 103 με τις εξής διατυπώσεις, τις οποίες προφανώς κάπου διάβασε ο κ. Κατρούγκαλος από την πρότασή μας και τις επανέλαβε προηγουμένως.

«Οι δημόσιοι υπάλληλοι αξιολογούνται κατ' έτος με βάση τις αρχές της αμεροληψίας, της ουδετερότητας, της επαγγελματικής ικανότητας και της αποδοτικότητας. Αξιολόγηση γίνεται και από τους υφισταμένους προς τους προϊσταμένους τους. Στην αξιολόγηση και εξέλιξη των υπαλλήλων μπορεί να συμμετέχει και το ΑΣΕΠ, όπως νόμος ορίζει.»

Εάν αυτό συνιστά επαναφορά της πλατείας Κλαυθμώνος, τότε οι λέξεις έχουν χάσει τη σημασία τους. Η βελτίωση της διοίκησης διά της καθιερώσεως αντικειμενικής και προάγουσας στην απόδοση της διοίκησης και των δημοσίων λειτουργιών συμπεριφοράς, είναι μια ανάγκη που πρέπει να αναχθεί σε συνταγματική περιωπή. Γι' αυτόν τον λόγο προτείνουμε αυτή τη συμπλήρωση στο άρθρο 103 και προφανώς, επειδή η ανάγκη σας να τρομοκρατήσετε τους δημοσίους υπαλλήλους ότι τάχα η Νέα Δημοκρατία ή δήθεν ο Κυριάκος Μητσοτάκης, ο Πρόεδρός της, έρχεται για να εξοντώσει, να κυνηγήσει, ή να καταδιώξει δήθεν δημοσίους υπαλλήλους, δεν περνάει, επιχειρείτε μέσω μιας διαστρεβλώσεως της προτάσεώς μας, να το επαναφέρετε. Καμία σχέση με πλατεία Κλαυθμώνος, καμία σχέση με απολύσεις δεν έχει η αξιολόγηση. Η αξιολόγηση έχει σχέση με την περιγραφή των δημοσίων υπαλλήλων από το Σύνταγμα. Είναι λειτουργοί του κράτους και υπηρέτες του λαϊκού συμφέροντος. Ο καλύτερος τρόπος να είναι λειτουργοί του κράτους και υπηρέτες του δημοσίου συμφέροντος είναι και μέσω αυτού του είδους της αξιολογήσεως που σας ανέγνωσα προηγουμένως και που αφορά εις την προσθήκη του άρθρου 103. Το ότι όντως μέχρι τώρα δεν έχουμε καταθέσει την πρόταση σε επίπεδο παραγράφων έχει να κάνει με το ότι μόλις προηγουμένως αποφασίσαμε ότι έχουμε

περιθώριο ακόμη να προτείνουμε αλλαγές, οι οποίες προφανώς θα ενσωματωθούν στο τελικό κείμενο των παραγράφων που μέχρι τώρα δεν έχουμε καταθέσει. Αλλά αυτό δεν δίνει το δικαίωμα της διαστρεβλώσεως, γιατί ενώ σας απέδειξα ότι εμείς δεν είμαστε κρυψίνους ή χαιρέκακοι ή απηνείς δώκτες των δημοσίων λειτουργιών, εσείς αποδεδειγμένα είστε κιβδηλοποιοί, όχι του Αντρέ Ζιντ, αλλά της ποταπής πολιτικής παραδόσεως, η οποία ευτυχώς δεν έχει ακροατήριο στις μέρες της κρίσης και στις μέρες της τεράστιας δυσπιστίας του εκλογικού σώματος έναντι όλων μας.

Διατρέχω το περιεχόμενο των προτάσεών μας που αφορούν εις την δικαιοσύνη, εις την αυτοδιοίκηση και εις την διοίκηση.

Στο **άρθρο 88** καταργείται το ειδικό δικαστήριο για μισθολογικές διαφορές, το μισθοδικείο, που είναι αίτημα και της ενώσεως δικαστών και εισαγγελέων, για διαφορές δικαστών και η αρμοδιότητα περιέρχεται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.

Στο σημείο αυτό θέλω να πω ότι οι δικαστές –προσθέτουμε εδώ και αλλάζουμε– αποχωρούν υποχρεωτικά οι ανώτατοι στο 70^ο έτος. Αυτοί που έχουν φτάσει στο βαθμό του προέδρου εφετών ή εισαγγελέως εφετών στο 67^ο έτος. Τα δυο χρόνια που προσθέτουμε στην αποχώρηση αποδεδειγμένα δεν συνιστούν επιβάρυνση υπέρμετρη της παραμονής των δικαστών εις την υπηρεσία. Αξιοποιούμε την εμπειρία τους, παραμένει μια διαφορά μεταξύ των αποχωρούντων ανωτάτων και των προέδρων εφετών, όχι στα δυο, αλλά στα τρία χρόνια, όπως είναι σήμερα. Δεν στερούνται συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων και αυτή –επαναλαμβάνω– η αύξηση του ορίου ηλικίας εξασφαλίζει ποιοτική, έμπειρη και αξιόπιστη δικαιοσύνη για τον ελληνικό λαό.

Στο **άρθρο 89** απαγορεύουμε σε εν ενεργεία ή διατελέσαντες δικαστικούς λειτουργούς επί τριετία, μετά την αποχώρησή τους από το Σώμα, τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε ιδιότητα στην Κυβέρνηση και τοποθέτηση σε πολιτικές θέσεις. Είναι ένα θέμα που η τελευταία εμπειρία, αλλά και παλαιότερες, μας έχει διδάξει ότι δεν προάγει το κύρος της δικαιοσύνης και κηδόμενοι του γοήτρου της δικαιοσύνης εισηγούμαστε αυτή την τροποποίηση του Συντάγματος.

Στο **άρθρο 90** κάνουμε τη σημαντική αποποίηση μιας αρμοδιότητας της εκτελεστικής εξουσίας να ορίζει τους προέδρους των ανωτάτων δικαστηρίων, το μετακινούμε από την εκτελεστική στη νομοθετική εξουσία σε ειδική επιτροπή, όχι στη Διάσκεψη των Προέδρων, η οποία έχει μια συντριπτική κυβερνητική πλειοψηφία, η οποία θα αποφασίζει από συγκεκριμένο κύκλο που σέβεται τις αρχαιότητες, δηλαδή, όταν είναι για πρόεδρο ή αντιπρόεδρο των ανωτάτων δικαστηρίων από τους τρεις αρχαιότερους και όταν είναι για εισαγγελέα από τους δυο αρχαιότερους, από περιορισμένο κύκλο που σέβεται την επετηρίδα να γίνεται η επιλογή της ηγεσίας. Η μετατόπιση της αρμοδιότητας από την εκτελεστική εξουσία στη νομοθετική εξουσία είναι μια πρόταση ρηξικέλευθη, δεν εξουθενώνει την εκτελεστική εξουσία από ισχύ, απεναντίας δίνει κύρος στη δικαιοσύνη και αφαιρεί υπόνοιες και υποψίες από την εκτελεστική εξουσία, αφήνοντας απερίσπαστη τη δικαιοσύνη και απερίσπαστη την εκτελεστική εξουσία από κάθε υποψία επεμβάσεως.

Στο **άρθρο 91** αναμορφώνουμε την πειθαρχική εξουσία των δικαστικών λειτουργών, αναθέτοντας και αυτήν εις το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο μετατρέπουμε με την πρότασή μας σε δικαστήριο μόνιμο και όχι κατά περίπτωση.

Στο **άρθρο 93** εισάγουμε προτάσεις για επιτάχυνση της δικαιοσύνης, εισαγωγή με συνταγματική πρόβλεψη ηλεκτρονικών τεχνολογιών στα δικαστήρια, κατά προτεραιότητα εκδίκασης σημαντικών κατηγοριών υποθέσεως και δυνατότητα εκδίκασης απευθείας υποθέσεων ενώπιον του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου, εφόσον η διοίκηση το κρίνει λόγω μείζονος σημασίας της υποθέσεως.

Θυμίζω σήμερα ότι σε έκθεση που υπέβαλε το καλοκαίρι του 2018 η παγκόσμια τράπεζα για τον χρόνο επιλύσεως εταιρικών διαφορών με το ελληνικό Δημόσιο, η Ελλάδα είναι τελευταία από πλευράς χρόνου δικαστικής επιλύσεως τέτοιων διαφορών, με μέσο όρο τεσσεράμισι χρόνια, ενώ ο μέσος όρος των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών είναι στις τετρακόσιες ημέρες.

Στις τετρακόσιες ημέρες γίνεται αμετάκλητη μια εταιρική διαφορά μεταξύ εταιρείας επενδυτού και ελληνικού Δημοσίου ή άλλης εταιρείας στην υπόλοιπη Ευρώπη και περνούν τεσσεράμισι χρόνια για να έχουμε αμετάκλητη δικαστική εκκαθάριση τέτοιων διαφορών στην Ελλάδα. Αντιλαμβάνεστε τη σημασία της επιταχύνσεως της δικαιοσύνης, ιδίως σε σημαντικά θέματα, όπως είναι οι μεγάλες επενδύσεις.

Στο **άρθρο 94** καταργούμε τα δικονομικά προνόμια του Δημοσίου, όπως αυτά υπάρχουν σε θέματα συντομότερης παραγραφής και σε θέματα μικρότερων τόκων υπερημερίας, τα οποία εξομοιώνονται με τον κοινό πολίτη.

Στο **άρθρο 96** προανήγγειλα ότι θα καταθέσουμε πρόταση με τις απαραίτητες υπογραφές. Με μια προσθήκη στο άρθρο 96 παράγραφος 5 εξομοιώνουμε τους στρατοδίκες, ως προς τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας που απολαμβάνουν, με όλους τους δικαστικούς λειτουργούς -και όχι μόνο με αυτού του είδους την εξομοίωση που προβλέπεται στο άρθρο 87, αλλά και την εξομοίωση που προβλέπεται σε άλλα άρθρα, όπως το άρθρο 88.

Τα στρατοδικεία διατηρούνται, τα οποία δικάζουν, εκτός από ιδιώτες βέβαια, όπως προβλέπει το Σύνταγμα.

Στο **άρθρο 98** ενισχύουμε σημαντικά τις αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Θα καταθέσω στα Πρακτικά την περιγραφή των επιπλέον αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Σε προγενέστερες ενότητες είχαμε αναφέρει φερ' ειπείν τον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του λεγομένου κομματικού ή πολιτικού χρήματος. Εισάγουμε εδώ τον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου ακόμη και σε νομικά πρόσωπα που δεν ανήκουν στη Γενική Κυβέρνηση και είναι, ας πούμε, εκτός Γενικής Κυβέρνησης, εφόσον όμως έχουν δεχθεί κρατική επιχορήγηση, χρήμα δηλαδή του φορολογούμενου πολίτη.

Στο **άρθρο 99** καταργείται το Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας με τη μεταφορά αυτής της αρμοδιότητας στο ισχυροποιούμενο και μονιμοποιούμενο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.

Με το **άρθρο 100** μονιμοποιείται το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο αναλαμβάνει την αρμοδιότητα γνώμης επί ορισμένων ψηφισμένων νομοσχεδίων και απορροφά τις

αρμοδιότητες όλων των Ειδικών Δικαστηρίων που καταργούνται, του Υπουργοδικείου, του Μισθοδικείου και άλλων Ειδικών Δικαστηρίων και του Εκλογοδικείου.

Θυμίζω εδώ ότι στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο αναθέτουμε με πρότασή μας σε άλλο κεφάλαιο του Συντάγματος τον προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων, εφόσον έχει εγερθεί θέμα συνταγματικότητας στη Βουλή και εφόσον αυτό το θέμα έχει ψηφιστεί από τη μειοψηφία, από τα 2/5 της Βουλής. Τότε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν κυρώνει ψηφισθέντα νόμο, αν προηγουμένως, σε σύντομη προθεσμία, το ΑΕΔ δεν εκφράσει άποψη επί της συνταγματικότητας.

Το **άρθρο 101** -και φεύγουμε από τη δικαιοσύνη- αφορά εις την μέριμνα για τον ψηφιακό μετασχηματισμό των δημοσίων υπηρεσιών.

Μπορεί να σας φαίνεται ότι παρέλκει, αλλά αν δεν υπάρχει συνταγματικό φραγγέλιο, το οποίο θα επιβάλλει διά του κύρους και διά της νομικής του ισχύος κάποιες αλλαγές, μπορεί, κύριε συνάδελφε, αυτές να καθυστερήσουν, όπως ήδη καθυστερούν μέχρι τώρα.

Στο **άρθρο 101Α** προτείνουμε η επιλογή των μελών των Ανεξαρτήτων Αρχών να γίνεται με πλειοψηφία 3/5 από Ειδική Κοινοβουλευτική Επιτροπή και όχι από τη Διάσκεψη των Προέδρων, όπου επαναλαμβάνω η πλειοψηφία της Κυβερνήσεως είναι συντριπτική. Έως την επιλογή των νέων μελών παρατείνεται η θητεία των προηγουμένων μελών των Ανεξαρτήτων Αρχών.

Στο **άρθρο 102** έχουμε πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα των ΟΤΑ, όπου επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου. Οι ΟΤΑ έχουν ίδιους πόρους που συνίστανται σε ανταποδοτικά τέλη και ίδιο εύλογο φόρο. Οι προϋπολογισμοί καταρτίζονται μετά από επαρκή δημόσια διαβούλευση με τους κατοίκους των οικείων περιοχών και οφείλουν να διασφαλίζουν τη δημοσιονομική ισορροπία. Πρόκειται για καθιέρωση όρων διαφάνειας των οικονομικών των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως και ανάληψης ευθυνών για την ορθολογική διαχείριση των πόρων.

Θυμίζω εδώ, εν σχέση με την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ περί δημοψηφισμάτων και στους δήμους -αυτό είναι κάτι που παρέλκει, κύριε συνάδελφε- ότι υπάρχει ο ν. 4555/20 άρθρο 133 επόμενα, που προβλέπει τα τοπικά δημοψηφίσματα. Είναι νόμος του 2018. Είναι νόμος της σημερινής Κυβερνήσεως. Συνεπώς, αυτό είναι κάτι που παρέλκει και όχι αυτό που μου επισημάνετε πριν.

Στο **άρθρο 103** προτείνουμε την αξιολόγηση των δημοσίων υπαλλήλων με βάση τις αρχές της αμεροληψίας, της ουδετερότητας, της ικανότητας και της αποδοτικότητας. Εξηγήθηκε πώς γίνεται αυτή η αξιολόγηση, από πάνω προς τα κάτω και από κάτω προς τα πάνω, και φυσικά αυτό δεν ενέχει θέμα επαναφοράς της «Πλατείας Κλαυθμώνος».

Στο **άρθρο 106** τονίζουμε ότι ο σκοπός της ρυθμιστικής παρέμβασης του κράτους είναι η κοινωνική δικαιοσύνη, η ισόρροπη ανάπτυξη και η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας. Κατοχυρώνεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία, που ισχύει σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, σε συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού. Δημόσια ή ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσονται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Στο **άρθρο 110** απλοποιείται η αναθεωρητική διαδικασία με διασφάλιση του αυστηρού χαρακτήρα του Συντάγματος. Η προτείνουσα Βουλή αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία για τα προς αναθεώρηση άρθρα, η Αναθεωρητική αποφασίζει με πλειοψηφία τριών πέμπτων και καταργείται η πενταετία που μεσολαβεί μεταξύ των αναθεωρήσεων. Άρα 151, 181 και καταργείται η πενταετία, η οποία δυσκολεύει την προσαρμογή του Συντάγματος στις ταχύτατα εξελισσόμενες κοινωνικές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες.

Εν συνεχεία, προτείνουμε την κατάργηση του **άρθρων 112, 113, 114, 115, 117, 118 και 119**, γιατί αφορούν τις παρωχημένες και σχεδόν «απολιθώματα» διατάξεις. Σαν παράδειγμα σας λέω ότι αφορούν εις τον «καινούργιο» Κανονισμό της Βουλής. Καινούργιο, όμως, εννοεί τον Κανονισμό της Βουλής που ήταν η πρώτη της Μεταπολιτεύσεως. Αφορούν εις αρμοδιότητες του προσωρινού Προέδρου της Δημοκρατίας, του αιμνήστου Στασινόπουλου, την περίοδο της Μεταπολιτεύσεως. Αφορούν εις την ηλικία των δικαστών, η όποια και το 1974 ήταν στα 70, αλλά άλλαξε και μειώθηκε -που τώρα ζητάμε την αύξηση της- και μέχρι να ισχύσει η μειωμένη ηλικία, ίσχυε η ηλικία των 70, με βάση το Σύνταγμα του 1975. Όλα αυτά είναι διατάξεις παρωχημένες και πρέπει να καταργηθούν.

Όπως προτείνουμε την κατάργηση και της διατάξεως του **άρθρου 116**, όπου όμως ορισμένες από αυτές που υπάρχουν στο 116, που αφορούν ατομικά δικαιώματα, τις μεταφέρουμε στη φυσική τους θέση, εκεί που είναι οι διατάξεις περί ατομικών δικαιωμάτων. Έτσι απαλλάσσουμε το Σύνταγμα από αρκετές διατάξεις οι οποίες είναι ξεπερασμένες και άνευ αντικειμένου.

Αυτές είναι εν ολίγοις, οι προτάσεις μας που ολοκληρώνουν και τον τελευταίο κύκλο.

Προφανώς θα υπάρξουν κάποιες συμπληρωματικές προσθήκες, αλλά μια και μιλάμε για τη δικαιοσύνη, μια και μιλάμε για την ανάγκη αναβάθμισης και προστασίας της, μια και μιλάμε για τη βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών της προς τον ελληνικό λαό, επαναλαμβάνω, είναι τεράστιο -αν μου επιτρέπτε- ατόπημα και μεγάλη ιστορική ευθύνη να αφήσουμε την επόμενη Αναθεωρητική Βουλή χωρίς διατάξεις που να αφορούν εις την βελτίωση της παροχής εμπεριστατωμένης και τεκμηριωμένης δικαιοσύνης προς τον ελληνικό λαό.

Αν αφεθεί το τμήμα του Συντάγματος που αφορά στη δικαιοσύνη χωρίς καμία αλλαγή για τα επόμενα δέκα χρόνια, η ευθύνη θα είναι βαρύτατη, θα είναι αποκλειστικά δική σας, γι' αυτό και σας καλώ αυτή την ώρα να ξανασκεφθείτε την άρνησή σας να βελτιώσουμε την ελληνική δικαιοσύνη.

Αφήστε τις προσπάθειες ελέγχου, τρομοκράτησης και καθοδήγησης της δικαιοσύνης και ενώστε τις προσπάθειές σας με τις δυνάμεις όλων των υπολοίπων κομμάτων και τις δικές μας, ώστε να πετύχουμε μια βελτίωση ουσιαστικά της δημοκρατίας, βελτιώνοντας την παροχή σωστής, γρηγορότερης και έγκαιρης δικαιοσύνης προς τον ελληνικό λαό.

Θα ήθελα να προσθέσω, ότι, προτείνοντας την αλλαγή στον τρόπο αναδείξεως των διοικήσεων των ανωτάτων δικαστηρίων της χώρας, προσθέτουμε στον περιορισμένο κύκλο της αρχαιότητας -τους τρεις, δηλαδή, αρχαιότερους δικαστάς- και μια δυνατότητα με τη διάζευξη να μπορεί η Επιτροπή της Βουλής που θα κάνει την επιλογή, να αντλήσει τα πρόσωπα που θα τοποθετήσει στις ανώτατες θέσεις της Δικαιοσύνης από μια προεπιλογή την οποία θα έχει κάνει

το ίδιο το Δικαστικό Σώμα με δικές του διαδικασίες και η οποία θα τεθεί υπ' όψιν της αρμόδιας Επιτροπής της Βουλής.

Δηλαδή, υπάρχει μια διαζευκτική ευχέρεια είτε από τους τρεις αρχαιότερους Αντιπροέδρους να επιλέγεται ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου, του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου είτε με τη μέθοδο της προεπιλογής ενός προφανώς περιορισμένου αριθμού, που θα προτείνει όμως όχι με βάση την αρχαιότητα, αλλά με μια άλλη διαδικασία το ίδιο το Δικαστικό Σώμα. Προσθέτω, δηλαδή, αυτή τη διαζευκτική μορφή των προσώπων που θα έχει υπ' όψιν της για να καταλήξει η Επιτροπή της Βουλής.

Επανέρχομαι στη δεσμευτικότητα των προτάσεων. Εάν υπήρχε, δεσμευτικότητα ως προς το περιεχόμενο των προτάσεων της παρούσης Βουλής, της προτείνουσας Βουλής, τότε αυτή θα ελέγγο αναθεωρητική και δεν θα ελέγγο η άλλη αναθεωρητική. Απλώς θα ήταν αναθεωρητική υπό κάποια αίρεση, είτε χρονική είτε πολιτική. Για τη χρονική αίρεση είναι αυτονόητο τι εννοώ, ενώ η πολιτική έχει να κάνει με την πλειοψηφία, η οποία στην επόμενη Βουλή θα δεχόταν επιτακτικά τις προτάσεις και θα μπορούσε στην Α' Σύνοδο, όπως προβλέπει το άρθρο 110, είτε να βάλει ένα καρμπόν και με αυτό το καρμπόν να κάνει την αναθεώρηση που προτείνετε είτε να μην κάνει καθόλου.

Όμως, η παρούσα Βουλή δεν είναι αναθεωρητική υπό καμία αίρεση. Είναι προτείνουσα Βουλή. Και επειδή το Σύνταγμά μας στο άρθρο 1 καθιερώνει ως θεμέλιο του πολιτεύματος τη λαϊκή κυριαρχία, η οποία λαϊκή κυριαρχία και όλες οι εξουσίες που πηγάζουν απ' αυτήν ασκούνται υπέρ του ελληνικού λαού, αντιλαμβάνεστε ότι μία απ' αυτές τις εξουσίες που ασκούνται ως έκφανση της λαϊκής κυριαρχίας είναι διά της αντιπροσωπευτικής Βουλής η αναθεωρητική λειτουργία. Γι' αυτό μεσολαβούν εκλογές, ακριβώς για να εμφοχωρήσει η κυρίαρχη λαϊκή κυριαρχία η οποία και θα δώσει το δικαίωμα στην επόμενη Βουλή να διαπλάσει το περιεχόμενο της διαπίστωσης της ανάγκης αναθεωρήσεως.

Μπορεί να δεχθεί κανείς ότι ενδεχομένως υπάρχει μια πολιτική δέσμευση ως προς την κατεύθυνση. Τι εννοώ με αυτό; Όταν και οι δύο λέμε ότι οι Ανεξάρτητες Αρχές πρέπει να εκλέγονται με πιο χαλαρές πλειοψηφίες από τα 4/5, διότι η εμπειρία των 4/5 έχει αποδείξει ότι είναι δυστοκία και οδηγεί σε αδράνεια, η οποία επιμηκύνει υπέρμετρα τον χρόνο της θητείας των προηγούμενων διοικήσεων και αυτός ο χρόνος παύει να είναι εύλογος, ακόμη και με βάση κάποια ακραία όρια. Άρα, πρέπει να το αλλάξουμε αυτό. Εσείς λέτε 3/5, εμείς λέμε απλή πλειοψηφία.

Αυτό είναι μια κατεύθυνση. Μπορεί η επόμενη Βουλή να μην δεσμευτεί από τα 3/5 και να το κάνει με απλή πλειοψηφία. Δεν μπορεί, όμως, να το κάνει με παμψηφία, ας πούμε. Αυτό το αντιλαμβάνομαι, να το συζητήσουμε. Όμως, ότι η επόμενη Βουλή δεσμεύεται απολύτως από το περιεχόμενο και αν πείτε 3/5, εμείς δεν μπορούμε αν έχουμε πλειοψηφία -κατ' ελπίδα λέω εγώ και όχι παρ' ελπίδα που είπατε εσείς- στην επόμενη Βουλή, να το πάμε στο 50 συν 1, αυτό είναι ανήκουστο να νομίζει κανείς ότι δεν μπορεί να γίνει, ιδίως επειδή μεσολαβεί και η λαϊκή εντολή, η λαϊκή απόφαση.

Συνεπώς, εις την πιο ακραία μορφή δεσμευτικότητας, θα μπορούσε κανείς λογικά και πολιτικά να υιοθετήσει μια γενική κατεύθυνση, που δεν μπορεί διαρρήδην να ανατραπεί.

Πάντως να υιοθετεί κάποιος την άποψη που είπε ο κ. Κατρούγκαλος ότι το περιεχόμενο απολύτως δεσμεύει την επόμενη Βουλή, υπό την έννοια του καρμπόν και της δεσμίας αρμοδιότητας -για να χρησιμοποιήσω όρο του Διοικητικού Δικαίου- δεν μπορεί να το κάνει.

Χρησιμοποίησε ο κ. Κατρούγκαλος, με εντυπωσιακή δικηγορική επάρκεια, αυτή μας την άποψη περί μη δεσμευτικότητας ως προς το περιεχόμενο, για να υπονομεύσει την ειλικρίνεια και τη σταθερότητα στις απόψεις μας. Προσέξτε τι είπε: «Επειδή η Νέα Δημοκρατία αμφισβητεί τη δεσμευτικότητα εν σχέση με το περιεχόμενο, στην ουσία αυτά που λέει σήμερα ο Εισηγητής της, ο οποίος είναι συμπαθητικός, εν σχέση με άλλους που είναι λιγότερο συμπαθητικοί, δεσμεύουν τη Νέα Δημοκρατία. Συνεπώς, πώς εγώ να δώσω εμπιστοσύνη σε αυτά; Δικαιούμαι να είμαι επιφυλακτικός.»

Προσέξτε, όμως. Εδώ δεν είναι μία άσκηση προσωπικών σχέσεων, ούτε είναι μία φάση εις την οποία συμβαλλόμεθα, ώστε η επόμενη Βουλή να δεσμεύεται λες και εμείς τώρα υπογράφουμε συμβόλαιο. Ο λόγος που δεν συμβαλλόμεθα, αλλά συνδιαλεγόμεθα είναι γιατί μεσολαβεί ο λαός. Ο λαός είναι ο κυρίαρχος -που εσείς τον υμνείτε, εγώ θεωρώ ότι κολακεύετε, αλλά εν πάση περιπτώσει, μη διαφωνήσουμε ως προς αυτό-, ο οποίος θα δώσει τη διαπλαστική ικανότητα στην αναθεωρητική επόμενη Βουλή να ολοκληρώσει την αναθεώρηση, χωρίς να δεσμεύεται, επαναλαμβάνω, ως προς το περιεχόμενο.

Η δικηγορική επάρκεια αυτής της απόψεως για να ενσπείρει αμφιβολίες που υποστήριξε ο κ. Κατρούγκαλος, κύριε συνάδελφε, μου θυμίζει -και καταλαβαίνω γιατί- στο περίφημο έργο «Ουτοπία» του Τόμας Μορ -που ο Τόμας Μορ του είχε δώσει τον τίτλο «Πουθενά», ο φίλος του ο Έρασμος έδωσε αργότερα τον τίτλο «Ουτοπία»-, μιλώντας για την ιδανική κοινωνία που θα έχει ευημερία, κοινοκτημοσύνη και ισότητα, βάζει τρεις προϋποθέσεις γι' αυτή την κοινωνία...

Εκεί, λοιπόν, λέει ότι οι παράγοντες ευτυχίας που ονομάτιστα -ισότης, ευημερία και κοινοκτημοσύνη- θα πραγματοποιηθούν υπό τον όρο ότι στην ιδανική κοινωνία δεν θα υπάρχει εκμετάλλευση, χρήμα και δικηγόροι. Βάζει αυτό το επάγγελμα, κύριε Κατρούγκαλε.

Τώρα που σας άκουγα, σκέφτηκα ότι μπορεί να είχε και δίκιο ο Τόμας Μορ, ιδίως όταν είδα την εξαιρετική ικανότητά σας να διαστρεβλώνετε με επάξιο τρόπο κάποιες τοποθετήσεις και να τις μετατρέπετε κατά πώς σας βολεύουν. Άρα, εδώ δεν συμβαλλόμεθα, ούτε κατ' ιδίαν, ούτε συνολικά.

Εδώ παίρνουμε αποφάσεις με βάση τις αρχές της πλειοψηφίας, μεσολαβεί ο κυρίαρχος λαός και η επόμενη Βουλή με την εντολή του κυρίαρχου λαού, ως αντιπροσωπευτικό σώμα του κυρίαρχου λαού, δίνει την οριστική μορφή.

Η απόφαση, της ολομελείας του Συμβουλίου Επικρατείας του 2016, της 25ης Δεκεμβρίου του 2016, που θεωρεί παραδεκτό το δικαστικό έλεγχο της αναθεωρητικής διαδικασίας, αλλά απορρίπτει ως αβάσιμο ένα επιχείρημα εν συνεχεία, λέει και κάτι ενδιαφέρον. Λέει ότι η αναθεωρητική Βουλή μπορεί ακόμη και να αγνοήσει άρθρο που στέλνεται σε αυτήν, δηλαδή να μην το εξετάσει καθόλου, να το αφήσει στα αζήτητα.

Αν λοιπόν, η δικαιοσύνη ασπάζεται τη θεωρία της δεσμευτικότητας του περιεχομένου, πώς είναι δυνατόν η δικαιοσύνη να θεωρεί ότι μπορεί να εγκαταλειφθεί ένα άρθρο -που η

εγκατάλειψη είναι το μείζον θέμα- και να υπακούει εν συνεχεία η ίδια η δικαιοσύνη στην αντίληψη ότι το περιεχόμενο δεσμεύει; Αφού μπορεί, δηλαδή, η αναθεωρητική Βουλή να αγνοήσει την αναθεώρηση που της προτείνεται, φανταστείτε κατά μείζονα λόγο πώς μπορεί να διαμορφώσει και το περιεχόμενο! Αυτή είναι η λογική αλληλουχία των σκέψεων και αυτό ισχύει πάντα.

Και να ξέρετε, αυτό που έγινε στις τελευταίες αναθεωρήσεις –του 2008, του 2001 και του 1986- είναι αυτό το οποίο είναι οδηγός, διότι όλες οι άλλες αναθεωρήσεις που έγιναν στην Ελλάδα, έγιναν κάτω από ανώμαλες συνθήκες, κάτω από εξαιρετικά ανώμαλες συνθήκες.

Ο Σβώλος που διαδέχθηκε τον Σαρίπολο στην έδρα του Συνταγματικού Δικαίου, στο βιβλίο του για το νέο Σύνταγμα του '27 ξεκινάει ως εξής και λέει: «Το Σύνταγμα του '27 είναι αποτέλεσμα της δραματικής πολιτικής ανωμαλίας, που προηγήθηκε από το '24 και μετά». Όλες οι συνταγματικές εξελίξεις στην Ελλάδα δηλαδή, με εξαίρεση τις τρεις τελευταίες αναθεωρήσεις, είναι αποτελέσματα αυτών των πολιτικών ανωμαλιών.

Η αναθεώρηση του '75, στην οποία έγινε λόγος από τον προηγούμενο ομιλητή εδώ στο Βήμα, τον κ. Βενιζέλο, έγινε σχετικά γρήγορα. Ξέρετε γιατί; Γιατί η πολιτική ηγεσία της Μεταπολιτεύσεως ως νέοι Βουλευταί στη Βουλή του '46 είδαν την κωλυσιεργία με την οποία η Δ' Αναθεωρητική Βουλή του '46 καθυστέρησε έξι χρόνια μέχρι να προικίσει τη χώρα, επιτέλους, με το Σύνταγμα του '52. Το Σύνταγμα του '52, 1^η Ιανουαρίου του '52, που μπήκε στο ΦΕΚ με υπογραφή Πρωθυπουργού Νικολάου Πλαστήρα είναι αποτέλεσμα της Δ' Αναθεωρητικής Βουλής του '46. Και επειδή ήταν νέοι τότε Βουλευταί αυτοί που ηγούντο της χώρας στη Μεταπολίτευση, έχοντας αυτήν την εμπειρία της καθυστέρησης, έδωσαν μία ώθηση και κράτησε λίγους μήνες η αναθεωρητική διαδικασία του '75.

Συνεπώς, είμαστε υπό την κυριαρχία του λαού. Εγώ εδώ δεν εκφράζω τάση. Η επόμενη Βουλή είναι Αναθεωρητική, η επόμενη Βουλή θα πλάσει με την εντολή του λαού το περιεχόμενο των άρθρων που θα σταλούν ή θα αποποιηθεί το δικαίωμα να κάνει χρήση αυτής της δυνατότητας για κάποια άρθρα, όπως είναι θεμιτό για λογαριασμό της.

Σε όλο αυτό το πλέγμα, εμείς προσθέτουμε και πάλι σε αυτήν τη συζήτηση την πρόταση ότι είναι κρίμα τουλάχιστον κάποια άρθρα, πέρα από κάποια που ενδεχομένως συμφωνούμε αλλά τα οποία είναι υποδεέστερα, να μην σταλούν στην επόμενη Βουλή για αναθεώρηση, άρθρα που έχουν να κάνουν με τη Δικαιοσύνη, το άρθρο 110 που έχει να κάνει με την ίδια την αναθεώρηση και την ανάγκη αυτή να γίνεται χωρίς την επιβάρυνση της πενταετίας. Έστω αυτή η αναθεωρητική αδράνεια της πενταετίας να αφαιρεθεί από τα μη αναθεωρηθέντα άρθρα. Υπάρχει και αυτή η εκδοχή, η οποία είναι πιο μετριοπαθής από την πρόταση που εμείς καταθέσαμε της πλήρους καταργήσεως της πενταετούς αναθεωρητικής αδράνειας. Πρέπει, δηλαδή, με κάποιον τρόπο να είναι εξοπλισμένη η ελληνική πολιτεία με μια χρονική άνεση εν όψει των ραγδαίων εξελίξεων στην κοινωνία, στην πολιτική, στην επιστήμη, στην τεχνολογία, στα πάντα, ώστε να μπορεί να προσαρμόζει με κάποιους καλύτερους ρυθμούς το κανονιστικό corpus του Συντάγματος της χώρας.

Στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτής της ιδέας επαναφέρω την πρόταση-πρόκληση-έκκληση να αναγνωρίσουμε τον ρόλο του κυρίαρχου λαού και να ψηφίσουμε αμοιβαία τις προτάσεις που ο

καθένας έχει υποβάλει. Έχοντας εξοπλίσει την επόμενη Βουλή με τέτοια γενναιόδωρη πλειοψηφία προτάσεων, θα αφεθούμε στα χέρια του κυρίαρχου λαού, ο οποίος αναδεικνύοντας την κυβερνητική πλειοψηφία, θα αναδείξει και την αναθεωρητική πρόταση, η οποία θα είναι ουσιαστικά της επιλογής του ίδιου και όχι της πλειοψηφίας.

Να, λοιπόν, μια άλλη υποκρυπτόμενη δεσμευτικότητα, την οποία σας προτείνω στη θέση της δεσμευτικότητας που εσείς υποδεικνύετε. Εγώ σας προτείνω να υποταχθούμε στη δεσμευτικότητα της λαϊκής επιλογής και όχι στη δεσμευτικότητα της προτείνουσας Βουλής, η οποία –επαναλαμβάνω- δεν ισχύει ούτε επιστημονικά ούτε πρακτικά ούτε λογικά ούτε συνταγματικά.

Αυτές είναι οι σκέψεις της Αξιωματικής Αντιπολιτεύσεως. Αυτήν την πρόταση υποβάλαμε. Αυτή η πρόταση μάς δεσμεύει. Αυτή η πρόταση θεωρούμε ότι ανανεώνει το συνταγματικό κείμενο της χώρας και το προσαρμόζει στις ανάγκες της χώρας.

Αντιλαμβανόμαστε ότι η συνολική μας πρόταση έρχεται για να διορθώσει ή να συμβαδίσει με τρία πράγματα. Πρώτον, να αντιμετωπίσει τη θεσμική κόπωση κάποιων διατάξεων του Συντάγματος του 1975. Δεύτερον, να διορθώσει κάποιες αβλεψίες ή κάποιες στρεβλώσεις των προγενέστερων Αναθεωρήσεων. Τρίτον, να ενσωματώσει στο συνταγματικό κείμενο τα μαθήματα της κρίσης και της δοκιμασίας και της περιπέτειας στην οποία περιήλθε η χώρα και ο λαός και η οποία εξακολουθεί να ταλαιπωρεί και τη χώρα και τον λαό.

Εμείς είμαστε ανοικτοί. Η πρότασή μας για αμοιβαία υπερψήφιση προτάσεων ισχύει μέχρι την τελευταία στιγμή και ισχύει γιατί εμπιστευόμαστε τη μόνη δεσμευτικότητα που είναι νοητό να αντιληφθεί κανείς, τη δεσμευτικότητα της λαϊκής μεσολαβήσεως μεταξύ της παρούσης και της αναθεωρητικής Βουλής.

**A.3. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή της
Δημοκρατικής Συμπράταξης ΠΑ.ΣΟ.Κ. – ΔΗΜ.ΑΡ.,
κ. Ανδρέα Λοβέρδου**

Η διαδικασία της Αναθεώρησης του Συντάγματος είναι κορυφαία στιγμή της λειτουργίας της Εθνικής Αντιπροσωπείας, καθώς το Σύνταγμα αποτελεί τον καταστατικό χάρτη της Ελληνικής Δημοκρατίας, πηγή των δικαιωμάτων των πολιτών, αλλά και των αρμοδιοτήτων των οργάνων της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας, βάση της σχέσης της ελληνικής με την ευρωπαϊκή και τη διεθνή έννομη τάξη, αλλά και κάποιων θεμάτων που η ίδια η Βουλή ανάγει σε ζητήματα συνταγματικής περιωπής.

Ως εκ τούτου οι παρεμβάσεις που θα γίνουν κείνται εκτός του πεδίου της τρέχουσας κομματικής αντιπαράθεσης και πρέπει να διέπονται από αίσθηση ευθύνης απέναντι στους πολίτες, αλλά και σοβαρότητα. Τουλάχιστον ως προς την προσπάθεια κατανόησης του πυρήνα των θεμάτων. Κυρίως δε, από τη διαδικασία της συνταγματικής αναθεώρησης πρέπει να εξοβελίσουμε τον πειρασμό της δημαγωγίας, την ορμέμφυτη επιθυμία να γίνουν κάποιοι αρεστοί, κινούμενοι σε κατευθύνσεις με λαϊκίστικες επεμβάσεις και εντός εισαγωγικών δήθεν «φιλολαϊκά μέτρα», τα οποία όπως είχα την ευκαιρία να τονίσω και σε άλλες παρεμβάσεις μου στην Εθνική Αντιπροσωπεία δεν ωφελούν, αλλά βλάπτουν εκείνους, στους οποίους απευθύνονται. Αυτό άλλωστε είναι το εγγενές και τοξικό μειονέκτημα της δημαγωγίας.

Θα αναφερθώ στα δύο άρθρα που συνδέθηκαν με την τιμή και την αξιοπρέπεια του πολιτικού κόσμου και θα προσπαθήσω να συμβάλω στη συνειδητοποίηση των προβλημάτων που αυτά έχουν, καθώς και στην αξιολόγηση των προτεινόμενων λύσεων.

ΑΡΘΡΟ 62

Το ακαταδίκτο θεσπίζεται από τα επαναστατικά Συντάγματα της Επιδαύρου και του Άστρους, όπως και στο Σύνταγμα του 1832. Το Σύνταγμα του 1844 επαναλαμβάνει σχεδόν αυτούσια τη σχετική διάταξη του βελγικού Συντάγματος του 1831 και έκτοτε το ακαταδίκτο προβλέπεται σε όλα τα Συντάγματα, έως και σήμερα, στο Σύνταγμα του 1975.

Το ακαταδίκτο του Βουλευτή αποτελεί θεσμική εγγύηση της πολιτικής του λειτουργίας και ανεξαρτησίας. Και εξειδικεύεται από το άρθρο 83 του ΚτΒ, όπως αυτό ισχύει μετά από δύο τροποποιήσεις σε πολύ σωστή κατεύθυνση το 2003 και το 2010 επί Απόστολου Κακλαμάνη και Φίλιππου Πετσάλνικου, δηλαδή επί ΠΑΣΟΚ. Μεταξύ των αλλαγών είναι η θέσπιση του κανόνα της φανεράς ψηφοφορίας. Το Σύνταγμα είναι γνωστό τι ορίζει. Η πληθωρική χορήγηση του ακαταδίκτου από την Βουλή όμως, οδήγησε σε ευθεία προσβολή της αρχής της ισότητας έναντι του νόμου. Ωστόσο με την πρώτη αλλαγή οι παραβιάσεις μειώθηκαν. Μία ήταν η εξαίρεση για την οποία υπήρξε και καταδικαστική απόφαση του δικαστηρίου ΕΣΔΑ. Η υπόθεση Συγγελίδη. Οι αλληλομηνύσεις δηλαδή μεταξύ μιας Βουλευτού και ενός πολίτη. Και μετά το 2015 και πάλι μία υπόθεση παραβίασε την ορθή εφαρμογή του άρθρου 62. Στην υπόθεση αυτή η σημερινή πλειοψηφία, πρόταξε την υπουργική ιδιότητα για να μην επιτρέψει την άρση της βουλευτικής ασυλίας. Και για την πρώτη και για την δεύτερη περίπτωση όμως, δεν ευθύνεται το Σύνταγμα, ούτε ο Κανονισμός της Βουλής. Ευθύνεται η στάση της Βουλής. Και τί προτάσεις γίνονται εν προκειμένω από τον ΣΥΡΙΖΑ και τη Νέα Δημοκρατία; Δύο ατελέσφορες προτάσεις. Η Νέα Δημοκρατία προτείνει να προστεθεί η λέξη «ΜΟΝΟ» και ο ΣΥΡΙΖΑ η λέξη «ΑΜΕΣΑ» με την άσκηση των καθηκόντων του Βουλευτή. Και λοιπόν! Ποιο θα ήταν το κέρδος; Και οι δύο

προτάσεις υστερούν τα μάλα σε σχέση με τους ορισμούς του Κανονισμού της Βουλής. Το Κίνημα Αλλαγής αντιστρέφει τη σημερινή λογική. Ο Βουλευτής υπάγεται στον ποινικό νόμο. Και μόνο αν αιτείται ο ίδιος, κινείται η διαδικασία του ακαταδίωκτου στην Βουλή των Ελλήνων. Η ευθύνη λοιπόν μεταφέρεται στον Βουλευτή, αντί της Βουλής που είναι σήμερα.

ΑΡΘΡΟ 86

Και για το άρθρο 86 του Συντάγματος εισαγωγικώς ισχύουν τα όσα περί δημαγωγίας ήδη αναφέρθηκαν. Πρέπει να κινηθούμε με σοβαρότητα και με συνείδηση πως είμαστε πολιτικοί σε ένα διαρκώς πολωμένο πολιτικό σύστημα με διχασμό-συγκρούσεις χωρίς όρια και διαρκείς προσπάθειες ηθικής εξόντωσης πολιτικών αντιπάλων. Αρκεί να σκεφτούμε πως δεκεπέντε Πρωθυπουργοί έχουν κατηγορηθεί από τους αντιπάλους τους. Χρήσιμη είναι η ανάγνωση του σχετικού έργου του δικαστή Ν. Σοϊλεντάκη. Μεταξύ αυτών οι Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, Χαρίλαος Τρικούπης, Ελευθέριος Βενιζέλος, Δημήτριος Γούναρης, Κωνσταντίνος Καραμανλής, Ανδρέας Παπανδρέου, Κώστας Μητσοτάκης, Παναγιώτης Πικραμένος, Αντώνης Σαμαράς.

Ένα όχι κεντρικό θεσμικό-πολιτικό θέμα, η διαρκής πόλωση το έχει καταστήσει μεγάλο. Αρκεί να σημειωθεί πως ο πρώτος Εμφύλιος τον καιρό της Επανάστασης είχε ως ένα εκ των βασικών αιτίων τη δίωξη των Υπουργών Περούκα, Μεταξά, Μαυρομιχάλη! Και από τότε ισχύουν, δηλαδή από τα επαναστατικά Συντάγματα, ειδικές ρυθμίσεις για την ευθύνη των Υπουργών. Ήδη από το προσωρινό πολίτευμα της Επιδαύρου το 1822 και από το νόμο της Επιδαύρου το 1823. Η κατηγορία υποβαλόταν στη Βουλή, εξεταζόταν από εννεαμελή επιτροπή υπό την προεδρεία ανωτάτου δικαστή και αν η κατηγορία εθεωρείτο βάσιμη με πλειοψηφία 4/5 ο Υπουργός παραπεμπόταν στο «Γενικό της Ελλάδος Κριτήριο».

Στη συνέχεια, από το Σύνταγμα του 1827 οι Υπουργοί κατηγορούνταν ενώπιον της Βουλής, η Βουλή αποφάσιζε για την παραπομπή τους και αν τελικά αποφάσιζε την παραπομπή τους, τους δίκασε η ίδια μεταβαλλομένη σε δικαστήριο, υπό την προεδρεία ανωτάτου δικαστικού. Όλα αυτά ίσχυσαν και στο Σύνταγμα του 1844, όπου η Βουλή ασκούσε την κατηγορία και δίκασε η Γερουσία και αυτό το ίδιο είχε μεταφερθεί και στο Σύνταγμα του 1927, όπου η Βουλή κατηγορούσε και η Γερουσία δίκασε. Μεσολάβησε όμως και το Σύνταγμα του 1864. Εδώ, στο Σύνταγμα αυτό, η Βουλή ανέθετε το δικαίωμα να κατηγορεί τους Υπουργούς, καθώς και την εκδίκαση των υποθέσεων σε Ειδικό Δικαστήριο, που συγκροτούνταν από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου και άλλα δώδεκα μέλη δια κληρώσεως.

Όλες αυτές οι συνταγματικές ρυθμίσεις αφορούσαν ιδιώνυμα υπουργικά αδικήματα, που ήταν ξεχωριστά από τα λοιπά ποινικά αδικήματα, τα οποία αφορούσαν τους υπόλοιπους πολίτες, και κωδικοποιήθηκαν με το νομοθετικό διάταγμα 802/1971 της χούντας. Πόλωση και ποινική ευθύνη των Υπουργών βαδίζουν μαζί, ως πολιτικό ζεύγος, επί δύο αιώνες και αυτό το πολιτικό ζεύγος δημιουργεί την τάση η εκτελεστική εξουσία να προσπαθεί να επηρεάσει ή να χειραγωγήσει την Δικαιοσύνη, όπως είχε επισημάνει ο αείμνηστος Καθηγητής Ιωάννης Μανωλεδάκης στον πρόλογο που είχε κάνει για το βιβλίο μου «Η ποινική ευθύνη των Υπουργών και των Υφυπουργών», το 1995.

Ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των Υπουργών, Πρωθυπουργών, Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 49 Σ, με ίδιες διαδικασίες αφού παραπέμπει στο άρθρο 86 του Συντάγματος) έρχεται από τις αρχές του 19ου αιώνα και φυσικά εισήχθη από το αγγλικό πολίτευμα. Ποια είναι όμως τα βασικά χαρακτηριστικά του; Ήταν τα ιδιώνυμα υπουργικά αδικήματα, δηλαδή τα αδικήματα που μόνο ένας Υπουργός μπορούσε να διαπράξει, η ειδική πολιτική διαδικασία δίωξης και το πολιτικό ή έστω ειδικό δικαστήριο που δίκασε τα αδικήματα. Αν διαβάσουμε τους Αραβαντινό, Ν.Ν. Σαρίπολο, Κυριακού, Σγουρίτσα, του 19^{ου} αιώνα και του πρώτου μισού του 20ου, θα καταρτιστούμε επαρκέστατα.

Αναφέρομαι εδώ ως εισηγητής του κόμματος που εξορθολόγισε το θεσμό, όπως έκανε και για το άρθρο 62, αφαιρώντας του πολιτικά χαρακτηριστικά που παραβίαζαν την αρχή της ισότητας των πολιτών απέναντι στο νόμο.

α) Με το νόμο 2509/1997 καταργήθηκαν τα ιδιώνυμα υπουργικά αδικήματα του Ν.Δ. 802/1971, κι ήταν αυτό η σοβαρότερη υπεράσπιση της αρχής της ισότητας.

β) Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 επεκτείναμε την αποσβεστική προθεσμία της Βουλής κατά μία Σύνοδο, δηλαδή κατά ένα ή περισσότερα χρόνια (ας κάνετε ένα ειδικό μάθημα στον αρχηγό σας, που διακινεί ένα ψέμα σε βάρος του Ευάγγελου Βενιζέλου), κι ακόμη εμείς

γ) Προβλέψαμε την περαιτέρω δικαστικοποίηση του θεσμού, με το Σύνταγμα, αλλά και το νόμο 3126/2003.

δ) Εμείς προβλέψαμε, επίσης, το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο, δύο εισαγγελείς Εφετών, έναν Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, για την υποβοήθηση της Βουλής (Ν.3361/2011).

Τι πρέπει όμως να κάνουμε σήμερα. Υπάρχει συμφωνία και των τριών προτάσεων, ΣΥΡΙΖΑ, ΝΔ, ΚΙΝΑΛ, για την επιμήκυνση της αποσβεστικής προθεσμίας της Βουλής να ασκεί δίωξη από δύο έως τέσσερα χρόνια, που είναι σήμερα, σε περισσότερο χρόνο, προς την εξομοίωση με τον χρόνο παραγραφής εκάστου αδικήματος. Άρα υπάρχει κοινή βάση. Η επόμενη Βουλή μπορεί να αναθεωρήσει το άρθρο 86. Όμως πρέπει να αξιοποιήσουμε την παρούσα συζήτηση για να διατυπώσουμε από κοινού τρεις αρχές.

Πρώτη και σημαντικότερη, πως ο θεσμός της ποινικής ευθύνης των Υπουργών εμπεριέχει υπερεκχειλίζοντα πολιτικά στοιχεία εξορισμού! Αρκεί να σας πω πως η τριπλή διάκριση της ευθύνης των Υπουργών σε πολιτικές, αστικές, ποινικές είναι αποτέλεσμα της γέννησης της δημοκρατικής αρχής, αλλά και της κοινοβουλευτικής αρχής. Διότι στα προεδρικά πολιτεύματα η ευθύνη είναι διπλή, αστική από τη μια και πολιτική και ποινική ταυτόχρονα από την άλλη και αναφέρομαι στο impeachment. Πριν όμως τη γέννηση της Δημοκρατίας η ευθύνη των Υπουργών ήταν ενιαία: οι Υπουργοί καταδικάζονταν σε θάνατο, εξορία, δημεύονταν οι περιουσίες τους π.χ. για την απώλεια ενός πολέμου, τη μη σωστή οργάνωση της άμυνας ενός βασιλείου, την κακή οικονομική πολιτική, δηλαδή για αμιγώς πολιτικά τους σφάλματα τους επιβάλλονταν κλασσικές ποινές, όπως κάθειρξη, θάνατος, δήμευση περιουσίας.

Δεύτερη αρχή: Όπως δέχονται όλα τα μεγαλύτερα κόμματα είναι σωστό να μην εξομοιώνονται πλήρως η ποινική ευθύνη των Υπουργών με αυτή των πολιτών ως προς το δικάζον όργανο και την παρέμβαση της Βουλής. Μια απλή αναφορά στα όσα προείπα για τη

συνεχή δίωξη των πολιτικών αντιπάλων στην Ελλάδα, αλλά και στην ύπαρξη ειδικών διαδικασιών σε πολλές άλλες χώρες π.χ. ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, κλπ επιχειρηματολογεί με άνεση υπέρ της άποψής μου αυτής.

Τρίτη αρχή: Επειδή και στις τρεις προτάσεις, του ΣΥΡΙΖΑ, της Νέας Δημοκρατίας και του Κινήματος Αλλαγής παραμένει αρμόδια η Βουλή να αποφασίζει για την κίνηση της σχετικής διαδικασίας, οφείλω να υπογραμμίσω ότι η Βουλή πρέπει να διαθέτει μια ασφαλή αποδεικτική βάση, όπως έγραψα στο σχετικό βιβλίο μου το 1997. Γι' αυτό και εμείς προτείνουμε πως αντί για «ΑΜΕΛΛΗΤΙ», ένα Δικαστικό Συμβούλιο Αρεοπαγιτών και Συμβούλων της Επικρατείας πρέπει να εξετάζει τα στοιχεία μιας υπόθεσης πριν την στείλει στη Βουλή.

Σε αυτές τις τρεις αρχές οφείλουμε να θεμελιώσουμε την πρόταση αναθεώρησης του άρθρου 86. Και αν δούμε τα σχετικά κείμενα των κομμάτων, ΣΥΡΙΖΑ, ΝΔ, ΚΙΝΑΛ θα διαπιστώσουμε πως συμφωνούμε να διατηρηθεί μια ειδική-πολιτική διαδικασία, συμφωνούμε να αλλάξει η χρονική διάρκεια της αποσβεστικής διαδικασίας της Βουλής. Και ο ΣΥΡΙΖΑ προσθέτει την αναφορά, πως η περίπτωση της δωροδοκίας πρέπει να εξετάζεται ως κοινό ποινικό αδίκημα. Εδώ όμως το λάθος είναι πολύ σοβαρό. Ήδη συγκεντρώνεται εμπειρία, στην οποία δεν θα αναφερθώ σήμερα. Τη διάσταση του θέματος θα έχει την ευκαιρία ο ΣΥΡΙΖΑ να την αξιολογήσει μόνο αφού εξετασθεί η ενδεχόμενη διάπραξη αδικημάτων από τους δικούς του Υπουργούς στην επόμενη Βουλή. Όταν δηλαδή θα αρκεί μια υπαινικτική ομιλία στην επόμενη Βουλή, π.χ. για το αεροδρόμιο Ελ.Βενιζέλος, για να κινηθεί η ποινική δικαιοσύνη.

Ιδού, λοιπόν, η Ρόδος ιδού και το πήδημα. Αυτά περί άρθρων 62 και 86 του Συντάγματος. Και να πως αποδεικνύονται λόγια του αέρα, αλλά και επικίνδυνα τα περί προοδευτικής ή νεοφιλελεύθερης ή περί σοσιαλιστικής αναθεώρησης του Συντάγματος. Το Σύνταγμα είναι το καταστατικό κείμενο της δημοκρατικής λειτουργίας και προϋποθέτει συναίνεση. Αυτό είναι και το νόημα των απαιτούμενων 180 ψήφων! Ψήφοι 180 που δεν πρέπει να συγκεντρώσουν οι υπό αναθεώρηση διατάξεις σε αυτή την Βουλή. Ακόμη και αν χρειαστεί η Αντιπολίτευση να ψηφίζει με τον Πρόεδρο ή τον Κοινοβουλευτικό Εκπρόσωπο των κομμάτων. Ακόμη και αν η πλειοψηφία χρειαστεί να μην ψηφίσει σύσσωμη. Πάνω από 179 δεν πρέπει να πάρει καμία διάταξη. Ίσως με την εξαίρεση του άρθρου 86. Γιατί η επόμενη Βουλή είναι de facto αδέσμευτη. Δεσμεύεται μόνο ως προς τα άρθρα. Αλλά αυτό, όπως είπαμε, θα το συζητήσουμε στο τέλος της λειτουργίας της Επιτροπής αυτής, στην τελευταία ενότητα.

Η πλειοψηφία, ο ΣΥΡΙΖΑ, προτείνει να προσθέσουμε στο Σύνταγμα μια ερμηνευτική δήλωση που εμπεριέχει μία απολύτως λανθασμένη νομική επιλογή, ερμηνευτική επιλογή που δίχασε προσφάτως τη Βουλή, την έταμε στα δύο σχετικά με την υπόθεση των κουκουλοφόρων. Η συζήτηση επ' αυτού δεν έχει κανένα νόημα. Έχει γίνει στην Ολομέλεια της Βουλής προ καιρού. Υποστηρίζουν συνάδελφοι της Πλειοψηφίας, πως με την ανωτέρω ερμηνευτική δήλωση δεν εισάγεται αναδρομή, αλλά αποσαφηνίζονται ζητήματα που έχουν προκαλέσει ασάφειες στη θεωρία και τη νομολογία. Η ερώτησή μου είναι πολύ συγκεκριμένη: Σε ποιες αποφάσεις δικαστηρίου αναφέρεστε, από τις οποίες προκύπτει ασάφεια στη νομολογία; Διότι εγώ γνωρίζω ότι νομολογία εδώ είναι σαφέστατη, έχουμε μια πρόσφατη απόφαση, της δεκαετίας του 2010, του Ειδικού Δικαστηρίου σχετική με το θέμα και δύο εφετειακές αποφάσεις.

Έχουμε, λοιπόν, τρεις αποφάσεις όπου σταθερά κάνουν επιλογή ερμηνευτική, αυτή που το Σύνταγμα θέλει και η οποία είναι αντίθετη με τις προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ. Παρακαλώ να μας ειπωθεί πού έχει προκύψει η ασάφεια στη νομολογία. Ασαφεια θέλετε εσείς να δημιουργήσετε με τις δικές σας λανθασμένες ερμηνευτικές παρεμβάσεις, στις οποίες προτείνετε να προσδοθεί η ισχύς της αυθεντικής ερμηνείας του Συντάγματος. Ο κ. Βενιζέλος συνέτριψε αυτήν την εκδοχή κάνοντας αναφορά στο θέμα της ανθρωποκτονίας εξ αμελείας. Ξέρετε πόσα τέτοια παραδείγματα υπάρχουν; Η νόθευση εγγράφου τι είναι; Είναι αδίκημα που μπορεί να διαπραχθεί εν τη ασκήσει ή επ' ευκαιρία της ασκήσεως; Κάθε δηλαδή πράξη που εμπεριέχει απαξία τί είναι; Είναι εξ ορισμού εκτός; Μα, όλα τα αδικήματα εμπεριέχουν απαξία, εξ ου και είναι αδικήματα. Η ερώτησή μου είναι αυτή και σας παρακαλώ πολύ χρειάζεται κατάθεση αριθμών αποφάσεων από τις οποίες προκύπτει νομολογιακή ασάφεια.

Χρειάζεται αλλαγή το άρθρο 86; Χρειάζεται. Διατυπώσαμε και οι τρεις Βουλευτές που ανήκουμε στη Δημοκρατική Συμπράταξη, ο καθένας με τον τρόπο του, τις δικές του προτάσεις. Είναι λάθος, όμως, η εκτίμηση πως το άρθρο 86 ακινητοποίησε την απόδοση ποινικής δικαιοσύνης. Έχουμε μία απόφαση ειδικού δικαστηρίου και όλα αυτά πρόσφατα, στην τρέχουσα δεκαετία, και πάρα πολλές καταδικαστικές αποφάσεις ποινικών δικαστηρίων. Ειδικού Δικαστηρίου, λοιπόν, και ποινικών δικαστηρίων. Από τις κυρίες και τους κυρίους της Πλειοψηφίας, λείπει η εμπειρία της ήττας μετά από διακυβέρνηση του τόπου, ειδικά μάλιστα μετά από την ένταση που έχουν προκαλέσει. Εάν ακολουθούσε η νομολογία, που φαντάζομαι ότι δεν θα το κάνει, τη δική τους εκδοχή, την εκδοχή της μισής Βουλής, τότε θα αρκούσε στην επόμενη Βουλή μια απλή αγόρευση Βουλευτή του ύφους που πολλοί ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ Βουλευτές είχαν τα τελευταία τέσσερα χρόνια, λόγου χάρη για το κόστος ανανέωσης της σύμβασης για το Αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος», όπου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Διεύθυνση Ανταγωνισμού, παρατήρησε ότι τα 600 εκατομμύρια που είχαν συμφωνηθεί ήταν πολύ λίγα και τελικώς η συμφωνία κατέληξε στο ένα δισεκατομμύριο εκατό εκατομμύρια. Θα αρκούσε, λοιπόν, μία, με τα χαρακτηριστικά της συκοφαντίας, της δυσφήμισης, της διαβολής, ομιλία Βουλευτή, που θα ανήκει στην επόμενη πλειοψηφία, στην επόμενη Βουλή, για να κινηθεί η διαδικασία για παθητική δωροδοκία. Ένας Βουλευτής της επόμενης Πλειοψηφίας τοποθετείται στη Βουλή, αναφερόμενος σε αυτά τα 500 εκατομμύρια διαφοράς, διατυπώνοντας τον υπαινιγμό ότι κάτι «τρέχει» πίσω από αυτό, δεν μπορεί να έγινε έτσι χωρίς λόγο. Και αμέσως οφείλουν να κινηθούν οι εισαγγελικές αρχές, να διεξαχθεί έρευνα και η πολιτική ένταση είναι προ των πυλών.

Πρέπει η πλειοψηφία να αποκτήσει επίγνωση, του τί προκαλεί! Και πολύ σοφά τελικά, όπως αποδεικνύει η ζωή, το άρθρο 110 του Συντάγματος ορίζει πως η αναθεώρηση γίνεται σε δύο Βουλές, ούτως ώστε οι Βουλευτές μετά λόγου γνώσεως να είναι εκατόν ογδόντα και εσείς στην παρούσα συγκυρία να έχετε συνειδητοποιήσει τί συμβαίνει στην ελληνική πολιτική σκηνή, όχι όταν το κύμα ανεβάζει ένα κόμμα ψηλά, αλλά όταν το κύμα εκλογικά το κατεβάζει. Εκεί οι εντάσεις επιστρέφονται και έχουμε ζήσει στην Ελλάδα πάρα πολλές φορές τις τραγικές αυτές εντάσεις. Εξ ου και είναι απολύτως λογική η αναφορά μου στους δεκαπέντε Έλληνες

Πρωθυπουργούς εναντίον των οποίων έχουν διατυπωθεί κατηγορίες, μεταξύ των οποίων οι κορυφαίοι Έλληνες πολιτικοί.

Επί της δεύτερης ενότητας, συζητώντας πρόταση αναθεώρησης των άρθρων 32 και επ. του Συντάγματος - γιατί σε αυτά θα επικεντρωθεί η εισήγησή μου ως Γενικού Εισηγητή της Δημοκρατικής Συμπαράταξης - με βάση την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ και για ενδεχόμενη άμεση εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, θέτουμε κακώς-κακίστως επί τάπητος το θέμα της σύγχρονης μορφής του πολιτεύματος της προεδρευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας με την εκλογικευμένη του μορφή. Πρέπει ωστόσο εξ αρχής να σημειωθεί και να τονιστεί, ότι όσοι προτείνουν την άμεση εκλογή του ΠτΔ, επιδιώκουν να εμφανιστούν σαν «φίλοι του λαού» και των λαϊκών συμμετοχικών διαδικασιών και να προσποιηθούν ότι τάχα έχουν περιβληθεί το μανδύα της δημοκρατικότητας. **Επί της ουσίας, όμως, προτείνουν μία αντιδημοκρατική οπισθοδρόμηση.**

Ξεκινώ από τη διατύπωση της θεμελιώδους σκέψης για την οργάνωση της σύνταξης της πολιτείας, πως τη Δημοκρατική Αρχή, ως μείζονα αρχή του πολιτεύματός μας, πρέπει να την στηρίζει η αρχή της αποτελεσματικότητας. Η οποία αρχή της αποτελεσματικότητας πλήττεται πρωτίστως από την κυβερνητική αστάθεια. Και όταν αυτή η αστάθεια επικρατεί, τότε με θλιβερά ιστορικά παραδείγματα έχει αποδειχθεί, πως οι πολίτες παρασύρονται από τη δημαγωγία σε βάρος της ίδιας της Δημοκρατίας.

Η δικέφαλη εκτελεστική εξουσία αποτέλεσε έναν από τους βασικούς θεσμικούς παράγοντες πρόκλησης κυβερνητικής αστάθειας, σε συνδυασμό και με τα συστήματα της απλούστατης αναλογικής. Η Γαλλία της 4ης Δημοκρατίας, η Γερμανία της Βαϊμάρης, η Ιταλία, η Ρουμανία, η Αυστρία, η Ισπανία, η Γιουγκοσλαβία, η Λιθουανία, η Λεττονία και άλλες χώρες υπέφεραν από το γεγονός, πως οι κυβερνήσεις τους έπεφταν η μία πίσω από την άλλη μετά από παραμονή ημερών, εβδομάδων ή λίγων μηνών στα καθήκοντά τους. Κυρίως κατά το μεσοπόλεμο, ή πριν από αυτόν αλλά και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στην Ελλάδα τη δεκαετία 1926-1935 δέκα διαδοχικές κυβερνήσεις είχαν μέσο όρο παραμονής στη διακυβέρνησή του τόπου επτά μόλις μήνες!!! (Κυβερνήσεις: Αθανασίου Ευταξία, Γεωργίου Κονδύλη, Αλέξανδρου Ζαΐμη, Ελευθερίου Βενιζέλου, Αλέξανδρου Παπαναστασίου, Ελευθερίου Βενιζέλου, Παναγή Τσαλδάρη, Ελευθερίου Βενιζέλου, Αλέξανδρου Οθωναίου, Παναγή Τσαλδάρη). **Ο εξορθολογισμός λοιπόν του πολιτεύματος που κατανοείται ως διαμόρφωση συνθηκών αποτελεσματικής λειτουργίας του**, προέκυψε μέσα από τον περιορισμό της απόλυτης αναλογικότητας των εκλογικών συστημάτων, μέσα από την καθιέρωση δυσκολότερων θεσμικών προϋποθέσεων για την πτώση μιας κυβέρνησης, π.χ. με την απαίτηση της απόλυτης πλειοψηφίας για την υιοθέτηση πρότασης μορφής και, τέλος, μέσω του περιορισμού του αρχηγού του Κράτους σε ρυθμιστικά καθήκοντα, είτε αυτός είναι αιρετός είτε κληρονομικός. Και ο περιορισμός του αρχηγού του κράτους σε ρυθμιστικά καθήκοντα έγινε με τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων του, αλλά και με την υιοθέτηση της έμμεσης εκλογής του (πλην των περιπτώσεων της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας και της Αυστρίας, όπου προβλέπεται η άμεση εκλογή, αλλά και αυτή εναρμονίστηκε με τον αμιγώς κοινοβουλευτικό χαρακτήρα του

πολιτεύματος, διότι οι Πρόεδροι της Δημοκρατίας περιορίστηκαν εδώ και δεκαετίες σε απολύτως ρυθμιστικά καθήκοντα).

Εμείς στην Ελλάδα βιώσαμε τον εθνικό διχασμό, αναπαραγωγή του οποίου επιχειρήθηκε και στα χρόνια της πρόσφατης οικονομικής κρίσης. **Ο διχασμός είναι η ευκολία για κάποιους μέσα στη δυσκολία και ο τρόπος να αποκτήσουν εκλογικά οφέλη. Ολέθριο σφάλμα θα ήταν, λοιπόν, η άμεση εκλογή του ΠτΔ. Ακόμη και αν του αφαιρούσαμε τις περιορισμένες αρμοδιότητες που έχει σήμερα, η άμεση εκλογή ενός μονοπρόσωπου οργάνου εξ αντικειμένου θα το έθετε στην κορυφή της ιεραρχίας των οργάνων του Κράτους, διότι θα το εξόπλιζε με μεγάλη πολιτική ισχύ. Και η πολιτική κρίση θα ήταν έτσι ένα καθημερινό ενδεχόμενο, η δε μετατροπή της σε πολιτειακή κρίση θα ήταν συχνή!!!**

Επιτρέψτε μου να φρεσκάρω τη μνήμη σας και να σας υπενθυμίσω τις πρωθυπουργικές μεταλλάξεις πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Α.Τσίπρας 14.11.2018, Βουλή, συζήτηση για την αναθεώρηση του Συντάγματος: «Αναζητούμε συναινέσεις σε θέσεις και προτάσεις που θεωρούμε αναγκαίες για τους σκοπούς που θέλουμε να υπηρετήσουμε. Εκτιμώ ότι υπάρχουν αρκετοί σε αυτό το Κοινοβούλιο που τους μοιράζονται. Εκτιμώ ότι είναι αρκετοί εκείνοι που συμφωνούν στην ανάγκη μιας νέας αρχιτεκτονικής του πολιτεύματος που προτείνουμε σήμερα. Στην ανάγκη για ενίσχυση της πολιτικής σταθερότητας του Κοινοβουλίου και των κυβερνήσεων με την εποικοδομητική ψήφο δυσπιστίας αλλά και τον ταυτόχρονο εσωτερικό εξισορροπητικό μηχανισμό του αναλογικού εκλογικού συστήματος, αλλά και στην ανάγκη να αποσυνδεθεί η διαδικασία εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από την πρόωρη διάλυση της Βουλής».

Α.Τσίπρας 7.12.2014, Βουλή, συζήτηση για Προϋπολογισμό: «Ασχέτως εάν εσείς επιτίθεσθε μονίμως στο ΣΥΡΙΖΑ, θέλω να σας θυμίσω ότι όλα τα κόμματα της δημοκρατικής αντιπολίτευσης έχουν – πολλά από αυτά με συνεδριακές αποφάσεις καταλήξει συλλογικά, στη συλλογική τους θέση – ότι αυτή η Βουλή είναι απονομιμοποιημένη και δεν πρέπει να εκλέξει Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Όσοι, λοιπόν, απορρίπτουν σήμερα τον προϋπολογισμό, πρακτικά ζητούν άλλη πολιτική και προφανώς εξ όσων εγώ καταλαβαίνω από άλλη Κυβέρνηση. Εξ όσων εγώ γνωρίζω στις δημοκρατίες αυτό σημαίνει εκλογές. Άρα, το «όχι» στον προϋπολογισμό σήμερα ισοδυναμεί με «όχι» στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αύριο. Ένα «όχι» σήμερα που θα γίνει «ναι» αύριο –καθαρές κουβέντες- δεν δικαιολογείται παρά μόνο ως αποτέλεσμα μεθοδεύσεων και ας πάρει ο καθένας και η κάθε μία την ευθύνη του απέναντι στον ελληνικό λαό».

Στις μεταστροφές των πρωθυπουργικών απόψεων είμαστε συνηθισμένοι γιατί τέτοια ήταν όλη η πορεία του Αλέξη Τσίπρα. Το όχι που έγινε ναι, τα μνημόνια που σκίστηκαν για να υπογραφούν καινούργια, κοκ, είναι καταχωρημένα στη μνήμη μας. Είναι όμως ανεπίτρεπτο οι όροι της συνταγματικής αναθεώρησης να υπαγορεύονται από πολιτικές σκοπιμότητες και συγκυριακούς τακτικισμούς. Δεν μπορεί ο Πρωθυπουργός να διαμορφώνει τις προτάσεις της κυβερνητικής πλειοψηφίας για μείζονα ζητήματα λειτουργίας του πολιτεύματος με βάση το τί εξυπηρετεί τα προσωπικά του συμφέροντα στην εκάστοτε χρονική στιγμή. Κι εδώ η προσφυγή

στο λαό χρησιμοποιείται ως δήθεν αριστερή παραλλαγή, από κοινού με τη σχέση Εκκλησίας και Κράτους και το άρθρο 16.

Και στο σημείο αυτό δηλώνουμε ότι εμείς δεν θα επιτρέψουμε το Σύνταγμα να καταντήσει εργαλείο πολιτικής επιβίωσης. Η πρόταση αυτή πρέπει να αποσυρθεί πάραυτα. **Εμείς, επίσης, προτείνουμε την απάλειψη της διάλυσης της Βουλής και την προκήρυξη εκλογών, δηλαδή την απάλειψη της παρ. 4 του άρθρου 32 και του συναφούς 41§5, όπου ορίζεται η άμεση διάλυση της Βουλής στην περίπτωση του άρθρου 32§4. Αντί αυτής της ρύθμισης προτείνουμε την εκλογή του ΠτΔ από την ίδια τη Βουλή μετά από ένα χρόνο επιμήκυνσης της θητείας του εν ενεργεία Προέδρου, την επανάληψη της ψηφοφορίας και αν δεν επιτευχθούν τα 3/5, την εκλογή Προέδρου με 151 ψήφους.**

Προτείνουμε, ακόμη, την λελογισμένη αύξηση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας, π.χ. προτείνουμε την απάλειψη της §5 του άρθρου 44, όπου απαιτείται προσυπογραφή για τα Διαγγέλματα του ΠτΔ και τη συμπερίληψη στο άρθρο 35 αυτής της δυνατότητας, ως αρμοδιότητας που ασκείται δίχως προσυπογραφή. Και επιπλέον προτείνουμε την ενίσχυση της αρμοδιότητας του Προέδρου της Δημοκρατίας να αναπέμψει νομοσχέδια για τη μη τήρηση της εξωτερικής τυπικής συνταγματικότητας (άρθρο 42§1), καθώς και τη δυνατότητά του να συγκαλεί το Συμβούλιο των Πολιτικών Αρχηγών όταν υπάρχει μείζον θέμα, που επιβάλλει τη εθνική συνεννόηση. Παραμένοντας στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας θα μπορούσαμε να σκεφτούμε, αν και προσωπικώς έχω πολλές επιφυλάξεις, την ανάμειξή του στην επιλογή των ανωτάτων δικαστών και της ηγεσίας των ανεξάρτητων αρχών. Τέλος, προτείνω ο όρκος του ΠτΔ να είναι διαζευκτικά θρησκευτικός ή πολιτικός, ή καλύτερα όρκος ή διαβεβαίωση, αναθεωρώντας έτσι το άρθρο 33 §2.

Δεν θα αναπτύξω εδώ το θέμα της ανάγκης για έναν σταθερό πολιτικό κύκλο, που σημαίνει πως υπάρχει ανάγκη να αναθεωρηθεί το άρθρο 53§1, αλλά θα κάνω απλή αναφορά, πως η αναθεώρηση του άρθρου αυτού ίσως επηρεάζει και το άρθρο 41§2 του Συντάγματος, ήτοι την πρόωρη διάλυση της Βουλής για εθνικό θέμα.

II.1. ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 28

Τα άρθρα 28 και 44§2 δεν χρειάζονται καμμία αλλαγή, καμμία προσθήκη. Η εφαρμογή στην πράξη του άρθρου 28 με την συνδυασμένη εφαρμογή των παραγράφων του 2 και 3 έχει οδηγήσει σε πολύ θετικά αποτελέσματα.

Για την προσθήκη της δυνατότητας δημοψηφίσματος, που προτείνεται από τον ΣΥΡΙΖΑ, δεν έχω να πω πολλά! Θα περιοριστώ, και μου αρκεί αυτό, να διαβάσω το ερώτημα, το οποίο υπεβλήθη στον ελληνικό λαό τον Ιούλιο του 2015.

«Πρέπει να γίνει αποδεκτό το σχέδιο συμφωνίας, το οποίο κατέθεσαν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στο Eurogroup της 25.06.2015 και αποτελείται από δύο μέρη, τα οποία συγκροτούν την ενιαία πρότασή τους; Το πρώτο έγγραφο πιλοφορείται «Reforms for the completion of the Current Program and Beyond» («Μεταρρυθμίσεις για την ολοκλήρωση του τρέχοντος προγράμματος και πέραν αυτού») και το δεύτερο «Preliminary Debt sustainability analysis» («Προκαταρκτική ανάλυση βιωσιμότητας χρέους»).

Παράνομο δημοψήφισμα, γιατί το ερώτημα ήταν αφενός ακατανόητο, αφετέρου η ερμηνεία που κυριαρχούσε ήταν προσχηματική. Είναι παγκοίνως γνωστό, πως η νοθεία επί δημοψηφισμάτων προκύπτει από τον τρόπο που τίθενται τα ερωτήματα. Συνεπώς το αποτέλεσμα ήταν νοθευμένο. Κι άλλωστε, το όχι - που δεν είχε σχέση με το ερώτημα όπως αποδείχτηκε – αφού κατ'αρχάς το δεχθήκατε ως όχι στα Μνημόνια, το μετατρέψατε σε ναι. Σε Ναι στα Μνημόνια!!!

Όχι λοιπόν, στα δημοψηφίσματα για το άρθρο 28. Ακριβώς ίδιες είναι οι απόψεις μας και για την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ περί δημοψηφισμάτων γενικώς, την αναθεώρηση δηλαδή του άρθρου 44§2 του Συντάγματος.

II.2. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

Τέλος, θέλω να γυρίσω πίσω, στο άρθρο 29. Στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού προτείνουμε να προστεθεί διάταξη σύμφωνα με την οποία στα οικονομικά των κομμάτων θα γίνεται έλεγχος από επταμελή επιτροπή, στην οποία πλειοψηφία θα έχουν ανώτατοι δικαστικοί λειτουργοί.

Προτείνουμε να αναθεωρηθεί το άρθρο 32 παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το 41 παράγραφος 5. Μ' αυτά τα δυο άρθρα προβλέπεται η διάλυση της Βουλής. Δεν θέλουμε να προβλέπεται διάλυση της Βουλής. Άρα, υπάρχει συμφωνία τουλάχιστον με την Αξιωματική Αντιπολίτευση και θα αναφερθώ κατωτέρω και στην πλειοψηφία, στον ΣΥΡΙΖΑ.

II.3. Και πάλι περί ΠτΔ

Προτείνουμε να αναθεωρηθούν τα άρθρα 44 παράγραφος 3 και 35 παράγραφος 2 για την απάλειψη της προσυπογραφής στα διαγγέλματα του ΠτΔ και τη συμπερίληψη των διαγγελλμάτων στις ενέργειες του Προέδρου της Δημοκρατίας για τις οποίες δεν απαιτείται προσυπογραφή. Προτείνουμε να προστεθεί μία παράγραφος στο άρθρο 40, με την οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μπορεί να συγκαλεί το Συμβούλιο των Πολιτικών Αρχηγών. Καταλληλότερη υποδοχή γι' αυτή τη ρύθμιση είναι αυτή του άρθρου 40.

Ανέφερα πως το ΚΙΝΑΛ σκέφτεται να δοθούν αρμοδιότητες στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τελικής απόφασης για την ηγεσία των Ανεξαρτήτων Αρχών και της Δικαιοσύνης, πρόταση ως προς την οποία εγώ επιφυλάσσομαι αλλά και το Κίνημα Αλλαγή το συζητάει. Υπάρχουν διάφορες προτάσεις αλλαγής αυτής της στάσης. Τέλος, προτείνουμε σταθερό πολιτικό κύκλο, άρα αλλαγή του άρθρου 53 του Συντάγματος που επηρεάζει το άρθρο 41 παράγραφος 2 που προβλέπει τη διάλυση της Βουλής για εθνικό θέμα. Αυτές είναι οι προτάσεις μας.

Η ολοκλήρωση των σκέψεών μας ως προς την ενότητα αυτή απαιτεί τον σχολιασμό των περί άμεσης εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας που περιλαμβάνει η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ. Ήμουν στην επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος το 2000, νεοεκλεγμένος Βουλευτής και ειδικός εισηγητής του ΠΑΣΟΚ σε ορισμένα θέματα. Με πάρα πολύ μεγάλο δισταγμό έπαιρνα τον λόγο. Ήμουν μόλις λίγες εβδομάδες Βουλευτής. Κατά το άρθρο 110, η αναθεώρηση γίνεται από την πρώτη σύνοδο της Αναθεωρητικής Βουλής. Άκουγα στο θέμα του

Προέδρου της Δημοκρατίας τις προτάσεις του Μιλτιάδη Παπαϊωάννου, ο οποίος μιλούσε για μία Βουλή και να τελειώνουμε, μετά από διαδοχικές ψηφοφορίες. Δέχτηκε την πρόταση ο κ. Βενιζέλος, αλλά η πρότασή μας δεν συγκέντρωσε τα 3/5 των ψήφων ώστε να καταστεί συνταγματική η διάταξη. Όταν άκουγα τον κ. Παπαϊωάννου, σκεφτόμουν ότι δεν συμφωνώ. Και νομίζω ότι το εξέφρασα. Και δεν συμφωνούσα γιατί υποστήριζα ότι το 1995 εκλέξαμε τον αείμνηστο Πρόεδρο Στεφανόπουλο με την παρέμβαση του Αντώνη Σαμαρά και της Πολιτικής Άνοιξης τότε. Το 2000 επαναλήφθηκε η εκλογή, με τεράστια πλειοψηφία, του αείμνηστου Στεφανόπουλου. Το 2005 εξελέγη με πρωτοβουλία και πρόταση της Νέας Δημοκρατίας ο Κároλος Παπούλιας. Πίστευα και συνέχισα να το πιστεύω μετά την αναθεώρηση του 2001, ότι όσο εξελίσσεται η Ελληνική Δημοκρατία, κατακτά την κατά την τελεολογική ερμηνεία-εφαρμογή του άρθρου 32 παράγραφος 4 και προσαρμοστήκαμε. Άρα, δεν απαιτείται η αλλαγή του. Έτσι έλεγα. Αφελώς το έλεγα αυτό και κάνω αυτοκριτική. Διότι ήλθαν και οι εκλογές του Προέδρου της Δημοκρατίας το 2010. Το ΠΑΣΟΚ εκεί πήρε την πρωτοβουλία να δηλώσει, από το θέρος του 2009, ότι δεν θα ψηφίσει για Πρόεδρο της Δημοκρατίας τον κ. Παπούλια. Θα ψήφιζε τον Κároλο Παπούλια μετά τις εκλογές όπου θα πλειοψηφούσε, αλλά όχι κατά την περίοδο της Βουλής που πλειοψηφία είχε η Νέα Δημοκρατία. Αυτό έδωσε την ευκαιρία στον Κώστα Καραμανλή να δραπετεύσει λόγω της οικονομικής κρίσης.

Είχαμε το 2009-2010 παραβίαση της τελεολογίας του άρθρου 32 παράγραφος 4 από την δική μας πλευρά. Σαφώς το λέω, το καταθέτω. Αυτή είναι η άποψή μου. Αυτή ήταν και τότε η άποψή μου. Ασκήθηκε κριτική στην άποψη του ΠΑΣΟΚ από τον αείμνηστο Τσάτσο και τον κ. Κασιμάτη, καθηγητές του Συνταγματικού Δικαίου, αλλά το κόμμα μου αντιμετώπισε την κριτική αυτή με μομφές, ότι αυτή δήθεν ασκούσαν εκ του πονηρού, για να μη γίνει ο Γιώργος Παπανδρέου Πρωθυπουργός της χώρας. Σταμάτησε η συζήτηση, αλλά καταγράφηκε ότι το άρθρο 32 παράγραφος 4 δεν εφαρμόζεται κατά τη συνταγματική τελεολογία, αλλά κατά τα κομματικά συμφέροντα.

Δεν έχω χρόνο να κάνω αναφορά στο 2015. Να σας θυμίσω απλώς το περιβάλλον μέσα στο οποίο έγινε τότε η απόπειρα εκλογής Προέδρου. Έχουμε τη μομφή –εντός ή εκτός εισαγωγικών- σε πρωτοσέλιδο της Αυγής με Σκουρλέτη και με την υποστήριξη της άποψης ότι υπάρχει «κουμπάρας» για να εξαγοράζονται οι Βουλευτές που θα ψήφιζαν Σταύρο Δήμα, αλλά και τους Ανεξάρτητους Έλληνες, οι οποίοι έλεγαν ότι όποιος ψηφίζει Σταύρο Δήμα από τους ανεξάρτητους Βουλευτές έχει δωροδοκηθεί. Αυτό το απεχθές πολιτικό πλαίσιο ήταν το πλαίσιο της τότε εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας και συνεπώς η κατάργηση του άρθρου 32 παράγραφος 4 κατέστη πια αναπόφευκτη, γιατί το πολωμένο πολιτικό σύστημα της χώρας δεν επιτρέπει την τελεολογική ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 32 παράγραφος 4, αλλά το άρθρο 32 παράγραφος 4 ετεροκαθορίζεται ως προς την εφαρμογή του, από τα συμφέροντα των κομμάτων. Άρα, αυτό πρέπει να αλλάξει.

Η Νέα Δημοκρατία μετέβαλε άποψη και σωστά. Λέει «όχι» πια στην άμεση εκλογή. Μόνο ο ΣΥΡΙΖΑ απέμεινε να το προτείνει. Όχι όμως και με ιδιαίτερη επιμονή. Εκτιμούμε δηλαδή πως δεν φαίνεται να είναι ένα θέμα αρχής για τον ΣΥΡΙΖΑ η άμεση εκλογή του ΠτΔ. Πρέπει, ωστόσο, να απαντήσει ο ΣΥΡΙΖΑ και σε ένα ερώτημα πριν καταλήξει τελικώς ως προς το θέμα.

Ας υποθέσουμε ότι έχουμε άμεση εκλογή ΠτΔ. Τί θα λένε οι υποψήφιοι Πρόεδροι στην προεκλογική περίοδο; Κατακτήθηκε λόγω της διακήρυξης του ρυθμιστικού χαρακτήρα του οργάνου αυτού, όπως ωραία παρουσίασε ο κ. Παπαθεοδώρου τη σχετική συζήτηση και στον χώρο του Συνταγματικού Δικαίου, η δίχως λόγια εκλογή Προέδρου. Η ρυθμιστική του λειτουργία επέβαλε από την πρώτη εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας να μην ομιλούν οι υποψήφιοι Πρόεδροι στη Βουλή. Δεν απευθύνονται στο Σώμα. Έχετε και εσείς του ΣΥΡΙΖΑ την εμπειρία της εκλογής Παυλόπουλου. Δεν απευθύνονται οι υποψήφιοι στο Σώμα. Εκλέγονται χωρίς λόγια οι Πρόεδροι της Δημοκρατίας. Πάμε όμως και στην άμεση εκλογή. Τί θα λένε στους πολίτες οι υποψήφιοι; Ότι «εγώ είμαι καλύτερος ρυθμιστής του πολιτεύματος» θα λέει ο ένας, «όχι εγώ θα το ρυθμίζω καλύτερα» θα λέει ο άλλος; Αφού τυπικά δεν δικαιούνται να έχουν πολιτικό προσανατολισμό. Ως πολίτες προφανώς και έχουν. Όμως δεν δικαιούνται να τον προβάλλουν ως Πρόεδροι, άρα και ως υποψήφιοι Πρόεδροι, βάσει των ρυθμιστικών τους καθηκόντων. Τί είδους πολιτικό λόγο ή άλλης φύσεως λόγο θα αρθρώνουν για να ζητήσουν την ψήφο του Έλληνα πολίτη; Συνεπώς και απ' αυτή την πλευρά, μ' αυτήν την απολύτως λογική ερώτηση που τίθεται εκ των πραγμάτων, οφείλει ο ΣΥΡΙΖΑ να το ξανασκεφτεί.

III. Ενότητα Τρίτη

III.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ανάγκη αναθεώρησης του άρθρου 2 δεν υπάρχει καμία. Η προστασία του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της χώρας αφενός κατοχυρώνεται στο άρθρο 28 του Συντάγματος και στην ερμηνευτική του δήλωση και αφετέρου είναι πλεονασμός η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας να προστεθεί σε ένα άρθρο διακηρυκτικό της ανθρωπίνης αξίας και αξιοπρέπειας. Γιατί ή 1η παράγραφος του άρθρου 2 έχει αξιοποιηθεί από θεωρία και νομολογία. Δεν έχει νόημα αυτή η πρόταση και δεν θα την ψηφίσουμε.

III.2. ΑΡΘΡΟ 3 ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΑΦΗ

Επιχείρησε ο Πρωθυπουργός με μια πρόχειρη, ανεργμάνιστη και με πολλές σκοτεινές πτυχές προσέγγιση των σχέσεων Κράτους – Εκκλησίας να έλθει σε συμφωνία με την Εκκλησία. Και ως φαίνεται η Κυβέρνηση δεν υπολόγισε

α) την ύπαρξη της Βουλής που έχει αποφασιστική αρμοδιότητα σε αυτά τα ζητήματα (αφού πρέπει να θεσπίσει ή και να μεταβάλει ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν).

β) την ύπαρξη της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας.

Και επιχείρησε, επίσης, ο Πρωθυπουργός, να παρουσιάσει τη «συμφωνία» αυτή, ως πραγμάτωση του χωρισμού Κράτους–Εκκλησίας. Τίποτε αναληθέστερον αυτού.

Επιχειρήθηκε με τρόπο απολύτως λανθασμένο να ρυθμιστούν ζητήματα εκκλησιαστικής περιουσίας, αγνοώντας αμφισβητήσεις και αντιδικίες, ζητήματα φορέα μισθοδοσίας του κλήρου, με πλήρη παράβλεψη ασφαλιστικών και λοιπών ειδικών θεμάτων, αγνοήθηκε το Οικουμενικό Πατριαρχείο, το ειδικό καθεστώς Δωδεκανήσου και της

ημιαυτονόμου Εκκλησίας της Κρήτης , αγνοήθηκαν οι πάντες και τα πάντα. Και επιπροσθέτως η δημαγωγία παροξύνθηκε και αποκαλύφθηκαν οι εκλογικές προθέσεις της πλειοψηφίας με τις δήθεν προσλήψεις που θα αντικαθιστούσαν τους 10.000 ιερείς!!! Τους 10.000 θρησκευτικούς λειτουργούς που δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά που πληρώνονται από το Δημόσιο, είτε ανήκουν στην Εκκλησία της Ελλάδος, είτε στην ημι-αυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης, είτε στις πέντε Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου. Και νιώθουν ανασφάλεια στο πλαίσιο του καθεστώτος αυτού που θα συγκροτούνταν.

Εξ ου και η «συμφωνία» ως φαίνεται όχι μόνο δεν προχωρά, αλλά αποδεικνύεται θνησιγενής.

III.3. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΡΙΖΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 3

Εδώ υπάρχει ένα κρεσέντο υποκρισίας. Υπαναχώρησε ο ΣΥΡΙΖΑ από τη θέση του για πλήρη διαχωρισμό κράτους-Εκκλησίας. Σας λέγαμε ότι δεν υπάρχει λόγος γι' αυτή την αναθεωρητική πρόταση αφού το Σύνταγμα διασφαλίζει την θρησκευτική ελευθερία στο άρθρο 13, αλλά εσείς επιμένετε. Η τομή εν προκειμένω έγινε με το Σύνταγμα του 1975, το υποστηρίζουμε επί χρόνια. Και ως προς αυτή την τομή θέλω να επισημάνω, πως συμμετείχα κι εγώ στους αγώνες για την υπεράσπιση του άρθρου 13 του Συντάγματος, με μπροστάρη τότε τον αείμνηστο Βεγλερή, ειδικά για την προστασία των Μαρτύρων του Ιεχωβά.

Και ενώ επιμένετε στα λόγια περί χωρισμού, οδηγήσατε σε παραίτηση τον κ.Φίλη. Και γιατί τον αναφέρω; Διότι η παραίτησή του αφορούσε την αντίθεσή του με τον τρόπο διδασκαλίας των θρησκευτικών! Που είναι το μόνο ίσως θέμα που αφορά τις σχέσεις Κράτους – Εκκλησίας και παραμένει προβληματικό. Κι εδώ η υποκρισία μεγαλώνει, αυξάνεται. Το άρθρο που οδήγησε το ΣτΕ στην λανθασμένη απόφαση, κατά την επιστημονική μου κρίση, περί διδασκαλίας των θρησκευτικών, είναι το άρθρο 16§2, περί υποχρέωσης του Κράτους να μεριμνά για την καλλιέργεια θρησκευτικής συνείδησης μέσω της εγκυκλίου εκπαιδεύσεως. Αρκεί η ανάγνωση της απόφασης 660/2018 της δεκαεπταμελούς ολομελείας του ΣτΕ, για να διαπιστωθεί πως βασική διάταξη γι αυτή την απόφαση είναι το άρθρο 16§2. Κι όμως ο ΣΥΡΙΖΑ δεν πρότεινε για αναθεώρηση το άρθρο 16§2!!!

III.4. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΡΙΖΑ

Από την πρώτη μου ομιλία τόνισα την ανάγκη να ξέρουμε τί ορίζει το Σύνταγμα, προκειμένου να διατυπώσουμε προτάσεις αναθεώρησής του. Το άρθρο 3 εμπεριέχει ρυθμίσεις που αφορούν έξι θέματα και που με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο έρχονται από το παρελθόν, τον 19ο αιώνα και το Σύνταγμα του 1844:

α) Τον καθορισμό της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού ως επικρατούσας. Κρατούσα στη θεωρία άποψη είναι πια, πως η διάκριση αυτή έχει συμβολικό, **διαπιστωτικό και διακηρυκτικό χαρακτήρα** στο μέτρο που αφορά την συντριπτική πλειοψηφία των Ελληνίδων και των Ελλήνων. Η δε θρησκευτική ελευθερία προστατεύεται στο άρθρο 13§1 του Συντάγματος, το οποίο εξειδικεύεται αποκλειστικά από τυπικό νόμο ψηφισμένο από την Ολομέλεια της Βουλής (άρθρο 72§1 του Συντάγματος), αλλά

και δεν αναθεωρείται (άρθρο 110§1 του Συντάγματος). Εφαρμόζοντας το άρθρο 13§1 είχα την τιμή ως Υπουργός Παιδείας να εισηγηθώ στην Βουλή το Ν. 4301/2014, με τον οποίο οργανώθηκαν οι θρησκευτικές κοινότητες στην Ελλάδα και προστατεύτηκε η άσκηση λατρείας όλων των γνωστών θρησκειών στην Ελλάδα. Νόμος που υποδέχτηκαν με ανακούφιση όλοι οι πιστοί άλλων γνωστών θρησκειών και ο όποιος έπρεπε να είχε θεσπιστεί πριν από 50 χρόνια, αλλά καθυστέρησε!!! Έτσι προστατεύεται η θρησκευτική ελευθερία στη νομοθεσία και στην πράξη και όχι με στερεότυπα. Μετά από αδέξια «κωλοτούμπα» ο ΣΥΡΙΖΑ αποστασιοποιήθηκε από την κλασική του θέση και δεν ζητά την αναθεώρηση της συγκεκριμένης διάταξης του άρθρου 3.

β) Τη διακήρυξη της ενότητας της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος με την μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης και με κάθε άλλη ομόδοξη εκκλησία του Χριστού. Πρόκειται για την διακήρυξη **της δογματικής ενότητας** της Εκκλησίας της Ελλάδος με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και της Εκκλησίας της Ελλάδος με τις άλλες ομόδοξες.

γ) Τη διακήρυξη, πως η Εκκλησία της Ελλάδος τηρεί τους αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις. Εδώ τέθηκαν από τη θεωρία και τη νομολογία ζητήματα, **εάν πρόκειται για όλους τους ανωτέρω κανόνες, ή εάν αφορά η διάταξη εκείνους που σχετίζονται με την δογματική ένωση των Εκκλησιών. Δογματικοί ή διοικητικοί κανόνες, ή όλοι από κοινού δηλαδή.** Και ακόμη, μεταγενέστερα, η νομολογία του ΣτΕ επιχείρησε περαιτέρω διάκριση, **στους θεμελιώδεις και τους μη θεμελιώδεις κανόνες.** Πρόσφατη επ' αυτών των θεμάτων απόφαση η 3003/2014 της Ολομέλειας του ΣτΕ. **Ούτε επ' αυτού του θέματος ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει αλλαγές.**

δ) Τη διακήρυξη πως η Εκκλησία της Ελλάδος είναι αυτοκέφαλη, και διοικείται όπως ορίζει ο Καταστατικός της Χάρτης, με την τήρηση των διατάξεων του Πατριαρχικού Τόμου της 29ης Ιουνίου 1850, που κήρυττε επισήμως την Αυτοκεφαλία, και της Συνοδικής Πράξης της 4ης Σεπτεμβρίου 1928, περί υπαγωγής των Μητροπόλεων των Νέων Χωρών στην Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος. Ούτε επ' αυτού λέει κάτι ο ΣΥΡΙΖΑ και ευτυχώς. Προβληματίζει ωστόσο που δεν έχει χρησιμοποιηθεί επί τέσσερα χρόνια η δυνατότητα να ρυθμίζεται ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας με πράξεις κανονιστικές της ίδιας της Εκκλησίας και όχι με νόμο όπως σήμερα ισχύει με το Ν. 590/1977. Υποκρισία μία ακόμη φορά, μεγάλη στις διαστάσεις της υποκρισίας.

ε) Την αναφορά στο άρθρο 3§2 στα ειδικά εκκλησιαστικά καθεστώτα σε περιοχές της Ελλάδας. Έχει διευκρινιστεί, πως δεν αφορά η παράγραφος αυτή τις Μητροπόλεις των Νέων Χωρών, αλλά την ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης και τις πέντε Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου. Και δεν αφορά επίσης το Άγιον Όρος, ως προς το οποίο υπάρχει η διάταξη του άρθρου 105 του Συντάγματος. Έχω την τιμή να είμαι ο Υπουργός που έδωσε νομική υπόσταση στην Εκκλησία της Κρήτης, καθορίζοντάς την ως Ν.Π.Δ.Δ. (άρθρο 52, Ν.4310/2014) και αλλάζοντας τον τρόπο εκλογής του Αρχιεπισκόπου (άρθρο 52, Ν. 4310/2014). Κάναμε ένα ιστορικό βήμα. Ορίσαμε το τριπρόσωπο για την εκλογή του Αρχιεπισκόπου να προκύπτει από την ίδια την Εκκλησία και όχι από τον Υπουργό Παιδείας!!! Και την τελική επιλογή να κάνει

η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου. Αυτές είναι οι πραγματικές και ειλικρινείς πρακτικές διακριτών ρόλων.

στ) Τέλος, τη ρύθμιση της §3 του άρθρου 3. Το αναλλοίωτο του κειμένου της Αγίας Γραφής και η επίσημη μετάφρασή του μόνο με άδεια της Εκκλησίας της Ελλάδος και του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Απορεί κανείς με αυτή τη διάταξη, μόνο αν δεν ξέρει τι έγινε το 1901. Αν αγνοεί τα τραγικά γεγονότα, τα αποκληθέντα «Ευαγγελικά» ή «Ευαγγελιακά», οπότε η εφημερίδα Ακρόπολις δημοσίευσε την μεταγλώττιση των Ευαγγελίων στη δημοτική. Οι φοιτητές «τα έσπασαν» τότε. Έφτασαν και έως τη Βουλή οι «γλωσσασμύντορες» του Δηληγιάννη, γι' αυτό σας λέω υπάρχουν ομοιότητες με τη σημερινή εποχή σε ό,τι αφορά τη δημαγωγία, με φονική κατάληξη. Έτσι το Σύνταγμα του 1911 συμπεριέλαβε αυτή τη διάταξη. Επ' αυτού ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει απάλειψη. Δεν θα είχαμε αντίρρηση. Αλλά είναι δυνατόν να προσβάλλεται από τον Πρωθυπουργό η ιστορία του τόπου;

Κινείται μια διαδικασία αναθεώρησης για να απαλειφθεί μία διάταξη που αφορά την ιστορία του τόπου; Έτσι, για να δοθεί δήθεν νόημα στην αναθεώρηση του άρθρου 3; Δεν θα έχουμε αντίρρηση σε αυτό. Αλλά, έλεος!!!

Εμείς προτείνουμε έναν αστερίσκο ερμηνευτικό για διακριτούς ρόλους (πρόταση Ευάγγελου Βενιζέλου και Ιωάννη Κονιδάρη).

Εσείς προτείνετε την διακήρυξη θρησκευτικής ουδετερότητας!!! Ποιου; Της Ελληνικής Πολιτείας!!!

Τι είναι όμως Πολιτεία;;; _Μα η όσμωση Κράτους-κοινωνίας, που είναι αέναη προσπάθεια, μια ιδεατή σύλληψη!!!

Εξ αντικειμένου δηλαδή η όλη συζήτηση επιστρέφει στα περί της δημαγωγίας του ΣΥΡΙΖΑ. Έτσι όμως δεν βελτιώνεται το Σύνταγμα.

Εν πάση περιπτώσει, ορθώς η κυρία Αναγνωστοπούλου μας πήγε στο Σύνταγμα του Ηνωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων. Ως πρώτη πηγή του σημερινού άρθρου 3 είναι το 1817. Όλοι οι υπόλοιποι μιλήσαμε από το 1844 και μετά, αλλά εκεί στο 1844 έχουμε το πρώτο Σύνταγμα του Βασιλείου της χώρας και συνήθως οι αναδρομές εκκινούν από εκεί και όχι από τα τοπικά ή περιφερειακά συντάγματα. Σωστά πάντως, το 1817 είναι η αφετηρία. Σωστά επίσης οι συνάδελφοι από το ΣΥΡΙΖΑ έκαναν αναφορά και στο άρθρο 3, όταν μιλούσαν συνάδελφοι της Νέας Δημοκρατίας για την απόφαση 660/2018 της δεκαεπταμελούς Ολομελείας, γιατί όπως είπα –και έτσι ακριβώς είναι- η πυρηνική διάταξη για την απόφαση αυτή είναι το 16 παράγραφος 2, που είναι δείγμα υποκρισίας ότι δεν το συμπεριλαμβάνει ο ΣΥΡΙΖΑ στα υπό Αναθεώρηση άρθρα.

Επισήμανα ήδη δύο φορές την επιστημονικώς λανθασμένη άποψη, που πλειοψήφησε στο Συμβούλιο της Επικρατείας και κατέστη απόφαση (660/2018). Αλλά, από εκεί, έως να φτάνουμε σε αυτά που είπε ο κ. Δρίτσας για «προκατασκευασμένη πλειοψηφία» του δικαστηρίου, υπάρχει τεράστια απόσταση και δεν θέλω τίποτα να με συνδέει με αυτή την προσέγγιση κριτικής στη Δικαιοσύνη. Διότι την Δικαιοσύνη, όταν είσαι μέλος της νομοθετικής λειτουργίας ή και της εκτελεστικής, οφείλεις ούτε να την μέμφεσαι ούτε να την επαινείς, διότι πρέπει να την αφήνεις να κάνει τη δουλειά της. Υπάρχει, λοιπόν, και πρωτεύων λόγος για το

άρθρο 3, εξ ου και εμείς που δεν θέλουμε να δημαγωγήσουμε σε κανένα κοινό, μιλάμε για αστερίσκο, κύριε Πρόεδρε, στο άρθρο 3, δηλαδή αυθεντική του ερμηνεία από τον αναθεωρητικό νομοθέτη. Οι διακριτοί ρόλοι μας απασχολούν και όχι αυτό το κατά τη γνώμη μου και από πλευράς γλώσσας βάρβαρο, περί «ουδετεροθρησκείας».

Ίσως συμφωνώ με την απάλειψη της παραγράφου 3 του άρθρου 3. Ωστόσο, θέλει σεβασμό η παράγραφος αυτή, δεν μπορεί να την περιγελούμε. Όπως είπα χθες, πρέπει να έχουμε συνείδηση της ιστορίας. Ο Πρωθυπουργός μίλησε απαράδεκτα για την παράγραφο αυτή. Ο σύμβουλός του ήταν ανιστόρητος και του έγραψε τα όσα του έγραψε. Το άρθρο 3 ωστόσο για τους λόγους που και χθες είπα δεν έχει κανένα λόγο, μπορεί να απαλειφθεί με σεβασμό στην ιστορία του τόπου και στους νεκρούς του 1901.

Ίσως χρειάζεται, κύριε Πρόεδρε, και μια συμπλήρωση –απευθύνομαι σε όλους τους συναδέλφους- και η παράγραφος 2 του άρθρου 3 του Συντάγματος όπου γίνεται η αναφορά στα ειδικά καθεστώτα. Δεν υπάρχει παρεξήγηση πια, υπήρξε, όμως, για ένα χρονικό διάστημα εάν συμπεριλαμβάνεται ή όχι το Άγιον Όρος. Το Άγιον Όρος, έχει «δική» του διάταξη στο Σύνταγμα, το άρθρο 105, δεν υπάρχει κανένας λόγος παρεξηγήσεων. Και σε ό,τι αφορά τις νέες χώρες, η Συνοδική Πράξις του 1928, που επικαλείται η πρώτη παράγραφος του άρθρου 3, κάνει την υπαγωγή τους στην Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος και συνεπώς ούτε και εκεί υπάρχει παρεξήγηση. Ωστόσο, μπορεί να αναφερθούν η ημιαυτόνομος Εκκλησία της Κρήτης και οι Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου για να είναι πληρέστερη η διατύπωση του άρθρου 3 παράγραφος 2. Επιπλέον, δεν έχει γίνει κατανοητό ένα ακόμη θέμα. Η μετατόπιση που έγινε στο Σύνταγμα του 1975 της ρύθμισης του θέματος κράτους και εκκλησίας. Τα Συντάγματα έως το 1975 ξεκινούσαν με το θέμα της θρησκείας και μέσα στη διάταξη περί επικρατούσας θρησκείας κ.λπ., συμπεριελάμβαναν και τη διάταξη περί θρησκευτικής ελευθερίας, η οποία υποτασσόταν σε αυτό το αξιακό πλαίσιο.

Έξι μεγάλες αλλαγές έγιναν με το Σύνταγμα του 1975. Η πρώτη είναι η αλλαγή της θέσης των ρυθμίσεων περί θρησκείας. Από την αρχή του Συντάγματος, από το πρώτο άρθρο του, τώρα το σχετικό θέμα περνάει στο άρθρο 3 και σε άλλη ενότητα. Η δεύτερη αλλαγή είναι ότι η απαγόρευση του προσηλυτισμού δεν αφορά μόνο την επικρατούσα θρησκεία, αλλά αφορά όλες τις θρησκείες. Απαγορεύεται να προσηλυτίσεις, δηλαδή να επιχειρήσεις να μεταβάλεις τη θρησκευτική συνείδηση κάποιου με δόλια μέσα, ανεξαρτήτως της θρησκείας που αυτός ομολογεί.

Τρίτον, η μη υποχρέωση του Προέδρου της Δημοκρατίας να ασπάζεται την επικρατούσα θρησκεία. Τέταρτον, η απάλειψη από τον όρκο του Προέδρου της Δημοκρατίας της υποχρέωσής του να προστατεύει την επικρατούσα θρησκεία. Πέμπτον, η ορκωμοσία του Προέδρου της Δημοκρατίας να γίνεται μόνο ενώπιον της Βουλής. Και έκτον, η κατάργηση της μονόπλευρης θρησκευτικής διδασκαλίας σε ό,τι αφορά το άρθρο 16 παράγραφος 2, που όμως η τελευταία απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας μας χτυπάει τον κώδωνα, ότι το άρθρο 16 παράγραφος 2 πρέπει να αλλάξει και αυτό.

Μία μετάβαση, λοιπόν, έγινε με το Σύνταγμα του 1975, σοβαρότατη μετάβαση, την οποία ο κοινός νομοθέτης στηρίζει με σειρά μέτρων, δύο των οποίων ήταν «δικά» μου ως

Υπουργού Παιδείας. Υπενθυμίζω επίσης, την τροπολογία που καταψήφισε ο ΣΥΡΙΖΑ για τους ιεροδιδασκάλους της Θράκης, πολύ σοβαρή, που πέτυχε στην πράξη και τώρα πια το Υπουργείο Παιδείας την αποδέχεται. Και επίσης, θυμίζω την παρέμβαση του κ. Κουβέλη και τη δική μου με τροπολογία που δέχτηκε η κυρία Γιαννάκου να μην απαιτείται η άδεια του επιχώριου Μητροπολίτη της δικής μας Εκκλησίας, προκειμένου να ανεγερθεί ιερός ναός από πιστούς άλλης γνωστής θρησκείας. Αυτά πρέπει να κάνει ο κοινός νομοθέτης για να λύνει τα προβλήματα και όχι να δημαγωγεί περί διαχωρισμού κράτους και εκκλησίας, που δεν τον προτείνει κανείς σήμερα υπό την έννοια που τον πρότεινε ο ΣΥΡΙΖΑ στο παρελθόν τουλάχιστον από την πλευρά του ΣΥΡΙΖΑ. Το ΚΚΕ μόνο επιμένει σε αυτό.

Δύο ακόμη παρατηρήσεις κρίνω πως είναι χρήσιμες. Η πρώτη σχετίζεται με τον ιδεολογικό χρωματισμό μιας αναθεώρησης ή μιας συντακτικής παρέμβασης. Η συζήτηση για το άρθρο 3 και για το άρθρο 13 παράγραφος 1, το οποίο πράγματι θωρακίζεται από το Σύνταγμα του 1975 με δύο τρόπους, (δεν αναθεωρείται και ο νόμος που εφαρμόζει το άρθρο 13 παράγραφος 1 είναι τυπικός νόμος, νόμος που ψηφίζει η Ολομέλεια της Βουλής), αφορά σε τελευταία ανάλυση το κράτος δικαίου. Δεν είναι χρήσιμη συνεπώς η αναδρομή στον 19ο αιώνα ή στον 18ο για να δικαιολογηθούν οι ιδεολογικοί διαχωρισμοί των προτάσεων περί αναθεώρησης του Συντάγματος. Το Σύνταγμα είναι ο κοινός κανόνας για όλους μας και πρέπει να το σεβόμαστε. Αν όμως πάμε στους χαρακτηρισμούς περί «προοδευτικής αναθεώρησης» κοκ, τα πράγματα αλλοιώνονται και μεταφέρονται στο πεδίο της καθημερινής πολιτικής σύγκρουσης. Και αν η συζήτηση οδηγηθεί εκεί, αν η συζήτηση εκπέσει εκεί, ποιός είναι προοδευτικός και ποιός δεν είναι, ο ΣΥΡΙΖΑ, σύμφωνα με απόψεις και πρώην δικών του πολιτικών, δεν είναι! Ο κ. Χρυσόγονος πχ υποστηρίζει πως ο ΣΥΡΙΖΑ δεν είναι προοδευτικό κόμμα, ότι είναι ένα κόμμα πελατειακό κ.λπ., κ.λπ. Δεν είναι, ωστόσο ο χώρος αυτός, ο χώρος της Επιτροπής για την αναθεώρηση, ο κατάλληλος χώρος για αυτού του είδους την αντιπαράθεση, περί προοδευτικών και μη. Αλλά αυτό πρωτίστως οφείλει να το σεβαστεί ο ίδιος ο ΣΥΡΙΖΑ.

IV. Ενότητα Τέταρτη

IV.1. ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Έως τώρα προσπάθησα να υποστηρίξω την άποψη πως σημασία δεν έχει τι υποστηρίζει κάποιος περί δικαιωμάτων, αλλά τι ως εξουσία πράττει γι αυτά. Και πώς φέρεται όταν διοικεί. Και αποδοκίμασα τις απόψεις του κ.Δρίσα, στα περί κατασκευασμένης πλειοψηφίας του ΣτΕ στην περίπτωση της απόφασης 660/2018 για τη διδασκαλία των θρησκευτικών. Όμως ο Πρόεδρος του δικαστηρίου αυτού, με γνωστές απόψεις για την επικρατούσα θρησκεία, ήταν επιλογή του ΣΥΡΙΖΑ. Είναι απαράδεκτες λοιπόν αυτές οι τοποθετήσεις, μικροκομματικές αλλά και αντιφατικές.

IV.2. Άρθρο 16 Σ.

Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν προτείνει την αναθεώρηση του άρθρου 16§2, το οποίο είναι όμως, όπως ήδη είπαμε, απολύτως κομβικό και το μόνο ίσως έντονο θέμα που αφορά τις σχέσεις κράτους-Εκκλησίας και απαιτεί παρέμβαση.

Προτείνουμε, επίσης, την αναθεώρηση του άρθρου 16§5, προκειμένου να δύνανται να ιδρυθούν μη κρατικά, μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια

Η συζήτηση γίνεται de lege ferenda, είναι ανοικτή συζήτηση και εδώ θα επικεντρωθούμε στο πλαίσιο της τέταρτης ενότητας. Το Άρθρο 16§5 συνδέεται με το πολύ κομβικό ζήτημα της ανώτατης εκπαίδευσης. Όλοι έχουμε επίγνωση ότι η ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί την κορυφή της εκπαιδευτικής πυραμίδας, ιδιαιτέρως μάλιστα στην σημερινή εποχή των όχι απλώς ραγδαίων, αλλά καταιγιστικών επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων.

Υπό αυτές τις δεδομένες συνθήκες είναι πλέον σαφές, ότι το πρώτο εδάφιο της §5 του άρθρου 16 είναι ασφυκτικά περιοριστικό και αποκλείει μια ευρεία κατηγορία εκπαιδευτικών φορέων και δραστηριοτήτων από το χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης.

Αναφέρει η συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη πως **η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση**. Σε ό,τι μας αφορά, πιστεύουμε ότι επήλθε το πλήρωμα του χρόνου και ότι πρέπει να συντελεστούν τομές στη δομή, την οργάνωση και τη λειτουργία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Και το ζήτημα αυτό δεν είναι απλώς ζήτημα οργανωτικό και λειτουργικό. Είναι και ζήτημα με έντονο οικονομικό και πολιτικό περιεχόμενο. Γιατί αυτό, όπως και κάποια άλλα ζητήματα εδώ που έχουμε φτάσει, αποτελεί ένα είδος λυδίας λίθου για να αποσαφηνιστεί ποιοι είναι πραγματικά προοδευτικοί σε αυτή την χώρα, σε πολιτικό επίπεδο. Ποιοι πιστεύουν στον εκσυγχρονισμό και την πρόοδο. Ποιοι ενθαρρύνουν και στηρίζουν την ελευθερία της πρόσκτησης της γνώσης και ποιοι είναι προσκολλημένοι σε παρωχημένα ιδεολογικά απολιθώματα.

Ας εξετάσουμε τώρα το διεθνές status της ανώτατης ακαδημαϊκής εκπαίδευσης και τις κρατούσες συνθήκες που καθιστούν επιβεβλημένες, επιτακτικές και αναγκαίες αυτές τις τομές. Για να αντιληφθούμε πλήρως αυτές τις συνθήκες πρέπει πρώτα να επισημάνουμε κάποιες σαφείς πλην πολλές φορές άγνωστες στον ευρύτερο διάλογο διακρίσεις. Γιατί αυτών των διακρίσεων γίνεται σκόπιμη παράβλεψη, αλλά και συσκότιση, στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης πολιτικής προπαγάνδας.

Η **πρώτη διάκριση** των πανεπιστημίων γίνεται, με βάση το φορέα τους, σε **κρατικά**, τα οποία ανήκουν στο δημόσιο, **και μη-κρατικά**, που ανήκουν σε άλλους φορείς, όπως π.χ. εκκλησία, ιδρύματα, κληροδοτήματα ή ιδιώτες.

Δεύτερη διάκριση, Με βάση τη διεθνή πρακτική **όλα** τα παραπάνω είδη πανεπιστημίων **μπορεί να έχουν ή να μην έχουν δίδακτρα** για τους φοιτητές τους. Δίδακτρα στα κρατικά πανεπιστήμια υπάρχουν στις περισσότερες χώρες και στην συντριπτική πλειοψηφία των κρατικών πανεπιστημίων. Άρα η ύπαρξη ή μη διδάκτρων δεν καθορίζει το αν το πανεπιστήμιο είναι δημόσιο ή όχι. **Και να δούμε την τρίτη και πιο σημαντική διάκριση που ξεχωρίζει τα πανεπιστήμια σε Κερδοσκοπικά ή Μη-Κερδοσκοπικά.** Αυτή είναι και η

ειδοποιός διαφορά τουλάχιστον για μένα για την ποιότητα και την επιτυχία ενός πανεπιστημίου. Τί κάνουν δηλαδή τα μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια; Διαθέτουν όλα τα έσοδά τους στο ίδιο το πανεπιστήμιο. Και έτσι γίνονται συνεχώς καλύτερα. **Αρα λοιπόν η απλοϊκή άποψη ότι τα πανεπιστήμια ή είναι δημόσια και δωρεάν ή είναι μη κρατικά και με δίδακτρα δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο.** Άλλα και πιο σύνθετα όπως είδαμε είναι τα κριτήρια. Θα αναφέρω εδώ ένα παράδειγμα για να κατανοήσουμε όλοι εύκολα το άτοπο του διαχωρισμού που εσφαλμένα κάνουν ορισμένοι στην Ελλάδα. Ερώτηση: Μπορεί να είναι ένα πανεπιστήμιο κρατικό και να έχει δίδακτρα; Απάντηση: Μπορεί. Πώς; Π.χ. τα δίδακτρα να προβλέπονται για τους φοιτητές που έρχονται από άλλες χώρες. Το δικό μου παράδειγμα που ακύρωσε ο ΣΥΡΙΖΑ. Είχα προβλέψει με νομοθετική ρύθμιση το επιτρεπτόν ίδρυσης προπτυχιακών τμημάτων, που απευθύνονταν σε αλλοδαπούς εκτός της Ε.Ε. φοιτητές, με δίδακτρα και με γλώσσα διδασκαλίας τα αγγλικά. Δεν υπήρχε κανένα συνολικό πρόβλημα επ' αυτού. Και αναρωτιέμαι νομίζω όχι αδικώς: ποιοι από μας έχουν πρόβλημα με αυτό; Ποιοι δεν θέλουν εισαγόμενους φοιτητές στα πανεπιστήμιά μας; Φοιτητές που θα αυξήσουν τα έσοδα των ιδρυμάτων. Όσοι δεν το θέλουν, είναι η ώρα να μας το πουν. Και να το πάμε και αντίστροφα; Ποιοι δεν έχουν πρόβλημα με τους εξαγόμενους φοιτητές; Ποιοι από μας δεν ενοχλούνται με τα παιδιά που εξαναγκάζονται σε μετανάστευση; Γιατί πρέπει ένα ελληνόπουλο που απέτυχε στις πανελλαδικές εξετάσεις να μην έχει τη δυνατότητα να σπουδάσει στη χώρα του και να πρέπει να μεταναστεύσει υποχρεωτικά;

Θα περιοριστώ να επισημάνω ότι στην Κύπρο σήμερα λειτουργούν μετά τους νόμους 109(1) του 2005 έως 74(I) του 2011 τρία κρατικά πανεπιστήμια και πέντε μη κρατικά, με αποτέλεσμα από το 2005 έως σήμερα ο πληθυσμός των ξένων φοιτητών και ο πληθυσμός των Κυπρίων φοιτητών της μεγαλονήσου να αυξάνεται, **ενώ μοιραία και λογικά ο μόνος πληθυσμός που μειώνεται είναι εκείνος των Κυπρίων που σπουδάζει στο εξωτερικό.** Κάτι βεβαίως που η Κύπρος επιδιώκει πολύ, αφού δεν παύει να παραμένει ανάμεσα στις χώρες που ο αριθμός των φοιτητών της σε πανεπιστήμια του εξωτερικού είναι μεγάλος.

Και επίσης θα περιοριστώ να αναφέρω ενδεικτικά πέντε ξένα πανεπιστήμια που βρίσκονται σε πάρα πολύ υψηλές θέσεις κάθε λίστα αξιολόγησης παγκοσμίως. Χάρβαρντ, Γέιλ, Οξφόρδη, Κέιμπριτζ, Μ.Ι.Τ. Ασφαλώς θα μπορούσα να διαβάζω έναν ατελείωτο κατάλογο κι ασφαλώς θα ήταν προσβλητικό, για την καθεμία και τον καθένα από εμάς να εξηγήσω γιατί αυτά τα πανεπιστήμια θεωρούνται επιτυχημένα. Είμαι πεπεισμένος ότι κανείς δεν αμφισβητεί την αξία τους. Είναι κρατικά αυτά τα πανεπιστήμια; Όχι. Είναι κερδοσκοπικά αυτά τα πανεπιστήμια; Όχι. Είναι όλα μη κερδοσκοπικά, αλλά και μη κρατικά πανεπιστήμια

Κάποτε, και το συγκράτησα, ο Μπάρακ Ομπάμα μιλώντας για τη χώρα του είχε πει «ότι ένα από τα στοιχεία που κάνουν την Αμερική πραγματικά εξαιρετική, είναι το υψηλό σύστημα εκπαίδευσής της («Our higher education system is one of the things that makes America exceptional. There's no place else that has the assets we do when it comes to higher education. People from all over the world aspire to come here and study here. And that is a good thing»).

Πόσοι από εμάς εδώ σήμερα μπορούμε να πούμε κάτι όχι ανάλογο αλλά έστω σχετικό για τη χώρα μας;

Δεν είναι ούτε ο τόπος ούτε ο χρόνος κατάλληλος να αναφέρω παραδείγματα των δικών μας πανεπιστημιακών ιδρυμάτων. Κι όμως θα μπορούσαμε και στα Δημόσια Πανεπιστήμια, και στα μη κρατικά-μη κερδοσκοπικά αύριο, να έχουμε ήδη ιδρύσει διεθνείς εστίες στη Θεσσαλονίκη, στην Κρήτη, τη Θράκη, τη Ρόδο. Δεν επιτρέψατε κύριοι της σημερινής πλειοψηφίας να προχωρήσει αυτή η πρωτοβουλία.

Και είναι ίσως παγκόσμια και σίγουρα θλιβερή πρωτοτυπία αυτό που συμβαίνει το 2018 στην Ελλάδα. Να υπάρχει το μονοπώλιο του κράτους στην ανώτατη εκπαίδευση, που κοστίζει σε ανθρώπινο δυναμικό. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της ΑΔΙΠ (Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση), τα τελευταία χρόνια, η φυγή των Ελλήνων σε πανεπιστήμια του εξωτερικού εμφανίζει αύξουσα τάση. Το 2011 είχαν αναχωρήσει για σπουδές σε ΑΕΙ του εξωτερικού 29.577 άτομα, αριθμός ο οποίος το 2017 ανήλθε σε 37.484 (αύξηση κατά 26,73%). Ιδού το κόστος σε οικονομικούς πόρους. Ιδού ο αποκλεισμός κάθε είδους ανταγωνισμού για καλύτερη παροχή εκπαίδευσης.

Πραγματικά είναι μεγάλη ευκαιρία για μας σήμερα να πάρουμε αποφάσεις που συμβαδίζουν με την εποχή μας, **να διαβούμε ξεπερασμένους ιδεολογικούς ρουβίκωνες**, να κάνουμε ριζοσπαστικές τομές και να διαμορφώσουμε ένα πλαίσιο λειτουργίας της ανώτατης εκπαίδευσης που θα είναι συμβατό με τα καλώς εννοούμενα συμφέροντα και του ελληνικού λαού και της Ελληνικής Δημοκρατίας. Και πραγματικά το συγκεκριμένο ζήτημα είναι ένα από εκείνα όπου όσο και να προσπαθώ δεν μπορώ να αντιληφθώ την απελπισμένη εμμονή της κυβερνητικής πλειοψηφίας σε αντιπαραγωγικές, αντιλειτουργικές και ξεπερασμένες εκπαιδευτικές θέσεις. Επειδή βεβαίως όμως αυτό που ενδιαφέρει τις επόμενες γενιές, γιατί γι' αυτές νομοθετούμε, είναι το μέλλον τους, καλώ τον ΣΥΡΙΖΑ να χαράξουμε τους νέους, ανοικτούς και προοδευτικούς ορίζοντες για την ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Να μιμηθούμε επιτυχημένα πρότυπα. Και να πάψουμε «σ' αυτόν τον τόπο όλοι να είμαστε τόσο τραγικά αυτοδίδακτοι...» (Σεφέρης)

IV.3. ΑΡΘΡΟ 17 Σ.

Για την εφαρμογή του άρθρου αυτού, με το οποίο προστατεύεται το ένα από τα δύο ιστορικά δικαιώματα που προκάλεσαν την γαλλική επανάσταση του 1789, την ιδιοκτησία (τα δύο ιστορικά δικαιώματα είναι της ελευθερίας και της ιδιοκτησίας), υπάρχει πλούσια νομολογία. Η Νέα Δημοκρατία προτείνει ωστόσο τη συμπλήρωση του άρθρου αυτού με τη μεταφορά σε συνταγματική διάταξη της σκέψης, πως οι διατάξεις περί αναγκαστικής απαλλοτρίωσης εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις απαλλοτριώσεων που κηρύσσονται κατ' εφαρμογήν πολεοδομικής, χωροταξικής ή αρχαιολογικής νομοθεσίας.

Η προσθήκη μιας τέτοιας ρύθμισης δεν είναι χρήσιμη ενόψει της νομολογίας που έχει προκύψει στις δεκαετίες εφαρμογής του άρθρου 17. Ως γνωστόν η νομολογία αντιμετώπισε περιορισμούς που επιβλήθηκαν για εννέα λόγους:

α) Για την προστασία του περιβάλλοντος

- β) Για αρχαιολογικούς σκοπούς
- γ) Για πολεοδομικούς/χωροταξικούς λόγους
- δ) Για την επιβολή όρων δόμησης
- ε) Για την προστασία δασών/δασικών εκτάσεων
- στ) Για λόγους προστασίας της υγείας
- ζ) Για την εκτέλεση δημοσίων έργων
- η) Για τη διανομή ηλεκτρικής ενέργειας
- θ) Για τη ρυμοτόμηση ακινήτων

Επί αυτών η νομολογία του ΣτΕ είναι πάρα πολύ πλούσια. Από τις αποφάσεις που υπάρχουν επιλέγω να αναφέρω εδώ την 2418/1980, όπου το ανώτατο αυτό δικαστήριο αποφάνθηκε επί διαφοράς σχετικής με περιορισμούς για αρχαιολογικούς σκοπούς ως εξής:

«Οι γενικοί νόμιμοι περιορισμοί δεν αντίκεινται στο άρθρο 17 του Συντάγματος, όταν δεν οδηγούν στην εξαφάνιση του δικαιώματος ιδιοκτησίας ή την αδρανοποίησή του. Εάν όμως ο περιορισμός της ιδιοκτησίας καταστήσει αδρανές το σχετικό δικαίωμα, τότε ο διοικούμενος μπορεί να ζητήσει να προβεί η Δικαιοσύνη σε αναγκαστική απαλλοτρίωση, ή να άρει τον περιορισμό, ή την αντικατάσταση της ιδιοκτησίας με άλλη».

Αναρωτιέμαι τι θα είχε να προσθέσει κανείς στο άρθρο 17, όταν μάλιστα η αναθεώρηση του 2001 το εξόπλισε με χρήσιμες, για την εφαρμογή του, ρυθμίσεις.

IV.4. ΑΡΘΡΟ 25-ΑΡΘΡΟ21 Σ.

Η Νέα Δημοκρατία προτείνει να θεσπιστεί το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα ως μορφή προστασίας ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης και αντιστοίχως ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει την επαναδιατύπωση του άρθρου 21, με τον ίδιο σκοπό, δίχως να αναφέρεται στην ειδική μορφή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος. Ως προς το θέμα προτείνω στο άρθρο 25 να γίνει μία αναφορά στην ανάγκη εξασφάλισης ενός ελαχίστου επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης. Θα μπορούσε άνετα, βέβαια, αυτή η προσθήκη να γίνει στο άρθρο 21 του Συντάγματος.

Εδώ ωστόσο πρέπει να προσθέσουμε την ακόλουθη σκέψη:

Όπως στην πράξη προκύπτει, οι προϋπολογισμοί της Ελλάδος αφιερώνουν ένα συγκριτικά με άλλες χώρες της Ε.Ε., μεγάλο μέρος των δημοσίων δαπανών για την υγεία, καθώς και για άλλους κρίσιμους τομείς για την ζωή των ανθρώπων, όπως Παιδεία, συγκοινωνίες, κ.ο.κ. Και όμως, από την ανάλυση των δαπανών αυτών προέκυπτε και προκύπτει, πως ίσως ένα πολύ μεγάλο μέρος τους κατευθύνονται στη μισθοδοσία και τις λειτουργικές δαπάνες των φορέων δια των οποίων οργανώνεται η παροχή δημόσιας κοινωνικής προστασίας και μόνο το μέρος που καταλείπεται, κατευθύνεται στους φορείς των σχετικών κοινωνικών δικαιωμάτων. Αποτελεσματικότερη, λοιπόν, συνταγματική διάταξη θα ήταν εκείνη που θα προέβλεπε έναν συγκεκριμένο λόγο ανάμεσα στις δαπάνες των ανωτέρων μορφών, ούτως ώστε να μην παραβιάζονται τα κοινωνικά δικαιώματα, αλλά και ούτε να ανατρέπονται εκ των έσω οι κοινωνικές πολιτικές, εξαιτίας του κόστους διεκπεραίωσής τους.

Ανακεφαλαιώνουμε τις σκέψεις, τις απόψεις και τις προτάσεις μας ως προς την τέταρτη αυτή ενότητα με τα εξής: με τον κ. Δουζίνα συνυπάρχουμε κοντά τέσσερα χρόνια τώρα στην Επιτροπή Εξωτερικών και Άμυνας και στο Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής. Ουδέποτε υπήρξαν παρεξηγήσεις από τοποθετήσεις ή από λέξεις. Για όλα, όμως, υπάρχει μια πρώτη φορά. Παρεξηγήσε ο συνάδελφος τις απόψεις μου για τα διεθνή πανεπιστημιακά ιδρύματα. Διευκρινίζω αμέσως διαβάζοντας από τα Πρακτικά -τα οποία έχω δώσει διορθωμένα- αυτά που είπα ακριβώς: «Θα περιοριστώ για τα Πρακτικά να κάνω μια αναφορά σε πέντε πανεπιστήμια που βρίσκονται συνεχώς πολύ ψηλά σε κάθε λίστα παγκόσμιας αξιολόγησης. Στο Χάρβαρντ, στο Γέιλ, στην Οξφόρδη, στο Κέμπριτζ, στο MIT. Θα ήταν προσβλητικό για την καθεμιά και για τον καθέναν μας μέσα σ' αυτήν την Αίθουσα να εξηγήσω γιατί αυτά τα πανεπιστήμια είναι πετυχημένα. Θα ήταν;...» -ρωτάω- «...Νομίζω, ναι...», απαντώ μόνος μου. «...Γιατί κανείς δεν αμφισβητεί την αξία τους. Είναι κρατικά αυτά τα πανεπιστήμια; Δεν είναι κρατικά. Είναι κερδοσκοπικά αυτά τα πανεπιστήμια; Δεν είναι κερδοσκοπικά. Είναι όλα μη κερδοσκοπικά, αλλά και μη κρατικά». Πού είπα εγώ ότι είναι ιδιωτικά; Δεν είπα. Άρα, ίσως κάποιος σας είπε ότι είπα κάτι τέτοιο και έτσι παρεξηγήσατε.

Τώρα επί της ουσίας. Δεν έχω να προσθέσω κάτι στα όσα ήδη ανέφερα. Επικαλούμαι και τις εισηγήσεις του κ. Παπαθεοδώρου και του κ. Βενιζέλου.

Ωστόσο, θα προσθέσω ορισμένες σκέψεις, γιατί έγιναν από συναδέλφους ορισμένες εσφαλμένες αναφορές. Είναι επίμαχο το άρθρο 16, όπως και να το κάνουμε. Η επόμενη Βουλή –θα είμαστε εμείς εδώ, θα είναι κάποιοι άλλοι;- εν πάση περιπτώσει, θα χρειαστεί να αξιολογήσει εάν θα ακυρώσει αυτή την Αναθεώρηση, διότι τα μείζονα δεν θα υπάρχουν στην πρόταση, θα έχουν μειοψηφήσει εδώ –θα λάβουν δηλαδή κάτω από εκατόν πενήντα μία ψήφους Βουλευτών- ή εάν θα προχωρήσει. Δεν είμαι καθόλου βέβαιος ότι θα προχωρήσει η αναθεώρηση εάν δεν είναι το 16 στα αναθεωρητέα. Μάλλον θα χαθεί χρόνος. Θα γίνει επιλογή να ακυρωθεί αυτή η Αναθεώρηση, για να γίνει από τη μεθεπόμενη Βουλή η Αναθεώρηση που θα συμπεριλάβει και το άρθρο 16. Αυτή είναι μια σκέψη που δεν μπορείτε να την αγνοήσετε. Και δεν μπορείτε να την αγνοήσετε γιατί από όσα ακούστηκαν εδώ, υπάρχει πεδίο κοινού προβληματισμού, κατά τη γνώμη μου.

Έλλειπα μια φορά, γιατί ήμουν στην Κύπρο, αλλά παρακολουθώ όλες τις συνεδριάσεις ανελλιπώς και ακούω τους συναδέλφους. Δεν θα επικαλεστώ αυτά που προκύπτουν από ιδιωτικές συζητήσεις. Και θεωρώ ατόπημα του κυρίου Βαρβιτσιώτη που επικαλέστηκε ένα τηλεφώνημα που του έκανε ο κ. Ν. Παπανδρέου -αν του το έκανε- το 2005-2006 τότε που η διαδικασία της Αναθεώρησης του άρθρου 16 σταμάτησε –τη σταματήσαμε δηλαδή- διότι αποχώρησε το ΠΑΣΟΚ. Αν του τηλεφώνησε ο κ. Παπανδρέου –ο Νίκος Παπανδρέου- να του πει ότι συμφωνεί με την αλλαγή του άρθρου 16, πολύ καλά έκανε. Κι εγώ θα το έκανα. Κι εγώ το έχω κάνει και θα το κάνω. Όταν έχω μια άποψη πάνω σε κάτι, μπορεί να μην την εκφράσω, γιατί το Κόμμα μου λέει κάτι άλλο, αλλά ιδιωτικώς μόνο μπορεί να την εκφράσω. Δεν έχω κανένα πρόβλημα. Άλλωστε, πολλές φορές ίσως μιλώ και παραπάνω από όσο πρέπει δημόσια για τις απόψεις μου. Ωστόσο δεσμεύομαι ηθικά και πολιτικά να πω δημοσίως ποιοι Βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ εκφράζουν σε ιδιωτικές συζητήσεις προβληματισμό για το άρθρο 16. Θα ήταν

unfair και φυσικά δεν το κάνω. Ωστόσο, ο κ. Κουρουμπλής στην τοποθέτησή του είπε κλείνοντας ότι θα συζητούσε –δεν είπε ο άνθρωπος ότι το προτείνει, είπε «θα συζητούσα»- για μη κερδοσκοπικά και μη κρατικά πανεπιστήμια.

Υπάρχει, λοιπόν, δημόσιος κοινός προβληματισμός. Ούτε εμείς είμαστε υπέρ των ιδιωτικών ως Κίνημα Αλλαγής, ως Συμπαράταξη. Δεν είμαστε. Μάλιστα, ανέφερα τη δική μου πρόταση του 2005-2006 που δεν πλειοψήφησε στο Κόμμα μου, να δημιουργήσει το Σύνταγμα νέο τύπο νομικού προσώπου του Πανεπιστημιακού Δικαίου, ώστε να συναρμολογείται από τον κοινό εφαρμοστή το δημόσιο και το ιδιωτικό. Αυτό το είχα εκφράσει και τότε. Δεν υπερίσχυσε τότε στο Κόμμα μου, γι' αυτό και ψήφισα «ΛΕΥΚΟ». Στις δε συνεντεύξεις μου έλεγα ότι πρέπει να αλλάξει το άρθρο 16. Υπάρχει ένας αντίλογος επ' αυτού, που στηρίζεται στην αμφισβήτηση αυτής της νέας διάκρισης. Τι θα προκύψει στην πράξη από τη συνταγματική θέσπιση αυτής της τρίτης κατηγορίας νομικών προσώπων, θα τα ταξινομήσει ο εφαρμοστής του Δικαίου, όπως ταξινομεί και τις άλλες περιπτώσεις νομικών προσώπων που τους βάζουμε επιθετικό προσδιορισμό. Ο ίδιος έχω βάλει επιθετικό προσδιορισμό στην Εκκλησία της Κρήτης. Εκκλησιαστικό νομικό πρόσωπο. Όταν αυτή την ταξινόμηση κάνει ο κοινός νομοθέτης, ο εφαρμοστής είναι ελεύθερος να την αγνοήσει και να χαρακτηρίσει το εκάστοτε *suī generis* νομικό πρόσωπο είτε στα του δημοσίου, είτε στα του ιδιωτικού δικαίου. Όταν, όμως, το ορίσει το Σύνταγμα έτσι, ιδρύεται νέα κατηγορία νομικών προσώπων. Άρα, υποχρεούται ο κοινός νομοθέτης να καθορίσει τα χαρακτηριστικά της. Και νομίζω ότι αυτό είναι ένα καλό πεδίο διαλόγου, αν θέλουμε να διασώσουμε την αναθεώρηση κι αν θέλουμε να προχωρήσουμε λίγο.

Ήμουν στην Κύπρο για μια σειρά από υποχρεώσεις, η μία εκ των οποίων ήταν η διάλεξή μου στη Νομική Σχολή του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου, στο μάθημα του Συνταγματικού Δικαίου. Έδωσα μια διάλεξη, λοιπόν, στο μάθημα του Συνταγματικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου, όπου έχει δύο κατευθύνσεις, κατεύθυνση κυπριακού Συνταγματικού Δικαίου, αλλά και κατεύθυνση ελληνικού συνταγματικού δικαίου! Και η αίθουσα ήταν γεμάτη ελληνόπουλα που σπουδάζουν εκεί αυτά που γίνονται στις νομικές σχολές εδώ. Και ο προβληματισμός είναι ο εξής: εάν υπάρχει μια ανεξάρτητη αρχή, η οποία ελέγχει, εάν πάμε σε ένα μεικτό σύστημα, αν το εκάστοτε ίδρυμα είναι εγγυημένα μη κερδοσκοπικό, γιατί να πρέπει να πηγαίνει στην Κύπρο ένας μεγάλος αριθμός νέων και να μη μένει εδώ; Και υπάρχει ένας βιαστικός αντίλογος που λέει «να κάνουμε εδώ κι άλλες νομικές σχολές». Μα, δεν κάνουμε. Υπάρχουν χρήματα να κάνουμε κι άλλες νομικές σχολές;

Υπάρχει επιπλέον και η εσωτερική αντιπαλότητα. Εμείς είχαμε αποπειραθεί να ιδρύσουμε Νομικό Τμήμα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο επί εποχής Δημητρίου Τσάτσου και Διονυσίου Σπινέλλη. Αυτά τα ονόματα μεγάλου κύρους δεν ζουν πια. Δεν μας το «επέτρεψε» η Νομική Αθηνών. Τα ξέρετε αυτά. Γιατί, λοιπόν, να μείνουμε εγκλωβισμένοι σ' αυτές τις αγκυλώσεις; Αν θέλει ο ΣΥΡΙΖΑ να απευθυνθεί στο εκλογικό σας κοινό, ας το κάνει με βάση άλλα θέματα. Είναι δυνατόν να μένουμε εγκλωβισμένοι τώρα εδώ για ένα τέτοιο ζήτημα; Θεωρώ ότι πρέπει να υπερβούμε τις διαφορές.

V. Ενότητα Πέμπτη

V.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τη συζήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής για την αναθεώρηση του Συντάγματος υποστήριξα, πως **αιχμή της πρέπει να καταστεί η αναβάθμιση του ρόλου του πολίτη ως προς όλες του τις ιδιότητες. Ως φορέα δικαιωμάτων, ως διαδίκου, ως διοικουμένου, ως πολιτικώς ενεργού, ως πολιτικώς αντιπροσωπευομένου.** Υπό αυτό το πρίσμα εξετάζω ως Γενικός Εισηγητής της Δημοκρατικής Συμπαράταξης το περί Βουλής Τρίτο Τμήμα του Τρίτου Μέρους του Συντάγματος, καθώς και το περί Κυβέρνησης Τέταρτο Τμήμα. Η σχετική αναθεωρητέα ύλη αφορά 36 άρθρα του Συντάγματος. Ύλη που δεν είναι διαχειρίσιμη σε συνεδρίαση δύο ημερών. Και αυτό καθιστά απολύτως επίκαιρη την κριτική μας για τις ασφυκτικές προθεσμίες που καθόρισε η πλειοψηφία της παρούσας Βουλής. Εν προκειμένω στόχος των προτάσεών μας είναι **η περαιτέρω κατοχύρωση της συμμετοχής του πολίτη**, δίχως όμως δημαγωγικές «εφευρέσεις», όπως τα δήθεν συμβουλευτικά δημοψηφίσματα για την ίδια την αναθεώρηση, που ψέλλισε ο ΣΥΡΙΖΑ, αλλά και η δημοκρατικότερη και ορθολογικότερη λειτουργία της Βουλής.

V.2. ΟΙ ΣΥΓΓΕΚΡΙΜΕΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΑΣ

Οι προτάσεις μας είναι οι εξής:

α) Αναθεώρηση του άρθρου 69 του Συντάγματος, ώστε οι πολίτες να μπορούν να υποστηρίξουν αυτοπροσώπως τις αναφορές τους σε ειδική επιτροπή της Βουλής. Οι αναφορές εξετάζονται από διακομματική επιτροπή και οι σημαντικότερες από αυτές εισάγονται προς συζήτηση.

β) Αναθεώρηση του άρθρου 67, ώστε να απαιτείται ένας ελάχιστος αριθμός παρόντων Βουλευτών κατά την ψήφιση των σχεδίων νόμων.

γ) Αναθεώρηση του άρθρου 68§2, με την πρόβλεψη ότι η σύσταση εξεταστικής των πραγμάτων επιτροπής αποτελεί και δικαίωμα της μειοψηφίας κατά την άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου, φυσικά με την αναγκαία αυστηρότητα ως προς τη συχνότητα υποβολής των σχετικών αιτημάτων.

δ) Η αναθεώρηση του άρθρου 70§6, με τη θέσπιση του άμεσου, διεισδυτικού και απροειδοποίητου κοινοβουλευτικού ελέγχου κατά τα αγγλοσαξονικά πρότυπα. Να σημειωθεί, πως ενώ για το νομοθετικό έργο το Σύνταγμα αφιερώνει ειδικό κεφάλαιο, για τον κοινοβουλευτικό έλεγχο «αρκείται» σε μια παράγραφο επτά σειρών.

ε) Η αναθεώρηση του άρθρου 73§3, με τη θέσπιση της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας. Με τη συλλογή ενός ελάχιστου αριθμού υπογραφών, εισάγεται στην Βουλή πρόταση νόμου. Ταυτοχρόνως, τροποποίηση των ανωτέρω διατάξεων, ώστε να καταστεί και στην πράξη υποχρεωτική για τον Πρόεδρο της Βουλής η συζήτηση μια φορά τον μήνα των προτάσεων νόμου, είτε αυτών που καταθέτουν βουλευτές, είτε αυτών που αποτελούν προϊόν λαϊκής πρωτοβουλίας και η θέση τους σε ψηφοφορία. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αποφευχθεί η αντίθετη και επί της ουσίας αντισυνταγματική σημερινή πρακτική.

στ) Η αναθεώρηση του Συντάγματος με την προσθήκη νέας διάταξης, με την οποία θα προβλεφθούν οι νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος, δηλαδή οι νόμοι αυξημένης πλειοψηφίας, όπως ο νόμος περί προστασίας των επενδύσεων. Εν προκειμένω υπάρχει ανάγκη προσθήκης νέας διάταξης, που θα συμπεριλάβει τη ρύθμιση αυτή.

Η Ελλάδα πρέπει να καταστεί ξανά ασφαλής επενδυτικός τόπος. Η μετατροπή των επενδυτικών όρων μετά την υπογραφή των σχετικών συμβάσεων συγκροτεί τον ορισμό της επενδυτικής ανασφάλειας. Η εμπειρία από την αντίστοιχη άμεση εφαρμογή του εκάστοτε νέου εκλογικού νόμου, υπό την προϋπόθεση ότι συγκεντρώνεται η αυξημένη πλειοψηφία των 2/3, πρέπει να αξιοποιηθεί και στο πεδίο του οικονομικού Συντάγματος. Η λύση αυτή υπερέχει σαφώς από εκείνη των εφάπαξ εκδιδόμενων νόμων.

ζ) Η αναθεώρηση του άρθρου 53§1 και η πρόβλεψη σταθερού οικονομικού κύκλου. Η τετραετής κοινοβουλευτική περίοδος διασφαλίζεται με την αποτελεσματικότερη δυνατή λύση, πχ με την πρόβλεψη πως επί παραιτήσεως της κυβέρνησης ή επί πρόωρης διάλυσης της Βουλής (άρθρο 41§2) η Βουλή που θα αναδειχθεί από τις εκλογές έχει θητεία το υπόλοιπο της προηγούμενης. Η διαρκής εκλογολογία ως αποτέλεσμα της διαρκούς πολιτικής πόλωσης και της κατά καταστρατήγηση του Συντάγματος πρόωρης διάλυσης της Βουλής για εθνικό θέμα αποτελεί διαρκή πηγή ανασφάλειας για το σύνολο σχεδόν των θεμάτων που απαιτούν προγραμματισμό. **Είναι άλλωστε αναντίρρητο, πως ο σταθερός οικονομικός κύκλος προϋποθέτει τον σταθερό πολιτικό κύκλο.**

η) Η αναθεώρηση του άρθρου 59 και η καθιέρωση διαζευκτικά του όρκου ή της διαβεβαίωσης των Βουλευτών πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους.

V.3. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΚΑΤΑΤΕΘΕΙΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΡΙΖΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΔ

α) Οι προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ, πέραν από αυτές με τις οποίες κινούμαστε παράλληλα, όπως φάνηκε από τις προτάσεις μας που ήδη αναφέραμε, κρίνουμε πως δεν εμπεριέχουν κάτι χρήσιμο και αξιόλογο. Αναφέρθηκα σε προηγούμενη συνεδρίαση για **τα περί δημοψηφισμάτων**, αρκούμενος στην απλή ανάγνωση του αντισυνταγματικού ερωτήματος του νόμου δημοψηφίσματος του 2015 και στην παραβίαση του αποτελέσματός του. Δεν θα τα επαναλάβω. Από τις λανθασμένες προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ θα σταθώ μόνο στη **συνταγματική κατοχύρωση της απλής αναλογικής**. Η άρνησή μας εδώ είναι κατηγορηματική. Όπως πιστεύω απέδειξα στη συζήτηση περί Προέδρου της Δημοκρατίας, η **δημοκρατική αρχή**, ως η κορυφαία και θεμελιώδης αρχή του πολιτεύματός μας, πρέπει να στηρίζεται από την **αποτελεσματικότητα των κρατικών λειτουργιών**. Όταν η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν στηρίζει τη δημοκρατική αρχή, τότε οι δημαγωγοί στρέφουν το λαό ενάντια στη Δημοκρατία. Και η αρχή της αποτελεσματικότητας προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, εκλογικά συστήματα που να επιτρέπουν την ύπαρξη σταθερών κυβερνήσεων. Όχι λοιπόν στην πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ. Και να προσθέσω εδώ, **πως κορυφαία αντιπολιτευτική μας ενέργεια, ως Δημοκρατικής Συμπαράταξης, ήταν η καταψήφιση του σχεδίου νόμου του ΣΥΡΙΖΑ για την απλή αναλογική.** Δεν βρίσκουμε, επίσης, καμμία ουσιαστική ανάγκη

να υποστηρίξουμε τη δημιουργική πρόταση δυσπιστίας, ούτε φυσικά τον αποκλεισμό του διορισμού κυβερνήσεων με εξωκοινοβουλευτικό Πρωθυπουργό.

β) Οι σκέψεις της ΝΔ εμπεριέχουν κάποιες ενδιαφέρουσες ιδέες, που μπορεί να συγκροτήσουν προτάσεις, όταν η ΝΔ ξεκαθαρίσει τί ακριβώς εννοεί (π.χ. για την προκοινοβουλευτική νομοθετική διαδικασία). Επίσης, υπάρχουν και κάποιες προτάσεις, με τις οποίες κινούμαστε στην ίδια λογική, όπως η διαβεβαίωση ή ο όρκος των βουλευτών, πριν αναλάβουν τα καθήκοντά τους. Μένω σε αυτές που επιτρέπουν τη διατύπωση θετικών ή αρνητικών απόψεων και πρώτα από όλα για την προσθήκη στο άρθρο 54 της φράσης πως το εκλογικό σύστημα πρέπει να εξασφαλίζει την αντιπροσώπευση, αλλά και την κυβερνησιμότητα. Ο σχετικός κανόνας δεν πρέπει να αποτελεί ζητούμενο, που θα προκύψει ερμηνευτικά από τη νομολογία. Γιατί η σχετική νομολογία προτάσσει τη δημοκρατική αρχή, την αντιπροσωπευτική αρχή, την κοινοβουλευτική αρχή, την αρχή του πολυκομματισμού, της μυστικότητας, της αμεσότητας, της καθολικότητας και της ισότητας της ψήφου και όχι πάντα την ανάγκη αποτελεσματικότητας των κρατικών λειτουργιών. Έχω υπόψη μου την απόφαση 36/1990 του ΑΕΔ και, συνεπώς, γι' αυτό είμαι θετικός στην πρόταση αυτή. Για τον προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων από το ΑΕΔ πριν την υπογραφή του ΠτΔ, όταν τα 2/5 της Βουλής, έχουν υποστηρίξει την ένσταση αντισυνταγματικότητας, θέλω να καταθέσω τις εξής σκέψεις: είναι πολύ θετική πρόταση στο μέτρο που αξιοποιεί τη στάση της Βουλής επί ενστάσεων αντισυνταγματικότητας. Οφείλουμε, όμως, να δούμε την πρόταση αυτή μαζί με το συνολικό έλεγχο συνταγματικότητας που πρέπει να ανατεθεί απευθείας στις Ολομέλειες των Ανώτατων Δικαστηρίων. Θετική είναι, επίσης, η πρώτη μας αντίδραση ως προς την απαγόρευση της αναδρομής επί φορολογικών νόμων που προσθέτουν νέα βάρη. Επειδή όμως παρόμοια διάταξη υπάρχει στο Σύνταγμα, πρέπει η Ν.Δ. να εξηγήσει τι ακριβώς θέλει να προστεθεί.

Τουλάχιστον το Τρίτο Κεφάλαιο του Τρίτου μέρους του Συντάγματος που αφορά στην Βουλή και εξετάζουμε τώρα, είναι ένα από τα λίγα πεδία του για τα οποία διαθέτουμε όλοι στην αίθουσα αυτή σοβαρή εμπειρία, άλλοι πολλή άλλοι λιγότερη, εφόσον και οι πρωτοεκλεγέντες βουλευτές έχουν τετραετή σχεδόν παρουσία στην Εθνική Αντιπροσωπεία. Οι λανθασμένες προτάσεις προς την αναθεωρητική Βουλή θα αποτελούν ασυγχώρητα λάθη. Ας προσπαθήσουμε, λοιπόν, να λειτουργήσουμε όσο μπορεί καλύτερα, κυρίως προσεκτικότερα.

Η ενότητα αυτή λοιπόν κλείνει και έχω να κάνω απλώς ορισμένες παρατηρήσεις. Η Ν.Δ. δεν μας διευκρίνισε τι εννοεί πως πρέπει να ενσωματωθεί στο Σύνταγμα, σχετικώς με την προκοινοβουλευτική νομοθετική διαδικασία. Με αυτό το θέμα συναντήθηκα πρώτη φορά τη δεκαετία του 1980, διότι είμαι πολύ στενός φίλος ενός συναδέλφου που τώρα είναι Καθηγητής Χωροταξίας και Πολεοδομίας στην Αρχιτεκτονική του Μετσόβιου, του κ.Δ.Μέλισσα αλλά είναι νομικός και έκανε μία διατριβή στη Γερμανία με θέμα τον «καλό νόμο». Και ο καλός νόμος στηρίζεται σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό στα όσα συμβαίνουν πριν φτάσει το σχέδιο νόμου στο Κοινοβούλιο.

Τι προσθέτει ωστόσο η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας, πέραν μιας προτροπής; Δεν έχω καταλάβει.

Συνεπώς, χρήσιμο είναι να συζητάμε για τις προϋποθέσεις του καλού νόμου και το τι ακριβώς πρέπει να γίνεται πριν φτάσει ο νόμος στη Βουλή, αλλά όταν κάνουμε μία συνταγματική ρύθμιση και ζητάμε ψήφο στην πρότασή μας για αναθεώρηση του Συντάγματος, πρέπει να διευκρινίζουμε και τι ακριβώς θα προσφέρει η συγκεκριμένη αναθεώρηση, σε ό,τι αφορά την έννομη τάξη.

Δεύτερον, θέλω να πω στον εισηγητή της πλειοψηφίας ότι υπάρχει ένα θέμα που έχει τεθεί, αλλά θα συζητηθεί αφού τελειώσουμε τις ενότητες και σχετίζεται με το αν υπάρχει η δυνατότητα δικαστικού ελέγχου στα *interna corporis* της Βουλής, σε ό,τι αφορά την ίδια την αναθεώρηση. Θεωρώ ότι από αυτή την ενότητα αντλείται ένα επιχείρημα εναντίον των σκέψεών σας από το άρθρο 73 παράγραφος 2. Αν το δείτε, εκεί που προβλέπει τη γνωμοδότηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, επί συνταξιοδοτικού σχεδίου νόμου, προκύπτει ερμηνευτικώς η δυνατότητα αυτού του Δικαστηρίου να ελέγχει αν η Βουλή κάπου δεν περιέλαβε στο υλικό της και τη δική του γνωμοδότηση. Είναι η μόνη διάταξη του Συντάγματος που επιτρέπει αυτού του είδους τον δικαστικό έλεγχο, ερμηνευτικά πάντως. Αυτό δημιουργεί σκέψεις και επιχειρήματα αντίθετα με τη φορά των σκέψεών σας και σας παρακαλώ πάρα πολύ να το συνεκτιμήσετε ως θέμα αυτής της ενότητας που παραπέμπει, όμως, στον διάλογο που θα κάνουμε μετά.

Σε ό,τι αφορά τη Νέα Δημοκρατία πάλι, έχει κάνει μία πάρα πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση. Δεν πρόλαβα να την σχολιάσω εκτεταμένα. Είμαι απολύτως θετικός σε αυτό που προτείνουν οι Βουλευτές, σχετικά με τον προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας, όταν τα 2/5 της Βουλής δέχονται μία ένσταση. Σημειώνω εδώ, ότι η ανωτέρω πρόταση είναι θετική, στο μέτρο που αξιοποιεί τη στάση της Βουλής επί ενστάσεως αντισυνταγματικότητας. Οφείλουμε, όμως, να δούμε αυτή την πρόταση μαζί με τον συνολικό έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων που πρέπει να συζητήσουμε, όταν φτάσουμε στην ενότητα περί Δικαιοσύνης, δηλαδή στην επομένη.

Ωστόσο και για αυτό το θέμα και για το θέμα του άρθρου 54 παράγραφος 1, που έχει προτείνει η Νέα Δημοκρατία -και εγώ συμφώνησα **να προστεθεί η φράση της «κυβερνησιμότητας»** ως μία φράση στο άρθρο 54 που θα υποχρεώνει τη νομολογία να σεβαστεί και αυτή την αρχή και δεν θα είναι στην ευχέρειά της να την παρακάμψει, όπως έχει συμβεί με την 36/1990- τίθεται το συνολικό ζήτημα που σχετίζεται με τον έλεγχο της συνταγματικότητας, σε ό,τι αφορά το εκλογικό μας σύστημα.

Ακούστε: πείτε ότι προστίθεται και αυτό –που εγώ λέω ότι πρέπει να προστεθεί. Πότε όμως θα ελεγχθεί; Μετεκλογικώς βέβαια. Τώρα εδώ είμαστε και δικηγόροι. Το βάρος της ανατροπής μιας εκλογικής διαδικασίας είναι πολύ μεγάλο βάρος για το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, όπως και να το κάνουμε.

Άρα, λοιπόν, αποκτά η πρόταση της Ν.Δ. επιχειρήματα εφαρμογής, δηλαδή μπορούμε να υπολογίζουμε ότι εάν τεθεί ζήτημα συνταγματικότητας του εκλογικού νόμου, διότι παρακάμπτει αυτό που θα προσθέσουμε σήμερα -αν η αναθεώρηση ολοκληρωθεί- δηλαδή και την ανάγκη της κυβερνησιμότητας, προκύπτει ζήτημα για την εφαρμογή του εκλογικού νόμου, που θα επιλύεται πριν να γίνουν οι εκλογές.

Κατά τούτο είναι πάρα πολύ σοβαρή η πρόταση και νομίζω ότι πρέπει να την σκεφτεί και ο ΣΥΡΙΖΑ, διότι αποφεύγουμε όλοι -θα τα συζητήσουμε στην επόμενη ενότητα- να συζητήσουμε τα περί Συνταγματικού Δικαστηρίου. Καμμία πρόταση δεν το περιλαμβάνει, ούτε και εμείς κάνουμε τέτοιες σκέψεις.

Εμείς θα προτείνουμε αυτό που γίνεται σήμερα με την πιλοτική δίκη στη Διοικητική Δικαιοσύνη, να καθολικευτεί, σε ό,τι αφορά τον έλεγχο αντισυνταγματικότητας των νόμων, αλλά η παραπομπή στην Ολομέλεια των ανωτάτων δικαστηρίων να γίνεται αυτομάτως, δίχως τη διεξαγωγή προηγουμένως δίκης σε κατώτερο βαθμό.

Εφόσον θα ιδρύσουμε Συνταγματικό Δικαστήριο, τότε πρέπει να ο ΣΥΡΙΖΑ την αξία της πρότασης αυτής για τον προληπτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, στο μέτρο που δύο πέμπτα της Βουλής έχουν αποδεχθεί ένσταση συνταγματικότητας.

Είναι πάρα πολύ σοβαρή πρόταση. Και νομίζω θα μας λύσει πάρα πολλά προβλήματα απ' αυτά τα οποία αντιμετωπίζει ο κοινός νομοθέτης σήμερα και τα ξεπερνά με την απόρριψη των ενστάσεων συνταγματικότητας.

VI. Ενότητα Έκτη

VI. 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα εξετάζουμε μία ενότητα 36 άρθρων, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται τα 15 άρθρα που αφορούν τον πολίτη ως διάδικο, δηλαδή το Πρώτο Κεφάλαιο του Ε Τμήματος περί Δικαιοσύνης, τα 5 άρθρα που αφορούν τον πολίτη ως Διοικούμενο, δηλαδή τα Κεφάλαια Α και Β του Στ Τμήματος περί Διοίκησης, αλλά και το σημαντικότερο άρθρο 110 περί αναθεώρησης του Συντάγματος. Στις ανωτέρω διατάξεις περιλαμβάνονται τα κρίσιμα για τη χώρα και τους πολίτες θέματα της γραφειοκρατίας, των καθυστερήσεων στην απονομή της Δικαιοσύνης, της επιλογής των ανωτάτων δικαστών, της λειτουργίας των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών, της αναθεώρησης του Συντάγματος και πολλά άλλα καίρια θέματα, όπως πχ ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων. Είναι, λοιπόν, και σήμερα καταφανές, πως η διαδικασία που επέλεξε η πλειοψηφία της Επιτροπής δεν επιτρέπει τη διεξοδική προσέγγιση των θεμάτων.

VI.2. ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ξεκινώ με το πολύ σημαντικό θέμα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων. Το άρθρο 93 παρ.4 του Συντάγματος πρέπει να αναθεωρηθεί. Αντί όλων των Δικαστηρίων, ο διάχυτος έλεγχος δεν πρέπει να καταργηθεί ολοσχερώς, αλλά να καθοριστεί, πως τον κατασταλτικό έλεγχο συνταγματικότητας ασκούν αποκλειστικά οι Ολομέλειες των τριών Ανωτάτων Δικαστηρίων. Το όφελος στο χρόνο και την ποιότητα απονομής της Δικαιοσύνης, καθώς και στο χρόνο των ίδιων των διαδίκων θα είναι πολύ μεγάλο. Κι ακόμη, εν προκειμένω το Σύνταγμα θα ευθυγραμμιστεί με την δικαστηριακή πρακτική, με όφελος το χρόνο που θα κερδηθεί προς το συμφέρον όλων. Η λύση αυτή θα ανακουφίσει τους πάντες: τους διαδίκους,

τους δικαστές, τη λειτουργία των κρατικών εξουσιών, την οικονομία, αλλά και εν τέλει την ποιότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Εδώ, όμως, πρέπει να προσεχθεί πως το άρθρο 93παρ.4 αφορά αποκλειστικά τον κατασταλτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων. Και οφείλουμε να εκτιμήσουμε αν απαιτούνται συνταγματικές αλλαγές και σε ό,τι αφορά τον προληπτικό έλεγχο. Όχι βέβαια των προεδρικών διαταγμάτων, όπου λειτουργεί σωστά σε γενικές γραμμές ο προληπτικός έλεγχος συνταγματικότητας και εν γένει νομιμότητας και έχει οδηγήσει στην αυξημένη νομική ποιότητα των διαταγμάτων έναντι του ίδιου του νόμου! Αλλά των ίδιων των σχεδίων νόμων, όταν ως προς συγκεκριμένες διατάξεις τους έχει εγερθεί ένσταση συνταγματικότητας στην Βουλή, η οποία έχει υποστηριχθεί από τα 2/5 των μελών της. Η πρόταση αυτή παραπέμπει στην ανάγκη αναθεώρησης των σχετικών συνταγματικών διατάξεων που αφορούν την Βουλή, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, αλλά και το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο και συγκεκριμένα των άρθρων 42, 76 και 100 του Συντάγματος. Τα οφέλη από αυτήν την παρέμβαση θα ωφελήσουν τόσο τους πολίτες, την κοινωνία και την οικονομία, αφού θα αποφευχθούν εμπλοκές που τους ταλαιπωρούν στις καθημερινές τους συναλλαγές, όσο και την αναβάθμιση της ποιότητας της λειτουργίας όλων των κρατικών λειτουργιών.

Μία τρίτη ωφέλιμη παρέμβαση είναι η προσθήκη στο άρθρο 88 νέας όγδοης παραγράφου, στην οποία θα ρυθμίζεται ως ενδεχομένη, **η συνδρομή εξωτερικών, ως προς τη δομή της Δικαιοσύνης, βοηθών δικαστών ορισμένου χρόνου και για ειδική κάθε φορά κατηγορία υποθέσεων**, οι οποίοι υπό την εποπτεία των τακτικών δικαστών θα ασκούν βοηθητικό έργο ως προς την προετοιμασία ή την έκδοση των αποφάσεων.

Τέλος, χρήσιμη θα ήταν η συμπλήρωση του άρθρου 20παρ.1 του Συντάγματος, ώστε να προβλεφθεί ρητώς **η αρχή της ταχείας απονομής της Δικαιοσύνης**, ως βασικής και ειδικής συνιστώσας της αποτελεσματικότητάς της. Από όλους τους πολίτες έρχεται το μήνυμα, πως οι καθυστερήσεις στη διεκπαιρέωση και την έκδοση των αποφάσεων που τους αφορούν τους οδηγούν πολλές φορές στην παραίτηση από αξιώσεις τους και στο συμπέρασμα περί αρνησηδικίας. Σε ό,τι δε αφορά στην οικονομία και ειδικά στις επενδύσεις οι καθυστερήσεις στην απονομή της Δικαιοσύνης συγκροτούν έναν πραγματικό εχθρό της ανάπτυξης.

VI.3. ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Η παρατεταμένη οικονομική κρίση κατέστησε ασυγχώρητο πλέον το σφάλμα πολλών πολιτικών και κομμάτων, να μην αντιλαμβάνονται πως οι δημόσιες υπηρεσίες που απορρίπτουν μετ' επαίνων μάλιστα αιτήσεις πολιτών για την άσκηση οικονομικών δραστηριοτήτων, ή που αργούν να διεκπεραιώσουν αρνητικά ή θετικά σχετικά αιτήματα ή θέματα, αλλά και γενικά το κλίμα της ατιμώρητης εχθρότητας απέναντι στην ιδιωτική πρωτοβουλία πρέπει με κάθε τρόπο να αποτελέσουν παρελθόν. Είναι, ωστόσο, **ο ριζοσπαστικός μετασχηματισμός του κράτους** θέμα συνταγματικής αναθεώρησης; Η απάντηση είναι καταφατική, ως προς ένα μικρό μέρος του συνολικού προβλήματος.

Πρώτη πρότασή μας είναι η πρόβλεψη στο άρθρο 101 του Συντάγματος της **αρχής της ταχείας και ψηφιακής Διοίκησης** και ο καθορισμός ως συνταγματικού στόχου της

ψηφιακής σχέσης Διοίκησης- Διοικουμένων. Η σχέση αυτή, μεταξύ άλλων, θα συμβάλει και στον περιορισμό της διαφθοράς. Δεύτερη πρότασή μας **η θέσπιση στο άρθρο 103 του Συντάγματος ειδικού εξαιρετικού καθεστώτος για τη στελέχωση της Διοίκησης από τους αποφοίτους της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης ή και από πρόσωπα εξωτερικά της Διοικήσεως**, με βάση προσόντα και δεξιότητες που έχουμε ανάγκη, προκειμένου το κράτος να ανταποκριθεί στο συνταγματικό του ρόλο. Και, τέλος, τρίτη και ουσιαστικότερη πρακτικά πρότασή μας, **η πρόβλεψη στο άρθρο 103 και πάλι της υποχρέωσης τήρησης από την Διοίκηση των αποκλειστικών προθεσμιών που της τάσσει ο νομοθέτης. Με την πρόβλεψη αυτή θα αποκλειστεί η μετατροπή των αποκλειστικών προθεσμιών που εισάγει ο νομοθέτης σε ενδεικτικές, από την ίδια τη Διοίκηση, αλλά και από τις αποφάσεις των Δικαστηρίων.** Η προστασία του χρόνου του πολίτη ως διοικούμενου αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες υποχρεώσεις της πολιτικής και για αυτό το λόγο δεν πρέπει να χαθεί η ευκαιρία αυτής της αναθεώρησης.

Στη σημερινή ενότητα συμπεριλαμβάνεται και το άρθρο 102 περί Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ειδικά στο Πρώτο Κεφάλαιο του Στ Τμήματος περί Διοίκησης, αφού με τους δύο βαθμούς τους οι ΟΤΑ αποτελούν βαθμίδες του συνολικού διοικητικού συστήματος της χώρας. **Στο άρθρο 102 προτείνουμε να προβλεφθεί, ή ίσως στο άρθρο 74παρ.6, ή και στα δύο, η νομοθετική πρωτοβουλία των ΟΤΑ, ως μορφή της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας**, προφανώς για θέματα των αρμοδιοτήτων τους. Οι προτάσεις νόμων αυτές θα διεκπεραιώνονται όπως και οι προτάσεις νόμων Βουλευτών ή κομμάτων, σύμφωνα με την ανωτέρω ρύθμιση του άρθρου 74παρ.6.

VI.4. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 110 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Η αναθεώρηση της διαδικασίας αναθεώρησης του Συντάγματος αποτελεί πραγματικά ξεχωριστό και «βαρύ» νομικο-πολιτικό ζήτημα. Ως γνωστόν το Σύνταγμά μας, είναι αυστηρό, δηλαδή αναθεωρείται με διαδικασίες διαφορετικές, συνθετότερες και δυσκολότερες του κοινού νόμου, ορισμένες μάλιστα διατάξεις του απαγορεύει το ίδιο να αναθεωρηθούν. Ο βαθμός αυστηρότητας των Συνταγμάτων ποικίλλει. Το δικό μας είναι από τα αυστηρότερα. Η αναθεώρηση όμως της διαδικασίας αναθεώρησής του, δηλαδή των παραγράφων 2-5 του άρθρου 110, για να προταθεί, πρέπει να συμφωνήσουμε σε ορισμένες αρχές που πρέπει να διέπουν το σκεπτικό και την κατάληξη των προτάσεών μας ως κομμάτων και Βουλευτών.

Και συγκεκριμένα, αρχή πρώτη: για πολλούς και αυτονόητους λόγους ο αυστηρός χαρακτήρας του Συντάγματος πρέπει να διατηρηθεί.

Αρχή δεύτερη: καμία πρόταση δεν πρέπει να αποτελεί Δούρειο Ίππο του λαϊκισμού, ή των εντάσεων και των συγκρούσεων της εκάστοτε συγκυρίας. Αναθεώρηση δηλαδή ως μορφή τακτικής πολιτικής απάντησης σε αναφυόμενα προβλήματα είναι απολύτως ανεπιθύμητη.

Αρχή τρίτη: η αναθεώρηση πρέπει να γίνει μόνο εκεί όπου η συνταγματική πράξη έχει καταδείξει τις αδυναμίες των υπαρχουσών ρυθμίσεων.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω αρχών η αναθεώρηση του άρθρου 110 είναι αναγκαία προκειμένου να αποφευχθούν οι υπερβολικές καθυστερήσεις που προκαλεί η παράγραφος 5

του άρθρου 110, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται αναθεώρηση του Συντάγματος, αν δεν έχει περάσει πενταετία από την περάτωση της προηγούμενης. **Η αντικατάσταση της πενταετούς απαγορεύσεως από μία διετή είναι μία ορθή και κατάλληλη παρέμβαση στις διατάξεις του άρθρου 110.** Εκείνοι και εκείνες των πολιτικών και των κομμάτων που έχουν αξιοποιήσει την κοινοβουλευτική τους εμπειρία, μπορούν θεωρώ εύκολα να κατανοήσουν τη φειδώ με την οποία αντιμετωπίζουμε το συγκεκριμένο θέμα.

Οι προτάσεις μας είναι λιτές και όπως πιστεύω καίριες. Η έλλειψη της κατά το Σύνταγμα απαραίτητης αριθμητικής δύναμης για να τις καταθέσουμε επισήμως, ώστε να τεθούν σε ψηφοφορία δεν σημαίνει υποχρεωτικά πως θα μείνουν αναξιποίητες. Προς τούτο καλούμε τα υπόλοιπα κόμματα να τις αξιολογήσουν και όπου το κρίνουν ορθό να συμπεριλάβουν κάποιες από αυτές στις δικές τους προτάσεις. Βέβαια, αν υπερισχύσουν στην Επιτροπή οι λανθασμένες απόψεις περί κατευθύνσεων, τότε επαναλαμβάνουμε πως θα φροντίσουμε καμία πρόταση να μην πλησιάσει την ειδική πλειοψηφία των 180 Βουλευτών.

Κλείνοντας την παράθεση των σκέψεων και των προτάσεών μας σε ό,τι αφορά την συγκεκριμένη ενότητα αναφέρομαι σε μία παρατήρηση που έκανε ο Πρόεδρος σε μέλος της επιτροπής πως υπάρχει απόλυτη άνεση χρόνου στις εργασίες μας. Δεν συμφωνώ καθόλου. Επανειλημμένως έχω τονίσει πως φαίνεται να κύλησε καλά η εργασία μας, διότι αποφάσισε η πλειοψηφία να αποτελεί μια ενότητα παραδείγματος χάριν η τελευταία, που αποτελείται από δεκάδες άρθρα μεταξύ των οποίων το θέμα της ίδιας της αναθεώρησης, το ζήτημα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, τα συνολικά θέματα της Δικαιοσύνης, της Διοίκησης, των Ανεξάρτητων Αρχών και τα λοιπά. Με το ας πούμε «τσουβάλιασμα» των θεμάτων, φυσικά υπάρχει χρόνος. Όπως είπε όμως και ο Πρωθυπουργός, σε δελτίο ειδήσεων τηλεοπτικού μέσου, η αναθεώρηση υποτάχτηκε στις ανάγκες του εκλογικού χρόνου του ΣΥΡΙΖΑ.

VI.5. ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΟΥ ΜΙΣΘΟΔΙΚΕΙΟΥ, ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 88§2, ΕΔΑΦΙΟ Γ

Ο θεσμός δεν κρίθηκε επιτυχής, όπως διατυπώνουν τα περισσότερα κόμματα. Κινούμαστε στο πλαίσιο αυτής της άποψης.

VI.6. ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΩΝ, ΝΑΥΤΟΔΙΚΕΙΩΝ, ΑΕΡΟΔΙΚΕΙΩΝ

Άρθρο 96§4, εδάφιο α. Οι συνάδελφοι μου της ΣΣΑΣ στη Νομική Θεσσαλονίκης με ενημέρωναν έως και πρόσφατα για τις εξελίξεις των δικαστηρίων αυτών. Συνέταξα γνωμοδότηση για τους στρατιωτικούς δικαστές το 2001, πως είναι δικαστές, με τις λειτουργικές εγγυήσεις του άρθρου 87 του Συντάγματος, όπως ορίζει το άρθρο 96§5 του Συντάγματος. Είναι άλλωστε δικαστήρια!!! Και λειτουργούν όπως το Σύνταγμα ορίζει, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του άρθρου 93§2, §3, §4, δηλαδή ασκούν και έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων.

Επιπροσθέτως σημειώνω πως ήταν λάθος του κ. Ν.Παρασκευόπουλου, αλλά και περιφρόνηση του αγώνα μας, όταν είπε χθες πως η μείωση των τιμών των φαρμάκων επί της υπουργίας μου έγινε λόγω του μνημονίου. Σε αυτή εδώ την αίθουσα και στην 150,1 το 2009 και το 2010 πριν το μνημόνιο κάναμε συνεδριάσεις και ψηφίστηκε ο πρώτος νόμος με υπογραφές Κατσέλη, Λοβέρδου, Ξενογιαννακοπούλου αλλά και με τη βοήθεια του κ.Μ.Σαλμά και της Νέας

Δημοκρατίας. Τότε πριν το μνημόνιο, έλεγα πως «δεν υπάρχει σάλιο». Αυτά είχα προαναγγείλει. Και πολλά από τα μέτρα που αποφάσισα τα συμπεριέλαβα αργότερα εγώ στο μνημόνιο, όπως παραδείγματος χάρη την ίδρυση ΕΟΠΥΥ, προκειμένου να μην τα αλλάξουν οι επόμενοι Υπουργοί, όπως συνήθως συνέβαινε στην Ελλάδα.

VI.7. NOVARTIS

Εδώ έγιναν χθες και προχθές τοποθετήσεις και έντονη αντιπαράθεση για θέματα της υπόθεσης Novartis.

Δεν θέλω να επανέλθω.

Θέλω όμως να πω πως δεν βρέθηκε ένας από σας να σηκώσει το ανάστημά του σε σχέση με όσα γίνονται.

Ένας από σας να πει έστω πως κάτι δεν πάει καλά.

Ένας να βγει έξω από την κομματική γραμμή.

Κι εσείς κύριε Πρόεδρε, είχατε πει πως παρέλκει η εξέταση των ψευδομαρτύρων-κουκουλοφόρων.

Και ο μόνος εξ αυτών που φαίνεται να ξέρει κατά που πέφτει το υπουργείο Υγείας δήλωσε δημοσίως όσα δήλωσε και πως εκβιαζόταν.

Οι άλλοι δύο που εκστόμισαν τις πιο βαριές κατηγορίες είναι προφανές πως δεν έχουν ιδέα για όσα ψευδώς λένε. Γι'αυτό ζητούσαμε εξέταση των ψευδομαρτύρων κατά αντιπαράσταση στη Βουλή. Κι ας ήταν με κουκούλες και με γάντια και σε άλλο δωμάτιο.

Είστε το αντεπιχείρημα για την αλλαγή του άρθρου 86.

Είστε η εξήγηση γιατί θεσπίστηκε το άρθρο 86.

Ως εκ περισσού η υπενθύμιση πως είμαι υπέρ της αλλαγής του άρθρου 86.

VII. Ενότητα Έβδομη

Στην τελευταία ενότητα των θεμάτων της παρούσας Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος ανήκουν, κατά τις αποφάσεις της, τα κυρίως διαδικαστικά θέματα. Υπό τον όρο αυτό αποφασίστηκε πως ταξινομούνται δύο θέματα ερμηνείας του Συντάγματος και της θεωρίας του Συνταγματικού Δικαίου: **το πρώτο** αφορά το άρθρο 110§6 του Συντάγματος και συγκεκριμένα την αφετηρία μέτρησης της απαραίτητης πενταετίας για την εκάστοτε επόμενη αναθεώρηση **και το δεύτερο** τη δέσμευση της δεύτερης Βουλής από τις λεγόμενες «κατευθύνσεις» της πρώτης.

VII. 1. Η ΠΕΝΤΑΕΤΙΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 110§6

Σύμφωνα με το άρθρο 110§6 του Συντάγματος «δεν επιτρέπεται αναθεώρηση του Συντάγματος πριν περάσει πενταετία από την περάτωση της προηγούμενης». Θεωρώ πως δεν υπάρχει περιθώριο άλλης ερμηνείας του άρθρου αυτού, από εκείνην που θεωρεί αφετηρία της μέτρησης του χρόνου από την κατά κυριολεξία συντελεσθείσα αναθεώρηση, δηλαδή από την περάτωση της αναθεώρησης από την δεύτερη αναθεωρητική Βουλή. Και ως περάτωση της αναθεώρησης νοείται η θέση σε ισχύ του αναθεωρημένου

Συντάγματος, που γίνεται **με ειδικό Ψήφισμα της Βουλής**, σύμφωνα με το άρθρο 110§5 του Συντάγματος. Κάθε αντίθετη ερμηνεία, πχ εκείνη που θεωρεί έναρξη της πενταετίας την απόφαση της προτείνουσας πρώτης Βουλής, **είναι σαφώς αντίθετη με τη σαφέστατη και ρητή διάταξη του άρθρου 110§5**. Θυμίζω εδώ, εμείς οι Βουλευτές της ΔΗΣΥ, θεωρούμε πως το άρθρο 110παρ6 μπορεί χωρίς καμία αμφιβολία να αναθεωρηθεί, αφού καθορίζει ένα απλό χρονικό όριο, δίχως να συνδέεται με τις συναινετικές διαδικασίες που απαιτούν οι παράγραφοι 2,3 και 4 του άρθρου 110.

VII. 2. Ο ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ

Το ζήτημα της δυνατότητας των δικαστηρίων να ελέγχουν τη συνταγματικότητα των αναθεωρημένων διατάξεων ως προς την ουσιαστική συνάφειά τους με την προταθείσα αναθεώρηση, ταυτίζεται με το θέμα της δέσμευσης της αναθεωρητικής-δεύτερης Βουλής, από τις κατευθύνσεις της προτείνουσας-πρώτης. Η, ως προς την αναθεώρηση του Συντάγματος, διάκριση της Βουλής σε κοινή και σε αναθεωρητική, οδηγεί και στη χρήση διαφορετικών όρων για την αναφορά σε έκαστην εξ αυτών: **η πρώτη σύμφωνα με τον αείμνηστο Δημήτρη Τσάτσο είναι η προτείνουσα και η δεύτερη η αναθεωρητική.**

Ως προς το δικαστικό έλεγχο των αναθεωρημένων διατάξεων, και συγκεκριμένα ως προς το δικαστικό έλεγχο της τήρησης των λεγομένων «κατευθύνσεων» της προτείνουσας Βουλής προς την αναθεωρητική, διατυπώνουμε ευθύς εξ αρχής τη θέση της ΔΗΣΥ:

η αναθεωρητική Βουλή δεσμεύεται προφανώς από τις ειδικές διατάξεις, δηλαδή τα άρθρα, τις παραγράφους, τα εδάφια ή και τις ερμηνευτικές δηλώσεις της προτείνουσας, **αλλά σε καμία περίπτωση δεν δεσμεύεται από τις λεγόμενες «κατευθύνσεις» της προτείνουσας Βουλής προς την αναθεωρητική.** Αυτό το εκ πρώτης όψεως απλό ζήτημα ερμηνείας του Συντάγματος, και συγκεκριμένα του άρθρου 110§2 εδ.β΄ και §3, το ανέδειξαν ως μείζον, δύο αποφάσεις ανωτάτων δικαστηρίων, του ΑΕΔ και του ΣτΕ, **ως προς το παραδεκτό όμως κι όχι ως προς την ουσία επιχειρημάτων δύο διαδίκων.** Συγκεκριμένα, κατά τις ανωτέρω διατάξεις του Συντάγματος, **η προτείνουσα Βουλή προβαίνει σε ειδικό καθορισμό των διατάξεων που πρέπει να αναθεωρηθούν και στη συνέχεια η αναθεωρητική αποφασίζει στην πρώτη σύνοδό της σχετικά με τις αναθεωρητέες διατάξεις.**

Προφανώς, η αναθεωρητική Βουλή έχει την ευχέρεια είτε να μην προχωρήσει στην αναθεώρηση του Συντάγματος, είτε να προχωρήσει στην αναθεώρηση **ορισμένων μόνο** από τις ειδικές διατάξεις που πρότεινε η πρώτη, η κοινή, η προτείνουσα Βουλή. **Αυτό είναι σαφέστατο και σήμερα αναντίρρητο.** Ως προς το κρίσιμο θέμα της δέσμευσης της αναθεωρητικής Βουλής από τις λεγόμενες «κατευθύνσεις» της προτείνουσας, **η ΔΗΣΥ εκφράζεται από τις θέσεις του Ευάγγελου Βενιζέλου**, όπως αυτές διατυπώθηκαν στη μελέτη του με τίτλο «Δεσμεύεται η δεύτερη Βουλή από τις κατευθύνσεις της πρώτης στη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος;». Επαναλαμβάνω αμέσως, ότι θέση μας αποτελεί, πως η αναθεωρητική Βουλή δεν δεσμεύεται από τις λεγόμενες «κατευθύνσεις» της προτείνουσας. **Και η πρακτική της εκάστοτε προτείνουσας Βουλής από τη δεκαετία του 1980, προσαρμόστηκε σε αυτή τη συνταγματική δεοντολογία.** Οι επιτροπές της αναθεώρησης

των προτεινουσών Βουλών με λακωνικότατο τρόπο έδιναν κάποιες κατευθύνσεις στις αναθεωρητικές Βουλές, **αλλά οι Ολομέλειες της Βουλής με ονομαστική ψηφοφορία αποφάσιζαν μόνο για ειδικές διατάξεις και τίποτε περισσότερο.** Αυτή η συνταγματική πρακτική πρέπει να συνεχιστεί. Αλλά ακόμη κι αν η παρούσα περιορισμένη πλειοψηφία αλλάξει στάση, και δημιουργήσει μία εξαίρεση, αυτό σε τίποτα δεν επηρεάζει τις αποφάσεις της επόμενης Αναθεωρητικής Βουλής. Πολλές φορές παρατηρούνται βουλευτές της πλειοψηφίας να αντιλαμβάνονται πως στην επόμενη Βουλή το κλίμα θα είναι αυτό της προηγούμενης και να μην σκέφτονται ούτε το πιο απλό, πως τουλάχιστον το 40% των βουλευτών αλλάζει από Βουλή σε Βουλή, ιδίως όταν αλλάζουν οι πλειοψηφίες.

Τις ανωτέρω σκέψεις θεμελιώνουμε **πρώτον**, στις συνταγματικές διατάξεις **περί της λαϊκής κυριαρχίας και της δημοκρατικής αρχής**, όπως αυτές στην ιστορικώς εκάστοτε τελευταία φορά εκφράστηκαν. **Ουδείς και ουδεμία μπορούν να παραλείπουν το κορυφαίο γεγονός, πως ανάμεσα στην προτείνουσα και την αναθεωρητική Βουλή μεσολαβούν γενικές βουλευτικές εκλογές.** Πόσο μάλλον στην παρούσα περίπτωση, όπου η πρόταση διατυπώνεται από μία πλειοψηφία του 2015, η οποία ανέδειξε Βουλή, η οποία βρίσκεται στην τελευταία σύνοδό της. **Ενώ η επομένη, η Αναθεωρητική, θα λάβει τις αποφάσεις της κατά την πρώτη σύνοδό της, όπως άλλωστε το ίδιο το Σύνταγμα ορίζει.** Υπάρχει εδώ και τεκμήριο δημοκρατικής νομιμοποίησης, το οποίο αποκλείεται να το αγνοεί κάποιος ευλόγως. **Δεύτερον** στις ειδικές διατυπώσεις του άρθρου 110§2εδ.β' και §3, στις οποίες ήδη αναφερθήκαμε. **Τρίτον**, στο δικαστικώς ανεξέλεγκτο των *interna corporis* της Βουλής, όπως απορρέει μεταξύ άλλων και από το εξ αντιδιαστολής επιχείρημα που προκύπτει από το άρθρο 73§2 του Συντάγματος, περί της απαραίτητης γνωμοδότησης του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί συνταξιοδοτικού σχεδίου νόμου. Και **τέταρτον**, στην απαγόρευση της διάκρισης των συνταγματικών διατάξεων σε ιεραρχικώς ανώτερες και κατώτερες. **Μόνη διάκριση που γίνεται δεκτή στην ελληνική επιστήμη του Συνταγματικού Δικαίου είναι ανάμεσα στις συνταγματικές διατάξεις που αναθεωρούνται και σε εκείνες που δεν αναθεωρούνται, σύμφωνα με το άρθρο 110 του Συντάγματος**

Όπως εν προκειμένω αναφέρει ο Δημήτρης Τσάτσος, «**μεταξύ των διατάξεων του Συντάγματος δεν υπάρχει τυπική ιεράρχηση.** Όλοι οι κανόνες του Συντάγματος είναι νομικά ισότιμοι, αλλιώς θα είχαμε περιπτώσεις ενδεχόμενης αντισυνταγματικότητας συνταγματικών διατάξεων...δεν προκύπτει μια εσωτερική ιεραρχία των συνταγματικών κανόνων που θα παρείχε στον δικαστή, κατά το άρθρο 93§4, τη δυνατότητα να ελέγχει τη συνταγματικότητα κάποιων συνταγματικών διατάξεων». Συνεπώς, για να σχολιάσουμε εδώ και τις αποφάσεις ΑΕΔ 11/2003 και ΣτΕ 2512/2016, όπου τα δικαστήρια αυτά έκριναν ως τυπικώς παραδεκτά αιτήματα διαδίκων να ελεγχθούν οι «κατευθύνσεις» προτείνουσας Βουλής, εάν δεν απέρριπταν επί της ουσίας στη συνέχεια τα αιτήματά τους, θα έπρεπε να παραμερίσουν διατάξεις του Συντάγματος ως «αντισυνταγματικές». Παρόμοια διάκριση όμως των συνταγματικών κανόνων αποκρούεται από το ίδιο το σύνολο των διατάξεων του Συντάγματος και κυρίως από τα άρθρα 1 και 110 αυτού **κι αυτό διότι αν γινόταν δεκτή θα διασπούσε την συνοχή της συνταγματικής τάξης της χώρας μας.**

VII.3. Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΗΣΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΨΗΦΟΦΟΡΙΑ

Η στάση της ΔΗΣΥ κατά την ψηφοφορία καθορίζεται από την πολιτική μας θέση, πως η επόμενη Βουλή, η Αναθεωρητική Βουλή, που θα διατυπώσει κατά κυριολεξία τις συνταγματικές διατάξεις, όπως ακριβώς αυτές θα τεθούν στην τελική ονομαστική ψηφοφορία, **πρέπει να οφείλει, πρέπει να «χρωστά»** την ειδική αυξημένη πλειοψηφία των 180 Βουλευτών. **Δεν θέλουμε με την ψήφο μας σε αυτή την προτείνουσα Βουλή να καταστήσουμε ανεξέλεγκτη την επόμενη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, δηλαδή το κόμμα που θα πλειοψηφήσει στην επόμενη Βουλή.** Τον τρόπο θα τον επιλέξουμε σε ειδική συνεδρίαση της κοινοβουλευτικής μας ομάδας. Ίσως εκφραστούμε με μια μόνο ψήφο, για να προκύπτει η στάση μας σε έκαστο θέμα. Και ακόμη περισσότερο, αν ο ΣΥΡΙΖΑ φέρει στην Ολομέλεια προς ψήφιση προτάσεις με «κατευθύνσεις», δεν θα ψηφίσουμε καμία εξ αυτών. Εκτός αν εξαιρέσουμε το άρθρο 86 ή κάποιο άλλο άρθρο παρομοίως συμβολικό από τη στάση μας αυτή. Γενικώς, βέβαια, δεν θέλουμε να προσχωρήσουμε ούτε εμμέσως στην εσφαλμένη και αντιδημοκρατική λογική των «κατευθύνσεων».

**A.4. Εισήγηση Γενικού Εισηγητή
του Λαϊκού Συνδέσμου – Χρυσή Αυγή,
κ. Χρήστου Παππά**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αναθεώρηση του Συντάγματος είναι η διαδικασία μέσα από την οποία αναδιατάσσεται το πολίτευμα, αίρονται τυχόν δυσλειτουργίες του και ενισχύονται τα δημοκρατικά και δικαιοκρατικά χαρακτηριστικά του. Η πολιτικοθεσμική σημασία της, λοιπόν, συναρτάται με την κατεύθυνση των προτάσεων που διατυπώνονται.

1η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΑΣΥΛΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΔΩΣΙΔΙΚΙΑ ΥΠΟΥΡΓΩΝ

Άρθρα 62 και 86 του Συντάγματος

Πάγια θέση του ΛΑΪΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ είναι η κατάργηση κάθε μορφής προνομίου ή ασυλίας τόσο για τους Βουλευτές όσο και για τους Υπουργούς. Ο θεσμός της βουλευτικής ασυλίας είχε ως σκοπό τη διασφάλιση του Βουλευτή ως θεσμού και όχι ως προσώπου, στην ακώλυτη άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων, προκειμένου να μπορεί να ασκεί τα καθήκοντά του ανεπηρέαστος από μεθοδευμένες και εκβιαστικές διώξεις, που θα απέβλεπαν στη χειραγώγηση του φρονήματος του. Κατά την πάγια εφαρμογή του άρθρου 62 Σ. από τη Βουλή διαμορφώθηκε ένα υπέρμετρα ευρύ κι αδικαιολόγητα ευνοϊκό καθεστώς ασυλίας για τους Βουλευτές κατά την διάρκεια της θητείας τους –ακόμη και για αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Οι Βουλευτές πρέπει να είναι ποινικά υπεύθυνοι όπως όλοι οι κάτοικοι αυτής της επικράτειας, να υπόκεινται στον νόμο και να λογοδοτούν, να δικάζονται και να τιμωρούνται όταν τον παραβιάζουν. Εξάλλου, ο λόγος της ύπαρξης ειδικής δωσιδικίας των Υπουργών είχε σκοπό να προστατεύσει τους πολιτικούς που διατελούσαν ή είχαν διατελέσει Υπουργοί από την απειλή ποινικής δίωξης ως πολιτικό όπλο στα χέρια πολιτικών αντιπάλων.

Η ισχύουσα ρύθμιση του άρθρου 86 Σ. περί της ποινικής ευθύνης των Υπουργών που προβλέπει την άσκηση της ποινικής δίωξης από τη Βουλή, την ειδική και σύντομη αποσβεστική προθεσμία, που συνίσταται στο πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της επόμενης βουλευτικής περιόδου και την εκδίκαση της υπόθεσης από ειδικό δικαστήριο, χρησιμοποιήθηκε ως διακομματικό εργαλείο ατιμωρησίας και ασυλίας διεφθαρμένων πολιτικών. Όμως, η πρόβλεψη αυτή δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες μιας σύγχρονης δικαιοκρατικής κοινωνίας, και επιβάλλεται η ανάθεση της αρμοδιότητας της άσκησης ποινικής δίωξης και της εκδίκασης της ποινικής υπόθεσης αποκλειστικά και μόνο στη δικαστική εξουσία, και η κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας. Η λύση αυτή αποκαθιστά την αρχή της ισότητας και εμπεδώνει το αίσθημα ισονομίας στους πολίτες. Γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ τάσσεται υπέρ της πλήρους κατάργησης των άρθρων 62 και 86 του Συντάγματος.

2η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ - ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Άρθρα 3 και 13 του Συντάγματος

Οι σχέσεις Εκκλησίας- Πολιτείας, που απετέλεσαν αιχμή της προσπάθειας αναθεώρησης για τον ΣΥΡΙΖΑ, αποτελούν επίσης ιδεολογική αιχμή για την Χρυσή Αυγή. Από

την πρώτη στιγμή, με ατράνταχτα νομικά επιχειρήματα- όπως προκύπτει από την συζήτηση στην αρμόδια Επιτροπή της Βουλής- εκφράσαμε όχι μόνο την κάθετη αντίθεσή μας στην αναθεώρηση των διατάξεων αυτών, αλλά διαπιστώσαμε ότι η απόπειρά σας να «αναθεωρήσετε» τα άρθρα 3 και 13 δεν απαντάει σε κάποια δήθεν «κοινωνική συγκυρία» εκσυγχρονισμού του Συντάγματος, αλλά οφείλεται στην ιδεολογική έχθρα της Κυβέρνησης κατά της Ορθοδοξίας, της Εκκλησίας και των θεσμών που την υπηρετούν (κληρικοί, Μητροπολίτες κλπ.). Και αυτό γιατί την ίδια στιγμή που διατηρείτε ανέπαφα τα συνταγματικά δικαιώματα όλων των αλλοδόξων και ετεροδόξων (μουσουλμάνων, εβραίων, καθολικών) προσπαθείτε να πλήξετε βάνουσα εκείνα των ορθοδόξων χριστιανών (κατάργηση ορκοδοσίας, συμβόλων, κατηχητικής εκπαίδευσης κλπ.). Η ομόθυμη αντίδραση ολόκληρου του πληρώματος της Εκκλησίας (κληρικών και λαϊκών), όπως εκφράστηκε με πλήθος παραστάσεων και υπομνημάτων, αποδεικνύει ότι τα άρθρο 3 οφείλει να παραμείνει ως έχει, χωρίς καμία απολύτως αλλαγή, ειδικά αν λάβουμε υπόψιν μας ότι καμία απολύτως διαβούλευση, συζήτηση ή ανταλλαγή νομικών επιχειρημάτων δεν υπήρξε από την πλευρά της πλειοψηφίας.

Αντίστοιχα πρεσβεύουμε και για το άρθρο 13. Η κατοχύρωση της θρησκευτικής ελευθερίας, του Συντάγματος που είναι μείζων νομική έννοια σε σχέση με την ανεξιθρησκία, όχι μόνο κατοχυρώνει απόλυτα και πλήρως τα δικαιώματα όλων των πολιτών που πιστεύουν σε «γνωστή θρησκεία» (κατά τον ορισμό της πάγιας και διαχρονικής νομολογίας του ΣτΕ) αλλά επιτρέπει την άσκηση πνευματικής εξουσίας από το σύνολο των λειτουργών που δραστηριοποιούνται πνευματικά στην Ελλάδα, χωρίς να υφίσταται παραβίαση κανενός είδους δικαιώματος. Επομένως επί της ουσίας, οποιαδήποτε προσπάθεια «βελτίωσης» της παρούσας συνταγματικής διάταξης, θα είναι όχι μόνο προβληματική, αλλά και καταστροφική.

3η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Άρθρα 4 έως 25 του Συντάγματος

Στο άρθρο 4 το ισχύον Σύνταγμα επιτάσσει την ίση πρόσβαση όλων των Ελλήνων στις δημόσιες λειτουργίες. Το φαύλο πολιτικό- κομματικό σύστημα της Νέας Δημοκρατίας, του ΠΑΣΟΚ, του ΣΥΡΙΖΑ, τα χρόνια που κυβέρνησε και κυβερνάει, θυσίασε την αξιοκρατία στον βωμό του πολιτικού κέρδους. Η διεύθυνση του κόμματος στην λειτουργία του κράτους και η αντίληψη ότι η κομματική ιδιότητα είναι μια μορφή επαγγέλματος, οδήγησε στην ταύτιση του κομματικού με το δημόσιο συμφέρον. Αναξιοκρατία, ευνοιοκρατία των ημετέρων, κοματοκρατία, ανεξαρτήτως της εναλλαγής των κομμάτων αυτών στην εξουσία, διαποτίζουν κάθε τομέα της κοινωνικής, πολιτικής- και όχι μόνο- ζωής, με αποτέλεσμα να μην προάγεται το εθνικό συμφέρον. Η ισχύουσα διατύπωση του άρθρου 4 ότι «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου», αρκούσε και αρκεί για εμάς στη ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους στην πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις και αξιώματα, με την καθιέρωση της υποχρέωσης του κράτους να ενθαρρύνει την αξιοκρατία σε κάθε δομή του, εάν υπάρχει βεβαίως η πολιτική βούληση στην κατεύθυνση αυτή.

Για το άρθρο 15 Σ. ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ επισημαίνει ότι το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο δεν έχει επιτελέσει τον συνταγματικό του ρόλο. Ενώ κατ' επανάληψη έχουμε επισημάνει την υποχρέωση της τήρησης από τα δημόσια και ιδιωτικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα της συνταγματικής επιταγής και των νόμων που αναφέρονται στην πολιτική πολυφωνία με την παρουσίαση των πολιτικών θέσεων και προτάσεων της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ, κραυγαλέος είναι ο αποκλεισμός και η φίμωση του κόμματος μας, το οποίο αντιπροσωπεύεται στο Κοινοβούλιο από το 2012 και αποτελεί, σύμφωνα και με τις τελευταίες εθνικές εκλογές, την τρίτη πολιτική δύναμη της χώρας. Τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα συνεχίζουν με τον πλέον ανήθικο και παράνομο τρόπο να περιφρονούν την πολιτική προτίμηση εκατοντάδων χιλιάδων ψηφοφόρων του τρίτου εκλογικά κόμματος, την ίδια στιγμή κατά την οποία γίνονται διαρκώς αρνητικές αναφορές και μονόπλευρη παρουσίαση σε βάρος της Χρυσής Αυγής. Και όλα αυτά, μάλιστα, υπό την προκλητική ανοχή και αδράνεια του ΕΣΡ και την υποκίνηση και ενθάρρυνση όλων των κομμάτων του λεγόμενου συνταγματικού τόξου.

Στην προτεινόμενη αναθεώρηση του άρθρου 16 Σ. ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ τάσσεται κατά της προωθούμενης κατάργησης της αποκλειστικότητας της παροχής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που τελούν υπό την εποπτεία του κράτους και της παροχής αυτής της δυνατότητας και σε ιδιωτικούς φορείς. Με την αναθεώρηση η ανώτατη εκπαίδευση παύει να είναι δημόσιο αγαθό που παρέχεται δωρεάν από την πολιτεία σε όλους τους πολίτες και εκχωρείται σε διάφορα “Κολέγια” το δικαίωμα να πωλούν πτυχία, την ίδια στιγμή που δεν κατοχυρώνεται η δημόσια χρηματοδότηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και επιβάλλεται με την οικονομική “αυτοτέλεια και αυθυπαρξία” που προβλέπεται, η υποταγή τους στους νόμους της αγοράς και τις επιχειρήσεις - χορηγούς. Απαιτούμε η πολιτεία να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της για αποκλειστικά δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση, όπως ορίζει το Σύνταγμα, δωρεάν, σύγχρονη, υψηλού επιπέδου, με χρηματοδότηση του συνόλου των εκπαιδευτικών και ερευνητικών αναγκών αποκλειστικά από τον κρατικό προϋπολογισμό, εξασφάλιση υποδομής και αξιοπρεπώς αμειβόμενο διδακτικό προσωπικό. Εξάλλου, για το πολιτικό κατεστημένο, ο ρόλος της Παιδείας είναι συγκεκριμένος: η παραγωγή μαζανθρώπων, που ενηλικιούμενοι θα γίνουν καλοί ψηφοφόροι, χωρίς γνώση, χωρίς κριτική σκέψη, χωρίς εθνική συνείδηση, κατάλληλων ανθρώπων για να στηρίζουν ένα αποτυχημένο, απάνθρωπο, διεφθαρμένο και συγχρόνως ανθελληνικό πολιτικό σύστημα. Για τον ΛΑΪΚΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ η Παιδεία θα πρέπει, πάντα προς την κατεύθυνση της εξυπηρέτησης των συμφερόντων του Έθνους και του λαού, να είναι προσανατολισμένη στη διατήρηση και προαγωγή των εθνικών αξιών, κάτι που μπορεί να επιτευχθεί μόνον μέσα από την διαμόρφωση των αυριανών πολιτών σε συνεδητοποιημένα μέλη μιας μεγάλης εθνικής ομάδας που θα έχουν συναίσθηση και επίγνωση τόσο της καταγωγής τους όσο και της αποστολής τους.

Στην προτεινόμενη με την αναθεώρηση των άρθρων 21 παρ.1 και 25 Σ. “διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των πολιτών μέσω ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και εισοδηματικών ενισχύσεων” ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ θεωρεί ότι θα έπρεπε να είναι αυτονόητη η υποχρέωση της πολιτείας να διασφαλίζει συνθήκες

αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των πολιτών. Υποστηρίζουμε ένα μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης που βασίζεται στις έννοιες της αξιοπρεπούς εργασίας με διασφάλιση όλων των δικαιωμάτων και της ενίσχυσης της εγχώριας παραγωγής, μια Ελλάδα που θα έχει δουλειά δίκαια αμοιβόμενη για κάθε εργαζόμενο πολίτη.

Ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ είναι επιπλέον αντίθετος στην αναθεώρηση του άρθρου 21 Σ. Οι αριστεροί ιδεοληπτικοί του ΣΥΡΙΖΑ από τη μια, οι νεοφιλελεύθεροι ταγοί της παγκοσμιοποίησης από την άλλη, θέτουν στο στόχαστρο τους τους πυλώνες της εθνικής ταυτότητας, τη θρησκεία και την οικογένεια και ας ομολογείται από όλους ότι η πατρίδα μας έμεινε όρθια μέσα στην καταιγίδα των μνημονίων χάρη στη συνοχή της οικογένειας και χάρη στο κοινωνικό δίκτυο της Εκκλησίας. Η οικογένεια αποτελεί τη βάση της κοινωνικής οργάνωσης των ανθρώπων, είναι το φυτώριο όλων των αξιών του Έθνους και της πατρίδας, μέσα σε αυτήν, αναπτύσσεται η πίστη στον αληθινό θεό, η αγάπη στην πατρίδα, η μάθηση της γλώσσας και της πραγματικής ιστορίας.

Σχετικά με το άρθρο 21 παρ.3 του Σ. ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ αγωνίζεται για την ανάπτυξη ενός Εθνικού Συστήματος Δωρεάν Παροχής Υπηρεσιών Υγείας και Πρόνοιας προς τον Ελληνικό Λαό, αποκλειστικά δημόσιο, χωρίς καμία επιχειρηματικότητα είτε ιδιωτική είτε από το δημόσιο, δωρεάν, σύγχρονο, ενιαίο, καθολικό για όλους, τόσο για αυτούς που είναι ασφαλιστικά ενήμεροι, όσο και για αυτούς που λόγω της υπάρχουσας τραγικής οικονομικής συγκυρίας, έχουν μείνει ανασφάλιστοι, σε όλες τις βαθμίδες της υγείας, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια φροντίδα υγείας, όπως, επίσης, την πρόληψη και την πρόνοια.

Σχετικά με το άρθρο 21 παρ.7 Σ. ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ θεωρεί απαραίτητη την παραμονή υπό κρατική διαχείριση και έλεγχο, των κοινωνικών αγαθών που είναι απαραίτητα για μια αξιοπρεπή διαβίωση του ανθρώπου και αποτελούν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα για τη ζωή και την αξιοπρέπεια, όπως η ηλεκτρική ενέργεια, η πρόσβαση σε καθαρό, πόσιμο νερό, η υγεία και η πρόνοια. Και επιπλέον όσον αφορά την ενέργεια για την παραμονή υπό κρατική διαχείριση συνηγορούν και λόγοι ενεργειακής ασφάλειας και κατ' επέκταση εθνικής επιβίωσης της χώρας.

4η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Σύνταξη της Πολιτείας – Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Άρθρα 28 έως 49 του Συντάγματος

Για τον ΛΑΪΚΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ οποιαδήποτε διάταξη που περιορίζει την εθνική μας κυριαρχία είναι διάταξη απαράδεκτη και αδιανόητη, και για τον λόγο αυτό είμαστε συνολικά αντίθετοι στο άρθρο 28. Πρόκειται για σοβαρό συνταγματικό αλλά και πολιτειακό ολίσθημα, το οποίο όμως είναι δηλωτικό των συνταγματικών προθέσεων για υποταγή στην ιδέα της “ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης”.

Στην προτεινόμενη αναθεώρηση του άρθρου 29 Σ. ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ προτείνει: Να ανατεθεί στο Ελεγκτικό Συνέδριο ο έλεγχος όχι μόνο των εκλογικών δαπανών ΑΛΛΑ και της οικονομικής διαχείρισης των κομμάτων γενικά, καθώς και ο έλεγχος

του πόθεν έσχες (έλεγχος της περιουσιακής κατάστασης) των υπουργών, βουλευτών και υποψηφίων βουλευτών, καθώς και η επιβολή των σχετικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης και της έκπτωσης από το βουλευτικό αξίωμα, ανάλογα με την βαρύτητα της παράβασης. Να απαγορευθεί στα κόμματα δικαιούχους της κρατικής χρηματοδότησης η εκχώρηση ή ενεχύρωση της απαίτησης για κρατική χρηματοδότηση προς το σκοπό της χορήγησης νέων τραπεζικών δανείων. Κόμματα τα οποία προέρχονται από συγχώνευση δύο ή περισσότερων κομμάτων, η αλλαγή ονομασίας, η ίδρυση νέου κόμματος στη θέση άλλου που διέκοψε την λειτουργία του, και γενικά κάθε αλλαγή που οδηγεί στη δημιουργία νέας νομικής προσωπικότητας και φορολογικής ταυτότητας να θεωρούνται καθολικοί διάδοχοι των κομμάτων από τα οποία προέρχονται ως προς το σύνολο των οφειλών τους ανεξαρτήτως εάν απέκτησαν νέο ΑΦΜ.

Για την αποσύνδεση της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής, ο συνδυασμός άμεσης και έμμεσης εκλογής, όπως προτείνεται με την αναθεώρηση του άρθρου 32 Σ. από ΣΥΡΙΖΑ και Νέα Δημοκρατία, δεν έχει υιοθετηθεί από κανένα κοινοβουλευτικό Σύνταγμα και το πιθανότερο είναι η ρύθμιση αυτή, αν χρειασθεί τελικά η άμεση εκλογή, όπερ και το πιθανότερο, αυτή θα προσλάβει αμιγώς κομματικό χαρακτήρα κι έτσι θα έχουμε κομματικό αναβρασμό σε όλη τη χώρα και στο τέλος της διαδικασίας αυτής θα αποκτήσουμε κομματικό Πρόεδρο σε εθνικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, το ισχύον σύστημα, η ιδιόμορφη σύνδεση της εκλογής του με την διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών, είναι το χειρότερο από όλα. Ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ προτείνει την άμεση εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τους πολίτες δια της προσφυγής στο Εκλογικό Σώμα, αλλ' αποκλειστικώς για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας ευθέως απ' αυτόν. Εξάλλου, παρίσταται ανάγκη διορθωτικής αναθεώρησης των περί Προέδρου της Δημοκρατίας διατάξεων του Συντάγματος, και ως προς την άσκηση των αρμοδιοτήτων του, προκειμένου ο θεσμός να διαδραματίσει τον κατά την φύση του και κατά την ορθολογική δημοκρατική λειτουργία του Πολιτεύματος ρυθμιστικό του ρόλο.

Στην προτεινόμενη αναθεώρηση του άρθρου 44 Σ. ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ προτείνει: Δυνατότητα πρότασης για δημοψήφισμα που αφορά σοβαρό εθνικό θέμα πρέπει να έχουν όλοι οι φορείς του πολιτεύματος και συγκεκριμένα α) ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, όπως υπό το Σύνταγμα του 1975, β) η κυβέρνηση, όπως υπό το ισχύον Σύνταγμα, γ) η Βουλή, με 120 τουλάχιστον μέλη της και δ) οι πολίτες, με συγκεκριμένο αριθμό υπογραφών. Δυνατότητα πρότασης για δημοψήφισμα που αφορά ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, εκτός από τα δημοσιονομικά, πρέπει να έχουν εκτός από τη βουλή και οι πολίτες, με συγκεκριμένο αριθμό υπογραφών.

5η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Βουλή - Κυβέρνηση

Άρθρα 51 έως 85 του Συντάγματος

Ως προς τις διατάξεις του Συντάγματος που αφορούν την ανάδειξη και συγκρότηση της Βουλής, τον κοινοβουλευτικό έλεγχο και την άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας, και με

γνώμονα την θωράκιση και ενίσχυση της νομοθετικής εξουσίας, ώστε να ανταποκριθεί αποδοτικά στις σύγχρονες προκλήσεις της θεσμικής και πολιτικής της αποστολής, αλλά και πρωτίστως να αποτελέσει ένα ουσιαστικό θεσμικό αντίβαρο στην παγιωμένη οιοική κυριαρχία της εκτελεστικής εξουσίας, ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ προτείνει:

Τη μείωση του αριθμού των Βουλευτών περιοριστικά σε διακόσιους (άρθρο 51 παρ.1 Σ.)

Καθιέρωση ανώτατου ορίου συνολικής Βουλευτικής θητείας έως δύο πλήρεις Βουλευτικές περιόδους ή αθροιστικά οκτώ έτη, η υπέρβαση του οποίου θα συνεπάγεται αυτοδίκαια κώλυμα τόσο για την υποβολή νέας υποψηφιότητας, όσο και για την εκλογή ως Βουλευτή κάθε προσώπου το οποίο έχει υπερβεί ήδη το όριο αυτό (άρθρο 56 Σ.), ώστε να παρεμποδίζεται η επαγγελματοποίηση των πολιτικών.

Καθιέρωση στο πλαίσιο του άρθρου 81 Σ. της αρχής του ασυμβίβαστου του αξιώματός του Βουλευτή με εκείνο του Υπουργού ή του Υφυπουργού και κωλύματος των Υπουργών να ανακηρυχθούν υποψήφιοι Βουλευτές για την επόμενη Βουλή, με την αυτονόητη, βεβαίως, εξαίρεση του Πρωθυπουργού και των τυχόν Αντιπροέδρων της Κυβέρνησης. Το γεγονός ότι δεν υπάρχει ασυμβίβαστο των ιδιοτήτων Βουλευτή και Υπουργού είχε ως αποτέλεσμα οι Βουλευτές αντί να νομοθετούν, να μετατραπούν σε θλιβερούς χειροκροτητές της Κυβέρνησης, προκειμένου να εξασφαλίσουν μία κυβερνητική θέση, ενώ τα γραφεία των Υπουργών αντί να διοικούν, μετατράπηκαν σε χώρους ρουσφετιών, προκειμένου να εξασφαλιστεί η επανεκλογή τους ως Βουλευτές. Άρα, αντί της ανεξαρτησίας μεταξύ τους, δηλαδή της συνταγματικής διάκρισης των εξουσιών, έχουμε την πλειοψηφία της Βουλής υποκείμενη στην Κυβέρνηση και τις δύο -Κυβέρνηση και Βουλή- υποκείμενες στον κομματικό Αρχηγό και Πρωθυπουργό.

Αναφορικά με την κατοχύρωση επαρκών δικαιωμάτων στις κοινοβουλευτικές μειοψηφίες (άρθρο 65 Σ.) να επισημάνουμε την επανειλημμένη καταστρατήγηση Συντάγματος και Κανονισμού της Βουλής με το αντικοινοβουλευτικό, αντιδημοκρατικό πραξικόπημα από όλα τα κόμματα του λεγόμενου συνταγματικού τόξου μέσω της ψηφοφορίας για την εκλογή Αντιπροέδρων, με αποτέλεσμα όλα τα κόμματα της Βουλής να διαθέτουν Αντιπρόεδρο εκτός από τη Χρυσή Αυγή.

Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να θεσπιστούν τα αναγκαία εχέγγυα, ώστε η Κυβέρνηση να συμμορφώνεται ουσιαστικώς στον εκ μέρους των Βουλευτών ασκούμενο κοινοβουλευτικό έλεγχο, ιδίως μέσω της πρόβλεψης των αναγκών κυρώσεων σε περίπτωση μη έγκαιρης ανταπόκρισης των μελών της Κυβέρνησης στα επιμέρους μέσα κοινοβουλευτικού ελέγχου, τα οποία επιλέγουν κάθε φορά οι Βουλευτές κατά τον Κανονισμό της Βουλής.

Σε ό,τι αφορά την ψήφο των Ελλήνων πολιτών οι οποίοι βρίσκονται έξω από την Επικράτεια, για τη ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ προέχει η θεσμοθέτηση της ψήφου των Ελλήνων απόδημων ομογενών, με την αναθεώρηση των άρθρων 51 και 108 Σ. Την ίδια στιγμή, που αριστεροί και νεοφιλελεύθεροι επιχειρούν θεσμοθέτηση ψήφου σε αλλογενείς και αλλοδαπούς, την αρνούνται για τον Ελληνισμό της Διασποράς που είναι ζωντανός και διακατέχεται από υψηλό πατριωτικό φρόνημα. Για τους Έλληνες απόδημους ομογενείς και τους Έλληνες πολίτες, οι οποίοι βρίσκονται έξω από την Επικράτεια κατά την ημέρα των εκλογών, να εξασφαλισθεί, η άσκηση

του εκλογικού δικαιώματος με την ψήφο σε συνδυασμούς κομμάτων και συνασπισμούς κομμάτων, οι οποίοι έχουν καταρτίσει ψηφοδέλτια Επικρατείας και η ψήφος τους να μετρά στο υπό διαμόρφωση εθνικό ποσοστό.

6η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Δικαστική Εξουσία – Διοίκηση - Ειδικές Τελικές και Μεταβατικές διατάξεις

Άρθρα 87 έως 120 του Συντάγματος

Για την επιλογή των Προέδρων και Αντιπροέδρων των Ανωτάτων Δικαστηρίων ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ, σε συμφωνία με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών και την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης έναντι των άλλων δυο λειτουργιών του κράτους, κρίνει αναγκαία, με την αναθεώρηση του άρθρου 90 Σ., την συνταγματική πρόβλεψη για την επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης κατά τέτοιο τρόπο που θα ενισχύει το καθεστώς των εγγυήσεων της λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των ανώτατων δικαστικών λειτουργών, χωρίς καμία ανάμειξη ούτε της εκτελεστικής – κυβερνητικής εξουσίας, αλλά ούτε και των πολιτικών κομμάτων και των κομματικών πλειοψηφιών. Εάν πραγματικά επιθυμούμε ανεξάρτητη δικαιοσύνη τόσο η εκτελεστική όσο και η νομοθετική εξουσία δεν θα πρέπει να έχουν αρμοδιότητα στην επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης. Δεν είναι δυνατόν να γίνεται λόγος για διάκριση εξουσιών και ανεξάρτητη δικαιοσύνη και η ηγεσία της να επιλέγεται από την Κυβέρνηση ή τα κόμματα.

Στην αναθεώρηση του άρθρου 98 Σ. για τις ελεγκτικές αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ προτείνει να ανατεθεί στο Ελεγκτικό Συνέδριο ο έλεγχος όχι μόνο των εκλογικών δαπανών ΑΛΛΑ και της οικονομικής διαχείρισης των κομμάτων γενικά, καθώς και ο έλεγχος του πόθεν έσχες (έλεγχος της περιουσιακής κατάστασης) των υπουργών, βουλευτών και υποψηφίων βουλευτών, καθώς και η επιβολή των σχετικών κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης και της έκπτωσης από το βουλευτικό αξίωμα, ανάλογα με την βαρύτητα της παράβασης.

Εξάλλου, στην αναθεώρηση του άρθρου 101Α Σ. για τις Ανεξάρτητες Αρχές ο ΛΑΪΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ προτείνει την κατάργησή τους. Οι πέντε συνταγματικά προβλεπόμενες ανεξάρτητες Αρχές, και οι πολυάριθμες κατοχυρωμένες νομοθετικά, συνολικά τριάντα μία Ανεξάρτητες Αρχές, εν δυνάμει όργανα και εκτελεστικά και νομοθετικά και δικαστικά, αμφισβητούν τη δημοκρατική αρχή της διάκρισης των εξουσιών και ενώ τους έχει παραχωρηθεί πολιτική εξουσία είναι εκτός ελέγχου και λογοδοσίας, παραβιάζοντας τις βασικές αρχές που διέπουν το πολίτευμά μας, τη δημοκρατική και τη κοινοβουλευτική αρχή.

**A.5. Εισήγηση Γενικού και Ειδικού Εισηγητή ΚΚΕ,
κ.κ. Ιωάννη Γκικόκα και Ιωάννη Δελή**

Η συζήτηση στην Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος της Βουλής επιβεβαίωσε πλήρως την αρχική εκτίμηση του ΚΚΕ ότι τόσο οι προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ όσο και οι προτάσεις της ΝΔ και των άλλων κομμάτων γίνονται για να αποτυπωθούν, σε νομική-συνταγματική μορφή, οι νέες ανάγκες του συστήματος, που δεν καλύπτονται πλέον από τις προηγούμενες αναθεωρήσεις.

Ενδεικτικά αναφέρουμε, ότι οι προηγούμενες αναθεωρήσεις του ελληνικού Συντάγματος προχώρησαν μια σειρά αλλαγές που αφορούσαν το πεδίο της οικονομίας, την ελευθερία δράσης του κεφαλαίου, που έθετε η ενσωμάτωση της χώρας μας στο ευρωενωσιακό πλαίσιο. Αντίστοιχα, ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο η ισχύς του δικαίου της ΕΕ, όχι μόνο έναντι των κοινών νόμων, αλλά και έναντι του ίδιου του Συντάγματος. Με βάση τα παραπάνω υλοποιήθηκαν και εξακολουθούν να υλοποιούνται η αστική πολιτική, μέσω των μνημονίων, η ασφυκτική επιτροπεία, το σύνολο των μέτρων υπέρ του κεφαλαίου, που εκπορεύονται από την ΕΕ και ισχύουν για όλα τα κράτη-μέλη.

Η τωρινή αναθεώρηση, όχι μόνο δεν θίγει τις προηγούμενες -αντιδραστικού χαρακτήρα- αλλαγές, αλλά προχωράει περαιτέρω στη θωράκιση του αστικού πολιτικού συστήματος και την ευθυγράμμισή του με τις σημερινές ανάγκες της άρχουσας τάξης.

Ο πρώτος στόχος που υπηρετούν τόσο οι προτάσεις ΣΥΡΙΖΑ όσο και της ΝΔ κι άλλων κομμάτων, είναι να διασφαλιστεί η κυβερνητική πολιτική σταθερότητα και συνέχεια. Δηλαδή, να μη διαταράσσεται η άσκηση της κυρίαρχης αντιλαϊκής πολιτικής, από μια σειρά παράγοντες, ανάμεσα στους οποίους μπορεί να είναι και ο λαός, το κίνημα του, ο λαϊκός παράγοντας και η πίεση που μπορεί να ασκεί και πρέπει να ασκεί προς τις κυβερνήσεις.

Αυτό επιδιώκεται με την πρόταση για αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της βουλής και για μια πιθανή εκλογή του από το λαό, που αντικειμενικά θα ισχυροποιήσει το ρόλο του στο πολιτικό σύστημα. Αυτό επιδιώκεται επίσης με την πρόταση για αλλαγή της «ψήφου δυσπιστίας», έτσι ώστε αυτή να μην οδηγεί σε πτώση της κυβέρνησης και σε πιθανές πρόωρες εκλογές, αλλά είτε να απορρίπτεται και να συνεχίζει μια κυβέρνηση που, όμως, έχασε την πλειοψηφία, είτε να αναζητούνται συμπράξεις για νέα σχήματα, χωρίς εκλογές. Ή ακόμη και με την πρόταση για αδιατάρακτες 4ετείς κοινοβουλευτικές θητείες.

Ο δεύτερος στόχος είναι η προσπάθεια να αναστηλωθεί το κύρος του αστικού πολιτικού συστήματος στα μάτια του λαού, το οποίο κλονίστηκε, ιδιαίτερα εξαιτίας της κρίσης, των μέτρων, αλλά και της ασυνέπειας λόγων έργων, στην οποία ο ΣΥΡΙΖΑ διέπρεψε. Να εμφανιστεί ότι δήθεν ηθικοποιείται ένα σάπιο και ξεπερασμένο σύστημα.

Ο τρίτος στόχος της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, πάνω στον οποίο επιχειρείται να στηθεί και ο διπολικός καβγάς με τη ΝΔ, είναι αυτός που πλασάρεται με τα ψευδεπίγραφα συνθήματα της «εμβάθυνσης της δημοκρατίας», της «προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων», της δήθεν «αντινεοφιλελεύθερης ατζέντας», τη στιγμή που η κυβέρνηση επιτίθεται στα εργατικά, λαϊκά και δημοκρατικά δικαιώματα κι ελευθερίες.

Άλλωστε και σήμερα στο Σύνταγμα υπάρχουν διατάξεις για το δικαίωμα στην εργασία, για το δικαίωμα στη στέγη, για το δικαίωμα στην απεργία, για το δικαίωμα του συναθροίζεσθαι κλπ.

Αυτές οι αναφορές καθόλου δεν απέτρεψαν όλα αυτά τα χρόνια η ανεργία να έχει φτάσει στα ύψη, οι λαϊκές κατοικίες να φορολογούνται και να κατάσχονται, οι απεργίες να βγαίνουν στην συντριπτική πλειοψηφία τους παράνομες και καταχρηστικές.

Γιατί η αναγνώριση αυτών των δικαιωμάτων είναι τυπική, καταντά ένα «άδειο πουκάμισο», αφού την ίδια στιγμή υπάρχει ένα σύνολο από ρήτρες, εξαιρέσεις, εκτελεστικούς νόμους που τα καταστρατηγούν στην πράξη, για να προστατεύσουν τον υπέρτατο νόμο που είναι το καπιταλιστικό κέρδος, την ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, τις εκμεταλλευτικές σχέσεις, σε τελική ανάλυση τη δικτατορία του κεφαλαίου.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, η ΝΔ και τα άλλα κόμματα δεν τολμούν να προχωρήσουν ούτε καν σε στοιχειώδεις υπερώριμους αστικούς εκσυγχρονισμούς, όπως είναι η απλή και ανόθευτη απλή αναλογική, ο ουσιαστικός, απαραίτητος σήμερα πλήρης διαχωρισμός κράτους - Εκκλησίας, η πλήρης κατάργηση του άρθρου 86 περί ευθύνης υπουργών, έτσι ώστε αυτοί να αντιμετωπίζονται ισότιμα με τους άλλους πολίτες, η κατάργηση του προνομίου η εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία της Βουλής να αποφασίζει για την ποινική δίωξη των υπουργών.

Με βάση τα παραπάνω τοποθετούμαστε στις προτάσεις των άλλων κομμάτων, που στηρίζονται από 50 και πλέον βουλευτές. Υπενθυμίζουμε την τοποθέτησή μας ότι κατά την τελική ψηφοφορία στην στάση μας θα συνυπολογίσουμε και το κριτήριο σε κρίσιμες αναθεωρήτες διατάξεις να μην υπάρχει η πλειοψηφία των 180 βουλευτών σε αυτή την Βουλή, κάτι που θα έδινε «λευκή επιταγή» στην κυβερνητική – κοινοβουλευτική πλειοψηφία της επόμενης αναθεωρητικής βουλής, να προχωρήσει στις συνταγματικές αλλαγές και διατυπώσεις.

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΚΕ ΣΤΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΝ Ο ΣΥΡΙΖΑ ΚΑΙ Η ΝΔ

Άρθρο 2 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Διασφάλιση ευρωπαϊκού προσανατολισμού της χώρας)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Πρόκειται για προσπάθεια επέκτασης της συνταγματοποίησης της βασικής επιλογής της αστικής τάξης της χώρας μας για συμμετοχή στους μηχανισμούς της Ε.Ε.

Άρθρο 3 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Θρησκευτική ουδετερότητα του κράτους, διατήρηση της επικρατούσας θρησκείας).

Το ΚΚΕ υποστηρίζει το υπερώριμο αίτημα για τον πλήρη διαχωρισμό κράτους-εκκλησίας και κατάργηση του άρθρου 3 σχετικά με επικρατούσα θρησκεία, η οποία όσο παραμένει έχει έννομες συνέπειες.

Αν η πρόταση εισαχθεί όπως είναι (ενιαία άρθρο 3) το ΚΚΕ διαφωνεί και δεν μπορεί να το ψηφίσει.

Άρθρο 4 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Κατοχύρωση αξιοκρατίας)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Συνδέεται με την αξιολόγηση, με κριτήρια την υποταγή και πιστή εφαρμογή των αντιλαϊκών πολιτικών.

Άρθρο 13 παρ. 5 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) ((Κατοχύρωση και του πολιτικού όρκου)

Το ΚΚΕ θεωρεί ότι πρέπει να κατοχυρωθεί συνταγματικά ως μοναδικός τύπος όρκου, όπου αυτός απαιτείται, αυτόν που θα αποδέχεται το κράτος, ο πολιτικός όρκος.

Άρθρο 15 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Αδειοδότηση ραδιοτηλεοπτικών παρόχων από Ε.Σ.Ρ. και υποχρέωση εξάντλησης της διαθέσιμης χωρητικότητας του φάσματος)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Επιχειρείται η επέκταση της ήδη υπάρχουσας παράδοσης των ραδιοτηλεοπτικών μέσων στους επιχειρηματικούς ομίλους.

Άρθρο 16 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Ίδρυση πανεπιστημίων από ιδιώτες)

Το ΚΚΕ διαφωνεί ριζικά. Το ΚΚΕ υποστηρίζει ότι η μόρφωση δεν είναι εμπόρευμα και διεκδικεί την πλήρη διασφάλιση του ενιαίου και δημόσιου χαρακτήρα της παιδείας, με απαγόρευση στη λειτουργία ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων στην εκπαίδευση και κατάρτιση.

Δεν επιθυμεί σε καμία περίπτωση να ανοίξει ο δρόμος για την συνταγματική καθιέρωση και κατοχύρωση της ιδιωτικοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης, πλευρές της οποίας, με μια σειρά από νομοθετικές ρυθμίσεις και οδηγίες της ΕΕ, όπως με τα δίδακτρα για τα μεταπτυχιακά, έχουν ήδη εφαρμοστεί και από τη σημερινή και από τις προηγούμενες κυβερνήσεις.

Άρθρο 17 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Εφαρμογή διατάξεων αναγκαστικής απαλλοτρίωσης σε απαλλοτριώσεις κατ' εφαρμογή της πολεοδομικής, χωροταξικής ή αρχαιολογικής νομοθεσίας)

Το ΚΚΕ διαφωνεί.

Άρθρο 21 παρ. 1 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Εγγύηση του κράτους σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για όλους)

Το ΚΚΕ διαφωνεί.

Πρωτεύεται η συνταγματοποίηση μιας στρατηγικής που σαρώνει εργατικά και κοινωνικά δικαιώματα για την ενίσχυση της κερδοφορίας του κεφαλαίου και περιορίζεται μόνον σε ορισμένα ανεπαρκή μέτρα για την αντιμετώπιση των ακραίων φαινομένων φτώχειας και λειτουργεί ως εργαλείο συμπίεσης προς τα κάτω του λαϊκού εισοδήματος.

Άρθρο 21 παρ. 3 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (κοινωνικό δικαίωμα η υγεία, υποχρέωση του κράτους να παρέχει καθολική πρόσβαση σε αποτελεσματικές παροχές υγείας, κατοχύρωση Εθνικού Συστήματος Υγείας)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόταση περιορίζεται ουσιαστικά στο να κατοχυρώνει ένα ελάχιστο επίπεδο παροχών ιατρικής φροντίδας από το κράτος.

Το ΚΚΕ υποστηρίζει ότι η υγεία δεν είναι εμπόρευμα και διεκδικεί την πλήρη διασφάλιση από το Σύνταγμα, της παροχής υπηρεσιών υγείας-πρόνοιας αποκλειστικά από το κράτος και δωρεάν, με απαγόρευση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Άρθρο 21 προσθήκη παρ. 7 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) Νερό και ενέργεια και δίκτυα διανομής τους σε καθεστώς δημόσιας υπηρεσίας και υπό δημόσιο έλεγχο)

ΤΟ ΚΚΕ διαφωνεί. Πρόκειται για μια απατηλή προσπάθεια δήθεν να προστατευθούν βασικά κοινωνικά αγαθά, όπως το νερό και η ηλεκτρική ενέργεια, με την ρύθμιση ότι τα δίκτυα διανομής τους τελούν υπό δημόσιο έλεγχο.

Η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ όχι μόνον δεν αντιστρατεύεται αλλά αντίθετα υπηρετεί την στρατηγική της απελευθέρωσης, στους τομείς αυτούς, δίνοντας έτσι την δυνατότητα να παραχωρούνται για εκμετάλλευση στους επιχειρηματικούς ομίλους.

ΤΟ ΚΚΕ υποστηρίζει ότι τα κοινωνικά αγαθά όπως το νερό, η ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο πρέπει να είναι αποκλειστικά ιδιοκτησία του κράτους και να απαγορεύεται η παραχώρηση τους για εκμετάλλευση σε οποιοδήποτε τρίτο για αυτό και δεν μπορεί να συμφωνήσει με την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ.

Άρθρο 22 παρ. 1 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (Ίση αμοιβή για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας, ανεξάρτητα από ηλικία)

Το ΚΚΕ συμφωνεί. Η Κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ είναι εκείνη που συνέχισε να εφαρμόζει την νομοθέτηση του μικρότερου κατώτατου μισθού για νέους μέχρι 25 ετών.

Άρθρο 22 παρ. 2 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (Γενικοί ελάχιστοι όροι εργασίας με βάση διεθνείς συμβάσεις κλπ)

Το ΚΚΕ τοποθετείται με το ΚΑΤΑ. Όπως έχει η πρόταση για καθορισμό με νόμο των ελάχιστων ορίων εργασίας με βάση τις διεθνείς συμβάσεις, μπορεί να αξιοποιηθεί για την κατοχύρωση πολιτικών καθορισμού του κατώτατου μισθού με νόμο, όπως γίνεται σήμερα με τον νόμο της ΝΔ τον οποίο ενεργοποίησε η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ – ΑΝΕΛ.

Θα μπορούσε στην ρύθμιση του Συντάγματος όπως ισχύει σήμερα, να προστεθούν ρήτρες για μονομερή προσφυγή στην διαιτησία και για εφαρμογή της ευνοϊκότερης για τους εργαζόμενους ρύθμισης.

Άρθρο 22 παρ. 4 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) ((απαγόρευση της επίταξης υπηρεσιών, για την αντιμετώπιση των απεργιών)

Το ΚΚΕ συμφωνεί. Επιπλέον το ΚΚΕ υποστηρίζει την διεύρυνση του δικαιώματος της απεργίας (απεργία πολιτικής αλληλεγγύης κλπ.) και την ρητή απαγόρευση της ανταπεργίας.

Άρθρο 22 παρ. 5 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (κοινωνική ασφάλιση ως κοινωνικό δικαίωμα, ενιαίο σύστημα καθολικής κάλυψης στα πλαίσια δημόσιου αναδιανεμητικού συστήματος βάσει των αρχών της αλληλεγγύης και της ανταποδοτικότητας)

Το ΚΚΕ δεν μπορεί να συμφωνήσει. Στην πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ εισάγεται ο όρος της ανταποδοτικότητας, η οποία αποτέλεσε τον πολιορκητικό κριό για όλους τους αντιασφαλιστικούς νόμους και για τη διάλυση του όποιου κοινωνικού χαρακτήρα της ασφάλισης.

Το ΚΚΕ υποστηρίζει την διασφάλιση του δημόσιου αποκλειστικά χαρακτήρα της κοινωνικής ασφάλισης.

Άρθρο 24 (Πρόταση Ν.Δ.) (Αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής, ενίσχυση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, κατοχύρωση περιβαλλοντικού ισοζυγίου σε κάθε κρατική παρέμβαση, έννοια δάσους)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Χειροτερεύουν οι όροι προστασίας του περιβάλλοντος, ιδίως του δασικού, προς όφελος των επιχειρηματικών ομίλων.

Άρθρο 25 (Πρόταση Ν.Δ.) (Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Πρόκειται για πρόταση αντίστοιχης στόχευσης με εκείνη του ΣΥΡΙΖΑ για το άρθρο 21 παρ. 1, περί εγγύησης του κράτους σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης για όλους.

Άρθρο 28 παρ. 2 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (Δημοψήφισμα για την κύρωση διεθνούς συμφωνίας που προβλέπει μεταβίβαση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων του κράτους)

ΤΟ ΚΚΕ υποστηρίζει την πλήρη κατάργηση του άρθρου 28, Ενώ η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ διατηρεί την δυνατότητα εκχώρησης κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας και για τους λόγους αυτούς το ΚΚΕ διαφωνεί

Άρθρο 29 (Πρόταση Ν.Δ.) (Έλεγχος εκλογικών δαπανών των κομμάτων από το Ελεγκτικό Συνέδριο)

Το ΚΚΕ διαφωνεί, θεωρεί επαρκή την σημερινή διάταξη.

Άρθρα 30 παρ. 1, 32 παρ. 4 και 5, 34 παρ. 1 εδαφ. Β΄, 35 παρ. 2 περίπτ. γ΄ και 41 παρ. 5΄ (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (Εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας και από το λαό)

Το ΚΚΕ συμφωνεί.

Άρθρο 32 (Πρόταση Ν.Δ.) (αποσύνδεση εκλογής ΠτΔ από τη διάλυση της Βουλής)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόταση, στην οποία συγκλίνουν, όχι τυχαία, τα δύο κόμματα ΣΥΡΙΖΑ και Ν.Δ., αποτελεί όχημα για την σταθερότητα στην διακυβέρνηση της χώρας, με άλλα λόγια στην απρόσκοπτη συνέχιση της αντιλαϊκής πολιτικής, μέσα από την αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής. Ταυτόχρονα η πρόταση για άμεση εκλογή του ΠτΔ από το λαό, αντικειμενικά άμεσα ή σε μια μελλοντική αναθεώρηση, θα ανοίξει τον δρόμο για διεύρυνση του ρόλου του ΠτΔ στο πολιτικό σύστημα, με πιθανή αύξηση των αρμοδιοτήτων του, κάτι με το οποίο διαφωνεί το ΚΚΕ.

Άρθρο 33 παρ. 2 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Πολιτικός όρκος κατά την ορκωμοσία του ΠτΔ).
Το ΚΚΕ συμφωνεί

Άρθρο 33 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Θρησκευτικός ή πολιτικός όρκος κατά την ορκωμοσία του ΠτΔ)
Το ΚΚΕ διαφωνεί με βάση την προηγούμενη τοποθέτηση

Άρθρο 34 (Πρόταση **Ν.Δ.**) Μιλάει γενικά για την αναπλήρωση του ΠτΔ)
Το ΚΚΕ διαφωνεί. Αρκεί όπως έχει η ρύθμιση.

Άρθρο 35 (Πρόταση της **Ν.Δ.**) (Προσθήκη αρμοδιότητας στον ΠτΔ ώστε να συγκαλεί υπό την προεδρία του το Συμβούλιο των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων)
Το ΚΚΕ διαφωνεί. Δεν επιθυμούμε την παροχή επιπλέον αρμοδιοτήτων στον ΠτΔ.

Άρθρο 37 παρ. 2 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Ο Πρωθυπουργός να είναι βουλευτής)
Το ΚΚΕ τοποθετείται με το ΠΑΡΩΝ. Το πρόβλημα κυρίως δεν είναι η βουλευτική ή μη ιδιότητα του Πρωθυπουργού, που θα είναι έτσι και αλλιώς ο κανόνας, λόγω της ανάθεσης της Πρωθυπουργίας στον αρχηγό του πλειοψηφούντος στη Βουλή κόμματος, το οποίο φροντίζει να εκλεγεί βουλευτής ο επικεφαλής. Το βασικό πρόβλημα είναι η πολιτική που θα εφαρμοστεί.

Άρθρο 37 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Σε αποτυχία διερευνητικών εντολών, ανάθεση σχηματισμού κυβέρνησης στον Πρόεδρο του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου)
Το ΚΚΕ διαφωνεί. Αρκεί η ισχύουσα ρύθμιση.

Άρθρα 38 παρ. 1 και 84 παρ. 2 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Εποικοδομητική ψήφος δυσπιστίας)
Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόταση εντάσσεται στη δέσμη των προτάσεων που στοχεύουν στην κυβερνητική σταθερότητα. Δηλαδή στην απρόσκοπτη συνέχιση της ίδιας αντιλαϊκής πολιτικής, με άλλον πρωθυπουργό, από Βουλή με την ίδια σύνθεση και με αποφυγή εκλογών. Οδηγεί σε ενδεχόμενο να παραμείνει κυβέρνηση που έχει χάσει την πλειοψηφία της στην Βουλή ή και στον λαό.

Άρθρο 41 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Κατάργηση δυνατότητας κυβέρνησης να διαλύει τη Βουλή για εθνικό θέμα)
Το ΚΚΕ Διαφωνεί. Είναι προφανές ότι με την επίκληση αυτών των λόγων η πρωτοβουλία ανήκει στην εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία όπως έχει δείξει και η πείρα του παρελθόντος. Από την άλλη δεν πρέπει να στερήσουμε την δυνατότητα για πρόωρη προσφυγή στις κάλπες, στο όνομα της εξασφάλισης της κυβερνητικής σταθερότητας.

Άρθρο 42 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Παραπομπή ψηφισμένου ν/σ στη Βουλή από τον ΠτΔ, ύστερα από γνώμη του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Αρκεί η ισχύουσα διάταξη. Η παραπέρα ενίσχυση του ρόλου του ΠτΔ και της εμπλοκής του ΑΕΔ, μας βρίσκει αντίθετους.

Άρθρο 44 παρ. 2 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (Λαϊκά δημοψηφίσματα)

Το ΚΚΕ τοποθετείται με το ΠΑΡΩΝ

Οι προϋποθέσεις που τίθενται για την δυνατότητα διενέργειας δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία (για δημοψήφισμα για εθνικό θέμα συγκέντρωση 500.000 υπογραφών πολιτών και για δημοψήφισμα για ψηφισμένο νόμο συγκέντρωση 1.000.000 υπογραφών πολιτών), καθιστούν την εφαρμογή του σχεδόν αδύνατη.

Επιπλέον, εξακολουθεί και για τη διεξαγωγή ή μη του λαϊκού δημοψηφίσματος να έχει τον τελικό λόγο η εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία, μέσα από την ερμηνεία που της ανατίθεται για αν το προτεινόμενο από τον απαιτούμενο αριθμό πολιτών δημοψήφισμα, πράγματι αφορά κρίσιμο εθνικό θέμα ή νομοσχέδιο που ρυθμίζει σοβαρό κοινωνικό θέμα.

Άρθρο 44 (Πρόταση Ν.Δ.) (Εισαγωγή κανόνων καλής διενέργειας δημοψηφισμάτων)

Το ΚΚΕ τοποθετείται με το ΠΑΡΩΝ.

Η πρόταση της Ν.Δ. περιορίζεται σε διαδικαστικά ζητήματα διεξαγωγής των δημοψηφισμάτων (σαφήνεια ερωτήματος, προθεσμία μεταξύ προκήρυξης και διεξαγωγής δημοψηφισμάτων). Δεν αντιμετωπίζει ζητήματα που υπάρχουν με τα δημοψηφίσματα (όπως η διενέργεια μόνο ύστερα από πρόταση της κυβέρνησης και απόφαση της κυβερνητικής πλειοψηφίας ή ύστερα από πρόταση μεγάλου αριθμού βουλευτών και με απόφαση από ενισχυμένη πλειοψηφία της Βουλής, με αποκλεισμό της διεξαγωγής δημοψηφίσματος ύστερα από πρόταση μερίδας του λαού) ή ζητήματα που επίσης δεν ρυθμίζει η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ.

Άρθρο 49 (Πρόταση Ν.Δ.) (Ο ΠτΔ δικάζεται από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Δεν συμφωνεί με επέκταση αρμοδιοτήτων ΑΕΔ, ούτε με ιδιαίτερη αντιμετώπιση ΠτΔ σε σχέση με τους Υπουργούς.

Άρθρο 51 (Πρόταση Ν.Δ.) (Κατοχύρωση της ψήφου των Ελλήνων Ομογενών του εξωτερικού).

Προσθήκη παρ. 4 στο άρθρο 54 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (Ψήφος των Ελλήνων με μόνιμη εγκατάσταση στο εξωτερικό)

Το ΚΚΕ έχει καταθέσει συγκεκριμένες προτάσεις ώστε να μπορούν να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα όσοι έχουν ουσιαστικούς δεσμούς με την πατρίδα και όχι να διαμορφώνεται το εκλογικό αποτέλεσμα εκτός Ελλάδας. Με αυτές τις προϋποθέσεις είμαστε ανοικτοί σε παραπέρα συζητήσεις.

Άρθρο 53 (Πρόταση Ν.Δ.) (Σταθερός κοινοβουλευτικός κύκλος)

Το ΚΚΕ διαφωνεί ριζικά. Η πρόταση εντάσσεται στην ίδια λογική με την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ (για επικοδομητική ψήφο εμπιστοσύνης) και εντάσσεται στον ίδιο στόχο της διατήρησης της κυβερνητικής σταθερότητας, όπως την περιγράφουμε πιο πάνω.

Άρθρο 54 παρ. 1 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Συνταγματική καθιέρωση αναλογικού εκλογικού συστήματος)

Το ΚΚΕ υποστηρίζει την συνταγματική κατοχύρωση της απλής και ανόθευτης αναλογικής.

Άρθρο 54 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Εκλογικό σύστημα που εξασφαλίζει εύλογη αντιπροσώπευση και ταυτόχρονα κυβερνησιμότητα)

Με την πρόταση και των δύο κομμάτων και τον συσχετισμό δύναμης που υπάρχει φαίνεται ότι με την τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 54 δεν θα καθιερώνεται η ανόθευτη απλή αναλογική ως πάγιο εκλογικό σύστημα. Αντίθετα, δίνονται περιθώρια για καλπονοθευτικά εκλογικά συστήματα (μικρότερα με την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ και μεγαλύτερα με την πρόταση της Ν.Δ., ιδιαίτερα με την πρόταση για εξασφάλιση της κυβερνησιμότητας).

Ερμηνευτική δήλωση στο άρθρο 54 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Έννοια αναλογικού εκλογικού συστήματος)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόταση ανατρέπει την αφαίρεση των εδρών μπόνους από το πρώτο σε ψήφους κόμμα, που ψηφίστηκε με νόμο το 2016 και επιτρέπει την κλοπή ψήφων από τα μικρότερα κόμματα σε ποσοστό μέχρι 10%, ώστε να μπορεί να δοθεί ένα μπόνους μέχρι 30 έδρες, στο πρώτο σε ψήφους κόμμα.

Άρθρο 56, προσθήκη παρ. 5 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Προσωρινό κώλυμα εκλογής βουλευτών, μετά από τρεις θητείες)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Πρόκειται για ένα πολιτικό τρικ, ώστε να φανεί ότι δήθεν επιδιώκεται η αποτροπή της επαγγελματισμού της πολιτικής και η ανανέωση της σύνθεσης της Βουλής. Σε κάθε περίπτωση το πρόβλημα είναι ποια πολιτική υποστηρίζουν οι βουλευτές που εκλέγονται, πως δεν λογοδοτούν ουσιαστικά στο λαό.

Άρθρο 59 παρ. 1 και 2 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Καθιέρωση πολιτικού όρκου για την ορκωμοσία των βουλευτών)

Το ΚΚΕ συμφωνεί

Άρθρο 59 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Πολιτικός ή θρησκευτικός όρκος για την ορκωμοσία των βουλευτών)

Το ΚΚΕ διαφωνεί με βάση την προηγούμενη τοποθέτηση

Άρθρο 62 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (άρση βουλευτικής ασυλίας)

Άρθρο 62 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (άρση βουλευτικής ασυλίας)

Το ΚΚΕ διαφωνεί με την αναθεώρηση του άρθρου 62, όπως προτείνεται και από τα δύο κόμματα. (Ο ΣΥΡΙΖΑ κάνει λόγο για ασυλία μόνο για αδικήματα που σχετίζονται με την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων και η Ν.Δ. μόνο για αδικήματα που τελέστηκαν κατά την άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων). Και οι δύο προτάσεις δεν αποκλείουν την δίωξη βουλευτών και την άρση της ασυλίας τους για συμμετοχή τους στους κοινωνικούς αγώνες του λαϊκού

κινήματος. Επιπλέον, μην απαιτώντας άδεια της Βουλής για όλα τα υπόλοιπα αδικήματα, τίθεται ζήτημα ποιος θα αποφασίζει αν θα στέλνει ή όχι μια υπόθεση στη Βουλή για να δοθεί η σχετική άδεια για άρση της βουλευτικής ασυλίας.

Άρθρο 65 (Πρόταση **Ν.Δ.**) ((Διασφάλιση επαρκών δικαιωμάτων στην κοινοβουλευτική μειοψηφία)

Είναι μια γενική πρόταση, χωρίς την παραμικρή εξειδίκευση. Πάντως το συγκεκριμένο άρθρο αναφέρεται στην εκλογή του Προέδρου και των μελών του Προεδρείου της Βουλής, στη διεύθυνση των εργασιών της Βουλής από τον Πρόεδρο της Βουλής και στη δυνατότητα επιβολής από μέρους του πειθαρχικών μέτρων σε βάρος των βουλευτών, σύμφωνα με τον ΚανΒ, , στην οργάνωση των υπηρεσιών της Βουλής υπό την εποπτεία του Προέδρου της Βουλής..

ΤΟ ΚΚΕ τοποθετείται με το ΠΑΡΩΝ.

Άρθρο 68 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Σύσταση ενός αριθμού εξεταστικών επιτροπών με πρόταση που θα υπερψηφιστεί από τα 2/5 των βουλευτών)

Το ΚΚΕ συμφωνεί με τη δυνατότητα συγκρότησης εξεταστικών επιτροπών ύστερα από υπερψήφιση της σχετικής πρότασης, που θα μπορεί να υποβάλλεται από ένα αριθμό βουλευτών, π.χ. είκοσι (20), από ένα σημαντικό αριθμό βουλευτών, τέτοιο, που να μην εξαρτάται η συγκρότησή τους από την **εκάστοτε κοινοβουλευτική-κυβερνητική πλειοψηφία**.

Άρθρο 70 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Αποτελεσματικός κοινοβουλευτικός έλεγχος της κυβέρνησης. Σύνθεση Διάσκεψης των Προέδρων)

Πρόκειται για μια πολύ γενική πρόταση, χωρίς εξειδίκευση. Πάντως, σε σχέση με τον Κοινοβουλευτικό έλεγχο, το συγκεκριμένο άρθρο προβλέπει άσκηση του κοινοβουλευτικού ελέγχου στην Ολομέλεια της Βουλής και την δυνατότητα άσκησής του στα Θερινά Τμήματα και στις Κοινοβουλευτικές Επιτροπές;

Δεν υπάρχει αναφορά στο όργανο της Διάσκεψης των Προέδρων, όργανο που προβλέπει ο ΚανΒ. Είναι αλήθεια ότι ο εν λόγω Κανονισμός προβλέπει σύνθεση του συγκεκριμένου οργάνου, που συντριπτικά περιλαμβάνει μέλη της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

Άρθρο 72 (Πρόταση **Ν.Δ.**) ((Προληπτικός έλεγχος συνταγματικότητας για ψηφισμένο ν/σ από το Α.Ε.Δ.)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Δεν συμφωνούμε στην παροχή αρμοδιοτήτων στο ΑΕΔ πέρα από αυτές που ορίζει ήδη το Σύνταγμα (άρθρο 100), ούτε στην ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του ΠτΔ, που προωθείται μέσω και αυτής της διάταξης, σε συνδυασμό με την πρόταση της Ν.Δ. για το άρθρο 42.

Άρθρο 73 παρ. 1 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία)

Το ΚΚΕ συμφωνεί.

Άρθρο 74 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Καθιέρωση κανόνων καλής νομοθέτησης)

Είναι μια πρόταση κενή ουσιαστικού περιεχομένου. Άλλωστε στα χρόνια της οικονομικής κρίσης που εξακολουθούμε να διανύουμε, όλες οι ρυθμίσεις που συντέιναν υποτίθεται προς την πιο πάνω κατεύθυνση της καλής νομοθέτησης (όπως άσχετες τροπολογίες, προθεσμία κατάθεσης και των υπουργικών τροπολογιών, υποχρεωτική συζήτηση πρότασης νόμου της Αντιπολίτευσης μια φορά το μήνα), παραβιάστηκαν επανειλημμένα και κατάφορα από τις κυβερνήσεις.

Άρθρο 75 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Διαβούλευση ν/σ, αξιολόγηση εφαρμογής και κωδικοποίηση νομοθεσίας)

Το ΚΚΕ τοποθετείται με το ΠΑΡΩΝ. Αυτά είναι διαδικαστικά και δευτερεύουσας σημασίας ζητήματα. Αυτό που θα είχε κάποια αξία και θα έπρεπε να προβλέπεται ρητά θα ήταν η υποχρεωτική ακρόαση των ενδιαφερόμενων φορέων στην αρμόδια Διαρκή Επιτροπή που εξετάζει τα ν/σ, πριν από τη συζήτηση των ν/σ στην Ολομέλεια.

Άρθρο 78 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Κίνητρα για σταθερό φορολογικό καθεστώς σε στρατηγικές ιδιωτικές επενδύσεις, κατάργηση αναδρομικής επιβολής φόρου)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόταση στοχεύει στην εξασφάλιση φοροαπαλλαγών και σταθερού φορολογικού περιβάλλοντος για την προώθηση των επενδύσεων των μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων. Δεν διαφωνούμε με την κατάργηση της αναδρομικής επιβολής φόρων, όμως η πρόταση συνδέει τα δύο πιο πάνω ζητήματα, γι' αυτό και διαφωνούμε .

Άρθρο 79 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Δημοσιονομική ισορροπία και βιώσιμη δημοσιονομική λειτουργία)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόταση επιχειρεί να συνταγματοποιήσει την λιτότητα και την δραστική περικοπή των κοινωνικών δαπανών. Τέτοιες ρυθμίσεις υπάρχουν στο Σύμφωνο Σταθερότητας και προβλέπονται σε διάφορους μηχανισμούς εποπτείας της Ε.Ε. για όλα τα κράτη-μέλη.

Άρθρο 81 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Αντιπρόεδρος Υπουργικού Συμβουλίου μη Υπουργός)

Το ΚΚΕ διαφωνεί.

Άρθρο 82 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Σύσταση Συμβουλίου Εθνικής Άμυνας)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Όπως διαφώνησε και με το Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής. Υπάρχει η αρμόδια διαρκής επιτροπή της Βουλής για να συζητούνται τα θέματα αυτά.

Άρθρο 86 παρ. 3 (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας για τα αδικήματα των Υπουργών)

Άρθρο 86 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας για τα αδικήματα των Υπουργών)

Άρθρο 86 ερμηνευτική δήλωση (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (ποινική μεταχείριση των Υπουργών σύμφωνα με το άρθρο 86, μόνο για τα αδικήματα που τελούν κατά την άσκηση των καθηκόντων και όχι επ' ευκαιρίας αυτών)

Το ΚΚΕ ΖΗΤΑ την πλήρη κατάργηση του άρθρου 86. Η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ διατηρεί την ειδική ποινική μεταχείριση των υπουργών έστω και για περιορισμένο κύκλο αδικημάτων και την δυνατότητα της εκάστοτε κυβερνητικής πλειοψηφίας να παρεμβαίνει

Άρθρο 88 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Κατάργηση <<Μισθοδικείου>>, αποχώρηση δικαστικών λειτουργών στο 70ό έτος της ηλικίας τους)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Το Μισθοδικείο συντίθεται εκτός από ανώτατους δικαστές και από δύο καθηγητές ΑΕΙ και δύο δικηγόρους μέλη του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου των δικηγόρων. Αντίθετα το ΑΕΔ, στο ισχύον Σύνταγμα έχει συγκεκριμένες αρμοδιότητες που και με την εδώ πρόταση επεκτείνονται και αποτελείται αποκλειστικά από ανώτατους δικαστές. Δεν συμφωνούμε επίσης με την αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης (αποχώρησης) των δικαστικών λειτουργών από το 67° στο 70° έτος.

Άρθρο 89 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Απαγόρευση σε αποχωρήσαντες από την υπηρεσία δικαστικούς λειτουργούς για τρία έτη μετά την αποχώρησή τους να συμμετέχουν με οποιαδήποτε ιδιότητα στην Κυβέρνηση ή να τοποθετούνται σε πολιτικές θέσεις).

Το ΚΚΕ συμφωνεί.

Άρθρο 90 (Πρόταση **Ν.Δ.**) ((Προαγωγή της ηγεσίας της δικαιοσύνης με απόφαση ειδικής κοινοβουλευτικής επιτροπής, μεταξύ των αρχαιότερων δικαστικών λειτουργών).

Το ΚΚΕ διαφωνεί.

Είναι υπερώριμο το αίτημα να παύσει ο διορισμός της ηγεσίας της δικαιοσύνης από την εκάστοτε κυβέρνηση. Θεωρούμε ότι χρειάζεται η επιλογή αυτή να γίνεται με εκλογή από ευρύτερο εκλεκτορικό σώμα. Όπως είναι διατυπωμένη η πρόταση της Ν.Δ., αφήνει στην κυβερνητική κοινοβουλευτική πλειοψηφία την επιλογή της ηγεσίας της δικαιοσύνης (δεδομένου ότι οι κοινοβουλευτικές επιτροπές συντίθενται στη βάση κυβερνητικής πλειοψηφίας-αντιπολιτευτικής μειοψηφίας) και μέσω αυτής στην κυβέρνηση, .Εξ' άλλου, το κριτήριο που θέτει η πρόταση της Ν.Δ. για την επιλογή, εκείνο της αρχαιότητας, δεν μπορεί να είναι το μοναδικό κριτήριο.

Άρθρο 91 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Αναμόρφωση πειθαρχικής εξουσίας στους δικαστικούς λειτουργούς)

Η Ν.Δ. δεν εξειδικεύει το περιεχόμενο της πρότασής της. Εμείς θεωρούμε ότι πρέπει να απαλειφθεί η δυνατότητα του αρμόδιου Υπουργού Δικαιοσύνης να παρεμβαίνει στην πειθαρχική δίωξη των δικαστικών λειτουργών.

Άρθρο 93 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Επιτάχυνση δικαιοσύνης, κατά προτεραιότητα εκδίκαση κατηγοριών υποθέσεων, εκδίκαση απευθείας από τα οικεία ανώτατα δικαστήρια)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόθεση είναι να συγκεντρωθεί η εκδίκαση σημαντικών υποθέσεων με γενικότερο, κύρια δημοσιονομικό, ενδιαφέρον, στα ανώτατα δικαστήρια, και παράλληλα να υπάρχει ταχύτατη εκδίκαση υποθέσεων που ενδιαφέρουν κυρίως τους επιχειρηματικούς ομίλους. Άλλωστε διατάξεις κοινών νόμων που προβλέπουν σήμερα κατά προτεραιότητα εκδίκαση υποθέσεων, όπως οι εργατικές (ακυρότητα απόλυσης, επιδίκαση δεδουλευμένων κλπ.), εμφανίζουν τεράστιες καθυστερήσεις προσδιορισμού, εκδίκασης και έκδοσης απόφασης. Εκτός βέβαια εκείνων που αφορούν την κήρυξη απεργιών ως παράνομων και καταχρηστικών, που προσδιορίζονται, εκδικάζονται και βγαίνει απόφαση σε ελάχιστο χρόνο.

Άρθρο 94 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Απαγόρευση δικονομικών προνομίων του Δημοσίου)

Το ΚΚΕ δεν συμφωνεί. Δεν χρειάζεται συνταγματική διάταξη με τέτοιο γενικό χαρακτήρα.

Άρθρο 98 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Ενίσχυση ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Επαρκεί η σημερινή ρύθμιση.

Άρθρο 99 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Κατάργηση του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας)

Το ΚΚΕ διαφωνεί.

Άρθρο 100 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Μονιμοποίηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, κατάργηση όλων των ειδικών δικαστηρίων)

Το ΚΚΕ διαφωνεί.

Άρθρο 101 (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Ψηφιακός μετασχηματισμός των δημοσίων υπηρεσιών)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Δεν χρειάζεται συνταγματική πρόβλεψη για το εν λόγω θέμα. Αρκεί η απλή νομοθετική ρύθμιση.

Άρθρο 101Α (Πρόταση **ΣΥΡΙΖΑ**) (Σύσταση Α.Δ.Α. με νόμο που ψηφίζεται από αυξημένη πλειοψηφία, επιλογή των μελών των Α.Δ.Α. από τα 3/5 των μελών της Διάσκεψης των Προέδρων, έλεγχος των Α.Δ.Α. από τη Βουλή).

Άρθρο 101Α (Πρόταση **Ν.Δ.**) (Επιλογή μελών Α.Δ.Α. από τα 3/5 των μελών της Διάσκεψης των Προέδρων, παράταση θητείας μελών Α.Δ.Α., μέχρι εκλογή νέων μελών)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Ζητάμε την κατάργηση του άρθρου που συνταγματοποιεί τις Α.Δ.Α. Οι αρχές αυτές είναι μια επιλογή των αστικών κομμάτων στις καπιταλιστικές χώρες, αφενός για να παρασχεθεί νομιμοποίηση στις παρεμβάσεις σε σχέση με κοινωνικές δραστηριότητες όπως η ενημέρωση από τα ΜΜΕ, το απόρρητο των επικοινωνιών κλπ. και αφετέρου για να ρυθμιστούν κατά τον πιο συμφέροντα τρόπο συνολικά για τους επιχειρηματικούς ομίλους ζητήματα που αφορούν απελευθερωμένες αγορές, στις οποίες οι Α.Δ.Α. παίζουν ρυθμιστικό ρόλο.

Άρθρο 102 παρ. 2 (Πρόταση ΣΥΡΙΖΑ) (Άμεση εκλογή όλων των οργάνων των ΟΤΑ, αναλογικό εκλογικό σύστημα, τοπικά δημοψηφίσματα)

Άρθρο 102 (Πρόταση Ν.Δ.) (Πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα των ΟΤΑ από το ΑΕΔ, ίδιοι πόροι των ΟΤΑ και τοπικοί φόροι, προϋπολογισμοί των ΟΤΑ που να διασφαλίζουν δημοσιονομική ισορροπία)

Η πρόταση δεν θίγει την χαρακτήρα της Τοπικής Διοίκησης όπως διαμορφώθηκε στην Αναθεώρηση του 2001 και τους μετέπειτα νόμους. Η συνταγματική αναφορά στην διοικητική αυτοτέλεια είναι ψευδεπίγραφη και το αναδεικνύουν οι μετέπειτα «εφαρμοστικοί» νόμοι Καποδίστριας – Καλλικράτης – Κλεισθένης και οι μνημονιακοί νόμοι που ευθυγραμμίζουν πλήρως κάθε διοικητική - δημοσιονομική πράξη με τις κατευθύνσεις του κεντρικού κράτους με αντίστοιχο πειθαρχικό έλεγχο.

Η δε οικονομική αυτοτέλεια είναι ο φερετζές για να αποποιείται το κράτος την χρηματοδότηση της και να μένει ανοιχτός ο δρόμος για την μετατροπή της σε ένα ακόμη φορομπηχτικό μηχανισμό με φόρους και τέλη, και για την επιχειρηματική λειτουργία της.

Η πρόταση της ΝΔ είναι ακόμη πιο επιθετική στην ίδια κατεύθυνση και συνταγματοποιεί επίσης την μνημονιακή κατεύθυνση των ισοσκελισμένων προϋπολογισμών.

Για το εκλογικό σύστημα η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ αναφέρεται σε αναλογικό εκλογικό σύστημα και όχι για απλή ανάθευση και αναλογική για το σύνολο του εκλογικού συστήματος.

Άρθρο 103 (Πρόταση Ν.Δ.) (Αξιολόγηση δημοσίων υπαλλήλων)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η Ν.Δ. συνταγματοποιεί την προωθούμενη λογική της <<αξιολόγησης>>, που σηματοδοτεί την προσπάθεια για πλήρη υποταγή και μετατροπή των δημοσίων υπαλλήλων σε πειθήνια όργανα εφαρμογής των κυρίαρχων πολιτικών για την λειτουργία και τους στόχους της δημόσιας διοίκησης, στα πλαίσια της καπιταλιστικής οικονομίας.

Άρθρο 106 (Πρόταση Ν.Δ.) (Κατοχύρωση της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας σε συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Η πρόταση αποτελεί προσπάθεια να συνταγματοποιηθεί η εξασφάλιση σταθερών και ευνοϊκών οικονομικών και πολιτικών συνθηκών για την απρόσκοπτη κερδοφορία του κεφαλαίου.

Άρθρο 110 (Πρόταση Ν.Δ.) (Απλοποίηση αναθεωρητικής διαδικασίας του Συντάγματος)

Το ΚΚΕ διαφωνεί. Διευκολύνονται τα σχέδια της κυρίαρχης τάξης να περιβάλει με τον μανδύα των υπέρτατων νόμων και αρχών, τα κάθε φορά στρατηγικά της συμφέροντα και επιλογές.

Άρθρα 112 έως 119 (Πρόταση Ν.Δ.) (Κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων)

Το ΚΚΕ γενικά συμφωνεί με την κατάργηση των παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων. Διαφωνεί με την κατάργηση της παρ. 2 του άρθρου 116, που ορίζει ότι δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Και πως το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην

πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών. Ούτε συμφωνεί με την μεταφορά αυτής της διάταξης στο άρθρο 4, δεδομένου ότι η πρόταση της Ν.Δ. για την αναθεώρηση του συγκεκριμένου άρθρου (άρθρου 4), περιλαμβάνει τη συνταγματοποίηση αρχών που υποκριτικά προβάλλονται και δεν μπορούν να έχουν παρά μόνο τυπική και όχι ουσιαστική εφαρμογή στα πλαίσια του υπάρχοντος κοινωνικοπολιτικού συστήματος, όπως οι αρχές της ισότητας ευκαιριών και της αξιοκρατίας. Διαφωνεί επίσης με την κατάργηση των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 117, που επιβάλλουν αφενός την υποχρεωτική αναδάσωση και τον αποκλεισμό της διάθεσής τους για άλλο προορισμό, δημόσιων ή ιδιωτικών δασών και δασικών εκτάσεων που καταστρέφονται από πυρκαγιές ή αποψιλώνονται, αφετέρου δε την αναγκαστική απαλλοτρίωση μόνο υπέρ του Δημοσίου για λόγους δημόσιας ωφέλειας με διατήρηση της μορφής τους ως δασικών, δασών ή δασικών εκτάσεων που ανήκουν σε . φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΚΕ

Το ΚΚΕ συμμετέχει στη Συνταγματική Αναθεώρηση, καταθέτει προτάσεις κι εξαντλεί κάθε περιθώριο για να προστατευθούν και να διευρυνθούν τα λαϊκά, δημοκρατικά δικαιώματα, οι συνδικαλιστικές ελευθερίες, τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας, χωρίς αυταπάτες ότι μπορεί να υπάρξει “προοδευτικό” και “δημοκρατικό” Σύνταγμα, στο πλαίσιο της σημερινής εξουσίας του κεφαλαίου. Ο λαός έχει το δικαίωμα να παλεύει με όλες τις μορφές σε μια τέτοια κατεύθυνση και επίσης έχει το δικαίωμα και τη δύναμη να διαμορφώσει τις προϋποθέσεις για την αλλαγή του σημερινού Συντάγματος.

Καλούμε το λαό να κάνει αυτές τις προτάσεις, άξονες πάλης του εργατικού-λαϊκού κινήματος.

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΚΕ

A. Απαγόρευση εκχώρησης κυριαρχικών δικαιωμάτων

1. Κατάργηση της παρ. 1 του άρθρου 27 Σ, που επιτρέπει την μεταβολή στα όρια του ελληνικού κράτους.
2. Απαγόρευση διέλευσης από την χώρα μας και την στάθμευση σε αυτή ξένων στρατιωτικών δυνάμεων. Απαγόρευση παραχώρησης βάσεων και άλλων διευκολύνσεων. (άρθρο 27 παρ 2 Σ)
3. Απαγόρευση παραγωγής, απόκτησης και παραμονής πυρηνικών και χημικών όπλων στην χώρας μας (προσθήκη νέας παραγράφου στο άρθρο 27Σ).
4. Κατάργηση συνολικά του άρθρου 28 του Σ και ειδικότερα:
Κατάργηση της παρ. 1, με την οποία αναγνωρίζεται η υπεροχή του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων έναντι του εσωτερικού δικαίου.
Κατάργηση της παρ. 2, που επιτρέπει την παραχώρηση αρμοδιοτήτων του ελληνικού κράτους σε ξένα κέντρα και ιμπεριαλιστικούς οργανισμούς (NATO, ΕΕ κλπ.)

Κατάργηση της παρ. 3, με την οποία η χώρα μπορεί να προβαίνει σε περιορισμούς στην άσκηση της εθνικής της κυριαρχίας.

Κατάργηση της ερμηνευτικής δήλωσης, με την οποία κατοχυρώνεται σε συνταγματικό επίπεδο η βασική επιδίωξη της αστικής τάξης για συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΕ.

5.Κατάργηση της ερμηνευτικής δήλωσης του άρθρου 80 Σ, με την οποία ρυθμίζεται συνταγματικά η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΟΝΕ και στην ζώνη του Ευρώ.

Β. Λειτουργία Βουλής και δημοψηφίσματα

1. Συνταγματική κατοχύρωση ως πάγιου εκλογικού συστήματος της ανόθευτης απλής αναλογικής (άρθρο 54 Σ)και κατάργηση της δυνατότητας άσκησης εκλογικού δικαιώματος με επιστολική ψήφο (άρθρο 51παρ.4 Σ).

2. Υποχρεωτικά συζήτηση δύο φορές τον μήνα προτάσεων νόμου της αντιπολίτευσης (**άρθρο 74 παρ. 6 Σ**) και κατάργηση των περιορισμών του **άρθρου 73 παρ 3** που εμποδίζουν τα κόμματα και τους βουλευτές να παίρνουν νομοθετικές πρωτοβουλίες.

3. Καθιέρωση νομοθετικής πρωτοβουλίας από τον λαό (προσθήκη νέας παρ. στο άρθρο 73Σ) με δυνατότητα κατάθεσης πρότασης νόμου υπογεγραμμένης από έναν αριθμό που να διευκολύνει την άσκηση του πιο πάνω δικαιώματος (πχ 20.000 υπογραφές).

4. Η πρόταση για συγκρότηση εξεταστικής επιτροπής να μπορεί να υποβληθεί και από μικρότερο αριθμό βουλευτών πχ 20 και υποχρεωτική συγκρότηση αν ψηφισθεί από έναν περιορισμένο αριθμό βουλευτών πχ 100, ώστε να μην η μπορεί η κυβερνητική πλειοψηφία να μπλοκάρει την συγκρότησή της (άρθρο 68 παρ. 2)

5. Ουσιαστική κατάργηση του άρθρου 48 Σ. Δεν αναστέλλονται άρθρα του Συντάγματος που ορίζουν ατομικά και συλλογικά κοινωνικά δικαιώματα και πολιτικές ελευθερίες (άρθρο 5 παρ 4, άρθρα 6,8,9,11,12παρ1 έως και 4, άρθρα 14,19,22παρ.3 και άρθρο 23). Δεν επιτρέπεται η συγκρότηση ειδικών δικαστηρίων, ούτε και η αναστολή των άρθρων 96 παρ.4 και 97.

Να εξετάζεται μόνον η περίπτωση της δυνατότητας επίταξης των αναγκών υποδομών (λιμάνια αεροδρόμια και άλλα) τα οποία ανήκουν σε εγχώρια ή ξένα ιδιωτικά οικονομικά συμφέροντα, σε περίπτωση επίθεσης ξένης χώρας ή συνασπισμού χωρών κατά των κυριαρχικών δικαιωμάτων και της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας

6. Υποχρεωτική διενέργεια δημοψηφίσματος αν η πρόταση δημοψηφίσματος που καταθέτει ένα κόμμα ψηφισθεί από έναν σημαντικό αριθμό βουλευτών πχ 100 και το αποτέλεσμα των δημοψηφισμάτων να είναι δεσμευτικό για τις κυβερνήσεις. Πρόβλεψη για διενέργεια δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία (άρθρο 44 παρ.2 Σ).

Γ. Πλήρης διαχωρισμός Κράτους – Εκκλησίας

1. Κατοχύρωση της πλήρους ελευθερίας συνείδησης σε συνδυασμό με τον πλήρη διαχωρισμό Κράτους και Εκκλησίας και ειδικότερα:

α) Να καταργηθεί η εισαγωγική αναφορά του Συντάγματος “...στο όνομα της Αγίας Τριάδας”

β) Να καταργηθεί το άρθρο 3Σ που ορίζει ως επικρατούσα θρησκεία την Ορθόδοξη Χριστιανική

γ) Να καταργηθεί το άρθρο 14 παρ. 3Α που επιτρέπει την κατάσχεση εντύπου με εισαγγελική εντολή για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας.

δ) Να καταργηθεί από το άρθρο 16 παρ.2Σ η αναφορά που αναγορεύει σε σκοπό της εκπαίδευσης την ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης και το μάθημα των θρησκευτικών να αφορά αποκλειστικά την ιστορία των θρησκειών.

ε) Να τροποποιηθεί το άρθρο 13Σ ώστε:

- Να καταργηθεί η αναφορά στην παρ.3 στην επικρατούσα θρησκεία

- Να καταργηθεί στην παρ. 5 ο θρησκευτικός όρκος και να καθιερωθεί υποχρεωτικά ότι όπου απαιτείται όρκος αυτός θα γίνεται με την διαβεβαίωση στην τιμή και στην συνείδηση.

- Να προστεθεί ρητή ρύθμιση που καθιερώνει την υποχρεωτικότητα του πολιτικού γάμου, καθώς επίσης και της ονοματοδοσίας των τέκνων, όσον αφορά την αναγνώριση τους από την πολιτεία για οποιαδήποτε συνέπεια.

στ) Να τροποποιηθούν τα άρθρα 33 παρ.2 και 59 παρ.1,2 Σ που αναφέρονται στον θρησκευτικό όρκο του Προέδρου της Δημοκρατίας και των βουλευτών ώστε οι πιο πάνω όταν αναλαμβάνουν τα καθήκοντα τους να επικαλούνται την συνείδηση τους.

Δ. Διεύρυνση κοινωνικών συνδικαλιστικών και πολιτικών δικαιωμάτων

1. Εξασφάλιση του απορρήτου της προσωπικής ζωής από την συλλογή και επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών και πλήρης απαγόρευση της συλλογής και επεξεργασίας στοιχείων που αφορούν την συνδικαλιστική και πολιτική δράση (άρθρο 9 Α του Σ)

2. Διεύρυνση του δικαιώματος της απεργίας (απεργία πολιτικής αλληλεγγύης κλπ.) απαγόρευση ανταπεργίας. Απαγόρευση επιστράτευσης απεργών. Να επιτραπεί η απεργία στα σώματα ασφαλείας και στους δικαστικούς και να σταματήσει η με οποιονδήποτε τρόπο απαγόρευση της συνδικαλιστικής δράσης των υπαλλήλων του στενότερου και ευρύτερου δημόσιου τομέα.(άρθρο 23 παρ. 2 Σ).

3. Πλήρης κατοχύρωση, χωρίς περιορισμούς των ελεύθερων συλλογικών συμβάσεων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (άρθρο 22 παρ.3 Σ).

4. Κατοχύρωση του δικαιώματος της συνδικαλιστικής έκφρασης των μονίμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και σύσταση Επιτροπών Στρατευμένων για την αντιμετώπιση προβλημάτων κατά την διάρκεια της θητείας τους (με προσθήκη νέας παρ. στο άρθρο 22 Σ)

5. Κατοχύρωση πλήρους πολιτικής και κοινωνικής δραστηριότητας των μονίμων στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων, καθώς και των υπηρετούντων στα Σώματα Ασφαλείας, όταν βρίσκονται εκτός υπηρεσίας. (άρθρο 29 παρ. 3 Σ)

6. Η μόρφωση δεν είναι εμπόρευμα. Πλήρης διασφάλιση του ενιαίου και δημόσιου χαρακτήρα της παιδείας με απαγόρευση στην λειτουργία ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων στην εκπαίδευση και κατάρτιση. Πλήρης κατοχύρωση στην δωρεάν παροχή παιδείας για όσους βρίσκονται στην χώρα. (άρθρο 16 Σ)

7.Η παροχή υπηρεσιών υγείας δεν είναι εμπόρευμα. Πλήρης διασφάλιση της παροχής υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας αποκλειστικά από το δημόσιο και απολύτως δωρεάν, με απαγόρευση της επιχειρηματικής δραστηριότητας (άρθρο 21 παρ.3)

8.Διασφάλιση του δημόσιου αποκλειστικά χαρακτήρα της κοινωνικής ασφάλισης (άρθρο 22 παρ 5).

9. Πλήρης κατάργηση του μέτρου της εκτόπισης (άρθρο 5 παρ.4 Σ)

10. Κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιπτώσεις.(άρθρο 7 παρ.3 Σ)

11.Πλήρης κατοχύρωση του δικαιώματος να συνέρχονται και να συναθροίζονται οι ευρισκόμενοι στην χώρα μας με ταυτόχρονη κατάργηση των όποιων περιορισμών στις δημόσιες συναθροίσεις (άρθρο 11 Σ).

11. Κατοχύρωση του δικαιώματος της νομικής συμπαράστασης σε όλες τις διαδικασίες ενώπιον των αρχών (προσθήκη παρ. 3 του άρθρου 20 Σ)

12. Επαναδιατύπωση του άρθρου 25Σ με απάλειψη των φράσεων που εισήχθησαν με την αναθεώρηση του 2001, οι οποίες θεσμοθέτησαν ρητά τους περιορισμούς στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Ε. Δημόσια Διοίκηση και άλλοι κρατικοί θεσμοί

1. Ενιαία σχέση εργασίας στο Δημόσιο που είναι δημοσίου Δικαίου (άρθρο 103 Σ) και κατάργηση της συνταγματικής απαγόρευσης για την μονιμοποίηση των συμβασιούχων (άρθρο 103 παρ. 3 και 8 Σ)

3. Κατάργηση του άρθρου 82 παρ. 3 για την ΟΚΕ

4. Κατάργηση του άρθρου 82 παρ.4 Σ για το Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής. Υπάρχει η Διάρκης Επιτροπή Άμυνας και Εξωτερικών της Βουλής για να συζητά τα θέματα αυτά.

ΣΤ. Δικαιοσύνη

1. Παύει ο διορισμός της Ηγεσίας της Δικαιοσύνης (οι Πρόεδροι και οι Αντιπρόεδροι των Τριών Ανωτάτων Δικαστηρίων, ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, ο Γενικός Επίτροπος του Ελεγκτικού Συνεδρίου και ο Γενικός Επίτροπος των Διοικητικών Δικαστηρίων) από την Κυβέρνηση. Η ηγεσία της Δικαιοσύνης πρέπει σε κάθε περίπτωση να εκλέγεται από ευρύτερο εκλεκτορικό σώμα (άρθρο 90 παρ. 5Σ)

2. Κατάργηση της προβλεπόμενης από το Σύνταγμα ex officio συμμετοχής στο οικείο ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο (άρθρο 90 παρ. 1 Σ)και στο οικείο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο (άρθρο 91 παρ.2 Σ) του Προέδρου του οικείου Ανωτάτου Δικαστηρίου. Όλα τα μέλη των πιο πάνω οργάνων πρέπει να προκύπτουν με κλήρωση.

3. Κατάργηση της προβλεπόμενης από το Σύνταγμα παρέμβασης του αρμόδιου Υπουργού Δικαιοσύνης στις προαγωγές κλπ. των δικαστικών λειτουργών, μέσα από την παραπομπή των αποφάσεων του οικείου Δικαστικού Συμβουλίου στην Ολομέλεια του οικείου Δικαστηρίου (άρθρο 90 παρ. 3Σ) καθώς επίσης και της παρέμβασης του ιδίου Υπουργού στην πειθαρχική δίωξη των δικαστικών λειτουργών (άρθρο 91 παρ.1 Σ)

4. Κατάργηση της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης και εκδίκαση των στρατιωτικών αδικημάτων των στρατιωτικών από τα κοινά Ποινικά Δικαστήρια (άρθρο 96 παρ.4 Σ).

Ζ. Ποινική ευθύνη Υπουργών.

Ριζική αλλαγή του άρθρου 86 του συντάγματος ώστε να αρθούν όλα τα εμπόδια και να διώκονται οι υπουργοί όπως όλοι οι πολίτες. Να ισχύσει η κοινή παραγραφή με την κατάργηση της αποσβεστικής προθεσμίας και να μην εξαρτάται η δίωξη τους από την θέληση της εκάστοτε κοινοβουλευτικής κυβερνητικής πλειοψηφίας.

Η. Τοπική αυτοδιοίκηση.

Συνταγματική κατοχύρωση της υποχρέωσης του Κράτους να εξασφαλίζει τους αναγκαίους οικονομικούς πόρους στους ΟΤΑ, με χρηματοδότηση μέσα από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Απαγόρευση επιβολής πειθαρχικών ποινών σε βάρος των αιρετών εκπροσώπων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Απαγόρευση του ελέγχου σκοπιμότητας των αποφάσεων από κρατικά όργανα. Η Επίλυση των διαφορών όταν αμφισβητείται η νομιμότητα να γίνεται από την Δικαιοσύνη (άρθρο 102 Σ).

Θ. Κατάργηση προνομίων εφοπλιστικού κεφαλαίου και κεφαλαίων εξωτερικού – φυσικός πλούτος και κοινωνικά αγαθά

1. Κατάργηση των προνομίων ξένου και εφοπλιστικού κεφαλαίου (άρθρο 107 Σ).
2. Ο ορυκτός πλούτος, τα μεταλλεύματα και οι υδρογονάνθρακες καθώς επίσης και ο φυσικός πλούτος όπως οι ποταμοί, οι λίμνες, οι λιμνοθάλασσες, οι αιγιαλοί, τα σπήλαια, οι ιαματικές πηγές, καθώς και οι αρχαιολογικοί χώροι είναι αποκλειστικά δημόσια περιουσία και δεν παραχωρούνται για εκμετάλλευση σε τρίτους.
Τα κοινωνικά αγαθά όπως το νερό, η ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο είναι αποκλειστικά ιδιοκτησία του κράτους και δεν παραχωρούνται για εκμετάλλευση σε τρίτους.
Οι δημόσιες εκτάσεις στους ορεινούς όγκους της χώρας μας, με την επιφύλαξη της παρ. 4, απαγορεύεται να παραχωρηθούν σε τρίτους για εμπορική και βιομηχανική εκμετάλλευση (Τροποποίηση του άρθρου 18 παρ.1 και 2 Σ).

**A.6. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή
των Ανεξαρτήτων Ελλήνων,
κ. Κωνσταντίνου Κατσίκη**

Για τα άρθρα 62 και 86 του Συντάγματος

Θα ξεκινήσουμε από την παραδοχή πως όλοι, θεωρούμε αυτονόητο τον έλεγχο της Εκτελεστικής Εξουσίας και ιδίως της εκάστοτε Κυβέρνησης, από τα αρμόδια, για το λόγο αυτό, όργανα της Πολιτείας.

Θεσμοθετημένες διαδικασίες λογοδοσίας υπάρχουν σε όλα σχεδόν τα ανεπτυγμένα Συντάγματα των δυτικών κρατών, σε πολλά μάλιστα από αυτά, το Κοινοβούλιο είναι αρμόδιο όχι μόνο για την κίνηση της σχετικής διαδικασίας, αλλά και για την εκδίκαση της υπόθεσης, ως δικαστήριο.

Η Ελλάδα ανήκει συνεπώς στο κεντρικό ρεύμα των δυτικών χωρών, από την άποψη αυτή.

Γιατί άραγε, όλα τα σύγχρονα δυτικά κράτη έχουν ειδικές διατάξεις Περί Ευθύνης Υπουργών;

Για να προστατεύσουν τους εγκληματούντες πολιτικούς;

Ή μήπως γιατί χωρίς τέτοιου είδους διατάξεις δεν είναι δυνατόν να κυβερνηθεί μια χώρα και να ληφθούν οι αναγκαίες πολιτικές αποφάσεις, που διαφορετικά θα μετατρέπονταν όλες σε ποινικές δικογραφίες, τουλάχιστον για παράβαση καθήκοντος;

Όλοι ζητάνε πια θωράκιση νομικής ευθύνης, προκειμένου να λάβουν αποφάσεις.

Οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, θεωρούμε πως αν δεν υπάρξει αποτελεσματική αναθεώρηση του **άρθρου 86**, ο έλεγχος της εκτελεστικής εξουσίας, θα καταστεί αλυσιτελής.

Και αυτό, γιατί η «σύντομη» παραγραφή που προβλέπεται **στην παράγραφο 3** είναι δυσανάλογη, σε σχέση τόσο με το διακύβευμα της άσκησης δημόσιας εξουσίας, όσο και με την ποινική αντιμετώπιση του συνόλου των πολιτών της χώρας.

Συνεπώς, καθίσταται αναγκαίος ο δικαστικός έλεγχος των μελών της Κυβέρνησης, απευθείας από την τακτική Δικαιοσύνη, κατά τις κοινές διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, για τα ποινικά αδικήματα που ενδέχεται να τελέσουν επ' ευκαιρία των καθηκόντων τους.

Και στο σημείο αυτό, θα ήθελα, να επισημάνω την εστίασή μας στο «επ' ευκαιρία» κι όχι μόνο στο «κατά την άσκηση» των καθηκόντων τους, θεωρώντας κομβικό σημείο ηθικής απαξίας την εκμετάλλευση του δημοσίου αξιώματος για προσπορισμό ιδίου, οικονομικού κυρίως, οφέλους.

Και τούτο, διότι για πολλά χρόνια, υπήρξε ανατιολόγητη επιείκεια σε θέματα ευθύνης Υπουργών, είτε στη βάση της «πολιτικής αλληλεγγύης», είτε στη βάση της «ανταλλακτικής πολιτικής».

Όμως, η απονομή της δικαιοσύνης δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι αντικείμενο προσωπικών ή πολιτικών σκοπιμοτήτων, ούτε αντικείμενο συναλλαγής, καθόσον συνιστά βασικό λίθο της σύγχρονης Δημοκρατίας.

Παρατηρώντας τη διαχρονική εξέλιξη του συγκεκριμένου άρθρου, θα μπορούσαν εύκολα να κατηγορηθούν οι νομοθετούντες, για ύψωση οχυρού προστασίας του πολιτικού συστήματος.

Από το 1952 έως το 2001, το κείμενο του ίδιου άρθρου αυξάνεται σε όγκο, αλλά μειώνεται σε αξιοπιστία, θεωρούμενο, από τους πολίτες παραπέρασμα καπνού, για την κάλυψη πολιτικών ανομιμάτων.

Η συγκεκριμένη Βουλή, βαρύνεται και με την ευθύνη της ανατροπής της εδραίας αυτής πεποίθησης.

Γι' αυτό, η συζήτηση θα πρέπει να είναι πολύ βαθιά και πολύ σοβαρή, με πρόταγμα την ηθική και την ισονομία, στην κορυφή της αξιακής πυραμίδας μας.

Η πραγματοποίηση δομικών αλλαγών είναι μονόδρομος.

Η ανίχνευση των αναγκών και των απαιτήσεων της ελληνικής κοινωνίας, μορφοποιείται, με την απαίτησή της για θεσμοθετημένες διαδικασίες ελέγχου και απελευθέρωσης της δικαστικής εξουσίας, από τον συσχετισμό της με την εκτελεστική, ώστε η τελευταία να ελέγχεται αποτελεσματικά και προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος.

Η προτεινόμενη αναθεώρηση του **άρθρου 86**, διασφαλίζει την τήρηση της αρχής της ισότητας και συνδράμει στην εμπέδωση του αισθήματος δικαίου στους πολίτες, ενισχύοντας την αυτονομία της δικαιοσύνης και διαφυλάσσοντας, κατ' επέκταση, την ίδια τη δημοκρατία.

Η κατάργηση του προηγούμενου προνομιακού συστήματος ποινικής δίωξης των μελών της Κυβέρνησης και η θέσπιση ενιαίου τρόπου δίωξης και δικαστικής διερεύνησης τυχόν πράξεων των Υπουργών, επ' ευκαιρία των καθηκόντων τους, με αυτόν των λοιπών πολιτών, ανταποκρίνεται στις ανάγκες μιας σύγχρονης, δικαιοκρατικής κοινωνίας.

Υπουργός ή Υφυπουργός που εκμεταλλεύεται το δημόσιο αξίωμά του, τελώντας πράξεις εμφανώς άσχετες και αναμφισβητήτως χωρίς να τελούν σε ουσιαστική σχέση προς τα ασκούμενα καθήκοντά του, όπως η φοροδιαφυγή, η δωροδοκία, η δωροληψία ή η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες, θα πρέπει αμελλητί -για να χρησιμοποιήσω και λέξη της εν ισχύ διάταξης- να εξετάζονται από την τακτική Δικαιοσύνη.

Η απαλοιφή δε, της εξαιρετικά σύντομης αποσβεστικής προθεσμίας, που συνίσταται στο πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου, της επόμενης βουλευτικής περιόδου, μετά την τέλεση του αδικήματος, αποτελεί ύψιστη κοινωνική απαίτηση και ύψιστο πολιτικό μας καθήκον.

Η ισχύουσα νομοθεσία αναγκαιοί να ακολουθείται μόνο για αδικήματα που τελούν τα πολιτικά πρόσωπα «κατά» την άσκηση των καθηκόντων τους, για πράξεις δηλαδή συνιστώσες ενάσκηση, κατά νόμο αρμοδιότητας, ή για παραλείψεις ενασκήσεως κατά νόμο οφειλομένων καθηκόντων.

Επειδή στη νομική τα πάντα είναι θέμα ερμηνείας, απλής ή συνδυαστικής, αλλά πάντοτε σύμφωνης με τους κανόνες της επιστήμης, πολλοί θα μπορούσαν να ισχυρισθούν πως υπάρχουν συνταγματικές διατάξεις που, εκ του χαρακτήρα και του σκοπού τους, είναι υπέρτερες και υπερισχύουν έναντι άλλων, οι οποίες ως αντίθετες, θα μπορούσαν δυνητικά να μην εφαρμοστούν και να θεωρηθούν ανίσχυρες.

Και γίνονται περισσότερο συγκεκριμένος.

Η διάταξη του **άρθρου 4, παράγραφος 1**, του Συντάγματος «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» είναι η πρώτη διάταξη των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και από τις ελάχιστες μη αναθεωρητέες διατάξεις του συντάγματος.

Συνεπώς, κάθε άλλη διάταξη που έρχεται σε αντίθεση με αυτόν τον υπέρτερο κανόνα, είναι ανίσχυρη.

Η καθιέρωση λοιπόν, διαφορετικών όρων και προϋποθέσεων, για την ποινική ευθύνη Υπουργών και Υφυπουργών, σε σχέση με την ποινική ευθύνη των υπολοίπων Ελλήνων, που παρά τη συνταγματική επιταγή «όλοι είμαστε ίσοι ενώπιον του νόμου», καθιστούν τη διάταξη αυτή ανίσχυρη και ερμηνευτικά μη εφαρμόσιμη.

Υιοθετώντας, λοιπόν, την ερμηνεία περί αντίθεσης του **άρθρου 86**, με την υπέρτερη συνταγματική διάταξη του άρθρου 4, παράγραφος 1, η δικαστική εξουσία θα μπορούσε να μην εφαρμόζει το συγκεκριμένο άρθρο και κατ' επέκταση ούτε και τον εκτελεστικό νόμο 3126/2003.

Κάποιοι λοιπόν νομικοί, ισχυρίζονται πως με τις προϋποθέσεις αυτές, θα μπορούσε να μην είναι και επιβεβλημένη η αναθεώρηση του άρθρου αυτού.

Ωστόσο, επειδή οι κανόνες δικαίου του Συντάγματος ενέχουν το στοιχείο της τυπικής υπεροχής έναντι των κοινών νόμων, οι Ανεξάρτητοι Έλληνες θεωρούμε επιβεβλημένο τον χαρακτηρισμό της συγκεκριμένης διάταξης, ως αναθεωρητέας, πεπεισμένοι πως οι προκλήσεις της εποχής μας, επιβάλουν αλλαγές ρηξικέλευθες και μακρόπνοες.

Θεωρώντας πως οι διατάξεις του **άρθρου 62** είναι συνεκδοχικά εναρμονισμένες με αυτές του **άρθρου 86**, η αναθεώρηση του τελευταίου θα επηρεάσει και το πρώτο.

Για το λόγο αυτό, δεν προχωρήσαμε σε πρόταση και αιτιολογική υποστήριξη του **άρθρου 62**. Αυτή λοιπόν, είναι η θέση που υποστηρίζουμε εμείς, οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, αναφορικά με την αναγκαιότητα της αναθεώρησης του **άρθρου 86** και του συναφούς **άρθρου 62**. Σε κάθε περίπτωση, θεωρούμε πως η θέση μας αυτή, μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία, ενός ενδεχόμενου συγκερασμού θέσεων, που θα αναπτυχθούν κατά την εξέλιξη του κοινοβουλευτικού διαλόγου, που εκτυλίσσεται στο πλαίσιο των εργασιών της παρούσας επιτροπής.

Για τα άρθρα 6 και 3 του Συντάγματος

Ρυθμιστικό πεδίο του Συντάγματός μας, δεν αποτελεί μόνον η οργάνωση και η λειτουργία του Κράτους, ούτε μόνον οι σχέσεις Κράτους-πολιτών, αλλά η κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή στο σύνολό της.

Οι βασικές συνταγματικές αρχές, λόγω της ιδιαίτερα βαρύνουσας σημασίας του περιεχομένου τους, αποτελούν «αξιώματα» που εφαρμόζονται στη συνολική έννομη τάξη.

Το περιεχόμενό τους χρησιμεύει στην ερμηνεία και άλλων συνταγματικών διατάξεων, κατά μείζονα δε λόγο και διατάξεων της κοινής νομοθεσίας.

Το **άρθρο 2 παράγραφος 1** του Συντάγματος, συγκαταλέγεται στις γενικές συνταγματικές αρχές και συγκεκριμένα στην αρχή της προστασίας της αξίας του ανθρώπου.

Ανάλογου δε ειδικού βάρους, είναι και οι σχετικές διατάξεις των **άρθρων 7 παράγραφος 2 και 106 παράγραφος 2**, σύμφωνα με τις οποίες, απαγορεύεται η προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και η ανάπτυξη ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας, σε βάρος της. Ο συντακτικός νομοθέτης, αντιλαμβανόμενος την αξία του ανθρώπου ως «θεμελιώδη

αρχή» απαγορεύει την αναθεώρηση της συγκεκριμένης διάταξης, δηλαδή της **παραγράφου 1 του άρθρου 2**.

Δεν συγκαταλέγεται δε αυτή, ούτε στις διατάξεις εκείνες που υπόκεινται σε αναστολή, σε περίπτωση εφαρμογής του **άρθρου 48 παράγραφος 1**, δηλαδή σε περιπτώσεις πολέμου και επιστράτευσης, εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων.

«Πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας» καθιερώνεται η αρχή της προστασίας της ανθρώπινης αξίας, η ιδιαίτερη δε νοηματική σύνδεση της οποίας, με τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, καθίσταται προφανής, συνδυαστικά δε ερμηνευόμενη με το **άρθρο 25 παράγραφος 2 και με το άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2**, φανερώνει πως η Πολιτεία, με γνώμονα το σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή και αξία, αποτελεί το μέσον για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, επιτυγχάνοντας την κοινωνική της πρόοδο, μέσα σε πλαίσια ελευθερίας και δικαιοσύνης.

Η υποχρέωση που απορρέει δε από την αρχή αυτή, δεν εξαντλείται στο σεβασμό και μόνο της ανθρώπινης αξίας, αλλά επεκτείνεται και στην προστασία αυτής, έναντι προσβολών της και από ιδιώτες.

Για παράδειγμα, αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, η λήψη κατάλληλων μέτρων, που αποσκοπούν στην ασφάλεια και στην προστασία των πολιτών.

Κατά συνέπεια, λαμβανομένου υπόψιν του μη αναθεωρητέου της παραγράφου 1 του άρθρου 2, θεωρώ πως η πρόταση τόσο της Νέας Δημοκρατίας όσο και του Ποταμιού, θα αφορά προσθήκες στην παράγραφο 2 της αρχής αυτής, τις οποίες με προσοχή θα παρακολουθήσουμε, δεδομένης της μη λεπτομερούς περιγραφής τους, στις κατατεθειμένες προτάσεις τους.

Και τώρα ερχόμαστε στο **περιλάλητο άρθρο 3**, για το οποίο τόσες συζητήσεις έχουν γίνει και τόσο μελάνι έχει χυθεί.

Ο προτεινόμενος χωρισμός Κράτους και Εκκλησίας συνιστά μια μεταφορική περιγραφή της απόστασης μεταξύ της οργανωμένης θρησκείας και του εθνικού Κράτους.

Είναι όρος που χρησιμοποιείται, προκειμένου να περιγραφούν οι ενέργειες που αποσκοπούν στο διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων του κοσμικού Κράτους, από την Εκκλησία της Ελλάδος.

Είναι, δε έννοια που παραλληλίζεται με άλλες διεθνείς, κοινωνικές και πολιτικές ιδέες, όπως η ανεξιθρησκεία, και ο θρησκευτικός πλουραλισμός.

Ιστορικά στοιχεία βεβαιώνουν, πως το νεότερο ελληνικό Κράτος, από την ίδρυσή του κιόλας το 1832, κλήθηκε να επαναπροσδιορίσει τη σχέση του με την Εκκλησία, η οποία στους αιώνες της δουλείας, έπαιξε ηγετικό ρόλο για τον Ελληνισμό.

Το 1833 εκδόθηκε βασιλικό διάταγμα και κηρύχθηκε το Αυτοκέφαλο της Ελλαδικής Εκκλησίας και η ανεξαρτησία της από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως.

Τον ίδιο χρόνο, νέο διάταγμα διαλύει τετρακόσια δώδεκα (412) από τα πεντακόσια σαράντα πέντε (545) ανδρικά μοναστήρια, διαθέτοντας την περιουσία τους «υπέρ εκκλησιών και σχολείων».

Από το 1915 έως το 1923 ο Εθνικός Διχασμός είχε αντίκτυπο και στην Εκκλησία της Ελλάδος.

Η πολιτική διαίρεση έγινε και εκκλησιαστική.

Το 1982, μετά από απευθείας επαφές του αείμνηστου Ανδρέα Παπανδρέου, με τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Σεραφείμ, θεσπίζεται ο πολιτικός γάμος, με νομοσχέδιο που προέβλεπε «ισοδυναμία» πολιτικού και θρησκευτικού γάμου.

Η ιστορική αναδρομή λοιπόν, καταδεικνύει πως στην Ελλάδα, πράγματι, υπάρχει μακρά παράδοση αλληλεξάρτησης Κράτους και Εκκλησίας.

Οι σημερινές προτάσεις που έχουν κατατεθεί για αναθεώρηση του άρθρου 3 του Συντάγματος και επαναπροσδιορισμό των σχέσεων Κράτους - Εκκλησίας, θα πρέπει να μελετηθούν με ιδιαίτερη προσοχή, επιδιώκοντας ευρύτατες συναινέσεις, που μέχρι στιγμής δεν βλέπω να είναι υπαρκτές.

Η αποκατάσταση της σύμπνοιας στους εκκλησιαστικούς κύκλους, αποτελεί για εμάς, τους Ανεξάρτητους Έλληνες όρο *sine qua non* (sine qua non) για τη συμμετοχή μας σε οποιαδήποτε συζήτηση, συναφούς περιεχομένου με τις κατατεθείσες προτάσεις.

Για τα άρθρα 4 έως 25 του Συντάγματος

Οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, θεωρώντας αναγκαίο τον επαναπροσδιορισμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων των συνανθρώπων μας, καταθέτουμε μια σειρά σκέψεων με ηθικό και ανθρωποκεντρικό πρόσημο, με στόχο την προστασία και τη θωράκιση των δικαιωμάτων μας, ακόμα και σε έκτακτες συνθήκες, όπως αυτές που βιώσαμε κατά τη μνημονιακή εποχή.

Η προστασία της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, των στοχασμών και των σκέψεών μας, όπως προσδιορίζεται στο **άρθρο 14**, αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της δημοκρατικής λειτουργίας.

Η διασφάλιση όμως της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης, αποτελεί υποχρέωση κάθε εκτελεστικής εξουσίας, με καταληκτικό στόχο την αξιόπιστη και ποιοτική ενημέρωση των πολιτών.

Η θεσμοθέτηση διαφανούς λειτουργίας και η καθιέρωση της υποχρέωσης των επιχειρήσεων μέσων ενημέρωσης, να ανακοινώνουν τη σύνθεση του ιδιοκτησιακού τους καθεστώτος, της οικονομικής τους κατάστασης και των μέσων χρηματοδότησής τους, επιδιώκει την εξάλειψη της κατευθυνόμενης και ψευδούς πληροφόρησης και καταπολεμά τη διαφθορά.

Καταλύει την αθέμιτη προαγωγή ιδιωτικών συμφερόντων, με τη μορφή ανταλλαγής εκδουλεύσεων, μεταξύ οικονομικής και πολιτικής εξουσίας.

Εναρμόνιση με την παγκόσμια εκπαιδευτική πραγματικότητα, καθώς και με την ευρωπαϊκή πρακτική, αποτελεί η πρότασή μας για αναθεώρηση του **άρθρου 16**, προκειμένου να ανταποκριθεί σε ένα εξόχως ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Η πρόβλεψη ίδρυσης Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.) από Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), η υποχρέωσή τους για παροχή υποτροφιών σε επιλαχόντες φοιτητές των Δημόσιων Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων, με κοινωνικο-οικονομικά

φυσικά κριτήρια και η δυνατότητα σύμπραξής τους με τα Δημόσια Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, θα περιορίσει τη φυγή σπουδαστών στο εξωτερικό.

Η παραμονή τους στην πατρίδα, θα συνδράμει στην ενίσχυση του επιστημονικού δυναμικού, στην αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος, αλλά και στην ελάφρυνση του οικογενειακού προϋπολογισμού, σε σχέση με το κόστος σπουδών των παιδιών στο εξωτερικό.

Με την πρότασή μας για προσθήκη ένατης **(9ης) παραγράφου στο άρθρο 18**, δηλαδή της ένταξης των υδάτων και των κρίσιμων ενεργειακών αποθεμάτων στα «κοινόχρηστα πράγματα», τα μη δεκτικά συναλλαγής και απαλλοτρίωσης, ενισχύεται η ενεργειακή αυτόρκεια της χώρας και θωρακίζεται ο στρατηγικός της σχεδιασμός σε περιόδους οικονομικής και γεωπολιτικής κρίσης και η δυνατότητά της για αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών.

Με το άρθρο 20 παρέχεται Συνταγματικό δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας, από τα δικαστήρια, σε οποιονδήποτε πολίτη καταφύγει σε αυτά προς υπεράσπιση των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του.

Ωστόσο, το κόστος των καταβαλλομένων παραβόλων, δρα πολλές φορές αποτρεπτικά στον πολίτη, ειδικά μετά από μια τόσο μακρά περίοδο οικονομικής κρίσης.

Η πρότασή μας για θεσμοθέτηση ορίου, στην αξία των καταβαλλομένων παραβόλων, υπέρ του Δημοσίου, με ανώτατο όριο το είκοσι τοις εκατό (20%) της αξίας του κατώτατου μισθού ενός υπαλλήλου πλήρους απασχόλησης, καθώς επίσης και σε περιπτώσεις φορολογικών διαφορών, η καταβολή ποσού -ως προϋπόθεση του παραδεκτού- να μην υπερβαίνει το δέκα τοις εκατό (10%) του αντικειμένου διαφοράς, θα καταργήσει τα οικονομικά εμπόδια πρόσβασης στη Δικαιοσύνη και θα διασφαλίσει στους πολίτες τη δυνατότητα άσκησης ειδικών μέσων και βοηθημάτων, όταν αυτοί θεωρούν πως αδικούνται.

Αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά, διαπιστώνοντας τη συναίνεση όλων σχεδόν των πολιτικών σχηματισμών, στην αναγκαιότητα διεύρυνσης των διατάξεων του **άρθρου 21**, θεσπίζοντας την εξομοίωση των τρίτεκνων οικογενειών προς τις πολύτεκνες.

Υπαγάζοντας και αυτές τις οικογένειες στο ειδικό προστατευτικό καθεστώς των πολύτεκνων, ευελπιστούμε στην ανακοπή της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού και στην περαιτέρω καταπολέμηση της υπογεννητικότητας.

Η επιδείνωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, συνέπεια των φυσικών καταστροφών, όπως κατέδειξαν οι τραγικές περιπτώσεις της Μάνδρας και του Ματιού, υπαγορεύει την οικολογική αναβάθμιση και τη βελτιστοποίηση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, με την καθιέρωση της υποχρέωσης φύτευσης διπλάσιου αριθμού δασικών δέντρων, για κάθε ένα που αδρανοποιείται, στην ίδια οικοσυστημική περιοχή.

Με τον τρόπο αυτό, θα επιτευχθεί ταχεία αναδάσωση και αξιοσημείωτος εμπλουτισμός της τοπικής χλωρίδας.

Εν κατακλείδι, οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, θεωρούμε πως όσον αφορά τον τομέα των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, **(άρθρα 4 έως 25)** ως αναθεωρητέα θα πρέπει να συζητηθούν τα άρθρα που προανέφερα, πιστεύοντας πως τα υπόλοιπα υπηρετούν απολύτως το σκοπό της σύνταξής τους.

Για τα άρθρα 28 έως 49 του Συντάγματος

Μετά την ολοκλήρωση του κύκλου των συζητήσεων, για τον προσδιορισμό των αναθεωρητέων άρθρων, που αναφέρονται στον ορισμό και στην προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των Ελλήνων πολιτών και ξεκινώντας την συζήτηση για το τρίτο μέρος των διατάξεων του Συντάγματος, σχετικά με την οργάνωση και την λειτουργία της Πολιτείας, επιτρέψτε μου να εστιάσω στην αναγκαιότητα ανατροπής της απαξίωσης των πολιτών προς τους θεσμούς.

Η αίσθηση που διαχέεται στους πολίτες πως οι βουλευτές και εν γένει οι εκάστοτε εκλεγμένες κυβερνήσεις, δεν εκφράζουν πάντα γνήσια τη λαϊκή βούληση, επιβάλλει την ανάγκη τομών, σε συνταγματικό επίπεδο, ώστε η λαϊκή κυριαρχία να εκφράζεται όχι μόνο μέσα από τις εθνικές εκλογές, κάθε τέλος τετραετίας, αλλά να εκδηλώνεται και άμεσα, μέσα από θεσμοθετημένες διαδικασίες λογοδοσίας και λαϊκών πρωτοβουλιών.

Στο πλαίσιο αυτό θα αναφερθώ – από πλευράς των Ανεξαρτήτων Ελλήνων – στα άρθρα που θεωρούμε πως χρήζουν αναθεώρησης, στο συγκεκριμένο μέρος του Συντάγματος.

Απεδείχθη πλέον «εν τοις πράγμασι» πως το «πρωθυπουργικοκεντρικό» μοντέλο διακυβέρνησης, όπως καθιερώθηκε με την αναθεώρηση του 1986, βρίσκεται ενίοτε σε απόλυτη δυσαρμονία με τη λαϊκή κυριαρχία.

Καθίσταται λοιπόν αναγκαία η δημιουργία ενός μηχανισμού άμεσης αποτύπωσης της λαϊκής βούλησης ανεξάρτητου -κατά το δυνατόν- από τα πολιτικά κόμματα, που θα ασκεί έναν ήπιο αλλά αποτελεσματικό έλεγχο.

Ωστόσο η αρμοδιότητά του αυτή, δεν θα του παρέχει τη δυνατότητα ακύρωσης κυβερνητικών πολιτικών, που θα έχουν λαϊκή νομιμοποίηση.

Τον κρίσιμο αυτό ρόλο, κατά την άποψή μας, θα πρέπει να αναλάβει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, με την προϋπόθεση της νομιμοποίησής του, κατόπιν άμεσης εκλογής από το Λαό.

Για το λόγο αυτό, προτείνουμε την αναθεώρηση **του άρθρου 30** και τη θέσπιση, για πρώτη φορά, της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας απευθείας από το Λαό.

Η τομή αυτή, ενισχύει τη διασύνδεση της έκφρασης της λαϊκής κυριαρχίας, με τον πρώτο πολίτη της χώρας, με κυρίαρχο στόχο την επίτευξη συναινέσεων, εγγυώμενος τις συνταγματικές ελευθερίες, την προστασία των ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Αποδεχόμενοι την πρόταση για αναθεώρηση **του άρθρου 30**, σχετικά με την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας απευθείας από το Λαό, καθίσταται συνακόλουθα επιβεβλημένη και η αναθεώρηση **του άρθρου 32**, ώστε η εκλογή του να αποσυνδεθεί από τη διάλυση της Βουλής.

Να γίνεται δε, με εκλογική διαδικασία αντίστοιχη με αυτή των βουλευτικών εκλογών, χωρίς της διακοπή της θητείας της Κυβέρνησης και τη διάλυση της Βουλής.

Προκειμένου η διαδικασία εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας να λειτουργεί εξισορροπητικά προς το υφιστάμενο αντιπροσωπευτικό σύστημα, προτείνουμε τη δυνατότητα εκλογής κάθε πολίτη στο αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας, είτε με πρόταση από τα

εκπροσωπούμενα στη Βουλή κόμματα, είτε με αυτοπρόταση οποιουδήποτε συγκεντρώσει - κατά τρόπο πιστοποιημένο- την υποστήριξη τουλάχιστον εκατό χιλιάδων (100.000) εκλογέων.

Η νομοθετική τομή που προτείνεται με την υπό συζήτηση αναθεώρηση, αποσκοπεί στο να αποδώσει στον πρώτο πολίτη της χώρας αρμοδιότητες, που θα βρίσκονται σε μία εξισορροπητική διαλεκτική σχέση με την εκάστοτε Κυβέρνηση.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η πρότασή μας για αναθεώρηση **του άρθρου 35** σχετικά με την παροχή δυνατότητας, στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, προκήρυξης δημοψηφίσματος για κρίσιμα εθνικά θέματα, χωρίς την προσυπογραφή του σχετικού διατάγματος από την Κυβέρνηση.

Η αρμοδιότητα αυτή δρα υποστηρικτικά στην ισορροπία των θεσμών, εξασφαλίζοντας τη συνέχεια του κράτους και την αποτελεσματικότητα της δημοκρατίας.

Το **άρθρο 42** παρέχει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας το δικαίωμα αναπομπής στη Βουλή νομοσχεδίου, που έχει ψηφιστεί από αυτήν, εκθέτοντας τους λόγους της αναπομπής.

Αφού εισαχθεί στην Ολομέλειά της και επιψηφιστεί με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, εκδίδεται και δημοσιεύεται υποχρεωτικά εντός δέκα (10) ημερών.

Η πρότασή μας για αναθεώρηση του **άρθρου 42** και εισαγωγή της υποχρεωτικότητας επιψήφισης αναπεμφθέντος νομοσχεδίου από τα τρία πέμπτα (3/5) του όλου αριθμού, με αυξημένη δηλαδή πλειοψηφία, σκοπεί στην ευρύτερη αποδοχή των ρυθμίσεων που εισάγονται, καθιστώντας το δικαίωμα αυτό του Προέδρου περισσότερο ουσιώδες και αποτελεσματικό.

Η καταστατική μας θέση για την αναγκαιότητα της πολιτικής συμμετοχής του λαού, στη λειτουργία του πολιτεύματος, μορφοποιείται στην πρότασή μας για αναθεώρηση του **άρθρου 44**.

Η αυθεντική βούληση των πολιτών, μέσω της δημοκρατικής αρχής της πλειοψηφίας, δύναται να αποτυπώνεται σε αίτημά τους, για διεξαγωγή δημοψηφίσματος σχετικά με κρίσιμα εθνικά θέματα ή για νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρά κοινωνικά ζητήματα.

Περιβεβλημένο δε το αίτημα αυτό με υποχρεωτικότητα, εφόσον συμμετέχει το ήμισυ των εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους πολιτών, ενισχύει τη συμμετοχική διαδικασία στη λειτουργία του Πολιτεύματος και στη λήψη κρίσιμων αποφάσεων.

Με τον τρόπο αυτό εμφυτεύονται, έστω και σε περιορισμένο βαθμό, στοιχεία άμεσης στην έμμεση δημοκρατία.

Για τα άρθρα 49 έως 85, του Συντάγματος

Περισσότερο αναγκαία από ποτέ, παρουσιάζεται στις μέρες μας η αναγκαιότητα αναλογικής εκπροσώπησης των πολιτικών δυνάμεων, με απώτερη επιδίωξη το Κοινοβούλιο να αντανakλά τους πραγματικούς πολιτικούς και ιδεολογικούς σχηματισμούς.

Η πρότασή μας για αναθεώρηση **του άρθρου 51** και μέσω αυτής, η καθιέρωση του αναλογικού εκλογικού συστήματος, στις βουλευτικές εκλογές, θα λειτουργήσει καθοριστικά στην αυθεντική αποτύπωση της λαϊκής βούλησης, στη δίκαιη κατανομή των εδρών και στην κατ' αντιστοιχία, εκπροσώπηση των κομμάτων στο Κοινοβούλιο.

Η αποτύπωση και η αντικειμενική καταγραφή των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, ενισχύει τις κομματικές συνεργασίες και διευκολύνει την επίτευξη συναινετικών πολιτικών, με αέναο κριτήριο, το δημόσιο συμφέρον.

Ένα χρόνιο και αντικειμενικά δισεπίλυτο πρόβλημα διευθετείται, με την υιοθέτηση της πρότασής μας για προσθήκη παραγράφου, στο συγκεκριμένο άρθρο, η οποία θα θεσπίζει τη δυνατότητα στους εγγεγραμμένους σε εκλογικούς καταλόγους ψηφοφόρους, που όμως μόνιμα διαμένουν στην αλλοδαπή, να ψηφίζουν στις κατά τόπους Προξενικές Αρχές.

Ρηξικέλευθη θεωρώ επίσης την πρότασή μας, για προσθήκη νέας παραγράφου στο **άρθρο 54**, η οποία θα προβλέπει την εκλογή δεκαπέντε (15) βουλευτών-συμβούλων, από τους καταγεγραμμένους Έλληνες ομογενείς, που δεν είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους της Επικράτειας.

Αποτελεί κοινή πλέον παραδοχή, η ανάγκη θεσμοθέτησης εθνικής στρατηγικής για την πολιτική διασύνδεση με τον απανταχού ελληνισμό.

Με πρόταγμα το εθνικό συμφέρον και μέσα από την ισχυροποίηση των δεσμών των παραδόσεων, της γλώσσας και του πολιτισμού, ο απόδημος ελληνισμός μπορεί να γίνει «μοχλός» εξωτερικής πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης πέρα από πολιτικές και κομματικές σκοπιμότητες.

Η πρότασή μας για επιλογή των βουλευτών-συμβούλων από κοινό και ενιαίο ψηφοδέλτιο, αντικατοπτρίζει την αδιαπραγμάτευτη θέση μας, πως η διασύνδεση με τους ομογενείς μας, δεν μπορεί και δεν πρέπει να «χρωματίζεται» πολιτικά, αλλά μόνον εθνικά.

Η καθιέρωση ανώτατου ορίου βουλευτικής θητείας, οριζόμενη σε τρεις (3), συνεχόμενες και πλήρεις θητείες, θα αποτελέσει κόλαφο στην εδραιωμένη πεποίθηση των πολιτών, περί εξαρτήσεων και πελατειακών σχέσεων των βουλευτών.

Η αναθεώρηση του **άρθρου 55**, με την προσθήκη της συγκεκριμένης παραγράφου, θα λειτουργήσει αποτρεπτικά στην ανάπτυξη φαινομένων διαφθοράς και στην οικοδόμηση σχέσεων με οικονομικά συμφέροντα.

Η πολυσχιδότητα και η πολυμορφία των εργασιακών σχέσεων, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, έχει οδηγήσει διαχρονικά σε μια δαιδαλώδη πολυνομία, αναφορικά με τις διαδικασίες υποβολής υποψηφιοτήτων, ανακήρυξης υποψηφίων και εκλογής βουλευτών.

Και επειδή κάθε πολυνομία είναι και ομιχλώδης, καθίσταται αναγκαία η απλοποίηση και ο εξορθολογισμός των προβλεπόμενων διαδικασιών και η ενιαία αντιμετώπισή τους.

Με την προτεινόμενη προσθήκη και κατ' επέκταση την αναθεώρηση του **άρθρου 56**, η οποία θα προβλέπει και την αυτοδίκαιη επαναφορά των μη εκλεγέντων υποψηφίων στις υπηρεσίες από τις οποίες προέρχονται, θα περιορίσει αποτελεσματικά τη γραφειοκρατία και θα άρει τις διχογνωμίες και τις αντιφάσεις των δικαστικών αποφάσεων.

Μια από τις υποχρεώσεις της θέσης που κληθήκαμε να υπηρετήσουμε, αποτελεί η διασφάλιση της αξιοπρεπούς διαβίωσης των πολιτών.

Μετά από μια μακρά χειμαζόμενη περίοδο, οι Έλληνες βρίσκονται πλέον στα όρια των οικονομικών αντοχών τους.

Λαμβάνοντας δε υπόψιν πως η φοροδοτική τους ικανότητα υπολείπεται πλέον των επιβαλλόμενων φορολογικών βαρών και κατ' επέκταση καταστρατηγείται η παράγραφος 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος, η επιβίωσή τους καθίσταται σε διακινδύνευση.

Η πρότασή μας για αναθεώρηση **του άρθρου 78** και η θεσμοθέτηση της υποχρέωσης της Πολιτείας, οι τακτικοί και έκτακτοι φόροι, τα τέλη και οι κάθε είδους εισφορές που επιβάλλει, να μην υπερβαίνουν συνολικά το πενήντα τοις εκατό (50%) του φορολογητέου εισοδήματος, κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου, υπαγορεύεται από τους όρους της χρηστής διοίκησης και της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας.

Η ρύθμιση αυτή, αποτελεί απαίτηση του κοινωνικού συνόλου, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η ακραία διακύμανση των τελευταίων ετών, από μεριάς του κοινού νομοθέτη.

Ωστόσο, η «επιστροφή» εν είδει υπηρεσιών προς τους πολίτες, μέρους των καταβαλλομένων φόρων, πρέπει να αποτελέσει μέριμνα όλων μας, προκειμένου το Κράτος να καταστεί πλήρως ανταποδοτικό και υποστηρικτικό της διαβίωσης των ανθρώπων του.

Για τα άρθρα 87 έως 120 του Συντάγματος

Με μία διαδικασία ταχεία αλλά ουσιαστικά περιεκτική, φτάσαμε στις τελευταίες συνεδριάσεις της Επιτροπής που ξεκινούν σήμερα, με τη συζήτηση της αναγκαιότητας αναθεώρησης άρθρων που αφορούν τη Δικαιοσύνη και τη Διοίκηση.

Οι Ανεξάρτητοι Έλληνες, προτείνουμε την αναθεώρηση του **άρθρου 87**, με στόχο την καταπολέμηση δομικών προβλημάτων και την ενίσχυση του βασικότερου πυλώνα του πολιτεύματος, το «καταφύγιο» κάθε πολίτη για την προστασία των δικαιωμάτων του.

Η προσθήκη τέταρτης παραγράφου **στο άρθρο 87**, κατοχυρώνει συνταγματικά την αξίωση για αποτελεσματική παροχή δικαστικής προστασίας, σε δύο βαθμούς δικαιοδοσίας, παρέχοντας ασφάλεια δικαίου και εγγυήσεις προστασίας των διαδίκων.

Με την καθιέρωση του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, ενισχύεται το ήδη Συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα δικαστικής προστασίας και εξασφαλίζεται ο επανέλεγχος των υποθέσεων από ανώτερους και πλέον έμπειρους δικαστές, εγγυώμενοι την νομική και ουσιαστική ορθότητα των αποφάσεων.

Με την πρότασή μας, επίσης, για εκδίκαση των εφέσεων από Πολυμελή Δικαστήρια, μέσω της διάσκεψης των Δικαστών, σκοπεύεται η ορθοκρίσια και ταυτόχρονα η προστασία του ενός Δικαστή, από την άσκηση τυχόν πιέσεων, για τον επηρεασμό της κρίσης του.

Η ορθή απονομή της Δικαιοσύνης, δεν μπορεί να είναι αντικείμενο σκοπιμοτήτων ή συναλλαγών, καθόσον αυτή συνιστά βασικό λίθο της Δημοκρατίας, διαχρονικά.

Η Ισονομία και η Ισοπολιτεία δεν μπορούν και δεν πρέπει να εφαρμόζονται υπό την αίρεση καμίας διαπραγμάτευσης.

Κατά συνέπεια η απεξάρτηση της Δικαιοσύνης από την Εκτελεστική Εξουσία και από την κηδεμόνευσή της από την εκάστοτε κυβερνητική πλειοψηφία, αποτελεί εθνική ανάγκη και για εμάς, τους Ανεξάρτητους Έλληνες, αποτελεί και πολιτική προτεραιότητα.

Η αναθεώρηση του **άρθρου 90** και η θεσμοθέτηση διαδικασίας ψηφοφορίας, στην οποία θα συμμετέχει το σύνολο των δικαστικών λειτουργών-κατά λόγο αρμοδιότητος- προκειμένου για τις προαγωγές στις θέσεις του Προέδρου και του Αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εξασφαλίζει τη λειτουργική απεξάρτηση των δικαστικών λειτουργών και την αμερόληπτη άσκηση των καθηκόντων τους, στο όνομα και μόνον του ελληνικού λαού.

Επίσης, η πρότασή μας για έκφραση γνώμης, επί των προαγωγών, από τους δικηγορικούς συλλόγους, όπως νομίμως εκπροσωπούνται, ενισχύει τη δημοκρατική λειτουργία της δικαστικής εξουσίας και ισχυροποιεί τον κοινωνικό έλεγχο, επί της διαδικασίας των προαγωγών.

Τα μέλη των Δικηγορικών Συλλόγων, ως συλλειτουργοί-μαζί με τους δικαστές- στην απονομή της Δικαιοσύνης βαρύνονται, πέραν των άλλων και με τη διατύπωση προτάσεων για τη βελτίωση της λειτουργίας της.

Κατά συνέπεια η διατύπωση της γνώμης τους και για την προαγωγή των τακτικών δικαστών, συμβάλλει δημιουργικά στην ενίσχυση του αξιοκρατικού κριτηρίου, ισχυροποιώντας την λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών.

Στο σημείο αυτό, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, με την τεκμηρίωση της αναγκαιότητας αναθεώρησης και του **άρθρου 90** του Συντάγματος, ολοκληρώνεται η πρόταση των Ανεξαρτήτων Ελλήνων, για το σύνολο των άρθρων, που κατά την άποψή μας πρέπει να κριθούν αναθεωρητέα.

Με την υιοθέτηση της πρότασής μας επαναπροσδιορίζονται θεμελιώδη δικαιώματα των συνανθρώπων μας, διευρύνονται και οριοθετούνται κρίσιμοι θεσμοί της πολιτείας, ενισχύεται το ανθρωποκεντρικό στοιχείο του Συντάγματος, καθιστώντας τη πραγματοποίηση δομικών αλλαγών, μονόδρομο.

Θεωρούμε την πρότασή μας για αναθεώρηση είκοσι (20) σημαντικών άρθρων του Συντάγματος, λελογισμένη.

Τα άρθρα είναι ουσιώδη.

Επιφέρουν θεσμικές τομές στη λειτουργία τόσο της εκτελεστικής, όσο και της δικαστικής εξουσίας, στοχεύοντας στη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητά τους, προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος.

Παρατηρώντας και τις προτάσεις των υπολοίπων κομμάτων, διαπιστώνω πως κινούνται στο ίδιο περίπου εύρος αναθεωρητέων άρθρων, με εξαίρεση τη Νέα Δημοκρατία.

Η πρότασή της για αναθεώρηση πενήντα επτά (57) άρθρων, δηλαδή περίπου των μισών άρθρων του Συντάγματος, θα μεταβάλλει την αρμοδιότητα της Βουλής, από Αναθεωρητική, σε Συνταγματική.

Η αλλαγή πενήντα επτά (57) άρθρων, ουσιαστικά επαναδιατυπώνει ολόκληρο το κείμενο του Συντάγματος.

Αναθεώρηση όμως, σημαίνει σημειακή μεταβολή, γι'αυτό τέτοια θα πρέπει να είναι και η κατεύθυνση της προσπάθειάς μας.

Δεν αντιλαμβάνομαι παραδείγματος χάριν, την αναγκαιότητα αναθεώρησης του άρθρου 101, προκειμένου να επιτευχθεί ο ψηφιακός μετασχηματισμός των δημοσίων υπηρεσιών.

Όπου δεν έχει αυτός πραγματοποιηθεί, μπορεί να επιτευχθεί με νομοθέτηση ή με διοικητικές εγκυκλίους.

Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, θεωρώ πως μπορεί να επιτευχθεί και η οργανωτική αναμόρφωση των δικαστηρίων.

Η επιτάχυνση των λειτουργικών διαδικασιών τους και η μηχανογραφική τους αναβάθμιση, δεν νομίζω πως θα πρέπει να αποτελέσουν συνταγματική ρύθμιση με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 93.

Επανερχόμενος, πιστεύω πως θα πρέπει να είμαστε συγκρατημένοι και φειδωλοί, όσον αφορά τον αριθμό των προτεινόμενων προς αναθεώρηση άρθρων, συγκεκριμένοι δε και περιεκτικοί, ως προς το περιεχόμενό τους.

**A.7. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή
του Ποταμιού,
κ. Γεωργίου Μαυρωτά**

Ξεκινώντας από τις διώξεις πολιτικών προσώπων διαπιστώνουμε ότι έχουν ωριμάσει πλέον οι συνθήκες και φαίνεται να υπάρχει και η συναίνεση για να προχωρήσουμε σε αλλαγές στο άρθρο 62 (βουλευτική ασυλία) και στο άρθρο 86 (ευθύνη των Υπουργών). Το βασικό ζητούμενο είναι να πάμε προς μία κατεύθυνση όπου αφενός δεν θα υπάρχει η αίσθηση της ατιμωρησίας, αλλά ούτε και η κατάχρηση των διώξεων και αφετέρου δεν θα υπάρχει η ευκαιρία της πολιτικής εκμετάλλευσης.

Συγκεκριμένα για το άρθρο 86 περί ευθύνης Υπουργών θεωρώ πως πρέπει να βρούμε τη χρυσή τομή. Ούτε να φοβάται να βάλει την υπογραφή του ένας Υπουργός και να οδηγούμαστε σε αδράνεια ούτε να υπάρχει όμως και η αίσθηση του ακαταδίωκτου. Κοινός τόπος φαίνεται να είναι, ότι η περίοδος παραγραφής των δύο κοινοβουλευτικών συνόδων είναι πολύ μικρός και πρέπει να εξισωθεί με αυτά που ισχύουν γενικότερα.

Γι' αυτό το Ποτάμι για την ποινική ευθύνη των Υπουργών προτείνει την κατάργηση των ειδικών προβλέψεων παραγραφής, ώστε να ισχύουν οι ίδιοι χρόνοι παραγραφής αξιόποινων πράξεων για Υπουργούς και πολίτες.

Επιπλέον προκειμένου να παραπεμφθεί ένας Υπουργός, προτείνουμε μία διαφορετική προσέγγιση που έχει να κάνει με την απεμπλοκή της διαδικασίας από την κοινοβουλευτική πρακτική. Προτείνουμε, λοιπόν, τη θεσμοθέτηση δικαστικού συμβουλίου διευρυμένης σύνθεσης με πλειοψηφία ανώτατων δικαστών και εισαγγελέων και συμμετοχή Βουλευτών που θα έχει την αρμοδιότητα για τη δίωξη πολιτικών προσώπων. Αυτοί θα κρίνουν και όχι η οποιαδήποτε προανακριτική επιτροπή για την παραπομπή ή όχι στο Ειδικό Δικαστήριο. Στην αντιπροσωπεία των Βουλευτών θα συμμετέχουν δύο μέλη της Πλειοψηφίας και ένα μέλος της Μειοψηφίας. Έτσι θα έχουμε απεμπλοκή της Βουλής από τις ποινικές ευθύνες των Υπουργών που έχουμε δει συχνά να οδηγεί σε τοξικοποίηση του πολιτικού κλίματος.

Όταν περνάει από τη Βουλή η κρίση για την παραπομπή σε προκαταρκτική επιτροπή είτε κατά τη διάρκεια των εργασιών της προκαταρκτικής επιτροπής, δημιουργείται ένα κλίμα σκανδαλογίας και εν πολλοίς ρεβανσισμού, μια διαδικασία που δημιουργεί εμπρηστική ατμόσφαιρα. Η κοινοβουλευτική, λοιπόν, παράσταση τέτοιων έργων απλώς δηλητηριάζει το κλίμα, χωρίς να προσφέρει κάτι παραπάνω, όπως έχει αποδειχθεί, αν και οι Έλληνες έχουμε πολύ ταλέντο σε αυτό το σκανδαλογικό διχαστικό κλίμα. Δεν είναι ακριβώς αυτό που έχει ανάγκη η χώρα.

Θυμίζω ότι τέτοιες μεικτές επιτροπές-συμβούλια δικαστών και Βουλευτών υπάρχουν ήδη. Για παράδειγμα, η Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης είναι εννεαμελής. Έχει μέσα δικαστικούς, έχει Βουλευτές, έχει και εκπροσώπους Ανεξαρτήτων Αρχών, με τους Βουλευτές να είναι η μειοψηφία. Είναι μόνο δύο.

Για το άρθρο 62 παρομοίως, επειδή υπάρχει μια κοινή πεποίθηση στον κόσμο για μια συνεχνιακή νοοτροπία, κάτι που υπονομεύει την αξιοπιστία του πολιτικού κόσμου, προτείνουμε η άρση ασυλίας των Βουλευτών να μην είναι πλέον αρμοδιότητα της Βουλής, αλλά να αποφασίζει για αυτή πάλι δικαστικό συμβούλιο με πλειοψηφία δικαστών και εισαγγελέων του Εφετείου αυτή τη φορά, όχι του Αρείου Πάγου. Να μην περνάει, δηλαδή, μέσα από τη Βουλή, όπου ουσιαστικά υπάρχει ένα θέατρο με τους κυβερνητικούς Βουλευτές, να έχουν

μονίμως ασυλία, ακόμα και για εξόφθαλμες περιπτώσεις που δεν αφορούν τη βουλευτική ή την πολιτική τους δράση.

Η απεμπλοκή, λοιπόν, της Βουλής από αυτές τις διαδικασίες, με την εκπροσώπησή της, όμως, στα αντίστοιχα δικαστικά συμβούλια που θα κρίνουν τις παραπομπές, πιστεύουμε ότι θα πετύχει πολλούς στόχους ταυτόχρονα: Πρώτον, την αποκατάσταση της αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος, δεύτερον, την αποφυγή ενός τοξικού κλίματος που συναντάμε, όταν έρχονται στη Βουλή δικογραφίες για σκάνδαλα, τρίτον, τη δήλωση εμπιστοσύνης στη δικαστική εξουσία και τους λειτουργούς της σε ανώτατο βαθμό, που είναι και οι καθ' ύλην αρμόδιοι να αποφασίζουν αν μια περίπτωση εμπίπτει στα πολιτικά καθήκοντα του Βουλευτή ή όχι, και τέταρτον, τις ασφαλιστικές εκείνες δικλίδες ότι δεν θα μπορεί κάποιος να γίνεται θύμα των πολιτικών του αντιπάλων, όταν αλλάζουν οι συσχετισμοί.

Οι παραπάνω προτάσεις θεωρούμε ότι θα συμβάλουν στην αποτοξίνωση της πολιτικής ζωής.

Αναφορικά με το άρθρο 2, οι προτάσεις μας ως Ποτάμι είναι περισσότερο συμβολικές για να δείξουμε ότι πρέπει να απεικονίζονται στο Σύνταγμα, κάποιες βασικές υποχρεώσεις της Πολιτείας σε εμβληματική θέση, καθ' ότι αφορούν κομβικά θέματα του μέλλοντος.

Με το βλέμμα στο μέλλον, λοιπόν, προτείνουμε να μπει στο άρθρο 2, ότι αποτελεί υποχρέωση της Πολιτείας η αντιμετώπιση του δημογραφικού προβλήματος και η άρση των διαγενεακών ανισοτήτων και επίσης ότι η Πολιτεία ενεργεί για την προστασία του περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας και για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Βέβαια, για το δημογραφικό μιλάει το Σύνταγμα στο άρθρο 21. Θεωρούμε, όμως, τόσο σημαντικό το θέμα, που πιστεύουμε ότι πρέπει να μπει νωρίτερα στις άμεσες υποχρεώσεις της Πολιτείας για συμβολικούς και όχι μόνο λόγους. Όπως και η διαγενεακή δικαιοσύνη είναι κάτι που δυστυχώς χάνεται μέσα στην κυρίαρχη ψηφοθηρική οπτική.

Η βιοποικιλότητα και η κλιματική αλλαγή θα μπορούσαν να μπουν στο άρθρο 24, που αναφέρεται στα του περιβάλλοντος, θεωρούμε, όμως, ότι είναι τόσο σημαντικά, τόσο κομβικά, που πρέπει για συμβολικούς λόγους να μπουν ήδη από νωρίς, από το δεύτερο άρθρο του Συντάγματος.

Δεν είμαστε, επίσης, αρνητικοί στην πρόταση της Νέας Δημοκρατίας για τη διασφάλιση του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της χώρας.

Για το άρθρο 3 στο Ποτάμι πιστεύουμε στους διακριτούς ρόλους Εκκλησίας-Κράτους, γιατί ακριβώς πιστεύουμε ότι αυτό θα είναι προς όφελος και των δύο. Το Κράτος, δηλαδή, να αναμειγνύεται όσο το δυνατόν λιγότερο στις υποθέσεις της Εκκλησίας και η Εκκλησία όσο το δυνατόν λιγότερο στις υποθέσεις του Κράτους.

Αυτός ο διαχωρισμός των ρόλων δεν έχει να κάνει με το θρησκευτικό συναίσθημα των πολιτών -που ασφαλώς δεν κινδυνεύει σε μία φιλελεύθερη κοινωνία-, αλλά με τις υποθέσεις του Κράτους και της Εκκλησίας. Διακριτοί ρόλοι δεν σημαίνει πως θα ξεριζωθεί η πίστη από τους Έλληνες. Ίσα-ίσα το αντίθετο. Πιστεύω ότι η πίστη θα δυναμώσει, γιατί δεν θα έχει τους κανονιστικούς, τους κοσμικούς αντιπερισπασμούς.

Η Εκκλησία θα απολαμβάνει του σεβασμού της Πολιτείας για τον ιστορικό της ρόλο στη διαμόρφωση του ελληνικού κράτους. Χρειάζεται, όμως, να καθοριστεί το πλαίσιο σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας με νομοθεσία.

Στη χώρα μας η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει ένα αδιαμφισβήτητο προβάδισμα, και ιστορικό και πληθυσμιακό. Το ιστορικό προβάδισμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας απεικονίζεται και στη μεγάλη απήχηση που έχει και στην ελληνική κοινωνία. Αυτό ακριβώς νομίζουμε ότι αντιπροσωπεύει και ο όρος «Επικρατούσα Θρησκεία» του άρθρου 3. Από πολλούς συγχέεται με το «Επίσημη Θρησκεία» ή με το «Κρατική Θρησκεία».

Το Κράτος αναγνωρίζει αυτή την ιστορική συμβολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας, που ρητά εκφράζεται και στο Σύνταγμα. Απόλυτα ενδεικτικό θεωρώ ότι είναι πως στην παρούσα συνταγματική αναθεώρηση δεν ακουμπάμε, δεν πειράζουμε το προοίμιο του Συντάγματος που έχει τον δικό του συμβολισμό και δείχνει αυτή τη στενή σχέση, όταν λέει: «Στο όνομα της Αγίας ομοουσίου και αδιαίρετου Τριάδος».

Η Πολιτεία, λοιπόν, αναγνωρίζοντας αυτό το ιστορικό προβάδισμα 300 χρόνια μετά τον διαφωτισμό, οφείλει να είναι θρησκευτικά αμερόληπτο. Αυτό ασφαλώς δεν σημαίνει ότι θα κατεβάσουμε τις εικόνες ή θα πάψουν οι αργίες. Η ουδετερότητα έχει να κάνει με την κανονιστική σχέση Πολιτείας-Εκκλησίας και όχι με τα ήθη, έθιμα, τα σύμβολα της πίστης κ.λπ.

Η Ορθόδοξη πίστη δεν κινδυνεύει από τη θρησκευτική ουδετερότητα, γιατί οι νομικές ερμηνείες δεν μπορούν να αγνοήσουν το ιστορικό προβάδισμα και το κοινό αίσθημα. Οι θρησκευτικές μας γιορτές θα συνεχίσουν να υπάρχουν, οι επιτάφιοι θα κάνουν την περιφορά τους τη Μεγάλη Παρασκευή, οι εκκλησίες μας θα γεμίζουν στην Ανάσταση. Γιατί; Γιατί η Ορθοδοξία είναι συνυφασμένη με τη χώρα μας, τον λαό μας και την κοινωνία μας. Είναι άλλο, όμως, η κοινωνία και άλλο η Πολιτεία. Η Πολιτεία δεν πρέπει να έχει θεοκρατικό χαρακτήρα. Είμαστε σχεδόν τρεις αιώνες μετά τον διαφωτισμό.

Ένα σύγχρονο κοσμικό κράτος θα πρέπει να το έχει διατυπωμένο και στον καταστατικό του χάρτη. Και το λεγόμενο έννομο συμφέρον που παράγεται δεν μπορεί να παρακάμψει τις κοινές πεποιθήσεις και το αδιαμφισβήτητο ιστορικό προβάδισμα δεν μπορεί να μην γίνει σεβαστό.

Οι σχέσεις, λοιπόν, της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος με την ελληνική Πολιτεία θα πρέπει να ρυθμίζονται με νόμους μέσα από το πλαίσιο που ορίζει το Σύνταγμα.

Επίσης, επειδή ακριβώς μιλάμε για ένα κράτος θρησκευτικά ουδέτερο και επειδή η Πολιτεία έχει την ευθύνη για την κοινωνία, θα πρέπει, όπως έχουμε πει –το έχει πει και ο Σταύρος Θεοδωράκης στην Βουλή- να έχει εποπτεία η Πολιτεία και στους τόπους λατρείας και να ασκεί έλεγχο στη σύσταση νέων εκκλησιών, τζαμιών, συναγωγών και κάθε άλλου τύπου ή και τόπου λατρείας θρησκευτικού δόγματος. Δεν πρέπει, δηλαδή, η θρησκευτική ουδετερότητα του Κράτους σε καμία περίπτωση να σημαίνει και θρησκευτική αδιαφορία. Πρέπει, λοιπόν, να υπάρχουν κανόνες που τους θέτει η Πολιτεία, προκειμένου να συνυπάρχουμε ειρηνικά.

Το άρθρο 13 εξάλλου εξασφαλίζει αυτήν τη θρησκευτική ελευθερία και μάλιστα η παράγραφος 1 του άρθρου 13, είναι στα μη αναθεωρητέα άρθρα ή διατάξεις του Συντάγματος.

Επίσης, κάτι που δεν θίγεται στην κυβερνητική πρόταση είναι το εξής, ότι σε ένα ουδετερόθρησκο κοσμικό κράτος δεν μπορεί η παιδεία να έχει ως αποστολή την ανάπτυξη θρησκευτικής συνείδησης, όπως λέει το άρθρο 16 παράγραφος 2. Η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης πιστεύουμε ότι είναι δουλειά της Εκκλησίας και την κάνει πολύ καλά, πολλές φορές διδάσκοντας με το παράδειγμά της την αγάπη, τη φροντίδα και την αλληλεγγύη. Αν, λοιπόν, αλλάξει το άρθρο 3 και μπει το «θρησκευτικά ουδέτερο», θα πρέπει να αλλάξει και το άρθρο 16 παράγραφος 2 που μιλάει για τον ρόλο της παιδείας.

Εμείς θεωρούμε ότι το άρθρο 16 παράγραφος 2 είναι απολύτως κομβικό για να μιλάμε για τους διακριτούς ρόλους μεταξύ Εκκλησίας και Κράτους. Θα πρέπει να το συζητήσουμε σοβαρά και να το αλλάξουμε χωρίς υποκρισία και ιδεοληψίες.

Επίσης, ο πολιτικός όρκος για τους κρατικούς λειτουργούς θεωρούμε ότι είναι σωστός δεδομένων των διακριτών ρόλων Εκκλησίας και Πολιτείας σε ένα κοσμικό κράτος. Πώς μπορεί κάποιος να μην ορκίζεται στο Σύνταγμα όταν καλείται να το υπηρετήσει;

Τώρα για τα δικαστήρια και για τις άλλες ορκωμοσίες ο καθένας θα μπορεί να κάνει την επιλογή του με βάση τη συνείδησή του, δηλαδή αν θα κάνει θρησκευτικό ή πολιτικό όρκο. Όμως πιστεύουμε ότι για τους κρατικούς λειτουργούς στις διαδικασίες και στις διεργασίες της Πολιτείας θα πρέπει ο πολιτικός όρκος να είναι ο βασικός.

Εν κατακλείδι η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι ένας θεσμός σχεδόν δύο χιλιάδων ετών, είναι ο μακροβιότερος θεσμός του πλανήτη. Έχει βαθιές ρίζες. Οι ρίζες της, όμως, είναι στις ψυχές των ανθρώπων και όχι στις γραμμές του Συντάγματος. Δεν έχει, λοιπόν, να φοβηθεί τίποτα η Εκκλησία μας από τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό, την περαιτέρω εκκοσμίκευση του καταστατικού χάρτη της χώρας μας.

Θεωρώ ότι όσοι φοβούνται ότι πλήττεται το κύρος της Εκκλησίας όταν απεμπλέκεται αυτή από το κράτος, μάλλον υποτιμούν την Εκκλησία και υπερεκτιμούν το κράτος. Είναι δύο διαφορετικοί ρόλοι, δύο διαφορετικοί θεσμοί με διαφορετικούς κύκλους εξέλιξης, που δεν πρέπει να σφίχταγκαλιάζονται γιατί έτσι, και χωρίς να το θέλει, ο ένας αλλοιώνει τον άλλον.

Πιστεύω, λοιπόν, ότι η ελληνική πολιτεία και η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος οφείλουν να συνεργάζονται προς όφελος του ελληνικού λαού, της ελληνικής κοινωνίας και αυτό θα συνεχίσουν να κάνουν, όπως το έκαναν ως τώρα.

Το πρόβλημα, κατά τη γνώμη μου, ξεκινάει όταν τα κόμματα βλέπουν τους πιστούς σαν εκλογική πελατεία και δεν θέλουν να χαλαρώσει αυτός ο σφιχτός εναγκαλισμός της Εκκλησίας με το Κράτος, ώστε να έχουν έτσι ένα έτοιμο ακροατήριο. Δεν πρέπει, όμως, σε καμία περίπτωση η Εκκλησία να γίνεται πολιτικό εργαλείο. Γι' αυτό λέμε ότι οι διακριτοί ρόλοι θα ωφελήσουν και την Εκκλησία και την Πολιτεία και στο τέλος-τέλος και την κοινωνία, που είναι και το βασικό μας ζητούμενο.

Συγκλίνουμε στο ότι το θέμα με τις δύο πρώτες λέξεις του άρθρου 3, το «επικρατούσα θρησκεία», πρέπει να πάρει την πραγματική του διάσταση, δηλαδή ότι αναφέρεται στο ιστορικό προβάδισμα ή στην πληθυσμιακή αναλογία, όχι δηλαδή ότι το «επικρατούσα θρησκεία» αντιστοιχεί σε μια επίσημη, σε μια κρατική θρησκεία. Η ερμηνευτική δήλωση εντός του Συντάγματος ίσως βοηθάει τη συνταγματική νομολογία.

Το ότι η πλειοψηφία είμαστε χριστιανοί ορθόδοξοι δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να υπάρχουν διακριτοί ρόλοι, κατά τη γνώμη μας, μεταξύ Εκκλησίας και πολιτείας. Η ορθοδοξία είναι συνυφασμένη με τη χώρα μας, τον λαό μας και την κοινωνία μας, όμως είναι άλλο η κοινωνία και άλλο η πολιτεία.

Η πολιτεία δεν πρέπει να έχει θεοκρατικό χαρακτήρα. Είμαστε σχεδόν τρεις αιώνες μετά τον Διαφωτισμό. Για να μην κρυβόμαστε, όμως, πίσω από το δάχτυλό μας, όπως σε πολλά κρίσιμα ζητήματα στη χώρα μας, υπάρχει εργαλειοποίησή τους για το εσωτερικό πολιτικό σκηνικό και οδηγούμαστε σε λογικές πόλωσης. Είδαμε κι εδώ σήμερα κάποια δείγματα. Άσπρο-μαύρο, παράδεισος-κόλαση. Αντί να πηγαίνουμε με μικρά βήματα σύγκλισης, πηγαίνουμε με μεγάλα άλματα σύγκρουσης.

Το πρόβλημα, λοιπόν, κατά τη γνώμη μου ξεκινάει όταν τα κόμματα βλέπουν τους πιστούς ή και τους άπιστους σαν εκλογική πελατεία. Δεν πρέπει, όμως, σε καμμία περίπτωση η Εκκλησία να γίνεται πολιτικό εργαλείο. Από την εργαλειοποίηση της Εκκλησίας χάνει και η Εκκλησία και η πολιτεία. Γι' αυτό και η φιλελεύθερη προσέγγιση του Ποταμιού μιλάει για διακριτούς ρόλους και η επέμβαση στο άρθρο 3, αλλά και στο άρθρο 16 παράγραφος 2 – επιμένουμε- είναι ένα μικρό βήμα σύγκλισης των διαφορετικών θέσεων, ένα μικρό βήμα εκσυγχρονισμού και φιλελευθεροποίησης του Συντάγματος, ένα μικρό βήμα προσέγγισης με τις αρχές του Διαφωτισμού που αναπτύχθηκαν πριν από τρεις αιώνες, αλλά έχουν αργήσει ή κατ' άλλους έχουν εμποδιστεί να φτάσουν στη χώρα μας.

Κλείνοντας, κύριε Πρόεδρε, λέμε ότι οι διακριτοί ρόλοι θα ωφελήσουν και την Εκκλησία και την πολιτεία και στο τέλος-τέλος και την κοινωνία, που είναι κι αυτό το βασικό μας ζητούμενο.

Περνώντας στην παράγραφο 5 του άρθρου 16. Τη διάταξη που μας δίνει μία παγκόσμια πρωτοτυπία, τη συνταγματική απαγόρευση ίδρυσης μη κρατικών πανεπιστημίων, που δεν υπάρχει σε κανένα Σύνταγμα στον κόσμο. Είναι ένα άρθρο του οποίου η τροποποίηση δεν έχει να κάνει με ιδεοληψίες και αγορές, όπως ισχυρίζονται οι επικριτές και οι υποστηρικτές του αντίστοιχα, αλλά έχει να κάνει με τις επιλογές που δίνουμε στους νέους μας.

Σήμερα πολλά παιδιά μπαίνουν εκεί που τους κατανέμει το σύστημα των Πανελλαδικών Εξετάσεων, σε σχολές που δεν επέλεξαν στις πρώτες τους επιλογές, σε σχολές που θα σπουδάσουν -αν σπουδάσουν τελικά- με το ζόρι, ή ακόμα σε σχολές όπου θα είναι στοιβαγμένοι στην κυριολεξία, καθ' ότι το μονοπώλιο της δημόσιας ανώτατης εκπαίδευσης «κάνει λάστιχο» τη δυναμικότητα των σχολών και ας παραπονιούνται οι διάφορες πανεπιστημιακές σχολές και δεν πρέπει να τις ακούει κανείς για αυτό.

Αν το σύστημα αποκτήσει περισσότερους βαθμούς ελευθερίας, θα έχουμε καλύτερες λύσεις, περισσότερα παιδιά να σπουδάζουν αυτό που θέλουν. Όταν τα μη κρατικά πανεπιστήμια μπορεί να αποτελούν την πρώτη επιλογή για κάποια παιδιά, αυτό αμέσως αμέσως θα αδειάσει θέσεις στα δημόσια. Έτσι, λιγότερα παιδιά θα αναγκαστούν για τέσσερα ή πέντε χρόνια να βλέπουν από το skype τη χώρα μας και περισσότεροι ερευνητές και καθηγητές θα μένουν στη χώρα μας για να διδάξουν σε αυτά.

Πρέπει, λοιπόν, να ξεκινήσουμε με την αφετηρία ότι τα μη κρατικά πανεπιστήμια δεν είναι ανταγωνιστικά, αλλά συμπληρωματικά με τα δημόσια, με κάποιες βέβαια προϋποθέσεις, τις οποίες έχουμε στην πρότασή μας: πρώτον, ότι θα είναι υπό την εποπτεία της ΑΔΙΠ, που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως και τα δημόσια πανεπιστήμια σε ό,τι αφορά τις προδιαγραφές διδασκόντων, την αξιολόγηση, την πιστοποίηση προγραμμάτων σπουδών κ.λπ., δεύτερον, ότι ένα ποσοστό των εισακτέων και των φοιτητών, της τάξης του 15% με 20%, θα είναι με υποτροφίες, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να φοιτήσουν σε αυτά και όσοι δεν έχουν τα εισοδήματα και, τρίτον, ότι θα είναι μη κερδοσκοπικά, δηλαδή τα έσοδά τους θα πρέπει να ισοσκελίζουν τα έξοδα και δεν θα διανέμονται κέρδη, ώστε η βιωσιμότητά τους να μην έχει αποκλειστικά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια.

Θα αντικρούσω τα επιχειρήματα του ΣΥΡΙΖΑ ένα προς ένα.

Επιχείρημα πρώτο: Θα είναι οι ιδιώτες ανεξέλεγκτοι, με σκοπό το κέρδος. Μπορούμε να κάνουμε, όπως είπα προηγουμένως, το πρώτο βήμα απελευθερώνοντας μερικώς την ανώτατη εκπαίδευση από τα δεσμά του κρατισμού με μη κρατικά, μη κερδοσκοπικά ιδρύματα. Τέτοια είναι άλλωστε τα περισσότερα από τα φημισμένα μη κρατικά πανεπιστήμια που υπάρχουν στον κόσμο. Οι προδιαγραφές θα καθορίζονται με νόμο και θα είναι όπως στα δημόσια. Θα μπορούν να δραστηριοποιηθούν κοινωφελή ιδρύματα, για τα οποία άλλωστε η Κυβέρνηση παινεύεται και παινεύει τη συνεργασία της σε άλλους τομείς, όπως για παράδειγμα στον πολιτισμό, με το ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» ή στην υγεία με το Ίδρυμα Ωνάση. Γιατί όχι, λοιπόν, και στην παιδεία; Τους εμπιστευόμαστε τις ζωές μας στα νοσοκομεία, δεν θα μπορούμε να τους εμπιστευτούμε τις σπουδές μας στα πανεπιστήμια;

Επιχείρημα δεύτερο: Θα είναι σούπερ μάρκετ πτυχίων και θα έχουν χαμηλή ποιότητα. Η προϋπόθεση του δημόσιου ελέγχου και της δημόσιας εποπτείας από την ΑΔΙΠ ή άλλη ανεξάρτητη αρχή αν δεν σας αρέσει η ΑΔΙΠ -που δεν θα σας αρέσει, απ' ό,τι φαίνεται γιατί την έχετε παραμερίσει τελευταία- θα είναι το εχέγγυο.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε ανώτατες σχολές που μπαίνουν σήμερα οι μαθητές με βαθμό 3 και 4, ξεκινάει ήδη προβληματικά η διασφάλιση ποιότητας της συγκεκριμένης ανώτατης εκπαίδευσης. Η ποιότητα στα πανεπιστήμια δεν κινδυνεύει από τα μη κρατικά ιδρύματα, αλλά από τις ψηφοθηρικές πολιτικές των Κομμάτων.

Όσοι λένε ότι τα πτυχία από τα μη κρατικά πανεπιστήμια θα είναι «πέτσινια», τι λένε οι ίδιοι για τα πτυχία από τα δημόσια ιδρύματα, στα οποία οι φοιτητές περνούν επ' αμοιβή - αποδεδειγμένα μάλιστα- τα μαθήματα;

Χρειάζεται απλώς σωστός και ενιαίος έλεγχος, όπως έχουμε πει από την αρχή. Είναι δηλαδή σαν να λέμε ότι με το σημερινό καθεστώς έχουμε περισσότερη εμπιστοσύνη στα μη κρατικά ιδρύματα του εξωτερικού, των οποίων αναγνωρίζουμε τους αποφοίτους, όταν έρχονται από Αγγλία, Ολλανδία, Ρουμανία, Αλβανία, αλλά εδώ θα έχουμε πρόβλημα, δεν θα έχουμε εμπιστοσύνη στη δική μας Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας, η οποία είναι η ίδια που αξιολογεί και πιστοποιεί και τα δημόσια πανεπιστήμια. Εδώ, λοιπόν, υπάρχει οξύμωρο.

Επιχείρημα τρίτο: Δεν μπορούν οι φτωχοί να σπουδάσουν σε αυτά. Είναι για γόνους. Πρώτα απ' όλα οι γόννοι, όπως λέτε, οι κληρονόμοι, οι πορφυρογέννητοι, όποτε θέλουν,

φεύγουν έξω και πολλοί ήδη το κάνουν. Το μέτρο των υποχρεωτικών υποτροφιών με ένα ελάχιστο ποσοστό 15% έως 20%, όπως είπαμε προηγουμένως, που μπορεί να μπει στον νόμο, είναι αρκετό για να μην αποτελεί εμπόδιο το εισόδημα για ένα άξιο παιδί και έτσι να εξασφαλίζεται και η κοινωνική κινητικότητα στην οποία όλοι ομνύουμε.

Επιχείρημα τέταρτο: Θα φύγουν οι καθηγητές από τα δημόσια πανεπιστήμια και θα πάνε στα ιδιωτικά. Στο παγκοσμιοποιημένο εκπαιδευτικό περιβάλλον φεύγουν ήδη από τώρα. Έχω πολλούς συναδέλφους από το Πολυτεχνείο που έχουν ήδη φύγει στο εξωτερικό. Προτιμάμε να τους χάνουμε τελείως από τη χώρα;

Εξάλλου, υπάρχει τέτοια ποιότητα και ποσότητα από κάτω, διδάκτορες, μεταδιδάκτορες, με όρεξη και ενθουσιασμό, έτοιμοι να τους αντικαταστήσουν, αρκεί όλα αυτά να γίνουν με σωστές ανοιχτές διαδικασίες και όχι με προσωποπαγείς θέσεις, όπως βλέπουμε τελευταία να γίνεται επικίνδυνη πελατειακή μόδα. Βλέπουμε, λόγου χάρη, μονιμοποιήσεις λεκτόρων.

Επιχείρημα πέμπτο: Θα υπάρξει μεγαλύτερος ανταγωνισμός στα ερευνητικά προγράμματα. Αυτός είναι ένας άρρητος φόβος, που λέγεται μάλλον ψιθυριστά προς το παρόν, ότι δηλαδή φοβούνται τα δημόσια πανεπιστήμια ότι θα αποκτήσουν ανταγωνισμό στα ερευνητικά προγράμματα.

Μα, ήδη, τα δημόσια πανεπιστήμια λειτουργούν σε ένα απόλυτο ευρωπαϊκό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον που είναι ανταγωνιστικό. Πιστεύω ότι οι συνέργειες δημόσιων και μη κρατικών ελληνικών πανεπιστημίων μπορούν να δημιουργήσουν πιο ισχυρές και ελκυστικές ερευνητικές προτάσεις. Άλλωστε, οι προτάσεις πλέον στα ερευνητικά προγράμματα είναι από ομάδες ερευνητών, από ομάδες πανεπιστημίων.

Επιχείρημα έκτο: Στην Ευρώπη δεν υπάρχουν καλά ιδιωτικά πανεπιστήμια. Στην Ευρώπη τα καλύτερα πανεπιστήμια είναι τα δημόσια. Το ίδιο πιστεύω ότι θα συνεχίσει να ισχύει και για τη χώρα μας, λόγω παράδοσης κυρίως. Όμως, όσοι επικαλούνται αυτό το επιχείρημα ξεχνούν ότι πουθενά στην Ευρώπη δεν απαγορεύονται τα μη κρατικά, όπως συμβαίνει εδώ.

Επίσης, υπάρχουν και μη κρατικά, όπως για παράδειγμα το Bocconi στην Ιταλία, το Insead στη Γαλλία, που είναι κορυφαία στον κλάδο τους, που είναι –ας το πούμε– οι σπουδές διοίκησης, ενώ δίπλα μας, στην Τουρκία που δεν πρέπει να την υποβαθμίζουμε ακαδημαϊκά – μην νομίζετε ότι είναι πίσω από εμάς η Τουρκία ακαδημαϊκά– τα τρία κορυφαία πανεπιστήμιά τους, με βάση τη λίστα του Times Higher Education είναι μη κρατικά. Είναι το Sabanci, το Koc και το Bilkent University.

Άρα, στην Ευρώπη αυτή η συμπληρωματικότητα δημόσιων και μη κρατικών υπάρχει και λειτουργεί, όπως φαίνεται, προς όφελος των δημοσίων. Επαναλαμβάνω ότι στην Ευρώπη πουθενά δεν απαγορεύεται η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων. Αυτό λοιπόν πρέπει να είναι το βασικό μας συμπέρασμα.

Επιχείρημα έβδομο: Ποιος θα κάνει τέτοια επένδυση; Θεωρώ ότι καταρχήν μεγάλα κοινωφελή ιδρύματα, όπως το «Νιάρχος» και το «Ωνάσειο», θα ενδιαφέρονται. Επίσης, επειδή η Ελλάδα έχει ένα brand name και επιστημονικά, αλλά και πολιτιστικά θα ενδιαφέρει και φημισμένα ξένα πανεπιστήμια που δεν έχουν ως σκοπό το κέρδος, αλλά την ακαδημαϊκή φήμη.

Ένα campus δικό τους στη χώρα μας το προσφέρει αυτό και επιστημονικά και πολιτιστικά και γεωπολιτικά.

Το επιχείρημα του Υπουργείου ότι κανένας δεν έχει φέρει ένα business plan για ιδιωτικό ή μη κρατικό πανεπιστήμιο, είναι αστείο. Είναι σαν να λέει το Υπουργείο Ενέργειας ότι «κανείς δεν μου έχει φέρει σχέδια για πυρηνικό σταθμό», όταν ξέρουμε ότι αυτή η τεχνολογία απαγορεύεται στη χώρα μας.

Επιχείρημα όγδοο: το επιχείρημα για τα δάνεια των φοιτητών. Είναι 1,5 τρισεκατομμύρια στην Αμερική αυτός ο υπερδανεισμός. Το έχω ακούσει και από τον κ. Γαβρόγλου στην επιχειρηματολογία του. Αναφέρεται στην Αμερική, όπου εκεί όλες οι σπουδές ακόμα και σε δημόσια πανεπιστήμια έχουν δίδακτρα.

Στην Ελλάδα υπάρχουν φοιτητές που έχουν πάρει δάνεια για πληρώσουν τα δίδακτρα τους στο ΕΑΠ, στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο ή στα μεταπτυχιακά προγράμματα στα ελληνικά πανεπιστήμια. Γιατί και εδώ έχουμε σπουδές και προπτυχιακές στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο και μεταπτυχιακές που έχουν δίδακτρα. Δίνουν οι ελληνικές τράπεζες τέτοια δάνεια ή γενικότερα δίνουν δάνεια σήμερα; Εδώ δεν δίνουν στις επιχειρήσεις. Πώς, λοιπόν, μπορούμε να το επικαλούμαστε αυτό ως επιχείρημα;

Επιχείρημα ένατο: Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα κάνουν κατευθυνόμενη έρευνα, θα μεροληπτούν ερευνητικά. Και τώρα όμως τα δημόσια πανεπιστήμια παίρνουν ερευνητικά προγράμματα από ιδιωτικούς φορείς. Στα αποτελέσματα μεροληπτούν υπέρ των εργοδοτών τους και ποιος το κρίνει αυτό;

Υπάρχουν επίσης ερευνητικά κέντρα που είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Η έρευνα εκεί είναι κατευθυνόμενη; Οι έρευνες κρίνονται με επιστημονικά και όχι με ιδεολογικά κριτήρια. Τα εχέγγυα μεροληψίας μιας έρευνας είναι ανεξάρτητα από τον φορέα που την υλοποιεί, αν ικανοποιούνται τα βασικά επιστημονικά κριτήρια που είναι αντικειμενικά.

Επιχείρημα δέκατο: Είναι η γνωστή καραμέλα του νεοφιλελευθερισμού. Το καλό δημόσιο πανεπιστήμιο –και αυτό το λέω εκ των έσω, έχοντας ίδια άποψη– έχει τέτοια παράδοση και ιστορία που δεν έχει να φοβηθεί τίποτα από το μη κρατικό.

Επιχείρημα ενδέκατο: «Πώς θα μπαίνουν στα μη κρατικά πανεπιστήμια; Θα υπάρχει έλλειψη αξιοκρατίας». Είπαμε ότι ένα 15%-20% μπορεί να μπαίνει με υποτροφίες, οπότε εκεί θα μετρά ο βαθμός των Πανελλαδικών. Κατά τα άλλα, δεν θα ανακαλύψουμε τον τροχό. Υπάρχουν παραδείγματα από το εξωτερικό. Για τα υπόλοιπα παιδιά, λοιπόν, ανάλογα με τη ζήτηση θα πρέπει να υπάρχουν κριτήρια, με βάση τα οποία θα δημιουργείται και θα αξιολογείται ο φάκελος του υποψηφίου με τις μαθητικές, κοινωνικές, αθλητικές ή και άλλες επιδόσεις, γλώσσες, τέχνες κλπ. Αν δεν υπάρχει αξιοκρατία, εξάλλου, θα το πληρώσουν στην ποιότητα αυτά τα ιδρύματα, η οποία θα είναι και απόλυτα μετρήσιμη.

Και τέλος, έρχομαι στο δωδέκατο επιχείρημα: Θίγεται ο δημόσιος χαρακτήρας της ανώτατης εκπαίδευσης και υποβαθμίζονται τα δημόσια πανεπιστήμια, αν γίνουν ιδιωτικά. Μα, δεν είπε κανένας ότι θα κλείσουμε τα δημόσια, για να κάνουμε μη κρατικά ή ότι τα μη κρατικά πανεπιστήμια θα αντικαταστήσουν τα δημόσια. Μιλήσαμε για συμπληρωματικές και όχι

ανταγωνιστικές δραστηριότητες. Μάλιστα, με τα μη κρατικά θα αυξηθεί η δυναμικότητα της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης να εκπαιδεύσει τους νέους μας.

Ακόμα και οι παθογένειες, οι παιδικές ασθένειες του δημόσιου πανεπιστημίου θα βελτιωθούν, γιατί συνέργεια δεν σημαίνει μόνο συνεργασία, αλλά σημαίνει και συναγωνισμός και όταν οι Έλληνες φοιτητές του δημόσιου πανεπιστημίου δουν δίπλα τους τις καλύτερες συνθήκες λειτουργίας και καθημερινότητας, θα απαιτήσουν και για τα δικά τους δημόσια πανεπιστήμια καλύτερες συνθήκες.

Πιστεύω ότι μπορούμε να κάνουμε αυτό το βήμα τώρα. Αλλιώς θα πρέπει να περιμένουμε άλλα δέκα χρόνια μετά την επόμενη Αναθεώρηση. Μας ενδιαφέρει πρώτα το δημόσιο πανεπιστήμιο. Όμως, πρωτίστως μας ενδιαφέρει το ελληνικό πανεπιστήμιο και η ελληνική κοινωνία που βλέπει κάθε χρόνο χιλιάδες παιδιά της να ξενιτεύονται, όταν μπορούν να σπουδάσουν ποιοτικά και αξιοπρεπώς στη χώρα μας. Δεν πρέπει να χάσουμε το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχουμε, το οποίο είναι το διανοητικό μας κεφάλαιο ούτε να το αφήνουμε να γλιστρά σαν το νερό μέσα από τα δάχτυλά μας, μεταναστεύοντας σε πανεπιστήμια του εξωτερικού.

Νομίζω ότι μπορούμε να βρούμε win win λύσεις κάνοντας το πρώτο βήμα με την τροποποίηση του άρθρου 16 παράγραφος 5, που θα επιτρέπει υπό αυστηρούς όρους τα μη κρατικά πανεπιστήμια, βάζοντας στον νόμο αυστηρές προδιαγραφές: μη κερδοσκοπικά, εποπτεία ανεξάρτητης αρχής, υποχρεωτικές υποτροφίες. Αυτή πιστεύουμε ότι είναι μια συμβιβαστική λύση που δεν νομίζω ότι μπορεί να αρνηθεί η Κυβέρνηση, όταν συμφωνεί σχεδόν σύσσωμη η Αντιπολίτευση.

Για να βρούμε τις βέλτιστες λύσεις για την ελληνική κοινωνία πρέπει να βγαίνουμε από τα ιδεολογικά κουτάκια μας. Οι καιροί έχουν αλλάξει. Το παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον ανώτατης εκπαίδευσης έχει αλλάξει, και εμείς εδώ δίνουμε μάχες οπισθοφυλακών. Αντί να συζητούμε τις προδιαγραφές που πρέπει να έχουν τα μη κρατικά πανεπιστήμια προς όφελος της ελληνικής κοινωνίας, συζητάμε το εάν θα συνεχίσουμε να είμαστε η μοναδική χώρα στον κόσμο που τα απαγορεύει.

Προχωρώντας την εισήγησή μου θα ήθελα να επισημάνω πως οι διατάξεις του ισχύοντος Συντάγματος, κατά τη γνώμη μας, για τα κοινωνικά δικαιώματα θεωρούμε ότι είναι μάλλον επαρκείς. Για παράδειγμα, για το νερό είχε κριθεί αντισυνταγματική με απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας το 2014 η ιδιωτικοποίηση της ΕΥΔΑΠ και αυτή η απόφαση λειτούργησε ως πιλότος και για την ιδιωτικοποίηση της ΕΥΑΘ, με το σκεπτικό βέβαια ότι ήταν αντίθετες στα άρθρα 5 και 21 του Συντάγματος. Οπότε, θεωρούμε ότι υπάρχει συνταγματική κάλυψη.

Για την κοινωνική ασφάλιση, ισχύει το ίδιο. Υπάρχει συνταγματική θεμελίωση του δικαιώματος της κοινωνικής ασφάλισης στο άρθρο 22 παράγραφος 5. Το κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων όπως νόμος ορίζει.

Το ίδιο για το κοινωνικό κράτος δικαίου στο άρθρο 25 παράγραφος 1.

Γενικά, το ελληνικό Σύνταγμα θεωρούμε ότι κατοχυρώνει και όλα τα άλλα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα για εκπαίδευση, απασχόληση, υγεία, πρόνοια, στα άρθρα 2, 5, 21, 22

κλπ. Οι ρυθμίσεις περί κοινωνικών δικαιωμάτων αποτελούν κανόνες δικαίου που εξειδικεύονται από τη Βουλή και τη διοίκηση μέσω νομοθεσίας και διοικητικών πράξεων.

Σε ότι αφορά στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, είναι κοινός τόπος -από ό,τι φάνηκε από όλα σχεδόν τα κόμματα- ότι αυτό που αναζητείται είναι η απεμπλοκή του εκλογικού κύκλου από την προεδρική εκλογή, το άρθρο 32, παράγραφος 4. Δηλαδή να μη διαλύεται η Βουλή αν δεν εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ένας από τους βασικότερους παράγοντες αβεβαιότητας στη χώρα μας είναι το ασταθές πολιτικό σκηνικό. Και ένας από τους βασικότερους παράγοντες αστάθειας του πολιτικού σκηνικού είναι η μεταβλητότητα του εκλογικού κύκλου και αυτό συνδέεται άμεσα με την πρόβλεψη του Συντάγματος για διάλυση της Βουλής όταν δεν εκλέγεται Πρόεδρος Δημοκρατίας με την απαιτούμενη αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων, δηλαδή των 180 Βουλευτών, όπως και έγινε στα τέλη του 2014.

Πιστεύουμε ακράδαντα ότι η σταθερότητα του εκλογικού κύκλου θα συμβάλει στην αποκατάσταση μιας ομαλότητας στο πολιτικό σκηνικό που είναι προαπαιτούμενο για την προσέλκυση επενδύσεων και για την οικονομική ανάπτυξη, δηλαδή η πολιτική σταθερότητα. Η προβλεψιμότητα σε ένα πολιτικοοικονομικό περιβάλλον είναι κριτήριο που θα αξιολογείται θετικά από τους επενδυτές. Εκτός των άλλων βελτιώνει το πολιτικό και το οικονομικό κλίμα. Άρα, η απομάκρυνση του ενδεχομένου πρόωρων εκλογών λόγω της αποτυχίας εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας είναι κάτι στο οποίο όπως φαίνεται συμφωνούμε. Το θέμα είναι πώς θα γίνει αυτό. Και εκεί έχουν ακουστεί διάφορες προτάσεις, από όλα σχεδόν τα κόμματα.

Το Ποτάμι, στο προσχέδιο που σας κατέθεσε, έχει καταθέσει δύο εναλλακτικές προτάσεις. Η πρώτη είναι ότι, αν η τρίτη ψηφοφορία για την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας αποβεί άκαρπη, δηλαδή δεν βρεθούν οι 180 βουλευτές, τότε παρατείνεται η θητεία του νυν Προέδρου μέχρι να εξασφαλιστεί η απαιτούμενη πλειοψηφία και στις ψηφοφορίες αυτές υπάρχει η δυνατότητα αλλαγής του υποψηφίου Προέδρου.

Η δεύτερη εναλλακτική πρόταση είναι η ακόλουθη: Αν στις δύο πρώτες ψηφοφορίες που χρειαζόμαστε τα δύο τρίτα, δηλαδή 200 Βουλευτές, δεν εκλεγεί Πρόεδρος, τότε η εκλογή να γίνεται με απλή πλειοψηφία, από ένα διευρυμένο, όμως, εκλεκτορικό σώμα. Ποιοι θα συμμετέχουν σε αυτό το διευρυμένο εκλεκτορικό σώμα; Εμείς προτείνουμε να είναι οι 300 Βουλευτές, οι 21 Ευρωβουλευτές, οι 13 Περιφερειάρχες και οι 21 Δήμαρχοι των μεγαλύτερων πληθυσμιακά Δήμων και λέμε 21 Δήμαρχοι για να υπάρχει αντιστοιχία και με τους Ευρωβουλευτές. Δηλαδή, δημιουργείται ένα εκλεκτορικό σώμα 355 αιρετών και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας βγαίνει με απόλυτη πλειοψηφία των 178 στους 355 στην τρίτη ψηφοφορία. Αν ούτε αυτή η ψηφοφορία ευδοκιμήσει, δηλαδή δεν υπάρχει η απόλυτη πλειοψηφία, την ίδια μέρα επαναλαμβάνεται η ψηφοφορία με σχετική πλειοψηφία. Με τον τρόπο αυτόν έχουμε ένα διευρυμένο εκλεκτορικό σώμα για να αποφύγουμε τα αδιέξοδα και δεν είναι ανάγκη να καταφύγουμε στην λαϊκή βούληση που θα δημιουργήσει προβλήματα, όπως ειπώθηκε προηγουμένως από αρκετούς συναδέλφους, προβλήματα δυαρχίας με την αυξημένη νομιμοποίηση του Προέδρου της Δημοκρατίας. Αυτά ως προς την απεμπλοκή του εκλογικού κύκλου από την προεδρική εκλογή.

Στα υπόλοιπα συμφωνούμε με την εποικοδομητική ψήφο δυσπιστίας. Η Βουλή να μην μπορεί να ρίξει την κυβέρνηση, αν συγχρόνως δεν είναι σε θέση να αναδείξει νέα. Προτείνουμε, όμως, ο πρωθυπουργός που ζητάει πρόωγη προσφυγή σε εκλογές για να αντιμετωπίσει ένα εθνικό θέμα -για παράδειγμα- εξαιρετικής σημασίας, όπως έχουμε δει και στο παρελθόν, να έχει την έγκριση των τριών πέμπτων της Βουλής, δηλαδή αυξημένη πλειοψηφία 180 βουλευτών.

Για τα λαϊκά δημοψηφίσματα, επειδή η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ βάζει και αρκετά θέματα άμεσης συμμετοχής των πολιτών στη λήψη αποφάσεων –δημοψηφίσματα, εκλογή Προέδρου κ.λπ- νομίζουμε ότι πρέπει να τα δούμε με πολλή φειδώ, δηλαδή όχι να πάμε σε μια δημοψηφισματική πλειοδοσία. Ακούγεται καλά το να λέμε «να μιλήσει ο λαός», «η άμεση δημοκρατία». Αλλά είμαστε σίγουροι ότι εφαρμόζεται και καλά;

Ο αείμνηστος Σταύρος Τσακυράκης έγραφε το 2016 για τα δημοψηφίσματα: «Το έλλειμμα της σύγχρονης Δημοκρατίας δεν είναι ότι οι πολίτες δεν ακούγονται, αλλά ότι ο δημόσιος διάλογος είναι επιφανειακός, ότι όλα τα ζητήματα τίθενται δημοψηφισματικά υπό τη μορφή άσπρου ή μαύρου, ενός «ναι» ή ενός «όχι». Το έλλειμμα της σύγχρονης Δημοκρατίας είναι η αδυναμία ουσιαστικής συμμετοχής των πολιτών η οποία προϋποθέτει πληροφόρηση και σοβαρό διάλογο». Και συνέχιζε: «Φοβάμαι ότι ο θρίαμβος των μορφών άμεσης Δημοκρατίας αποδεικνύεται ολοένα και περισσότερο θρίαμβος του λαϊκισμού». Και δυστυχώς, τα έχουμε ζήσει αυτά και όχι μόνο στη χώρα μας. Θα βλέπαμε, όμως, πιο θετικά τις νομοθετικές πρωτοβουλίες μετά από έκφραση της λαϊκής Βουλής, δηλαδή να υπάρχει και το φίλτρο της Βουλής μετά.

Όσον αφορά τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας, θεωρούμε ότι χρειάζονται θεσμικά αντίβαρα και λελογισμένη ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας προκειμένου να αντιμετωπιστεί η ανισορροπία που προέκυψε από την υπερ-ενίσχυση του θεσμού του Πρωθυπουργού. Προτείνουμε, λοιπόν, ο Πρόεδρος να έχει τη δυνατότητα να συγκαλεί με πρωτοβουλία του το Συμβούλιο των Πολιτικών Αρχηγών το οποίο, από άτυπο, αποκτά θεσμικό χαρακτήρα. Επίσης, να έχει αρμοδιότητες στην επιλογή προσώπων κλειδιών, όπως για παράδειγμα να ορίζει εκείνος τους προέδρους των ανεξάρτητων αρχών από κατάλογο που προτείνει η Βουλή, δηλαδή από ένα «short list», όπως επίσης και το να επιλέγει την ηγεσία της δικαιοσύνης από τους καταλόγους που θα συντάσσουν οι ολομέλειες των ανωτάτων δικαστηρίων, δηλαδή να μην περνάει από τη Βουλή αυτό.

Για το άρθρο 29 και για τα οικονομικά των κομμάτων έχουμε καταθέσει πρόταση, όταν έγινε η Εξεταστική Επιτροπή για τα δάνεια των κομμάτων και των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Είχαμε καταθέσει στο πόρισμα συγκεκριμένη πρόταση για την οικονομική διαφάνεια στα οικονομικά των κομμάτων (υπάρχει και στο site της Βουλής).

Κλείνοντας, στο συγκεκριμένο ζήτημα του Προέδρου της Δημοκρατίας, νομίζουμε ότι το σημαντικότερο είναι η απεμπλοκή της προεδρικής εκλογής από τον κοινοβουλευτικό κύκλο. Στη δεύτερη πρόταση που κάναμε προτείνουμε αυτήν την έννοια του διευρυμένου εκλεκτορικού σώματος. Είναι μια πρόταση που νομίζω ότι αντίστοιχη έχει κάνει και η κίνηση «Πράττω» του ΣΥΡΙΖΑ, του κ. Κοτζιά, πάντα με αιρετούς, μέσα σε αυτό το διευρυμένο εκλεκτορικό σώμα.

Νομίζουμε ότι είναι μια ενδιάμεση ισορροπημένη λύση μεταξύ του να οδηγούμαστε σε ένα αδιέξοδο στη Βουλή ή να πηγαίνουμε μόνο σε μια κυβερνητική ουσιαστικά πλειοψηφία στη Βουλή των 151 Βουλευτών και επίσης να μην είναι ανάγκη να προσφύγουμε απευθείας στην εκλογή από τον λαό, κάτι το οποίο -όπως αναφέραμε προηγουμένως- δημιουργεί θέματα δυαρχίας στο πολιτικό μας σύστημα.

Εδώ, λοιπόν, σε αυτήν την τελευταία πρόταση ερχόμαστε ουσιαστικά να προσθέσουμε ως Ποτάμι κάτι το οποίο είναι τροφή για σκέψη, μία πολιτική καινοτομία, δηλαδή να αποτυπώνεται ο βαθμός συναίνεσης του Σώματος στα χρόνια της θητείας του Προέδρου. Δηλαδή αν καταφέρουμε να έχουμε με τα 2/3, με τους διακόσιους Βουλευτές, να πηγαίνουμε στα πέντε χρόνια, αν είναι με τα 3/5, με τους εκατόν ογδόντα Βουλευτές, να πηγαίνουμε στα τέσσερα χρόνια και αν είναι με τους εκατόν πενήντα έναν Βουλευτές, μόνο με την κυβερνητική Πλειοψηφία, να πηγαίνουμε στα τρία χρόνια θητείας.

Έτσι, ουσιαστικά τι κάνουμε; Αντιστρέφουμε το ζήτημα και αντί να έχουμε σταθερότητα στην προεδρική θητεία των πέντε ετών και μεταβλητότητα στην κοινοβουλευτική θητεία - ανάλογα με το πότε είναι η προεδρική εκλογή- πετυχαίνουμε να έχουμε σταθερότητα στην κοινοβουλευτική θητεία και μεταβλητότητα στην προεδρική θητεία.

Βέβαια, εδώ υπάρχει ένσταση, από ό,τι φαντάζομαι, για το κύρος του θεσμού, για το ότι η μικρότερη χρονική διάρκεια μπορεί να έχει επιπτώσεις στο κύρος του θεσμού, αλλά αυτό μπορούμε να το σκεφθούμε και για τον κοινοβουλευτικό θεσμό, ότι δηλαδή και εκεί πέρα υπάρχει μεταβλητότητα της θητείας της Βουλής. Άρα, αυτό δεν πλήττει καθόλου το κύρος του θεσμού.

Από τη μια μεριά, προσπαθούμε να ενσωματώσουμε, λοιπόν, με αυτόν τον τρόπο τη συναίνεση στον ίδιο τον θεσμό και από την άλλη μεριά, θέτει και το Κοινοβούλιο τους Βουλευτές υπό των ευθυνών τους.

Για την ενότητα των άρθρων 51 έως 86.

Όσον αφορά το άρθρο 53, που υπάρχει και στην πρόταση της Νέας Δημοκρατίας για την αυτοδιάλυση της Βουλής, το οποίο το συνδυάζουμε και με την εποικοδομητική πρόταση δυσπιστίας, θεωρούμε ότι για σοβαρά εθνικά θέματα θα πρέπει να υπάρχει όχι απλή πλειοψηφία, αλλά αυξημένη πλειοψηφία των 3/5.

Για το άρθρο 54 που έχει να κάνει με το θέμα του εκλογικού νόμου, το είχαμε πει όταν είχαν γίνει οι συζητήσεις στη Βουλή και για τον εκλογικό νόμο στις εθνικές εκλογές και για τον εκλογικό νόμο στις αυτοδιοικητικές εκλογές, ότι δεν είμαστε ούτε με την απλή αναλογική, αλλά ούτε και με την υπερενισχυμένη, που ίσχυε και στους δύο θεσμούς και στις αυτοδιοικητικές εκλογές και στις εθνικές εκλογές με τις πενήντα έδρες.

Έχουμε πει πολλές φορές ότι πρέπει να υπάρχει ένας συγκεκριασμός μεταξύ των δύο βασικών κριτηρίων που είναι απαραίτητα, δηλαδή της αντιπροσωπευτικότητας και της κυβερνησιμότητας. Ένα αποτελεσματικό σύστημα πρέπει να τα συγκεράζει και τα δύο αυτά κριτήρια.

Προτεινάμε, λοιπόν, το αναλογικό μπόνους για το πρώτο κόμμα, δηλαδή ανάλογα με το ποσοστό που παίρνει να είναι και το μπόνους που θα έχει και έχουμε διάφορες εκδοχές.

Μάλιστα, το Δεκέμβριο του 2015 είχαμε παρουσιάσει εναλλακτικά σενάρια για το αναλογικό μπόνους. Μπορούμε να πούμε ότι για κάθε 1% μία έδρα από 25% έως 40%, δηλαδή να κυμαίνεται το μπόνους από είκοσι πέντε έως σαράντα έδρες -για παράδειγμα, αν παίρνεις 30%, να έχεις τριάντα επιπλέον έδρες μπόνους- ή να υπάρχει μία εναλλακτική μορφή, να μετράει πάνω από κάποιο κατώφλι το μπόνους, δηλαδή για πάνω από 20%, ως βάση εκκίνησης, κάθε επιπλέον ποσοστό που παίρνεις να είναι δύο έδρες. Δηλαδή, όταν λες με 30%, το 10% πάνω από το 20% να σου δίνει επί δύο είκοσι έδρες.

Έχουμε, δηλαδή, σχήματα που μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε, έτσι ώστε να μπορέσουμε να ρυθμίσουμε αυτή την αναλογικότητα. Η βασική ιδέα είναι να μην είναι το μπόνους σταθερό, δηλαδή να παίρνεις 20% στις εκλογές, να είσαι πρώτο κόμμα και να παίρνεις πενήντα έδρες, όπως συνέβη και στο παρελθόν.

Επίσης, πιστεύουμε και στη διπλή ψήφο, δηλαδή στη μία ψήφο για τον τοπικό Βουλευτή, ανεξαρτήτως κόμματος, από ενιαίο ψηφοδέλτιο και στην άλλη, στην περιφερειακή λίστα του κόμματος σου. Αυτό περιλαμβάνεται στην πρόταση που είχαμε κάνει τον Δεκέμβριο του 2015 στο Ζάππειο. Είναι μία παραλλαγή του γερμανικού, όπως λέμε, συστήματος, ώστε αξιολογοί Βουλευτές, ανεξαρτήτως κομμάτων, να μπορούν να μπαίνουν μέσα στη Βουλή.

Τώρα, για το όριο στις θητείες των Βουλευτών, στις τρεις βουλευτικές θητείες και μετά διάλειμμα, εμείς δεν έχουμε αντίρρηση σε αυτό, να υπάρχει, δηλαδή, όριο στις θητείες των Βουλευτών και να υπάρχει μία διακοπτόμενη ουσιαστικά βουλευτική σταδιοδρομία. Προσωπικά θεωρώ ότι είναι περισσότερο θητεία και λιγότερο καριέρα η πολιτική.

Σε ό,τι αφορά τη ρύθμιση των δικαιωμάτων των Ελλήνων του εξωτερικού στο θέμα της ψήφου, θεωρούμε -και έχουμε πρωτοστατήσει σε αυτό- ότι πρέπει να δοθεί η δυνατότητα της ψήφου στους Έλληνες του εξωτερικού στον τόπο τους, χωρίς να χρειάζεται να έρθουν, δηλαδή, στην πατρίδα για να ψηφίσουν. Εμείς θεωρούμε ότι μόνο μια λέξη αν αλλάξουμε, δηλαδή εκεί που λέει η παράγραφος 51.4 ότι «νόμος που ψηφίζεται με την πλειοψηφία των δυο τρίτων του όλου αριθμού των Βουλευτών μπορεί να ορίζει τα σχετικά με την άσκηση κ.λπ.» να φύγει το «μπορεί» και να βάλουμε το «ορίζει» έτσι ώστε να είναι υποχρεωτικό.

Στα άρθρα 74, 75 που έχουν να κάνουν με την καλή νομοθέτηση και τις διαδικασίες της Βουλής, εκεί πέρα νομίζω ότι υπάρχουν κάποια πράγματα. Δηλαδή, για παράδειγμα, διαβάζω από τη σελίδα 73 στο άρθρο 74 του Συντάγματος : «Προσθήκη ή τροπολογία άσχετη με το κύριο αντικείμενο του νομοσχεδίου ή της πρότασης νόμου δεν εισάγεται για συζήτηση». Είναι το άρθρο 74 παράγραφος 5. «Προσθήκες ή τροπολογίες Υπουργών συζητούνται μόνο αν έχουν υποβληθεί τρεις τουλάχιστον ημέρες πριν από την έναρξη της συζήτησης...» κ.λπ.

Νομίζω ότι αυτό που χρειάζεται το άρθρο 74 είναι να προσθέσουμε μία παράγραφο στο τέλος, στην οποία να λέμε ότι το άρθρο 74 πρέπει να τηρείται, γιατί στην πραγματικότητα, όπως ξέρετε, δεν τηρείται. Να σημειώσω ότι κάποιες φορές υπάρχει ανάγκη κάποιες έκτακτες τροπολογίες να πρέπει να περάσουν άμεσα. Εμείς προτείναμε στη συζήτηση για τον Κανονισμό της Βουλής οι τροπολογίες που εισάγονται να πρέπει να έχουν την έγκριση μιας αυξημένης πλειοψηφίας, δηλαδή των τριών πέμπτων, για να γίνουν αποδεκτές, έτσι ώστε να αποφεύγουμε να υπάρχουν τροπολογίες εκπρόθεσμες, άσχετες, τροπολογίες οι οποίες παρουσιάζονται ως

βουλευτικές, ενώ στην πραγματικότητα είναι υπουργικές και απλώς θέλουν να αποφύγουν τη βάσανο του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Λέει ο Υπουργός σε κάποιους Βουλευτές να περάσουν την τροπολογία, τους τη δίνει έτοιμη και αυτοί απλώς την υπογράφουν.

Βάζοντας στον Κανονισμό της Βουλής ότι για να γίνουν δέκτες κάποιες τροπολογίες θέλουν αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων, νομίζω ότι είμαστε κατοχυρωμένοι ότι θα μπορούν να περάσουν κάποιες πραγματικά επείγουσες.

Τώρα όσον αφορά τα άρθρα 79 και 80, που αναφέρονται στον έλεγχο στο δημόσιο χρήμα, στη διαφάνεια στις συμβάσεις κ.λπ., το Ποτάμι λέει ότι πρέπει να ιδρυθεί ελεγκτική αρχή με πλήρη ανεξαρτησία και αυτοδιοίκηση για τον έλεγχο των εσόδων και των δαπανών του κράτους και των δημόσιων νομικών προσώπων για την υποβολή της οικονομικής διαχείρισής τους. Η ελεγκτική αρχή αυτή θα απαρτίζεται από ανώτατους και ανώτερους δικαστικούς λειτουργούς, καθώς και από ανώτατους δημοσίους υπαλλήλους ή άλλους τεχνοκράτες εγνωσμένου κύρους.

Θα ήθελα όμως να αναφερθώ και στην κρίση περί αντισυνταγματικότητας των νόμων που έρχονται και που περνάνε από μία διαδικασία μέσα από τη Βουλή. Υπάρχει ο διάχυτος έλεγχος της αντισυνταγματικότητας. Η συχνή έγερση ζητημάτων αντισυνταγματικότητας των νόμων δημιουργεί ζήτημα ασφάλειας δικαίου, ενώ υπάρχουν αποφάσεις που εγείρουν και ζητήματα σοβαρότητας.

Θα πρέπει, λοιπόν, να προστατεύσουμε την οικονομία και την κοινωνία από τις συχνά αντιφατικές αποφάσεις κατώτερων δικαστηρίων για δημοσιονομικά ζητήματα, να μην έχουμε, δηλαδή, τα φαινόμενα ένας ειρηνοδίκης να γίνεται ξαφνικά «υπερ-Υπουργός» Οικονομικών.

Ο θεσμός, λοιπόν, της πιλοτικής δίκης πρέπει να επεκταθεί, να είναι πλέον υποχρεωτικό για όλα τα δικαστήρια, όταν καταλήγουν σε κρίση περί αντισυνταγματικότητας, να παραπέμπουν το ζήτημα στην Ολομέλεια του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου.

Επίσης, στο άρθρο 82 του Συντάγματος για το οποίο έχει κάνει αντίστοιχη πρόταση και η Νέα Δημοκρατία, στην παράγραφο 4 που αναφέρεται στο Εθνικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής, εμείς θα βλέπαμε θετικά -ίσως να πρέπει να μπει και στο Σύνταγμα- το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας. Έχουμε κάνει πρόταση νόμου για τη συγκρότηση του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας, που ουσιαστικά θα έχει στην αρμοδιότητά του θέματα άμυνας και εξωτερικής πολιτικής και θα απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό, βασικούς Υπουργούς, από πρώην Πρωθυπουργούς, Αρχηγούς κομμάτων, τη φυσική ηγεσία του στρατεύματος, τον διοικητή της ΕΥΠ κ.λπ., ώστε να υπάρχει μία μακροπρόθεσμη χάραξη εξωτερικής πολιτικής και αμυντικών δογμάτων, κάτι το οποίο κατά τη γνώμη μας στους καιρούς που ζούμε είναι απαραίτητο.

Για το άρθρο 90, που είναι η επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης.

Εδώ και εμείς προτείνουμε την απεμπλοκή από την Εκτελεστική Εξουσία, δηλαδή η ηγεσία της Δικαιοσύνης να επιλέγεται από κατάλογο προσώπων που προτείνεται από το κάθε Ανώτατο Δικαστήριο, οι προτάσεις να συζητούνται στην Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας και να κατατίθενται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος θα επιλέγει από τον κατάλογο αυτόν. Θα είναι δηλαδή επιλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από ένα short list που θα περνάει

από την Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας. Οι Αντιπρόεδροι των Ανώτατων Δικαστηρίων να επιλέγονται από την Ολομέλεια του αντίστοιχου δικαστηρίου με μυστική ψηφοφορία.

Επίσης, στο άρθρο 96 -μένω πάντα στη Δικαιοσύνη-, οι παράγραφοι 4 και 5 προτείνουμε να αντικατασταθούν ως εξής: ειδικοί νόμοι να ορίζουν τα σχετικά με τα στρατιωτικά δικαστήρια, να φύγει δηλαδή το «στρατοδικεία-ναυτοδικεία-αεροδικεία» και να γίνει «στρατιωτικά δικαστήρια», στην αρμοδιότητα των οποίων δεν μπορεί να ενταχθούν οι ιδιώτες. Και λέμε να φύγει το «αεροδικεία-στρατοδικεία-ναυτοδικεία» και να μπει «στρατιωτικά δικαστήρια» για να συμπεριλαμβάνεται και το Αναθεωρητικό Δικαστήριο και να είναι δυνατή στο μέλλον χωρίς αμφισβητήσεις η ενοποίηση των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων.

Στην παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου, του άρθρου 96 πάντα στη στρατιωτική δικαιοσύνη, προτείνουμε να μπει «τα δικαστήρια του στοιχείου α' της προηγούμενης παραγράφου συγκροτούνται από μέλη του δικαστικού σώματος...» -δηλαδή, φεύγει το «κατά πλειοψηφία» από μέλη του δικαστικού σώματος- «...των Ενόπλων Δυνάμεων που περιβάλλονται με όλες τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας του Συντάγματος...» και όχι μόνο αυτές που αναφέρονται με τη γενική παραπομπή στο άρθρο 87 παράγραφο 1, όπως γίνεται μέχρι σήμερα.

Αφαιρώντας τον όρο «κατά πλειοψηφία», η σύνθεση των Πρωτοβάθμιων Στρατιωτικών Δικαστηρίων θα απαρτίζεται μόνο από δικαστικούς λειτουργούς, όπως ήδη συμβαίνει με το Αναθεωρητικό Δικαστήριο.

Επίσης, λέμε να μπει πάλι στην παράγραφο 5 του άρθρου 96, ότι «νόμος ορίζει τη βαθμολογική αντιστοιχία των δικαστικών λειτουργών του δικαστικού σώματος Ενόπλων Δυνάμεων με τους λοιπούς τακτικούς δικαστικούς λειτουργούς, καθώς και τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, των Πειθαρχικών Συμβουλίων και τα της επιθεώρησης των δικαστικών λειτουργών, έτσι ώστε να παρέχεται νομοθετική εξουσιοδότηση καθορισμού της βαθμολογικής αντιστοιχίας, των στρατιωτικών δικαστών με τους υπόλοιπους δικαστικούς λειτουργούς».

Επίσης, προτείνουμε τροποποίηση του τρόπου στελέχωσης των ανεξάρτητων αρχών, στο άρθρο 101. Και εμείς λέμε για αλλαγή της απαιτούμενης πλειοψηφίας για τη στελέχωση των ανεξάρτητων αρχών και προτείνουμε να πάει στα τρία πέμπτα (3/5) της Διάσκεψης των Προέδρων. Και η επιλογή των Προέδρων των ανεξάρτητων αρχών να γίνεται πάλι από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας από κατάλογο που προτείνει η Διάσκεψη με αυτήν την πλειοψηφία των τριών πέμπτων (3/5).

Στις διατάξεις για την αποκομματικοποίηση του κράτους έχουμε διάφορα φαινόμενα και βλέπουμε και τελευταία, παρόλο που μπαίνει και το ΑΣΕΠ μέσα, να έχουμε κάποιες παθογένειες σε σχέση με φωτογραφικές διατάξεις που υπάρχουν, τις οποίες δεν έχουμε καταφέρει να ξεπεράσουμε ως πολιτικό σύστημα. Εμείς λέμε να υπάρχει και ασυμβίβαστο μεταξύ της ιδιότητας του μέλους των ανώτερων οργάνων του κόμματος και έμμεσων πολιτικών θέσεων στον κυβερνητικό μηχανισμό, δηλαδή μετακλητοί κ.λπ.

Στο άρθρο 101, στην απελευθέρωση της οικονομίας από τα δεσμά του κρατισμού, στο θέμα του ανταγωνισμού στα πλαίσια της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, λέμε ότι η Επιτροπή

Ανταγωνισμού θα πρέπει να αναβαθμιστεί και να κατοχυρωθεί και συνταγματικά ως ανεξάρτητη αρχή. Να είναι, δηλαδή, η Επιτροπή Ανταγωνισμού μέσα στις συνταγματικά κατοχυρωμένες ανεξάρτητες αρχές, λόγω ακριβώς του πολύ σημαντικού ρόλου που έχει να παίξει ώστε να διασφαλίζονται κοινοί κανόνες για όλους, ίσες ευκαιρίες και ίδιες συνθήκες.

Όσον αφορά το ειδικό καθεστώς για αύξηση των επενδύσεων, να επιτρέπεται η παροχή με νόμο οικονομικών και φορολογικών κινήτρων για την πραγματοποίηση παραγωγικών επενδύσεων με κεφάλαια εξωτερικού. Και γι' αυτές τις επενδύσεις θα πρέπει να υπάρχει δέσμευση του ελληνικού δημοσίου να μη μεταβάλει το νομοθετικό και το φορολογικό καθεστώς και τους όρους των σχετικών αδειών για κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Άρθρο 106.

Η πρότασή μας για το άρθρο 110 είναι η Βουλή να μπορεί να προχωρήσει στην αναθεώρηση άρθρων του Συντάγματος, εκτός βέβαια από εκείνα που αφορούν τη μορφή του πολιτεύματος, με πλειοψηφία 2/3.

Επίσης, εμείς λέμε ότι οι διατάξεις που αναθεωρούνται δεν μπορούν να αναθεωρηθούν ξανά πριν από την πάροδο της πενταετίας, δηλαδή η πενταετία που ισχύει τώρα για όλο το Σύνταγμα να ισχύει μόνο για τις πρόσφατα αναθεωρηθείσες διατάξεις. Έτσι θα του προσδώσουμε κάποια περισσότερη ευελιξία.

Την αλλαγή, λοιπόν, του άρθρου 110, που δίνει ευελιξία στη διαδικασία αναθεώρησης του Συντάγματος, τη θεωρούμε πολύ σημαντική και θεωρούμε ότι με τις προτάσεις που έχουν γίνει παρέχονται τα εχέγγυα, ώστε να μην υπάρχει κατάχρηση, δηλαδή και από την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας και από την πρόταση της Δημοκρατικής Συμπαράταξης και –νομίζουμε– από τη δική μας, όταν η πενταετία μπορεί να πηγαίνει μόνο στις διατάξεις που έχουν αναθεωρηθεί και όχι συνολικά σε όλο το Σύνταγμα.

**A.8. Εισήγηση του Γενικού Εισηγητή
της Ένωσης Κεντρώων,
κ. Μάριου Γεωργιάδη**

Χρηζουν ιδιαιτέρως της προσοχής μας τόσο οι προτάσεις αναθεώρησης των κειμένων συνταγματικών διατάξεων από την κυβερνητική παράταξη του ΣΥΡΙΖΑ όσο και εκείνες που προτείνονται από την παράταξη της Νέας Δημοκρατίας ως αξιωματικής αντιπολίτευσης. Οι κριτικές παρατηρήσεις που ακολουθούν συμπληρώνονται και πρέπει να συναξιολογηθούν με τις προτάσεις της Ένωσης Κεντρώων.

I. Προτάσεις ΣΥΡΙΖΑ

Μελετώντας τους 4 άξονες της προτεινόμενης συνταγματικής αναθεώρησης γίνεται εύκολα αντιληπτή η προσπάθεια της κυβέρνησης να προβεί σε μια κατ' επίφαση αναθεώρηση του Συντάγματος και όχι σε ριζικές τομές οι οποίες απαιτούνται προκειμένου να ενισχυθούν οι αρχές της διαφάνειας, της αμεροληψίας, της ίσης μεταχείρισης των πολιτών απέναντι στο νόμο, της αντιπροσώπευσης και των εν γένει βασικών εγγυήσεων για την τήρηση της συνταγματικής αρχής, όπως θα τεκμηριωθεί μέσω της αναλυτικής αξιολόγησης των επιμέρους προτεινόμενων τροποποιήσεων.

Ειδικότερα:

Ως προς το άρ. 3 και το αρ. 13:

Ως προς την προσπάθεια κατοχύρωσης της θρησκευτικής ουδετερότητας του κράτους (ενώ αναγνωρίζεται στο αμέσως επόμενο εδάφιο η Ορθόδοξη Εκκλησία ως επικρατούσα θρησκεία) αφενός αναδύονται εύλογα ερωτήματα ως προς την έννοια της «θρησκευτικής ουδετερότητας», αφετέρου επισημαίνεται βάσει του αρ. 13 του Συντάγματος προστατεύεται πλήρως η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, ενώ απαγορεύεται ο προσηλυτισμός.

Στην Ελλάδα η ίδια η διατήρηση των βασικότερων συστατικών της εθνικής ταυτότητας κατά την μακρόχρονη οθωμανική κυριαρχία αλλά και η ίδια η εθνική παλιγγενεσία συνδέονται ιστορικά άρρηκτα με τη χριστιανική πίστη και θρησκεία.

Στην Ευρώπη επίσημη θρησκεία έχουν η Ελλάδα, η Κύπρος, η Δανία, η Αγγλία, η Μάλτα, η Νορβηγία. Στη Γερμανία οι αναγνωρισμένες εκκλησίες λειτουργούν ως ν.π.δ.δ. και η διδασκαλία των θρησκευτικών επιτρέπεται στα σχολεία. Στη Ρωσία αναγνωρίζεται διά νόμου η προσφορά της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην διαμόρφωση του Ρωσικού έθνους και η Ορθόδοξη Εκκλησία τυγχάνει ρητώς ξεχωριστής μεταχείρισης (πληρωμή από το Δημόσιο των μισθών των ιερέων και της δαπάνης ανέγερσης ναών, οι ορθόδοξοι ιερείς επισκέπτονται τα δημόσια σχολεία, στα οποία απαιτείται να διακοσμούν τους τοίχους ορθόδοξες εικόνες κλπ.).

Είναι προφανές ότι σε όλες τις παραπάνω ευρωπαϊκές χώρες η προνομιακή σχέση Κράτους-θρησκείας επ' ουδενί συγκρούεται με την πλήρη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, προκειμένου περί κρατών που δεσμεύονται από τους σχετικούς κανόνες της Ε.Σ.Δ.Α. και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επισημαίνεται μάλιστα ότι στα παραπάνω κράτη ο εγγενής ιστορικός σύνδεσμος κράτους-θρησκείας δεν έχει τα ιδιαιτέρως έντονα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει η περίπτωση της χώρας μας.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις αφ' ενός δεν ανταποκρίνονται σε καμία πραγματική κοινωνική ανάγκη, ως προς το σεβασμό των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή άλλη, αντιθέτως δύναται να προκαλέσουν ρήγμα στην εθνική συνείδηση των Ελλήνων, αφ' ετέρου προϋποθέτουν την προηγούμενη ενδελεχή διερεύνηση της αληθούς λαϊκής βούλησης, στην οποία μέτρα αυτής της φύσης πρέπει οπωσδήποτε να ανταποκρίνονται πλήρως, άλλως δεν είναι δυνατόν να γίνουν ανεκτά.

Προσθέτως, επισημαίνεται ότι οι οικονομικές σχέσεις κράτους-εκκλησίας αποτελούν ζήτημα διακριτό και ανεξάρτητο από αυτό της προτεινόμενης «θρησκευτικής ουδετερότητας», το οποίο επ' ουδενί άπτεται της συνταγματικής τάξης (ιδ. την περίπτωση της Ρωσίας).

Τέλος, η «θρησκευτική ουδετερότητα» εγείρει τόσο πραγματικά όσο και νομικά ερωτήματα και προβλήματα που αφορούν τη συνοχή του Συντάγματος και την προστασία των αμοιβαίων συμφερόντων Κράτους και Εκκλησίας και τούτο διότι αποκλείει κατά λογική αναγκαιότητα κάθε δυνατότητα του Κράτους να εμπλέκεται ουσιαστικά σε θρησκευτικά ζητήματα, τόσο για τα Ορθόδοξο Χριστιανικό Δόγμα όσο και για κάθε άλλη θρησκεία.

Ειδικότερα:

1. Η θρησκευτική ουδετερότητα φαίνεται ασυμβίβαστη με την εξ ετέρου διατηρούμενη διατύπωση του προοιμίου του Συντάγματος *«Εις το όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Αδιαιρέτου Τριάδος»...*

2. Η Εκκλησία της Ελλάδος και οι φορείς της είναι ΝΠΔΔ (Ν. 590/1977, ν. 4301/2014), όμως ΝΠΔΔ είναι και το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο της Ελλάδος (Ν.2456/1920) και μουσουλμανικές Μουφτείες (Ν. 1920/1991).

Το καθεστώς όλων των παραπάνω οργανισμών θα αλλάξει σε ΝΠΙΔ;; Είναι προφανές ότι η «θρησκευτική ουδετερότητα του Κράτους» αντιβαίνει στην ιδιότητα θρησκευτικών οργανισμών ως ΝΠΔΔ.

3. Το άρθρο 18 παρ. 7 του Συντάγματος ορίζει ότι: *«Δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η αγροτική ιδιοκτησία των Σταυροπηγιακών Ιερών Μονών της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριάς στη Χαλκιδική, των Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη και του Ευαγγελιστή Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο, με εξαίρεση τα μετόχια. Επίσης δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα των Πατριαρχείων Αλεξάνδρειας, Αντιόχειας και Ιεροσολύμων, καθώς και της Ιερής Μονής του Σινά».*

Πώς είναι δυνατόν να διατηρηθεί το προνομιακό αυτό συνταγματικό καθεστώς σε περίπτωση καθιέρωσης της «θρησκευτικής ουδετερότητας»;

4. Το Άγιον Όρος απολαύει ειδικού καθεστώτος σύμφωνα με το άρθρο 105 του Συντάγματος. Πώς νομιμοποιείται το ειδικό αυτό συνταγματικό καθεστώς σε περίπτωση καθιέρωσης της «θρησκευτικής ουδετερότητας»;;

5. Μέσω του άρθρου 3 του Συντάγματος δημιουργείται σύνδεσμος του Ελληνικού Κράτους, μέσω της Εκκλησίας ως δημόσιου φορέα, με το Φανάρι.

Στο εξής, για οποιοδήποτε πρόβλημα ανακύπτει στο Φανάρι (π.χ. πιέσεις της τουρκικής πολιτείας στον Οικ. Πατριάρχη και τους εκεί χριστιανούς) πώς θα νομιμοποιείται η οποιαδήποτε παρέμβαση του Ελληνικού Κράτους, εάν αυτό είναι «θρησκευτικά ουδέτερο»;;

Συναφώς οποιαδήποτε συνταγματική τροποποίηση σε σχέση με τον θρησκευτικό/πολιτικό όρκο, εφ' όσον ο πολιτικός όρκος ήδη προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία, στερείται παντελώς πραγματικού ενδιαφέροντος και δη στο επίπεδο του συνταγματικού νομοθέτη.

Ως προς το αρ. 21:

Οι κατ' αρχήν θετικές παρεμβάσεις στο - ήδη θεωρητικού ενδιαφέροντος - άρθρο 21 απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή, ώστε αυτές να μην μεταπέσουν σε απλές διακηρύξεις κενές ουσιαστικού περιεχομένου – αφού οι επιταγές τους είναι αδύνατον να διασφαλιστούν από τον νομοθέτη και τη διοίκηση – οι οποίες προκαλούν εν τέλει την περιφρόνηση (αν μη τη χλεύη) των πολιτών απέναντι στις συνταγματικές διατάξεις (ιδ. το παράδειγμα της συνταγματικής υποχρέωσης του Κράτους – α. 24 παρ. 1 – για την κατάρτιση Δασολογίου, επιταγή η οποία, μετά από 17 χρόνια και αναρίθμητες αποφάσεις του Σ.τ.Ε. περί ακύρωσης της άρνησης κατάρτισης ως αντισυνταγματικής, παραμένει μέχρι και σήμερα μη εκπληρωθείσα).

Το αυτό ισχύει εν συνόλω για το άρθρο 21 (ιδ. π.χ. την περιληφθείσα με την τελευταία αναθεώρηση του 2001 παρ. 6 περί δημογραφικής πολιτικής), του οποίου τον προκλητικά ανεδαφικό και αποσχισμένο από την πραγματικότητα χαρακτήρα οφείλουμε τουλάχιστον να μην ενισχύσουμε περαιτέρω, ώστε να προστατεύσουμε το κύρος του Συντάγματος στη συνείδηση του Έλληνα πολίτη.

Ιδιαίτερως ως προς την προσθήκη νέας διάταξης ως παρ. 7, προκειμένου να κατοχυρωθεί ο δημόσιος έλεγχος των βασικών κοινωνικών αγαθών, όπως του νερού και της ηλεκτρικής ενέργειας καθώς και των δικτύων διανομής τους, ώστε να υπόκεινται σε καθεστώς δημοσίας υπηρεσίας και να τελούν σε δημόσιο έλεγχο επισημαίνεται ότι αφενός για το νερό υπάρχουν ήδη αποφάσεις του Σ.τ.Ε. που απαγορεύουν την ιδιωτικοποίησή του (ΟλΣτΕ 1906/2014), ενώ και για την ηλεκτρική ενέργεια η νομολογία του Σ.τ.Ε. δέχεται ότι αποτελεί δημόσιο αγαθό και η παραγωγή της λόγο δημόσιας ωφέλειας (Σ.τ.Ε. 1807,1808/2018). Κατά συνέπεια, η προτεινόμενη ρύθμιση κατ' ουσία συμβαδίζει με τη σχετική νομολογία το Σ.τ.Ε. που επιβάλλει τον δημόσιο έλεγχο επί των παραπάνω κοινωνικών αγαθών ως επί δημοσίων αγαθών.

Επομένως, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις αξιολογούνται κατ' αρχήν ως θετικές, υπό την απαραίτητη όμως προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται εκ των προτέρων η πρακτική εφαρμογή των νέων επιταγών και η μη μετάπτωσή τους σε αίολες διακηρύξεις.

Ως προς το αρ. 22:

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις, όπως και η ίδια η εισήγηση αναφέρει, αποτελούν στην πραγματικότητα περιβολή των ήδη υφισταμένων κανόνων με συνταγματική περιωπή, επομένως δεν υφίσταται κατ' αρχήν αντίρρηση γι' αυτές.

Ειδικότερα ως προς την προσθήκη εδαφίου στην παρ. 4, με το οποίο θα διευκρινίζεται ότι η Επίταξη υπηρεσιών απαγορεύεται ως μέτρο αντιμετώπισης των συνεπειών απεργίας, καίτοι η προτεινόμενη ρύθμιση προφανώς κατοχυρώνει τα δικαιώματα των εργαζομένων, παρά ταύτα άγει στο να θεωρηθούν τα δικαιώματα αυτά υπέρτερης σημασίας από άλλα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και ελευθερίες αλλά και από το ίδιο το δημόσιο συμφέρον.

Πράγματι, με την επίταξη εξ ορισμού κάμπτονται συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και ελευθερίες. Έτσι, η επίταξη ακινήτων και κινητών πραγμάτων γίνεται κατά παρέκκλιση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, ενώ η επίταξη προσωπικών υπηρεσιών (π.χ. εργασία, επιστράτευση) γίνεται κατά παρέκκλιση των ατομικών ελευθεριών. Σε όλες τις περιπτώσεις η επίταξη νομιμοποιείται λόγω και στο μέτρο κατά το οποίο εξυπηρετεί υπέρτερο δημόσιο συμφέρον (δημόσια ασφάλεια, υγεία, τάξη κλπ).

Κατά συνέπεια, η απόλυτη απαγόρευση της επίταξης ειδικώς για την περίπτωση της απεργίας δύναται να οδηγήσει σε υπέρμετρη προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων έναντι ίσης ή και κατά περίπτωση υψηλότερης σημασίας εννόμων αγαθών.

Ως προς το αρ. 28 παρ. 2:

Η διάταξη του αρ. 28 παρ. 2, η οποία παρέχει το δικαίωμα στην Βουλή με πλειοψηφία 3/5 να παραχωρήσει σε διεθνείς οργανισμούς (προεχόντως στην Ε.Ε, σύμφωνα και με την ερμηνευτική δήλωση του άρθρου 28) αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα δεν πρέπει να είναι ανεκτή χωρίς επικύρωση της απόφασης από τους πολίτες, όπως συμβαίνει σε πλείστες άλλες χώρες, που έθεσαν τις συνθήκες της Ε.Ε στην κρίση των πολιτών τους με δημοψήφισμα, επομένως ορθώς προτείνεται η προσθήκη.

Οστόσο, στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου το Σύνταγμα ορίζει ότι με νόμο που ψηφίζεται από την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών η Ελλάδα μπορεί *"να αποφασίζει περιορισμούς στην εθνική της κυριαρχία, εφόσον αυτό υπαγορεύεται από σπουδαίο εθνικό συμφέρον, δεν θίγει τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις βάσεις του δημοκρατικού πολιτεύματος και γίνεται με βάση τις αρχές της ισότητας και τον όρο της αμοιβαιότητας."*

Επομένως, το ζήτημα της μεταβίβασης κυριαρχικών δικαιωμάτων του κράτους, που, κατά την προτεινόμενη τροποποίηση, πρέπει να κυρώνεται με δημοψήφισμα, αφορά ομοιοτρόπως τόσο την παρ. 2 όσο και την παρ. 3 του άρθρου 28. Κατ' ακολουθία, για την αποτελεσματικότητα της προτεινόμενης τροποποίησης, όπως εισάγεται, αυτή πρέπει να εφαρμοστεί σε αμφότερες τις διατάξεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 28.

Ως προς την τροποποίηση των διατάξεων των αρ. 30, 32, 34, 35 και 41:

1. Η αδυναμία για το Κοινοβούλιο να εκλέξει Πρόεδρο Δημοκρατίας αντικατοπτρίζει πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ των κοινοβουλευτικών κομμάτων στον εντονότερο δυνατό βαθμό καθώς και πλήρη αδυναμία συνεννόησης μεταξύ τους, γεγονός που πρέπει εν τέλει να οδηγεί στη διάλυση της Βουλής, όταν δεν διασφαλίζεται ένα ελάχιστο επίπεδο ομαλότητας και σύμπνοιας στη λειτουργία της. Επομένως, η διάλυση της Βουλής ΔΕΝ πρέπει να αποσυνδεθεί από την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, ωστόσο είναι ανεκτή η παράταση της θητείας του απερχόμενου Προέδρου, ώστε να εξασφαλιστεί περισσότερος χρόνος που θα επιτρέψει την εκλογή του νέου Προέδρου από τη Βουλή, με βραχύτερο όμως ορίζοντα και λιγότερες ψηφοφορίες απ' ό,τι προτείνεται.

2. Εν πάση περιπτώσει, η πρόταση της προσφυγής στον ελληνικό λαό για την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν είναι δυνατόν να γίνει δεκτή, είναι μάλιστα σκανδαλώδης, αφού

παραγνωρίζει την ιδιότητα του Εκλογικού Σώματος ως του ανώτατου οργάνου του δημοκρατικού μας πολιτεύματος, μέσω του οποίου εκπληρώνεται η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας (Σ. α. 52).

Το Πολίτευμά μας είναι η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, στην οποία το Εκλογικό Σώμα εκλέγει με άμεση καθολική ψηφοφορία τη Βουλή, η οποία, αντλώντας τη νομιμοποίησή της από το Εκλογικό Σώμα, έχει την εξουσία ελέγχου της Κυβέρνησης, ενώ ο Πρόεδρος εκλέγεται εμμέσως από το Εκλογικό Σώμα, μέσω των Βουλευτών, και έχει πρωτίστως συμβολικά καθήκοντα εγγυητή του Πολιτεύματος. Στην Προεδρική Δημοκρατία, το Εκλογικό Σώμα εκλέγει με άμεση καθολική ψηφοφορία τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος, αντλώντας τη νομιμοποίησή του από το Εκλογικό Σώμα, έχει την εξουσία ελέγχου της Κυβέρνησης και αποτελεί σημαντικότερο όργανο άσκησης της εκτελεστικής εξουσίας.

Κατά συνέπεια, η άμεση εκλογή του Προέδρου από το Εκλογικό Σώμα με άμεση καθολική ψηφοφορία είναι αδιανόητο να μην συνοδεύεται από τις εξουσίες που απαραίτητως συνοδεύουν την δημοκρατική του άμεση νομιμοποίηση από το Εκλογικό Σώμα, κατά τρόπο που θα προσidiaζε στο πολίτευμα της Προεδρικής Δημοκρατίας, άλλως συνιστά ευθεία αμφισβήτηση του Εκλογικού Σώματος και της λαϊκής κυριαρχίας ως πρωταγωνιστών του πολιτεύματός μας και εντεύθεν υπονόμευση και φαλκίδευση των βασικών δημοκρατικών θεμελίων του.

Ως προς το αρ. 37 παρ. 2:

Η προτεινόμενη τροποποίηση δεν είναι ορθή, διότι απαγορεύει απολύτως την αξιοποίηση κάθε εξωκοινοβουλευτικού προσώπου (π.χ. ενός τεχνοκράτη), ακόμη και αν τυγχάνει καθολικής αποδοχής.

Ως προς τα αρ. 38 παρ. 1 και 84 παρ. 2:

Η καθιέρωση της «εποικοδομητικής ψήφου δυσπιστίας» σύμφωνα με την οποία η πρόταση δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης θα πρέπει υποχρεωτικά να συνοδεύεται από την πρόταση για διορισμό νέου πρωθυπουργού έχει ως προφανή σκοπό και καθιστά εν τοις πράγμασι ανεπίδεκτες ευδοκίμησης τις διατάξεις περί πρότασης δυσπιστίας, αφού η νοητή σήμερα αρνητική συναίνεση περισσότερων κομμάτων της αντιπολίτευσης σε βάρος της Κυβέρνησης δεν θα μπορούσε ποτέ να επιβιώσει και ως θετική συναίνεση ως προς τον προσδιορισμό υποψήφιου νέου πρωθυπουργού κοινώς αποδεκτού από τα δυσπιστούντα κόμματα. Κατά συνέπεια, η προτεινόμενη τροποποίηση είναι απαράδεκτη.

Ως προς το αρ. 44 παρ. 2:

Κατά τον τρόπο που ισχύει σήμερα το ως άνω άρθρο, το δημοψήφισμα προκηρύσσεται μόνο "από τα πάνω", στερώντας από τους πολίτες την δυνατότητα να επεμβαίνουν οι ίδιοι και να ασκούν άμεσα πολιτική εξουσία, όταν οι αντιπρόσωποί τους καταχρώνται της εντολής που έχουν λάβει, ώστε, ή να καταργούν νόμο που τέθηκε ενάντια στα συμφέροντά τους ή να επιτυγχάνουν την θέσπιση νόμου ή ακόμη να ανακαλούν πρόσωπα που ασκούν δημόσια

εξουσία ενάντια στα συμφέροντα της κοινωνίας. Κατά συνέπεια, είναι επιβεβλημένη η καθιέρωση υποχρεωτικής διενέργειας δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία (δυνατότητα των πολιτών να προκαλούν δημοψήφισμα για θέσπιση ή κατάργηση νόμου ή ανάκληση αξιωματούχου με συλλογή υπογραφών, όπως προβλέπεται στα Συντάγματα άλλων χωρών όπως η Ιταλία, η Ελβετία, η Ουγγαρία, Πολιτείες των ΗΠΑ κλπ), καθώς εξαναγκάζει τους εντολοδόχους του λαού να σέβονται περισσότερο τους εντολείς τους.

Ωστόσο, αν και κατ' αρχήν η διεύρυνση κατά τα προτεινόμενα της εφαρμογής του θεσμού του δημοψηφίσματος είναι απολύτως θετική, η εξάρτηση της «νομιμότητας» (και επομένως της αποτελεσματικότητας) αυτού από τη Βουλή (και δη με κριτήρια προφανώς κομματικών στρατηγικών) μειώνει τη θέση του Εκλογικού Σώματος και υποσκάπτει την ίδια την επιχειρούμενη διεύρυνση. Επομένως, ο έλεγχος του περιεχομένου της αίτησης δημοψηφίσματος (κρίσιμο εθνικό θέμα ή σοβαρό κοινωνικό ζήτημα) θα ήταν ανεκτός μόνο προερχόμενος από ανεξάρτητο δικαιοδοτικό όργανο όπως το Συνταγματικό Δικαστήριο.

Περαιτέρω, είναι προφανές ότι η εν λόγω διάταξη πάσχει και σε άλλα σημεία, καθιστώντας προσχηματική την ύπαρξη της, ώστε να καταλήξει τελικώς, εάν υιοθετηθεί, σε απόλυτη αδυναμία εφαρμογής της. Ειδικότερα, ο υπέρογκος αριθμός του 1.000.000 υπογραφών για δημοψήφισμα προς κατάργηση ψηφισμένου νόμου και των 500.000 υπογραφών για διενέργεια δημοψηφίσματος για κρίσιμο εθνικό θέμα, όταν Συντάγματα άλλων χωρών με πολλαπλάσιο πληθυσμό προβλέπουν κατά πολύ μικρότερο ποσοστό συμμετοχής (500.000 υπογραφές για διενέργεια δημοψηφίσματος απαιτεί το ιταλικό Σύνταγμα των εξήντα και πλέον εκατομμυρίων πολιτών και 50.000 υπογραφές το Σύνταγμα της Ελβετίας των έξι εκατομμυρίων πολιτών) αναδεικνύει την προσχηματική πρόθεση της προτεινόμενης διάταξης περί της υποχρεωτικής διενέργειας δημοψηφίσματος, η οποία, αν πράγματι επιθυμούμε να εφαρμοστεί, δεν θα πρέπει να απαιτεί τη συλλογή περισσότερων από 100.000 υπογραφές, αριθμός που συνάδει και με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 73 παρ. 1 περί υποβολής προτάσεων νόμου από πολίτες.

Ως προς το αρ. 54 παρ. 1 και την προσθήκη της παρ. 4 και ερμηνευτικής δήλωσης:

Όχι στην κατοχύρωση της εφαρμογής του αναλογικού εκλογικού συστήματος στις βουλευτικές εκλογές όπως προτείνεται, δεδομένου ότι η Ένωση κεντρικών έχει προτείνει το σύστημα της απλής αναλογικής με κατάργηση του bonus των 50 εδρών υπέρ του πρώτου κόμματος.

Ο καθορισμός ελάχιστου ορίου ποσοστού ψήφων για την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση ενός κόμματος είναι απαραίτητος, όμως το ποσοστό αυτό πρέπει να είναι σταθερό και να μην μεταβάλλεται κατά το δοκούν από τον νομοθέτη με βάση κομματικές σκοπιμότητες.

Ως προς την εκλογή βουλευτών του απόδημου ελληνισμού, η προτεινόμενη τροποποίηση φαίνεται μάλλον ανεδαφική, αντιθέτως πολύ κρισιμότερο είναι το ζήτημα της κατοχύρωσης του δικαιώματος και της δυνατότητας ψήφου σε όλους τους Έλληνες που κατοικούν στην αλλοδαπή.

Ως προς το αρ. 56 προσθήκη παρ.5:

Η προτεινόμενη τροποποίηση προκειμένου να καθιερωθεί προσωρινό κώλυμα εκλογιμότητας, για τις αμέσως επόμενες βουλευτικές εκλογές, όσων έχουν διατελέσει βουλευτές σε τρεις διαδοχικές βουλευτικές περιόδους θεμελιώνεται σε πραγματικούς λόγους υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος προκειμένου να αποτρέπεται στην πράξη η «επαγγελματοποίηση» της πολιτικής. Ωστόσο, η σχετική συνταγματική διάταξη πρέπει να προβλέπει ρητώς ότι θα παράγει τις έννομες συνέπειες από τον χρόνο θέσπισής της, χωρίς μεταβατική ρύθμιση, προκειμένου να καταλαμβάνει τις ήδη διατελεσθείσες διαδοχικές βουλευτικές θητείες κατά τον χρόνο ισχύος της, άλλως η σχετική διευκρίνιση, εάν παραλειφθεί από το κείμενο της συνταγματικής ρύθμισης, να αναφέρεται ρητώς στην αιτιολογική έκθεσή της. Αφετέρου δεν γίνεται κατανοητό, εφ' όσον γίνει κατ' αρχήν δεκτή η προτεινόμενη προσθήκη, γιατί δεν εισάγεται – και δη κατά μείζονα λόγο – για τους υπουργούς και για τον πρωθυπουργό.

Ως προς το αρ. 62:

Το Σύνταγμά μας αποτελείται από ένα πλέγμα προστατευτικών διατάξεων, που θεσπίζουν συγκεκριμένα προνόμια και ειδική δικονομική μεταχείριση στο φορέα του βουλευτικού λειτουργήματος, με σκοπό τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του και την ανεπηρέαστη άσκηση των καθηκόντων του, συνθέτοντας κατ' αυτό τον τρόπο το νομικό καθεστώς της βουλευτικής ασυλίας. Ειδικότερα, ύστερα από την εξέταση της βουλευτικής ασυλίας υπό το πρίσμα του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο εγγυάται το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, συνεπώς και το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη, καθώς και τις εξελίξεις στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κρίθηκε ότι πρέπει να ερευνάται ενδελεχώς η ύπαρξη στενής σχέσης ανάμεσα στις αποδιδόμενες στο βουλευτή ποινικώς ελέγξιμες πράξεις και στην κοινοβουλευτική του δραστηριότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 62 του Συντάγματος επιτρέπει στο ελληνικό κοινοβούλιο να αρνηθεί την άρση της ασυλίας ενός βουλευτή, μόνο εφόσον οι αποδιδόμενες σε αυτόν πράξεις συνδέονται αναμφίβολα με την κοινοβουλευτική του δραστηριότητα.

Η θέση μας είναι σαφής ως προς τα ζητήματα ερμηνείας και πρακτικής εφαρμογής του άρθρου 62 του Συντάγματος, το οποίο με την σημερινή του γραμματική διατύπωση καταλείπει ευρύτατο πεδίο εφαρμογής, καταλαμβάνοντας όλα τα εγκλήματα, πλην των αυτοφώρων κακουργημάτων, και το οποίο καταλήγει να εξομοιώνεται στην πράξη με το ανεύθυνο του βουλευτή (του άρθρου 61 του Συντάγματος).

Θεωρούμε, λοιπόν, ότι η αναθεώρηση του άρθρου 62 του Συντάγματος θα ήταν χρήσιμη, ώστε να αποτυπωθούν ρητώς και με σαφήνεια οι προϋποθέσεις για τη μη άρση της βουλευτικής ασυλίας και να περιορισθεί εν προκειμένω η διακριτική ευχέρεια των βουλευτών, εκλογικεύοντας τα προνόμια του πολιτικού κόσμου, με απώτερο στόχο την αναμόρφωση του θεσμικού προνομιακού συστήματος στο οποίο υπόκεινται οι βουλευτές ούτως ώστε οι αντιπρόσωποι των πολιτών να μην απολαύουν ποινική ασυλία η οποία τους εξασφαλίζει την ατιμωρησία και την προνομιακή μεταχείρισή τους έναντι των υπολοίπων πολιτών.

Ως προς το αρ. 73 παρ.1

Η δυνατότητα αναγνώρισης σε 100.000 πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα να υποβάλλουν προτάσεις νόμου οι οποίες θα εισάγονται υποχρεωτικώς στη Βουλή για συζήτηση, επεξεργασία και ψήφιση καθιερώνοντας τον θεσμό της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας αποτελεί ουσιαστική συμμετοχή του αμιγώς ενδιαφερόμενου για την επίδραση των νόμων στη ζωή του και την εν γένει ενίσχυση του θεσμού της δημοκρατίας, επομένως η προτεινόμενη τροποποίηση αξιολογείται θετικά.

Ως προς το αρ. 86

Το άρθρο 86 προβλέπει ειδικό καθεστώς ποινικής ευθύνης των υπουργών για τις πράξεις που τέλεσαν στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων τους: δίωξη από τη Βουλή εντός δύο κοινοβουλευτικών περιόδων, παραγραφή αδικημάτων στα πέντε έτη, εκδίκαση αδικημάτων ενώπιον ειδικού δικαστηρίου.

Η κατ' αρχήν θέσπιση ειδικού καθεστώτος για την ποινική ευθύνη των υπουργών αποσκοπεί στη διασφάλιση της απρόσκοπτης άσκησης από τους υπουργούς των καθηκόντων τους, χωρίς τον φόβο πολιτικών διώξεων, χωρίς, παρά ταύτα, να άγει σε ποινικώς ανεύθυνο και ατιμωρησία των υπουργών.

Κατά συνέπεια, το ειδικό καθεστώς πρέπει κατ' αρχήν να παραμείνει, χωρίς όμως να κάμπτονται υπέρμετρα οι αρχές της ισονομίας και της αναλογικότητας, ώστε να ικανοποιείται μεν ο δημόσιος σκοπός της εύρυθμης λειτουργίας της κυβέρνησης, χωρίς όμως να προσβάλλεται το κοινό περί δικαίου αίσθημα.

Συγκεκριμένα, πρέπει να διατηρηθεί η δημόσια συζήτηση στο Κοινοβούλιο ως «φίλτρο» στην άσκοπη άσκηση ποινικών διώξεων κατά υπουργών και παράλληλα να ορισθεί δεκαετής χρόνος παραγραφής για τα κακουργήματα, ενώ για τα πλημμελήματα να ισχύουν οι διατάξεις του κοινού ποινικού δικαίου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, φρονούμε ότι προστατεύεται επαρκώς ο υπουργός έναντι άδικων διώξεων σε βάρος του και προστατεύεται η ευρυθμία του πολιτικού βίου από χρονίζουσες ποινικές διώξεις χωρίς να καταστρατηγούνται κατά τα λοιπά οι αρχές της ισότητας ενώπιον του νόμου και της αναλογικότητας και χωρίς να καλλιεργείται στον πολίτη το αίσθημα της ατιμωρησίας των υπουργών.

Ως προς το αρ. 101Α

Ναι. Ωστόσο, με το αυτό σκεπτικό πρέπει να διατηρηθεί και η ρύθμιση της παρ. 2 κατά την οποία *«Η επιλογή τους γίνεται με απόφαση της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής και με επιδίωξη ομοφωνίας ή πάντως με την αυξημένη πλειοψηφία των τεσσάρων πέμπτων των μελών της»*. Η πρόβλεψη της «επιδίωξης ομοφωνίας» καταδεικνύει την πρόθεση του συνταγματικού νομοθέτη να περιβάλλει το κύρος της σύνθεσης των Α.Δ.Α. με την ομόφωνη, ει δυνατόν, στήριξη από το Κοινοβούλιο, θέση η οποία καταργείται με την προτεινόμενη ρύθμιση περί πλειοψηφίας 3/5, η οποία έχει τεχνοκρατικό και διεκπεραιωτικό χαρακτήρα. Εξ άλλου, η υφιστάμενη «ηθική» απαίτηση ομοφωνίας δίνει την ευκαιρία στο Κοινοβούλιο να αποδείξει την ομόθυμη λειτουργία του ως ενιαίο σώμα με την επίτευξη ευρύτερων συναινέσεων, αλλά και διασφαλίζει ότι τα μέλη

των Α.Δ.Α. είναι κομματικώς «αποχρωματισμένα» και επομένως ευχερώς αποδεκτά από όλες τις παρατάξεις.

Ως προς το αρ. 102 παρ. 2

ΟΧΙ στην κατοχύρωση αναλογικού εκλογικού συστήματος όπως εισάγεται. Προτείνεται κατοχύρωση της απλής αναλογικής στους Ο.Τ.Α. όπως προτείνεται και για τις βουλευτικές εκλογές.

Τα σύστημα αυτό φαίνεται ίσως αναποτελεσματικό υπό το πρίσμα του παλαιοκομματικού συστήματος, το οποίο όμως απέτυχε, συνετρίβη και πρέπει επιτέλους να αλλάξει. Ήδη η παντοδυναμία των δύο μεγάλων κομμάτων που προσέγγιζε τις δεκαετίες του '80 και του '90 το 90% του εκλογικού σώματος έχει εξανεμιστεί πλήρως, γεγονός που καταδεικνύει ότι ο λαός επιθυμεί τις κυβερνήσεις συνεργασιών.

Συνεπώς, αν αφουγκραστούμε τη βούληση του λαού μας και το δημοκρατικό μας φρόνημα πάνω και πέρα από μικροπολιτικές σκοπιμότητες, δεν μπορεί παρά να συμφωνήσουμε όλοι στην ανόθευτη απλή αναλογική.

Τέλος, οι τοπικές λαϊκές συνελεύσεις και τα τοπικά δημοψηφίσματα απαιτούν προηγουμένως σημαντικές τομές στην οργάνωση και τις αρμοδιότητες καθώς και στην οικονομική και λειτουργική ενίσχυση και αυτοτέλεια των Ο.Τ.Α., άλλως στερούνται πλήρως κάθε πραγματικού περιεχομένου.

II. Προτάσεις Νέας Δημοκρατίας

Το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης προτείνει πολλές και σημαντικές τροποποιήσεις στο ισχύον Σύνταγμα. Αν και πολλές από αυτές είναι στη σωστή κατεύθυνση, ακόμη περισσότερες είτε είναι ασαφείς είτε μαρτυρούν την έλλειψη προσεκτικής και ολιστικής εξέτασης των εν θέματι ζητημάτων.

Ειδικότερα επισημαίνονται τα εξής:

Άρθρα 2 και 4: Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της χώρας και η αρχή της αξιοκρατίας και των ίσων ευκαιριών ήδη διασφαλίζονται από το Σύνταγμα, τον νόμο και τις συνθήκες της Ε.Ε.. Περαιτέρω συνταγματική αναφορά στις αρχές αυτές θα μετέπιπτε σε διακηρύξεις στερούμενες πλήρως πρακτικού περιεχομένου και δυνατότητας έμπρακτης εφαρμογής.

Άρθρο 15: Η αδειοδότηση των τηλεοπτικών σταθμών από την οικεία Α.Δ.Α. και η διασφάλιση της πολυφωνίας και της ευρύτερης δυνατής αξιοποίησης των συχνοτήτων είναι οπωσδήποτε ευκαίριες, αρκεί να μην παραμένουν σε επίπεδο διακήρυξης ή, στον αντίποδα, να μην άγουν σε υπέρμετρο έλεγχο και λογοκρισία.

Άρθρο 16: Κρίνεται ως επιβεβλημένη η αναθεώρηση, ώστε το άρθρο 16 να επιτρέπει την ίδρυση ιδιωτικών μη κρατικών πανεπιστημίων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Κατ' αυτόν τον

τρόπο θα μπορούν να ιδρύονται ιδιωτικά πανεπιστήμια από ιδρύματα, δήμους, ακόμα και από την Εκκλησία και άλλους κοινωνικούς φορείς ή και συμπράξεις αυτών των κοινωνικών φορέων αλλά όχι από κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, ενώ η αναθεώρηση επιβάλλεται να συνοδευτεί από μέτρα εξυγίανσης των δημόσιων πανεπιστημίων.

Άρθρο 17: Η πρόταση είναι ασαφής και ανεπίδεκτη αξιολόγησης.

Άρθρο 24: Η πρόταση κατά το τμήμα της που αφορά την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση των υδάτινων πόρων είναι στη σωστή κατεύθυνση, καίτοι ασαφής, ενώ θα ήταν σκόπιμο να προστεθεί η προστασία της βιοποικιλότητας και των γενετικών πόρων.

Κατά το τμήμα της που αφορά τα δασικά οικοσυστήματα, η πρόταση είναι προφανώς ατελής, αφού αφ' ενός προτείνει ρυθμίσεις που ήδη υφίστανται, αφ' ετέρου περιλαμβάνει την προστασία των αναδασωτέων εκτάσεων, η οποία όμως αποτελεί ειδικό αντικείμενο του άρθρου 117 παρ. 3 του Συντάγματος και εκ τρίτου οριοθετεί κατά τρόπο προδήλως αυθαίρετο και ανέρειστο τον εννοιολογικό προσδιορισμό του δάσους.

Άρθρο 25: Η πρόταση είναι ασαφής, προφανώς αναδεικνύει κοινώς αποδεκτά ανθρώπινα ιδανικά, όμως ουδόλως προβλέπει οποιοδήποτε μέσο για την πραγματική διασφάλισή τους.

Άρθρο 29: Ναι στον έλεγχο των οικονομικών των κομμάτων από το Ε.Σ.

Άρθρο 30: Όχι στην αποσύνδεση της εκλογής ΠτΔ από τη διάλυση της Βουλής, για τους λόγους που ήδη αναλυτικά αναφέρθηκαν.

Άρθρο 34: Ασαφής η πρόταση ως προς της αναπλήρωση του ΠτΔ

Άρθρο 35: Ναι στη σύγκληση συμβουλίου πολιτικών αρχηγών από τον ΠτΔ

Άρθρο 37: Πρόταση ασαφής ως προς το περιεχόμενο και τη σκοπιμότητά της.

Άρθρο 41: Πρόταση μη αιτιολογημένη ως προς τη σκοπιμότητά της.

Άρθρο 42: Η «μονιμοποίηση» του Α.Ε.Δ. αποτελεί μία εσφαλμένη επιλογή που θα δημιουργήσει πολλά προβλήματα (διατήρηση «δικαστικοποίησης» του ελέγχου συνταγματικότητας + πολυπλοκότητα συνδυασμού με τον διατηρούμενο διάχυτο έλεγχο συνταγματικότητας, ισοβιότητα δικαστών, ετερόκλητη σύνθεση).

Χρειάζεται ριζική τομή με την εγκαθίδρυση Συνταγματικού Συμβουλίου και όχι ημίμετρα, με την τεχνητή μονιμοποίηση του Α.Ε.Δ., που ο σκοπός του είναι εξ ορισμού «ειδικός» (και επομένως όχι διαρκής).

Άρθρο 44: Το περιεχόμενο του ερωτήματος του δημοψηφίσματος δεν μπορεί να περιχαράκωνεται και να περιορίζεται και δη με «ευχολόγια» όπως «το ερώτημα να διατυπώνεται με τρόπο εύληπτο και κατανοητό» (τι είναι, αλήθεια, εύληπτο και κατανοητό και τι δεν είναι;;) έτι δε μάλλον σε επίπεδο Συντάγματος.

Άρθρο 49: Ο ΠτΔ είναι ορθό να δικάζεται από το Α.Ε.Δ.

Άρθρο 51: Πρόταση μη αιτιολογημένη ως προς τη σκοπιμότητά της.

Άρθρο 53: Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις (εκλογές σε ρητή, προκαθορισμένη ημερομηνία, αυτοδιάλυση Βουλής και πρόωρες εκλογές για το υπολειπόμενο διάστημα) αποτελούν προτάσεις που δήθεν αποσκοπούν στην εξάλειψη των τακτικισμών της κυβέρνησης, αλλά εν τέλει άγουν σε τακτικισμούς της αντιπολίτευσης. Κάθε προσπάθεια ελέγχου των εκλογών με μικρο-κανόνες είναι στην πραγματικότητα επικίνδυνη για την αποτελεσματική λειτουργία της Βουλής, της κυβέρνησης και εν τέλει της ίδιας της Δημοκρατίας.

Άρθρο 54: Ασαφές, κοινότοπο και αυτονόητο.

Άρθρο 59: Άνευ σημασίας.

Άρθρο 62: Επί των ρυθμίσεων του άρθρου 62 ισχύουν όσα ήδη αναλύθηκαν σχετικώς ανωτέρω.

Άρθρο 65: Η πρόταση είναι ασαφής και ανεπίδεκτη αξιολόγησης.

Άρθρο 68: Αναιτιολόγητος ο προτεινόμενος περιορισμός των εξεταστικών επιτροπών σε δύο ανά περίοδο.

Άρθρο 70: Στην ορθή κατεύθυνση, όμως ασαφές.

Άρθρο 72: Ισχύουν τα όσα ήδη αναλύθηκαν για το Α.Ε.Δ. στο πλαίσιο του σχολιασμού της προτεινόμενης τροποποίησης του άρθρου 42.

Άρθρο 74: Υπάρχει ήδη ο ν. 4048/2012 για τους κανόνες καλής νομοθέτησης, επομένως η προτεινόμενη ρύθμιση, και δη στο συνταγματικό επίπεδο, παρέλκει.

Άρθρο 75: Ασαφές.

Άρθρο 76: Κατ' αρχήν ορθό. Ποιος θα κρίνει όμως την επαρκή ή μη αιτιολογία και ποια η πρακτική συνέπεια της επιβολής της ειδικής αιτιολογίας;;

Άρθρο 78: Η αναδρομικότητα του φορολογικού νόμου ήδη απαγορεύεται από το άρθρο 78 παρ. 2, επομένως ποιο το πραγματικό περιεχόμενο της πρότασης;

Άρθρο 79: Τα περί βιώσιμης δημοσιονομικής λειτουργίας είναι προφανώς ανεδαφικά και ανεφάρμοστα. Η Έκθεση του Ε.Σ. και η αυξημένη δημοσιότητα κινούνται οπωσδήποτε στη σωστή κατεύθυνση.

Άρθρο 81: Αδιάφορο (αν και ο διορισμός αντιπροέδρων υπουργικών συμβουλίων μη υπουργών θέτει ζήτημα του καθεστώτος ευθύνης τους).

Άρθρο 82: Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις έχουν χαρακτήρα διακήρυξης και στερούνται πραγματικής σημασίας, πλην της σύστασης συμβουλίου εθνικής ασφάλειας με την οποία συμφωνούμε.

Άρθρο 86: Αναφερόμαστε στα όσα ήδη αναλύθηκαν σχετικώς ανωτέρω.

Άρθρο 88: Αναφερόμαστε στα όσα ήδη αναλύθηκαν για το Α.Ε.Δ. ανωτέρω.

Άρθρο 89: Η απαγόρευση συμμετοχής σε κυβερνητική θέση δικαστικών λειτουργών μετά την για οποιοδήποτε λόγο απώλεια της ιδιότητάς τους αυτής είναι αδιανόητη, παραβιάζει πληθώρα συνταγματικών διατάξεων (άρθρα 1, 5, 22) και δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι προστατεύει το δημόσιο συμφέρον, αφού δεν είναι ούτως ή άλλως εν τοις πράγμασι εφικτό να αποφευχθεί η έστω άτυπη συνέργεια της κυβέρνησης με τους συνεργάτες που επιλέγει.

Εξ άλλου, η συνταγματική δυνατότητα των εν ενεργεία Προέδρων των ανωτάτων δικαστηρίων να καταλάβουν θεσμικώς τη θέση του πρωθυπουργού καθιστά επιπλέον την προτεινόμενη απαγόρευση αντιφατική.

Ο χρονικός περιορισμός της απαγόρευσης ασφαλώς δεν δύναται να θεραπεύσει τον αδιανόητο συνταγματικώς χαρακτήρα της απαγόρευσης.

Άρθρο 90: Κατ' αρχήν είναι θετική η μη συμμετοχή της κυβέρνησης στον διορισμό των ανώτατων δικαστών.

Άρθρο 91: Ασαφές.

Άρθρο 93: Ασαφές και αποσπασματικό.

Άρθρο 94: Η οριζόντια κατάργηση κάθε δικονομικού προνομίου υπέρ του Δημοσίου αποτελεί θεμέλιο λίθο στην εξέλιξη ενός κράτους σε πραγματικό «κράτος Δικαίου».

Άρθρο 98: Ορθή η θεσμική ενίσχυση του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Άρθρα 99, 100 : Αναφερόμαστε στα όσα ήδη αναλύθηκαν για το Α.Ε.Δ. ανωτέρω

Άρθρο 101: Δεν είναι θέμα που χρήζει ρύθμισης με κανόνα συνταγματικής περιωπής.

Άρθρο 101Α: Αναφερόμαστε στα όσα ήδη αναλύθηκαν για το Α.Ε.Δ. ανωτέρω

Άρθρο 102: Προτάσεις άνευ πρακτικής σημασίας για τους Ο.Τ.Α.

Άρθρο 103: Ασαφείς προτάσεις. Ναι στην αξιολόγηση των δημοσίων υπαλλήλων, όμως το ζήτημα αυτό ουδόλως αφορά τη συνταγματική τάξη.

Άρθρο 106: Διακηρύξεις που δεν χρήζουν συνταγματικής κατοχύρωσης.

Άρθρο 110: Οι προτάσεις για την τροποποίηση της αναθεωρητικής διαδικασίας είναι ατελείς και ανατιολόγητες.

Β. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΙΣΗΓΗΤΩΝ

B.1. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή ΣΥΡΙΖΑ, κ. Γεωργίου Παπαφιλίππου

A. ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 62 Σ. (ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΑΣΥΛΙΑ)

Η πρότασή μας για αναθεώρηση του άρθρου 62 Σ. σχετίζεται με τη βουλευτική ασυλία και συγκεκριμένα με το ακαταδίωκτο των βουλευτών.

Η βουλευτική ασυλία αποτελεί επέκταση της αρχής της ελεύθερης εντολής, που θεσπίζεται με το άρθρο 60 παρ. 1 Σ. και έχει δύο σκέλη, το ανεύθυνο των βουλευτών, που θεσπίζεται με το άρθρο 61 παρ. 1 και το ακαταδίωκτό τους, που θεσπίζεται με το άρθρο 62.

Με την πρότασή μας το ακαταδίωκτο, δηλαδή η απαίτηση προηγούμενης άδειας της Βουλής για τη δίωξη, τη σύλληψη, τη φυλάκιση ή με άλλο τρόπο περιορισμό του βουλευτή, περιορίζεται μόνο στα αδικήματα που σχετίζονται άμεσα με την άσκηση των καθηκόντων του βουλευτή. Η προηγούμενη άδεια της Βουλής καταργείται για όλα τα υπόλοιπα αδικήματα, για τα οποία θα ισχύει για τους βουλευτές ό, τι ακριβώς ισχύει για όλους τους πολίτες. Καταργείται επίσης η διάταξη σύμφωνα με την οποία η άδεια θεωρείται ότι δεν δόθηκε, αν η Βουλή δεν αποφανθεί μέσα σε τρεις μήνες αφοτό η αίτηση του εισαγγελέα για δίωξη διαβιβάστηκε στον Πρόεδρο της Βουλής. Επίσης καταργείται η διάταξη περί αναστολής της τρίμηνης προθεσμίας κατά τη διάρκεια των διακοπών της Βουλής και παραμένει ως έχει η διάταξη μη δίωξης για πολιτικά εγκλήματα βουλευτή της Βουλής που διαλύθηκε, από τη διάλυσή της και έως την ανακήρυξη των βουλευτών της νέας Βουλής. Παραμένει επίσης ως έχει η διάταξη περί μη απαίτησης άδειας για τα αυτόφωρα κακουργήματα.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίο να επισημανθούν τα εξής:

Η βουλευτική ασυλία, δηλαδή τόσο το ανεύθυνο όσο και το ακαταδίωκτο, συνιστούν κλασσικά παραδείγματα θεσμικών εγγυήσεων. Θεσπίζονται δηλαδή όχι υπέρ του βουλευτή ως ατόμου, αλλά με σκοπό τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος δια της ανεμπόδιστης άσκησης των αρμοδιοτήτων του βουλευτή.

Για το λόγο αυτό άλλωστε επιβάλλεται η βουλευτική ασυλία να περιορίζεται στο αναγκαίο μέτρο, πράγμα που επιτυγχάνεται με την πρότασή μας.

Τέλος με την πρότασή μας η βουλευτική ασυλία εναρμονίζεται πλήρως με τη σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο κρίνοντας υποθέσεις αφορώσες στη βουλευτική ασυλία έκρινε σε σειρά αποφάσεων ότι αυτή πρέπει να παρέχεται μόνο για πράξεις που συνδέονται άμεσα με τα κοινοβουλευτικά καθήκοντα του βουλευτή. Να σημειωθεί ότι μία από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου αυτού και συγκεκριμένα η απόφαση της 16/11/2006, υπόθεση Τσαλκτζής κατά Ελλάδος, είναι ελληνικού ενδιαφέροντος και αφορά στο άρθρο 62 του Συντάγματος.

B. ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 86 Σ. (ΠΟΙΝΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΥΠΟΥΡΓΩΝ)

Η πρότασή μας για αναθεώρηση του άρθρου 86 Σ που ρυθμίζει τα της ποινικής ευθύνης Υπουργών και Υφυπουργών, εν ενεργεία και πρώην, για αδικήματα που διέπραξαν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους συνίσταται: 1) Στην κατάργηση του εδαφίου 2 της παρ. 3 ή 5 του άρθρου, που θεσπίστηκε για πρώτη φορά με την αναθεώρησή του το έτος 2001 και ορίζει ότι η Βουλή, που κατά την παρ. 1 του ίδιου άρθρου έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για άσκηση ποινικής δίωξης κατά Υπουργών για αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των

καθηκόντων τους, μπορεί να ασκήσει την παραπάνω αρμοδιότητά της μέχρι το πέρας της δεύτερης συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος και 2) Στην προσθήκη ερμηνευτικής δήλωσης στην οποία ορίζεται ότι στα αδικήματα της παρ. 1 του ίδιου άρθρου, δηλαδή τα τελούμενα κατά την άσκηση των υπουργικών καθηκόντων, δεν περιλαμβάνονται όσα τελέστηκαν απλώς επ' ευκαιρία της άσκησης των υπουργικών καθηκόντων.

Οι λόγοι που κατά το κόμμα μας όχι απλώς δικαιολογούν αλλά καθιστούν επιτακτικά αναγκαία την πρότασή μας με το παραπάνω περιεχόμενοι είναι οι εξής:

1) Η προαναφερόμενη προθεσμία, μέσα στην οποία η Βουλή μπορεί να ασκήσει την παραπάνω αρμοδιότητά της, είναι αποσβεστική προθεσμία και η άπρακτη πάροδός της στερεί τη Βουλή από τη σχετική αρμοδιότητα, η οποία είναι αποκλειστική, απαγορευμένου σε άλλα όργανα του κράτους, ήτοι τον Εισαγγελέα, τον Ανακριτή ή το Δικαστικό Συμβούλιο να εισέλθουν αμέσως ή εμμέσως στο πεδίο αυτής της κοινοβουλευτικής αρμοδιότητας.

Η πάροδος συνεπώς άπρακτης της παραπάνω αποσβεστικής προθεσμίας έχει ως συνέπεια την εξάλειψη του αξιοποίνου, που ουσιαστικά έχει τα ίδια αποτελέσματα με αυτά της παραγραφής.

Η παραπάνω διάταξη, με την ελαχιστότατη αποσβεστική προθεσμία που θεσπίζει, οδηγεί ουσιαστικά στην ατιμωρησία των Υπουργών για αδικήματα που τελούν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και που λόγω της φύσης τους έχουν τεράστια ηθική απαξία και τις περισσότερες φορές προκαλούν τεράστια ζημία στο Ελληνικό Δημόσιο.

Είναι δε ολοφάνερο ότι παραβιάζουν βάναισα την αρχή της ισονομίας και δικαίως προκαλούν την έντονη και σκληρή κριτική ολόκληρου του νομικού κόσμου και την οργή των πολιτών. Κλονίζουν δε την εμπιστοσύνη τους όχι μόνο ως προς τους θεσμούς αντιπροσώπευσης και πολιτικούς φορείς αλλά προς ολόκληρο το πολιτικό σύστημα και την ίδια τη δημοκρατία.

Με την πρότασή μας λοιπόν καταργείται η μη τιμητική για το πολιτικό σύστημα διάταξη και θα μπορεί, η ποινική δίωξη κατά υπουργού, να ασκηθεί οποτεδήποτε εντός του κατά το κοινό δίκαιο χρόνου της παραγραφής του αδικήματος. Ό, τι δηλαδή ισχύει για όλους τους πολίτες.

Ταυτόχρονα όμως θα αποκατασταθεί το αίσθημα δικαιοσύνης και ισότητας μεταξύ των πολιτών και θα δημιουργηθούν ικανές και αναγκαίες συνθήκες για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης τους προς το κοινοβουλευτικό και πολιτικό σύστημα και προς την ίδια τη δημοκρατία.

2) Η πρόταση για την προσθήκη – εισαγωγή της προαναφερόμενης ερμηνευτικής δήλωσης αποσκοπεί στο να αποσαφηνιστεί ότι στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 86 υπάγονται μόνο τα υπουργικά αδικήματα με τη στενή έννοια του όρου, δηλαδή όσα τελούνται κατά την άσκηση των υπουργικών καθηκόντων και όχι όσα είναι άσχετα με αυτά ή τελούνται απλώς επ' ευκαιρία της άσκησης τέτοιων καθηκόντων. Στο πεδίο εφαρμογής δηλαδή του άρθρου 86 υπάγονται τα υπουργικά αδικήματα (πλημμελήματα και κακουργήματα) που πραγματώνονται με την ίδια την άσκηση των υπουργικών καθηκόντων, ήτοι πράξεις και παραλείψεις που

αφορούν στο πλαίσιο της κατά νόμω αρμοδιότητας των μελών της Κυβέρνησης. Οι πράξεις ή οι παραλείψεις τους δηλαδή σχετίζονται και ταυτίζονται άμεσα με τις αρμοδιότητές τους, όπως αυτές ρητώς περιγράφονται από το Σύνταγμα, το νόμο και το γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο.

Να σημειωθεί ότι με την τέλεση των «επ' ευκαιρία» ποινικών αδικημάτων ο Υπουργός δεν «υπηρετεί» αλλά χρησιμοποιεί τα υπουργικά καθήκοντα, πχ προς ίδιο πλουτισμό. Ο δράστης Υπουργός δράττεται της ευκαιρίας να εκμεταλλευτεί ότι φέρει το υπουργικό αξίωμα προκειμένου να εξυπηρετήσει ξένους της της συνταγματικές διατάξεις σκοπούς και να προσπορίσει ίδιο όφελος ή άλλων προσώπων. Η υλοποίηση του καθήκοντος δεν είναι το κίνητρο, ο σκοπός και ενδεχομένως το αποτέλεσμα της πράξης.

Τα «επ' ευκαιρία» ποινικά αδικήματα παρά της ομοιότητες διαφέρουν σημαντικά και δεν είναι αδικήματα «κατά την άσκηση» των υπουργικών καθηκόντων για τα οποία κατά τη συνταγματική επιταγή εφαρμόζεται η ευνοϊκή ποινική μεταχείριση.

Σε περιπτώσεις τέλεσης ποινικών αδικημάτων «επ' ευκαιρία» της άσκησης των υπουργικών καθηκόντων εφαρμόζονται οι διατάξεις του κοινού ποινικού δικαίου.

Οι διατάξεις περί ευθύνης Υπουργών τόσο του Συντάγματος όσο και των σχετικών εκτελεστικών νόμων συνιστούν διατάξεις εξαιρετικού χαρακτήρα και θα πρέπει ως εκ τούτου να ερμηνεύονται στενά κατά γενική αρχή του δικαίου.

Η διασταλτική ερμηνεία διατάξεων εξαιρετικού χαρακτήρα απαγορεύεται καθόσον αυτή οδηγεί στο ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή στη γενικευμένη αίσθηση προνομιακής αντιμετώπισης προσώπων που φέρουν αυξημένη ευθύνη για άσκηση της δημόσιας εξουσίας που της ανατίθεται επί τη βάση της λαϊκής κυριαρχίας.

Από το παραπάνω γίνεται φανερό ότι με την ερμηνευτική δήλωση διευκρινίζεται και επιβεβαιώνεται ότι όλα τα υπόλοιπα αδικήματα που τελούν Υπουργοί, πλην των με στενή έννοια υπουργικών αδικημάτων, διώκονται κατά την κοινή νομοθεσία, δηλαδή με τον ίδιο τρόπο που διώκονται όλοι οι πολίτες.

B.2. Εισήγηση Ειδικής Εισηγήτριας ΣΥΡΙΖΑ, κ. Αθανασίας Αναγνωστοπούλου

Η επόμενη Βουλή, η Αναθεωρητική Βουλή, θα συμπέσει με τη συμπλήρωση διακοσίων χρόνων από ένα κορυφαίο γεγονός της ελληνικής ιστορίας, την Ελληνική Επανάσταση. Είναι η αρχή του ελεύθερου πολιτικού βίου του ελληνικού έθνους, είναι η αρχή μιας συναρπαστικής πορείας που έκανε αυτό το έθνος στη νεωτερικότητα, μια συναρπαστική πορεία με πολλές φωτεινές στιγμές, αλλά και με άλλες σκοτεινές στιγμές.

Θέλω να πω λοιπόν, ότι το να αναστοχαστούμε αυτή την περίοδο και να δούμε ποια πράγματα πρέπει να ξαναφωτιστούν σε σχέση με ότι έγινε στο παρελθόν, για να επαναπροσδιορίσουμε το πώς θα προχωρήσουμε στο μέλλον, είναι πάρα πολύ σημαντικό. Το άρθρο 3 συμπυκνώνει όλη αυτή τη συναρπαστική πορεία. Αν το πάρετε λέξη προς λέξη και το εντάξετε στην ιστορία αυτής της νεωτερικότητας, θα δείτε ότι παραπέμπει σε όλα τα θέματα, γι' αυτό και είναι σημαντικό.

Μπορεί σήμερα, διακόσια χρόνια μετά, ελεύθερου ελληνικού βίου και ελληνικής νεωτερικότητας, να καθίσει το Κράτος και η Εκκλησία, να βρουν εκείνα τα θέματα τα οποία μπορεί να δημιουργούν «γκρίζες» ζώνες, μέσα από τις οποίες αναπαράγεται και μεταφέρεται μονίμως στο παρόν, ένα βαρύ αδρανές υλικό; Αυτό το βαρύ αδρανές υλικό που δημιούργησε τις σκοτεινές πλευρές της ελληνικής νεωτερικότητας. Και θα πω τι εννοώ.

Σήμερα νομίζω ότι υπάρχει αυτή η εμπειρία, υπάρχει αυτή η ωριμότητα, χωρίς συγκρούσεις, χωρίς διχασμούς να σταθούμε σε τρία θέματα. Ούτε για επιθετική εκκοσμίκευση πρόκειται ούτε για τίποτε τέτοιο, όπως επιμένουν να λένε διάφοροι, όπως άκουσα και χθες, ότι θα επέλθει δηλαδή μεγάλη καταστροφή χωρίς λόγο.

Ας πάμε, λοιπόν, στην πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ. Προσέξτε: Αυτή η πρόταση δεν είναι ούτε εξισορροπητική και αδιάφορη και από την άλλη μεριά, δεν είναι ούτε πρόταση ρήξης, αλλά διευρύνει το ερμηνευτικό πλαίσιο. Το Σύνταγμα, πάνω απ' όλα και πέρα απ' όλα, έχει και μια άλλη λειτουργία, παιδαγωγική. Μην ξεχνάμε ότι τα επαναστατικά συντάγματα δεν εφαρμόστηκαν ποτέ. Αποτέλεσαν, όμως, τον παιδαγωγικό και ιδεολογικό μπούσουλα μέχρι σήμερα που γίνεται αυτή η συζήτηση.

Άρθρο 3, λοιπόν. Το πρώτο σκέλος της πρότασης του ΣΥΡΙΖΑ: Ουδετερόθρησκος χαρακτήρας του κράτους. Ποια από τις δημοκρατικές δυνάμεις διαφωνεί σήμερα, ότι η ρητή διακήρυξη, ότι το κράτος είναι ουδετερόθρησκο, δεν συμπυκνώνει τις πιο φωτεινές στιγμές της ελληνικής νεωτερικότητας; Από τον Ρήγα Φεραίο, που όπως τον έχει αποκαλέσει ο Νίκος Αλιβιζάτος στο βιβλίο του «Το Σύνταγμα και οι εχθροί του», είναι η αριστερή συνείδηση του Συντάγματος, μέχρι και σήμερα, πόσες φωνές δεν έχουν ακουστεί από τους μεγάλους διανοητές, φιλελεύθερους αστούς, αριστερούς, ότι το κράτος πρέπει να είναι ουδετερόθρησκο;

Υπάρχει ανάγκη σήμερα για μια τέτοια ρητή διακήρυξη; Ναι, περισσότερο από ποτέ. Όχι για τις παρερμηνείες που μπορεί να δημιουργεί το Σύνταγμα, αλλά για τον παιδαγωγικό ρόλο που πρέπει να έχει το Σύνταγμα και γι' αυτό που έχουμε μπροστά μας και για τα φαινόμενα που βλέπουμε να αναδύονται και στη δική μας κοινωνία. Όταν σε ένα κράτος, όπως είναι το δικό μας, ευρωπαϊκό, νεωτερικό, δημοκρατικό, υπάρχει η καθολικότητα, έχει κανείς αντίρρηση ότι πρέπει αυτή να είναι ρητά διακηρυγμένη με τον όρο «ουδετερόθρησκο κράτος»;

Όταν στα σχολεία μας αυτή τη στιγμή, το ένα τρίτο του μαθητικού πληθυσμού είναι μη ορθόδοξοι, πρέπει το κράτος ρητά να διακηρύσσει ότι είναι συμπεριληπτικό;

Θα μου πείτε ότι υπάρχει το άρθρο 13.

Το άρθρο 13 λοιπόν, βεβαίως προστατεύει. Το κράτος είναι προστάτης των θρησκευτικών ελευθεριών, των δικαιωμάτων των μη ορθόδοξων, ετεροδόξων, αλλόθρησκων κ.λπ. Όταν όμως, δεν είναι διακηρυγμένη η ουδετεροθρησκία του κράτους, αφήνεται πάντα να μεταφέρεται εκεί το αδρανές υλικό της ιστορίας -και καταλαβαίνετε τι εννοώ ειδικά στις μέρες μας. Μια υπόνοια και μπορεί να ερμηνευτεί ότι το κράτος δεν είναι ανεκτικό στις άλλες θρησκείες. Ένα ουδέτερο κράτος είναι αδιάφορο θρησκευτικά στον δημόσιο χώρο. Εξ ου και προτείνουμε την καθιέρωση του πολιτικού όρκου για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τους Βουλευτές κ.λπ.

Είναι, λοιπόν, πολύ μεγάλης παιδαγωγικής σημασίας για τη Δημοκρατία μας σήμερα και δεν έχουμε να φοβηθούμε απολύτως τίποτε.

Έρχομαι στο δεύτερο, που είναι η επικρατούσα θρησκεία. Όντως, το «επικρατούσα θρησκεία» είναι άλλη μια διατύπωση στα ελληνικά Συντάγματα για τα οποία έχει χυθεί πάρα πολύ μελάνι. Ας ξεκινήσουμε από τον Κοραή. Τι λέει ο Κοραής για τη διατύπωση αυτή; Ότι δεν χρειάζεται κ.λπ.

Θα σας πω, όμως, ένα πράγμα. Ξέρουμε όλοι -το ακούσαμε και χθες- ότι το «επικρατούσα θρησκεία» καθιερώνεται ως πολιτικός όρος μετά τους θρησκευτικούς πολέμους στον 16^ο-17^ο αιώνα και συγχρόνως επινοείται ο πολιτικός όρος της «ανοχής». Επικρατούσα θρησκεία εκείνη την εποχή και για να σταματήσουν οι θρησκευτικοί πόλεμοι σήμαινε, ότι το κράτος έχει μια επίσημη θρησκεία, αλλά είναι ανεκτικό σε όλες τις άλλες θρησκείες.

Σε εμάς εισάγεται με το Σύνταγμα του Κράτους ή της Πολιτείας των Ιονίων Νήσων το 1817 και καθιερώνεται συνταγματικά το 1844. Γιατί, όμως, καθιερώνεται, ενώ υπάρχουν αντιδράσεις και από τον Κοραή και διάφορους άλλους; Και δεν λέω για τους συνταγματολόγους μετά, από τον Σαρίπολο μέχρι πρόσφατα.

Καθιερώνεται για έναν λόγο. Τι φοβούνται εκείνοι οι άνθρωποι για τους οποίους παίζεται η ιστορία μπροστά τους και πολεμούν την ιστορία που παίζεται, όχι φαντάσματα του παρελθόντος; Έρχεται ένας ετερόδοξος μονάρχης και αυτό που φοβούνται είναι μήπως ο ετερόδοξος μονάρχης επιβάλει τη θρησκεία του. Δεν φοβούνται τον λαό, γιατί, αν κάτι πρέπει να ξέρουμε -και το έχουν γράψει όλοι οι σπουδαίοι συνταγματολόγοι- αν έχουμε κάτι να υπερηφανευόμαστε στα Συντάγματά μας (τα επαναστατικά δίνουν τον μπούσουλα), είναι δύο μεγάλες αρχές: Λαϊκή κυριαρχία, καθολικότητα της λαϊκής κυριαρχίας και ότι το κράτος πρέπει να εκφράζει τη λαϊκή κυριαρχία και την ισότητα.

Μάλιστα, τέτοια μέριμνα είχαν οι άνθρωποι το 1844, για τον όρο «επικρατούσα θρησκεία» που βάζουν και ο Νέγρης, που είναι πρωταγωνιστής των πραγμάτων, γράφει μετά: «Πρέπει να την ερμηνεύσουμε, παιδιά, την επικρατούσα θρησκεία, γιατί εμείς θέλουμε στο κράτος μας και ανθρώπους οι οποίοι δεν είναι ορθόδοξοι, γιατί θέλουμε επιστήμονες, θέλουμε τεχνίτες, θέλουμε ανθρώπους που να μας μάθουν το άροτρο, το σίδερο κ.λπ.». Τον φοβούνται τον όρο, αλλά θέλουν να κατοχυρώσουν ένα πράγμα, αυτό που κατοχυρώνεται και σήμερα με

την παραμονή της διατύπωσης στο Σύνταγμα, τον ιστορικό ρόλο της θρησκείας, κυρίως όμως αυτό που λέμε θρησκευτικά σύμβολα, που κάποιοι φοβήθηκαν ότι θα χαθούν από τη σημαία, ή οι επίσημες γιορτές.

Ακόμα και η «δυτικότερα της Ευρώπης», όπως αποκαλούσαν οι Έλληνες Διαφωτιστές τη Γαλλία, ξέρετε ότι έχει επίσημες θρησκευτικές γιορτές. Τα Χριστούγεννα τα γιορτάζουν και οι Γάλλοι, παρ' όλο που έχουν την πιο «επιθετική» εκκοσμίκευση. Όλα αυτά, λοιπόν, να μην λέγονται.

Το «επικρατούσα θρησκεία», λοιπόν, παραμένει για να δείχνει αυτήν την ιστορικότητα και σε ανάμνηση αυτής της πορείας. Γι' αυτό το έβαλαν. Δεν το έβαλαν για να σηματοδοτήσουν ελληνοχριστιανική κοινότητα. Εναντίον αυτού πολέμησαν οι Έλληνες, εναντίον της αντίληψης της εθνοθρησκευτικής κοινότητας, εναντίον του μιλετιού πολέμησαν, εναντίον αυτής της αυταρχικής αντίληψης την οποία πήρε η αποικιοκρατία και σε εθνοθρησκευτικές κοινότητες πάτησε, όχι σε λαϊκή κυριαρχία, γιατί δεν είχαν λαϊκή κυριαρχία. Άρα η αποσαφήνιση, η ερμηνεία της «επικρατούσας θρησκείας» είναι πολύ σημαντική.

Ο κ. Βενιζέλος (και ο κ. Λοβέρδος) στη συζήτηση για την αναθεώρηση του 2008, ρητά λέει ότι πρέπει να υπάρχει αυθεντική ερμηνεία του όρου «επικρατούσα θρησκεία». Άρα η ερμηνεία αυτή είναι απαραίτητη.

Και ξέρετε γιατί είναι απαραίτητη ; Με την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας 660/2018, γίνεται ερμηνεία του όρου «επικρατούσα θρησκεία». Δεν βασίζεται στο άρθρο 16, παράγραφος 2. Το άρθρο 16 παράγραφος 2 λέει «η θρησκευτική συνείδηση». Η ταύτιση του «θρησκευτική» με το «ορθόδοξη και ομολογιακή εκπαίδευση» είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα και είναι υπό το φως της ερμηνείας του άρθρου 3, που αφορά την επικρατούσα θρησκεία.

Αν διαβάσετε το σκεπτικό της μειοψηφίας του Συμβουλίου της Επικρατείας εκεί έχουμε μια άλλη ερμηνεία του όρου «επικρατούσα θρησκεία», αυτό που και εσείς θεωρούσατε ότι είναι σωστό (απευθύνομαι στον κ. Λοβέρδο) και εμείς θεωρούμε ότι είναι σωστό. Δηλαδή ότι το «επικρατούσα θρησκεία» έχει ιστορικούς λόγους και διαπιστωτικό περιεχόμενο, ότι όντως αυτός ο λαός στη συντριπτική του πλειοψηφία είναι ορθόδοξος.

Αν διαβάσετε, λοιπόν, το άρθρο 16 παράγραφος 2, από μόνο του δεν λέει κάτι, εκτός και αν κάποιος το ταυτίσει με το «ορθόδοξος», υπό το φως της «επικρατούσας θρησκείας» και με αυτό το αμφίσημο περιεχόμενο του τι σημαίνει «επικρατούσα», μόνο τότε μπορεί να ταυτιστεί με το «ορθόδοξος». Το σκεπτικό της μειοψηφίας είναι πάρα πολύ σημαντικό για την κουβέντα που κάνουμε. Άρα θεωρώ ότι σε αυτήν την ερμηνεία δεν πρέπει να έχει κανένας από εδώ αντίρρηση. Εκτός και αν θέλουμε να αφήσουμε αυτό το αδρανές υλικό να το χρησιμοποιούν κάποιοι όποτε θέλουν, αυτό το ελληνοχριστιανικό ιδεολόγημα, αυτή την ιδεοληπτική αντίληψη για το «επικρατούσα θρησκεία», στο οποίο οφείλονται μερικές από τις πιο σκοτεινές στιγμές της ελληνικής νεωτερικότητας: εθνικοφροσύνη, ξερονήσια, Μακρονήσια, φυλακίσεις, το περίφημο «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών». Απέναντι σε αυτά, ειδικά σήμερα με την ακροδεξιά να ανεβαίνει σε όλη την Ευρώπη, όλο το δημοκρατικό τόξο πρέπει να είναι σε πάρα πολύ μεγάλη εγρήγορση και στο όνομα των διακοσίων χρόνων.

Να τελειώσω λέγοντας για την απάλειψη των θρησκευτικού περιεχομένου, θρησκευτικού χαρακτήρα αναφορών που υπάρχουν στο Σύνταγμα, σε σχέση με την Εκκλησία, το πώς διοικείται κ.λπ.

Μένουν όλα τα στοιχεία που δείχνουν την ιστορική διαδρομή και του κράτους και των σχέσεων του κράτους-Αυτοκέφαλης Εκκλησίας-Πατριαρχείου και ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας και ο Πατριαρχικός Τόμος και η Συνοδική Πράξη του 1928 δείχνουν όλη αυτήν την ιστορική πορεία.

Ποια βγαίνουν απέξω; Ό,τι αφορά την Ιερά Σύνοδο. Για το αυτοδιοίκητο υπάρχει νομοθεσία και είναι μία άλλη συζήτηση. Αναφέρομαι στο Σύνταγμα. Γιατί πρέπει να μείνουν έξω αυτά; Γιατί στις σκοτεινές πλευρές της ελληνικής ιστορίας θα θυμόμαστε τις αριστίνδην Ιερές Συνόδους επί εποχής Διχασμού, μετά επί πραξικοπημάτων και όλα αυτά. Άρα αυτό που αφορά καθαρά την Εκκλησία πρέπει να μείνει απέξω, γιατί συνιστά προστασία της ιστορίας της Εκκλησίας.

Ας θυμόμαστε ένα πράγμα που δεν το θυμούνται μερικοί ιεράρχες: Το αυτοκέφαλο της Ελληνικής Εκκλησίας είναι προϊόν της ελληνικής νεωτερικότητας και εμπεριέχει εν σπέρματι επαναστατικά στοιχεία. Κάποιοι ιεράρχες θέλουν να το ξεχνούν αυτό και να ταυτίζονται με ό,τι πιο σκοτεινό υπάρχει.

Όσον αφορά την Αγία Γραφή –το είπατε και εσείς, κύριε Λοβέρδο-, θεωρώ ότι είναι αστείο να υπάρχει στο Σύνταγμα. Ίσα ίσα πρέπει να φύγει, γιατί το έχει πληρώσει η δική μας ιστορία το 1901 με τα περίφημα Ευαγγελικά.

Θέλω να κλείσω λέγοντας ότι με συμφωνία, εκκρεμότητες χρόνων -διακόσια χρόνια συμπληρώνονται από την Ελληνική Επανάσταση- μπορούν να συζητηθούν με νηφαλιότητα σε αυτήν τη χώρα, ανάμεσα στην Εκκλησία και το κράτος, ανάμεσα στα δημοκρατικά πολιτικά κόμματα και να βγει μία άκρη που δεν θα διχάζει.

B.3. Εισήγηση Ειδικής Εισηγήτριας ΣΥΡΙΖΑ, κ. Αναστασίας Χριστοδουλοπούλου

Ο ΣΥΡΙΖΑ επιδιώκει, επιχειρεί και εύχεται τη διεύρυνση του κοινωνικού κράτους και των κοινωνικών δικαιωμάτων, όχι μόνο γιατί αυτά επλήγησαν βάνουσα στη διάρκεια της κρίσης, αλλά κυρίως γιατί με βάση τα κοινωνικά δικαιώματα και μόνο μπορούν να ασκούνται τα ατομικά δικαιώματα. Τα κοινωνικά δικαιώματα εξασφαλίζουν τους υλικούς όρους και τις προϋποθέσεις για μια πραγματικά ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, αποτελούν την υλική βάση για την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αλλά και την ακώλυτη συμμετοχή στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα, οι οποίες κατά το ισχύον Σύνταγμα συνιστούν την πεμπτούσια της προσωπικής ελευθερίας.

Τα κοινωνικά δικαιώματα και το κοινωνικό κράτος έχουν μια ιστορία, μια ένδοξη ιστορία, η οποία γράφτηκε κυρίως τον 20ο αιώνα, τον επανομαζόμενο και “αιώνα της αναδιανομής”. Ξεκίνησε, λοιπόν, η συζήτηση και η θεσμοθέτηση των κοινωνικών δικαιωμάτων στις αρχές του 20ου αιώνα κι έφτασε στο απόγειό της μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Πράγματι, τα κοινωνικά δικαιώματα τα παρέχει το κράτος. Όμως, το κράτος δεν έχει δικά του έσοδα. Έχει έσοδα μέσα από τη φορολογία. Το κράτος, λοιπόν, απλώς διαμεσολαβεί για την αναδιανομή του κοινωνικού προϊόντος, δηλαδή του πλούτου που παράγει η κοινωνία, με σκοπό τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων. Έτσι και η δαιμονοποίηση της προοδευτικής φορολογίας, που διαδίδεται τόσο έντονα σήμερα, πηγάζει από την άρνηση, ουσιαστικά, της ιδέας της κοινωνικής αλληλεγγύης ως αξίας, την άρνηση της ιδέας μιας αναδιανομής του πλούτου ανάμεσα στις κοινωνικές κατηγορίες.

Στον 20ο αιώνα, όπως αναφέρει και ο Πιέρ Ροζανβαλόν στην «Κοινωνία των Ίσων», δημιουργήθηκαν τρεις μηχανισμοί αναδιανομής: Ο πρώτος ήταν η προοδευτική φορολογία. Ο δεύτερος ήταν η κοινωνική ασφάλιση, με τον αναδιανεμητικό της χαρακτήρα. Και ο τρίτος ήταν η συλλογική εκπροσώπηση των εργαζομένων στις διεκδικήσεις τους απέναντι στους εργοδότες, δηλαδή η αναγνώριση των συνδικάτων. Αυτοί οι τρεις μηχανισμοί ήταν που δημιούργησαν το λβεγόμενο «οικονομικό θαύμα» στον 20ο αιώνα και κυρίως ήταν η πολιτική βούληση που είχαν οι χώρες και οι κυβερνήσεις τότε, μετά το σοκ του Παγκοσμίου Πολέμου, να καταγράψουν μια ευρεία συναίνεση γύρω από την αξία του ανθρώπου. Αυτό ήταν η γενεσιουργός αιτία των κοινωνικών δικαιωμάτων και αυτό δεν πρέπει να το ξεχνάμε. Το σοκ, λοιπόν, του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησε στη θεσμοθέτηση των κοινωνικών δικαιωμάτων και σε νόμους και στο Σύνταγμα όλων των χωρών. Αυτό είναι ό,τι πιο πολύτιμο μπορούμε να πούμε.

Αναρωτήθηκαν πολλοί πώς μπορεί να παρέχει το κράτος κοινωνικά δικαιώματα εάν δεν έχει κοινωνικούς πόρους. Τώρα, λοιπόν, είναι η μεγάλη στιγμή να συζητήσουμε πώς μπορεί πράγματι να είναι οι άνθρωποι αξιοπρεπείς, να αισθάνονται ασφάλεια, να έχουν μία εργασία, να μορφώνονται, να απολαμβάνουν υπηρεσίες υγείας, αν το κράτος δεν έχει έσοδα. Και πού θα τα βρει αυτά τα έσοδα. Κατηγορούν τον ΣΥΡΙΖΑ, που έχει κάνει το νόμο για τη δωρεάν

ασφάλιση, ακόμα και για τους ανθρώπους που δεν εργάζονται, ακόμα και για τους ανθρώπους που δεν έχουν την ελληνική υπηκοότητα, για λαϊκισμό, δηλαδή το δίκτυ προστασίας, το στοιχειώδες δίκτυ προστασίας ονομάζεται λαϊκισμός. Τα δε μέτρα που παίρνουμε και ψηφίζουμε τώρα, και υποχρεώνονται όλοι να τα ψηφίσουν, ονομάζονται παροχολογία. Αυτό δείχνει πραγματικά τι σημαίνει όταν οι ίδιοι άνθρωποι μιλάνε για λαϊκισμό: περιφρονούν το λαό στην πραγματικότητα. Αυτή είναι η αλήθεια. Να μιλήσουμε για το μύθο των κοινωνικών πόρων, που δεν έχει το κράτος και, άρα, δεν μπορεί να παρέχει κοινωνικά δικαιώματα. Και, άρα, δεν χρειάζεται να περιέχονται στο Σύνταγμα, αφού το κράτος είναι φτωχό.

Υπάρχει μία ολόκληρη πολιτική πρακτική, η οποία ξεκινάει από τις ΗΠΑ. Στις ΗΠΑ, λοιπόν, ο Τραμπ διεκδίκησε να καταργήσει το «Obama care». Δεν έχει πόρους η πλουσιότερη χώρα του κόσμου; Το διεκδίκησε ο Τραμπ γιατί έχει αυτή τη νεοφιλελεύθερη αντίληψη. Και αυτή είναι η ηγεμονική αντίληψη, δυστυχώς, σε όλες τις κυβερνήσεις. Τι ισχυρίστηκε ο Τραμπ; Ότι το αμερικάνικο Σύνταγμα δεν προβλέπει ρητά την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων, ούτε το ρόλο του κράτους ως εγγυητή στην άσκηση των κοινωνικών δικαιωμάτων, διότι αυτό είναι αντισυνταγματικό. Αντίθετα, όσο το ελληνικό Σύνταγμα λέει πως «το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών» (άρθρο 21 παρ. 3), κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει στα σοβαρά την εξουσία του νομοθέτη να θεσπίσει ένα δημόσιο σύστημα υγείας. Μπορεί άραγε κανείς να ισχυριστεί ότι η Ελλάδα διαθέτει περισσότερους κοινωνικούς πόρους από τις ΗΠΑ; Έχει, λοιπόν, ειδική και πρακτική σημασία η κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων στο Σύνταγμα, ανεξάρτητα από το ζήτημα της οικονομικής ευρωστίας του κράτους. Υπάρχει, δηλαδή, μια σχετική αυτοτέλεια και απεξάρτηση των κοινωνικών δικαιωμάτων από τη διαθέσιμη ποσότητα των κοινωνικών πόρων. Είναι πολιτικό ζήτημα ο τρόπος με τον οποίο θα αναδιανέμεται ο κοινωνικός πλούτος, είτε αυτός είναι περιορισμένος είτε ανεξάντλητος.

Ακούμε πολύ συχνά από τους θιασώτες του νεοφιλελευθερισμού ότι το κοινωνικό κράτος είναι κοστοβόρο, τα κοινωνικά δικαιώματα στοιχίζουν, υποχρεώνουν τις κυβερνήσεις να βάζουν φορολογία και, άρα, δεν πρέπει να τα έχουμε σε πρώτη προτεραιότητα.

Και, επιπλέον, εμποδίζουν την ανταγωνιστικότητα, εμποδίζουν την ανάπτυξη. Διότι θα έλθει ο επιχειρηματίας εδώ με μηδέν χρήμα, θα δανειστεί και θα ανοίξει νέες θέσεις εργασίας. Αυτός είναι ο μύθος ο οποίος διακινείται κυρίως από τη Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ.

Βρισκόμαστε τώρα σε ένα μεταίχμιο. Ας ξαναγυρίσουμε όμως στον 20ο αιώνα: φανταστείτε ότι το 1914 η Γαλλία είχε ως ανώτατο φορολογικό συντελεστή 2%. Το 1924 ο ανώτατος φορολογικός συντελεστής ανέβηκε στο 60%. Καταλαβαίνετε με το 2% που είχε ως ανώτατο φορολογικό συντελεστή αν υπήρχε περιθώριο για κοινωνικά δικαιώματα.

Αυτό, λοιπόν, πρέπει σήμερα να συζητηθεί γιατί είναι επίκαιρο, γιατί δέχεται πολεμική ο ΣΥΡΙΖΑ για τη φορολογία, γιατί θεωρούμε ότι το κεφάλαιο πρέπει να έλθει εδώ να του τα χαρίσουμε όλα για να μας δώσει θέσεις εργασίας, διότι έχουμε πραγματικά υποχωρήσει σε όλες τις αντιλήψεις που αφορούν στο κοινωνικό κράτος, στο κοινωνικό συμβόλαιο που πρέπει

να υπάρχει σε κάθε χώρα, για να είναι η κοινωνία ζωντανή, για να είναι αξιοπρεπής, για να μπορεί να ικανοποιήσει τις στοιχειώδεις ανάγκες της.

Η διαφορά των προτάσεων του ΣΥΡΙΖΑ, σε σχέση και με την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας -η οποία, αντί όπως πρέπει συστηματικά σε ένα Σύνταγμα να καταταχθεί στο κεφάλαιο για τα κοινωνικά δικαιώματα, την κατατάσσει στο άρθρο 25, το οποίο δεν έχει καμιά σχέση με τα κοινωνικά δικαιώματα-, είναι ότι ο ΣΥΡΙΖΑ μιλάει για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, το οποίο ταυτόχρονα με τα υπόλοιπα άρθρα το περιφυλάσσουμε. Διότι, για πρώτη φορά, ρητά λέμε ότι η υγεία είναι κοινωνικό δικαίωμα. Αυτό έχει τεράστια διαφορά από το προηγούμενο Σύνταγμα, που απλώς έλεγε ότι το κράτος εγγυάται την υγεία των πολιτών. Με την πρότασή μας, θεωρείται κοινωνικό δικαίωμα, που σημαίνει ότι μπορεί και δικαστικά να το διεκδικήσει ο οποιοσδήποτε πολίτης. Μαζί, εντάσσουμε το δικαίωμα -και γι' αυτό δεν μπαίνουμε στη συζήτηση για το άρθρου 16- της δημόσιας παιδείας και το δικαίωμα της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης. Σε όλα αυτά η αντιπολίτευση είναι στον αντίποδα. Θέλει ιδιωτική παιδεία, θέλει ιδιωτική υγεία, θέλει ιδιωτική ασφάλιση, το λέει ανοιχτά. Διότι θεωρεί ότι όλοι οι κρίσιμοι τομείς της δημόσιας ζωής πρέπει να περάσουν στην αγορά.

Βρισκόμαστε, λοιπόν, ιδεολογικά, στον αντίποδα, και αυτό δεν πρέπει να το αφήνουμε και να μην το εξηγούμε στην κοινωνία, η οποία, πραγματικά, με όλη αυτήν τη φιλολογία που γίνεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, εμφανίζεται να μισεί το φόρο, να μισεί το κράτος, να μισεί την κοινωνική αλληλεγγύη, γιατί την υποχρεώνει να πληρώνει φόρους.

Είμαστε πραγματικά σε μια πολύ δυσάρεστη εποχή και αυτό είναι μια μεγάλη αντίφαση: το να υπάρχει η Αριστερά στην Κυβέρνηση και να προσπαθεί με ουσιαστικές και συμβολικές κινήσεις να καταγράψει την δική της, εναλλακτική στο νεοφιλελευθερισμό, αντίληψη. Θυμόμαστε ότι παλιά υπήρχε η θεωρία πως στα σοσιαλιστικά κράτη υπάρχουν τα κοινωνικά δικαιώματα και στα καπιταλιστικά τα ατομικά δικαιώματα. Έτσι, προέκυψε μια διάσπαση των δικαιωμάτων στη θεωρία, που έλεγε ότι άλλοι είναι οπαδοί της ισότητας και άλλοι είναι οπαδοί της ελευθερίας. Ήλθε όμως η κατάρρευση των κρατών του «υπαρκτού σοσιαλισμού» το 1989 και απέδειξε ότι όπου δεν υπάρχει ελευθερία δεν υπάρχει και ισότητα και όπου δεν υπάρχει ισότητα δεν υπάρχει ούτε ελευθερία. Και γι' αυτό ο Γάλλος διανοούμενος Ετιέν Μπαλιμπάρ μίλησε για «ισοελευθερία». Με βάση αυτό πορευόμαστε. Η ισότητα δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς να είναι ελεύθερος ο άνθρωπος, και δεν μπορεί να υπάρχει ελευθερία και να ασκεί ο πολίτης τα ατομικά και πολιτικά του δικαιώματα χωρίς να υπάρχει κοινωνικό κράτος και κοινωνικά δικαιώματα.

Όλη αυτή η ιστορία αποδείχθηκε επίσης ότι ήταν απάτη, όταν μετά το 1989, που ανακηρύχθηκε ως το τέλος της ιστορίας και ο εικοστός ως ο αιώνας που θα κλείσει την ιστορία της ταξικής πάλης και της φιλοσοφίας των αντιθέσεων, είδαμε ότι με τον νεοφιλελευθερισμό αυτά τα δικαιώματα εξαφανίστηκαν.

Δηλαδή χρειάστηκε το ακραίο γεγονός της κατάρρευσης και το ακραίο γεγονός των τριάντα-σαράντα χρόνων νεοφιλελευθερισμού για να καταλάβουμε όλοι ότι είναι αδιάσπαστη η έννοια των δικαιωμάτων. Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα πάνε μαζί. Δεν μπορεί να απουσιάζει το ένα και να υπάρχει το άλλο.

Γι' αυτό, σήμερα, η συζήτηση περί δικαιωμάτων έχει αναθερμανθεί, γιατί πραγματικά αναγκαζόμαστε, εφόσον η αστική τάξη που είχε θεσπίσει το κοινωνικό κράτος στον 20ο αιώνα το εγκατέλειψε, να καταφεύγουμε ακόμα και στη Γαλλική Επανάσταση για να μιλήσουμε για πράγματα που προσπαθούν όλοι να τα διαστρεβλώσουν και να ξεχαστούν από τους λαούς.

Όμως, το Σύνταγμα, στο οποίο καταγράφονται οι βασικές αξίες, που έχουν όμως συνήθως διακηρυκτικό χαρακτήρα, είναι και ένα πεδίο πάλης, ώστε οι νέοι συσχετισμοί, οι νέες ανάγκες να περάσουν μέσα του. Σήμερα, αυτό που επιχειρείται είναι ορισμένα κοινωνικά δικαιώματα να μετατραπούν σε ατομικά, δηλαδή εφόσον θέλεις, τότε μόνο να τα ασκείς.

Ακραίο παράδειγμα μιας τέτοιας λογικής ήταν το Ευρωσύνταγμα, το οποίο είχε επιλέξει την εξής αριστοτεχνική διατύπωση για την εργασία. Έλεγε: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να εργάζεται και να ασκεί το επάγγελμά του, το οποίο επιλέγει ή αποδέχεται ελεύθερα».

Αυτό καταλαβαίνουμε τι σημαίνει. Έχεις δικαίωμα. Αν δεν μπορείς να το ασκήσεις, ας πεθάνεις, δεν πειράζει. Αν, όμως, πρέπει να το ασκήσεις και το κράτος να το εγγυάται, σημαίνει ότι θα έχεις επίδομα ανεργίας, θα έχεις κοινωνικές παροχές, θα έχεις ελάχιστο όριο μιας αξιοπρεπούς διαβίωσης, θα έχεις κάτι. Γι' αυτό, ευτυχώς οι λαοί καταψήφισαν αυτό το Σύνταγμα και χρειάζεται να επανενεργοποιηθούν όλοι και να ξανασκεφτούν πώς αυτή η υποβάθμιση των κοινωνικών δικαιωμάτων έχει οδηγήσει από τη μια στην άνοδο της ακροδεξιάς και από την άλλη -ευτυχώς, γιατί η ζωή δεν είναι μονόχρωμη- στα «Κίτρινα Γιλέκα».

Επειδή στα κοινωνικά δικαιώματα αυτό που κάνουμε είναι να ζητάμε την παρουσία του κράτους, ενώ στα ατομικά δικαιώματα θέλουμε το κράτος να απουσιάζει για να μπορεί να τα ασκεί ο πολίτης «ελεύθερα και αδιαπραγμάτευτα», σήμερα βρισκόμαστε σε μια συζήτηση όπου αποκαλύπτονται πραγματικά οι ιδεολογικές αντιλήψεις που έχει ο καθένας γύρω από αυτά τα ζητήματα.

Ας κάνουμε μια ευχή: όπως το σοκ του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησε στην άνθηση των κοινωνικών δικαιωμάτων τον εικοστό αιώνα, ας ευχηθούμε το σοκ της παγκοσμιοποίησης και της πρωτοφανούς οικονομικής κρίσης, που περνά η ανθρωπότητα, να συντελέσει σε μια νέα αναγέννηση των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Αυτό που στην πραγματικότητα κάνει ο ΣΥΡΙΖΑ, με τις προτάσεις του, είναι να φωτίσει αυτήν τη νέα εποχή που ανοίγεται μπροστά μας και στην οποία πρέπει να πρωταγωνιστήσουμε ως Αριστερά, γιατί πραγματικά όλα αυτά τα ζητήματα που αφορούν την ισότητα και την ελευθερία αποτελούν τη δική μας «σημαία», και γι' αυτό η «κόκκινη γραμμή» που διατρέχει όλες τις προτάσεις μας είναι η υπεράσπιση του δημόσιου χαρακτήρα των βασικών δικαιωμάτων. Γι' αυτό, προτείνουμε να περιληφθούν επιπλέον και το νερό και η ηλεκτρική ενέργεια, τα δημόσια πανεπιστήμια, το δωρεάν Εθνικό Σύστημα Υγείας για όλους, με μια καθολικότητα ώστε να τα απολαμβάνει όλη η κοινωνία.

Η υποχώρηση των κοινωνικών δικαιωμάτων, μαζί με μια σειρά από άλλα φαινόμενα, υποβαθμίζουν την πολιτική. Όπως το φαινόμενο της διαρκούς εκχώρησης τομέων της κρατικής πολιτικής σε ανεξάρτητες Αρχές, είτε γιατί κάποιοι δεν θέλουν το κράτος και οι πολιτικές δυνάμεις να πάρουν το πολιτικό κόστος, είτε γιατί δεν θέλουν, σε αυτούς τους κρίσιμους τομείς, να ελέγχει η κοινωνία απευθείας το τι αυτοί διαπραγματεύονται και πώς τα λύνουν.

Αυτή είναι, λοιπόν, μια μεγάλη και κρίσιμη στιγμή. Πιστεύουμε ότι και ο ουσιαστικός και ο συμβολικός χαρακτήρας των προτάσεών μας, μάς δίνει τη δυνατότητα να δείξουμε στην πράξη ότι δεν είμαστε ίδιοι.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ στοχεύουν στο να απολαμβάνει η ελληνική κοινωνία όλα τα δικαιώματά της. Και βεβαίως να μην φτάσουμε ποτέ ξανά σε αυτό που συνέβη το 2012 με την Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου 6/2012 της Κυβέρνησης Παπαδήμου, όπου αποφασίστηκε, μέσα σε μια μέρα, να μειωθεί ο μισθός των εργαζομένων κατά 32% και να θεσπιστεί ο υποκατώτατος μισθός. Σήμερα επαναφέρουμε την ισότητα στην αμοιβή για την ίδια εργασία. Αυτά είναι πραγματικά «σημαίες» που πρέπει να τις ανεμίσουμε, γιατί είναι μια στιγμή που και η ελληνική κοινωνία χρειάζεται θάρρος, χρειάζεται ελπίδα, και όλα αυτά που συντελούνται το τελευταίο διάστημα στη Βουλή δίνουν νόημα στην πολιτική και νόημα στην πολιτική μας στράτευση.

B.4. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή ΣΥΡΙΖΑ, κ. Νικολάου Ξυδάκη

Άρθρα 30 παρ. 1, 32 παρ. 4 και 5, 34 παρ. 1 εδ. β΄, 35 παρ. 2 εδ. β΄ και 41 παρ. 5

Προοίμιο

Η συνταγματική αναθώρηση είναι μια ευκαιρία, ένα προνομιακό και απαιτητικό πεδίο για ουσιαστική συζήτηση, για αντιπαράθεση, για ανταγωνισμό προγραμμάτων και θέσεων, ιδεών,

αλλά και για σύγκλιση, για πειθαρχία, για δεσμεύσεις, για σύνθεση εντέλει. Μας παρακολουθούν οι εντολείς συμπολίτες μας, βασανισμένοι και ταλαιπωρημένοι από την πολύχρονη Μεγάλη Υφεση, την πολύχρονη κρίση, όχι μόνο οικονομική αλλά και κοινωνική και πολιτική και ιδεολογική. Μας παρακολουθούν οι εντολείς συμπολίτες μας, με κλονισμένη πίστη στους θεσμούς του κράτους πρόνοιας και του δημοκρατικού κράτους, αμφίθυμοι και αμφίβουλοι έναντι της ίδιας της Δημοκρατίας.

Αισθάνονται προδομένοι από την Δημοκρατία. Ίσως διότι ταύτισαν τη δημοκρατία γραμμικά και μονοσήμαντα με την ευημερία, με την υλική αφθονία, την πληθωρικότητα, μάλιστα συγχέοντας την ευημερία με τον καταναλωτισμό, με την επέκταση μέσω δανεισμού, με μια ξέφρενη και αυτάρεσκη υλοφρένεια. Κάπως έτσι συνελήφθη και η οπτασία της Ισχυράς Ελλάδος του Χρηματιστηρίου που έκανε Ολυμπιακούς, κέρδιζε ευρωκύπελλα, και μοίραζε πιστωτικές.

Τέλος πάντων, οι συγχύσεις, οι ταυτίσεις, η αυτάρεσκεια, οι πλάνες, οι υπεραναπληρώσεις, οι ματαιώσεις, οι πικρίες, η μνησικακία, η κοινωνική μηχανική της μοχθηρίας και των αποκλεισμών, διάδεχθηκαν η μία την άλλη στη δεκαετία της κρίσης. Είμαστε εδώ όχι μόνο για να διαγνώσουμε το βάθος και την έκταση της κρίσης, αλλά και να στοχαστούμε και να πράξουμε και να θεραπεύσουμε και να εμπνεύσουμε.

Εχουμε μια ευκαιρία, στο πεδίο της αναθεώρησης του Συντάγματος.

Άρθρα 30, 32, 34, 35, 41

Ανάγκη σύγκλισης και δέσμευσης στην εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας

Σε συγγενή κοινοβουλευτικά συστήματα με το δικό μας προβλέπεται έμμεση εκλογή Προέδρου από εκλεκτορικά σώματα αιρετών:

Ιταλία: Εκλεκτορικό σώμα: Κοινοβούλιο και 3 εκπρόσωποι από κάθε περιφέρεια.

Γερμανία: Εκλεκτορικό σώμα: 709 μέλη Βουλής και ισάριθμοι εκπρόσωποι των Βουλών των κρατιδίων, ειδικά εκλεγμένοι γι' αυτό το λόγο με απλή αναλογική.

Ελλάδα: Εκλογή ΠτΔ από μόνη τη Βουλή, το μόνο νομιμοποιητικό θεμέλιο. Σε αντιστάθμισμα, το Σύνταγμα (άρθρο 32 παρ. 3 και 4) απαιτεί ειδική αυξημένη πλειοψηφία για την εκλογή, εφόσον δε δεν επιτευχθεί, διαλύεται η Βουλή και ο Πρόεδρος αναδεικνύεται από το νέο Κοινοβούλιο.

Τίθεται το ερώτημα: Το Σύνταγμα επιβάλλει προσφυγή στις κάλπες σαν τιμωρία στα κόμματα όταν αδυνατούν να συναινέσουν και να συμπράξουν; Ή ιδρύει την ευχέρεια της κυβέρνησης ή της αντιπολίτευσης να επιβάλλουν πρόωρες εκλογές;

Ας θυμηθούμε: Ιστορικά η πρώτη φορά που η προεδρική εκλογή οδήγησε σε πρόωρη διάλυση της Βουλής ήταν το 1990, ως αποτέλεσμα εκλογικής στρατηγικής της τότε πλειοψηφίας και όχι της μειοψηφίας. Πλειοψηφία τότε ήταν η Νέα Δημοκρατία, η οποία είχε προαποφασίσει να προκαλέσει πρόωρες εκλογές, προκειμένου να έχει άλλη μία ευκαιρία να πετύχει αυτοδυναμία. Το γεγονός αυτό ήταν και η πρώτη αφορμή ώστε η διάταξη να δεχτεί έντονη επιστημονική κριτική για τον κίνδυνο κατάχρησής της, που διαστρέφει τη ratio θέσπισής της.

Ο τότε αρχηγός της ΝΔ Κωνσταντίνος Μητσοτάκης θεμελίωσε και θεωρητικά τη στάση του εκείνη μία δεκαετία αργότερα, δηλώνοντας το 2000 ενώπιον της Επιτροπής για την Αναθεώρηση του Συντάγματος:

«από την ώρα που το Σύνταγμα (...) προβλέπει την δυνατότητα, επ' ευκαιρία της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας, να οδηγηθεί η χώρα στις εκλογές, είναι βέβαιον (...) ότι όλα τα κόμματα θα κάνουν χρήση αυτής της δυνατότητας, εάν πολιτικά πιστεύουν ότι μπορούν να οδηγήσουν τον τόπο σε εκλογές. Όλα τα υπόλοιπα είναι ανάξια σοβαρής συζήτησης. Ότι δήθεν παραβιάζουμε το Σύνταγμα, ότι δήθεν παραβιάζουμε το θεσμό» (Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, 19-9-2000, Πρακτικά Επιτροπής Αναθεώρησης του Συντάγματος, σ. 280).

Η πρότασή μας

Εμείς προτείνουμε, σε περίπτωση που μετά από τρεις ψηφοφορίες δεν συγκεντρωθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία (των δύο τρίτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών στις δύο πρώτες ψηφοφορίες και των τριών πέμπτων στην τρίτη), οι ψηφοφορίες να επαναλαμβάνονται ανά μήνα μέχρις ότου επιτευχθεί η πλειοψηφία των τριών πέμπτων και σε κάθε περίπτωση μέχρι τη συμπλήρωση εξαμήνου από την έναρξη της διαδικασίας εκλογής.

Με τον τρόπο αυτόν θα μπορούν να διενεργηθούν άλλες τέσσερις (4), δηλαδή μέχρι και επτά (7) συνολικά ψηφοφορίες στη Βουλή.

Μετά την παρέλευση του εξαμήνου και εφόσον σε καμία από τις ψηφοφορίες δεν συγκεντρωθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας θα εκλέγεται από το λαό, δηλαδή με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα, οι οποίοι θα κληθούν να επιλέξουν μεταξύ των δύο προσώπων που πλειοψήφησαν στην τελευταία ψηφοφορία. Σημειώνεται ότι μέχρι την εκλογή νέου εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του ο απερχόμενος Πρόεδρος της Δημοκρατίας, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 32 Συντ.

Σε εναρμόνιση με την πρόταση αυτή, είναι επίσης αναγκαίες οι εξής τροποποιήσεις οικειών εδαφίων στα άρθρα 30, 32, 34, 35, 41, όπως έχουν κατατεθεί.

Η πρόταση μας ισορροπεί μεταξύ των δύο άκρων που διαμορφώνονται από τις υποβληθείσες προτάσεις της αντιπολίτευσης:

- από τη μια, η με κάθε τρόπο εξάντληση της δυνατότητας κοινοβουλευτικής εκλογής του Προέδρου (ΝΔ, ΚΙΝΑΛ, ΠΟΤΑΜΙ)
- Και από την άλλη, η απευθείας εκλογή του από το λαό (ΑΝΕΛ).

Πρωθούμε την κοινοβουλευτική εκλογή, εντός εύλογου χρονικού διαστήματος (εξάμηνο), και σε πλειοψηφία που αντανakλά μια στοιχειώδη συναίνεση (3/5 του όλου αριθμού των

βουλευτών). Μόνο στην –ακραία και οριακή– περίπτωση που καταστεί αδύνατη η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας υπό αυτούς τους όρους, η επιλογή του ανατίθεται, ως έσχατη λύση και δημοκρατική ύστατη καταφυγή, στο εκλογικό σώμα, χωρίς να προηγείται διάλυση της Βουλής.

Με αυτόν τον τρόπο αφενός περιορίζεται σημαντικά ο κίνδυνος πολιτικής αστάθειας που μπορεί να προκληθεί από την παρατεταμένη αδυναμία ανάδειξης Προέδρου κοινοβουλευτικής συναίνεσης, αφετέρου διαφυλάσσεται η ουσία του θεσμού που συνίσταται στην ανάδειξη ενός προσώπου κοινής αποδοχής, προκειμένου να αναλάβει τον ρόλο του ρυθμιστή του Πολιτεύματος.

Κριτική των θέσεων αντιπολίτευσης

Η πρόταση της ΝΔ όσο και οι προτάσεις από ΚΙΝΑΛ και ΠΟΤΑΜΙ εμπεριέχουν μια θεμελιώδη αντίφαση: Ενώ υποστηρίζουν την κοινοβουλευτική ανάδειξη του ΠτΔ, ακόμη και με ισχυρή πλειοψηφία, την ίδια στιγμή προτείνουν **«λελογισμένη» ή «σημαντική» αύξηση των αρμοδιοτήτων του**, όπως η σύγκληση Συμβουλίου Πολιτικών Αρχηγών (ΝΔ, ΚΙΝΑΛ, ΠΟΤΑΜΙ), ο ορισμός των προέδρων των ανεξάρτητων αρχών και των ανώτατων δικαστικών λειτουργιών (ΚΙΝΑΛ και ΠΟΤΑΜΙ) και η αναπομπή ψηφισμένων νομοσχεδίων για λόγους αντισυνταγματικότητας και μη συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο (ΝΔ).

Πώς είναι δυνατόν ένας Πρόεδρος που έχει αναδειχθεί από μόλις 151 βουλευτές να ασκεί προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας και να αναπέμπει ψηφισμένα νομοσχέδια, όπως προτείνει η ΝΔ; Ή να επιλέγει τους προέδρους των ανεξάρτητων αρχών ή τους ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς;

Πρέπει να λύσουμε αυτήν την αντινομία: Αυξημένες εξουσίες απαιτούν αυξημένη νομιμοποίηση. Ισχυρή νομιμοποίηση δεν συμβαδίζει με αυξημένες εξουσίες. Εντέλει ξαναβλέπουμε την κίνηση του εκκρεμούς: από τις υπερεξουσίες Προέδρου έως το 1986, στις κατά πολύ ελαττωμένες μετά την αναθεώρηση του 1986, σε έναν συμβολικό Πρόεδρο.

Εδώ μπορούμε να υπενθυμίσουμε ότι υπήρχαν ιστορικοί λόγοι πολύ ισχυροί, από τις επεμβάσεις του Θρόνου στη διάκριση της δεκαετίας '60, με αποκορύφωμα την εκτροπή του 1965.

Στην Γ' Ελληνική Δημοκρατία, στην ανθεκτικότερη ως τώρα Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, βλέπουμε κυρίως το εκκρεμές να κινείται ανάμεσα στον πανίσχυρο Πρόεδρο Καραμανλή έως το 1986 και τον πανίσχυρο πρωθυπουργό Παπανδρέου μετά. Βεβαίως οι υπερεξουσίες δεν ασκήθηκαν από τον Καραμανλή, αλλά διαβάζοντας προσεκτικά τον Τύπο της εποχής αλλά και πίσω από τις γραμμές του Αρχείου Καραμανλή, μπορούμε βάσιμα να υποθέσουμε ότι χρήση τους μπορούσε να γίνει.

Θα παρεκκλίνω επ' ολίγον: το Σύνταγμα προβλέπει και οριοθετεί γενικά. Δεν υπαγορεύει ήθος και πολιτική κουλτούρα. Κανένας νόμος, κανένα γραπτό πρωτόκολλο δεν επιβάλλουν στον απερχόμενο υπουργό ή πρωθυπουργό να παραδίδει το γραφείο του. Το επιβάλλει το έθιμο και το ήθος, ο βαθύτερος πυρήνας της δημοκρατικής συνύπαρξης, του δημοκρατικού αγώνα και της πολιτικής κουλτούρας. Και όμως αυτός ο δημοκρατικός πυρήνας χάθηκε τον Ιανουάριο του

2015, όταν επιτέλους η Δημοκρατία έδειχνε την αντοχή της και η Ιστορία μας εδοκίμαζε. Ο απερχόμενος εξαφανίστηκε.

Εξέταση στάσης ΝΔ

Ειδικότερα στάση της ΝΔ στο ζήτημα της ανάδειξης του Προέδρου της Δημοκρατίας παρουσιάζει αξιοσημείωτες μεταστροφές από το 1998 μέχρι σήμερα.

- το 1998 η ΝΔ απορρίπτει κατηγορηματικά την άμεση εκλογή του ΠτΔ από το λαό, [Παυλόπουλος]
- το 2000 φαίνεται να αφήνει ένα περιθώριο συζήτησης για τη θεσμοθέτηση της δυνατότητας αυτής, [Παυλόπουλος]
- το 2001 και το 2006 επανέρχεται στην άκαμπτη στάση απόρριψης της άμεσης εκλογής του ΠτΔ, [Παυλόπουλος]
- το 2014 προτείνει η ίδια την εκλογή του ΠτΔ από το λαό, [Αθανασίου]
- Σήμερα το 2018 εγκαταλείπει εκ νέου τη θέση αυτή.

Εξέταση στάσης ΠΑΣΟΚ το 2006

Η παρούσα στάση του ΚΙΝΑΛ φαίνεται ασυνεπής ως προς την προηγούμενη στάση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. **Η πρόταση των βουλευτών του το 2006** ως προς το άρθρο 32 ήταν η εξής:

«Άρθρο 32 (Αποσύνδεση της διαδικασίας εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από την απειλή διάλυσης της Βουλής). Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. επαναφέρει τη θέση που υποστήριξε κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 ... προτείνουμε προς συζήτηση την άμεση εκλογή, την κοινοβουλευτική ή συνδυασμό τους με στόχο να αποκλείσουμε τη διάλυση της Βουλής σε περίπτωση αδυναμίας εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας».

Επιμύθιο για εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας

Θα γίνει κομματικός ο Πρόεδρος κατά τη σύντομη προεκλογική περίοδο της άμεσης εκλογής; Όσο κομματικός θα είναι και με τις 151 ψήφους. Αλλωστε και τώρα με 151 μπορεί να οριστεί από τη νέα Βουλή, μετά τη διάλυση της άγονης Βουλής και την προκήρυξη εκλογών.

Άρθρο 42: Προληπτικός έλεγχος συνταγματικότητας και συμβατότητας του νόμου από ΠτΔ - Αρμοδιότητα αναπομπής ψηφισμένων νόμων στη Βουλή

Προτείνουμε τον συνταγματικό έλεγχο από τον ΠτΔ των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου (ΠΝΠ).

Εξουσίες Προέδρου - Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου

Η ορθή κατάργηση των υπερεξουσιών του Προέδρου το 1986, για διάλυση Βουλής κ.λπ., συμπάρεσυρε την κατάργηση του ουσιαστικού ελέγχου συνταγματικότητας των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου. Αυτό θα μπορούσαμε να το δούμε. Οι ΠΝΠ επανήλθαν στο διάστημα των Μνημονίων. Δεν υπάρχει κανένας μηχανισμός ελέγχου συνταγματικότητας στις ΠΝΠ. Με ΠΝΠ έπεσε το μαύρο στην ΕΡΤ. Ο πρότερος έλεγχος από τον ΠτΔ θα απέτρεπε

υπερβολικές ή αχρείαστες ή καταχρηστικές νομοθετικές πράξεις, και θα οδηγούσε σε δεύτερες σκέψεις και πράξεις την κυβέρνηση.

Άρθρο 35: Σύγκληση συμβουλίου πολιτικών αρχηγών από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας

Η Νέα Δημοκρατία, το ΠΟΤΑΜΙ και το ΚΙΝΑΛ προτείνουν να δοθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας η δυνατότητα να συγκαλεί το Συμβούλιο των Πολιτικών Αρχηγών των πολιτικών κομμάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο το άτυπο αυτό όργανο θα αποκτήσει θεσμικό χαρακτήρα χωρίς όμως στην πρόταση να διευκρινίζονται ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του. Η αρμοδιότητα σύγκλησης του Συμβουλίου Πολιτικών Αρχηγών είχε προταθεί και από τον Πρωθυπουργό τον Ιούλιο του 2016. Όμως τελικά επικράτησε η άποψη να μην ενισχυθούν οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας. Κι αυτό διότι, λόγω της νομιμοποίησης που θα απορρέει από τον τρόπο εκλογής του (αυξημένη συναίνεση στο Κοινοβούλιο ή άμεση εκλογή από το λαό), ο Πρόεδρος θα μπορεί να ασκεί τις αρμοδιότητες ήδη διαθέτει από το Σύνταγμα αλλά παραμένουν αδρανείς. Θα μπορέσει δηλαδή να ανταποκριθεί στο ρόλο του ως ρυθμιστή του πολιτεύματος σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 1.

Άρθρο 28 παρ. 2: Κύρωση διεθνών συνθηκών με δημοψήφισμα

Η ισχύουσα ρύθμιση ορίζει ότι διεθνείς συνθήκες ή συμφωνίες με τις οποίες αναγνωρίζονται σε διεθνείς οργανισμούς αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Σύνταγμα κυρώνονται με νόμο που ψηφίζεται με την αυξημένη πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των βουλευτών. Η πρότασή μας είναι, ειδικά στις **περιπτώσεις διεθνών συνθηκών ή συμφωνιών που προβλέπουν μεταβίβαση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων του κράτους, η κύρωσή τους να γίνεται υποχρεωτικά με δημοψήφισμα**. Η πρότασή μας αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της εθνικής κυριαρχίας, η οποία ιδίως στον οικονομικό τομέα έχει πληγεί βάναυσα κατά τη μνημονιακή περίοδο.

Άρθρο 33 παρ. 2: Όρκος Προέδρου της Δημοκρατίας (ΣΥΡΙΖΑ)

Ισχύουσα ρύθμιση του άρθρου 33 παρ. 2: «2. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, πριν αναλάβει την άσκηση των καθηκόντων του, δίνει ενώπιον της Βουλής τον ακόλουθο όρκο: **«Ορκίζομαι στο όνομα της Αγίας και Ομοούσιας και Αδιαίρετης Τριάδας** να φυλάσσω το Σύνταγμα και τους νόμους, να μεριμνώ για την πιστή τους τήρηση, να υπερασπίζω την εθνική ανεξαρτησία και την ακεραιότητα της Χώρας, να προστατεύω τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των Ελλήνων και να υπηρετώ το γενικό συμφέρον και την πρόοδο του Ελληνικού Λαού». Η πρότασή μας περιλαμβάνει την τροποποίηση του άρθρου 33 παρ. 2 προς την κατεύθυνση της κατάργησης της θρησκευτικής καθομολόγησης στον όρκο του Προέδρου της Δημοκρατίας. Συγκεκριμένα, προτείνουμε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να δίνει τον εξής όρκο: **«Διαβεβαιώνω στην τιμή και τη συνείδησή μου** ότι θα φυλάσσω το Σύνταγμα και τους νόμους, κ.ο.κ». Η πρότασή μας αυτή βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με τη θέση μας περί συνταγματικής κατοχύρωσης του πολιτικού όρκου όλων ανεξαιρέτως των κρατικών αξιωματούχων και δημόσιων λειτουργών. Ο

πολιτικός όρκος λειτουργεί προστατευτικά για τα κρατικά όργανα καθώς δεν θα εξαναγκάζονται, κατά την ανάληψη των καθηκόντων τους, **να αποκαλύπτουν τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις ή τον αγνωστικισμό τους**. Ο πολιτικός όρκος αποτελεί άλλωστε έκφραση της θρησκευτικής ουδετερότητας του Κράτους, αρχής αυτονομίας για κάθε σύγχρονο φιλελεύθερο Σύνταγμα.

Θεολογικό επιχείρημα για κατάργηση όρκου:

Στην Παλαιά Διαθήκη, όπου γενικά επιτρέπεται ο όρκος, έχουμε την πρώτη «προφητική» απαγόρευση από τον προφήτη Ωσηέ, ο οποίος αναφέρει: **«Μη ομνύετε ζώντα Κύριον»**. Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης επισημαίνει σχετικά: «Ηξεύρωμεν ότι εις την Παλαιάν Γραφήν εσυγχωρούντο οι αληθείς και νόμιμοι όρκοι. Ναι, εσυγχωρούντο, μα όχι ενομοθετούντο. Εσυγχωρούντο διά την ατέλειαν και νηπιότητα των Ιουδαίων προς αποφυγήν της ειδωλολατρείας. Στην Καινή Διαθήκη ο ίδιος ο Χριστός εντέλλει: **«μη ομόσαι όλως»**. Ο Απόστολος Ιάκωβος ο Αδελφόθεος παραγγέλλει: «προ πάντων αδελφοί μου, μη ομνύετε».

Άγιοι Πατέρες. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- Άγιος Γρηγόριος Θεολόγος: «Όρκου τι χείρον; Ουδέν». (μτφρ: Τι είναι χειρότερο από τον όρκο; Τίποτα!)
- Ιερός Χρυσόστομος: «Συ δε τον νόμον τον κωλύοντα ομνύναι, τούτον όρκον ποιείς: Ω της ύβρεως! Ω της παροινίας!» (Εσύ, ορκίζεσαι στο νόμο που απαγορεύει τον όρκο; Τι ύβρις! Τι παράνοια!)
- Άγιος Γρηγόριος Παλαμάς: «Φεύξη τον όρκον τελείως» (απόφευγε τελείως τον όρκο)

Άρθρο 37 παρ. 2: Βουλευτική ιδιότητα πρωθυπουργού

Η πρότασή μας να τροποποιηθεί η παράγραφος 2 του άρθρου 37 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης της υποχρεωτικής βουλευτικής ιδιότητας για τον Πρωθυπουργό ενισχύει τη λαϊκή κυριαρχία ως θεμέλιο του πολιτεύματος και ενδυναμώνει τους θεσμούς του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος απέναντι σε εξωθεσμικά και παραθεσμικά κέντρα εξουσίας. Ο Πρωθυπουργός πρέπει να είναι κοινοβουλευτικός, πρέπει να είναι περιβεβλημένος με άμεση λαϊκή νομιμοποίηση. Την άποψη αυτή, να είναι δηλαδή ο Πρωθυπουργός και βουλευτής είχε υποστηρίξει και ο Ευάγγελος Βενιζέλος σε δημοσίευσμά του τιτλοφορούμενο «Η επόμενη μέρα» στην εφημερίδα 'Τα Νέα' στις 12-6-1989, επισημαίνοντας:

*«Σκοπός του άρθρου 37 παράγραφος 4 που αναθέτει στην κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος (ή του συνασπισμού) να αναδείξει τον αρχηγό ή τον εκπρόσωπο του κόμματος όταν τέτοιος δεν υπάρχει ή δεν έχει εκλεγεί βουλευτής, δεν είναι να θέσει υπό τη δοκιμασία της κοινοβουλευτικής ομάδας τον αρχηγό ή τον εκπρόσωπο του κόμματος που δεν θέλησε ή δεν μπόρεσε να εκλεγεί βουλευτής. Σκοπός της διάταξης αυτής είναι **να αναδειχθεί αρχηγός ή εκπρόσωπος που να έχει τη βουλευτική ιδιότητα για να καταστεί φορέας της εντολής σχηματισμού κυβέρνησης ή της διερευνητικής εντολής**».*

Άρθρο 37: Υπηρεσιακή κυβέρνηση – αποτυχία διερευνητικών εντολών

Σύμφωνα με την πρόταση της ΝΔ: «Σε περίπτωση αποτυχίας των διερευνητικών εντολών, τις εκλογές διεξάγει υπηρεσιακή Κυβέρνηση υπό τον Πρόεδρο του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου». Το άρθρο 37 του Συντάγματος αναφέρεται στη διαδικασία διορισμού Κυβέρνησης μετά από τη διεξαγωγή εκλογών. Στην παράγραφο 3 του άρθρου ορίζεται ότι, εφόσον δεν τελεσφορήσει η προσπάθεια σχηματισμού βιώσιμης κοινοβουλευτικής Κυβέρνησης, επιδιώκεται ο σχηματισμός οικουμενικής Κυβέρνησης απ' όλα τα κόμματα της βουλής για τη διεξαγωγή των εκλογών. Αν και αυτή αποτύχει, την τελευταία λύση αποτελεί ο σχηματισμός της υπηρεσιακής Κυβέρνησης, με Πρωθυπουργό τον Πρόεδρο ενός εκ των τριών Ανωτάτων Δικαστηρίων και με κριτήριο όχι την αρχαιότητα, αλλά την ευρύτερη δυνατή αποδοχή. Στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο προεδρεύει ο αρχαιότερος στο αξίωμά του Πρόεδρος ανώτατου δικαστηρίου. Ο περιορισμός σε ένα αντί τριών, σε κάθε περίπτωση αδιάβλητων, προσώπων που προβλέπει η ισχύουσα ρύθμιση δεν εξυπηρετεί οποιαδήποτε θεσμική αναγκαιότητα ή σκοπιμότητα. Επομένως, δεν συντρέχει λόγος να υιοθετηθεί η πρόταση αυτή.

Άρθρο 44 παρ. 2: Δημοψηφίσματα με λαϊκή πρωτοβουλία

Προτείνουμε την τροποποίηση της παρ. 2 του άρθρου 44, προκειμένου να καθιερωθεί ο θεσμός του δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία. Θα μπορεί να προκηρύσσεται για κρίσιμα εθνικά θέματα μετά από αίτηση 500.000 πολιτών ή για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα μετά από αίτηση ενός εκατομμυρίου πολιτών, εκτός από τα δημοσιονομικά. Η διαδικασία και οι όροι ενεργοποίησης του θεσμού θα καθορίζονται με εκτελεστικό νόμο. Σε περίπτωση αμφισβήτησης για το αν η αίτηση δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία αφορά κρίσιμο εθνικό θέμα ή νομοσχέδιο που ρυθμίζει σοβαρό κοινωνικό ζήτημα, θα αποφαινεται η Βουλή με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών.

Το θεσμό του δημοψηφίσματος με λαϊκή πρωτοβουλία, και μάλιστα τόσο του νομοθετικού δημοψηφίσματος όσο και εκείνου για κρίσιμα εθνικά θέματα, τον είχε περιλάβει στην πρότασή της το 2014 και η Νέα Δημοκρατία.

Αντίστοιχη πρόταση, μόνο για το νομοθετικό δημοψήφισμα, είχε υποβάλει το ΠΑΣΟΚ το 2006, όπου προσδιόριζε τον απαιτούμενο αριθμό υπογραφών στο 5% του εκλογικού σώματος. Τόσο τα δημοψηφίσματα με λαϊκή πρωτοβουλία, όσο και οι άλλοι δύο θεσμοί διεύρυνσης της λαϊκής συμμετοχής που προτείνουμε, δηλαδή η κύρωση διεθνών συμβάσεων με δημοψήφισμα (προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 28 παρ. 2) και η λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία (προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 73 παρ. 1), ενισχύουν τα στοιχεία άμεσης δημοκρατίας, χωρίς όμως να θίγουν τον αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος. Αντιθέτως, εντάσσονται ομαλά στο αντιπροσωπευτικό σύστημα και το συμπληρώνουν δημιουργικά. Σκοπός της προτεινόμενης από τον ΣΥΡΙΖΑ τροποποίησης του άρθρου 44 παρ. 2 είναι η ενίσχυση του λαϊκού παράγοντα και της κοινωνικής συμμετοχής μέσα από την αναβάθμιση των δημοψηφισμάτων, πρόταση σύμφωνη με την εξαγγελθείσα στις 25.7.20016 κυβερνητική πρόταση για την αλλαγή του Συντάγματος.

Το άρθρο 44 στις προηγούμενες αναθεωρήσεις

Στη νεώτερη ιστορία της Ελλάδας τα δημοψηφίσματα αφορούσαν είτε τη μορφή του πολιτεύματος είτε το πρόσωπο του Βασιλέα πλην του πρόσφατου της 5ης Ιουλίου 2015, κυβερνητικού δημοψηφίσματος για κρίσιμο εθνικό θέμα. Με την επίλυση του πολιτειακού ζητήματος ο θεσμός βρέθηκε στο κέντρο της πολιτικής αντιπαράθεσης αρκετές φορές με αναφορά κυρίως την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή κοινότητα ή το NATO (Βλ. πρακτικά ΣΤ΄ Αναθεωρητικής Βουλής).__

B.5. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή ΣΥΡΙΖΑ, κ. Αντωνίου Συρίγου

Στο βιβλίο του «Η κρίση του κράτους» ο Νίκος Πουλαντζάς, ήδη από τη δεκαετία του 1970, διέκρινε ως βασικά της συμπτώματα τα εξής:

Πρώτον, την κρίση του αντιπροσωπευτικού – κοινοβουλευτικού συστήματος, με την υποβάθμισή του υπέρ της εκτελεστικής εξουσίας.

Δεύτερον, την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, η οποία λόγω και της ποικιλίας και της πολυπλοκότητας πλέον των κυβερνητικών προβλημάτων, δηλαδή προβλημάτων διακυβέρνησης, και την ιδιαιτερότητά τους σε πολλούς τομείς με φοβερές απαιτήσεις, μετέβαλλε, δηλαδή σε μία κάστα ειδικών, δηλαδή εχόντων γνώση σε τεχνικά ζητήματα, δηλαδή αυτό που λέμε σήμερα τεχνοκράτες. Τούτο, βεβαίως, λειτουργούσε εις βάρος του πολιτικού στοιχείου της διακυβέρνησης, δηλαδή της πολιτικής, αφού πλέον τα προβλήματα ήταν τεχνικά, άλλως τεχνοκρατικά, αλλά η διαχείρισή τους απαιτούσε ειδικούς, δηλαδή τεχνοκράτες και όχι πολιτικούς και συνεπώς οι λύσεις τους θα ήταν τεχνοκρατικές. Ο τεχνοκράτης έναντι του πολιτικού, αφού τα προβλήματα είναι τεχνοκρατικά και όχι πολιτικά. Αυτό ήταν και μία ωραία μηχανή που εκμηδένιζε την πολιτική πτυχή κάθε ζητήματος και δεν επέτρεπε διαφορετικές αντιλήψεις, αφού η όποια διευθέτηση ήταν πάντοτε εντός συστήματος, εκτός πολιτικής, ως λογιστική, οικονομική, οικονομολογική κ.λπ.

Τρίτον, ο παραγκωνισμός της κοινωνίας των πολιτών, αφού πλέον αυτή θα λειτουργούσε σύμφωνα με τη θεωρία της ανάθεσης, υπό την κηδεμονία αυτών που θα μπορούσαν να την ποδηγετήσουν και οι οποίοι είχαν προηγουμένως φροντίσει να απαξιώσουν την πολιτική και τους πολιτικούς.

Κύριο στοιχείο της θεωρίας της ανάθεσης είναι η αποχή από τα κοινά. Έτσι, τα κοινά και η διαχείρισή τους είναι ζητήματα των ειδικών, με την ψευδαίσθηση ότι όποτε θέλουμε τους αλλάζουμε και η αποφυγή των ευθυνών, αφού δεν φταίμε εμείς, αλλά οι αντιπρόσωποί μας. Αυτό το τελευταίο, δηλαδή η μη ανάληψη ευθυνών για αποφάσεις, απονευρώνει μια κοινωνία, την αδρανοποιεί και την καθιστά έρμαιο δυνάμεων που ως κυρίαρχο γνώρισμα τους έχουν έναν εξτρεμιστικό ανορθολογισμό που οδηγεί στην αποδόμηση των πάντων.

Δεν γνωρίζω αν περιέγραψα κάτι που αν δεν προσέξουμε μπορεί να συμβεί αύριο. Νομίζω, ωστόσο, ότι οι προτάσεις που θα ενισχύουν το αντιπροσωπευτικό σύστημα, θα βοηθούν τη λαϊκή συμμετοχή και θα ισχυροποιούν τον έλεγχο -θεσμικά πάντα- είναι αυτές που χρειαζόμαστε για να μην εξοβελιστεί η πολιτική ή να γίνει τεχνοκρατικό ζήτημα, που θα το χειρίζονται ειδικοί, μιας και η πολιτική θα ταυτίζεται με ζητήματα οικονομικών, στατιστικών ή λογιστικών διευθετήσεων.

Σταματώ εδώ τη γενική αναφορά μου, η οποία σίγουρα θα αποτελέσει αντικείμενο συζητήσεων, αναλύσεων και στοχαστικών προσαρμογών, όπως έχει αποδείξει η μέχρι τώρα πορεία μας, από τα μέλη της Επιτροπής μας, που βασανίζονται από παρόμοιες σκέψεις και αναλύουν παρόμοια ζητήματα, χρησιμοποιώντας την μόνο ως πλαίσιο για την αναφορά μου στις προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ για τη Βουλή και τον κριτικό σχολιασμό επί των προτάσεων της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης και των άλλων Κομμάτων.

Και όταν επιλέγω τον όρο «κριτικός σχολιασμός», το εννοώ. Δεν ομιλώ για άρνηση, καθόσον στην επιτροπή μας, όπως φαίνεται μέχρι τώρα, διαλεγόμαστε και δεν κάνουμε πόλεμο. Συζητούμε. Αυτό θεωρώ δε ότι είναι και μία επιτυχία.

Εκτιμώ, τέλος, ότι θα μπορούσε η συζήτηση και η προηγηθείσα για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τη Βουλή σήμερα, την Κυβέρνηση, τα δημοψηφίσματα, τη λαϊκή πρωτοβουλία, να εξελιχθεί άνετα μέσα σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο.

Αρχίζω με τις προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ. Το περιεχόμενό τους είναι γνωστό σε όλους. Απλά θα αναφέρω το άρθρο.

Έχουμε το **άρθρο 54 παράγραφος 1**, λοιπόν, και την **ερμηνευτική δήλωση**. Αφορά το αναλογικό εκλογικό σύστημα. Στόχος, με τον συνδυασμό και με άλλα άρθρα, η αντιπροσωπευτικότητα που δομεί ευρύτατες συνεργασίες και καλλιεργεί κλίμα σταθερότητας, το οποίο είναι απαραίτητο για κάθε χώρα. Ταυτόχρονα, όμως, εξασφαλίζεται ένα άλλο στοιχείο, η ισοτιμία της ψήφου και η αναλογική εκπροσώπηση. Αυτά είναι δύο πολύ κρίσιμα στοιχεία για ένα αντιπροσωπευτικό δημοκρατικό σύστημα. Η ερμηνευτική δήλωση είναι ένα χρήσιμο εργαλείο, ώστε να εξασφαλίζονται τα όρια της αναλογικότητας, χωρίς να δημιουργούνται συνθήκες ακαμψίας, αφού αφήνει περιθώρια βελτιωτικών παρεμβάσεων, προβαίνοντας στις αναγκαίες αποσαφηνίσεις και ορισμούς.

Πηγαίνω στο **άρθρο 54 παράγραφος 4** για την ψήφο των εκτός επικρατείας Ελλήνων. Θεσπίζεται μια δυνατότητα η οποία αφορά τεχνικά και ουσιαστικά ζητήματα απ' ό,τι βλέπω. Είναι κάτι το οποίο πρέπει να εξειδικευτεί στην παρούσα συζήτηση και με την τεχνική της μορφή και με την ουσιαστική της μορφή. Εκείνο, ωστόσο, που θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας είναι το γεγονός ότι σημαντικό στοιχείο είναι πως θεσπίζεται μια συνταγματική δυνατότητα, η οποία παρέχεται πλέον στον κοινό νομοθέτη για να διευθετήσει αυτό το συγκεκριμένο ζήτημα. Είναι ένα ζήτημα που ταλανίζει πολλές αναθεωρητικές Βουλές. Υπάρχει άφθονη συζήτηση και διατυπώνεται στα Πρακτικά των δύο προηγούμενων, τουλάχιστον από το 2001, αναθεωρητικών Βουλών. Είναι κάτι που πιστεύω ότι και εδώ θα συζητηθεί για να εξειδικευθεί. Εκείνο που δεν πρέπει -παρότι είναι ζήτημα που θέλει προσοχή στην προσέγγισή του- να απεμπολήσουμε είναι η παροχή δυνατότητας μέσω του Συντάγματος στον κοινό νομοθέτη να προβεί σε αυτή τη ρύθμιση.

Πάμε στο **άρθρο 56 παράγραφος 5**. Μιλώ για τον περιορισμό της θητείας των Βουλευτών. Εκτιμώ ότι είναι ένα θετικό βήμα που πρέπει, όμως, να συνοδεύεται και από άλλα. Προϋποθέτει κυρίως αλλαγή νοοτροπίας, σαφή καθορισμό -όχι από νομοθετικά κείμενα, αλλά κυρίως από την πρακτική και από αυτά που έχουμε βιώσει- του έργου του Βουλευτή, του πολιτικού και του κοινοβουλευτικού -δεν ξέρω αν πρέπει να γίνεται αυτή η διάκριση, αλλά υπάρχει αυτή η διάκριση- και προφανώς σ' ένα άλλο περιβάλλον και κλίμα διεξαγωγής των πολιτικών αγώνων. Αυτά δεν μπορούν να λυθούν νομοθετικά. Θεωρώ, όμως, ότι είναι μία αρχή το θέμα του περιορισμού, εν πάση περιπτώσει της θέσεως ενός ηπίου κωλύματος που μπορεί να αποτρέπει την επαγγελματικοποίηση της πολιτικής. Στο χέρι του καθενός, βέβαια, είναι αν θέλετε να κρίνει ότι τώρα πια πρέπει να φύγει. Βέβαια, φαίνεται ότι αυτό δεν είναι εύκολο. Ας υπάρχει, λοιπόν, κάτι γύρω από αυτό το ζήτημα για να αποφεύγονται αυτά τα στοιχεία.

Για το **άρθρο 59 παράγραφος 2**, που αφορά τον πολιτικό όρκο και τους Βουλευτές, έχει γίνει πολλή συζήτηση. Αν το δούμε ακόμη και από την εκκλησιαστική άποψη, ο όρκος δεν είναι φόβητρο τιμωρίας. Δεν πρέπει να χρησιμοποιείται έτσι ο θρησκευτικός όρκος. «Ου λήψει το όνομα Κυρίου του Θεού σου επί ματαίω». Εξάλλου, και οι ίδιοι οι ιερείς και αρχιερείς πολύ σωστά και στα δικαστήρια ακόμη -εγώ διαφωνώ ο θρησκευτικός όρκος να είναι και αποδεικτικό μέσο- λένε «στην ιεροσύνη μου», «στην αρχιεροσύνη μου». Πολύ ορθά πράττουν. Συνεπώς, σε αυτό το σημείο δεν πρέπει να υπάρχουν αντιρρήσεις, διότι είναι συνδεδεμένο με το πρώτο. Και αυτό είναι αυτονόητο. Τα άλλα όλα δεν ήταν αυτονόητα και οδηγούσαν, όντως, σε προβλήματα και στρεβλώσεις. Δεν νομίζω ότι απαιτείται περαιτέρω σχολιασμός.

Τα **άρθρα 62 και 86** αφορούν ζητήματα, που σχετίζονται και με την ισονομία των Βουλευτών και γενικότερα των Υπουργών και των πολιτειακών παραγόντων με τους πολίτες. Είναι, όπως είπαμε, ζητήματα ισονομίας και διαφάνειας, στα οποία όλοι περίπου συμφωνούν ότι πρέπει να υπάρξει μία διευθέτηση γύρω από αυτά. Ο καθένας έχει κάνει τις δικές του προτάσεις. Θα δούμε ποιες είναι οι συγκλίσεις. Το βασικό είναι πως όλοι συμφωνούν ότι πρέπει κάποια ζητήματα γύρω από αυτά τα θέματα να αλλάξουν, ούτως ώστε όχι μόνο να φαίνεται, αλλά και να είναι η γυναίκα του Καίσαρα, αντιστρέφοντας τη ρήση.

Αυτή η σύμπτωση αποτελεί και το έναυσμα για να διαγνώσω μια αντίφαση η οποία εξελίχθηκε μέσα σε αυτή τη διαδικασία. Πολλοί ομιλητές είπαν ούτε λίγο ούτε πολύ ότι όλα έβαιναν καλώς. Τούτο δεν συμβιβάζεται με τη διαπίστωση όλων ότι πρέπει να αλλάξουν αυτές οι διατάξεις. Αν έβαιναν καλώς, δεν θα υπήρχε τέτοιο ζήτημα, όπως επίσης και μια κοινωνική επιταγή ειδικά γι' αυτές τις δύο διατάξεις να αλλάξουν.

Νομίζω ότι αυτό θα πρέπει να επισημανθεί, ότι όλοι όσοι ζητούν αυτή την αναθεώρηση και συμπιπτουν πάνω σε αυτό το ζήτημα, δεν το κάνουν τυχαία, αλλά ακόμη και ο κόσμος και ο Τύπος που έχει σε αυτά τα δύο ζητήματα επικεντρωθεί, δεν νομίζω ότι το κάνουν χωρίς αιτία. Αιτίες υπάρχουν πάρα πολλές τις οποίες δεν είναι του παρόντος να αναλύσω. Συνεπώς, είναι αδήριτη η αναγκαιότητα να αλλάξουν αυτές οι δύο διατάξεις.

Θα ήθελα στο σημείο αυτό να πω, παρότι η διαδικασία διεξάγεται ήσυχα και με ωραίο τρόπο, ότι ακούστηκαν κατηγορίες περί κυνισμού. Εγώ νομίζω ότι τις κατηγορίες αυτές τις διαψεύδει η πραγματικότητα και τις επιστρέφει. Εγώ για κανέναν δεν θεωρώ ότι έχει επιδείξει μια τέτοια συμπεριφορά, πόσω μάλλον για εμάς του ΣΥΡΙΖΑ –και δεν το λέω επειδή ανήκω σε αυτόν τον χώρο- οι οποίοι έχουν δείξει σε πάρα πολλά ζητήματα ιδιαίτερη ευαισθησία. «Όψονται εις ον εξεκέντησαν».

Τώρα σχετικά με τη συζήτηση που κάνουμε, δεν θα μπω λεπτομερειακά στις ρυθμίσεις τις οποίες προτείνουμε, είναι δεδομένες. Υπάρχει ένα πεδίο γύρω από το οποίο διεξάγεται αυτή η συζήτηση. Ποιο είναι αυτό το πεδίο; Από τη μια πλευρά, είναι ένα πεδίο ισορροπιών. Η επίμονη απαίτηση είναι η ικανοποίηση της ισονομίας και η απόκρουση αιτιάσεων που έχουμε δεχθεί γύρω από το ζήτημα αυτό και από τα διεθνή όργανα αλλά και από τους ίδιους τους πολίτες της χώρας μας που θεωρούν ότι όλοι εμείς είμαστε κάτι το ξεχωριστό και δεν έχουμε την ίδια αντιμετώπιση. Το ένα στοιχείο είναι αυτό.

Όμως, υπάρχει και το δεύτερο στοιχείο με το οποίο ακριβώς θα πρέπει να υπάρξει μια λεπτή ισορροπία. Ποιο είναι το δεύτερο στοιχείο; Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι ο πολιτικός όντως είναι εκτεθειμένος και πολλές φορές αδικαιολόγητα και ανατιολόγητα.

Επίσης, υπάρχουν κακόπιστοι άνθρωποι οι οποίοι επιθυμούν πολλές φορές να παρακωλύσουν το έργο το οποίο εκτελείται για πολλούς και διαφόρους λόγους. Η εμπειρία που υπάρχει από την Επιτροπή της Δεοντολογίας -υπήρχαν περιπτώσεις των οποίων γίναμε γνώστες κατά τη διάρκεια της θητείας μας που αφορούσαν μηνύσεις οι οποίες είχαν διακηρυκτικό χαρακτήρα, περισσότερο να φανεί τι έλεγε ο μηνυτής παρά επί της ουσίας- δείχνει ότι υπάρχει και αυτό το στοιχείο.

Επομένως, αυτό το οποίο εμείς θα πρέπει να βρούμε -και νομίζω ότι το εξασφαλίζει η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ για τα άρθρα 62 και 86- είναι η λεπτή ισορροπία ανάμεσα σε αυτά τα δύο.

Εκτιμώ, λοιπόν, ότι με τον τρόπο που έχει διατυπωθεί η πρόταση αυτή, πράγματι, επιτρέπει αυτή τη λεπτή ισορροπία και ειδικότερο στοιχείο είναι αυτό, το ότι σχετίζονται άμεσα με την άσκηση των καθηκόντων. Είναι ένα σημείο στο οποίο ρητά πρέπει να αναφερθούμε, το ότι απαλείφεται η τρίμηνη προθεσμία της οποίας η πάροδος ισοδυναμούσε με άρνηση, μιλώ για το άρθρο 62, και εξομίωση με τα λοιπά αδικήματα.

Μένει ένα σημείο. Εγώ στην άσκηση των βουλευτικών καθηκόντων, γιατί δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός, εκτιμώ ότι εκτός από την κοινοβουλευτική έχει και την εν γένει πολιτική δραστηριότητα του Βουλευτού, όπου το λέει και το άρθρο 83 παράγραφος 3 του Κανονισμού της Βουλής. Αυτό το καταθέτω ως ερμηνεία για να υπάρχει στα Πρακτικά.

Όσον αφορά το θέμα της αποσβεστικής προθεσμίας για το οποίο έχει γίνει πάρα πολύς λόγος, δεν έχει γίνει ανατιολόγητα ο λόγος αυτός και νομίζω ότι αυτή καλώς θα απαλειφθεί και θα πάμε σε ό,τι προβλέπεται για όλους τους πολίτες. Δεν έχει γίνει ανατιολόγητα ντόρος γι' αυτό το θέμα. Δεν είναι ο ντόρος που μας επιβάλλει να το αλλάξουμε, είναι το γεγονός ότι έχουμε αντιληφθεί ότι λειτούργησε ως τροχοπέδη σε πάρα πολλά ζητήματα.

Κλείνω το ζήτημα αυτό λέγοντας, με βάση το σκεπτικό που σας ανέπτυξα, ότι η πρόταση η οποία έχει κατατεθεί είναι εντός πραγματικότητας. Γιατί το λέω αυτό το πράγμα; Γιατί όταν νομοθετείς, όταν επιδιώκεις ρυθμίσεις, πρέπει να είναι εντός πραγματικότητας. Έχουν ακουστεί πολλά για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ασκούνται οι διώξεις είτε Υπουργών είτε Βουλευτών, σχετικά με όσα ισχύουν στο εξωτερικό και δεν θα είχα καμία αντίρρηση πολλά από αυτά να τα ενστερνιστώ. Όμως, υπάρχει μια πραγματικότητα που καθορίζει τη λειτουργία των πραγμάτων. Είναι, λοιπόν, εντός της πραγματικότητας και είναι ισορροπημένη, δίνοντας ικανοποιητικές απαντήσεις σε ζητήματα που έχουν τεθεί. Αυτά τα δύο στοιχεία θα ήθελα να κρατήσουμε: εντός πραγματικότητας και ισορροπημένη.

Έρχομαι στο **άρθρο 73 παράγραφος 1**, το οποίο θεωρώ κομβικό άρθρο σε σχέση και με το πλαίσιο που σας ανέπτυξα προηγουμένως. Αφορά τη λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία. Θεωρώ ότι η διάταξη είναι σωστή. Έχει συζητηθεί και άλλοτε. Αποτελούσε και μία δέσμευση του κόμματος, της κοινοβουλευτικής ομάδας που εισάγει σήμερα την πρόταση για τη Συνταγματική Αναθεώρηση. Εκείνο το οποίο μέλλει να γίνει -και πιστεύω ότι σε αυτό δεν θα

υπάρχουν αντιρρήσεις- είναι εφόσον υιοθετηθεί αυτή η πρόταση, να υπάρξει άμεσα η καθιέρωσή της από τον νομοθέτη και να είναι ένας νόμος απλός και σαφής στους κανόνες και τις διατυπώσεις του. Εδώ υπάρχει και μια σύγκλιση με την Αντιπολίτευση και αναφέρομαι σε κάποια πρόταση που έχει κάνει και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος. Υπάρχει και στο εξωτερικό σε πάρα πολλές χώρες και πρόχειρα θυμάμαι ως παράδειγμα -μπορεί να κάνω λάθος- ότι ισχύει στη Γαλλία εδώ και χρόνια ο θεσμός της λαϊκής πρωτοβουλίας. Είναι ένας τρόπος για να μετέχει σε κεφαλαιώδη ζητήματα ο λαός, θεσμοθετημένα, με τον τρόπο με τον οποίο εκτίθενται. Επ' αυτού του τρόπου μπορούμε να συζητήσουμε πάρα πολλά πράγματα για να διασφαλίσουμε αυτή τη λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία και να της παράσχουμε εχέγγυα να αποδειχθεί ευεργετική.

Προχωρώ σε έναν **κριτικό σχολιασμό των εκτεθέντων προτάσεων των κομμάτων και κυρίως της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης**. Υπάρχει μία πρόταση που αφορά το **άρθρο 29**, η οποία με προβληματίσε. Αν δηλαδή αυτή η πρόταση αφορά μόνο ένα συγκεκριμένο ζήτημα ή επιχειρείται να ανοίξει μια συζήτηση γύρω από αυτό. Αυτό το θέτω εν είδει ερωτήματος, γιατί είναι ένα ζήτημα το οποίο πολλές αναθεωρητικές Βουλές έχουν δει και έχουν σταθεί με πολύ προσοχή γύρω από αυτό, καθόσον, όπως όλοι γνωρίζετε, υπάρχουν πάρα πολλά ζητήματα ανοικτά και πολλοί προβληματισμοί γύρω από αυτό το άρθρο. Δεν είναι του παρόντος να τους αναφέρω. Απλώς είναι το ερώτημα αν ανοίγει η συζήτηση ή όχι με αφορμή την πρόταση που γίνεται για μια συνολική διευθέτηση. Ενδεχομένως να υπάρξει κάποια απάντηση, διότι οι διευθετήσεις κατά την άποψή μου δεν μπορούν να είναι αποσπασματικές.

Άρθρο 53. Ομιλεί για τον σταθερό εκλογικό κύκλο και την αυτοδιάλυση της Βουλής. Έχω εδώ και τα άρθρα, μου επιτρέπεται να συμβουλευόμαι τις προτάσεις. Προβαίνω στα εξής σχόλια. Κατ' αρχήν, η λεγόμενη «κυβερνησιμότητα» θεωρώ ότι είναι ένας πολιτικός νεολογισμός. Σαφώς δεν ταυτίζεται με την πολιτική σταθερότητα. Η πολιτική σταθερότητα ως μέγεθος οριζόμενο από τα πράγματα, δηλαδή τις καταστάσεις, δεν αποτελεί αντικείμενο νομικής ή νομοθετικής διευθέτησης. Συνεπώς, ισχυρή μονοκομματική κυβέρνηση δεν σημαίνει απαραίτητα ενισχυμένη διαχειριστική κυβερνητική ικανότητα και σε κάθε περίπτωση δεν εξασφαλίζει αφ' εαυτής πολιτική, κοινωνική ή οικονομική σταθερότητα, αν εν τέλει αυτό είναι το ζητούμενο της προτεινομένης ρυθμίσεως. Κυβερνησιμότητα μπορεί να έχουν και οι πολυκομματικές κυβερνήσεις, αρκεί να έχουν εξασφαλίσει ένα μέγιστο κοινωνικό consensus. Αυτό είναι το κλειδί.

Η σταθερή ημερομηνία με την έννοια που τίθεται -διότι σταθερή ημερομηνία είναι και αυτή που υπάρχει ήδη στο Σύνταγμα, δηλαδή η τετραετία, άρθρο 53 παράγραφος 1- δεν σημαίνει απαραίτητα και πολιτική σταθερότητα. Απεναντίας, ίσως δημιουργήσει αδυναμία πολιτικών ελιγμών και κάποια ασφυξία σε ένα παίγνιο πολιτικό, που όμως δεν παίζεται «εν ου παικτοίς». Δηλαδή, δεν είναι υπέρ των προβλεπόμενων κανόνων, γιατί υπάρχουν κανόνες. Συνεπώς, δεν υπάρχει κατά την άποψή μου -είναι ένας σχολιασμός, μπορεί να κάνω λάθος- τέτοια αναγκαιότητα.

Εξάλλου, στη Βουλή υπάρχει πάντα η πλειοψηφία και η μειοψηφία. Άρα, ουσιαστικά, η Κυβέρνηση προχωρά στη διάλυση, αν το επιθυμεί. Δεν διευκρινίζονται οι λόγοι της

αυτοδιάλυσης. Αυτό είναι ένα θέμα που πρέπει να αποσαφηνιστεί. Εν τέλει, αναρωτιέμαι πως συμβιβάζεται η λεγόμενη «κυβερνησιμότητα» με τη διάλυση της Βουλής, όπου το σύνηθες είναι να υπάρχουν Βουλευτές που θέλουν τη διάλυσή της και άλλοι που δεν την θέλουν για τους δικούς τους λόγους και κυρίως πολιτικούς λόγους.

Τέλος πάντων, γεννώνται πλείστα όσα ζητήματα, που καθιστούν την πρόταση επανεξεταστέα, διότι έχει πάρα πολλά προβλήματα. Τέλος, χρειάζεται περισσότερη σαφήνεια και σε ένα ακόμη ζήτημα. Γεννάται δηλαδή το ερώτημα αν, με τον τρόπο που διατυπώνεται το τελευταίο εδάφιο, μπορεί η Βουλή να εκλεγεί για τον υπολειπόμενο χρόνο, π.χ. των έξι μηνών, και μετά πάλι εκλογές λόγω συμπλήρωσης τετραετίας, εκτός αν δεν το καταλαβαίνω καλά. Επίσης, πως συμβιβάζεται η σταθερή ημερομηνία των εκλογών ανά τετραετία, εφόσον παραμένει η δυνατότητα προκηρύξεως πρόωρων εκλογών; Τα θέτω ως προβληματισμό. Μη θεωρηθεί ότι αυτή τη στιγμή επιχειρώ εγώ να ανατρέψω μία σκέψη που προφανώς την έχουν μελετήσει πάρα πολλοί. Είναι, όμως, προβληματισμοί που πιστεύω ότι πρέπει να τους λάβουμε υπόψη μας.

Έρχομαι στο **άρθρο 54**. Η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας αναφέρει ότι το εκλογικό σύστημα θα πρέπει να μεριμνά για την εύλογη αντιπροσώπευση των κομμάτων και για την κυβερνησιμότητα της χώρας. Επανερχομαι σε αυτό που είπα. Θεωρώ ότι ο όρος «κυβερνησιμότητα» δεν περιέχει πάρα πολλά πράγματα και επομένως, υπάρχει μία αυθαίρετη ταύτιση με το ζητούμενο, που είναι η πολιτική, οικονομική και κοινωνική σταθερότητα που, κατά την άποψή μου, δεν συμπίπτει με τον όρο «κυβερνησιμότητα». Εάν υπάρχει έλλειψη κουλουράς συνεργασιών ή ασυνεννοησία για τη νομή της εξουσίας και κάποιες αντιλήψεις, που είναι ιδιοκτησιακού τύπου ενδεχομένως πολλές φορές, γιατί τους παράγει η ιστορία, σε κάθε περίπτωση δεν είναι δικαιολογητικός λόγος για να μπει ως στοιχείο χαρακτήρος του εκλογικού συστήματος, ως στοιχείο που στοχεύει το εκλογικό σύστημα, η κυβερνησιμότητα της χώρας. Διότι, δεν πρέπει να ταυτίζεται, για να μην παρεξηγηθώ, με την αστάθεια. Η άρση της αδυναμίας συνεννόησης είναι υποχρέωση των ανθρώπων και όχι των εκλογικών συστημάτων.

Το **άρθρο 51** πιστεύω ότι χρειάζεται περαιτέρω διασαφήνιση, καθώς επίσης για το **άρθρο 59**, το θέμα του όρκου, έχουμε κάνει τα σχόλιά μας.

Το **άρθρο 65** αφορά τη διασφάλιση, όπως περιγράφεται, επαρκών δικαιωμάτων στις κοινοβουλευτικές μειοψηφίες. Εδώ θα ήθελα να σας πω το εξής. Υπάρχει ένα ζήτημα που σχετίζεται με τον Κανονισμό της Βουλής γενικά. Τι εννοώ; Έχω την αίσθηση ότι το ίδιο το Σύνταγμα, όταν αφήνει πάρα πολλά ζητήματα να τα λύνει ο Κανονισμός της Βουλής, το κάνει για κάποιο λόγο. Ο λόγος ποιος είναι; Ότι η Βουλή αυτορυθμίζεται. Μπορεί να τίθενται οι γενικές αρχές, αλλά αυτή αυτορυθμίζεται γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο πολλές ρυθμίσεις που περιέχονται μέσα στο Σύνταγμα επί τη παραβάσει τους μέσα στη Βουλή, δεν ξέρω τι συνέπειες έχουν και ποιος τις κρίνει, όπως, παραδείγματος χάριν, οι τροπολογίες.

Εγώ θέλω να πω, λοιπόν, ότι, επειδή κάποια ζητήματα αποτελούν τον σκληρό πυρήνα, η αυτορρύθμιση της Βουλής χωρίς παρέμβαση άλλων, οφείλουμε να τα αφήσουμε να τα ρυθμίζει ο Κανονισμός της Βουλής και γι' αυτόν τον λόγο, θεωρώ ότι μέσω του Κανονισμού, ο οποίος μπορεί να βελτιώνεται κάθε φορά, κατοχυρώνονται, όπως και σήμερα, μέχρι τώρα, τα

δικαιώματα των μειοψηφιών και των πλειοψηφιών. Αυτό θα ήθελα να πω και με αυτόν τον τρόπο, με αυτή τη γενική διατύπωση περί αυτορρυθμίσεως και κατά την άποψή μου, του γεγονότος ότι δεν πρέπει να προβαίνουμε σε πολύ λεπτομερειακές μέσω του Συντάγματος ρυθμίσεις, διότι αυτά πρέπει να τα κάνει ο Κανονισμός της Βουλής και βλέπω έναν περιορισμό σ' αυτό.

Αναφέρομαι, για να μην πάω αναλυτικά και στα υπόλοιπα, στο άρθρο 65, απ' ό,τι βλέπω και σε κάποια άλλα, όπως αν υπάρχει επιτρεπτό αριθμητικό όριο στις εξεταστικές επιτροπές. Είναι και αυτό μέσα εκεί. Εγώ πιστεύω ότι τα έχει ρυθμίσει ο Κανονισμός της Βουλής. Οι Εξεταστικές Επιτροπές δεν μπορούν να λειτουργούν ως δαιμονικό στοιχείο, ως στοιχείο που μπορούμε να το δαιμονοποιήσουμε. Η Εξεταστική Επιτροπή ή όλες οι επιτροπές αυτού του τύπου υπάρχουν για κάποιον λόγο, για να διερευνήσουν κάποιες πράξεις. Δεν μπορεί, λοιπόν, να καθορίζεται ο αριθμός τους ανά χρονικό διάστημα, δηλαδή δύο για τη μία περίοδο ή δύο για την άλλη περίοδο, να υπάρχει δηλαδή ποσοτικό όριο. Εγώ απλώς κρατώ την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας. Ίσως έχω κάνει λάθος. Είναι το **άρθρο 68**, όπου η Βουλή μπορεί να συνιστά δύο ανά περίοδο εξεταστικές επιτροπές, εφόσον η σχετική πρόταση υπερψηφισθεί από τα 2/5 του συνόλου των Βουλευτών. Είναι οι πράξεις ή ό,τι έχει υπάρξει, εν πάση περιπτώσει, που επιβάλλει την αναγκαιότητά τους. Αν το εξέλαβα λάθος, θα μου απαντήσετε επ' αυτού του ζητήματος.

Το ίδιο αφορά και τη Διάσκεψη των Προέδρων, που έχει τεθεί γύρω από το αν πρέπει να έχει συνταγματική κατοχύρωση. Τα της Διασκέψεως πιστεύω ότι τα ορίζει ο Κανονισμός.

Ένα σημείο που θα ήθελα να διευκρινίσετε, γιατί έχω κάποιες παρατηρήσεις επ' αυτού, είναι μια πρόταση στο **άρθρο 72** που αφορά την καθιέρωση προληπτικού ελέγχου συνταγματικότητας κ.λπ. Στον υπάρχοντα Κανονισμό είναι η έκφραση αντισυνταγματικότητας. Εδώ γίνονται βελτιώσεις. Κάνετε προτάσεις επ' αυτού.

Εγώ αυτό το θέμα θα ήθελα να το δούμε, διότι έχω την αίσθηση ότι ο τρόπος που εισάγεται εμπλέκει τη δικαστική αρμοδιότητα προληπτικά. Αυτό εγώ, παρότι, όπως ξέρουμε όλοι, ο τυπικός νόμος είναι αυτός που ψηφίζεται από τη Βουλή, επειδή στον ορισμό του εμπλέκεται και η κύρωση, δηλαδή η ισχύς του, θεωρώ ότι είναι ένας τρόπος με τον οποίο βαρύνεται περισσότερο το νομοθετικό έργο της Βουλής, διότι εμμέσως γίνεται δικαστικός έλεγχος με αυτό το πρόσχημα. Δηλαδή, ότι, εφόσον δεν έχει κυρωθεί, δεν είμαστε ακόμα στο στάδιο που ισχύει ο νόμος.

Συνεπώς, δεν μας ενδιαφέρει -το λέω κάπως απλά- το ότι έχει ψηφιστεί από τη Βουλή. Εμείς κάνουμε προληπτικό έλεγχο και εφόσον ο προληπτικός αυτός έλεγχος καταλήξει επί νόμου ήδη ψηφισμένου, αλλά μη δημοσιευθέντος και κυρωθέντος, τότε γίνεται αυτό το οποίο προτείνεται με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Θεωρώ ότι εμμέσως -και μην το θεωρήσετε υπερβολή- δι' αυτού του τρόπου υπάρχει μια είσοδος, με άλλον τρόπο βέβαια, με τον προληπτικό έλεγχο, της αντιλήψεως περί ενός συνταγματικού δικαστηρίου. Αυτή είναι μια εκτίμηση που μπορεί να είναι λανθασμένη. Μένω στο ότι τυπικός νόμος περισσότερο βαρύνων είναι αυτός ο οποίος έχει ψηφισθεί από τη Βουλή, ασχέτως αν μεσολαβεί και άλλο διάστημα μέχρι την κύρωσή του.

Υπάρχουν και άλλα ζητήματα προς σχολιασμό. Δεν θα ήθελα, όμως, να καταχραστώ τον χρόνο. Επιφυλάσσομαι, εφόσον μου δοθεί η δυνατότητα, να αναφερθώ σ' αυτά στη δευτερολογία μου. Κυρίως αφορά -το λέω από τώρα για να γνωρίζουν-

Το **άρθρο 74** περί καλής νομοθετήσεως, Το εν λόγω είναι περισσότερο ζήτημα ορθής πολιτικής και νοοτροπίας και λιγότερο νομική έννοια και τούτο διότι υπάρχουν κανόνες που πολλάκις, δικαιολογημένα ή μη, δεν τηρούνται. Αυτοί οι κανόνες και οι διαδικασίες προβλέπονται και από τον ΚτΒ. Μάλιστα προς τρανή απόδειξη των ισχυρισμών μου, ότι είναι περιττή η πρότασή σας, είναι η από το 1975 ισχύουσα διατύπωση του άρθρου 75 που αφορά για να γίνω πιο σαφής και τις άσχετες τροπολογίες.

Αλήθεια, αν δεν ακολουθήσει η Βουλή τους «κανόνες», τι θα γίνει; Θα υπάρχει κάποια σημαίνουσα νομική επίπτωση και ποιος θα την επιβάλλει;

Σκεφτείτε, λοιπόν, το ... δίκαιο των τροπολογιών που ως βροχή καταπίπτουν εδώ και δύο αιώνες εις το Ελληνικόν Κοινοβούλιον και αντί να μπαίνουν κανόνες, καλόν είναι να τηρούνται οι ισχύοντες και ν' αυτοσυγκρατούμεθα άλλως η όποια ρύθμιση θα καθίστατο *lex imperfecta*.

Για το **άρθρο 75** περί διαβουλεύσεως, Και σήμερα γίνεται διαβούλευση. Ας το λύσει ο ΚτΒ. Δεν χρειάζονται άλλα (βλέπε άνω).

Για το **άρθρο 76**. Δεν μπορεί το Σύνταγμα να υποκαταστήσει τον ΚτΒ και να καταλύσει την αυτορρύθμισή τους (βλέπε άνω).

Για το **άρθρο 78**, που μιλάει για την αναδρομικότητα, Έχω την αίσθηση ότι η Αντιπολίτευση πρέπει να ξαναδεί το άρθρο 78 παράγραφος 2 του Συντάγματός μας, σχετικά με το ζήτημα της αναδρομικότητας ή μη των φόρων. Νομίζω ότι η ανάγνωσή του καθιστά τη σκέψη αυτή ή την πρόταση αυτή άνευ αντικειμένου.

Το **άρθρο 79** για τον προϋπολογισμό και τα **άρθρα 81** και **82**, στα οποία εγώ στέκομαι κριτικά.

Επειδή όλα αυτά τα ζητήματα τίθενται -και ορθά τίθενται- και έχουν γίνει και πολλές συζητήσεις γύρω απ' αυτά κατά το πρόσφατο παρελθόν, εννοώ των προηγούμενων αναθεωρήσεων, πιστεύω ότι με τη συζήτηση θα βρεθούν οι αναγκαίες συγκλίσεις όπου απαιτείται.

Βέβαια, αυτό το οποίο πιστεύω -και ομολογώ ότι δυσκολεύτηκα να σχολιάσω πολλά από τα άρθρα, κυρίως από την πρόταση της Αντιπολιτεύσεως, επειδή ήταν λίγο ασαφές και έμειναν μόνο στην πρόταση- είναι ότι από τη συζήτηση θα δοθούν οι αναγκαίες διασαφηνίσεις, θα υπάρξουν οι αναγκαίες εξειδικεύσεις, ούτως ώστε να κλείσει και αυτό το κεφάλαιο.

**B.6. Εισήγηση Ειδικής Εισηγήτριας ΣΥΡΙΖΑ,
κ. Παναγιώτας Κοζομπόλη**

Δικαστική Εξουσία

Άρθρο 88

Πρόταση ΝΔ: *Άρθρο 88 παράγραφος 2: «Καταργείται το Ειδικό Δικαστήριο για μισθολογικές διαφορές δικαστών και η αρμοδιότητα περιέρχεται στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο».*

Το Μισθοδικείο θεσπίστηκε με την αναθεώρηση του 2001. Οι αποφάσεις του είναι αποφάσεις πιλότος και επηρεάζουν υποθέσεις μεγάλου κύκλου ανθρώπων. Οι συζητήσεις που έχουν γίνει για το θέμα αυτό τα τελευταία χρόνια (Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, νομικοί κύκλοι), κατατείνουν στην κατάργησή του. Συνεπώς, θα μπορούσε να υπάρξει συναίνεση για το πρώτο σκέλος της πρότασης ως προς την κατάργηση του Μισθοδικείου και την επαναφορά στην προηγούμενη της αναθεωρήσεως του 2001 κατάσταση.

Δεν υπάρχει όμως συμφωνία για την απορρόφηση των αρμοδιοτήτων του Μισθοδικείου από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, που θα οδηγούσε με τις λοιπές προτεινόμενες αρμοδιότητες στην μονιμοποίησή του και στην ανάδειξή του ως συνταγματικού δικαστηρίου.

Άρθρο 88 παράγραφος 5: *«Οι δικαστικοί λειτουργοί αποχωρούν υποχρεωτικά στο εβδομηκοστό έτος».*

Ως προς την αύξηση του ορίου ηλικίας αποχώρησης των δικαστικών λειτουργών, η ίδια η ένωση δικαστών και εισαγγελέων κατέκρινε την εν λόγω πρόταση, χαρακτηρίζοντάς την μάλιστα «κοινωνική οπισθοδρόμηση». Σε κάθε περίπτωση το θέμα μπορεί να ρυθμιστεί με νόμο.

Άρθρο 89

Πρόταση ΝΔ: *«Απαγορεύεται σε εν ενεργεία ή διατελέσαντες δικαστικούς λειτουργούς, επί τριετία μετά την αποχώρησή τους από το Σώμα, η συμμετοχή με οποιαδήποτε ιδιότητα στην κυβέρνηση ή σε πολιτικές θέσεις».*

Τα δικαστικά ασυμβίβαστα που προβλέπει το άρθρο 89 αποβλέπουν στην προάσπιση της αντικειμενικής αμεροληψίας των δικαστών. Τα μετά την αποχώρηση των δικαστικών λειτουργών από το σώμα ζητήματα, μπορεί να ρυθμιστούν με τυπικό νόμο και δεν χρειάζεται να φορτώνουμε τον καταστατικό χάρτη με τα θέματα αυτά.

Άρθρο 90

Πρόταση ΝΔ: *«Οι προαγωγές στις θέσεις ανωτάτων δικαστών, ενεργούνται από ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή μεταξύ των αρχαιότερων δικαστών, χωρίς κυβερνητική παρέμβαση».*

Προτάσεις έχουν υποβληθεί και από το Ποτάμι, τους ΑΝΕΛ και το ΚΚΕ.

Οι δικαστικές ενώσεις επί δυόμισι χρόνια αγνόησαν το συγκεκριμένο διάλογο και μόλις προσφάτως συνεδριάζουν για να λάβουν θέση επί των θεμάτων αυτών. Κάποιες ήδη προτείνουν την εμπλοκή των δικαστών στην διαδικασία ανάδειξης των ανωτάτων δικαστών.

Η πλειοψηφία των ΚΟ (ΝΔ, ΑΝΕΛ, ΚΚΕ, ΠΟΤΑΜΙ) συμφωνεί ως προς τον περιορισμό της κυβερνητικής εξουσίας στην ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης μέσα από την επιλογή της ηγεσίας της. Ωστόσο οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις κατατεθειμένες προτάσεις δεν φαίνεται να

αφήνουν πεδίο συναίνεσης, καθώς η ΝΔ συνδέει την εκλογή με τη Βουλή, το ΠΟΤΑΜΙ από τον ΠτΔ, οι ΑΝΕΛ από εκλογές και κλήρωση ενώπιον του Υπουργικού Συμβουλίου και το ΚΚΕ από ένα ευρύτερο εκλεκτορικό σώμα.

Η πρόταση της ΝΔ, η οποία συνδέει την επιλογή στην ηγεσία της δικαιοσύνης με όργανο που εκλέγεται άμεσα από το εκλογικό σώμα (κοινοβουλευτική επιτροπή), δεν λαμβάνει υπόψη, ότι με το ν. 3841/2010 ο κοινός νομοθέτης προσέθεσε ένα αντίστοιχο όργανο στην οικεία διαδικασία, το οποίο διαθέτει ευρεία πολιτική εκπροσώπηση, **τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής**. Η γνώμη του εν λόγω οργάνου απαιτείται πλέον για την προαγωγή, χωρίς ωστόσο να δεσμεύει τον Υπουργό Δικαιοσύνης κατά τη διατύπωση της εισήγησής του προς το Υπουργικό Συμβούλιο.

Άρθρο 91

Η αναμόρφωση της πειθαρχικής εξουσίας στους δικαστικούς λειτουργούς, για τη διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Με την ισχύουσα συνταγματική διάταξη, παραχωρείται εξουσία στον Υπουργό Δικαιοσύνης για την άσκηση πειθαρχικής αγωγής κατά δικαστικών λειτουργών, το οποίο ενδεχομένως προκαλεί ερωτηματικά σχετικά με την έκταση της δικαστικής ανεξαρτησίας. Είναι θέμα που απασχολεί τη Δικαιοσύνη ενάμιση περίπου αιώνα.

Πάντως η συγκεκριμένη αρμοδιότητα αιτιολογείται από την ανάγκη εξισορρόπησης των κρατικών λειτουργιών. Εάν δεν έχει την αρμοδιότητα του πειθαρχικού ελέγχου των ανώτατων Δικαστών ο Υπουργός Δικαιοσύνης, πρακτικά οι συγκεκριμένοι λειτουργοί είναι ανέλεγκτοι. Το εν λόγω Σώμα είναι μια ανέλεγκτη εξουσία, καθόσον οι κατώτεροι δικαστικοί λειτουργοί, ελέγχονται ιεραρχικά.

Άρθρο 93

Πρόταση της ΝΔ: *«Ρυθμίσεις για την επιτάχυνση της δικαιοσύνης. Εισαγωγή ηλεκτρονικών τεχνολογιών στα δικαστήρια. Κατά προτεραιότητα εκδίκαση σημαντικών κατηγοριών υποθέσεων. Δυνατότητα εκδίκασης απευθείας, ενώπιον του οικείου ανωτάτου δικαστηρίου».*

Πέραν της μη εξειδικεύσεως ως προς τα ειδικότερα θέματα που περιέχει η ανωτέρω πρόταση, θα πρέπει να λεχθεί, ότι τα ζητήματα αυτά δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο συνταγματικής αναθεώρησης, πολλώ δε μάλλον συνταγματικής κατοχύρωσης.

Μπορούν να ρυθμιστούν επαρκώς από τον κοινό νομοθέτη, με τυπικό νόμο, όπως ορθώς επεσήμανε η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων και συμβαίνει άλλωστε έως σήμερα.

Αναφορικά με την κατά προτεραιότητα εκδίκαση κάποιων υποθέσεων αποτελεί κοινό τόπο ότι οι δικογραφίες στα ποινικά δικαστήρια προσδιορίζονται, με βάση τη χρονολογική σειρά εισαγωγής τους στα τμήματα προσδιορισμού, με εξαίρεση τις υποθέσεις, οι οποίες, δυνάμει διατάξεως νόμου πρέπει να εκδικασθούν μέσα σε ορισμένη προθεσμία.

Άρθρο 94

Πρόταση της ΝΔ: *«Δικονομικά προνόμια του Δημοσίου δεν επιτρέπονται».*

Με την παρούσα πρόταση της, η ΝΔ επιδιώκει να κατοχυρωθεί συνταγματικά η απαγόρευση όλων ανεξαιρέτως των δικονομικών προνομίων του Δημοσίου. Στα δικονομικά προνόμια - τα οποία η πρόταση της ΝΔ δεν εξειδικεύει - περιλαμβάνονται κυρίως η διαφοροποίηση του χρόνου παραγραφής των απαιτήσεων κατά του Δημοσίου σε σχέση με το χρόνο παραγραφής των οφειλών του προς τους ιδιώτες, καθώς και ο χαμηλότερος - σε σχέση με αυτόν που ισχύει για τους ιδιώτες - τόκος (νόμιμος και υπερημερίας) του 6 % για κάθε οφειλή του Δημοσίου. Το εν λόγω ζήτημα έχει απασχολήσει στο παρελθόν τη νομολογία τόσο των εθνικών δικαστηρίων όσο και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.). Το Ε.Δ.Δ.Α. έκρινε πρόσφατα, ότι η συντομότερη διετής παραγραφή που ισχύει για το Δημόσιο είναι σύμφωνη με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο έχει, επίσης, κρίνει συνταγματικό τον προνομιακό τόκο του 6% που ισχύει για το Δημόσιο, ενώ τα διοικητικά δικαστήρια και κατεξοχήν το Συμβούλιο της Επικρατείας έχουν κρίνει, ότι τα δικονομικά προνόμια του Δημοσίου δικαιολογούνται για λόγους δημοσίου ή εθνικού συμφέροντος. Ως εκ τούτου, μια γενική απαγόρευση όλων ανεξαιρέτως των δικονομικών προνομίων του Δημοσίου θα αντέβαινε σε πάγια εθνική και ευρωπαϊκή νομολογία.

Άρθρο 98

Πρόταση ΝΔ : *«Ενίσχυση των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου».*

Η πρόταση της ΝΔ αποτελεί μία γενική και αφηρημένη αναφορά χωρίς να εξειδικεύει τις συνθήκες υπό τις οποίες θα επέλθει η ενίσχυση των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων και άρα δεν μπορεί, εφόσον δεν προσδιοριστεί περαιτέρω, να αποτελέσει αντικείμενο διαλόγου.

Κατά το παρελθόν υπήρξε έντονος διάλογος σχετικά με τη νομική φύση του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕλΣυν). Τούτο, διότι το όργανο αυτό, εκτός από τις αμιγώς δικαιοδοτικές του αρμοδιότητες, ασκεί και ορισμένες μη δικαιοδοτικές που έχουν χαρακτήρα, είτε διοικητικό, είτε γνωμοδοτικό.

Από τις αρμοδιότητες που απαριθμούνται στην παράγραφο 1 του άρθρου 98 του Συντάγματος είναι εμφανές ότι μόνο οι περιπτώσεις στ' και ζ' μπορούν να χαρακτηριστούν ως δικαστικές, ενώ οι περιπτώσεις α', β', γ', χαρακτηρίζονται ως διοικητικές και οι περιπτώσεις δ' και ε' ως γνωμοδοτικές.

Με δεδομένη τη διαφορετική φύση των επιμέρους αρμοδιοτήτων που το Σύνταγμα απονέμει στο ΕλΣυν, άλλοτε λειτουργεί ως Ανώτατη Διοικητική Αρχή και άλλοτε ως Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο υπάρχει και λειτουργεί παράλληλα με τα άλλα δύο ανώτατα δικαστήρια της χώρας, δηλαδή το Συμβούλιο της Επικρατείας και τον Άρειο Πάγο. Η ασύμμετρη αύξηση των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του ΕλΣυν, σε βάρος των αντίστοιχων δικαιοδοτικών του μπορεί να αποτελέσει παράγοντα υποβάθμισης της δικαιοδοτικής του φυσιογνωμίας ή να αποτελέσει ένα πρώτο βήμα για την σταδιακή υποβάθμιση και εν τέλει την ενδεχόμενη κατάργησή του ως ανώτατου δικαστηρίου.

Κατά συνέπεια, οποιαδήποτε επέμβαση στις αρμοδιότητες του ΕλΣυν πρέπει να γίνεται υπό τον όρο της διασφάλισης της δικαιοδοτικής του φυσιογνωμίας, κάτι που δεν διασφαλίζει η πρόταση της ΝΔ.

Άρθρο 99

Πρόταση ΝΔ: «Καταργείται το Δικαστήριο αγωγών Κακοδικίας».

Η εν λόγω πρόταση συνδέεται με την αναβίβαση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.) σε Συνταγματικό Δικαστήριο, το οποίο θα έχει διευρυμένες αρμοδιότητες, μεταξύ των οποίων και την εκδίκαση των αγωγών κακοδικίας. Θα μπορούσε να συζητηθεί η αλλαγή σύνθεσης του Δικαστηρίου αυτού, η σύνδεσή του όμως με την μετεξέλιξη του Α.Ε.Δ. σε Συνταγματικό Δικαστήριο δεν αφήνει περιθώρια συναίνεσης.

Άρθρο 100

Πρόταση ΝΔ: «Μονιμοποίηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο αναλαμβάνει την αρμοδιότητα γνώμης επί ορισμένων ψηφισθέντων νομοσχεδίων και απορροφά τις αρμοδιότητες όλων των ειδικών δικαστηρίων που καταργούνται».

Ουσιαστικά η πρόταση προσβλέπει στην ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου που θα κρίνει την συνταγματικότητα των νόμων.

Ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια αποτελεί μια από τις πιο θεμελιώδεις εγγυήσεις του Συντάγματος και σημαίνει την αναγνώριση σε ένα όργανο ή σε ένα σύστημα οργάνων να διαπιστώνει αν οι πράξεις της νομοθετικής εξουσίας είναι σύμφωνες, ως προς τον τρόπο παραγωγής και το περιεχόμενό τους, με τις ανώτερες συνταγματικές επιταγές και σε περίπτωση ασυμφωνίας, η αναγνώριση της δυνατότητας αποκατάστασης της συνταγματικής νομιμότητας που παραβιάστηκε.

Ο δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, αντιμετωπίστηκε ανέκαθεν από την ελληνική τουλάχιστον συνταγματική θεωρία και τη σχετική νομολογία, ως θεμελιώδους σημασίας κατασταλτική εγγύηση τήρησης του Συντάγματος και προστασίας του φιλελεύθερου και δημοκρατικού χαρακτήρα του πολιτεύματος. Ο χαρακτήρας του ελέγχου που ήταν συνδεδεμένος με την προστασία του πολιτεύματος από κυβερνητικές ή νομοθετικές αυθαιρεσίες γενικά, φάνηκε ήδη στα Συντάγματα της επαναστατικής περιόδου και ειδικά στο Σύνταγμα της Τροιζήνας του 1827.

Με το Σύνταγμα του 1975 επιβεβαιώθηκε η υπεροχή του παραδοσιακού συστήματος διάχυτου και παρεμπόπτοντος ελέγχου και θεσμοθετήθηκε ένα περιορισμένο και παράλληλο σύστημα συγκεντρωτικού και κύριου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων που ασκείται από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, ώστε να επιτευχθεί η επιζητούμενη ασφάλεια δικαίου μέσω της διασφάλισης της ενότητας της νομολογίας.

Απόπειρες αναθεώρησης του άρθρου 100 Συντάγματος, έγιναν το 1963 με πρόταση του τότε κυβερνώντος κόμματος της ΕΡΕ, το 1997 με πρόταση της ΝΔ, το 2008 ομοίως με πρόταση της ΝΔ. Κεντρική ιδέα των προτάσεων αυτών αποτελεί η δημιουργία Συνταγματικού Δικαστηρίου και η υποχρέωση παραπομπής σε αυτό των δικαστηρίων της κύριας υπόθεσης, όταν διαπιστώνουν, ότι η εφαρμοστέα διάταξη είναι αντισυνταγματική.

Η παρούσα πρόταση της ΝΔ αποτελεί μία γενική και αφηρημένη αναφορά προφανώς αόριστη και αφ' εαυτού και σε σχέση με τις προτάσεις που είχαν υποβληθεί το 1997 και το 2008. Προτείνεται μονιμοποίηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο αναλαμβάνει την

αρμοδιότητα γνώμης επί ορισμένων ψηφισμένων νομοσχεδίων και απορροφά τις αρμοδιότητες όλων των ειδικών δικαστηρίων που καταργούνται. Χωρίς να διευκρινίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα γίνεται η παραπομπή του ήδη ψηφισμένου νόμου, ο τρόπος ανάδειξης των δικαστών, του χρόνου θητείας τους, του αριθμού τους.

Με την πρόταση της Ν.Δ. το ισχύον σύστημα ελέγχου κινδυνεύει να συρρικνωθεί ή να αναιρεθεί εξαφανίζοντας τις εγγυήσεις άμεσης προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών που απολαμβάνουν οι πολίτες, πάνω από έναν αιώνα, από τον παρεμπόπτοντα και διάχυτο έλεγχο. Ως εκ τούτου, η εν λόγω πρόταση δεν μπορεί να αποτελέσει βάση διαλόγου.

Διοικητική Αποκέντρωση

Άρθρο 101

Πρόταση ΝΔ : «*Μέριμνα για ψηφιακό μετασχηματισμό δημοσίων υπηρεσιών*»

Η πρόταση ΝΔ είναι πλεονασματική, αφού η ψηφιοποίηση και η μηχανογράφηση του δημοσίου αποτελεί ούτως ή άλλως μια διαρκή δυναμική διαδικασία τα τελευταία 35 χρόνια.

Η ίδρυση Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, αναβάθμισε και θεσμικά τη διαχείριση και εποπτεία στο συγκεκριμένο πεδίο. Οι δράσεις ψηφιοποίησης προωθούνται τηρώντας βέλτιστες πρακτικές και διατρέχουν όλο τον δημόσιο τομέα, αποτελώντας εκ των πραγμάτων αντικειμενική προτεραιότητα.

Συνεπώς, περιπεύει η σχετική αναφορά στο Σύνταγμα.

Άρθρο 101Α

Γίνεται ευρεία συζήτηση και έχουν διατυπωθεί ποικίλα επιχειρήματα για τη φύση των αρμοδιοτήτων των Ανεξάρτητων Αρχών και για τις εγγυήσεις που πρέπει να θεσπιστούν, ώστε να μη δημιουργηθεί μια τέταρτη "άτυπη" εξουσία, που θα νοθεύσει το κοινοβουλευτικό μας σύστημα, το οποίο στηρίζεται στις άλλες τρεις και θα οδηγήσει σε έλλειψη δημοκρατικής νομιμοποίησης.

Κοινή παραδοχή αποτελεί, ότι οι ιδρυτικοί σκοποί των Ανεξάρτητων Αρχών, η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, η εποπτεία ευαίσθητων τομέων της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής και η αντιμετώπιση και αποτελεσματική επίλυση προβλημάτων της δημόσιας διοίκησης, επιτυγχάνονται μερικώς. Κυρίως, λόγω της σύγχυσης και αλληλοεπικάλυψης αρμοδιοτήτων, της καθυστέρησης έκδοσης αποφάσεων, της αδυναμίας συγκρότησής τους, της απαιτούμενης αυξημένης πλειοψηφίας των 4/5 μελών του οργάνου που εκλέγει την διοίκηση, του συστήματος ελέγχου των Ανεξάρτητων Αρχών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα συγκεκριμένα προβλήματα, προτείνεται:

α) οι Ανεξάρτητες Αρχές, που δεν προβλέπονται στο Σύνταγμα να μπορούν να ιδρύονται μόνο με νόμο που ψηφίζεται με την αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων (3/5) του όλου αριθμού των βουλευτών. Η πρόταση αυτή, που δεν θίγει τις Ανεξάρτητες Αρχές που έχουν ιδρυθεί πριν την τροποποίησης της διάταξης, αφ' ενός αναβαθμίζει τη δημοκρατική νομιμοποίησή τους και αφ' ετέρου ανακόπτει τον άσκοπο πολλαπλασιασμό τους.

β) προκειμένου να διευκολύνεται η συγκρότηση και η συνέχεια της λειτουργίας των Ανεξάρτητων Αρχών, προτείνεται να τροποποιηθεί η παράγραφος 2 του άρθρου 101Α και τα

μέλη των Ανεξάρτητων Αρχών να επιλέγονται με την αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων (3/5) αντί των τεσσάρων πέμπτων (4/5) των μελών της Διάσκεψης. Με τον τρόπο αυτό, θεραπεύεται η αδυναμία συγκρότησης των Ανεξάρτητων Αρχών, που κατά το παρελθόν συνέβη σε αρκετές περιπτώσεις και η πέραν του ευλόγου χρόνου παράταση της θητείας των μελών τους, που έχει κριθεί αντισυνταγματική. Με την εν λόγω πρόταση συναινεί η Νέα Δημοκρατία.

γ) με σκοπό να ενισχυθεί και θωρακιστεί ο κοινοβουλευτικός έλεγχος επί των Ανεξάρτητων Αρχών, προστίθεται εδάφιο στην παράγραφο 3, σύμφωνα με το οποίο οι Ανεξάρτητες Αρχές υπόκεινται στον έλεγχο της Βουλής για πράξεις ή παραλείψεις τους. Ως γνωστόν, οι πράξεις των Ανεξάρτητων Αρχών δεν υπόκεινται σε ιεραρχικό έλεγχο της διοικήσεως, απλώς στον κλασικό έλεγχο νομιμότητας, ενώ ο προβλεπόμενος κοινοβουλευτικός έλεγχος περιορίζεται στην υποβολή ετήσιας έκθεσης.

Άρθρο 102 παρ. 2

Προτείνεται να αναθεωρηθεί η παράγραφος 2 του άρθρου 102 προς δύο κατευθύνσεις:

α) την ενίσχυση της αντιπροσωπευτικής αρχής στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Για το σκοπό αυτό προτείνεται να κατοχυρωθεί η αμεσότητα της ψηφοφορίας και το αναλογικό εκλογικό σύστημα στις εκλογές για τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.

β) τη θέσπιση τοπικών λαϊκών συνελεύσεων και τη δυνατότητα διενέργειας τοπικών δημοψηφισμάτων σε επίπεδο δήμου ή περιφέρειας.

Με το αναλογικό εκλογικό σύστημα θα επιτευχθεί η ενίσχυση της λαϊκής κυριαρχίας, η εμβάθυνση της δημοκρατίας και η κατοχύρωση της ουσιαστικής ισότητας της ψήφου. Θα διαμορφωθούν όροι πιο δημοκρατικής συγκρότησης και λειτουργίας των αυτοδιοικητικών θεσμών, ενώ θα εξαλειφθεί το συχνό φαινόμενο της αλλοίωσης της λαϊκής βούλησης. Ως εκ τούτου και δεδομένης της θεσμικής βαρύτητας που έχει μία τέτοια ρύθμιση για την εμβάθυνση της δημοκρατίας, είναι επιβεβλημένο να υπάρξει συνταγματική κατοχύρωση και όχι απλά νομοθετική (Κλεισθένης).

Σχετικά με τα τοπικά δημοψηφίσματα και τις λαϊκές συνελεύσεις

Πέρα από την ενίσχυση της δημοκρατίας και της αντιπροσώπευσης μέσα από ένα αναλογικότερο εκλογικό σύστημα, όπως προαναφέρθηκε, ιδιαίτερη σημασία έχει και η πλαισίωση και **συμπλήρωση της αντιπροσώπευσης με θεσμούς λαϊκής συμμετοχής**.

Έως τώρα το Σύνταγμα **δεν** προβλέπει τη διενέργεια τοπικού δημοψηφίσματος. Προβλέπει μόνο δύο ειδών δημοψηφίσματα: α) για σοβαρά εθνικά θέματα και β) για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα (Άρθρο 44, παράγραφος 2 του Συντάγματος). Ωστόσο, **ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων προβλέπει τη διεξαγωγή τοπικού δημοψηφίσματος** σε περιπτώσεις που «*οι δημοτικές και κοινοτικές αρχές θέλουν να λάβουν απόφαση για σοβαρά θέματα που ανήκουν στη σφαίρα των αρμοδιοτήτων τους*».

Ο θεσμός του τοπικού δημοψηφίσματος είναι θεσμός άμεσης δημοκρατίας και ισχύει στα συστήματα τοπικής αυτοδιοίκησης της Ευρώπης και των ΗΠΑ.

Η θέσπιση θεσμών άμεσης δημοκρατίας καθιστά τον πολίτη συμμετοχο σε θέματα του άμεσου περιβάλλοντός του. Θεωρούμε, λοιπόν, ότι θα επιφέρει αναζωογόνηση της πολιτικής συμμετοχής, ανανέωση του ενδιαφέροντος για τις κοινές υποθέσεις και θα επιτρέψει την ουσιαστική άσκηση της λαϊκής εξουσίας τουλάχιστον στο πρωτοβάθμιο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Προτάσεις ΝΔ επί του άρθρου 102

Κατά την άποψή μας ιδιαίτερα προβληματικά είναι τα εδάφια ii και iii της πρότασης της αξιωματικής αντιπολίτευσης: *«Οι Ο.Τ.Α. έχουν ίδιους πόρους που συνίστανται σε ανταποδοτικά τέλη και ίδιο εύλογο φόρο και οι προϋπολογισμοί των Ο.Τ.Α. καταρτίζονται μετά από επαρκή δημόσια διαβούλευση με τους κατοίκους των οικείων περιοχών και οφείλουν να διασφαλίζουν τη δημοσιονομική ισορροπία»*.

Με βάση τις ισχύουσες διατάξεις, το Κράτος έχει τη συνταγματική υποχρέωση να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την εξασφάλιση της οικονομικής αυτοτέλειας και των πόρων που είναι αναγκαίοι για την εκπλήρωση της αποστολής των Ο.Τ.Α. (άρθρο 102 παράγραφος 5).

Με δεδομένο, μάλιστα, ότι κάποιες περιοχές της χώρας, λόγω της γεωγραφικής τους θέσης ή της μορφολογίας του εδάφους, μπορεί να έχουν αυξημένες ανάγκες, ο συνταγματικός νομοθέτης λαμβάνει και σε άλλα σημεία ειδική πρόνοια, όπως τα μέτρα του άρθρου 106.

Το ισχύον Σύνταγμα επιτάσσει την παρέμβαση του Κράτους στη λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης, ούτως ώστε να αμβλύνονται οι ανισότητες και να διασφαλίζεται η δυνατότητα όλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης να εκπληρώνουν την οικονομική και κοινωνική τους αποστολή.

Η τυχόν αποδοχή της πρότασης, περί οικονομικής αυτοτέλειας θα οδηγούσε στην άρση της προστασίας του Κράτους από τους Ο.Τ.Α. και της εγγύησης της εκπλήρωσης της αποστολής τους.

Επιπλέον, η πρόταση για τη «δημοσιονομική ισορροπία» των προϋπολογισμών των Ο.Τ.Α. παραπέμπει ευθέως στη λογική της αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας, όπου οι Ο.Τ.Α. και η δημοσιονομική πολιτική τίθεται υπεράνω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επομένως δεν υπάρχει πεδίο συναίνεσης.

Άρθρο 103

Η πρόταση της ΝΔ περιλαμβάνει **προσθήκη** στο άρθρο 103 που αφορά στη συνταγματική κατοχύρωση της αξιολόγησης των δημοσίων υπαλλήλων. Ωστόσο, ο ν. 4369/2016, περιλαμβάνει πλήρες και ενιαίο σύστημα αξιολόγησης που εφαρμόζεται στο σύνολο των τακτικών πολιτικών υπαλλήλων και υπαλλήλων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου (Ι.Δ.Α.Χ.) του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) και του προσωπικού των Ανεξάρτητων Αρχών.

Σύμφωνα με το εν λόγω σύστημα, η αξιολόγηση γίνεται και από τους υφισταμένους προς τους προϊσταμένους τους με αντικειμενικό και αδιάβλητο τρόπο. Στηρίζεται στη διαφάνεια και την αξιοκρατία και προωθεί την αποκομματικοποίηση του δημόσιου τομέα.

Εξάλλου, η αναφορά στην πρόταση της ΝΔ στις αρχές της «επαγγελματικής ικανότητας» και «αποδοτικότητας» παραπέμπει στο σύστημα αξιολόγησης που ο σημερινός πρόεδρος της ΝΔ είχε εισαγάγει με τον ν.4250/2014. Το εν λόγω σύστημα κινούνταν σε μια άκρως νεοφιλελεύθερη λογική, καθώς προέβλεπε, μεταξύ άλλων, μέτρα, όπως η υποχρεωτική κινητικότητα, η θέση σε διαθεσιμότητα, η υποχρεωτική ποσόστωση κακής αξιολόγησης για ένα ποσοστό έως και 15% των υπαλλήλων, καθώς και οριζόντιες απολύσεις αμφισβητώντας ουσιαστικά τα εννοιολογικά θεμέλια του δημοσίου υπαλλήλου. Άλλωστε, όπως είχε δηλώσει και ο ίδιος ο κ. Μητσοτάκης, όταν ήταν Υπουργός Διοικητικής Μεταρρύθμισης: *«Κάποια στιγμή θα πρέπει να ξεφύγουμε από την έννοια της μονιμότητας και να περάσουμε σε αυτήν της αξιοκρατίας και της αξιολόγησης»*.

Άρθρο 110

Πρόταση αναθεώρησης προωθούν οι ΝΔ, ΔΗΣΥ και Ποτάμι.

Οι κοινοβουλευτικές ομάδες της ΝΔ, της ΔΗ.ΣΥ και του ΠΟΤΑΜΙΟΥ συμφωνούν για απόφαση αναθεώρησης της αναθεωρητικής Βουλής με πλειοψηφία 3/5 και για καταρχάς κατάργηση της πενταετίας. Ωστόσο, ΔΗΣΥ και ΠΟΤΑΜΙ προτείνουν τη διατήρησή της μόνο για τα άρθρα που αναθεωρήθηκαν.

Το άρθρο 110 δεν είχε απασχολήσει τις συζητήσεις συνταγματικής αναθεώρησης των ετών 2007 και 2008, ωστόσο στο περιεχόμενό του αναφέρθηκαν το 2008 βουλευτές της ΝΔ (Ν. Δένδιας, Πρ. Παυλόπουλος, Ψαρούδα-Μπενάκη), οι οποίοι υποστήριξαν, ότι η αυστηρότητα του Συντάγματος αποτελεί συστατικό στοιχείο του. Ο αυστηρός χαρακτήρας συνίσταται στη διατήρηση του Συντάγματος, στην μη μεταβολή του και συνεπώς, η έννοια αυτή το διαφοροποιεί από τους κοινούς νόμους.

Εξάλλου, οι λόγοι πρόβλεψης της πενταετίας αφορούν: α) στην αποφυγή κατάχρησης της αναθεωρητικής διαδικασίας και β) στην πάροδο εύλογου χρόνου δοκιμασίας στην πράξη των νέων διατάξεων πριν αναθεωρηθούν εκ νέου.

Μέσω της κατάργησης του χρονικού περιορισμού της πενταετίας, οι προτάσεις ενέχουν τον κίνδυνο ευτελισμού της αναθεωρητικής διαδικασίας και υπονόμησης του αυστηρού χαρακτήρα του Συντάγματος. Επομένως, δεν κρίνεται σκόπιμο να αναθεωρηθεί η διαδικασία συνταγματικής αναθεώρησης.

Μεταβατικές Διατάξεις

Άρθρα 112 – 119

Η ΝΔ προτείνει την κατάργηση των άρθρων 112, 113, 114, 115, 116 (εν μέρει), 117, 118 και 119 του Συντάγματος.

Ως προς τις διατάξεις περί ισότητας της παραγράφου 2 του άρθρου 116 προτείνει τη μεταφορά τους στο κεφάλαιο των ατομικών δικαιωμάτων.

Είναι γεγονός, ότι πολλές από τις μεταβατικές διατάξεις του Τμήματος Γ΄ του Τέταρτου Μέρους του Συντάγματος πράγματι εξάντλησαν το πεδίο εφαρμογής τους και έχουν πλέον καταστεί άνευ αντικειμένου. Είναι όμως αναγκαία η προσεκτική αντιμετώπιση των διατάξεων αυτών.

Κατά συνέπεια τα άρθρα αυτά ενδείκνυνται καταρχάς ως πεδίο εξεύρεσης συναίνεσης.

Προτείνεται : 1) Κατάργηση των άρθρων **112 παράγραφοι 4, 113, 114, 115, 116 παράγραφοι 1 και 3, 118 παράγραφοι 1, 2, 3 και 5 και 119.**

2) Η παράγραφος 2 του άρθρου 116 να παραμείνει ως άρθρο 116 χωρίς αρίθμηση παραγράφου.

3) Αναρίθμηση των παραγράφων 4, 6 και 7 του άρθρου 118 σε 1, 2 και 3 αντίστοιχα.

Στην πρόταση της ΝΔ περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων και η κατάργηση των παραγράφων 6 και 7 του άρθρου 118, οι οποίες αναφέρονται στις παραγράφους 7 και 8 του άρθρου 103.

Όπως γνωρίζουμε, οι διατάξεις αυτές του άρθρου 118 προστέθηκαν στο Σύνταγμα με την αναθεώρηση του 2001 και τέθηκαν συστηματικά ως μεταβατικές διατάξεις λόγω του περιεχομένου τους. Ψηφίστηκαν όμως μαζί με την διάταξη στην οποία αναφέρονται και η οποία είχε περιληφθεί στον κατάλογο των υπό αναθεώρηση διατάξεων με τη σχετική απόφαση της βουλής του 1996 (Βενιζέλος, 2008). Αυτό έχει την έννοια ότι το ουσιαστικό τους περιεχόμενο συνδέεται στενά με τις προβλέψεις του άρθρου 103. Κατά την αναθεώρηση του 2001 η ΝΔ αποδέχθηκε την εισαγωγή τους στο Σύνταγμα.

Σχηματικά με την παράγραφο 6 του άρθρου 118 προβλέφθηκε η δυνατότητα ύπαρξης εξαιρέσεων από την αρμοδιότητα του Α.Σ.Ε.Π. για ορισμένες διαδικασίες προσλήψεων, ενώ με την παράγραφο 7 απέκτησαν συνταγματικό κύρος οι εκκρεμείς διαδικασίες τακτοποίησης της υπηρεσιακής κατάστασης προσωπικού του Δημοσίου.

Και ως προς τη δεύτερη διάταξη που αφορά την «τακτοποίηση» των υπαλλήλων που απασχολούνταν στο δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα με σχέσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου η ΝΔ εμφανίζεται πολιτικά ανακόλουθη, αφού τη χρησιμοποίησε για να αποδώσει συνταγματική κάλυψη στα π.δ. 164/2004 και 181/2004.

**Β.7. Εισήγηση Ειδικού Εισηγητή
ΔΗΣΥ (ΠΑΣΟΚ-ΔΗΜΑΡ),
κ. Θεοδώρου Παπαθεοδώρου**

Εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας

Πράγματι είναι κορυφαίο το δεύτερο τμήμα του Συντάγματος σχετικά με τον ρόλο και την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, αλλά πάνω απ' όλα η σύνδεση που κάνει το ίδιο το Σύνταγμα μεταξύ του ρόλου και της μορφής του Πολιτεύματος, δηλαδή, της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας.

Στο άρθρο 30 αυτό το οποίο ορίζει το Σύνταγμα, είναι ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ρυθμιστής του Πολιτεύματος, εκλέγεται από τη Βουλή για περίοδο πέντε ετών, όπως ορίζεται στα άρθρα 32 και 33. Αξίζει -για να μπορέσουμε να το συνδέσουμε και με τη δική μας πρόταση- να δούμε ποιο είναι το περιεχόμενο του όρου «ρυθμιστής», έτσι όπως ο συνταγματικός νομοθέτης του 1975 θέλησε να τον τοποθετήσει στο Σύνταγμα, όπως επίσης και πώς συνδέεται αυτό το πολιτικό περιεχόμενο του όρου «ρυθμιστής» με τον ρόλο του Προέδρου της Δημοκρατίας και τη διαδικασία εκλογής του, την τοποθέτηση, δηλαδή, στη λειτουργία του Πολιτεύματος.

Ο όρος «ρυθμιστής» ήταν γνωστός και πριν το 1975 -τον χρησιμοποιεί ο Αλέξανδρος Σβώλος για πρώτη φορά- όπως ο όρος «ρυθμιστής» είναι γνωστός και μέσα από το έργο του Δασκαλάκη και βεβαίως με την νοηματοδότηση που του έδωσε ο Μάνεσης. Ο Αριστόβουλος Μάνεσης, ο αείμνηστος, έλεγε ότι θα πρέπει να αποφύγουμε τον όρο «ρυθμιστής», διότι είναι ήκιστα επιτυχής.

- Στο Σύνταγμα όμως, του 1975 συμπεριλήφθη ο όρος «ρυθμιστής του Πολιτεύματος» υπό την έννοια ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ρυθμίζει την αρμονία των λειτουργιών των εξουσιών σε μία Δημοκρατία η οποία είχε τη μορφή

που το Πολίτευμα είχε προσδιορίσει, δηλαδή, της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας. Είναι γνωστοί οι διάλογοι στους οποίους συμμετείχε ο αείμνηστος Δημήτρης Τσάτσος, ως Βουλευτής εκείνη την εποχή, για τη

νοηματοδότηση του όρου «ρυθμιστής» και την πολιτική διαφορά μεταξύ του όρου «εγγυητής των λειτουργιών του Πολιτεύματος» ή «ρυθμιστής της αρμονίας της λειτουργίας των εξουσιών», προσδιορίζοντας τόσο το περιεχόμενο όσο και το εύρος του ρόλου του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Στις 20 Μαΐου 1975 – συγκεκριμένα στις 19 και 20 Μαΐου- κατά τη συζήτηση της συνταγματικής διαδικασίας, ο Ανδρέας Παπανδρέου επισημαίνει ότι προφανώς είναι υπέρ του όρου «ρυθμιστής», παρατηρώντας ότι το ζήτημα είναι τι ρυθμίζει ο «ρυθμιστής», στο πλαίσιο μιας πολιτείας όπου βέβαια η μορφή της δεν μπορεί να είναι άλλη από αυτήν της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας.

Γιατί αναρωτιόταν για τον όρο «ρυθμιστής»; Διότι, όπως έλεγε και ο Μάνεσης, εγγυητής ή ρυθμιστής λίγη σημασία έχει. Σημασία έχει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να προεδρεύει και να μην κυβερνά. Αυτή είναι η αυθεντική ερμηνεία της Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας. Αυτή είναι η αυθεντική ερμηνεία του όρου «Προεδρευόμενη Δημοκρατία».

Έτσι, λοιπόν, υπό το πρίσμα αυτό, να δούμε πώς και ποιες διαφορετικές προτάσεις μπορούν να καταλήξουν σε μια πρόταση για την αναθεώρηση των σχετικών άρθρων, όχι πλέον σχετικά με τον ρόλο, αλλά με την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, γιατί εκεί που υπάρχει μια συναίνεση από όλες τις πτέρυγες μέχρι σήμερα είναι στο ότι «ναι, χρειάζεται η αποσύνδεση της προεδρικής εκλογής από την πρόωρη διάλυση της Βουλής». Και όμως, η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας στα μεταπολιτευτικά χρόνια συνδέθηκε πολλές φορές με έντονες πολιτικές αντιπαράθεσεις, ισχυρές κομματικές στρατηγικές άσχετες με τον θεσμό και τη λειτουργία ενίοτε του θεσμού αυτού, με τη βασική στόχευση της τεχνητής πρόκλησης ενός αδιεξόδου, ώστε να οδηγηθεί η χώρα σε εκλογές.

Αυτό, όμως, που αποτελεί κανόνα στο δημοκρατικό πολίτευμα, έτσι όπως περιγράφεται από Σύνταγμα, και ένα βασικό δημοκρατικό κεκτημένο της μεταπολιτευτικής περιόδου είναι ότι στην έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας δεν μπορούν να παρεμβαίνουν άλλοι εξωκοινοβουλευτικοί παράγοντες, ακόμη και αν αυτός ο παράγων είναι η ανάδειξη του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Έχει συμβεί αυτό; Κατά κανόνα έχει συμβεί. Παράγοντες όπως, παραδείγματος χάρη, η ανάγκη εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας, παρενέβησαν στην κατά τα άλλα αναγνωρισμένη από όλους ως βασικό πυλώνα της δημοκρατίας μας έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας. Τέθηκαν πολιτικά διλήμματα. Τέθηκαν επίσης κοινοβουλευτικά διλήμματα, τα οποία -θα το πω και μετά- δραματοποίησαν την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, ενώ δεν έχει τίποτα το δραματικό, δεν έχει τίποτα το ουσιαστικό, δεν έχει τίποτα το οποίο να μπορεί εκ των πραγμάτων και επί της ουσίας να παρέμβει και να επηρεάσει την ομαλή κοινοβουλευτική εξέλιξη.

Τέτοια διλήμματα τέθηκαν με αφορμή την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας ή, καλύτερα, με αφορμή την αδυναμία συγκέντρωσης της πλειοψηφίας των τριών πέμπτων (3/5) του όλου αριθμού των Βουλευτών κατά την τρίτη ψηφοφορία. Ακριβώς δε επειδή αυτή η σύνδεση της αδυναμίας της προεδρικής εκλογής με την πρόωρη διάλυση της Βουλής υπάρχει, αφενός οδήγησε πολλές φορές σε εκβιαστικές πολιτικά και κοινοβουλευτικά λύσεις, αλλά και αφετέρου προκάλεσε την τελευταία φορά, δηλαδή το 2014-2015, κατά την ταπεινή μου άποψη, μια μακροχρόνια, δυσμενή για τη χώρα και την οικονομία κατάσταση, αποτελέσματα δυσμενή, αλλά και φθορά των κοινοβουλευτικών θεσμών. Θυμηθείτε σε ποιο κλίμα γινόταν το 2014 ο διάλογος για την προεδρική εκλογή. Είναι πλέον, λοιπόν, αναντίρρητο ότι χρειάζεται η αναθεώρηση του άρθρου 32 του Συντάγματος και η αποσύνδεση της προεδρικής εκλογής από την πρόωρη διάλυση της Βουλής.

Αυτό που διδάσκει η πρόσφατη ιστορία της προεδρικής εκλογής του 2014-2015 είναι ότι η στρατηγική της κοινοβουλευτικής εμπλοκής και της προδιαγεγραμμένης αδυναμίας εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας, λόγω έλλειψης συναίνεσης ή λόγω πολιτικού εκβιασμού, μπορεί να εξελίσσεται για μήνες σε ένα περιβάλλον διχασμού, πόλωσης, απαξίωσης του πολιτικού συστήματος, κατασυκοφάντησης Βουλευτών -θυμηθείτε τι λεγόταν το 2014-, σε ένα παιχνίδι ακραίου πολιτικού καιροσκοπισμού, την ώρα που η χώρα κινδύνευε να εισέλθει σε μια καταστροφική πολιτική και οικονομική περιδίνηση.

Κατά την άποψή μου, ακριβώς επειδή αυτές οι εμπειρίες είναι τραυματικές για τη δημοκρατία, υπήρξαν τραυματικές για τη χώρα, υπήρξαν τραυματικές για το πολιτικό σύστημα, γι' αυτό πρέπει σήμερα να αναθεωρηθεί το άρθρο 32. Γιατί η Κοινοβουλευτική Δημοκρατία πρέπει να υπερβεί τέτοιες τεχνικές, έως και πολιτικά δόλιες εμπλοκές, για να μη θυσιάζει τόσα πολλά για, τελικά, τόσο πολύ λίγα.

Τα μεγάλα ζητήματα που τίθενται από την παραπάνω αναθεωρητική διαδικασία είναι, κατά τη γνώμη μου, τρία.

Πρώτο ζήτημα: Άμεση ή έμμεση εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας; Στα σύγχρονα δημοκρατικά συστήματα υπάρχουν και τα δύο. Συνήθως, σχεδόν παντού, εφαρμόζεται ή το ένα ή το άλλο. Ή η άμεση εκλογή ή η έμμεση εκλογή. Απ' ότι πληροφορούμαι -και το επιβεβαιώνει και ο συνάδελφος Χαράλαμπος Ανθόπουλος, συνταγματολόγος- δεν υπάρχει δυαδικό σύστημα, που να συνδυάζει και τη μορφή της έμμεσης και την άλλη μορφή της άμεσης εκλογής, τουλάχιστον στην Ευρώπη. Αυτό είναι σαν να διαμορφώνεις συνθήκες ανισορροπίας μεταξύ της μορφής του πολιτεύματος της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας και ορισμένων εκφάνσεων Προεδρικής Δημοκρατίας, όπου η Προεδρική Δημοκρατία έχει ως βασικό της πυρήνα την άμεση εκλογή από τον λαό, αλλά στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αναγνωρίζει τελείως διαφορετικές αρμοδιότητες που είναι ουσιαστικά κυβερνητικές, ουσιαστικά πολιτικές, δεν είναι ρυθμιστικές, είναι καθαρά εκτελεστικές.

Στη δική μας συνταγματική παράδοση από το 1975, έχει υιοθετηθεί το σύστημα της έμμεσης εκλογής από τη Βουλή, στο πλαίσιο περιορισμένων αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας και αυτό του συστήματος της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας. Σε κανένα από τα γνωστά συνταγματικά συστήματα δεν υπάρχει δυϊσμός, δηλαδή συνδυασμός άμεσης και έμμεσης εκλογής όπως προτείνεται από τον ΣΥΡΙΖΑ.

Ανεξάρτητα, όμως, από τις επιμέρους διαφορές που μπορούμε να έχουμε, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει άμεση εκλογή μετά από εννέα άκαρπες ψηφοφορίες μέχρι τη συμπλήρωση εξαμήνου από την πρώτη. Είναι μια μακρά διαδικασία. Η διαφωνία μας με την πρόταση αυτή είναι κατηγορηματική στον βαθμό που θεωρούμε ότι ένας τέτοιος δυϊσμός θα οδηγούσε σε νέα εκβιαστικά διλήμματα και θα μπορούσε να λειτουργήσει ως οιονεί δεύτερος γύρος εκλογών, βουλευτικών εκλογών, προκειμένου να ηττηθεί ο κυβερνητικός υποψήφιος και να απονομιμοποιηθεί, βεβαίως, η Κυβέρνηση.

Σκεφτείτε αν μια Κυβέρνηση η οποία προτείνει έναν υποψήφιο Πρόεδρο της Δημοκρατίας δεν μπορεί να ψηφιστεί, δεν βρίσκει την πλειοψηφία, δεν υπάρχει συναίνεση για το πρόσωπο και υπάρχει κάποιος άλλος υποψήφιος -της Αντιπολίτευσης συνήθως- όπου και αυτός δεν έχει την πλειοψηφία και πάμε σε μια άμεση εκλογή, μετά από αυτήν τη διαδικασία την οποία λέτε και μπορεί να είναι και πιο βαριά και πιο μακρά, τι θα έχουμε.

Αν κερδίσει ο υποψήφιος της Αντιπολίτευσης, τότε ηττάται η Κυβέρνηση, διότι είναι αυτή η οποία έχει υποστηρίξει τον υποψήφιο ο οποίος έχασε. Και αυτό αλλοιώνει, κατά την άποψή μας, την ουσία της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, ενώ το πολιτικό περιεχόμενο αυτή τη φορά από τη μια πλευρά καθιστά την προεδρική εκλογή μέρος ενός ευρύτερου εκλογικού σχεδιασμού. Δηλαδή, ταυτόχρονα έχουμε έναν εκλογικό σχεδιασμό για

τον Πρωθυπουργό και έναν άλλον για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Επομένως, ένας εκλογικός σχεδιασμός της Κυβέρνησης.

Όμως, και από την πλευρά της Αντιπολίτευσης είναι το ίδιο. Επομένως και εκεί έχουμε μια εξέλιξη, σύμφωνα με την οποία το πρόσωπο του υποψήφιου Προέδρου της Δημοκρατίας γίνεται αντικείμενο κομματικής αντιπαράθεσης, εφόσον δεν έχει επιτευχθεί συναίνεση, κάτι δηλαδή που το Σύνταγμα ουσιαστικά όχι μόνο θέλει να αποφύγει, αλλά έχει βάλει τη μορφή του πολιτεύματος της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας μεταξύ των μη αναθεωρητέων διατάξεων.

Το δεύτερο στοιχείο για το οποίο μπορούμε επίσης να συζητήσουμε, γιατί δεν είναι κίνδυνος, είναι μια πολιτική προοπτική. Είναι η κομματικοποίηση της προεδρικής εκλογής. Η άμεση εκλογή δεν μπορεί παρά να προσδίδει αμιγώς κομματικό χαρακτήρα στην αναμέτρηση. Στη διαδικασία, όμως, υπάρχει κομματική αναμέτρηση, υπάρχει κομματικός χαρακτήρας, με τις πολιτικές δυνάμεις να αντιπαρά τίθενται γύρω από τα πρόσωπα των υποψηφίων Προέδρων της Δημοκρατίας και τους ίδιους φυσικά –γιατί δεν ζούμε εν κενώ πολιτικής- να επιζητούν υποστηρικτές από τις πολιτικές δυνάμεις.

Είναι συναφές και το ερώτημα της προεκλογικής εκστρατείας των Προέδρων. Όποιος ξέρει, παραδείγματος χάρη, την προεκλογική εκστρατεία των υποψηφίων Προέδρων της Γαλλικής Δημοκρατίας, είναι ένας μηχανισμός που έχει πίσω του πλειοψηφίες κομμάτων ή έχει πίσω του πλειοψηφίες δυνάμεων και ο Πρόεδρος που θα εκλεγεί εκφράζει την προεδρική πλειοψηφία. Μιλάμε, δηλαδή, για ένα άλλο πολιτικό υποκείμενο. Προφανώς είναι άλλο σύστημα, αλλά σε κάθε περίπτωση υπάρχει κομματική αντιπαράθεση ως προς την ανάδειξη στην άμεση εκλογή.

Επίσης, κατά την άποψή μου, αυτό το θέμα της προεκλογικής εκστρατείας και των όρων διεξαγωγής, καθώς και της απόχρωσης που παίρνει η προεκλογική εκστρατεία, καθιστά τους υποψηφίους οιονεί κομματάρχες. Αν το θέλετε διαφορετικά, όχι κομματάρχες, αλλά πρόσωπα πολιτικά που για το ύψιστο αξίωμα

της πολιτείας διακυβεύουν μια καθαρά πολιτική διάσταση στο δικό τους πρόγραμμα, γιατί κάτι πρέπει να πουν. Μην ξεχνάτε ότι στο σημερινό Σύνταγμα δεν υπάρχει ούτε καν διάλογος μεταξύ των υποψηφίων. Δεν υπάρχει προγραμματική ανάλυση των θέσεων. Δεν υπάρχει τίποτα απ' όλα αυτά.

Προφανώς, στη πρόταση της Κυβέρνησης οι υποψήφιοι θα πρέπει να κάνουν προεκλογικές εμφανίσεις, να κάνουν συζητήσεις, δηλαδή να προβούν σε μια σειρά από πολιτικές πράξεις που είναι τελείως ξένες ως προς τον θεσμό και τον ρόλο που ανέφερα προηγουμένως, καθώς και τη λειτουργία του Προέδρου της Δημοκρατίας. Με αυτόν τον τρόπο ο Πρόεδρος παύει να είναι σύμβολο της εθνικής ενότητας και ο ρυθμιστής του πολιτεύματος για τον ρόλο που του καθορίζει το Σύνταγμα στο άρθρο 30, για να μεταβληθεί σε Πρόεδρο της παράταξης ή των κομμάτων που τον υποστήριξαν, με έντονη πλέον πολιτική απόχρωση. Στο τέλος της διαδικασίας αυτής θα εκλεγεί τελικά ένας κομματικός Πρόεδρος με εκλογική εμβέλεια, προφανώς, μεγαλύτερη αυτής των κομμάτων του Κοινοβουλίου, αλλά και με αυξημένη - περισσότερα κόμματα ενδεχομένως να τον στηρίξουν- πολιτική νομιμοποίηση από τον ίδιο τον

λαό πλέον και την εκφρασμένη λαϊκή κυριαρχία, δηλαδή στοιχεία νομιμοποίησης και λαϊκής κυριαρχίας που επιφυλάσσει το Σύνταγμα αποκλειστικά για την ανάδειξη της κυβέρνησης και της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

Αυτό συνεπάγεται άμεσες πολιτικές επιπτώσεις, στον βαθμό που αν η κυβέρνηση δεν καταφέρει να εκλέξει τον υποψήφιό της, η αντιπολίτευση θα νομιμοποιείται να ζητήσει αμέσως την παραίτησή της και τη διεξαγωγή εκλογών.

Οπότε τι χάσαμε; Απονομιμοποίηση της πολιτικής –αν θέλετε- λειτουργίας της κυβέρνησης.

Κατά την άποψή μου, είναι ένας φαύλος κύκλος, ένας κύκλος πολιτικής αστάθειας και αδιέξοδης κομματικής αντιπαράθεσης για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Όχι μόνο αυτό δεν θα εξαλείψει, αλλά αντίθετα θα εντείνει τις παθογένειες που φαίνεται να θέλει να αντιμετωπίσει η αναθεώρηση του άρθρου 32.

Τρίτη και τελευταία διάσταση: Θεσμική και πολιτική δυαρχία. Η άμεση εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας παραπέμπει σε μια θεσμική και πολιτική δυαρχία με μια αναβαπτισμένη από τον λαό προεδρική νομιμοποίηση, προϊόν της έκφρασης της λαϊκής κυριαρχίας, αλλά και με πολιτική απαίτηση από την πλευρά του Προέδρου αυθεντικής αρμοδιότητας απέναντι στο αντιπροσωπευτικό σύστημα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Αυτό αλλοιώνει την ουσία του Συντάγματος και του συστήματος της Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας και δημιουργεί προϋποθέσεις μιας δυαρχίας στην κορυφή των πολιτειακών παραγόντων με ενδεχόμενες εξωκοινοβουλευτικές παρεμβάσεις που μας παραπέμπουν σε απώτερες ιστορικές εποχές όπου, παραδείγματος χάρη, το στέμμα διεκδικούσε ρόλο έναντι της εκλεγμένης Βουλής, διότι εδώ θα έχουμε μια επίσης ισχυρή νομιμοποίηση.

Ο κ. Σωτηρέλης έλεγε ότι ο όρος «*Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία*» δεν είναι όρος λάστιχο που ταλαντεύεται κατά το δοκούν από τον οποιονδήποτε ερμηνευτή, ότι έχει συγκεκριμένο συνταγματικό περιεχόμενο, καθώς προϋποθέτει, αλλά και συνεπάγεται, πρώτον, ότι ο ανώτατος άρχων θα είναι αιρετός και όχι κληρονομικός και ότι η κυβέρνηση θα έχει επικεφαλής Πρωθυπουργό και θα εξαρτάται από την εμπιστοσύνη της Βουλής και όχι του Προέδρου της Δημοκρατίας που θα τον διορίζει κατά το δοκούν.

Επομένως, το ζήτημα της πολιτικής δυαρχίας, το οποίο, κατά την άποψή μου, ανακύπτει από την άμεση εκλογή, δεν μπορεί αυτήν τη στιγμή να χωρέσει μέσα στο Σύνταγμα.

Τέλος, θα έλεγα ότι και ο σημερινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρενέβη πρόσφατα στο θέμα αυτό, λέγοντας ότι δεν είναι καλό να υιοθετηθεί η ιδέα της απευθείας από τον λαό εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας και μάλιστα με ιδιαίτερες ενισχυμένες αρμοδιότητες, αφού κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε μια συνταγματικά προβληματική στροφή του πολιτεύματος προς την ημιπροεδρική δημοκρατία.

Πρότάσή μας –και τελειώνω μ' αυτό- για το άρθρο 32 είναι η απόλυτη αποσύνδεση της προεδρικής εκλογής από την πρόωρη διάλυση της Βουλής, όπως την παρουσίασε εμπειριστατωμένα ο Γενικός Εισηγητής μας κ. Λοβέρδος.

Αποσύνδεση, λοιπόν, της προεδρικής εκλογής από την πρόωρη διάλυση της Βουλής με το σκεπτικό ότι στην τρίτη ψηφοφορία, αν δεν επιτευχθεί η πλειοψηφία των 3/5, δίνεται παράταση της υφιστάμενης αιτίας για ένα έτος. Εκεί, στο διάστημα αυτό, επιχειρείται η ανεύρεση μιας πλειοψηφίας των 180 και αν αυτή δεν είναι εφικτή, τότε η εκλογή μπορεί να γίνει με 151 Βουλευτές, χωρίς να υπάρχει πρόωρη προσφυγή στις κάλπες.

Πρέπει να αποδραματοποιήσουμε πολιτικά μια διαδικασία που δεν έχει πολιτικό διακύβευμα κατά το Σύνταγμα, αλλά μπορεί να αποκτήσει μόνο μέσω της εμπλοκής της αυτό που περιγράφηκε προηγουμένως. Μόνο αν υπάρξει εμπλοκή, αυτή η διαδικασία είναι κρίσιμη για τις πολιτικές εξελίξεις.

Κατά την άποψή μας, πρέπει να προχωρήσουμε σε μια λελογισμένη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας με τη δυνατότητα να συγκαλεί με πρωτοβουλία του το Συμβούλιο Πολιτικών Αρχηγών, να ορίζει μετά από πρόταση τους Προέδρους των Ανεξαρτήτων Αρχών, να επιλέγει μέσα από αυστηρή διαδικασία αξιολόγησης ενδεχομένως την ηγεσία των ανωτάτων δικαστηρίων και, βεβαίως, να απαλείψουμε από το Σύνταγμα την πρωθυπουργική προσυπογραφή στα διαγγέλματα του Προέδρου της Δημοκρατίας, όπως και να αναθεωρήσουμε κάτι ακόμα. Δεν είναι πρόταση του κόμματός μου, αλλά νομίζω ότι μπορούμε να το συζητήσουμε. Να απαλείψουμε την ονομαστική ψηφοφορία και να επανέλθουμε στη μυστική ψηφοφορία. Νομίζω ότι έχει την ωριμότητα η Βουλή, ο κάθε Βουλευτής να ψηφίσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας που επιθυμεί. Σε κάθε περίπτωση, η πρότασή μας επιδιώκει να διατηρήσει τον πολιτικό χαρακτήρα του Συντάγματος και προστατεύει τη συνταγματική ουσία έναντι στοχευμένων αγκυλώσεων που αλλάζουν τη φυσιογνωμία αυτού του πολιτειακού θεσμού, αλλά και των βασικών αρχών και κανόνων της Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, όπως περιγράφονται στο Σύνταγμα σήμερα.

Για το άρθρο 16 του Συντάγματος

Έχουν περάσει δέκα χρόνια από το 2008, την τελευταία περίοδο κατά την οποία η αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος ήταν ένα από τα βασικά θέματα του δημόσιου πολιτικού και επιστημονικού διαλόγου.

Παρά το ατελέσφορο της προηγούμενης εκκίνησης της αναθεωρητικής διαδικασίας, ο διάλογος για το άρθρο 16 ήταν πλούσιος σε ιδέες, σε προτάσεις, έντονος, συγκρουσιακός ιδεολογικά και πολιτικά, με αντιπαραθέσεις, βαθιά διαχωριστικός μεταξύ των υποστηρικτών του άρθρου 16 υπό την παρούσα του μορφή και αυτών που επεδίωκαν την αναθεώρησή του ως όρου, μεταξύ άλλων, της μεταρρύθμισης του ελληνικού πανεπιστημίου και γενικότερα της ανώτατης εκπαίδευσης.

Η ιδέα, όμως, της κατάργησης του κρατικού μονοπωλίου στην ανώτατη εκπαίδευσης ωρίμαζε από τότε στην προοπτική μιας συνολικής μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης.

Μετά ήρθε η κρίση και στην εξέλιξη αυτής της δεκαετίας υπήρξαν σημαντικές και γενναίες τομές στην ανώτατη εκπαίδευση, όπως και μεγάλες οπισθοχωρήσεις και κοντόφθαλμες ανατροπές, που έχουν δημιουργήσει, πλέον, ένα νέο πλαίσιο αναφοράς για τον σημερινό διάλογο.

Σημαντική τομή ήταν η ψήφιση του νόμου του 2011, όπως αυτός τροποποιήθηκε το 2013, και υπό τη μορφή του κρίθηκε συνταγματικός από το Συμβούλιο της Επικρατείας με τον επαναπροσδιορισμό της ακαδημαϊκής δομής των πανεπιστημίων και την αλλαγή της διοικητικής τους διάρθρωσης.

Μεγάλη οπισθοδρόμηση ήταν οι διαδοχικοί νόμοι των ετών 2015-2018 της Συγκυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, που υιοθέτησαν ό,τι πιο, κατά την άποψή μου, απαρχαιωμένο, ξεπερασμένο πολιτικά και ακαδημαϊκά μπορεί να αναγνωρίζεται σήμερα ως σύστημα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Δεν υπάρχει κάτι παρόμοιο πουθενά.

Μια μεταρρύθμιση έχει πάντα ένα πρόσημο. Είναι προοδευτική ή συντηρητική. Είναι αυταρχική ή συναινετική, λειτουργική ή αναποτελεσματική, αλλά, κατά τη δική μου άποψη, αυτά που εξελίσσονται τα τελευταία τριάντισι χρόνια στο νομικό καθεστώς που διέπει τα ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια είναι βαθιά αντιδραστικά και εξαιρετικά ξεπερασμένα.

Αντιδραστικά, γιατί επενδύουν στην αδράνεια της αρχαίας σκουριάς και ξεπερασμένα, γιατί δεν συνομιλούν, πλέον, με κανένα από τα υπάρχοντα ευρωπαϊκά μοντέλα οργάνωσης και λειτουργίας των πανεπιστημίων και γενικότερα της ανώτατης εκπαίδευσης. Το λέω αυτό γιατί πάντα ήταν βαθιά πολιτική μου πεποίθηση ότι η μεταρρύθμιση από μόνη της δεν έχει αυτονόητο περιεχόμενο, αλλά σηματοδοτείται και χαρακτηρίζεται από την κατεύθυνση των αλλαγών που επιχειρεί, από τις δυνάμεις που συνεγείρει και τις δομικές αναδιατάξεις στις οποίες στοχεύει.

Το ζητούμενο σήμερα στο ελληνικό πανεπιστήμιο ήταν και παραμένει εξελικτικά μια προοδευτική μεταρρύθμιση με συναινετικές διαδικασίες στην επίτευξη των αλλαγών και συμφωνημένους πολιτικά, ακαδημαϊκά και κοινωνικά στόχους. Αυτό παραμένει ακόμα σήμερα ζητούμενο.

Ποιος, όμως, είναι ο κύριος προβληματισμός σήμερα για την ενδεχόμενη αναθεωρητική διαδικασία στο άρθρο 16;

Πιστεύω ότι συμφωνούμε όλοι ότι δεν είναι άλλος από τα οριζόμενα στην παράγραφο 2 του άρθρου 16 και τον χαρακτηρισμό της παιδείας ως δημόσιου αγαθού. Η κατοχύρωση της δωρεάν παιδείας στην παράγραφο 4. Τα οριζόμενα στην παράγραφο 5 του άρθρου 16, σύμφωνα με την οποία η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους, σε συνδυασμό με την παράγραφο 8, η οποία απαγορεύει τη σύσταση των ανωτάτων σχολών από ιδιώτες.

Πέραν των δύο πρώτων παραγράφων, για το περιεχόμενο των οποίων δεν θεωρώ ότι μπορεί να αντιμετωπίσουμε σοβαρά οποιαδήποτε προοπτική αναθεώρησης του σκληρού πυρήνα τους, οι δύο άλλες βρίσκονται στο επίκεντρο του προβληματισμού για το ενδεχόμενο λειτουργίας μη κρατικών πανεπιστημίων παράλληλα με αυτή της λειτουργίας των δημόσιων πανεπιστημίων.

Μια από τις βασικές αλλαγές που οφείλουμε να προτείνουμε, για λόγους στοιχειώδους νομικού πολιτισμού και δημοκρατικής συνταγματικής αντίληψης, θα έπρεπε να ήταν η

διεύρυνση των φορέων των δικαιωμάτων της δωρεάν παιδείας, ώστε να συμπεριλαμβάνονται όχι μόνο οι Έλληνες πολίτες, αλλά και οι Ευρωπαίοι πολίτες και οι υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα.

Αυτή η αλλαγή νομίζω ότι βρίσκει όλους σύμφωνους, για να ξεκινήσουμε απ' αυτή τη βάση.

Επίσης, επί της ουσίας πιστεύω ότι, υπό τις σημερινές συνθήκες, θα ήταν λανθασμένη η οποιαδήποτε αλλαγή του συνταγματικού καθεστώτος της λειτουργίας των ΑΕΙ ως νομικών προσώπων που τελούν υπό την εποπτεία του κράτους. Και τούτο, όχι μόνο για να προστατευτεί η λειτουργία τους σ' ένα στενό δημοσιονομικό περιβάλλον, αλλά για να εμπεδωθεί η δημόσια ευθύνη για την υποστήριξη και ανάπτυξη της επιστήμης και της έρευνας στην περίοδο που ζούμε, στην περίοδο της μεταμνημονιακής Ελλάδας.

Η κρατική χρηματοδότηση δεν είναι ο μοναδικός λόγος, αλλά κυρίως η ευθύνη της πολιτείας να παρέχει και να εγγυάται ένα δημόσιο αγαθό, όπως αυτό της παιδείας.

Ένα άλλο καίριο διακύβευμα της όλης συζήτησης είναι η απελευθέρωση του δημόσιου πανεπιστημίου από τον στενό εναγκαλισμό του από το κράτος και το Υπουργείο Παιδείας και η πραγματική εμπέδωση του συνταγματικά κατοχυρωμένου πλήρους αυτοδιοίκητου.

Ας μην ξεγελιούνται όσοι δεν γνωρίζουν τη σημερινή δυναμική των πανεπιστημίων. Αυτή η δυναμική, ιδιαίτερα μέσα από τα χρόνια της κρίσης, έχει ξεπεράσει και σε πολλές περιπτώσεις έχει παρακάμψει την αντίληψη του στενού κρατιστικού ελέγχου για τη λειτουργία των ΑΕΙ. Αυτή η υπέρβαση ήταν όρος επιβίωσης όλα αυτά τα χρόνια, όταν η κρατική χρηματοδότηση συρρικνωνόταν σταθερά και τα δημόσια ΑΕΙ αντλούσαν πολλαπλάσιους πόρους από την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας και την παραγωγή και απασχόληση ενός εξαιρετικά ικανού επιστημονικού και ερευνητικού προσωπικού.

Τα τελευταία χρόνια υπήρχαν πανεπιστήμια, των οποίων η κρατική χρηματοδότηση ήταν πέντε ή έξι ή επτά εκατομμύρια, ποσά τα οποία απορροφούνταν αμέσως για ανελαστικές λειτουργικές δαπάνες και η παραγωγή από την έρευνα και την καινοτομία, την ανάπτυξη των προγραμμάτων έρευνας των ίδιων των πανεπιστημίων ξεπερνούσε πολλές φορές τα 30 εκατομμύρια ευρώ τον χρόνο.

Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι απέναντι στην ανάγκη ανάπτυξης των πανεπιστημίων, τα πανεπιστήμια υπερέβησαν όχι μόνο την κρατιστική αντίληψη για τη λειτουργία τους, αλλά βρήκαν τρόπο συνεργασιών, ανάπτυξης της καινοτομίας και της έρευνας.

Στα χρόνια της κρίσης θεωρώ, όπως τουλάχιστον η δική μου εμπειρία έχει διδάξει, ότι τα ΑΕΙ έζησαν, επειδή παρήγαγαν πλούτο και πέτυχαν ανάπτυξη με τους ίδιους άξιους αυτούς ακαδημαϊκούς δασκάλους και ερευνητές, οι οποίοι με τα μέσα που παρείχαν και το Σύνταγμα και το νομοθετικό πλαίσιο ανέπτυξαν την καινοτομία, την έρευνα, έφεραν πόρους στα Ιδρύματά τους και τα Ιδρύματα μπόρεσαν να προσλαμβάνουν ή να επενδύουν στην έρευνα και την καινοτομία.

Επιπλέον, τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα θα πρέπει, κατά την άποψή μας, να παραμείνουν υπό τη συνταγματική πρόνοια ως αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, διευρύνοντας την κανονιστική τους αρμοδιότητα, όπως ο νόμος μπορεί να προβλέπει.

Αυτό σημαίνει να διακοπεί ο ομφάλιος λώρος ή να σπάσει ο ασφυκτικός εναγκαλισμός του Υπουργείου απέναντι στα πανεπιστήμια, του κράτους απέναντι στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Επομένως, επειδή ως προς τα παραπάνω υπάρχει, κατά τη γνώμη μου, ανάγκη αναθεώρησης του άρθρου 16, χρειάζεται, πιστεύω, να συζητήσουμε την απελευθέρωση της αναπτυξιακής δυναμικής, κατ' αρχάς, των δημόσιων ΑΕΙ, καθώς και τη δυνατότητα θέσπισης αυστηρών προϋποθέσεων για τη λειτουργία μη κρατικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.

Να υπενθυμίσουμε ότι στον χώρο των ελληνικών δημόσιων πανεπιστημίων σήμερα τα πάντα δεν υπόκεινται στην κρατική λειτουργία και χρηματοδότηση. Υπάρχουν στα περισσότερα πανεπιστήμια προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών πλήρως αυτοχρηματοδοτούμενα, παρά το γεγονός ότι το Υπουργείο Παιδείας τελευταία προσπάθησε αυτήν τη δυνατότητα να τη συρρικνώσει ή να παρέμβει στη λειτουργία των πανεπιστημίων.

Αυτά αλλάζουν. Τα βασικά προγράμματα τα οποία πολλά πανεπιστήμια είχαν αναπτύξει ήταν αυτοχρηματοδοτούμενα ή λειτουργούσαν με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια ως προς τη διαχείρισή τους και αυστηρά ανταγωνιστικά κριτήρια ως προς την ακαδημαϊκή τους ταυτότητα.

Σήμερα, πολλά από αυτά τα ελληνικά αυτοχρηματοδοτούμενα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών, ορισμένα εκ των οποίων είναι διεθνή και ευρωπαϊκά ή και διακρατικά, έχουν, επίσης, το χαρακτηριστικό μερικά να διδάσκονται σε άλλη γλώσσα εκτός της ελληνικής, σε ξένη γλώσσα, εφαρμόζοντας συμφωνίες με άλλα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια για κοινούς ή για διπλούς τίτλους μεταπτυχιακών σπουδών.

Στις διεθνείς και ευρωπαϊκές συνεργασίες τους, τα ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια δεν διαχωρίζουν τα ιδρύματα ανάλογα με το αν αυτά είναι δημόσια ή ιδιωτικά, αλλά ανάλογα με την ποιότητα της διδασκαλίας και της έρευνας που παρέχουν και τις επιστημονικές διακρίσεις που έχουν. Διεθνή διακρατικά μεταπτυχιακά έχουμε στην Ελλάδα από το 2003, τα οποία λειτουργούσαν και σε ξένη γλώσσα. Ήταν τα πρώτα διπλά μεταπτυχιακά, τα οποία είχαν γίνει τότε με τη Γαλλία.

Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει πεδίο αναθεωρητικής παρέμβασης με πολλαπλές θετικές ακαδημαϊκές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις στο πεδίο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μία τέτοια παρέμβαση θα είχε ως αντικείμενο την προσθήκη στην παράγραφο 3 του άρθρου 16, διάταξη σύμφωνα με την οποία τα ελληνικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης έχουν τη δυνατότητα ίδρυσης νομικού προσώπου πανεπιστημιακού δικαίου σε συνεργασία με αναγνωρισμένα και ομοταγή ιδρύματα της αλλοδαπής για την οργάνωση, λειτουργία κύκλων προπτυχιακών ή μεταπτυχιακών σπουδών σε ξένη γλώσσα μετά από άδεια και αξιολόγηση της ΑΔΙΠ, της κανονικής, όχι αυτής την οποία εσείς συγκροτήσατε.

Οι προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας των παραπάνω κύκλων σπουδών θα ορίζονται από τον νόμο. Αυτό μπορεί σήμερα να διαμορφώσει συνθήκες μεγάλης ανάπτυξης με παράλληλους δρόμους εισαγωγής στα υφιστάμενα και στα νέα προγράμματα προπτυχιακών σπουδών με αυτοχρηματοδοτούμενες δυνατότητες, έτσι ώστε τα δημόσια πανεπιστήμια να μπορούν σήμερα να διαμορφώσουν συνθήκες συνεργασίας με άλλα ιδρύματα.

Αν ο στόχος της αναθεώρησης είναι η δημιουργία μιας πολυτυπικής ανώτατης εκπαίδευσης που θα διασφαλίζει προϋποθέσεις ποιότητας και ακαδημαϊκής λειτουργίας στη διδασκαλία και στην έρευνα, όπως αυτές ισχύουν στα σοβαρά αναγνωρισμένα συστήματα, τότε θεωρώ ότι μία τέτοια πρόταση είναι υλοποιήσιμη και απελευθερώνει την εξωστρέφεια και την καινοτομία σε ένα ασφαλές ακαδημαϊκό πανεπιστημιακό περιβάλλον.

Παράλληλα, η αναθεώρηση του άρθρου 16 πρέπει να θέσει υπό την εποπτεία του Κράτους, όπως προβλέπει ήδη το άρθρο 16, τη δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας μη κρατικών πανεπιστημίων με τις ίδιες ακαδημαϊκές προϋποθέσεις που ισχύουν για τα δημόσια πανεπιστήμια, με δημόσιο έλεγχο και πιστοποίηση της ποιότητας των πτυχίων και προγραμμάτων σπουδών, με στόχο την επένδυση στη γνώση και στην καινοτομία.

Για όσους έχουν αμφιβολία, τους προτείνω να κοιτάξουν ποια ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια κατέχουν σήμερα ευρωπαϊκές και διεθνείς διακρίσεις στις κατατάξεις, ποιοι Έλληνες πανεπιστημιακοί θεωρούνται ότι καθορίζουν τις διεθνείς επιστημονικές εξελίξεις και με ποιους πόρους υποστηρίχθηκαν αυτές οι ακαδημαϊκές ερευνητικές δράσεις, πόσοι νέοι επιστήμονες κατέφυγαν στο εξωτερικό και διακρίνονται, γιατί το ελληνικό σύστημα παραμένει εγκλωβισμένο στην κρίση, πόσοι Έλληνες φοιτητές πληρώνουν δίδακτρα σε ξένα πανεπιστήμια, ενώ θα μπορούσαν να σπουδάζουν στην Ελλάδα.

Εγώ δεν θα φέρω ούτε το παράδειγμα της Κύπρου, ούτε το παράδειγμα της Βρετανίας, ούτε το παράδειγμα της Ιταλίας. Δεν ξέρω, ωστόσο, πόσοι εξ ημών βρίσκουν φυσιολογικό το γεγονός να υπάρχουν φέτος τετρακόσιοι πενήντα εγγεγραμμένοι φοιτητές στα τμήματα του Πανεπιστημίου της Φιλιππούπολης, του Πλόβντιβ, όπου εκεί ακμάζει μία φοιτητική κοινότητα η οποία απλά δεν μπόρεσε να βρει μία θέση στα ελληνικά πανεπιστήμια ή να εισαχθεί με το σύστημα των πανελληνίων εξετάσεων.

Πόσο φυσιολογικό βρίσκουμε να υπάρχουν δομές ελληνόγλωσσων και ελληνικών σπουδών σε πανεπιστήμια της Κύπρου, όπως αυτά των νομικών σχολών, τα οποία και αναγνωρίζονται, ενώ οι ίδιοι οι φοιτητές θα μπορούσαν να βρίσκονται στα ελληνικά πανεπιστήμια;

Πόσο φυσιολογικό βρίσκουμε από το 2013, μεσούσης της κρίσης στην Κύπρο, το μοναδικό πρόγραμμα το οποίο έφερε όλα τα Κόμματα στο ίδιο το τραπέζι, ήταν η μετεξέλιξη της Κύπρου σε έναν περιφερειακό, διεθνή, ακαδημαϊκό κόμβο; Αν όλα αυτά σας φαίνονται φυσιολογικά, τότε, ναι, δεν χρειάζεται να αναθεωρήσουμε το άρθρο 16.

Θεωρώ, όμως, ότι αυτά εκφεύγουν της πραγματικότητας και της πραγματικής ζωής. Δεν έχουν καμμία σχέση με την πραγματική ζωή των ανθρώπων, των φοιτητών, των πανεπιστημιακών. Δεν έχουν καμμία σχέση με τη ζωή και τη λειτουργία σήμερα των δημοσίων πανεπιστημίων, των καινοτόμων προγραμμάτων που τα περισσότερα έχουν, των πολλών και σημαντικών πόρων που βρίσκουν από προγράμματα, τα οποία προέρχονται από την ιδιωτική πρωτοβουλία σε πολλά εξ αυτών.

Η εξέλιξη σ' ένα τέτοιο μοντέλο, σ' ένα μοντέλο που η χώρα μπορεί να γίνει ένας περιφερειακός, διεθνής, ακαδημαϊκός κόμβος, αν σταματήσουμε να δίνουμε μάχες

οπισθοφυλακών, αυτή η εξέλιξη προς αυτό το μοντέλο θεωρώ ότι είναι αναπόδραστη τα επόμενα χρόνια στην Ελλάδα.

Εμείς στο Κίνημα Αλλαγής έχουμε κάνει την επιλογή να πρωταγωνιστήσουμε στη μεγάλη τομή που έχει ανάγκη η παιδεία και η εκπαίδευση, γιατί αυτές έχουν ένα βασικό χαρακτηριστικό για τη μετάβασή μας μετά την κρίση: Η επένδυση στη

γνώση είναι η μοναδική επένδυση η οποία μπορεί πραγματικά σήμερα να βγάλει τη χώρα από την κρίση.

Για τις σχέσεις Κράτους-Εκκλησίας

Έχω μία δυσκολία να κατανοήσω ποια ακριβώς είναι η θέση της Κυβέρνησης, ποια είναι η πρότασή της. Ποια είναι η ουσιαστική πρόταση για την αναθεώρηση του άρθρου 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 13 ή σε συνδυασμό με το άρθρο 16.2; Είναι ο διαχωρισμός Εκκλησίας και Κράτους; Είναι ο διαχωρισμός των σχέσεων Εκκλησίας και Κράτους, κάτι το οποίο δεν προτείνεται με το ουδετερόθηρσκο; Ή, διαφορετικά, αν είναι κάτι άλλο το ουδετερόθηρσκο, γιατί δεν του δίνει η Κυβέρνηση μία έννοια, έτσι ώστε να καταλάβουμε ποιες θα είναι οι σχέσεις Εκκλησίας και Κράτους, εάν ποτέ εφαρμοζόταν αυτή η θρησκευτική ουδετερότητα;

Πάντως, με το ουδετερόθηρσκο φαίνεται να έχει εγκαταλειφθεί το ζήτημα του διαχωρισμού, εκτός κι αν, πίσω από το ουδετερόθηρσκο, επιθυμεί η Κυβέρνηση να περιγράψει σχέσεις απόστασης διαχωριστικές μεταξύ Εκκλησίας και Κράτους.

Δεν κάνει ούτε το ένα ούτε το άλλο. Ούτε νοηματοδοτεί τι εννοεί με τον όρο «θρησκευτική ουδετερότητα», ούτε από την άλλη πλευρά, διατυπώνει ξεκάθαρα ότι θέλει τον διαχωρισμό Εκκλησίας και Κράτους.

Αυτό που καταλαβαίνω είναι ότι η συζήτηση για την πρόταση της Πλειοψηφίας σχετικά με την αναθεώρηση του άρθρου 3 γίνεται στη συνέχεια κάποιων κυβερνητικών επικοινωνιακών πειραματισμών, σχετικά με την υποτιθέμενη συμφωνία Κράτους-Εκκλησίας για την εκκλησιαστική περιουσία και το καθεστώς μισθοδοσίας των κληρικών.

Η Κυβέρνηση φαίνεται να συνδέει την αναθεώρηση του άρθρου 3 με την προτεινόμενη από την ίδια αναγνώριση του ουδετερόθηρσκου, με ένα νέο καθεστώς σχέσης Κράτους-Εκκλησίας, στο οποίο το κράτος θα μπορεί να αποδεσμευθεί από ορισμένες υποχρεώσεις απέναντι στην Εκκλησία -άμεσα παραδείγματος χάριν με τη μισθοδοσία των κληρικών- και η Εκκλησία θα μπορεί να διακανονίζει τα του οίκου της με μεγαλύτερη αυτονομία και ελευθερία. Προτείνεται να αλλάξει, δηλαδή, ο βασικός πυρήνας των σχέσεων, όπως περιγράφονται στο άρθρο 3 σήμερα, των σχέσεων συναλληλίας μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας.

Αν εξαιρέσουμε το επικοινωνιακό, διότι είναι μία έντεχνη επικοινωνιακή κατασκευή, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι δεν έχει καμία σχέση αυτό με τα μείζονα συνταγματικά διακυβεύματα των άρθρων 3, 13 και 16 παράγραφος 2 του Συντάγματος, αλλά ούτε με τις ουσιαστικές επιδιώξεις ή αναζητήσεις της Εκκλησίας της Ελλάδας σήμερα. Θα έλεγα ότι μάλλον, με μεγάλη ελαφρότητα, διαχειρίζεται η Κυβέρνηση το όλο θέμα προς τέρψιν ενός μικρού μέρους του εκλογικού της ακροατηρίου και με ανάλογη ελαφρότητα και αοριστολογία διακηρύσσει στην πρότασή της ότι η πολιτεία είναι ή πρέπει να είναι θρησκευτικά ουδέτερη.

Σπεύδω δε να παρατηρήσω ότι ο Γενικός Εισηγητής της Πλειοψηφίας, χθες, δεν προσδιόρισε την προτεινόμενη από τον ΣΥΡΙΖΑ έννοια του ουδετερόθρησκου, ούτε τη συνέδεσε με την ερμηνευτική βάση του άρθρου 3 του Συντάγματος, ενώ με μεγάλη αυταρέσκεια δήλωσε ότι το εν λόγω άρθρο αλλάζει για πρώτη φορά τη συνταγματική πρόβλεψη από την περίοδο των Βαυαρών.

Έχω την εντύπωση ότι ο ΣΥΡΙΖΑ προσέρχεται -και αυτό αποδεικνύεται μέρα με τη μέρα- απaráσκευος στον διάλογο για τη συνταγματική αναθεώρηση, χωρίς να υπάρχει προσδιορίσιμη και σοβαρή θέση για τα μεγάλα διακυβεύματα της συνταγματικής αναθεώρησης.

Όμως, εγώ θα ήθελα να το συζητήσουμε λίγο, να δούμε τι είναι το ουδετερόθρησκο, έτσι όπως άρχισε να το περιγράφει ο κ. Κατρούγκαλος και συνέχισε σήμερα με κάποιες σκέψεις η κ. Αναγνωστοπούλου. Να συζητήσουμε τι είναι το ουδετερόθρησκο, για να είμαστε σύμφωνοι ως προς αυτό με το οποίο συμφωνούμε ή εμείς απορρίπτουμε, παραδείγματος χάριν. Μήπως είναι η απόσταση απέναντι σε όλα τα δόγματα, σε όλες τις θρησκείες του κράτους, αλλά από την πλευρά του κράτους με υποχρεώσεις και δικαιώματα απέναντι σε αυτές τις εκκλησίες και σε αυτά τα δόγματα; Απόσταση.

Μήπως είναι η *laïcité* του γαλλικού Συντάγματος; Δηλαδή, ο πλήρης διαχωρισμός της κοινωνίας των πολιτών απέναντι στις θρησκευτικές κοινότητες. Ο πλήρης διαχωρισμός! Αυτό είναι η *laïcité*.

Είναι και κάτι άλλο. Η *laïcité* είναι ο διαχωρισμός, η ουδετερότητα και η αμεροληψία απέναντι σε γνωστές θρησκείες και δόγματα. Αμεροληψία των θεσμών και των οργάνων του κράτους απέναντι σε κάθε θρησκευτική κοινότητα, η λειτουργία της οποίας του είναι αδιάφορη εντός νομικού περιβάλλοντος δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και με την επιφύλαξη πάντα της δημόσιας τάξης.

Αυτό αναγνωρίζεται ως διαχωρισμός Κράτους-Εκκλησίας υπό τον όρο της θρησκευτικής ουδετερότητας στη Γαλλία. Αυτό θέλετε; Γιατί αν θέλετε αυτό, με το ουδετερόθρησκο, δεν το λέτε. Εάν πάλι δεν το θέλετε, πάλι δεν το λέτε. Άρα, αυτή η ουδετερόθρησκη σχέση Κράτους-Εκκλησίας θα πρέπει να προσδιοριστεί. Και πολύ φοβούμαι πως όταν δεν επιλέγεται κανένα από τα γνωστά μοντέλα που έχουν νοηματοδοτήσει τη θρησκευτική ουδετερότητα, τότε μιλάμε μόνο και μόνο για να χρησιμοποιήσουμε μια λέξη για καθαρά επικοινωνιακούς σκοπούς, γνωρίζοντας ότι κάτι τέτοιο δεν μπορεί να αποτελέσει σοβαρό επιχείρημα για τη συνταγματική αναθεώρηση. Άρα, περιοριζόμαστε σε κάποιες βερμπαλιστικές και επικοινωνιακές υπερβολές.

Η ουσία είναι ότι από τα γνωστά συστήματα του ουδετερόθρησκου, της θρησκευτικής ουδετερότητας, εσείς δεν έχετε υιοθετήσει κανένα, έτσι ώστε να μπορούμε να μετρήσουμε ποιες θα είναι οι σχέσεις της Εκκλησίας με το Κράτος από την αναθεώρηση, αν η αναθεώρηση γίνει δεκτή.

Όμως, έχει σημασία να επανέλθουμε στα μείζονα διακυβεύματα του άρθρου 3 του Συντάγματος, το οποίο εγκαθιδρύει την τυπολογία των σχέσεων μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας στη βάση του συστήματος της νόμω κρατούσης πολιτείας. Πρόκειται για μία εκδήλωση του συστήματος της πολιτειοκρατίας, το οποίο αποδέχεται ισχυρούς δεσμούς Κράτους-Εκκλησίας

στην Ελλάδα, το οποίο βεβαίως δεν αμφισβητεί με την πρότασή της η Κυβέρνηση, η Πλειοψηφία του ΣΥΡΙΖΑ, παρά τις προηγούμενες διακηρύξεις περί απόλυτου διαχωρισμού των σχέσεων Κράτους-Εκκλησίας.

Αυτό δε σημαίνει ότι στην ουσία δεν θέλει ο ΣΥΡΙΖΑ τον διαχωρισμό Κράτους-Εκκλησίας. Σημαίνει ότι δεν μπορεί να το κάνει. Και δεν μπορεί να το κάνει, επειδή δεν μπορεί να το διεκδικήσει απέναντι σε μια βαθιά ιστορικά δομημένη σχέση ταύτισης του ελληνικού λαού με την Εκκλησία. Ποια Εκκλησία; Την Ορθόδοξη Εκκλησία.

Το ΠΑΣΟΚ το αποτόλμησε αυτό το 1995, αλλά δεν μπόρεσε να συγκεντρώσει την πλειοψηφία, ούτε σε κοινωνικό επίπεδο ούτε σε κοινοβουλευτικό, που θα έδινε τη δυνατότητα για έναν διαχωρισμό Εκκλησίας και Κράτους. Το ξανασκέφτηκε το 2008. Δεν μπόρεσε να γίνει ούτε τότε.

Γιατί; Γιατί η επιστροφή στην κοινωνική, πολιτική και κοινοβουλευτική μήτρα της συναίνεσης δεν αποτελεί ήττα ή υποχώρηση, αλλά σταθερή και κοινοβουλευτικά βιωματική σχέση παραγωγής του συνταγματικού κανόνα. Αντίθετα, η ψευδεπίγραφη αναθεωρητική διάθεση του ΣΥΡΙΖΑ καταλήγει στα εντός και επί τα αυτά με κάποιες δήθεν προοδευτικές, αλλά παντελώς αόριστες και διακηρυκτικού χαρακτήρα διαπιστώσεις.

Οστόσο, η ισχύουσα διατύπωση του άρθρου 3, την οποία και υποστηρίζουμε στο Κίνημα Αλλαγής -να το ξεκαθαρίσουμε αυτό- εγγυάται τον σκληρό πυρήνα της προστασίας των σχέσεων Κράτους και Εκκλησίας, αλλά και των διαρκών σχέσεων μεταξύ της κοινωνίας, του κράτους και των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΣΔΑ, που προστατεύουν τη θρησκευτική ελευθερία.

Αυτό συνδέει το άρθρο 3 με το άρθρο 13. Το άρθρο 13 δεν υιοθετεί την ανεξιθρησκία, αλλά τη θρησκευτική ελευθερία, ως βασικό δικαίωμα του πολίτη. Αυτές οι σχέσεις εγκαθιδρύουν και ταυτόχρονα αναγνωρίζουν την αδιάρρηκτη δομή της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδας με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως, όπως λέει, δηλαδή, με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, όπως και με κάθε ομόδοξη Εκκλησία στη βάση των συνοδικών κανόνων και παραδόσεων.

Θα πρέπει να αναλογιστούμε σήμερα, γιατί δεν μιλάμε για την ιστορικότητα του Συντάγματος τα τελευταία διακόσια χρόνια, μιλάμε για το Σύνταγμα του 1975, όπως έχει αναθεωρηθεί και εξελιχθεί μέχρι σήμερα, για το πόσο εθνικά πρόσφορη, κανονικά δόκιμη και συνταγματικά ευρύχωρη θα ήταν οποιαδήποτε διατάραξη ή αμφισβήτηση των σχέσεων της Εκκλησίας της Ελλάδας με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τις άλλες Ορθόδοξες Εκκλησίες.

Δεν πιστεύω να έχει κανείς την εντύπωση μεταξύ υμών ότι θα είχε οποιαδήποτε προσφορότητα μία τέτοια διατάραξη σήμερα. Το αντίθετο θα έλεγα. Αυτό το οποίο θα πρέπει συνταγματικά, κανονιστικά να διαφυλαχθεί είναι η σχέση αυτή μεταξύ της Εκκλησίας της Ελλάδας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Αυτό, λοιπόν, σήμερα θα πρέπει να διαφυλαχθεί, όπως έλεγα, στη βάση και του Πατριαρχικού Τόμου του 1950 και της Συνοδικής Πράξης του 1928, ιδιαίτερα στην παρούσα συγκυρία κατά την οποία αυτή η συνταγματική πρόβλεψη διαλαμβάνει μία καθαρά εθνική και πατριωτική χροιά, με καίριες επιπτώσεις στην εξωτερική πολιτική της χώρας. Η ίδια τυπολογία

σχέσεων καθιστά την Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας ως ιστορική και δικαϊκή οντότητα και συνταγματικό υποκείμενο της θρησκευτικής ελευθερίας κατά το άρθρο 13.

Ο όρος της επικρατούσας θρησκείας –το είπαν όλοι- που αναδεικνύεται στο άρθρο 3 δεν είναι τίποτε άλλο από ένας ενδεικτικός όρος της πλειονοψηφούσας έκφρασης της άσκησης της θρησκευτικής ελευθερίας, ο οποίος διαλαμβάνει αριθμητικά, αλλά και βέβαια πολιτισμικά και δογματικά χαρακτηριστικά, τα οποία σε καμία περίπτωση δεν απομειώνουν την καθολική αναγνώριση της θρησκευτικής ελευθερίας και της ισόνομης προστασίας των γνωστών θρησκειών και δογμάτων στην Ελλάδα. Προϋπόθεση για την προστασία των άλλων εκκλησιών είναι ότι ομολογούν μία θρησκεία γνωστή. Αυτά τα έχουμε ξανασυζητήσει.

Η ουσία, λοιπόν, σήμερα είναι ότι η συνταγματική αυτή προστασία τελεί υπό τον περιορισμό ότι δεν προσβάλλονται τα χρηστά ήθη, η δημόσια τάξη και δεν γίνεται προσπάθεια προσηλυτισμού. Η επικρατούσα θρησκεία δεν είναι ούτε επίσημη, ούτε κρατική, αλλά είναι αυτή της πλειονότητας του ελληνικού λαού και έχει καθαρά διαπιστωτικό χαρακτήρα. Αποτυπώνει, όμως, στο Σύνταγμα ένα καθαρά ιδιοστασιακό, πολιτισμικό και θρησκευτικό χαρακτηριστικό που ανάγεται στην παράδοση του ελληνικού λαού και ως τέτοιο διαφυλάσσεται.

Μια άλλη σημαντική συνταγματική διαφύλαξη είναι εκείνη που εγκαθιδρύεται με τις κανονικές σχέσεις μεταξύ Οικουμενικού Πατριαρχείου και Ορθοδόξου Εκκλησίας και παράλληλα, με το σύστημα της ομοταξίας, γιατί αυτό έχει σημασία, μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου, που διέπει σήμερα τις εσωτερικές διεθνείς έννομες σχέσεις της χώρας.

Εμείς από όλα αυτά δεν θέλουμε να διαταράξουμε τίποτα, για να το ξεκαθαρίσουμε. Από την πλευρά του ΣΥΡΙΖΑ η «χρήσιμη», η σκόπιμη ασάφεια των προτάσεων του καταλήγει στο απροσδιόριστο νομικά και πολιτικά ουδετερόθρησκο, για να συγκαλύψει τελικά την πολιτική αδυναμία να υποστηρίξει απέναντι στο δικό του ακροατήριο ή στο εθνικό ακροατήριο την ανάγκη, τη διάθεση, την πρόταση διαχωρισμού Κράτους-Εκκλησίας που είχε επαγγελθεί προηγουμένως και επί χρόνια.

Να μιλήσουμε για τη μετάφραση της Αγίας Γραφής, είναι δευτερεύον, τριτεύον. Αλλά, εάν πρέπει να υπάρξει μία αναθεώρηση του άρθρου 3, ας πάμε με την ερμηνευτική δήλωση, όπως έχουν και άλλα άρθρα, η οποία θα αναφέρει ότι το ζήτημα της αναγνώρισης επικρατούσας θρησκείας προφανώς και δεν απομειώνει και δεν προσβάλλει δικαιώματα όλων των υπολοίπων γνωστών δογμάτων και θρησκειών και Εκκλησιών.

Όπως, λοιπόν, το εξήγησε και ο Εισηγητής μας κ. Λοβέρδος, εάν δεν θέλετε τον διαχωρισμό, εάν δεν υπάρχει περιεχόμενο στο ουδετερόθρησκο με το οποίο να μπορούμε να συμφωνήσουμε, αυτό που σας προτείνουμε είναι να υιοθετηθεί η πρότασή μας για ερμηνευτική διάταξη στο άρθρο 3, που θα αίρει οποιαδήποτε αμφισβήτηση για την προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας στη χώρα μας, συνταγματικά κατοχυρωμένη.

Για το άρθρο 86 του Συντάγματος

Θα ξεκινήσω δίνοντας ένα φανταστικό πρακτικό στο συνταγματικό φροντιστήριο, στο δεύτερο ή τρίτο έτος της Νομικής Σχολής, στο φροντιστήριο Συνταγματικού Δικαίου.

Υπουργός ο οποίος έχει μηνύσει δημοσιογράφο για συκοφαντική δυσφήμιση για ένα άρθρο το οποίο έγραψε και έχει δημοσιεύσει, όταν η δικογραφία έρχεται στην Βουλή, γιατί ο δημοσιογράφος τον μηνύει για ψευδή καταμήνυση, ο Υπουργός απολαμβάνει της υπουργικής ασυλίας και, βεβαίως, το ακαταδίωκτο, άρα οδηγούμαστε σε ατιμωρησία.

Αυτή, δυστυχώς, η πολιτική αντίληψη η οποία μπορεί να είναι ένα φανταστικό πρακτικό Συνταγματικού Δικαίου, αλλά σας διαβεβαιώ ότι είναι πραγματικό γεγονός στην Επιτροπή Δεοντολογίας της Βουλής, όπως ξέρουν και άλλοι συνάδελφοι είναι που διαμόρφωσε την αμφισβήτηση των πολιτών απέναντι στο πολιτικό σύστημα, γιατί αποτελεί καθημερινότητα ή, αν θέλετε, μία πολύ εύκολη καθημερινότητα. Αυτή είναι και η διάβρωση της πολιτικής αξιοπιστίας για την οποία κανένα άρθρο 86 δεν μπορεί να προστατεύσει την πολιτική τιμή των πολιτικών, των Υπουργών ή των Βουλευτών.

Σήμερα, αυτό το οποίο προσεγγίζουμε στον διάλογο για την αναθεώρηση του άρθρου 86 και του άρθρου 62, που έγινε και το σύμβολο του αναθεωρητικού εγχειρήματος του ΣΥΡΙΖΑ, τελικά περιορίζεται σε επουσιώδεις παρεμβάσεις. Ειδικά όσον αφορά στο άρθρο 62 Σ, η πρόταση είναι να ισχύει το ακαταδίωκτο του Βουλευτή μόνο για τα αδικήματα που σχετίζονται άμεσα με την άσκηση των καθηκόντων του. Δεν προσθέτει στην ουσία κάτι περισσότερο από αυτό το οποίο περιγράφεται στο άρθρο 83 του Κανονισμού της Βουλής, μετά την τελευταία τροποποίησή του.

Τι λέει το άρθρο 83; Ότι η Επιτροπή, αφού ακούσει τον Βουλευτή του οποίου ζητείται η άρση ασυλίας, εφόσον αυτός το επιθυμεί, και τον οποίο, σε κάθε περίπτωση, προσκαλεί προς τούτο, ο Πρόεδρος της Επιτροπής, τρεις τουλάχιστον ημέρες πριν από τη συνεδρίασή της, ερευνά εάν η πράξη για την οποία ζητείται αυτή συνδέεται με την πολιτική ή κοινοβουλευτική δραστηριότητα. Επομένως, καλύπτει όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων ενός Βουλευτού. Αν υπάρχει πολιτική ή κοινοβουλευτική δραστηριότητα του Βουλευτή ή αν η δίωξη, η μήνυση ή η έγκληση υποκρύπτει πολιτική σκοπιμότητα και σε αντίστοιχη περίπτωση εισηγείται την άρση ασυλίας. Επομένως, στην ουσία το άρθρο 83 του Κανονισμού, έτσι όπως έχει τροποποιηθεί, αλλά και έτσι όπως εφαρμόζεται, καλύπτει σήμερα την προτεινόμενη αναθεώρηση του άρθρου 62 Σ.

Αυτό που ήδη έχει θεσπιστεί στο επίπεδο του Κανονισμού της Βουλής αποτελεί μία ορθή ερμηνεία του άρθρου 62 του Συντάγματος και επιβεβαιώνεται απλώς και στο επίπεδο της γραμματικής διατύπωσης του.

Επομένως, επηρεασμένη από το γενικότερο πολιτικό κλίμα, είναι και η πρόταση για κατάργηση του ακαταδίωκτου των Βουλευτών, που σημαίνει πρακτικά κατάργηση της προηγούμενης άδειας της Βουλής για την άσκηση της ποινικής δίωξης κατά των Βουλευτών για πολιτική και κοινοβουλευτική δραστηριότητα, κάτι το οποίο εμάς μας βρίσκει αντίθετους.

Είναι σωστή η επισήμανση ότι το άρθρο 62 παράγραφος 1 του Συντάγματος, με την ισχύουσα διατύπωσή του, αφήνει πλήρη ελευθερία δράσεως στην Βουλή ως προς τα κριτήρια χορήγησης ή άρνησης της άδειας ποινικής δίωξης κατά Βουλευτών. Αυτό που έχει περισσότερη σημασία, όμως, είναι αν θεσπίζονται τέτοια κριτήρια στον Κανονισμό της Βουλής, το συγκεκριμένο περιεχόμενο των κριτηρίων αυτών και κυρίως ο τρόπος της εφαρμογής τους.

Κατά το παρελθόν, υπήρξε πράγματι κατάχρηση του θεσμού του ακαταδίωκτου, επειδή ο Κανονισμός δεν περιελάμβανε τέτοια κριτήρια ή θέσπιζε κριτήρια που επέτρεπαν την άρνηση της άδειας σχεδόν σε κάθε περίπτωση, επειδή η κοινοβουλευτική πρακτική εμφορείτο από ένα κακώς εννοούμενο πνεύμα αλληλεγγύης και αλληλοϋποστήριξης μεταξύ των Βουλευτών. Αυτό, όμως, δεν ανταποκρίνεται πλέον στην πρακτική. Θα πρέπει -και βλέπω και συναδέλφους από άλλα Κόμματα που συμφωνούν- να εντάξουμε αυτήν την πρακτική, τη «νομολογία» της Επιτροπής Δεοντολογίας στο υπό αναθεώρηση άρθρο.

Μετά την τελευταία τροποποίηση του άρθρου 83 του Κανονισμού της Βουλής, η κοινοβουλευτική πρακτική έχει αλλάξει και οι αιτήσεις της εισαγγελικής αρχής για άρση της βουλευτικής ασυλίας γίνονται κατά κανόνα δεκτές, εκτός εάν κρίσιμες πράξεις συνδέονται με την πολιτική ή κοινοβουλευτική δραστηριότητα.

Αναφορικά με το άρθρο 86 Σ, θεωρώ ότι έχει μία σοφία, παρά το γεγονός ότι θα σας φανεί οξύμωρο. Θεωρώ ότι έχει μια σοφία, υπό την έννοια της προστασίας της λειτουργίας της Δημοκρατίας, όπως και της προστασίας της κρατικής λειτουργίας, στον βαθμό που ορίζει ότι μόνον η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκεί δίωξη κατά όσων διετέλεσαν ή διατελούν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.

Τα κρίσιμα στοιχεία της εννοιολογικής κατανόησης του άρθρου 86 του Συντάγματος είναι αφενός ο προσδιορισμός των ποινικών αδικημάτων -γιατί μιλάμε πάντα για την ποινική ευθύνη των Υπουργών και όχι για την πολιτική, την αστική, την κοινοβουλευτική- και αφετέρου του εύρους εφαρμογής της διάταξης στα κατά την άσκηση των καθηκόντων τελεσθέντα αδικήματα.

Το άρθρο 86 του Συντάγματος ορίζει μια ειδική διαδικασία, σύμφωνα με την οποία την άσκηση της ποινικής δίωξης αναλαμβάνει η Βουλή. Υπάρχει ειδική αποσβεστική προθεσμία και η εκδίκαση της υπόθεσης γίνεται από ειδικό δικαστήριο. Το κρίσιμο μέγεθος είναι ότι η άσκηση της ποινικής ευθύνης εναντίον Υπουργού πρέπει να είναι αμιγώς νομική κρίση, λαμβανομένου υπόψιν του γεγονότος πάντα ότι η δίωξη θα έχει πολιτικές επιπτώσεις σε κάθε περίπτωση.

Επομένως, το συναφές κρίσιμο ζήτημα θεωρώ είναι πώς εξορθολογίζεται το σύστημα της άσκησης της ποινικής δίωξης, ώστε αυτή να μην γίνεται μέσω εκβίασης ή εκδίκησης πολιτικής ή προσωπικής. Για τον λόγο αυτόν ο Υπουργός θα πρέπει να προστατευθεί από τέτοιες ενέργειες, αλλά ταυτόχρονα και η Δικαιοσύνη θα πρέπει να έχει εκείνες τις δικλίδες, ώστε να μην συγκαλύπτεται ενδεχόμενη παράνομη πράξη του Υπουργού και να αφήνει περιθώρια ατιμωρησίας.

Άρα, αυτό που αξίζει να διερευνηθεί σήμερα με μεγαλύτερη ένταση είναι ποια είναι τα ποινικά αδικήματα που ανάγονται στα υπουργικά καθήκοντα. Είναι όλα αυτό που λέμε «κατά την άσκηση»; Συζητήσαμε πάρα πολύ στην Προανακριτική για τη «Novartis» τι σημαίνει «κατά την άσκηση των καθηκόντων».

Κατά τη γνώμη μου, είναι αποδεκτό μόνο τα ποινικά αδικήματα τα οποία στρέφονται εναντίον του δημοσίου συμφέροντος να εντάσσονται στην άσκηση των καθηκόντων ενός Υπουργού.

Ποια είναι αυτά τα οποία υπάγονται στην ευνοϊκή ποινική ρύθμιση; Στο σημείο αυτό υπάρχει προβληματισμός για τα ποινικά αδικήματα που τελούνται κατά την άσκηση καθηκόντων ή επ' ευκαιρία της άσκησης καθηκόντων.

Το «κατά την άσκηση των καθηκόντων» οριοθετεί χρονικά την περίοδο, αλλά και ουσιαστικά τα τελεσθέντα εγκλήματα. «Κατά την άσκηση» σημαίνει όσο είναι Υπουργός κάποιος. Όμως, και ουσιαστικά προσδιορίζει τα τελεσθέντα εγκλήματα, γιατί ο δράστης Υπουργός -γι' αυτό προσδιορίζεται ως υπουργικό το αδίκημα- τελεί ένα από τα αδικήματα που μπορεί να τελέσει, επειδή έχει την ιδιότητα του Υπουργού, επειδή αυτή η ιδιότητα διευκολύνει την τέλεση του αδικήματος.

Επομένως, θεωρώ ότι είναι πρόδηλο ότι νοούνται ως υπουργικά τα αδικήματα που τελέσθηκαν και είναι σχετικά με την ιδιότητα του δράστη καθ' ον χρόνον ο δράστης έφερε υπουργικό αξίωμα. Αυτά τα αδικήματα είναι τα ποινικά αδικήματα εναντίον του γενικού συμφέροντος, τα οποία, εάν χρειαστεί, μπορούν ή πρέπει ή θα έπρεπε να προσδιοριστούν με σαφήνεια στο Σύνταγμα και όχι αυτά που θα μπορούσε να τελέσει ως πρόσωπο έξω από την υπουργική του ιδιότητα.

Παραδείγματος χάρι, δεν πρέπει να καλύπτεται η συκοφαντική δυσφήμιση. Δεν είναι κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Δεν καλύπτονται οποιαδήποτε άλλα αδικήματα τα οποία τελούνται και δεν αποδίδονται στην ιδιότητα του Υπουργού, αυτά που τα κάνει, αυτά που τα τελεί, επειδή η ιδιότητά του διευκολύνει τη σχέση μεταξύ αποτελέσματος και δράσης.

Άρα, το έγκλημα θα πρέπει να έχει αναφορά στην υπουργική ιδιότητα και να γίνεται κατά την εκτέλεση των καθηκόντων. Μεταξύ αδικήματος και ιδιότητας Υπουργού χρειάζεται να υπάρχει άμεση σύνδεση, ώστε η ιδιότητα να διευκολύνει ή να δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για την τέλεση του αδικήματος. Αυτό διαφοροποιεί, κατά την ταπεινή μου άποψη, τα αδικήματα αυτά που τελούνται, επειδή υπάρχει ή χάριν της ιδιότητας του Υπουργού από όλα τα υπόλοιπα.

Στην πρόταση της Κυβέρνησης όσον αφορά στο άρθρο 86 Σ όλα τα ουσιώδη στοιχεία του θεσμού της ποινικής ευθύνης των Υπουργών παραμένουν ως έχουν: Πρόταση δίωξης μόνο από τη Βουλή, σύσταση ειδικής κοινοβουλευτικής επιτροπής για προκαταρκτική εξέταση, απόφαση της Βουλής, παραπομπή στο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 86 παράγραφος 4. Το μόνο που αλλάζει είναι η κατάργηση της σύντομης αποσβεστικής προθεσμίας και η ποινική δίωξη από τη Βουλή, που θα μπορεί πλέον να ασκείται εντός πέντε ετών από την τέλεση του αδικήματος. Παραμένει προβληματική η έννοια, όπως είπα προηγουμένως, των αδικημάτων που τελέσθηκαν επ' ευκαιρία της άσκησης και των κατά την άσκηση. Θα πρέπει εδώ να υπάρξει ένας πραγματικός διαχωρισμός.

Όμως, η προστασία της αξιοπιστίας του πολιτικού συστήματος προϋποθέτει, κατά τη γνώμη μου, αυστηρούς ορισμούς εννοιών και διαδικασιών. Είναι διάχυτη η πεποίθηση σήμερα στην κοινή γνώμη ότι οι συνταγματικές διατάξεις για την ποινική ευθύνη των υπουργών και το ακαταδίωκτο των Βουλευτών εισάγουν αδικαιολόγητα προσωπικά και όχι πολιτικά προνόμια, πίσω από τα οποία κρύβονται οι Βουλευτές ή οι Υπουργοί για να παραβιάζουν ατιμώρητοι τον ποινικό νόμο.

Στο στόχαστρο αυτής της κριτικής βρίσκεται κατά πρώτο λόγο το άρθρο 86 Σ, γιατί σε αυτό έχουμε μετακυλήσει την ευθύνη είτε για ποινικές παρεκτροπές ορισμένων υπουργών είτε για καθημερινές παρεκτροπές όσων κρύβονται πίσω από την υπουργική ασυλία.

Είναι πολύ δημοφιλής στην κοινή γνώμη η άποψη ότι το άρθρο αυτό θα πρέπει να αναθεωρηθεί στην κατεύθυνση της αποπολιτικοποίησης της σχετικής διαδικασίας, δηλαδή της αφαίρεσης από τη Βουλή της αρμοδιότητας να ασκεί μόνο αυτή ποινική δίωξη κατά των Υπουργών για αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων. Είναι δημοφιλής αυτή η άποψη. Δεν είναι κυρίαρχη ούτε στη δογματική ούτε στη βιβλιογραφία. Στον κόσμο, όμως, είναι δημοφιλής. Αυτή τη δημοφιλία την οφείλει στο γεγονός ότι όλη η συζήτηση για την εξυγίανση του πολιτικού συστήματος είχε ως αιχμή του δόρατος είτε στην αρχή την κατάργηση του άρθρου 86 -γιατί για αυτό μιλούσαμε όλοι, για αυτό μιλούσε η Πλειοψηφία και όχι για αυτό που έφερε τελικά- ή τη μεγάλη του αλλαγή. Δεν έγινε τίποτα από όλα αυτά.

Ακριβώς επειδή η πρόταση αφορά την αποσβεστική προθεσμία και την αλλαγή της αποσβεστικής προθεσμίας, θα ήθελα να θέσω καταληκτικά έναν προβληματισμό. Όλα τα αδικήματα δεν είναι τα ίδια. Η ποινική ευθύνη δεν προσδιορίζεται σε έναν Υπουργό από την τέλεση με την ίδια βαρύτητα όλων των ποινικών αδικημάτων.

Γι' αυτό τον λόγο, χωρίς αποσβεστική προθεσμία, θα οδηγηθεί στην κοινή παραγραφή η απιστία. Δεν θα βρίσκεται Υπουργός ή Υφυπουργός να αναλάβει την πολιτική ευθύνη από τη στιγμή που αυτή θα παραπέμπει σε ενδεχόμενη ποινική ευθύνη.

Προτείνω να σκεφτούμε το διαχωρισμό των εγκλημάτων. Βεβαίως, όλα τα υπόλοιπα αδικήματα πλην απιστίας και εγώ συμφωνώ να μην έχουν την τρέχουσα αποσβεστική προθεσμία. Αλλά θεωρώ ότι είναι γόνιμο για προβληματισμό το αδίκημα της απιστίας να έχει μία αποσβεστική προθεσμία παραγραφής μετά από δύο βουλευτικές περιόδους, που σημαίνει ένα μακρύ χρόνο όπου μπορούν να αναζητηθούν ευθύνες, μπορούν να καταλογισθούν ευθύνες στο πρόσωπο και στο πρόσωπο του Υπουργού και μάλιστα, με μεγαλύτερη πιστότητα σε σχέση με τον χρόνο τέλεσης του αδικήματος.

Αυτό που πιστεύω είναι ότι για να μη φθάσουμε από το ένα άκρο -που δεν ήταν άκρο- στο άλλο όπου εκεί θα υπάρχει η εύκολη ποινικοποίηση της πολιτικής ζωής και ταυτόχρονα ο ενδοιασμός για την ανάληψη πολιτικών ευθυνών με ποινικές διαστάσεις, νομίζω ότι αυτός ο διαχωρισμός μπορεί να συζητηθεί.

Για τη δικαστική εξουσία

Είναι παράδοξο να συζητάμε στη Βουλή την ανάγκη αναθεώρησης των άρθρων του Συντάγματος, σχετικά με τη δικαστική εξουσία και την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, την ίδια στιγμή που η Κυβέρνηση επιτίθεται σκαιότατα στους δικαστικούς λειτουργούς. Επιχειρεί να τους εκβιάσει, να τους εκφοβίσει. Χρησιμοποιεί μεθόδους παρακράτους απέναντί τους, ώστε να μπορεί να τους χειραγωγήσει και να υπονομεύσει τον θεσμό της δικαιοσύνης.

Είναι αντιφατικό και πάντως πάρα πολύ ανησυχητικό, κατά την άποψή μου, να συζητάμε για το ότι οι δικαστές, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα, την ίδια ώρα που η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων καταγγέλλει δημόσια ότι οι

παρεμβάσεις Υπουργών στο έργο των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργιών συνιστά θεσμική εκτροπή, δεδομένου ότι αποτελεί ευθεία παραβίαση της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών.

Η δε ονομαστική στοχοποίηση των δικαστών από ορισμένους Υπουργούς παραβιάζει από τη μια πλευρά το τεκμήριο της αθωότητας –βασική αρχή του νομικού μας πολιτισμού- ενώ ταυτόχρονα αποσκοπεί στον εκφοβισμό τους.

Στο πλαίσιο αυτό, λοιπόν, συζητάμε σήμερα τη συνταγματική αναθεώρηση σε μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα παραδικαστικών κυκλωμάτων. Έχει ενδιαφέρον να συζητάμε, παραδείγματος χάρη, για την επιτάχυνση της δικαιοσύνης, για τον τρόπο εκλογής των ανωτάτων δικαστικών και ταυτόχρονα να υπάρχει για άλλη μία φορά, όπως υπήρξε αρκετές φορές μετά το 2015 καταγγελία για λειτουργία παραδικαστικών κυκλωμάτων, για λειτουργία παρακρατικών παρεμβάσεων, που είναι διαλυτικές για την ίδια τη δημοκρατία.

Για εμένα είναι μία πρώτης τάξεως ευκαιρία να σκεφθούμε αν όλα αυτά γίνονται τυχαία. Καλή η συνταγματική αναθεώρηση, αλλά εάν δεν πάμε στην πηγή ή αν θέλετε στη βασική εστία του προβλήματος, δεν νομίζω ότι μπορούμε να συνεννοηθούμε.

Πιστεύω, λοιπόν, ότι δεν γίνονται όλα αυτά τυχαία, γιατί η υπονόμηση των θεσμών της δικαιοσύνης έχει για την Κυβέρνηση ιδεολογικό αλλά και μηχανιστικό περιεχόμενο.

Το περιέγραψαν τελευταία με αγοραίο τρόπο αρκετοί Υπουργοί της Κυβέρνησης («πρέπει να βάλουμε ορισμένους φυλακή»), γιατί ο Υπουργός μπορεί

να βάλει ορισμένους φυλακή. Όμως, από ιδεολογικής πλευράς, ένα κομμάτι αυτού που εμφανίζεται στη χώρα μας ως εκφραστής της ριζοσπαστικής Αριστεράς, μην ξεχνάμε ότι προσέγγιζε διαχρονικά, με τρόπο κριτικό, αν όχι με καχυποψία τη δικαιοσύνη και τις ανεξάρτητες αρχές, μέσα από τη λειτουργία τους ως θεσμών της δημοκρατίας. Συχνά αναγνώριζε ταξικό πρόσημο σε αποφάσεις και αμφισβητούσε την πραγματική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Ιδεολογικά και πολιτικά είχε ελάχιστα πειστεί για την ανάγκη διαχωρισμού της κρατικής εξουσίας, η οποία εξασφαλίζει τη λειτουργία της φιλελεύθερης δημοκρατίας, εγγυάται τα δικαιώματα των αδύναμων πολιτών, αυτών που πρέπει να έχουν ανεμπόδιστη πρόσβαση στη δικαιοσύνη και επιτρέπει τον έλεγχο επί των πράξεων και των παραλείψεων του αντιπροσωπευτικού συστήματος.

Η βάση της διάκρισης των εξουσιών, έστω και με τις σύγχρονες διασταυρώσεις τους, που από τον 18ο αιώνα αιμοδοτεί την αστική δημοκρατία στην εξέλιξή της και τα δικαιώματα του πολίτη, δεν θεωρείται για ένα κομμάτι αυτής της Αριστεράς ιερή παρακαταθήκη της λειτουργίας της δημοκρατίας. Δεν θεωρείται δεδομένη για τη λειτουργία της δημοκρατίας.

Κατά συνέπεια, υπάρχει μία δυσκολία αντίληψης του γεγονότος ότι σε μία σύγχρονη ευρωπαϊκή δημοκρατία, η κυριαρχία των κανόνων δικαίου, δηλαδή του νόμου και της νομοθετικής εξουσίας, είναι απόλυτη επί της εκτελεστικής εξουσίας. Αλλά και του ότι και οι δύο αυτές εξουσίες ελέγχονται από τη δικαστική εξουσία, η οποία τελικά εφαρμόζει και διαμορφώνει το δίκαιο.

Υπό αυτήν την έννοια, η λειτουργία του κράτους δικαίου και ο βαθμός των νομίμων περιορισμών της εκτελεστικής εξουσίας, στην ουσία αμφισβητείται ή επιχειρείται να μετεξελιχθεί.

Επίσης, όμως, από την πλευρά της μηχανικής της εξουσίας είναι ευδιάκριτη η στόχευση της υπονόμευσης του θεσμού της δικαιοσύνης. Η δυνατότητα επιρροής της Κυβέρνησης, για να το πούμε ξεκάθαρα, επί της δικαιοσύνης, διαμορφώνει συνθήκες απόλυτης επικράτησης της κομματικής πλειοψηφίας σε όλο το φάσμα των οργάνων της κρατικής εξουσίας, γεγονός που επιτρέπει την ανεμπόδιστη άσκηση της κρατικής εξουσίας και την αναπαραγωγή των πολιτικών προταγμάτων της, μέσω της ενσωμάτωσης των άλλων εξουσιών.

Αν θεωρήσουμε δε, ότι λόγω αυτής της κομματικής πλειοψηφίας που διαθέτει η Κυβέρνηση στη Βουλή –η όποια κυβέρνηση, αλλά αυτή συγκεκριμένα- διευκολύνεται έως ένα μεγάλο βαθμό η ύπαρξη συγκοινωνούντων δοχείων, μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, απομένει μόνο η δικαιοσύνη, η δικαστική εξουσία εκτός κύκλου άμεσης κυβερνητικής επιρροής.

Για αυτό προσπαθεί είτε με τις παρεμβάσεις, είτε με την απαξίωση, είτε με την υπονόμευση του θεσμού της Δικαιοσύνης να την ελέγξει σε μία κατεύθυνση εκφοβισμού των δικαστών.

Άκουσα πρόσφατα ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα δεν είναι οι δικαστές, οι οποίοι ξέρουν να κάνουν τη δουλειά τους και θα την κάνουν τη δουλειά τους. Το μεγαλύτερο πρόβλημα μπορεί να είναι οι χαλαροί δικαστές, οι οποίοι εύκολα εκφοβίζονται ή εύκολα είναι αυτοί οι οποίοι θα γίνουν, ενδεχομένως, υποτελείς κάποιας κυβερνητικής εξουσίας.

Σε αυτό το πολιτικό πλαίσιο, εντάσσονται οι παρεμβάσεις της Κυβέρνησης στον χώρο της Δικαιοσύνης, οι οποίες θέτουν ένα ζήτημα ομαλής λειτουργίας των θεσμών αλλά, επίσης, ένα ζήτημα ποιότητας της Δημοκρατίας.

Στην ουσία, από τότε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, που αναλάβετε την Κυβέρνηση το 2015 εξελίσσεται ένα σχέδιο σε πολλές πράξεις που αποσκοπεί στη χειραγώγηση των δικαστών και στην καθοδήγηση του έργου της Δικαιοσύνης, ώστε να εξυπηρετούνται στοχεύσεις του κυβερνητικού επιτελείου, του οποίου κατ' επανάληψη έχει ελεγχθεί η νομιμότητα.

Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, για να μην μπερδευόμαστε, καλούμαστε να συζητήσουμε τις προτάσεις για μία αποτελεσματική Συνταγματική Αναθεώρηση, η

οποία βλέπετε όλοι ότι όσο εξελίσσεται αυτή η προσπάθεια γίνεται τελείως ατελέσφορη.

Μεταξύ ημών και υμών δεν μπορεί να βρεθεί κοινός τόπος για να συζητήσουμε για τη Δικαιοσύνη, γιατί αφενός εκκινείται από διαφορετική αφετηρία και αφετέρου, λείπει το συνεκτικό στοιχείο. Το συνεκτικό στοιχείο είναι ότι σε μία Δημοκρατία η διάκριση των εξουσιών δεν πρέπει να τίθεται εν αμφιβόλω. Επομένως, περιορισμένη μπορεί να είναι η σύμπτωση των απόψεων, ιδιαίτερα στο ζήτημα της Δικαιοσύνης.

Από τα υπό συζήτηση άρθρα, θα σταθώ σε δύο ομάδες. Στην πρώτη ομάδα, σχετικά με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων για να υποστηρίξω τη θέση του Γενικού

Εισηγητή μας κ. Λοβέρδου, αλλά και του κόμματός μας, σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να αναθεωρήσουμε, να ξαναδούμε το ζήτημα του διάχυτου συνταγματικού ελέγχου.

Σχετικά με τον κατασταλτικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, συμφωνώ ότι το άρθρο 93, παράγραφος 4 του Συντάγματος πρέπει να αναθεωρηθεί και αντί όλων των δικαστηρίων, ο κατασταλτικός διάχυτος έλεγχος θα πρέπει να ασκείται αποκλειστικά από τις ολομέλειες των τριών ανωτάτων δικαστηρίων, διότι αυτό θα έχει ένα τεράστιο όφελος στον χρόνο και στην ποιότητα της απονομής δικαιοσύνης, καθώς και στο χρόνο των ίδιων διαδικιών.

Ως προς τον προληπτικό έλεγχο, αυτός πρέπει να είναι δυνατός όταν εγείρεται θέμα αντισυνταγματικότητας διατάξεων ενός σχεδίου νόμου και υποστηρίζεται από τα δύο πέμπτα των Βουλευτών.

Τέλος, ως προς το άρθρο 110, θεωρώ ότι πρέπει να διατηρηθεί ο αυστηρός χαρακτήρας της Αναθεώρησης Συντάγματος, αλλά να αναθεωρηθεί η παράγραφος 5 του άρθρου 110, σύμφωνα με την οποία δεν επιτρέπεται η αναθεώρηση του Συντάγματος αν δεν έχει περάσει μία πενταετία από την περάτωση της προηγούμενης αναθεωρητικής διαδικασίας. Η αντικατάσταση της πενταετούς απαγόρευσης από μία διετή μπορεί να διαμορφώσει συνθήκες ώριμου χρόνου και συναίνεσης, ώστε να επανεξετάζεται η δυνατότητα αναθεώρησης.

Θα ήθελα να αναφέρω ένα τελευταίο στοιχείο. Έχουμε συζητήσει πολλές φορές για την επιτάχυνση της δικαιοσύνης και για τον τρόπο που αυτή μπορεί να γίνει δυνατή με τα μέσα τα οποία έχουμε. Έχουμε μεγάλη αναλογία μεταξύ δικαστών και πληθυσμού. Έχουμε πρόβλημα συγκρότησης των δικαστηρίων μας. Δεν μπορεί ο χρόνος απονομής δικαιοσύνης να αποτελεί σήμερα παραβίαση της αρχής της ελεύθερης πρόσβασης των διαδικιών στα δικαστήρια. Θα πρέπει να βρούμε εναλλακτικούς τρόπους οργάνωσης της δικαιοσύνης, όπως παραδείγματος χάρη, τη μαζικότερη προσφυγή σε εναλλακτικές μορφές επίλυσης των διαφορών – εξωδικαστικές δηλαδή- τόσο στο αστικό, όσο και στο ποινικό δίκαιο. Να σκεφτούμε, επίσης, ότι μπορούμε, πέραν των τακτικών δικαστών, να στραφούμε στην δυνατότητα βοηθών δικαστών που θα προέρχονται από άλλους τομείς, είτε της Δικαιοσύνης είτε της νομικής επιστήμης, έτσι ώστε να μπορούν να συνδράμουν τους δικαστές στο έργο τους. Δεν μπορούμε να συνεχίσουμε ούτε με αυτήν την καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης, αλλά ούτε με τα σημερινά προβλήματα στην οργάνωση και συγκρότηση των δικαστηρίων.

**Γ. ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΕΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ**

Η Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος, αφού έλαβε υπόψη τις παραπάνω εισηγήσεις και προτάσεις, καθώς και τις απόψεις των μελών της επί των προτάσεων αναθεώρησης διατάξεων του Συντάγματος, που υπέβαλαν, χωριστά και σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 110 του Συντάγματος και 119 του Κανονισμού της Βουλής, οι Βουλευτές του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς και οι Βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας, διεπίστωσε την ανάγκη αναθεώρησης ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος, καθώς και την ανάγκη μη αναθεώρησης άλλων, όπως αυτές καταγράφονται κατωτέρω, και τούτο εισηγείται προς τη Βουλή.

Άρθρο 2 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 2 για τη διασφάλιση ευρωπαϊκού προσανατολισμού της χώρας.
Άρθρο 3 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 3 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης της θρησκευτικής ουδετερότητας του κράτους.
Άρθρο 3 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 3 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης της θρησκευτικής ουδετερότητας του κράτους.
Άρθρο 3 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η κατάργηση της παραγράφου 3 του άρθρου 3.
Άρθρο 3 (εισαγωγή ερμηνευτικής δήλωσης)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 3, με προσθήκη ερμηνευτικής δήλωσης προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης της θρησκευτικής ουδετερότητας του κράτους.
Άρθρο 4 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 4 για την κατοχύρωση ισότητας ευκαιριών και αξιοκρατίας και την ενθάρρυνση της αριστείας.
Άρθρο 5 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 5 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης της απόλυτης προστασίας, ζωής, τιμής και ελευθερίας χωρίς διάκριση φύλου, ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού.
Άρθρο 13 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 13 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης του πολιτικού όρκου.

Άρθρο 15 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 15 με την οποία περιέρχεται η αδειοδότηση των ραδιοτηλεοπτικών παρόχων στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, αναγνωρίζεται η υποχρέωση πολυφωνίας στα ΜΜΕ και τίθεται η υποχρέωση κατά το δυνατόν εξάντλησης της διαθέσιμης χωρητικότητας του φάσματος.
Άρθρο 16 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 16 προκειμένου α) να επιτρέπεται η ίδρυση πανεπιστημίων από ιδιώτες υπό την εποπτεία Ανεξάρτητης Αρχής, η οποία θα διασφαλίζει τους όρους για την υψηλή ποιοτική στάθμη των παρεχόμενων σπουδών, β) να διασφαλίζεται η αυτοτέλεια και η αυθυπαρξία των δημόσιων ΑΕΙ και γ) το Κράτος να μεριμνά για τη δημιουργία πρότυπων σχολικών δομών.
Άρθρο 16 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 16 προκειμένου α) να επιτρέπεται η ίδρυση πανεπιστημίων από ιδιώτες υπό την εποπτεία Ανεξάρτητης Αρχής, η οποία θα διασφαλίζει τους όρους για την υψηλή ποιοτική στάθμη των παρεχόμενων σπουδών, β) να διασφαλίζεται η αυτοτέλεια και η αυθυπαρξία των δημόσιων ΑΕΙ και γ) το Κράτος να μεριμνά για τη δημιουργία πρότυπων σχολικών δομών.
Άρθρο 16 παρ. 6	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 6 του άρθρου 16 προκειμένου α) να επιτρέπεται η ίδρυση πανεπιστημίων από ιδιώτες υπό την εποπτεία Ανεξάρτητης Αρχής, η οποία θα διασφαλίζει τους όρους για την υψηλή ποιοτική στάθμη των παρεχόμενων σπουδών, β) να διασφαλίζεται η αυτοτέλεια και η αυθυπαρξία των δημόσιων ΑΕΙ και γ) το Κράτος να μεριμνά για τη δημιουργία πρότυπων σχολικών δομών.

Άρθρο 16 παρ. 7	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 7 του άρθρου 16 προκειμένου α) να επιτρέπεται η ίδρυση πανεπιστημίων από ιδιώτες υπό την εποπτεία Ανεξάρτητης Αρχής, η οποία θα διασφαλίζει τους όρους για την υψηλή ποιοτική στάθμη των παρεχόμενων σπουδών, β) να διασφαλίζεται η αυτοτέλεια και η αυθυπαρξία των δημόσιων ΑΕΙ και γ) το Κράτος να μεριμνά για τη δημιουργία πρότυπων σχολικών δομών.
Άρθρο 16 παρ. 8	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 8 του άρθρου 16 προκειμένου α) να επιτρέπεται η ίδρυση πανεπιστημίων από ιδιώτες υπό την εποπτεία Ανεξάρτητης Αρχής, η οποία θα διασφαλίζει τους όρους για την υψηλή ποιοτική στάθμη των παρεχόμενων σπουδών, β) να διασφαλίζεται η αυτοτέλεια και η αυθυπαρξία των δημόσιων ΑΕΙ και γ) το Κράτος να μεριμνά για τη δημιουργία πρότυπων σχολικών δομών.
Άρθρο 17 (προσθήκη παραγράφου 8)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 17 υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 8 με την οποία να προβλέπεται ότι οι διατάξεις περί αναγκαστικής απαλλοτρίωσης θα εφαρμόζονται και στην περίπτωση απαλλοτριώσεων που κηρύσσονται κατ' εφαρμογήν πολεοδομικής, χωροταξικής ή αρχαιολογικής νομοθεσίας.
Άρθρο 21 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 21 προς την κατεύθυνση αναγνώρισης κρατικής εγγύησης ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης για όλους, μέσα από καθολικές κοινωνικές υπηρεσίες και εισοδηματικές ενισχύσεις.
Άρθρο 21 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 3 του άρθρου 21 προς την κατεύθυνση αναγνώρισης κοινωνικού δικαιώματος στην υγεία και υποχρέωσης του κράτους να παρέχει καθολική πρόσβαση σε αποτελεσματικές παροχές υγείας μέσω του Εθνικού Συστήματος Υγείας.

Άρθρο 21 (προσθήκη παραγράφου 7)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 21 υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 7 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης του δημόσιου ελέγχου των βασικών κοινωνικών αγαθών, όπως το νερό και η ηλεκτρική ενέργεια, ώστε τα δίκτυα διανομής τους να υπόκεινται σε καθεστώς δημόσιας υπηρεσίας και να τελούν σε δημόσιο έλεγχο και προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης των κοινών αγαθών.
Άρθρο 22 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 22 προς την κατεύθυνση αναγνώρισης ίσης αμοιβής για ίσης αξίας εργασία ανεξάρτητα από την ηλικία.
Άρθρο 22 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 22 προς την κατεύθυνση συνταγματικής κατοχύρωσης των συλλογικών διαπραγματεύσεων για τον καθορισμό του ελάχιστου μισθού και του δικαιώματος μονομερούς προσφυγής των κοινωνικών εταίρων στη διαιτησία.
Άρθρο 22 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 22 προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης ότι η επίταξη υπηρεσιών απαγορεύεται ως μέτρο αντιμετώπισης των συνεπειών απεργίας.
Άρθρο 22 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 22 προς την κατεύθυνση αναγνώρισης του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλιση υπό την έννοια ότι το κράτος υποχρεώνεται να εξασφαλίζει αποτελεσματική προστασία έναντι όλων των ασφαλιστικών κινδύνων μέσω ενός ενιαίου συστήματος καθολικής κάλυψης, στο πλαίσιο δημόσιου αναδιανεμητικού συστήματος, που λειτουργεί βάσει των αρχών της αλληλεγγύης και της ανταποδοτικότητας.
Άρθρο 24 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 24. Προβλέπεται η λήψη μέτρων για τη συμβολή στην αντιμετώπιση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και της διαχείρισης των υδάτινων πόρων,

	η ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η υποχρεωτική αναδάσωση σε δημόσια ή ιδιωτικά δάση που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν και η κατοχύρωση περιβαλλοντικού ισοζυγίου σε κάθε κρατική παρέμβαση.
Άρθρο 24 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 24. Προβλέπεται η λήψη μέτρων για τη συμβολή στην αντιμετώπιση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και της διαχείρισης των υδάτινων πόρων, η ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η υποχρεωτική αναδάσωση σε δημόσια ή ιδιωτικά δάση που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν και η κατοχύρωση περιβαλλοντικού ισοζυγίου σε κάθε κρατική παρέμβαση.
Άρθρο 24 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 3 του άρθρου 24. Προβλέπεται η λήψη μέτρων για τη συμβολή στην αντιμετώπιση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και της διαχείρισης των υδάτινων πόρων, η ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η υποχρεωτική αναδάσωση σε δημόσια ή ιδιωτικά δάση που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν και η κατοχύρωση περιβαλλοντικού ισοζυγίου σε κάθε κρατική παρέμβαση.
Άρθρο 24 (εισαγωγή ερμηνευτικής δήλωσης)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 24, υπό τη μορφή προσθήκης ερμηνευτικής δήλωσης, σύμφωνα με την οποία ως Δάσος θα πρέπει να λογίζεται η έκταση που, σύμφωνα με τα πορίσματα της επιστήμης, φέρει τα οικεία χαρακτηριστικά κατά την 11η Ιουνίου 1975.
Άρθρο 24Α (εισαγωγή νέας διάταξης)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η προσθήκη άρθρου 24Α προς την κατεύθυνση προστασίας της άγριας ζωής, της ευζωίας όλων των ζωικών ειδών και ιδίως καθιέρωσης αξιοπρεπών

	συνθηκών διαβίωσης, φύλαξης, μεταφοράς και εισαγωγής τους.
Άρθρο 25 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 25 για την υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των πολιτών μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και να ενθαρρύνει με θετικές δράσεις τον εθελοντισμό.
Άρθρο 25 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 3 του άρθρου 25 προς την κατεύθυνση εισαγωγής της αρχής της επιείκειας στο πεδίο των θεμελιωδών δικαιωμάτων και κατάργηση της ισχύουσας διάταξης περί καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος.
Άρθρο 25 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 25 για την υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των πολιτών μέσω ενός συστήματος ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και να ενθαρρύνει με θετικές δράσεις τον εθελοντισμό.
Άρθρο 28 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 28 προς την κατεύθυνση της υποχρέωσης κύρωσης με δημοψήφισμα διεθνών συνθηκών που προβλέπουν μεταβίβαση κυριαρχικών αρμοδιοτήτων του κράτους.
Άρθρο 29 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 29 για τη διενέργεια του ελέγχου των εκλογικών δαπανών των κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών από το Ελεγκτικό Συνέδριο.
Άρθρο 30 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 30 προς την κατεύθυνση αποσύνδεσης της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής και σε περίπτωση αδυναμίας κοινοβουλευτικής εκλογής άμεση εκλογή, εφόσον έχουν προηγηθεί έως και

	επτά ψηφοφορίες εντός εξαμήνου από την έναρξη της κοινοβουλευτικής διαδικασίας.
Άρθρο 32 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 3 του άρθρου 32 για την αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής.
Άρθρο 32 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 32 προς την κατεύθυνση αποσύνδεσης της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής και σε περίπτωση αδυναμίας κοινοβουλευτικής εκλογής άμεση εκλογή, εφόσον έχουν προηγηθεί έως και επτά ψηφοφορίες εντός εξαμήνου από την έναρξη της κοινοβουλευτικής διαδικασίας.
Άρθρο 32 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 32 για την αποσύνδεση της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής.
Άρθρο 32 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 32 προς την κατεύθυνση αποσύνδεσης της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής και σε περίπτωση αδυναμίας κοινοβουλευτικής εκλογής άμεση εκλογή, εφόσον έχουν προηγηθεί έως και επτά ψηφοφορίες εντός εξαμήνου από την έναρξη της κοινοβουλευτικής διαδικασίας.
Άρθρο 33 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 33 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης του πολιτικού όρκου.
Άρθρο 33 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 33 για την καθιέρωση της δυνατότητας όρκου ή διαβεβαίωσης για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
Άρθρο 34 παρ. 1 εδ. β'	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του εδαφίου β' της παρ. 1 του άρθρου 34 προς την κατεύθυνση αποσύνδεσης της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής και σε περίπτωση αδυναμίας κοινοβουλευτικής εκλογής άμεση εκλογή, εφόσον

	έχουν προηγηθεί έως και επτά ψηφοφορίες εντός εξαμήνου από την έναρξη της κοινοβουλευτικής διαδικασίας.
Άρθρο 34 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 34 για την αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας.
Άρθρο 35 παρ. 2 περίπτ. γ´	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της περίπτ. γ´ της παρ. 2 του άρθρου 35 προς την κατεύθυνση αποσύνδεσης της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής και σε περίπτωση αδυναμίας κοινοβουλευτικής εκλογής άμεση εκλογή, εφόσον έχουν προηγηθεί έως και επτά ψηφοφορίες εντός εξαμήνου από την έναρξη της κοινοβουλευτικής διαδικασίας.
Άρθρο 35 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 35 προς την κατεύθυνση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να μπορεί να συγκαλεί υπό την προεδρία του Συμβούλιο των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων, και να εκδίδει διαγγέλματα άνευ κυβερνητικής προσυπογραφής.
Άρθρο 35 (προσθήκη παραγράφου 4)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 35 υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 4 προς την κατεύθυνση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να μπορεί να συγκαλεί υπό την προεδρία του Συμβούλιο των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων, και να εκδίδει διαγγέλματα άνευ κυβερνητικής προσυπογραφής.
Άρθρο 37 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 37 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης υποχρεωτικής βουλευτικής ιδιότητας για τον Πρωθυπουργό.
Άρθρο 37 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 3 του άρθρου 37 που θα προβλέπεται ότι σε περίπτωση αποτυχίας των διερευνητικών εντολών, τις εκλογές διεξάγει υπηρεσιακή κυβέρνηση υπό τον Πρόεδρο του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου.

Άρθρο 38 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 38 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης της εποικοδομητικής ψήφου δυσπιστίας.
Άρθρο 41 παρ. 2 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 41 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 2 για την κατάργηση της δυνατότητας διάλυσης της Βουλής με πρόταση της Κυβέρνησης για εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας.
Άρθρο 41 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 41 προς την κατεύθυνση αποσύνδεσης της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας από τη διάλυση της Βουλής και σε περίπτωση αδυναμίας κοινοβουλευτικής εκλογής άμεση εκλογή, εφόσον έχουν προηγηθεί έως και επτά ψηφοφορίες εντός εξαμήνου από την έναρξη της κοινοβουλευτικής διαδικασίας.
Άρθρο 42 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 42. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που έχουν ψηφιστεί από τη Βουλή μέσα σε 5 ημέρες από τη διαβίβαση σε αυτόν της γνώμης του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου, για ψηφισμένα νομοσχέδια που έχουν παραπεμφθεί σε αυτόν, και μπορεί να αναπέμψει στη Βουλή νομοσχέδιο ή πρόταση νόμου που έχει ψηφιστεί από αυτή για αντισυνταγματικότητα ή ασυμβατότητα με το διεθνές και το ευρωπαϊκό δίκαιο.
Άρθρο 44 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 44 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης δημοψηφισμάτων με λαϊκή πρωτοβουλία.
Άρθρο 44 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 44 για την εισαγωγή κανόνων καλής διενέργειας δημοψηφισμάτων: Το ερώτημα πρέπει να διατυπώνεται με τρόπο εύληπτο και κατανοητό για τους πολίτες και μεταξύ της προκήρυξης και της διενέργειας του δημοψηφίσματος θα πρέπει να

	μεσολαβεί επαρκής χρόνος τουλάχιστον 20 ημερών.
Άρθρο 44 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 44 για την εισαγωγή κανόνων καλής διενέργειας δημοψηφισμάτων: Το ερώτημα πρέπει να διατυπώνεται με τρόπο εύληπτο και κατανοητό για τους πολίτες και μεταξύ της προκήρυξης και της διενέργειας του δημοψηφίσματος θα πρέπει να μεσολαβεί επαρκής χρόνος τουλάχιστον 20 ημερών.
Άρθρο 49 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 49 για την παραπομπή σε δίκη του Προέδρου της Δημοκρατίας στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.
Άρθρο 51 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 51 για τη δυνατότητα πρόβλεψης του εκλογικού νόμου ότι οι εκτός επικρατείας εκλογείς ψηφίζουν μόνον υπέρ κόμματος ή συνασπισμού κομμάτων ή ότι εκλέγονται έως 5 βουλευτές εκτός επικρατείας.
Άρθρο 53 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 53 προς την κατεύθυνση οι βουλευτικές εκλογές να διενεργούνται σε σταθερή ημερομηνία ανά τετραετία και η Βουλή να μπορεί να αυτοδιαλυθεί με απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των βουλευτών. Η δε προκήρυξη πρόωρων εκλογών να αφορά τον υπολειπόμενο χρόνο έως τη διενέργεια των εκλογών στην ορισμένη ημερομηνία.
Άρθρο 54 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 54 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης αναλογικού εκλογικού συστήματος.
Άρθρο 54 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 54 για την υποχρέωση του εκλογικού συστήματος να μεριμνά

	για την εύλογη αντιπροσώπευση των κομμάτων και για την κυβερνησιμότητα της χώρας.
Άρθρο 54 (προσθήκη παραγράφου 4)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 54 υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 4 προς την κατεύθυνση της δυνατότητας ορισμού από ενιαίο ψηφοδέλτιο έως πέντε (5) βουλευτών απόδημου Ελληνισμού.
Άρθρο 54 (εισαγωγή ερμηνευτικής δήλωσης)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 54, υπό τη μορφή προσθήκης ερμηνευτικής δήλωσης προς την κατεύθυνση διευκρίνισης ότι αναλογικό εκλογικό σύστημα είναι αυτό στο οποίο η αναλογία εδρών δεν αποκλίνει περισσότερο από 10% από την αναλογία ψήφων.
Άρθρο 56 (προσθήκη παραγράφου 5)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 56, υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 5 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης προσωρινού κωλύματος εκλογιμότητας μετά από τρεις (3) βουλευτικές περιόδους.
Άρθρο 58	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 58 με το οποίο ανατίθεται ο έλεγχος των βουλευτικών εκλογών στο ΑΕΔ.
Άρθρο 59 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 59 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης του πολιτικού όρκου.
Άρθρο 59 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 59 για την καθιέρωση δυνατότητας όρκου ή διαβεβαίωσης για τους Βουλευτές.
Άρθρο 59 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 59 προς την κατεύθυνση κατοχύρωσης του πολιτικού όρκου.
Άρθρο 59 παρ. 2 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 59 υπό τη μορφή της κατάργησης της παραγράφου 2 για την καθιέρωση δυνατότητας όρκου ή διαβεβαίωσης για τους Βουλευτές.

Άρθρο 62	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά ευρύτερη πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 62 προς την κατεύθυνση περιορισμού της βουλευτικής ασυλίας αποκλειστικά στα αδικήματα που σχετίζονται με τη βουλευτική ιδιότητα εντός ή εκτός Βουλής.
Άρθρο 62 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 62 με το οποίο περιορίζεται η βουλευτική ασυλία, ώστε να αφορά μόνο αδικήματα που τελέστηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων των βουλευτών.
Άρθρο 65 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 65 για τη διασφάλιση επαρκών δικαιωμάτων στις κοινοβουλευτικές μειοψηφίες και τη δυνατότητα αποστολής ερωτήματος στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο επί συγκεκριμένου ζητήματος αντισυνταγματικότητας ή ερμηνείας διάταξης σε θέμα οργανωτικό του πολιτεύματος.
Άρθρο 65 (προσθήκη παραγράφου 7)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 65, υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 7 για τη διασφάλιση επαρκών δικαιωμάτων στις κοινοβουλευτικές μειοψηφίες και τη δυνατότητα αποστολής ερωτήματος στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο επί συγκεκριμένου ζητήματος αντισυνταγματικότητας ή ερμηνείας διάταξης σε θέμα οργανωτικό του πολιτεύματος.
Άρθρο 68 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά ευρύτερη πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 68 για τη δυνατότητα της Βουλής να συνιστά δύο ανά περίοδο εξεταστικές επιτροπές, εφ' όσον η σχετική πρόταση υπερψηφισθεί από τα δύο πέμπτα του συνόλου των βουλευτών.
Άρθρο 70 παρ. 6	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 6 του άρθρου 70 για τη διασφάλιση αποτελεσματικού κοινοβουλευτικού ελέγχου της Βουλής προς την κυβέρνηση και την πρόβλεψη συγκεκριμένης σύνθεσης της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής.

Άρθρο 70 (προσθήκη παραγράφου 9)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 70, υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 9 για τη διασφάλιση αποτελεσματικού κοινοβουλευτικού έλεγχου της Βουλής προς την κυβέρνηση και την πρόβλεψη συγκεκριμένης σύνθεσης της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής.
Άρθρο 72 (προσθήκη παραγράφου 5)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 72, υπό τη μορφή προσθήκης παραγράφου 5 για την καθιέρωση προληπτικού ελέγχου συνταγματικότητας για ψηφισμένο νομοσχέδιο, εκτός από εκείνα που αφορούν αποκλειστικά κύρωση διεθνών συνθηκών, από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, ως απλή γνώμη προς τον ΠτΔ πριν την έκδοση, εφόσον κατά την ψήφιση στη Βουλή ένσταση συνταγματικότητας έλαβε τα δύο πέμπτα (2/5) του όλου αριθμού των βουλευτών.
Άρθρο 73	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 73 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας.
Άρθρο 74 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 74 για την καθιέρωση κανόνων καλής νομοθέτησης.
Άρθρο 74 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 74 υπό τη μορφή της κατάργησης της παραγράφου 3 για την καθιέρωση κανόνων καλής νομοθέτησης.
Άρθρο 74 παρ. 4 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 74 υπό τη μορφή της κατάργησης της παραγράφου 4 για την καθιέρωση κανόνων καλής νομοθέτησης.
Άρθρο 74 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 74 για την καθιέρωση κανόνων καλής νομοθέτησης.
Άρθρο 75 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 75 για την καθιέρωση επαρκούς προνομοθετικής διαβούλευσης των νομοσχεδίων, αξιολόγησης

	εφαρμογής των νόμων και μέτρων κωδικοποίησης της νομοθεσίας.
Άρθρο 76 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 76 με την οποία προτείνεται η επίκληση επείγοντος ή κατεπείγοντος νομοσχεδίου να συνοδεύεται υποχρεωτικώς με ειδικώς αιτιολογημένη κρίση της κυβέρνησης.
Άρθρο 76 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 76 με την οποία προτείνεται η επίκληση επείγοντος ή κατεπείγοντος νομοσχεδίου να συνοδεύεται υποχρεωτικώς με ειδικώς αιτιολογημένη κρίση της κυβέρνησης.
Άρθρο 78 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 78 για την κατάργηση της δυνατότητας αναδρομικής επιβολής φόρου ή άλλου βάρους και τη δυνατότητα παροχής κινήτρων για σταθερό φορολογικό καθεστώς σε στρατηγικές για την εθνική οικονομία ιδιωτικές επενδύσεις.
Άρθρο 78 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 78 υπό τη μορφή της κατάργησης της παραγράφου 3 για την κατάργηση της δυνατότητας αναδρομικής επιβολής φόρου ή άλλου βάρους και τη δυνατότητα παροχής κινήτρων για σταθερό φορολογικό καθεστώς σε στρατηγικές για την εθνική οικονομία ιδιωτικές επενδύσεις.
Άρθρο 78 παρ. 6	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 6 του άρθρου 78 για την κατάργηση της δυνατότητας αναδρομικής επιβολής φόρου ή άλλου βάρους και τη δυνατότητα παροχής κινήτρων για σταθερό φορολογικό καθεστώς σε στρατηγικές για την εθνική οικονομία ιδιωτικές επενδύσεις.
Άρθρο 79 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 79 με σκοπό ο προϋπολογισμός να διασφαλίζει τη δημοσιονομική ισορροπία μεταξύ εσόδων και

	εξόδων και τη βιώσιμη δημοσιονομική λειτουργία. Ο απολογισμός και ο γενικός ισολογισμός να συνοδεύονται από έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Προβλέπεται η κατάθεση και δημοσιότητα ετήσιου απολογισμού εκ μέρους φορέων που χρηματοδοτούνται, άμεσα ή έμμεσα, από τον κρατικό προϋπολογισμό.
Άρθρο 79 παρ. 7	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθέωση της παρ. 7 του άρθρου 79 με σκοπό ο προϋπολογισμός να διασφαλίζει τη δημοσιονομική ισορροπία μεταξύ εσόδων και εξόδων και τη βιώσιμη δημοσιονομική λειτουργία. Ο απολογισμός και ο γενικός ισολογισμός να συνοδεύονται από έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Προβλέπεται η κατάθεση και δημοσιότητα ετήσιου απολογισμού εκ μέρους φορέων που χρηματοδοτούνται, άμεσα ή έμμεσα, από τον κρατικό προϋπολογισμό.
Άρθρο 79 παρ. 8	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθέωση της παρ. 8 του άρθρου 79 με σκοπό ο προϋπολογισμός να διασφαλίζει τη δημοσιονομική ισορροπία μεταξύ εσόδων και εξόδων και τη βιώσιμη δημοσιονομική λειτουργία. Ο απολογισμός και ο γενικός ισολογισμός να συνοδεύονται από έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Προβλέπεται η κατάθεση και δημοσιότητα ετήσιου απολογισμού εκ μέρους φορέων που χρηματοδοτούνται, άμεσα ή έμμεσα, από τον κρατικό προϋπολογισμό.
Άρθρο 79 (προσθήκη παραγράφου 9)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθέωση του άρθρου 79 υπό τη μορφή της προσθήκης παραγράφου 9 με σκοπό ο προϋπολογισμός να διασφαλίζει τη δημοσιονομική ισορροπία μεταξύ εσόδων και εξόδων και τη βιώσιμη δημοσιονομική λειτουργία. Ο απολογισμός και ο γενικός ισολογισμός να συνοδεύονται από έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Προβλέπεται η κατάθεση και δημοσιότητα ετήσιου απολογισμού εκ μέρους φορέων που χρηματοδοτούνται, άμεσα ή έμμεσα, από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Άρθρο 81 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 81 για τη δυνατότητα διορισμού Αντιπροέδρων του Υπουργικού Συμβουλίου και μη υπουργών.
Άρθρο 82 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 82 όπου προτείνεται το Υπουργικό Συμβούλιο να συνέρχεται περιοδικά και να καθορίζει τις δημόσιες πολιτικές με όρους συλλογικότητας και διαφάνειας. Η δράση της Κυβέρνησης οφείλει να εξυπηρετεί τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης και της διαφάνειας. Συνταγματική αναγνώριση της «Διαύγειας». Συνίσταται Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας.
Άρθρο 82 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 82 όπου προτείνεται το Υπουργικό Συμβούλιο να συνέρχεται περιοδικά και να καθορίζει τις δημόσιες πολιτικές με όρους συλλογικότητας και διαφάνειας. Η δράση της Κυβέρνησης οφείλει να εξυπηρετεί τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης και της διαφάνειας. Συνταγματική αναγνώριση της «Διαύγειας». Συνίσταται Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας.
Άρθρο 82 (προσθήκη παραγράφου 5)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 82 υπό τη μορφή της προσθήκης παραγράφου 5 όπου προτείνεται το Υπουργικό Συμβούλιο να συνέρχεται περιοδικά και να καθορίζει τις δημόσιες πολιτικές με όρους συλλογικότητας και διαφάνειας. Η δράση της Κυβέρνησης οφείλει να εξυπηρετεί τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης και της διαφάνειας. Συνταγματική αναγνώριση της «Διαύγειας». Συνίσταται Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας.
Άρθρο 84 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 84 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης της εποικοδομητικής ψήφου δυσπιστίας.
Άρθρο 86 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 86 για την κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας στα αδικήματα όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη

	της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί και τη διαδικασία άσκησης ποινικής δίωξης κατά αυτών.
Άρθρο 86 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 86 για την κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας στα αδικήματα όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί και τη διαδικασία άσκησης ποινικής δίωξης κατά αυτών.
Άρθρο 86 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 86 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 3 για την κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας στα αδικήματα όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί και τη διαδικασία άσκησης ποινικής δίωξης κατά αυτών.
Άρθρο 86 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά ευρύτερη πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 3 του άρθρου 86 προς την κατεύθυνση περιορισμού των προνομιακών ρυθμίσεων περί ποινικής ευθύνης Υπουργών, ιδίως μέσω της κατάργησης της αποσβεστικής προθεσμίας και της κατάργησης της δυνατότητας αναστολής της δίωξης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας.
Άρθρο 86 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 86 για την κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας στα αδικήματα όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί και τη διαδικασία άσκησης ποινικής δίωξης κατά αυτών.
Άρθρο 86 (εισαγωγή ερμηνευτικής δήλωσης)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 86, υπό τη μορφή προσθήκης ερμηνευτικής δήλωσης, προς την κατεύθυνση διευκρίνισης ότι το πεδίο ισχύος του άρθρου αναφέρεται αποκλειστικά στα αδικήματα που τελέστηκαν κατά την άσκηση και όχι επ' ευκαιρία της άσκησης των υπουργικών καθηκόντων.

Άρθρο 88 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 88 για την κατάργηση του ειδικού Δικαστηρίου για μισθολογικές διαφορές δικαστών και πρόβλεψη η αρμοδιότητα να περιέλθει στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, καθώς και την υποχρεωτική αποχώρηση των δικαστικών λειτουργών στο εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους.
Άρθρο 88 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 88 για την κατάργηση του ειδικού Δικαστηρίου για μισθολογικές διαφορές δικαστών και πρόβλεψη η αρμοδιότητα να περιέλθει στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, καθώς και την υποχρεωτική αποχώρηση των δικαστικών λειτουργών στο εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους.
Άρθρο 89 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 89 για την απαγόρευση σε εν ενεργεία ή διατελέσαντες δικαστικούς λειτουργούς επί τριετία μετά την αποχώρησή τους από το σώμα να συμμετέχουν με οποιαδήποτε ιδιότητα στην Κυβέρνηση και να τοποθετηθούν σε πολιτικές θέσεις.
Άρθρο 90 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 90 για τη διενέργεια των προαγωγών στις θέσεις των ανωτάτων δικαστών από ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή μεταξύ των αρχαιότερων δικαστών, χωρίς κυβερνητική παρέμβαση.
Άρθρο 91 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 91 για την αναμόρφωση της πειθαρχικής εξουσίας στους δικαστικούς λειτουργούς για τη διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας.
Άρθρο 91 παρ. 2 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 91 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 2 για την αναμόρφωση της πειθαρχικής εξουσίας στους δικαστικούς λειτουργούς για τη διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας.

Άρθρο 91 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 91 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 3 για την αναμόρφωση της πειθαρχικής εξουσίας στους δικαστικούς λειτουργούς για τη διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας.
Άρθρο 91 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 91 για την αναμόρφωση της πειθαρχικής εξουσίας στους δικαστικούς λειτουργούς για τη διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας.
Άρθρο 93 (προσθήκη παραγράφου 5)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 93 υπό τη μορφή της προσθήκης παραγράφου 5, για την επιτάχυνση της δικαιοσύνης, την εισαγωγή ηλεκτρονικών τεχνολογιών στα δικαστήρια, την κατά προτεραιότητα εκδίκαση σημαντικών κατηγοριών υποθέσεων, καθώς και τη δυνατότητα εκδίκασης απευθείας ενώπιον του οικείου ανώτατου δικαστηρίου.
Άρθρο 94 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 94 ώστε να μην επιτρέπονται δικονομικά προνόμια του δημοσίου.
Άρθρο 96 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά ευρύτερη πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 96 ώστε τα μέλη του Δικαστικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων να περιβάλλονται με άπασες τις Συνταγματικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας.
Άρθρο 98 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 98 προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
Άρθρο 99 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 99 για την κατάργηση του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας.
Άρθρο 99 παρ. 2 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 99 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 2 για την κατάργηση του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας.

Άρθρο 99 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 99 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 3 για την κατάργηση του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας.
Άρθρο 100 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 100 για τη μονιμοποίηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο αναλαμβάνει την αρμοδιότητα γνώμης επί ορισμένων ψηφισμένων νομοσχεδίων και απορροφά τις αρμοδιότητες όλων των ειδικών δικαστηρίων που καταργούνται.
Άρθρο 100 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 100 για τη μονιμοποίηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο αναλαμβάνει την αρμοδιότητα γνώμης επί ορισμένων ψηφισμένων νομοσχεδίων και απορροφά τις αρμοδιότητες όλων των ειδικών δικαστηρίων που καταργούνται.
Άρθρο 100 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 100 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 3 για τη μονιμοποίηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο αναλαμβάνει την αρμοδιότητα γνώμης επί ορισμένων ψηφισμένων νομοσχεδίων και απορροφά τις αρμοδιότητες όλων των ειδικών δικαστηρίων που καταργούνται.
Άρθρο 101 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 101 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης διάταξης ότι νόμος ορίζει το σύστημα περιφερειακής οργάνωσης της κεντρικής διοίκησης.
Άρθρο 101 παρ. 3	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 3 του άρθρου 101 προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης γενικού τεκμηρίου αρμοδιότητας επί των τοπικών δημόσιων υποθέσεων στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης με βάση τις αρχές της εγγύτητας και της επικουρικότητας.

Άρθρο 101 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 101 προς την κατεύθυνση της εύρυθμης και απρόσκοπτης λειτουργίας της διοίκησης και της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των νησιωτικών και ορεινών περιοχών.
Άρθρο 101 (προσθήκη παραγράφου 5)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 101 υπό τη μορφή της προσθήκης παραγράφου 5 για τη μέριμνα για τον ψηφιακό μετασχηματισμό των δημόσιων υπηρεσιών.
Άρθρο 101 (εισαγωγή ερμηνευτικής παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 101, υπό τη μορφή προσθήκης ερμηνευτικής παραγράφου προς την κατεύθυνση προσαρμογής του διοικητικού μοντέλου στο περιβάλλον των νησιωτικών και ορεινών περιοχών με την εκπόνηση επιχειρησιακών σχεδίων και την παροχή κινήτρων στους δημοσίους υπαλλήλους.
Άρθρο 101Α	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά ευρύτερη πλειοψηφία, η αναθεώρηση του άρθρου 101Α, προς την κατεύθυνση περιορισμού της δυνατότητας ίδρυσης ανεξάρτητων αρχών, της διευκόλυνσης του τρόπου επιλογής των μελών της και της ενίσχυσης του κοινοβουλευτικού ελέγχου τους.
Άρθρο 101Α	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 101Α προκειμένου η επιλογή μελών ανεξαρτήτων αρχών να γίνεται με πλειοψηφία τριών πέμπτων (3/5) από ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή. Έως την επιλογή των νέων μελών παρατείνεται η θητεία των προηγούμενων μελών των ανεξάρτητων αρχών.
Άρθρο 102 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 102 προς την κατεύθυνση καθιέρωσης αναλογικού εκλογικού συστήματος στις εκλογές για τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και θέσπισης τοπικών λαϊκών συνελεύσεων, δημοψηφισμάτων και λαϊκών πρωτοβουλιών και αναγνώρισης δυνατότητας

	απονομής εκλογικού δικαιώματος σε αλλοδαπούς με μόνιμη εγκατάσταση στη χώρα.
Άρθρο 102 παρ. 4	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 4 του άρθρου 102 όπου προτείνεται οι πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα των ΟΤΑ να επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου. Επίσης προτείνεται οι ΟΤΑ να έχουν ίδιους πόρους που συνίστανται σε ανταποδοτικά τέλη και ίδιο εύλογο φόρο και οι προϋπολογισμοί των ΟΤΑ να καταρτίζονται μετά από επαρκή δημόσια διαβούλευση με τους κατοίκους των οικείων περιοχών και να οφείλουν να διασφαλίζουν τη δημοσιονομική ισορροπία. Προτείνεται επίσης η καθιέρωση όρων διαφάνειας των οικονομικών των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και ευθυνών για την ορθολογική διαχείριση των πόρων τους.
Άρθρο 102 παρ. 5	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 5 του άρθρου 102 όπου προτείνεται οι πειθαρχικές ποινές στα αιρετά όργανα των ΟΤΑ να επιβάλλονται μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου. Επίσης προτείνεται οι ΟΤΑ να έχουν ίδιους πόρους που συνίστανται σε ανταποδοτικά τέλη και ίδιο εύλογο φόρο και οι προϋπολογισμοί των ΟΤΑ να καταρτίζονται μετά από επαρκή δημόσια διαβούλευση με τους κατοίκους των οικείων περιοχών και να οφείλουν να διασφαλίζουν τη δημοσιονομική ισορροπία. Προτείνεται επίσης η καθιέρωση όρων διαφάνειας των οικονομικών των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και ευθυνών για την ορθολογική διαχείριση των πόρων τους.
Άρθρο 103 παρ. 7	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 7 του άρθρου 103 για την αξιολόγηση δημοσίων υπαλλήλων με βάση τις αρχές της αμεροληψίας, της ουδετερότητας, της επαγγελματικής ικανότητας και της αποδοτικότητας. Προτείνεται η αξιολόγηση να γίνεται και από τους υφισταμένους προς τους προϊσταμένους τους. Στην

	αξιολόγηση και εξέλιξη των υπαλλήλων να μπορεί να συμμετέχει και το ΑΣΕΠ.
Άρθρο 106 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 106 όπου διασφαλίζεται ότι σκοπός της ρυθμιστικής παρέμβασης του κράτους είναι η κοινωνική δικαιοσύνη, η ισόρροπη ανάπτυξη και η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας. Κατοχυρώνεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία σε συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού. Δημόσια και ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσονται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.
Άρθρο 106 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 106 όπου διασφαλίζεται ότι σκοπός της ρυθμιστικής παρέμβασης του κράτους είναι η κοινωνική δικαιοσύνη, η ισόρροπη ανάπτυξη και η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας. Κατοχυρώνεται η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία σε συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού. Δημόσια και ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσονται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας.
Άρθρο 110 παρ. 4 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 110 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 4 με στόχο την απλοποίηση της αναθεωρητικής διαδικασίας με διασφάλιση, πάντως, του αυστηρού χαρακτήρα του Συντάγματος. Η προτείνουσα Βουλή αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία για τα προς αναθεώρηση άρθρα, η αναθεωρητική Βουλή αποφασίζει με πλειοψηφία τριών πέμπτων (3/5) και καταργείται η πενταετία για την εκκίνηση νέας αναθεώρησης.
Άρθρο 110 παρ. 6 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 110 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 6 με στόχο την απλοποίηση

	της αναθεωρητικής διαδικασίας με διασφάλιση, πάντως, του αυστηρού χαρακτήρα του Συντάγματος. Η προτείνουσα Βουλή αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία για τα προς αναθεώρηση άρθρα, η αναθεωρητική Βουλή αποφασίζει με πλειοψηφία τριών πέμπτων (3/5) και καταργείται η πενταετία για την εκκίνηση νέας αναθεώρησης.
Άρθρο 112 παρ. 2 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 112 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 2 με σκοπό να καταργηθούν παρωχημένες μεταβατικές διατάξεις.
Άρθρο 112 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 112 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 3 με σκοπό να καταργηθούν παρωχημένες μεταβατικές διατάξεις.
Άρθρο 112 παρ. 4 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 112 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 4 με σκοπό να καταργηθούν παρωχημένες μεταβατικές διατάξεις.
Άρθρο 113 (κατάργηση)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 113 υπό τη μορφή της κατάργησής του προκειμένου να καταργηθούν παρωχημένες μεταβατικές διατάξεις.
Άρθρο 114 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 114 για την έναρξη ισχύος των άρθρων 30 και 32 του Συντάγματος και την κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων.
Άρθρο 114 παρ. 2 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 114 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 2 για την έναρξη ισχύος των άρθρων 30 και 32 του Συντάγματος και την κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων.
Άρθρο 115 παρ. 1	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 1 του άρθρου 115 για τις εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τη συγκρότηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου κατά τη διαδικασία της πρώτης εφαρμογής του άρθρου 100, καθώς και

	την κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων.
Άρθρο 115 παρ. 2	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση της παρ. 2 του άρθρου 115 για τις εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τη συγκρότηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου κατά τη διαδικασία της πρώτης εφαρμογής του άρθρου 100, καθώς και την κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων.
Άρθρο 115 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 115 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 3 για τις εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τη συγκρότηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου κατά τη διαδικασία της πρώτης εφαρμογής του άρθρου 100, καθώς και την κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων.
Άρθρο 115 παρ. 4 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 115 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 4 για τις εκκρεμείς δικαστικές υποθέσεις ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τη συγκρότηση του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου κατά τη διαδικασία της πρώτης εφαρμογής του άρθρου 100, καθώς και την κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων.
Άρθρο 116 (κατάργηση)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 116 υπό τη μορφή της κατάργησής του με σκοπό την κατάργηση παρωχημένων μεταβατικών διατάξεων και μεταφορά διατάξεων περί ισότητας στη φυσική τους θέση στα ατομικά δικαιώματα.
Άρθρο 117 παρ. 3 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 117 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 3 ως παρωχημένης μεταβατικής διάταξης.
Άρθρο 117 παρ. 5 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 117 υπό τη μορφή της

	κατάργησης της παρ. 5 ως παρωχημένης μεταβατικής διάταξης.
Άρθρο 117 παρ. 6 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 117 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 6 ως παρωχημένης μεταβατικής διάταξης.
Άρθρο 117 παρ. 7 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 117 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 7 ως παρωχημένης μεταβατικής διάταξης.
Άρθρο 118 (κατάργηση)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 118 υπό τη μορφή της κατάργησής του ως παρωχημένης μεταβατικής διάταξης.
Άρθρο 119 παρ. 1 (κατάργηση παραγράφου)	Προτείνεται από την Επιτροπή, κατά πλειοψηφία, η μη αναθεώρηση του άρθρου 119 υπό τη μορφή της κατάργησης της παρ. 1 ως παρωχημένης μεταβατικής διάταξης.

Αθήνα, 31 Ιανουαρίου 2019

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ